BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
27 G
42

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MEDVLLA

THEOLOGIÆ MORALIS,

Facili, ac perſpicua methodo reſoluens

CASVS CONSCIENTIÆ

Ex varijs probatiſque Authoribus, concinnata

A REV. PATRE
HERMANO BVSEMBAVM
E Soc. IESV, Sac. Theol. Licentiato.

Pœnitentibus aquè, ac Confeſſarijs perquam vtilis

Hæc nouiſſima æditio à multis mendis expurgata,

Cum additione ſuis locis Propoſitionum nuperim damnatarum, nec non de Sancta Cruciatæ Bulla, vna cum Bulla contra ſolicitantes in Confeſsione, ac facultate Sacræ Pœnitentiariæ ex auctoritate Apoſtolica.

MEDIOLANI, M.DC.XCVII.

Ex Typographia Franciſci Vigoni.

Digitized by Google

REIMPRIMATVR.

Fr. Michael Seraphinus Angelerius Sac. Theol. Mag. Doct. Colleg., & Commiss. S. Officij Mediolani.

Bartholomæus Crassus pro Eminentiss., & Reuerendiss. D.D. Card. Archiep.

Franciscus Arbona pro Excell. Senatu.

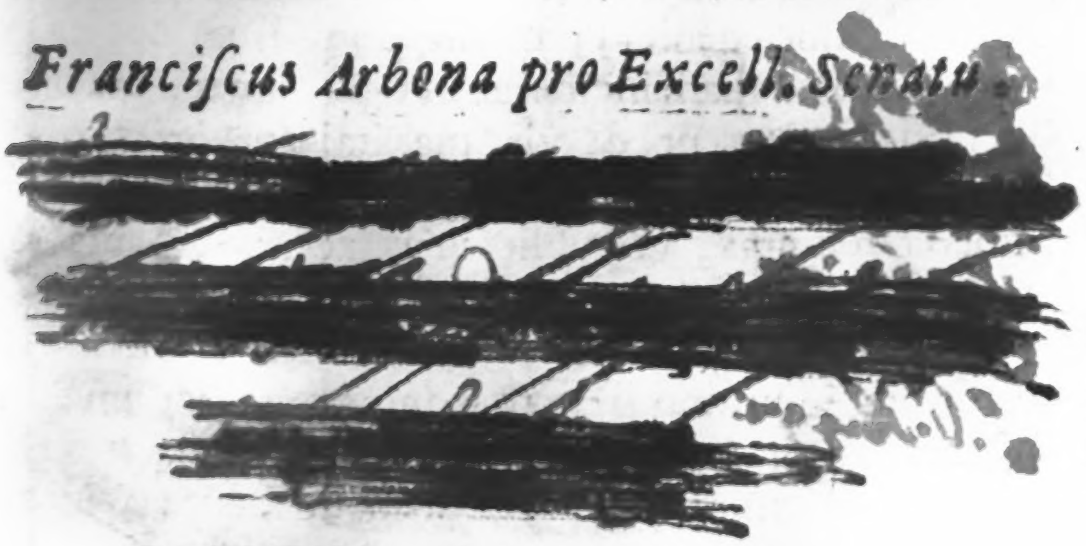

Digitized by Google

PRÆFATIO

Ad Lectorem Beneuolum.

ANni ſunt complures, Amice Lector, quando iuſſus fui Coloniæ, eam ſcientiam in compendium redactam tradere, quæ nouis Sacerdotibus, in tanto munere dignius excquendo; (præſertim quoties in conſcientiæ tribunali Iudices ſederent) præſidio foret. Duo hic facilè videbam maximè à me poſtulari, vt & optima quæque ſeligerem, & in ordinem, vſui cuiuſque aptiſſimum, diſpertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus vtiliſſima, colligunt, & in alueari diſponunt in ordinem. Indè effecta eſt hæc *Medullæ Caſuum Conſcientiæ*, (vt aiunt) ſeu *Theologiæ Moralis* ſumma Enchiridio huic incluſa. Quæ cum in manus, & oculos plurium peruenisſet, viſa eſt non improbari; ijs præſertim, qui priuato calamo eandem, non ſine labore, moleſtia, & temporis iactura deſcripſerunt. Hinc euenit (cuius aliàs conſilij ne cogitatio quidem vnquam inciderat) vt plurium me preces identidem vrgerent, & viri maximi authoritas dignitaſque impelleret, ac denique etiam Superiorum iuberet voluntas, vt publici iuris facerem. Lima hic aliqua opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Authorum nomina, ante deſiderata, quotquot in promptu eſſent, adiungeret, (adiuncta ſunt autem in hac altera editione quamplurima.) Nunc conſilium tu meum, & ordinem accipe. Noto nomine, Caſus Conſcientiæ appello, varias ſpecies factorum, de quibus in foro conſcientiæ, Iudex Sacerdos ſententiam edicat oportet, atque vel vt honeſta approbet, vel vt turpia condemnet. Medio

Digitized by Google

tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel angusta declinare sum conatus. Quod si quando declarem, vbi Doctores nonnulli benignius senserint, non ideò probo, vel suadeo; sed illud aufero, vndè nonnunquam pendente iudicio, conscientiæ Rector, vel Consultor despiciat, an esse vsui possit. In sexto quidem præcepto (vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celerius incedere, sed tamen plurium iudicio, & hic immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Cæterum nihil asserui, nisi vel ex communi Doctorum sententia deductum, vel desumptum ex probatissimorum Authorum libris, scriptisue; eorum in primis, qui hic eximia cum laude versati sunt. Inter quos Principes extitere, laudatissimi huius scientiæ Magistri, *P. Hermanus Nunning*, & *P. Fridericus Spe, vterque è Societate nostra Sacerdos*, & in diuersis Academijs Theologiæ Moralis Professor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim casuum summam confecit, & mirificè passim probatam, & publica luce dignam, quibus proindè liberaliter sum vsus, vt & ipsi similiter ante fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex vtriusque viridario, manu solerti flores quamplurimos decerpserant. Vndè hos omnes æquissimo animo, & iure, in fructus laudis, quæcunque est, societatem admitto: ita quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, Authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa, & optima visa fuit, & facillima, vt in quauis materia, seu dubio, in primis ex communi Doctorum sententia respondeatur; quæ responsio cum regula quæpiam sit, ex qua deindè (quoties id fieri potest) aue certè circa eam, casus aliquot particulares resoluantur, vt secundum illos, & responsionem

Digitized by Google

ſionem dictam alij ſimiles, cum inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium (vnde & *moralis Theologia* dicitur) alia verò cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua prauæ recedant, agitur.

LIBRO I. De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt conſcientia: tum externa, hoc eſt præceptis in genere.

LIBRO II. De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

LIBRO III. De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

LIBRO IV. De Præceptis certorum hominum ſtatui proprijs.

LIBRO V. De modo diſcernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

LIBRO VI. De Sacramentis nouæ Legis.

LIBRO VII. De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

Digitized by Google

tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quod ſi quando declarem, vbi Doctores nonnulli benignius ſenſerint, non ideò probo, vel ſuadeo; ſed illud aufero, vndè nonnunquam pendente iudicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor deſpiciat, an eſſe vſui poſſit. In ſexto quidem præcepto (vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celerius incedere, ſed tamen plurium iudicio, & hic immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Cæterum nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententia deductum, vel deſumptum ex probatiſſimorum Authorum libris, ſcriptiſue; eorum in primis, qui hic eximia cum laude verſati ſunt. Inter quos Principes extitere, laudatiſſimi huius ſcientiæ Magiſtri, *P. Hermanus Nunning, & P. Fridericus Spe, vterque è Societate noſtra Sacerdos*, & in diuerſis Academijs Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim caſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publica luce dignam, quibus proindè liberaliter ſum vſus, vt & ipſi ſimiliter ante fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex vtriuſque viridario, manu ſolerti flores quamplurimos decerpſerant. Vndè hos omnes æquiſſimo animo, & iure, in fructus laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ita quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, Authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa, & optima viſa fuit, & facillima, vt in quauis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur; quæ reſponſio cen regula quæpiam ſit, ex qua deindè (quoties id fieri poteſt) aue certè circa eam, caſus aliquot particulares reſoluantur, vt ſecundum illos, & reſponſionem

Digitized by Google

ſionem dictam alij ſimiles, cum inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium (vnde & *moralis Theologia* dicitur) alia verò cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua prauæ recedant, agitur.

LIBRO I. De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt conſcientia: tum externa, hoc eſt præceptis in genere.

LIBRO II. De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

LIBRO III. De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

LIBRO IV. De Præceptis certorum hominum ſtatui proprijs.

LIBRO V. De modo diſcernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

LIBRO VI. De Sacramentis nouæ Legis.

LIBRO VII. De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

Digitized by Google

INDEX CAPITVM, & Dubiorum.

LIBER PRIMVS:

De Regula actuum humanorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De regula interna, siue Conscientia.

Cap. I. Quid sit cõscientia, & an sequẽda sit. p. 1
II. De conscientia dubia. 4
Dub. 1. Quid sit conscientia practicè dubia, & quid in ea agendum? ibid.
2. Quid agendum cum conscientia speculatiuè dubia? 6
3. An in dubio tutior pars sit eligenda? 10
Cap. III. Quid conscientia scrupolosa, & quid in ea agendum. 13

TRACTATVS SECVNDVS.

De regula externa actuum humanorum scilicet Lege.

Cap. 1. De natura, & obligatione Legis in genere. 16
Dub. 1. Quid sit Lex, siue praeceptum? ibid.
2. Quotuplex sit praeceptum. 17
3. An vis, & substantia legis positiua dependeat acceptatione communitatis? 18
4. An precepta etiam humana obligent sub peccato, & quali? 20
Cap. II De subiecto, cui datur praeceptum. 21
Dub. 1. Quae personae praeceptis obligentur? ibid.
2. An peregrini teneantur legibus sui domicilij, dum ab eo absunt? 23
3. An peregrini, & vagi teneantur praeceptis locorum

Elementa,
cum, in quibus demonstrantur, 11
Cap. 2. De quantitate circularium superficierum, earumque
arcuum, & de his, quæ circa eadem accidunt, 17
Cap. 3. De modo perficiendi sinus, seu tangentes, 23
Cap. 4. De inventione sinuum, seu tangentium, 27
Cap. 5. De modo inveniendi sinus, seu tangentes, ex proportionibus datorum in Tertia Sectione, 31
Cap. 6. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 34
Cap. 7. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia sinuum, seu tangentium, 36
Cap. 8. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 37
Cap. 9. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 38
Cap. 10. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 39
Cap. 11. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 40
Cap. 12. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 41
Cap. 13. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 42
Cap. 14. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 43
Cap. 15. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 44
Cap. 16. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 45
Cap. 17. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 46
Cap. 18. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 47
Cap. 19. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 48
Cap. 20. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 49
Cap. 21. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 50
Cap. 22. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 51
Cap. 23. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 52
Cap. 24. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 53
Cap. 25. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 54
Cap. 26. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 55
Cap. 27. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 56
Cap. 28. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 57
Cap. 29. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 58
Cap. 30. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 59
Cap. 31. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 60
Cap. 32. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 61
Cap. 33. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 62
Cap. 34. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 63
Cap. 35. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 64
Cap. 36. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 65
Cap. 37. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 66
Cap. 38. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 67
Cap. 39. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 68
Cap. 40. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 69
Cap. 41. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 70
Cap. 42. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 71
Cap. 43. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 72
Cap. 44. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 73
Cap. 45. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 74
Cap. 46. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 75
Cap. 47. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 76
Cap. 48. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 77
Cap. 49. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 78
Cap. 50. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 79
Cap. 51. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 80
Cap. 52. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 81
Cap. 53. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 82
Cap. 54. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 83
Cap. 55. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 84
Cap. 56. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 85
Cap. 57. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 86
Cap. 58. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 87
Cap. 59. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 88
Cap. 60. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 89
Cap. 61. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 90
Cap. 62. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 91
Cap. 63. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 92
Cap. 64. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 93
Cap. 65. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 94
Cap. 66. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 95
Cap. 67. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 96
Cap. 68. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 97
Cap. 69. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 98
Cap. 70. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 99
Cap. 71. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 100
Cap. 72. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 101
Cap. 73. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 102
Cap. 74. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 103
Cap. 75. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 104
Cap. 76. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 105
Cap. 77. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 106
Cap. 78. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 107
Cap. 79. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 108
Cap. 80. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 109
Cap. 81. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 110
Cap. 82. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 111
Cap. 83. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 112
Cap. 84. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 113
Cap. 85. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 114
Cap. 86. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 115
Cap. 87. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 116
Cap. 88. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 117
Cap. 89. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 118
Cap. 90. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 119
Cap. 91. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 120
Cap. 92. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 121
Cap. 93. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 122
Cap. 94. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 123
Cap. 95. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 124
Cap. 96. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 125
Cap. 97. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 126
Cap. 98. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 127
Cap. 99. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 128
Cap. 100. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 129
Cap. 101. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 130
Cap. 102. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 131
Cap. 103. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 132
Cap. 104. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 133
Cap. 105. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 134
Cap. 106. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 135
Cap. 107. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 136
Cap. 108. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 137
Cap. 109. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 138
Cap. 110. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 139
Cap. 111. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 140
Cap. 112. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 141
Cap. 113. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 142
Cap. 114. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 143
Cap. 115. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 144
Cap. 116. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 145
Cap. 117. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 146
Cap. 118. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 147
Cap. 119. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 148
Cap. 120. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 149
Cap. 121. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 150
Cap. 122. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 151
Cap. 123. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 152
Cap. 124. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 153
Cap. 125. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 154
Cap. 126. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 155
Cap. 127. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 156
Cap. 128. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 157
Cap. 129. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 158
Cap. 130. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 159
Cap. 131. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 160
Cap. 132. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 161
Cap. 133. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 162
Cap. 134. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 163
Cap. 135. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 164
Cap. 136. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 165
Cap. 137. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 166
Cap. 138. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 167
Cap. 139. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 168
Cap. 140. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 169
Cap. 141. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 170
Cap. 142. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 171
Cap. 143. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 172
Cap. 144. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 173
Cap. 145. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 174
Cap. 146. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 175
Cap. 147. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 176
Cap. 148. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 177
Cap. 149. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 178
Cap. 150. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 179
Cap. 151. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 180
Cap. 152. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 181
Cap. 153. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 182
Cap. 154. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 183
Cap. 155. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 184
Cap. 156. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 185
Cap. 157. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 186
Cap. 158. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 187
Cap. 159. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 188
Cap. 160. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 189
Cap. 161. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 190
Cap. 162. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 191
Cap. 163. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 192
Cap. 164. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 193
Cap. 165. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 194
Cap. 166. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 195
Cap. 167. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 196
Cap. 168. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 197
Cap. 169. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 198
Cap. 170. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 199
Cap. 171. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 200
Cap. 172. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 201
Cap. 173. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 202
Cap. 174. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 203
Cap. 175. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 204
Cap. 176. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 205
Cap. 177. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 206
Cap. 178. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 207
Cap. 179. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 208
Cap. 180. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 209
Cap. 181. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 210
Cap. 182. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 211
Cap. 183. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 212
Cap. 184. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 213
Cap. 185. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 214
Cap. 186. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 215
Cap. 187. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 216
Cap. 188. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 217
Cap. 189. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 218
Cap. 190. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 219
Cap. 191. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 220
Cap. 192. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 221
Cap. 193. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 222
Cap. 194. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 223
Cap. 195. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 224
Cap. 196. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 225
Cap. 197. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 226
Cap. 198. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 227
Cap. 199. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 228
Cap. 200. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 229
Cap. 201. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 230
Cap. 202. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 231
Cap. 203. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 232
Cap. 204. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 233
Cap. 205. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 234
Cap. 206. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 235
Cap. 207. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 236
Cap. 208. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 237
Cap. 209. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 238
Cap. 210. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 239
Cap. 211. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 240
Cap. 212. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 241
Cap. 213. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 242
Cap. 214. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 243
Cap. 215. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 244
Cap. 216. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 245
Cap. 217. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 246
Cap. 218. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 247
Cap. 219. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 248
Cap. 220. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 249
Cap. 221. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 250
Cap. 222. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 251
Cap. 223. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 252
Cap. 224. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 253
Cap. 225. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 254
Cap. 226. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 255
Cap. 227. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 256
Cap. 228. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 257
Cap. 229. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 258
Cap. 230. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 259
Cap. 231. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 260
Cap. 232. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 261
Cap. 233. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 262
Cap. 234. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 263
Cap. 235. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 264
Cap. 236. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 265
Cap. 237. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 266
Cap. 238. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 267
Cap. 239. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 268
Cap. 240. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 269
Cap. 241. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 270
Cap. 242. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 271
Cap. 243. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 272
Cap. 244. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 273
Cap. 245. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 274
Cap. 246. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 275
Cap. 247. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 276
Cap. 248. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 277
Cap. 249. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 278
Cap. 250. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 279
Cap. 251. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 280
Cap. 252. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 281
Cap. 253. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 282
Cap. 254. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 283
Cap. 255. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 284
Cap. 256. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 285
Cap. 257. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 286
Cap. 258. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 287
Cap. 259. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 288
Cap. 260. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 289
Cap. 261. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 290
Cap. 262. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 291
Cap. 263. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 292
Cap. 264. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 293
Cap. 265. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 294
Cap. 266. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 295
Cap. 267. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 296
Cap. 268. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 297
Cap. 269. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 298
Cap. 270. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 299
Cap. 271. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 300
Cap. 272. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 301
Cap. 273. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 302
Cap. 274. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 303
Cap. 275. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 304
Cap. 276. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 305
Cap. 277. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 306
Cap. 278. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 307
Cap. 279. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 308
Cap. 280. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 309
Cap. 281. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 310
Cap. 282. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 311
Cap. 283. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 312
Cap. 284. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 313
Cap. 285. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 314
Cap. 286. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 315
Cap. 287. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 316
Cap. 288. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 317
Cap. 289. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 318
Cap. 290. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 319
Cap. 291. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 320
Cap. 292. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 321
Cap. 293. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 322
Cap. 294. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 323
Cap. 295. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 324
Cap. 296. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 325
Cap. 297. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 326
Cap. 298. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 327
Cap. 299. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 328
Cap. 300. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 329
Cap. 301. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 330
Cap. 302. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 331
Cap. 303. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 332
Cap. 304. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 333
Cap. 305. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 334
Cap. 306. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 335
Cap. 307. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 336
Cap. 308. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 337
Cap. 309. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 338
Cap. 310. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 339
Cap. 311. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 340
Cap. 312. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 341
Cap. 313. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 342
Cap. 314. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 343
Cap. 315. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 344
Cap. 316. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 345
Cap. 317. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 346
Cap. 318. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 347
Cap. 319. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 348
Cap. 320. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 349
Cap. 321. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 350
Cap. 322. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 351
Cap. 323. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 352
Cap. 324. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 353
Cap. 325. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 354
Cap. 326. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 355
Cap. 327. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 356
Cap. 328. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 357
Cap. 329. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 358
Cap. 330. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 359
Cap. 331. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 360
Cap. 332. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 361
Cap. 333. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 362
Cap. 334. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 363
Cap. 335. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 364
Cap. 336. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 365
Cap. 337. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 366
Cap. 338. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 367
Cap. 339. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 368
Cap. 340. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 369
Cap. 341. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 370
Cap. 342. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 371
Cap. 343. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 372
Cap. 344. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 373
Cap. 345. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 374
Cap. 346. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 375
Cap. 347. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 376
Cap. 348. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 377
Cap. 349. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 378
Cap. 350. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 379
Cap. 351. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 380
Cap. 352. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 381
Cap. 353. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 382
Cap. 354. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 383
Cap. 355. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 384
Cap. 356. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 385
Cap. 357. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 386
Cap. 358. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 387
Cap. 359. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 388
Cap. 360. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 389
Cap. 361. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 390
Cap. 362. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 391
Cap. 363. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 392
Cap. 364. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 393
Cap. 365. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 394
Cap. 366. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 395
Cap. 367. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 396
Cap. 368. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 397
Cap. 369. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 398
Cap. 370. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 399
Cap. 371. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 400
Cap. 372. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 401
Cap. 373. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 402
Cap. 374. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 403
Cap. 375. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 404
Cap. 376. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 405
Cap. 377. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 406
Cap. 378. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 407
Cap. 379. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 408
Cap. 380. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 409
Cap. 381. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 410
Cap. 382. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 411
Cap. 383. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 412
Cap. 384. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 413
Cap. 385. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 414
Cap. 386. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 415
Cap. 387. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 416
Cap. 388. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 417
Cap. 389. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 418
Cap. 390. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 419
Cap. 391. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 420
Cap. 392. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 421
Cap. 393. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 422
Cap. 394. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 423
Cap. 395. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 424
Cap. 396. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 425
Cap. 397. De inventione sinus alicujus ad datum finem
hujus arcus sinibus aliquibus proportionalis, 426
Cap. 398. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
proportionibus datorum, 427
Cap. 399. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
differentia arcuum, 428
Cap. 400. De inventione sinuum, seu tangentium, ex
semi-arcu, 429

Dub.1. Quid, & quotuplex sit infidelitas? *ibid.*
2. *De Iudaismo?* 59
3. *Quid sit hæresis?* 60

TRACTATVS SECVNDVS.

De Præcepto Spei.

TRACTATVS TERTIVS.

De Præceptis Charitatis.

Cap.1. An, quando, & quomodo obligat præceptum Charitatis Dei. 64
2. *De præceptis Charitatis erga proximum.* 67
Dub.1. Quis ordo seruandus inter personas, quæ diliguntur? *ibid.*
2. *De odio, & dilectione inimicorum.* 70
3. *De præcepto Eleemosyna, seu misericordiæ temporalis.* 73
4. *De misericordia spirituali, seu præcepto correptionis fraternæ.* 78
5. *De Scandalo.* 81
Art.1. Quid, quotuplex sit, & quale peccatum. *ib.*
2. *An, & quando scandalum passiuum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?* 85
3. *An liceat alterius peccato materialiter cooperari?* 89

LIBER TERTIVS.

De præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.

TRACTATVS PRIMVS.

De I. Præcepto Decalogi.

Cap. I. De superstitione, & speciebus eius. 94
Dub.1. Quid sit, & quotuplex. 95
2. *De diuinatione. Quid quotuplex sit.* 97
3. *Quid, & quotuplex sit Idolatria.* 102

4. Quid,

Et Indicium.
Cap. 8. De quæstione, an Astrologia Gentilis, & vera sit ars. 102
Cap. 9. De Astrologia, & quomodo sciri possit. 110
Cap. 10. De magnitudine cœli. 114
1. De magnitudine cœli, & terræ. ibid.
2. De magnitudine, & profunditate Oceani. 115
3. De distantia. 114
4. De 4. Elementis, & quæ sint. 115
5. De 9. cœlis simul. 116
6. De septem planetis, quod 7 numero sint. 117
TRACTATVS SECVNDVS.
De Astrologia Naturali.
Cap. 1. De diuisione Astrologiæ. 121
Cap. 2. De Astrologia Naturali. 122
1. De cœli, & terræ motu. 123
2. De motibus in recessum. 124
3. De 8. & nono cœlo, & eorum motibus. 125
4. De circulorum situs, & appellationibus. 127
5. De 8. & nono cœli, & aliis motibus, quæ ab illis. 128
6. De duobus motibus octauæ sphæræ, qui ex illis. 129
7. De motibus octauæ sphæræ, & quomodo ex illis. 130
8. De motu octauæ sphæræ, & quomodo ex illis. 131
9. De motu octauæ sphæræ, & quomodo ex illis. 132
10. De motu octauæ sphæræ, & quomodo ex illis. 133
11. De motu octauæ sphæræ, & quomodo ex illis.

MEDVLLA

THEOLOGIÆ MORALIS,

Facili, ac perſpicua methodo reſoluens

CASVS CONSCIENTIÆ,

Ex varijs probatiſque Authoribus, concinnata

A REV. PATRE
HERMANO BVSEMBAVM
E Soc. IESV, Sac. Theol. Licentiato.

Pœnitentibus æquè, ac Confeſſarijs perquam vtilis.

Hæc nouiſſima æditio à multis mendis expurgata,

Cum additione ſuis locis Propoſitionum nuperimè damnatarum, nec non de Sancta Cruciata Bulla, vna cum Bulla contra ſolicitantes in Confeſsione, ac facultate Sacra Pœnitentiaria ex auctoritate Apoſtolica.

MEDIOLANI, M.DC.XCVII.

Ex Typographia Franciſci Vigoni.
Superiorum permiſſu.

REIMPRIMATVR.

Fr. Michael Seraphinus Angelerius Sac. Theol. Mag. Doct. Colleg., & Commiss. S. Officij Mediolani.

Bartholomæus Crassus pro Eminentiss., & Reuerendiss. D.D. Card. Archiep.

Franciscus Arbona pro Excell. Senatu.

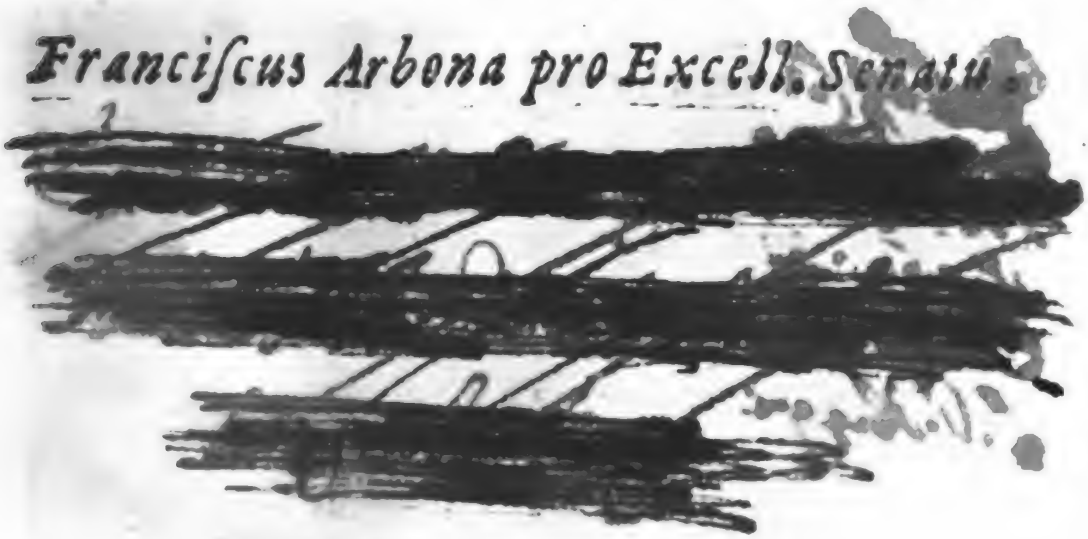

PRÆFATIO

Ad Lectorem Beneuolum.

ANni sunt complures, Amice Lector, quando iussus fui Coloniæ, eam scientiam in compendium redactam tradere, quæ nouis Sacerdotibus, in tanto munere dignius exequendo; (præsertim quoties in conscientiæ tribunali Iudices sederent) præsidio foret. Duo hic facilè videbam maximè à me postulari, vt & optima quæque seligerem,& in ordinem, vsui cuiusque aptissimum, dispertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus vtilissima,colligunt,& in alueari disponunt in ordinem. Indè effecta est hæc *Medulla Casuum Conscientiæ*,(vt aiunt) seu *Theologiæ Moralis* summa Enchiridio huic inclusa. Quæ cum in manus, & oculos plurium peruenisset, visa est non improbari; ijs præsertim, qui priuato calamo eandem, non sine labore,molestia,& temporis iactura descripserunt. Hinc euenit (cuius aliàs consilij ne cogitatio quidem vnquam inciderat) vt plurium me preces identidem vrgerent, & viri maximi authoritas dignitasque impelleret, ac denique etiam Superiorum iuberet voluntas, vt publici iuris facerem. Lima hic aliqua opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Authorum nomina, ante desiderata, quotquot in promptu essent, adiungeret, (adiuncta sunt autem in hac altera editione quamplurima.) Nunc consilium tu meum, & ordinem accipe. Noto nomine, Casus Conscientiæ appello, varias species factorum, de quibus in foro conscientiæ, Iudex Sacerdos sententiam edicat oportet, atque vel vt honesta approbet, vel vt turpia condemnet. Medio

tutiſſimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel anguſta declinare ſum conatus. Quod ſi quando declarem, vbi Doctores nonnulli benignius ſenſerint, non ideò probo, vel ſuadeo; ſed illud aufero, vndè nonnunquam pendente iudicio, conſcientiæ Rector, vel Conſultor deſpiciat, an eſſe vſui poſſit. In ſexto quidem præcepto (vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celerius incedere, ſed tamen plurium iudicio, & hic immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Cæterum nihil aſſerui, niſi vel ex communi Doctorum ſententia deductum, vel deſumptum ex probatiſſimorum Authorum libris, ſcriptiſue; eorum in primis, qui hic eximia cum laude verſati ſunt. Inter quos Principes extitere, laudatiſſimi huius ſcientiæ Magiſtri, *P. Hermanus Nunning, & P. Fridericus Spe, vterque è Societate noſtra Sacerdos*, & in diuerſis Academijs Theologiæ Moralis Profeſſor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim caſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publica luce dignam, quibus proindè liberaliter ſum vſus, vt & ipſi ſimiliter ante fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex vtriuſque viridario, manu ſolerti flores quamplurimos decerpſerant. Vndè hos omnes æquiſſimo animo, & iure, in fructus laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ita quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, Authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa, & optima viſa fuit, & facillima, vt in quauis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur; quæ reſponſio cen regula quæpiam ſit, ex qua deindè (quoties id fieri poteſt) aue certè circa eam, caſus aliquot particulares reſoluantur, vt ſecundum illos, & reſponſionem

ſionem dictam alij ſimiles, cum inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium (vnde & *moralis Theologia* dicitur) alia verò cognoſci non poteſt ſine regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua prauæ recedant, agitur.

LIBRO I. De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt conſcientia: tum externa, hoc eſt præceptis in genere.

LIBRO II. De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

LIBRO III. De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

LIBRO IV. De Præceptis certorum hominum ſtatui proprijs.

LIBRO V. De modo diſcernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

LIBRO VI. De Sacramentis nouæ Legis.

LIBRO VII. De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

gitized by Google

INDEX CAPITVM, & Dubiorum.

LIBER PRIMVS.

De Regula actuum humanorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De regula interna, siue Conscientia.

Cap. I. Quid sit cõscientia, & an sequẽda sit. p. 1
II. De conscientia dubia. 4
Dub. 1. Quid sit conscientia practicè dubia, & quid in ea agendum? ibid.
2. Quid agendum cum conscientia speculatiuè dubia? 6
3. An in dubio tutior pars sit eligenda? 10
Cap. III. Quid conscientia scrupolosa, & quid in ea agendum. 13

TRACTATVS SECVNDVS.

De regula externa actuum humanorum scilicet Lege.

Cap. 1. De natura, & obligatione Legis in genere. 16
Dub. 1. Quid sit Lex, siue praeceptum? ibid.
2. Quotuplex sit praeceptum. 17
3. An vis, & substantia legis positiua dependeat acceptatione communitatis? 18
4. An precepta etiam humana obligent sub peccato, & quali? 20
Cap. II De subiecto, cui datur praeceptum. 21
Dub. 1. Qua persona praeceptis obligentur? ibid.
2. An peregrini teneantur legibus sui domicilij, dum ab eo absunt? 23
3. An peregrini, & vagi teneantur praeceptis locorum

Digitized by Google

rum, in quibus morantur? 25
4. An peregrini teneantur præceptis iuris communis si non sint in vsu, in loco vbi morantur? 27
Cap. III. De modo quo obseruanda sunt præcepta. 27
Dub. I. An debeant impleri ex charitate? ibid.
2. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio iis satisfaciendi? 28
3. An satisfaciat præcepto qui faciens opus, expresse intendi, per illud non satisfacere? 29
4. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, seù voluntas faciendi id, quod præceptum est? 30
5. An duplici præcepto, vno actu vel diuersis actibus, eodem tempore possit satisfieri? 31
6. An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata? 32
Cap. IV. Quæ excusent à trasgressione præcepti? 33
Dub. I. An ignorantia excuset? ibid.
2. An metus excuset? 34
3. An excuset impotentia totius, vel partis? 35
4. An excuset dispensatio? 36
Appendix, de dispensationibus S. Pœnitentiariæ. 40

LIBER SECVNDVS.

De præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS PRIMVS.

De Præceptis Fidei.

Cap. I. Quæ mysteria fidei necessariò credenda sint? 47
2. Quando obliget præceptum fidei? 53
3. An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falsam profiteri? 53
4. De infidelitate, & vitijs fidei oppositis. 58

Dub.1. Quid, & quotuplex sit infidelitas? *ibid.*
2. *De Iudaismo?* 59
3. *Quid sit hæresis?* 60

TRACTATVS SECVNDVS.

De Præcepto Spei.

TRACTATVS TERTIVS.

De Præceptis Charitatis.

Cap.1. An, quando, & quomodo obligget præceptum Charitatis Dei. 64
2. *De præceptis Charitatis erga proximum.* 67
Dub.1. Quis ordo seruandus inter personas, quæ diliguntur? *ibid.*
2. *De odio, & dilectione inimicorum.* 70
3. *De præcepto Eleemosyna, seu misericordiæ temporalis.* 73
4. *De misericordia spirituali, seu præcepto correptionis fraternæ.* 78
5. *De Scandalo.* 81
Art.1. Quid, quotuplex sit, & quale peccatum. *ib.*
2. *An, & quando scandalum passiuum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?* 85
3. *An liceat alterius peccato materialiter cooperari?* 89

LIBER TERTIVS,

De præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.

TRACTATVS PRIMVS.

De I. Præcepto Decalogi.

Cap.1. De superstitione, & speciebus eius. 94
Dub.1. Quid sit, & quotuplex. 95
2. *De diuinatione. Quid quotuplex sit.* 97
3. *Quid, & quotuplex sit Idolatria.* 102

4. *Quid,*

4. *Quid, & quotuplex sit vana obseruantia, & vnde collegatur.* 103
5. *Quid maleficium, & quomodo possit tolli.* 106
*Cap.*II. *De irreligiositate.* 109
*Dub.*1. *Quid sit tentatio Dei.* 110
2. *Quid, & quotuplex sit sacrilegium.* 111
3. *De simonia.* 114
*Art.*1. *Quid sit, & quotuplex.* *ibid.*
2. *Quæ sit pœna simoniæ.* 119
3. *An, & cui restituendum, quod simoniacè acceptum.* 120

TRACTATVS SECVNDVS.

De II. Præcepto Decalogi.

*Cap.*I. *Quid, & quotuplex Blasphemia.* 122
2. *De iuramento.* 126
*Dub.*1. *Quid sit iuramentum.* *ibid.*
2. *Quotuplex sit iuramentum.* 129
3. *An, & quando sit licitum iurare.* 130
4. *An iuramento liceat vti æquiuocatione.* 132
5. *Quæ, & quanta sit obligatio iuramenti promissorij.* 134
6. *Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio iuramento obligationẽ contraxit.* 138
7. *Quomodo obligatio iuramẽti tollatur per irritationẽ, dispensationẽ, cõmutationẽ, & remissionẽ.* 139
Cap III. De voto. 140
*Dub.*1. *Quid sit votum, & quotuplex?* *ibid.*
2. *Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio.* 142
3. *Quæ requiratur materia voti.* 145
4. *Quæ & quanta sit obligatio voti.* 148
5. *Quot modis tollatur obligatio voti.* 152
6. *De voti irritatione.* 153
*Artic.*1. *An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?* *ibid.*
2. *Quis vota indirectè possit irritare,* 155

Dub. VII. Quid sit commutatio voti. 167
8. *Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis.* 159

TRACTATVS TERTIVS.
De III., & IV. Præcepto.

Cap. I Quid tertium præceptum: Memento &c. 160
Dub. 1. Quæ opera, tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur. 161
2. *Quæ causæ excusent ab observatione festorum, & ob quas opera prohibita liceant.* 163
3. *Quæ opera festis præcipiantur.* 165
4. *An sit obligatio audiendi Missam in Parochia, Dominicis, & festis maioribus.* 169
5. *Quæ excusent ab auditione sacri.* 172
Cap. II. de IV præcepto: Honora Patrem, &c. 177
Dub. I. Ad quid teneantur liberi erga parentes. ib.
2. *Ad quid teneantur parentes erga filios.* 179
3. *Ad quid teneantur Tutores, & Curatores, qui parentum sunt loco.* 182
4. *Quæ obligatio dominorum, & famulorum, aliorumque superiorum, & inferiorum erga se invicem.* 183
5. *Quid teneantur coniuges erga se mutuò, vt huius præcepti.* 186
6. *Quæ obligatio Parochorum erga suos.* 187
7. *Quæ obligatio præceptorum, & discipulorum.* 188

TRACTATVS QVARTVS.
De V., & VI. Præcepto.

Cap I Quid V. Præcepto prohibeatur? Non occides. 190
Dub. I. An aliquando liceat occidere, vel mutilare semetipsum. ibid.
2. *An, & quomodo liceat occidere malefactorem.* 194
3. *An, & quomodo liceat occidere priuat à authoritate iniquam aggressorem.* 195
4. *An aliquando licent occidere innocentem.* 199

5. De

Digitized by Google

5. De duello & bello. 201
Artic. I. Quid sit & an liceat duellum. ibid.
2. An & quousque liceat bellum. 203
3. Quid in bello iusto liceat. 206
Cap II. De VI. præcepto & IX. Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c. 209
Dub. I. An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia extra matrimonium. ibid.
2. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales. 213
3. Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ, contra naturam. 216
4 An aliquando liceat procurare pollutionem. 219

TRACTATVS QVINTVS.

De VII. Præcepto: Non furtum facies.

Cap I. De furto. 222
Dub I. Quid ſit furtum, quale peccatum. ibid.
2. Quid ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum. 223
3. Quam grauiter peccet, qui multa minuta furta committit. 224
4. Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum. 226
Cap. II. De reſtitutione. 229
Dub. I. Quid ſit reſtitutione, & qui teneantur ad eam. ibid.
2. An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem 230
3. An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum & quo ordine. 234
4. An teneantur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni. 236
5. Cui, vel quibus reſtituendum. 237
6. De rebus, quæ debent reſtitui. 241

Digitized by Google

Artic.1.Quid debeat restitui ab inferente iniuriam materialem tantũ siue à possessore bonafidei. ib.
2. *Qui debeat restitui ab inferente iniuriam formalem, seu mala fidei damnificatore, seu possessore.* 244
3. *An, & quid debeat restitui per iniuria illata corpore, v.g. per mutilationem, occisionẽ, &c.* 247
4. *Quid debeant restitui pro illato stupro.* 249
5. *Qui debent restitui pro adulterio.* 251
6. *Quid debeat restitui pro fama, & bonis spiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione Religione* 252
Dub.VII. De circumstantijs restitutionis. 253
Art.I Quo tempore, loco & modo debeat restitui. ib.
2. *Quo ordine restitui debeat.* 254
3. *Quæ à restitutione excusent.* 256
Cap.III. De contractibus. 259
Dub.1. Quid in genere sit contractus. ib.
2. *Quid in specie de promissione, & donatione.* 261
3. *Quibus casibus donatio possit reuocari.* 266
4. *Quid sit donatio mortis causa, & an possit reuocari, quomodo, & quibus competat?* 268
5. *Quid sit Commodatum, Precarium, & depositum.* 269
6. *Quid sit mutuum.* 273
7. *Quid sit vsura.* ibid.
8. *De emptione & venditione.* 279
Art.1. Quid sit emptio, & venditio. ibid.
2. *Quid sit negotiatio, & quibus illicita.* 286
Dub.IX. Quid sit contractus census, & an licitus. 287
10. *Quid sit cambium.* 290
11. *Quid locatio, & conductio.* 292
12. *De contracta emphyteusis, feudi, & libelli.* 294
13. *Quid sit sponsio, & ludus.* 296

14. Quid sit contractus societatis. 300
15. Quid sit assecuratio, & fideiussio. 302
16. Quid sit pignus, & hypotheca. 304
Cap. IV. De Tutela, & Testamentis. 305
Dub. I. Quid sit tutela, & curatela. ibid.
2. Quid, & quotuplex sit testamentum. 309
3. De renuntiatione hæreditatum. 314
4. Qui possint, debeãt esse executores testamẽti. 318
5. De ijs, qui testari, & hæredes instituí possint. 324

TRACTATVS SEXTVS.

De Præcepto VIII. IX. X.

Cap. I De Præcepto VIII. 330
Dub. I. Quid sit suspicio, iuditium temerarium, & dubitatio, & quale peccatum. ibid.
2. Quid sit, & quam graue peccatum detractio. 332
3. An & quomodo fama restituenda. 341
Cap. II. Quid de præcepto IX. & X. 344
3. Quid de præceptis Ecclesiæ. 345
Dub. I. Quid requiratur ad ieiunium Ecclesiasticum, & quanta eius obligatio. ibid.
2. Quæ causa excusent à ieiunio. 350

LIBER QVARTVS.

De præceptis particularibus, certo hominum statui propriis.

Cap. I. DE statu religioso. 355
Dub. I. Quæ sit natura status religiosi. ib.
2. Quæ requirantur ad valorem professionis religiosæ. 357
3. Ad quid teneatur Religiosus vi suæ professionis. 359
4. Ad quid Religiosus obligetur vi votorum. 362
5. Qui possint, vel teneantur ingredi religionẽ. 369
6. Ad quid teneãtur religiosi ejecti, & fugitiui. 371

Cap.

Cap. II. De statu Clericorum. 374
Dub. I. De Beneficijs Ecclesiasticis. ibid.
Art. 1. Quid, & quotuplex beneficium Ecclesiasticum. ibid.
2. Quomodo acquirantur, & conferantur beneficia. 376
3. Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum. 379
4. An liceat habere plura beneficia. 380
5. Quibus modis beneficia amittantur. 384
6. Quid, & quotuplex sit pensio. 387
Dub. II. De Horis Canonicis. 388
Art. 1. Qui obligentur ad Horas. ibid.
2. Quanta sit hæc obligatio. 392
3 Quæ excusent à recitatione horarum. 396
4 Quomodo recitanda sint hora. 398
Dub. III. Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum beneficiorum. 407
4. Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur. 412
Cap. III. De statu, & officio personarum secularium quarundam præsertim iudicialium. 414
Dub. 1. Quæ requirantur ad legitimum iudiciũ. ib.
2. De potestate, & officio iudicis. 415
Artic. 1 Quid requiratur in iudice. ibid.
2. Quid iudici circa inquisitionem? 417
3. Quid liceat iudici circa, quæstiones, siue torturam? 419
4. Quid seruandum iudici circa sententiam, & panam? 422
Dub. III. Quod sit officium Aduocati. 427
4. Quæ sit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris. 432
5. Quod sit officium Accusatoris, 435
6. De testibus, 436

7. De

Digitized by Google

7. De reo. 439
Artic. I. An, & quando Reus teneatur fateri veritatem. ibid.
2. Quid liceat Reo circa fugam pœnæ. 443
Dub. VIII. Quomodo confessario agendum cum Reo. 445
9. Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum & Chirurgorum. 448
10. Quæ obligatione Mercatorum, Opificum, & cæterorum sæcularium. 450

LIBER QVINTVS.

De ratione cognoscendi, & discernendi peccata.

Cap. I. DE peccato in genere. 451
Dub. I. Quid sit peccatum. ibid.
2. An, & quando desideria, & delectationis sint peccata. 454
Art. I. Quale peccatum sit desiderium malum. ib.
2. An delectatio morosa semper sit peccatum. 457
Dub. III. De distinctione peccatorum. 461
Art. I. Quæ peccata distinguantur specie. ibid.
2. Quæ peccata distinguantur numero. ibid.
Cap. II. De peccato in specie, mortali, & veniali. 464
Dub. I. Quid sit peccatum mortale, & veniale. ib.
2. Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale. 465
3. Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indiferens, transeat per accidens in mortale. 468
Cap. III. De peccatis capitalibus in specie. 471
Dub. I. Quid sit superbia, & quale peccatum. ib.
2. Quid sit Auaritia. 474
3. Quid sit Luxuria. 478

4 Quid sit Inuidia. 479
5. De Gula. 481
Art. I. Quid sit Gula, ibid.
2. Quid sit Ebrietas. 484
Dub. VI. Quid sit Ira. 486
7. Quid sit Acidia, 488

LIBER SEXTVS.

De Sacramentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Sacramentis in genere.

Cap. I. DE natura Sacramenti noua legis. 490
Dub. I. Quid sit Sacramentum. 491
2. Quid circa materiam, & formam Sacramentorum seruandum. 492
Cap. II. De Ministro Sacramentorum. 495
Dub. I. Quid requiratur, vt Minister det validè Sacramentum. ibid.
2. Quid requiratur in Ministro, vt licitè ministret. 498
Cap. III. De suscipiente Sacramentum. 501
Dub. I. Quę dispositio requiratur ad valorem Sacramenti, in suscipiente. ibid.
2. Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu suscipiatur. 502
Cap. IV. Quid sint Sacramentalia, & quid efficiãt. 505

TRACTATVS SECVNDVS.

De Baptismo, & Confirmatione.

Cap. I. De Baptismo. 505
Dub. I. Qua materia Baptismi. 506
2. Qua sit forma Baptismi. 509
3. De ministro Baptismi. 511
Art. I. Quid sit minister Baptismi, ibid.

Digitized by Google

2. An duo possint simul vnum baptizare. 511
Dub. IV. Quod sit subiectum Baptismi. 513
3. De Cerèmonijs Baptismi. 517
Art. I. Quæ seruanda circa cæremonias baptizandi. 517
2. Qui patrini, & quod eorum officium. 519
Cap II. De Confirmatione. 521
Dub I Quid sit, & quæ eius materia, & forma. ib.
2. Quis minister, & quod subiectum. 523
3. Quæ confirmationis necessitas & cæremoniæ. 524

TRACTATVS TERTIVS.

De Eucharestia.

Cap. I. De essentia Euchar stiæ. 527
Dub. I. Quid sit Eucharestia. ibid.
2. Quę materia Eucharistiæ. 528
3. Qualis debeat esse panis in materia Eucharistiæ. 530
4. Quale vinum sit materia Eucharistię. 532
5. Quæ conditiones ad materia consecrationem requirantur. 535
6. Quæ forma consecrationis Eucharistiæ. 540
7 Quamdiu Christus maneat in Eucharistia. 541
Cap. II. De causis, & subiecto Eucharistiæ. 543
Dub. I. De causis. ibid.
Art. I. Ad quã spectet dispensatio Eucharistiæ. 544
2. Quid requiratur in Ministro, ad licitam administrationem Eucharistiæ. 547
Dub. II. De subiecto, seu suscipiente Eucharistiam. 552
Art. I. Quæ requiratur in eo dispositio animæ. ibid.
2. Quæ requiratur dispositio corporis. 556
3. Quæ, & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam. 563
Cap. III. De Eucharistia, vt est sacrificium. 568
Dub. I. Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum

circa illam. ibid.
2. Cuius sit applicare fructum sacrificij. 574
3. Quando & quoties liceat celebrare. 576
4. Quo loco celebrandum sit. 581
5. Quæ sint requisita ad Missam. 586

TRACTATVS QVARTVS.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Cap. I. De essentia huius Sacramenti. 595
Dub. I Quæ sit eius materia, & forma. ibid.
2. Qualis contritio requiratur. 598
3. Qualis confessio requiratur. 604
Art. I. An debeat esse integra materialiter. ibid.
2. Quãdo sufficiat confessio integra formaliter. 608
3. Quæ sint reliquiæ conditiones confessionis. 613
4. Quando confessio sit inualida, & quomodo iteranda. 616
Dub. IV. De satisfactione. 618
Artic. I. Qua eius necessitas, & quantitas. ibid.
2. De satisfactione per indulgentias. 625
§. I. Quid sit indulgentia & quid ad eam requiratur. ibid.
§. II. Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubileo. 631
Cap. II De ministro Sacramenti Pœnitentiæ. 634
Dub. I. Quid sit minister. ibid.
2. Quid sit approbatio, & à quo petenda. 635
3. Quid & quotuplex iurisdictio confessarij, & vnde eam habeat. 638
4. Quid sit reseruatio casuum, & quis habeat potestatem reseruandi, & absoluendi ab ijs. 644
5. Quid sit officium & obligatio confessarij. 649
6. Quæ scientia, & prudentia requiratur in confessario. 656
Cap. III. De adiunctis Pœnitentiæ. 660
Dub. I. Quid sit sigillum confessionis, & qui ad illud

Digitized by Google

lud teneantur. *ibid.*
2. *Quale sit præceptum, & quæ obligatio confessionis.* 669

TRACTATVS QVINTVS.
De Extrema Vnctione, & Ordine.

*Cap.*I *Quid sit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obseruanda.* 672
*Cap.*II *De Sacramento Ordinis.* 679
Dub. I. *Quid ordo, quotuplex, & quæ eius materia.* *ibid.*
2. *Quæ requirantur in ordinando:* 783

TRACTATVS SEXTVS.
De Matrimonio.

Cap. I. *De Sponsalibus.* 787
Dub. I. *Quid sint sponsalia.* *ibid.*
2. *Quæ, & quanta obligatio sponsalium.* 790
3. *Quomodo dissoluantur sponsalia.* 792
Cap. II. *De matrimonio secundum se.* 796
Dub. I. *Quæ sit, quæ eius materia, forma, & minister.* *ibid.*
2. *De vsu matrimonij.* 799
Art. I. *An vsus matrimonij, siue actus coniugalis sit licitus.* *ibid.*
2. *An actus coniugalis sit præceptus, & debitus.* 783
Dub. III. *An, & quibus ex causis possit fieri diuortium.* 787
Cap. III. *De impedimentis matrimonij.* 789
Dub. I. *Quæ sint impedimenta impedientia tantum.* 790
2. *Quæ impedimenta dirimentia matrimonium.* 795.
3. *Quomodo matrimonium inualidum sit reualidandum.* 810
4. *A quo, & ob quam causam possit dispensari in impedimentis matrimonij.* 812

LI-

Digitized by Google

LIBER SEPTIMVS.

De Censuris Ecclesiasticis, & irregularitatibus.

Cap. 1. De censuris in genere. 815
Dub. 1. Quid censura Ecclesiastica. ibid.
2. Quotuplex censura. 816
3. Qui possint ferre censuram, & in quos. 817
4. Ob quam causam possit ferre censura. 819
5. Qui possint absoluere à censuris. 823
6. Quomodo danda sit absolutio à censura. 825
Cap. II. De excommunicatione. 827
Dub. 1. Quid sit, & quotuplex. ibid.
2. Ob quam causam incurratur, & quam effectum habeat excommunicatio minor. 829
3. Quos effectus habeat Excõmunicatio maior. 830
4. Ob quas causas incurratur excommunicatio maior. 838
Art. 1. Quę sint excommunicationes non reseruatę. ibid.
2. Quę sint excommunicationes reseruatę Episcopis. 840
3. Quę sint Papę reseruatę extra Bullã Cœnę. ib.
4. Quomodo intelligenda excommunicationis percussoris Clericorum. 842
5. Quę sint excommunicationes Papę reseruatę per Bullam Cœnę. 846
Cap. III. De suspensione, & degradatione. 850
Dub. 1. Quid sit suspensio, quotuplex, & vnde cognoscendum, qualis, & quanta sit. ibid.
2. Quę sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absoluere. 853
3. Quid sit depositio, & degradatio, à quo, & ob quam causam fieri possit. 855

Cap.

Cap. IV. De interdicto. 856
Dub. 1. Quid sit, & quotuplex. ibid.
2. Quid sit effectu interdicti. 857
3. Quis censuram interdicti ferre, & quis tollere possit. 858
Cap V. De irregularitate. 859
Dub. I. Quid, & quotuplex sit irregularitas. ibid.
2. Quinam effectus irregularitatis. 860
3. Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas. 861.
4. Quę sint irregularitates ex delicto. 862
5. Quę irregularitates ex defectu. 865

LIBER OCTAVVS, ET VLTIMVS.

De Sanctæ Cruciatæ Bulla.

TRACTATVS VNICVS.

Cap. 1. DE communi viuorum Bulla. 873
Dub. 1. Quid sit Bulla? & quisnam eam concedere valeat. ibid.
2. Quibusnam Cruciatę concedatur Bulla. 876
3. Quantum temporis Bulla duret. 880
4. Quęnam personę priuilegijs Bullę gaudere possint. 886
Art. 1. An qui Bullam accipit, in gratia esse debeat vt priuilegijs Bullę puniri valeat. ibid.
2. Vtrum cathecumeni pueri, fatui excommunicati, & heretici, gaudere possint Bulla. 888
3. An Religiosi gaudere possint Bulla. 890
4. An viuorum Bulla, possit defuncto assumi in ordine ad aliquem vsum. 891
Dub. V. Quid debeat facere quis, vt Bullę priuilegijs gaudere possit. 892
6. Resoluuntur difficultates aliquę circa dicta in dubio proximo. 895

7. De

7. De alijs difficultatibus, tam de Clericis, quam Religiosis, qui adeunt bellum, vt milites in spiritualibus adiuuent. 898

Art I. Quidnam hic nomine Clericorum, & Regularium intelligatur? & quamnam licentiam habere debeant vt exercitium adeant, & quę ministeria ibi exercere teneantur. ibid.

2. Quęnam particularia priuilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus. 901

Dub. VIII. De alijs duobus priuilegijs, quę militibus conceduntur. 903

9. De aliquibus difficultatibus erga taxationem eleemosynę pro Bulla. 905

10. De Indulgentijs Bullę. 907

Art. I. Quęnam Indulgentię concedatur in Bulla. ibid.

2. De Indulgentia plenaria, quę euntibus, vel mittentibus ad exercitum conceditur. 909

3. De Indulgentia plenaria, quę conceditur accipientibus summarium Bullę. 912

4. De Indulgentia quindecim annorum, & participatio nuptiorum operum. 916

5. De Indulgentijs, quę obtinentur visitando quinque Altaria. 920

6. An Indulgentia, quam obtinet visitans quinque Ecclesias, aut Altaria, possit applicari defunctis. 924

Dub. XI. Quęnam priuilegia obtineantur per Bullam tempore interdicti. 927

Art. I. Resolutiones circa celebrandam Missam, & audiendam, & circa officia diuina. 928

2. De Priuilegio accipiendi Sacramenta, & posse sepeliri in loco sacro cum moderata funeris pompa tempore interdicti. 931

Dub.

Dub. XII. De Priuilegijs Oratoriorum. 933
13. De priuilegio vescendi carnibus ex concilio vtriusque Medici, & ouis, & lacticinijs, in diebus quibus prohibentur. 936
Art. I. De priuilegio vescendi carnibus. ibid.
2. De priuilegio vescendi ouis, & lacticinijs in Quadragesima. 938
3. De priuilegio, quod Ecclesiasticis datur per aliam Bullam, & ouis, & lacticinijs vescantur. 942
Dub. XIV. De electione confessarij approbati ab Ordine, quę conceditur per Bullam. 945
Art. I. De approbatione necessaria in Confessario, vt per Bullam eligi possit. 946
2. De potestate Confessarij electi virtute Bullę quoad absolutionem culparum reseruatarum, & non reseruatarum. 952
3. An possint Regulares eligere virtute Bullę Confessarium, qui eos absoluat à peccatis reseruatis & non reseruatis. 958
Dub. XV. De potestate Confessarij in virtute Bullę quoad absolutionem à censuris. 960.
Art. I. De Censuris in generali. ibid.
2. De censuris in particulari. 964
Dub XVI. De potestate commutandi vota virtute Bullę. 966
Art I. Resoluuntur dubia aliqua. 967
2. De votis, quę virtute Bullę commutari nequeunt. 970
Dub. XVII. De aliquibus difficultatibus Bullę, quę explicanda restant. 976
Art I. An debeant aseruari summarium Bullę, & inscribi nomen accipientis. ibid.
2. An acceptis Bullis duabus, possint aliqua priuilegia obtineri duplicata. 977
3. De suspensione, & renalidatione indulgentiarum,

rum, & gratiarum quas Bullę Commiſſarius concedit. 978
4. De ſuſpenſione interdicti, dum Bulla promulgatur. 983
Cap. II. De Bulla compoſitionis. 984
Dub. I. De bonis in communi, de quibus Commiſſarius poteſt compoſitionem facere. 985
Art. 1. Quęnam quantitas componi poſsit. ibid.
2. Cuiuſnam qualitas futura ſint bona, ſuper quę fieri poſsit compoſitio. 987
Dub. II. De particularibus caſibus, quos Bullę compoſitionis intrat. 991
Art. 1. De primis ſex caſibus, qui ponuntur in Bulla. ibid.
2. De ſex alijs caſibus, qui ponuntur in Bulla. 996
3. De ſex vltimis caſibus, qui ponuntur in Bulla. 1000.
4. Concluſio huius Bullę. 1003
Cap III. De Bulla Defunctorum. 1006
Dub. I. De Indulgentia plenaria, quę per Bullam conceditur animę in Purgatorio patienti. ibid.
2. Alijs difficultatibus circa Bullam. 1008
Cap. IV. De facultatibus Commiſſarij Generalis Cruciatę. 1009
Dub. I. De facultatibus in ordine ad bonam Bullę expeditionem. ibid.
2. De facultatibus, quas habet quoad animarum ſalutem, 1012

LIBER PRIMVS
DE REGVLA ACTVVM Humanorum.
TRACTATVS PRIMVS
De regula interna, siuè Conscientia.

CAPVT I.

Quid Conscientia, & an sequenda sit?

REspondeo I. Conscientia est dictamen rationis, seu actus intellectus, quo iudicamus aliquid hìc, & nunc agendũ, vel omittendũ esse, vel fuisse, tanquam bonũ, vel malũ, idq; vel per modũ præcepti, vel cõsilij.

Hæc communitèr est recta dictans, quòd verum est: aliquando, tamen non est recta, dictans aliquid alitèr quàm sit, v.g. esse bonum, quòd est malum, diciturque Erronea, quià contingit eum errore: idque, vel vincibilitèr, seu culpabilitèr, quãdo scilicèt error vitari potuit; ac debuit: vel inuincibilitèr, quando error moralitèr vitari non potuit, ideoque nec voluntarius est, & consequentèr non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conscientia recta secundùm quid, siuè in ordine ad nos. *Ex D.Th. Laym. lib. 1. tract. 1. cap. 2. num. 1., & cap. 3.*

Resp. II. Non tantùm Conscientia recta, sed

etiàm inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti obligat, vt eam sequaris, & si contra facis, peccas, & quidem peccatum eius speciei, contrà cuius virtutis speciem intellectus peccare iudicat. Ratio prioris est, quià Conscientia recta, est regula proxima voluntatis, deriuata à prima, & principali regula omniũ actionum humanarum, scilicèt lege Diuina, & æterna. *S.Th.1.2.quæst.19.art.3.* Ratio posterioris est, tùm, quià si intellectus voluntati proponit malum, esto malum non sit, si tamen putans esse malum, vult illud facere, iam voluntas verè consentit in malum, habetque sufficientem affectum ad peccatum illud, quod appræhendit, tum, quià *omne, quòd non est ex fide*, hoc est (vt à Sanctis Patribus communitèr explicatus) quòd non est secundùm conscientiam, *peccatum est*, vt dicitur ad *Rom.14.* Par est ratio, si intellectus proponat aliquid, vt bonum, & præceptum, esto non ita sit, sed malum, voluntas tamèn illud liberè respuendo, vel omittendo, consentit in transgressionem præcepti, & peccat. Cuius vlterior ratio est, quià obiectum tribuit actui speciẽ prout hic, & nunc ab intellectu proponitur. *S.Th. loc.cit.art.5.*

Ex dictis resoluuntur sequentes Casus, & similes.

I. Putans esse ieiunium, quando non est, peccat contrà temperantiam, si non ieiunet. *S.Thom.l.c.*

II. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans se ex misericordia ad id teneri, actum bonum facit, & si non mentiatur, peccat contra misericordiam. *Laym. l.1.tr.1.cap.4.*

III. Scrupulosus, licèt putet inuoluntarias distra-

Digitized by Google

dalle lettere dell'antecedente, non simile però, nè uguale, ma che ne sia la continuazione, come in questa parola Amore.

Amore

Il Corsivo, o Cancellaresco, è quello, che serve per uso, e comune, e giornaliero scrivere di ogni sorta di persone, e di ogni sorta di materie, e perciò è quello, che più d'ogni altro s'usa comunemente, e che più d'ogni altro s'insegna a scrivere a' fanciulli, e a' giovani, che vogliono imparare a scrivere. Questo Corsivo è quello, che più d'ogni altro si scrive velocemente, e che più d'ogni altro si legge facilmente, e perciò è quello, che più d'ogni altro è necessario a sapersi. Egli è quello, che si usa nelle scritture, che si fanno per mercatanzie, per negozi, per conti, per ragioni, per lettere, per memorie, per ricordi, per istrumenti, per testamenti, per codicilli, per donazioni, per sentenze, per processi, per relazioni, per libri, per diari, e per ogni altra sorta di scritture, che si fanno per uso comune, e giornaliero.

Questo Corsivo, o Cancellaresco, è quello, che serve per uso, e comune, e giornaliero scrivere di ogni sorta di persone, e di ogni sorta di materie, e perciò è quello, che più d'ogni altro s'usa comunemente, e che più d'ogni altro s'insegna a scrivere a' fanciulli, e a' giovani, che vogliono imparare a scrivere. Questo Corsivo è quello, che più d'ogni altro si scrive velocemente, e che più d'ogni altro si legge facilmente, e perciò è quello, che più d'ogni altro è necessario a sapersi. Egli è quello, che si usa nelle scritture, che si fanno per mercatanzie, per negozi, per conti, per ragioni, per lettere, per memorie, per ricordi, per istrumenti, per testamenti, per codicilli, per donazioni, per sentenze, per processi, per relazioni, per libri, per diari, e per ogni altra sorta di scritture, che si fanno per uso comune, e giornaliero.

II. Qui peccauit ex Conscientia erronea, & si in rigore non teneatur, rectius tamen addet illam circumstantiam in confessione, dicendo, feci hoc, vel illud putans me facere contra præceptum, vel obligationem grauem. *Card. de Lug. disp. 16. num. 103.*

CAPVT II.

De Conscientia Dubia.

DVBIVM I.

Quid sit conscientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. I. Dubium, est suspensio assensus circa obiectum apprehensum. Idq; ex Duplex Specularium, seu Vniuersale, quando in genere dubitatur, v.g. an contractus vsurarius sit licitus: an die festo liceat venari, piscari, pingere, &c., Et Practicum, seu Particulare, cum dubitatur, an his circumstantijs, v.g. hoc festo liceat mihi venari. Ex quo patet, quid sit Conscientia practicè dubia, scilicèt, quæ practicè dubitat, Speculatiuè dubia, quæ speculatiuè. Ita *Nauar. Lay. Sanch. Bec. c. 1. c. 4. q 8.*

Resp. II. Qui cum Conscientia practicè dubia operatur, peccat, & quidem peccato eiusdem rationis, ac speciei, cuius est peccatum, de quo dubitat. Ita *Sanch. Bon. t. 1. d. 2. q. 4. p. 7.* Ratio prioris est, tùm, quià is exponit se periculo peccati: tum, quià quod non est ex fide, est peccatum, id est, quod non fit cum determinato iudicio conscientiæ esse licitum. Idque verum est, etiamsi speculatiuè non dubitet, v.g. Certus sum, absolutè licitum esse die festo docere; dubito tamen, an hic, & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio posterioris patet, tùm ex ratione prima data: tùm ex dictis de Conscientia erro-

erronea, quià habet affectum ad peccatum eiuſdem rationis. Vndè ſi dubites, an ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtũ, commitis furtũ, &c. Si dubites, ſit ne peccatum, (ſiuè mortale, ſiuè veniale) ità vt malitia in confuſo proponatur, dicit *Vaſq. 1.2.d.529.c.3.*, *& alij* eſſe mortale, quòd negat *Nau. Val. &c.* vid. *Bon. Lay. l.c.*

Reſp. III. Qui practicè dubius eſt circà aliquòd opus, tenetur ſe reſoluere. Et quidem non per ſolùm affectum, & voluntatem: (hoc enim non ſufficere, rectè docent *Vaſq San. in 1. mor c. 9.*, *& alij comm.* contrà *Caiet.*) quià adhuc exponeret ſe periculo peccandi, ſed per motiuũ rationabile, quale eſt, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum bonorum virorum ſinè ſcrupulo ſic operantium. *Sanch. Bec. l. c. 3.* Authoritas viri alicuius docti, & pij. Quòd ſi tamèn dubium ſinè ratione, & iuſta cauſa temere conceptum eſſet, poſſet etiàm ſinè noua ratione deponi. Et ità explicari poteſt Caietanus.

Reſp. IV. Si dubium oriatur ex obligationibus, & præceptis contrarijs v. g. vtrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire, tenetur ſe reſoluere, & prudenter iudicare, hìc & nunc alterum obligare, & alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Vt verò id rectè fiat, hæc ſeruanda ſunt, 1. Exquirat aliorũ conſilia, ſi poteſt, 2. Si non poteſt v.g. quià ſolus eſt, vel quià ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res, & tempus ferat, vtrum ex duobus illis ſit, vel videatur minùs malum, idq; eligat, & non peccabit, v. g. in caſu dicto, minùs malum eſt, omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum, quià de ſacro audiendo, eſt præ-

ceptum affirmatiuum tantum, & iuris humani: at de infirmo est negatiuum, & iuris naturalis,; *Sanc. Bec. l. c. 3.* Si vtrumque videatur æquè graue, vtrum volet, absque peccato eliget, ob defectū libertatis. Quòd verùm est, etiàmsi culpabiliter in istam perplexitatem se coniecisset, modo de culpa præterita doleat. Ratio est, quià alioqui ad impossibile obligaremur, quòd nec Deus exigit, nec fieri potest, ideoq; tunc cessat obligatio minor, vel si sint, aut videantur æquales, vtralibet, *vid. Lay. l. c. c. 4., & 5. Fil. t. 21. c. 4. Bon. l. c. p. 6. num. 27.*

DVBIVM II.

Quid agendum, cum Conscientia speculatiuè dubia.

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in vtramq; partem probabiles, quæ reddunt hominem speculatiuè dubium. Quæritur ergò hic, an, & quomodo ex talibus possit formari Conscientia practicè certa?

Respondeo. Absque peccato licèt sequi opinionem probabilem, etiàm alienam, & minùs tutam (hoc est, quæ minùs remota videatur ab omni specie peccati, quàm altera) relicta probabiliore, & tutiore propria, secluſa tamen omni iniuria, & periculo proximi, & dummodò opinio, quæ eligitur, adhùc sit probabilis. Est communis Doctorum, quos citat, & sequitur *Lay., & Bon. t. 2. d. 2. q. 4. p. 9.* Ratio est, tùm quia qui sequitur sententiam graui authoritate, vel non leuis momenti rationum nixam, (hæc enim dicitur probabilis,) non agit temere, sed prudenter, sequendo nimirum virorum prudentū, & artis peritorum consilium. Tùm quià esset onus intolerabile, multisq; scrupulis expositum in omni re examinare, quid sit probabilius, & tutius.

Dixi

Dixi in reſponſione, *etiam alienam*, quià parū refert, quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculatiuè; ſpeculatiuum enim illud iudicium, eo ipſo, quòd fortè incertum, & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis, cum operans aliam regulam, eamq; certā habeat, quàm ſequatur, ſcilicèt hanc, quòd in dubijs quiſq; operari poſſit ſecundùm ſententiā, quàm viri docti, vt probabilem, & in praxi tutam, defendunt. Neq; tunc agit contrà propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi formaliter. *Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.*

I. Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit fauorabilior, prætermiſſa, etiàm propria probabiliore, & tutiore. Ità *Sanch. Bon.* Ratio patet, quià ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia, vt monet *Sanch. l. c. c. 19. Bec. num. 16.*

II. Poteſt etiàm vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis, tanquàm probabilem defendi, quàm proindè ipſe ſequi liceat, quamuis ipſe conſultus eandē ſpeculatiuè falſam eſſe iudicat, & proindè in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quià alter habet ius ſequendi ſententiam probabilem, & hoc ius ſuum illi indicare non prohibetur. *Lay l. 1. t. 1. c. 5. Bonac. p. 9.*

III. *Generatim dum probabilitate ſiuè intrinſeca, ſiuè extrinſeca quantumuis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, conſiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

III. Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult poteſt, imò ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius, ſit, ſiuè Parochus, ſub mortali abſoluere, licèt ipſe iudicet Doctrinam illam eſſe falſam. Ideoque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit eiuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quià rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor. Vaſq. Sanch. Lay. l. 1. t. 1. cap. 5. nu.* 10. Additque *Diana p. 2. t. 13. R.* 11. ex *Sanch.*, *& Sancio*, peccare mortaliter, ſi nolit abſoluere, quando de mortali Confeſſio fit, tametſi non ſit proprius eius Confeſſarius.

IV. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec vnum reperiant fauentem ſibi: dummodò is prudens, ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quià intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch. l. 1. c. 9. num. 24. Bon.*, *& alij* contra *Nau.*

XXVII. *Si liber ſit alicuius Iunioris, & Moderni, debet opinio cenſeri probabilis non conſtat reiectæ eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem. Alex. VII. 24. Septembris* 1665.

V. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiàm contra propriam probabiliorem, ac tutiorem, v.g. ſi paululum ægrotus, probabiliùs, & tutiùs putes te teneri ad ieiuinium: comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam, & probabilem. Ratio eſt, quià in dubio præſumitur pro ſuperiore. *Lay. l. 1. t. 1. c. 5. num.* 11., *&* 12.

VI. Poteſt aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, & ſi iudicet contrariam probabiliorem. Ità *Lay. Bon. q. 4. p. 6.* Ratio, quia

vtra-

vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio, *vide l.5.c.3.dub.3.*

Dixi 2. in reſponſione, *ſeclusà iniuriâ*, quià ſi periculum ſit, ne proximo fiat damnum, aut iniuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vndè reſoluuntur hi Caſus.

I. In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licèt ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles, maximè circà valorem Sacramenti, ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententia ſecuriore, & materia, ac forma certa, v.g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quià licèt præcisè operationem ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequẽdo opinionem probabilem, nec Sacramento irrogaret irreuerentiam: quià tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſo gratiæ, dependet à vera materia, & forma, grauitèr proximo noceret: ideoq; peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam.

I. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, niſi id vetet lex conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum vtendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis Innoc.XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

Excipitur tamèn caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum, cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v.g. Baptiſmus morituro in aqua roſacea mixta, ſi naturalis deſit, quià tùm proximus iuuari debet, vt poteſt, & ex duobus malis, minùs eligendum, vid. *Laym. hìc, & Suar. t.4.d.26.ſeſs.6. Bec. c.4.q.9.*

II. Medicus, & Chirurgus ſequi debent tutiora, & probabiliora, nec vti poſſunt, v. g. ex-

plorandi gratia, medicamento probabili, multoque minùs dubium, si certum habeant. *Sanch. Bon.l.c. Bald. de conscientia dubia*, vid. infrà *lib.6. c.3.dub.7.*

Dixi *si adhùc sit probabilis*: quià, si probabilitatem amiserit, ob aliquòd decretum in contrarium, vel grauem censuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficultèr refutanda videatur, non habet locum responsio. *Vndè resoluitur hic Casus.*

Non licèt, nunc, absoluere pœnitentem absentem, & si plures Doctores ante hac id senserint: horum enim sententia nunc est abolita, & probabilitatem, si quàm habuit, amisit, præcipuè accedente Decreto Clem. VIII. *Bon.l.c.n.17.* & *alij communitèr.*

III. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

XXX. *Vbi quis inuenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad vllam Pontificis Bullam. Alex. VIII. 7. Decembris 1690.*

DVBIVM III.

An in dubio tutior pars sit eligenda?

Respondeo. Qui in dubio constitutus, post diligens examen se nequit resoluere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem fauentem suæ libertati (etiàm minùs tutam) dummodò sit in possessione suæ libertatis: iuxtà illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quià talis non agit temere, cùm vtatur sua libertate, quòd cui vis licèt, quamdiù non constiterit ea priuatum, cum eam, vt cætera extra bona, possideat. Proindeque volenti obligationem imponere,

quæ

quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxtà *reg.* 11. *in* 6. Neque huic responsioni obstat axioma contrarium, *in dubio tutior via est eligenda*: quià intelligitur, si ex vna parte sit dubium, ex altera certum, tunc hanc esse eligendam, quòd si autem vtraque pars tuta sit, axioma vniuersim non est præcepti, sed consilij, vt *Nau. Sanch. Bon. t. 2. d. 2. q. 4. pu. 9. nu. 21. Lay. l. 1. t. 1. c. 5. §. 4. Fil, nu. 157., & 160.*

Porrò pro regula cognoscendi quis sit possessor, attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro externo: is enim censebitur possidere: præsumptio autem censetur stare pro ea parte, quæ onus probandi in alium transfert. *Bard. d. 5. c. 5.* Vndè cum *Sanc. Lay. l. c., & alijs resoluuntur Casus sequentes.*

I. Dubitatur, post sufficientem diligentiam adhibitam, an lex fit imposita, v.g. ieiunij: item, an votum, vel iuramentum sit emissum: non obligatur dubitans. Ratio est, quià cũ lex, & votum, vt obligent, debent sufficienter proponi, meritò hic præsumitur non esse, ideoque dubitans manet in possessione suæ libertatis. *Suar. Fil. Lay.* Contra verò, si vouisse constet, & dubitetur, an satisfecerit, tenetur satisfacere, quià tunc votum est in possessione. Similiter dubitans, an Horas legerit tenetur legere, quià præceptum est in possessione. Ita *Sanch. Lay. Bon. l. c. Fil num. 163.*

II. Qui certus est de lege, & voto, dubius tamen, an & quid compræhendatur lege, aut voto, vt si sciat se vouisse religionem, dubitat autẽ vtrum certam, an verò in communi tantum: Item, vouit abstineri à copula, dubitat verò, an omni, an ab illicita tantùm non tenetur vo-

Digitized by Google

to, quoad partem, de quà dubitat.

III. Si constet de lege, dubium autem sit, an recepta, vel abrogata, vel tu ab eam eximaris; teneris lege. Ratio est, quià cum constat de lege, pro ea stat præsumptio, & possessio, pro indequè allegante eam non esse receptam, vel abrogatam incumbit onus probandi: ideoq; dum non probat, legi tenetur, *Lay. l.1. t.4.c.3. Sanch. Fil.* contra *Salas*, & *Azor.*, qui docent, si dubites, an lex sit acceptata, ea re non teneri.

IV. Qui dubitat, an vigesimum primum annum expleuerit, non tenetur ieiunio, quià libertas est in possessione. Contrà verò res habet, si dubites de ætate ad ordinem sacrum, vel beneficium requisita, quià præsumptio, & possessio est pro præcepto: ideoque non potes recipere, donec de ætate constet. *Lay. l.c.nu.34. Sanch.d.* 40., & 41.

V. Si cras sit ieiunium, & post examen dubitas, an sit data duodecima noctis hora, potes cœnare, & carnib. vesci, quià libertas est in possessione. Contra verò, si hodiè sit ieiunium, & dubitas, an sit duodecima noctis, non licèt quia præceptum est in possessione, cùm constet hodiernũ diem esse ieiunij, & dubium sit, an transactus, *Sanch. Lay. l.c.*, Quæ omnia intellige de dubio strictè sumpto, si enim sit ratio dubium deponendi, v.g. quià aliqua horologia sonuerunt duodecimam, alia non, cessat ratio data. Cùm enim duo horologia sint quasi duo Doctores, seù opiniones probabiles, licèt vtrumlibet sequi, nisi scias vnum errare. *Lay.*, & *alij communitèr.*

VI. Si dubites, vtrum mediam noctem cœnando excesseris, vel masticando aliquid deglutiueris

tiueris, non licèt celebrare, vel Eucharistiam sumere. *Sanch. l.2.de Matr.d.41.n.40. Fagund.p. 3.l.2.c.5. num.* 18., tùm quià lex ieiune sumendi est in possessione: tùm, quià grauis est irreuerentia. Quanquàm contraria sententia *Lay l.1. t.1.c.5.num 36.* probabilis; *Diana verò tom.2. tr. 4.de Sacr. R 29.* tuta etiàm in praxi videatur, eò quòd lex Ecclesiastica: in casu dubio, non videatur, tàm arctè constringere conscientias, & in dubio factum præsumi non debeat, neque censeatur irreuerens, qui iuris præsumptionem sequitur, vide infrà *l.6.tr.3. c.2. d.2.ar.2.*, & *de Lugo d.15.nu.14.*

VII. Si post contractum bona fide Matrimonium, dubium de valore superueniat, quòd post veritatis inquisitionem depelli non possit, debitum non tantum reddi, sed etiàm exigi potest: quià dubium superueniens bonæ fidei possessori obesse non debet, vide *Sanch. l.2. de Matr. disp. 41.nu.47. Bon. l c.*

VIII. Qui certus est de debito, & dubitat, an soluerit: tenetur soluere; *Suar. Vasq. Lug. Dian. p.2. c.6. misc.R.* 59. nisi etiàm creditor dubitet; tunc enim *Tan. in 1.2.d.2.q.6.du.4.* putat non teneri, quòd *Lay.l.1.tr.1.c.6.* ità limitat, vt teneatur non ad integram solutionem, sed ad partem eius, pro qualitate dubij: quòd *Diana p. 4. to. 3. R.35.* amplectitur, vt probabile.

CAPVT III.

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum?

RESP.I. Scrupulus, est inanis apprehensio, & hic ortus timor, & anxietas, alicubi esse peccatum, vbi non est: Ità communiter; *Nauar., Azor., & cæteri.*

Resp.

Resp.II. Licet operari cum Conscientia scrupulosa, manente scrupulo; dummodo iudicetur esse scrupulus, & vt talis contemnatur. Neq; tamen opus est, vt ad singulos actus formetur hoc expressum iudicium, quod sit scrupulus, sed sufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali iudicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio est, quia talis nulli periculo se exponit: cùm ad bene operandum sufficiat iudicium probabile aliquid licere; scrupulus autem cùm ex leui fundamento procedat, non tollit iudicium practicum probabile, *Sanch.l.c. c.10.Reg.Bec.Fil.176,*

Resp.III. Signa Conscientiæ scrupulosæ sunt; I. Pertinacia iudicij, qua Doctorum consilijs non acquiescunt: vndè varios consulunt, & fatigant, ac tandem nullius iudicio stant, nisi suo. II. Ex leui apparentia frequens iudiciorum mutatio; vndè oritur in agendo inconstantia. Sic v.g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto, vel non lecto aliquo versiculo. III. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus versari. IV. Habere reflexiones extrauagantes infinitarum circumstantiarum. V. Timere in omnibus peccarum, ac contra sapientiam, & proprium sæpè iudicium, esse inquietum. VI. Si Confessarius iudicet te esse scrupulosum. VII. In particulari signa scrupuli præsentis sunt, hæc duo. 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari. 2. Si alias expertus sis, te similia apprehendisse sine fundamento.

Resp. IV. Remedia Conscientiæ scrupulosæ sunt. I. Scrupulos contemnere contra illos agere, nec cogitationes fouere. II. Iudicio confessa-

rij,

rij, vel alterius viri docti ac pij, acquiescere, non recurrendo ad eùm in singulis actionibus; sic enim, se, & illum fatigant, cum scrupulorum incremento; sed accipiendo ab eo generalia principia, á quibus nullius scrupuli causa, imò nullo modo recedat. Et si enim alterum errare contingeret: quia tamen hoc faciendo agit, quod in se est, non peccabit. III. Bonorum vitam, & consuetudinem, tanquam regulam, intueri. *S. Ant. Syl.* IV. Assuefacere se ad sequendas sententias mitiores, & minus etiam tutas. *Fil. c. 4. num. 122.* V. Non iudicare quidquam esse mortale, nisi certò sciat. *Azo. l. 2. c. 20. Vasq. San. Fil. t. 2. c. 4.* VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantasiam cogitationibus scrupulosis. VII. Destruere causas scrupulorum; v. g. melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat suum iudicium: superbus prudentiæ non confidat: rudis institutionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad insaniam. VIII. Nosse scrupulosorum priuilegia; vt, 1. Quòd non teneatur in agendo adhibere examen, & diligentiam, nisi valdè mediocrem; nec tantam, quantam alij: & quod, dum angit scrupulus, nec suppetit consilium, possit liberè agere, quod volunt, nisi certum, & euidens sit esse peccatum. Vide *Vasq. in* 1. 2. *ad* 57. 2. Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certò sciant illud esse mortale, & se ritè confessum non esse. Non est autem certus, quandiu dubitat; Vndè suadet *Layman.*, vt nunquam confiteatur dubia, & scrupulos, Et *Sà C. Dubium Sanch. Azor. &c.* dicunt non teneri confiteri, nisi quæ iurare possit esse mortalia, & nunquam esse

confessum. Ratio vtriusque priuilegij est, quia in scrupuloso, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, vt non possit rectè rem examinare. Vndè esto aliqua confessus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confessionis, cùm ab ea minores sæpè difficultates excusent, vt notat *Coninch. Lay. Bon. Azor. Bec.* IX. Confessarius non permittat confiteri, vel proponere scrupulos, vel dubia, (maximè, si semel ad satietatem audiret, quia alioqui nunquam fontem scrupulorum exhauriet.) *Vid. apud Lay. hic c.6. Fil. San. hic & l.2. de mat. d.4. Azor. s.1. l.2. s.20. Bress. l.6. to. Bec. p.2. s.1. c.4. Bo. d.1. q.4. p.9.*

TRACTATVS SECVNDVS

De regula externa actuum humanorum, scilicet Lege.

CAPVT PRIMVM.

De natura, & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid sit Lex sive Præceptum.

REspondeo, Lex, & Præceptum, prout hic indistinctè accipitur, est recta agendorum, aut omittendorum ratio. Hinc, cum à superiore non communitati, sed alicui tantum, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non apellatur Lex, sed Præceptum tantùm. *Suar. Lay. Bon. d.1. q.1. p.1.* Vnde resolues.

I. Ad legem, seu Præceptum quis tenetur; non ad Consilium: cum hoc tantum dirigat, illud verò obliget. *ibid.*

II. Cum iniqua lex est; & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *ibid.*

III.

Digitized by Google

III. Cum dubium eſt de iuſtitia, teneris lege, quia legislator poſſidet ius præcipiendi: idemq; regitur altiore conſilio: ac poteſt habere rationes ſubditis occultas. Addit *Suarez* etiam obligare, licèt contra iuſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi cum vix poſſint eſſe tam iuſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere poſſit. *Suar. l. 1. c. 9. Bon p. 8 n. 11.*

IV. Leges, & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant, ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat, quòd ſententia iudicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia: prout eſt præcisè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretatiua, & implicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & iudices ab eo conſtitutos repellere nequit, tacitè confert ijs poteſtatem gubernandi, eorumq; leges, & acta ratificat. *Leſs. l. 2. c. 29. d. 9. Salas d. 10. ſeſſ. 3 n. 14.*

V. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiuè denunciata. *D. Th p. 2. q. 90. Lay. l. 1. t. 4. c. 3. Molin. Salas, Suar. & alij communiter.*

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum.

Reſp. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter; in affirmatiuum, & negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quod affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore v. g. honorandi ſunt parentes: non ſemper, ſed ſuo tempore, negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. *Vid. Bec. in 1. 2. t. 3. c. 1. d. 3.*

2. In naturale, & poſitiuum. Præceptum; Naturale, ſiuè iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iu-

Digitized by Google

iudicium noſtræ rationis, quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud: Bonum eſt faciendum: malum fugiendũ. Ex quo præcepto generali particularia, v. g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia *Sabbati*) multaque alia deriuantur. Præceptum poſitiuum, ſeu iuris poſitiui eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v.g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio Quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo præcepta poſitiua mutari, & variari poſſint, ac ſoleant, naturalia verò ſemper maneant: vide *apud Scholaſticos, & Leſſ. l. 2. de iure, & iuſt. c. 2. dub. 2.*

Reſp. II. Præceptum poſitiuum diuiditur in Præceptum iuris diuini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt: & in iuris humani, quod ab homine. Poſitiuum diuinum diuiditur in præcepta Veteris, & Nouæ Legis. Lex vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, de quibus *vid D. Tho. 1. 2. d. 3.* Lex noua, continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum poſitiuum humanum diuiditur in præceptum iuris Eccleſiaſtici, ſiuè Canonici, quòd authoritate, Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis; aut Concilij ſtatutum eſt: & iuris Ciuilis, ſeu politici, quod fundatur in poteſtate ſeculari.

DVBIVM III.

An vis, & ſubſtantia Legis poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis.

Reſp. Etſi ità ſentiant Canoniſtæ: item *Nau. Azor. &c. citati à Lay. l. 1. tr. 4. c. 3.* eo quòd ponant, leges hac tacita conditione ferri, ſi à popu-

lo

lo fuerint acceptatæ, alioqui vim, seu obligationem, non habituras. Verior tamen sententia est Theologorum, leges absoluti Magistratus non pendere à populi acceptatione, & consensu, sed mox, vt legitimè promulgatæ sunt, obligare populum ad recipiendum: præsertim in legibus Pontificis, qui suam potestatem non accepit à populo, sed à Christo. *Vasq. Suar. Molina &c.*

XXVIII. *Populus non peccat etiam si absque vlla causa non recipiat Legem à Principe promulgatam. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

Vidè à *Lay. l. c.* resoluuntur hi Casus.

I. Episcopis ex officio incumbit, nouas leges Pontificias, (vt Principibus, Imperatorias,) promulgare per suas diœceses, atq; in vsũ deducere.

II. Si lex in Prouincia promulgata sit, sed à maiori parte populi non accipiatur, nec obseruetur, tunc, si legislator id sciat: & taceat, censetur hoc ipso legem reuocare. Si verò id sciat, & vrgeat obseruationem, quisque tenetur eam seruare, quia potius caput suum, quàm reliqua membra sequi debet.

III. Si Princeps nesciat, non recipi, nec deduci ad vsum, durat legis obligatio, donec elabatur decennium: quo elapso, præscriptum est contra eam, siuè Imperatoria sit, siuè Pontificia, & tunc non amplius obligat. Vti, & Lex Ecclesiæ, etsi semel recepta sit aboletur per præscriptionem, sed annorum plurium, nempè quadraginta. *Nauar. Azor. Suar.*

IV. Si tu legem promulgatam paratus sis suscipere, & data occasione etiam obserues: sed alij plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc saltem ab ea excusaber is per discretionem,

V.

V. Etsi primi Episcopi fortè peccarint, non recipiendo legem, & in vsum deducendo, successores tamen eorum, si post longum tempus videant non obseruatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

VI. In dubio, num lex recepta sit, nec ne, præsumendum est pro ipsa, quia factum in dubio præsumitur, si de iure faciendum erat. *vide Azor.l.5.c.4.Lay.hic qu.3.Sal.de leg.disp.13 sess.3.*

DVBIVM IV.

An præceptæ etiam humanæ obligent sub peccato, & quali.

Respondeo. Cùm Deus sit Dominus noster, atque etiam Superioribus parere nos iusserit, non solùm ipse, sed & illi nobis præcipere possunt, & præcipiunt, tum sub pœna, tum etiam sub culpa, siue peccato: idque graui aut leui, prout, & rei præceptæ ad intentum finem necessitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas se se habent, quæ ex eorum verbis, circumstantijs; aut prudentum æstimatione solet colligi. *Ita Theologi cõmuniter.S.Th.Sua.Salas, &c.*

Vnde resoluuntur hi Casus.

I. Grauiter peccat, qui deliberate, & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Ecclesiæ.

II. Cùm res leuis est, non peccat mortaliter transgrediens, etsi superior sub mortali præceperit; quia id eum posse negant. *Suar. Laim & alij communiter*; v.g. ne quis frangat silentium, ne edat vuam, vt claudat ostium, &c. quia est res parua; & incapax tantæ obligationis: Nec ipse Deus in materia parua sub mortali obligat. *vid. Less.l.2.c.4.d.9.Salas d.10 sect.7.*

III. Aliud esset, si materia aliàs leuis fieret gra-

Digitized by Google

grauis, ratione circumſtantiarum, vt, v.g. contemptus, ſcandali, magni boni communis, vel finis à legislatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parua grauiſſima tamen erat ex circumſtantia finis. *Suar. li. 3. c. 25.*

IV. Quando materia eſt grauis, poteſt ſuperior præcipere ſub culpa tantùm leui: quia ſicut poteſt nullo modo obligare, non præcipiendo: poteſt nullo modo obligare ſub veniali tantùm. Ita *Suar. Leſſ. l. c.* contra *Vaſq.*

V. Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub graui culpa, ſunt hæc, 1. Si materia ſit grauis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde *Caietan. ſum. ver. Cler.* docet Clericos tantùm peccare venialiter, dùm contra præcepta Iuris poſitiui, aues, & canes ſequuntur ad venandum. 2. Si verba magnam vim habent, vt, iubemus, interdicimus in virtute S. Obedientiæ, vel vi, voti, aut iuramenti, vel grauiter mandamus, &c. 3. Si pœna magna adijciatur, vt excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilij perpetui, mortis, &c. 4. Si ita fert vſus, & conſuetudo, inter peritos, & timoratos: quia conſuetudo eſt optima legum interpres: vt patet in lege ieiunij Eccleſiaſtici, & abſtinentiæ à carnibus: item communionis annuæ, quas grauiter obligare probat, *hic Tolet. Lay. c. 14. n. 4. Bon. p. 7. §. 4.*

CAPVT II.

De ſubiecto, cui datur præceptum.

DVBIVM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur.

RESP. Soli ſubditi ratione vtentes obligantur, ita vt eorum tranſgreſſione peccent.

Quod

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUE

Google

Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etsi vere ijs obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu aduertentię rationis, & consensus, Pars prior est communis, & certa, *Filiu.tr.21.c.11.q.10. Bon.p.6.&c. Laym. l.1.tr.4.c.10.* Posterior est eorundem. Cuius ratio est, tùm, quia præceptum cùm sit directiuum, supponit vsum rationis: tum quia obediẽtia tantum est eorum, qui ratione, & voluntate vtuntur. Neq; alias transgressio ad culpam imputari posset. *Vnde resolues hos Casus.*

I. Legislator non tenetur suis legibus, vt sic, quoad vim coactiuam, & pœnam, siuè directè: indirectè tamen, & quoad vim directiuam, & ex æquitate quadam, tenetur se, tanquam caput; membris conformare. Ità *S.Th.q.96.a.5.ad 3. Syl. Suar. Bonac. Laym. l.1.t.4.c.9.* contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione vti. *vid. Fill.t.21.c.5.*

II. Infideles non baptizati, etiam cathecumeni, non obligantur præceptis Ecclesiæ; obligantur tamen hæretici, & alij, qui per Baptismum, Ecclesiæ semel sunt subiecti.

III. Etsi pueri ratione vtentes, legibus ijs Ecclesiæ, quarum materia eorum ætati est conueniens, (v.g. confessionis annuæ, secundùm *Nau. Henr.*, & *Azor.* item abstinentiæ à carnibus, auditionis sacri, secundum *Sanch.&c.*) obligentur, quoad culpam: non tamen quoad pœnas ordinarias, nisi sint puberes, quales sunt masculi anno decimo quarto, puellæ duodecimo, absoluto. Ità *Sotus Vasq. de pan.q.90.a.2. Sà v. Censura.*

IV. Infantibus non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, & imponuntur opera seruilia festis; non tamen ebrijs,

ebrijs, cum legi maneant ſubiecti: vti, nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendũ, &c. eò quod talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera vteretur, quaſi inſtrumẽto. *vt Lay. l. 1. ſ. 4. c. 10. Bon. p. 6. & Sãc. 1. mor. c. 12.*

V. Clerici, cùm iure diuino ſint exempti de poteſtate ciuili, vt docet. *Bell. l. 1. de Cler. c. 28.* non tenentur legibus ciuilibus directè, & quoad vim coactiuam. Vndè nec à Principe Seculari puniri poſſunt. Cùm tamen ſint membra Reipub., & alioqui communis æquitas ſeruari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directiuam, legibus communibus ijs, quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnant, quales, v. g. ſunt leges prohibentes, vel irritantes contractum (niſi hæ ſint pœnales; tunc enim quia vim coactiuam obtinent, eos non ligant) ideoq; peccant contra iuſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v. g. vel alia vendant, vltrà pretium à Principe ſtatutum. Ità *Mol. Sua. Sal. Tan. vid. Lay. l. c.* quia ius Naturæ exigit, vt vendant pretio iuſto: tale autem cenſetur, quod decernitur lege.

DVBIVM II.

An Peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt?

Suppono 1. Præceptum aliud eſſe locale, quod ſcilicet certo tantum loco, vrbe v. g. vel Parochia obligat: aliud vniuerſale, ſeu iuris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono 2. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquo veniunt animo non manendi, ſed tantum ſubſiſtendi ad aliquot dies, vel ad ſummum per minorem anni partem, vt mercatores, viatores; non autem ſtudioſi, neque ancillæ, quæ veniunt ad ſeruiendum.

Reſp.

Resp. Non obligari. *Ita Nau. Sanch Less. l. 4. c. 3. dub. 8.* Ratio, quia præcepta localia per se, & directè respiciunt territorium, eiq; sunt affixa, atq; adeò non obligant, nisi existentes intra illud. Lex enim ita fertur, v. g. Festum illud tali loco celebretur: ideoq; hic valet illud: *Si fueris Romæ, &c.* Addit *Lay. c. 11.* præceptum locale expirare etiam intra proprium territorium, in loco exempto, quod is æquiparetur loco sito extra territorium. *Ex quibus resolues hos Casus.*

I. Si Episcopus sub pæna Excommunicationis vetet lusum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à iurisdictione Episcopi. *Bonac. p. 6 Lay. c. 11. n. 5.*

II. Si quis die ieiunij, aut festo; sit in loco alio, non sui territorij, aut exempto, vbi tunc non est ieiunium, aut festum, potest ibi comedere, exercere seruilia. *Lay. l. c. c. 11. Bon.*

III. Id etiam habet locum in præceptis iuris communis, si in loco isto sint vsu abrogata, vel non recepta, vel habeatur priuilegium. Quare potes v. g. Mediolani primis quatuor dieb. Quadragesimæ vesci carnibus, cum id ibi liceat. Item in Belgio, Sabbathis intra Natiuitatem, & Purificationem vesci carnibus: item in loco, vbi Tridentinum non est receptum, validè, (etsi non licitè) inire matrimonium clandestinum. *Suar. Sanch. l. 1 c. 12. Less. &c.*

IV. Potest quis discedens manè ex oppido, vbi non est ieiunium, vesci carnibus, etsi meridiè rediturus sit domum, vbi est ieiunium; nec tunc vbi domum venerit, tenebitur ad seruandum ieiunium ista die, cùm illud iam violauerit, ideoq; seruare non possit; tenebitur tamen domi ad abstinentiam à carnibus, cùm illa adhuc

possit

possit ibi seruari, eò quod sit diuidua. *vid. Sanch. l. c. Less. 12. d. 8.*

V. Si quis abiturus est loco, vbi est ieiunium, sciatque certò peruenturum vespere ad locum, vbi non sit ieiunium, tunc etsi non possit ibi vesci carnibus, vndè abit, (cum ista abstinentia sit diuidua) potest tamen ibi manè ientare, & meridiè prandere, vt contra quosdam docēt. *Less.*, & *Sanch.* suprà.

VI. Probabile etiam est, & in conscientia securum, quod docet. *Sanch. l. 1. de matr. d. 18. & 1. mor. c. 12.* contra *Nau. Suar.* peregrinos, antequam recedant à proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt; v.g. nō teneri eum manè audire sacrum die festo, qui ante prandium venturus sit aliò, vbi non sit festum: quia si mansisset suo loco, vbi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem peruenit ad alium locum, desinit obligari. Nec obstat, quòd præuidens impedimentū, teneatur præuenire: quia id tunc tantùm verum est, quando manente vi præcepti, quis est impediendus; hic autem ab obligatione præcepti absoluitur. Contraria tamen sententia, tanquam magis pia, suaderi potest; nisi quid obstet *Sanch. 1. mor. c. 12. & l. 13. de matr. d. 18. n. 21.*

DVBIVM III.

An Peregrini, & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

Resp. Regulariter non tenentur præceptis specialibus illorum locorum. *Ita Lay. Sanch. Az. Koning. Less. Reginal. Fill.* contra *Nauar. Suar. Sà &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon. & Sanch.*) Ratio est, quia non potest dari vlla ratio huius obligationis, cùm illi non sint subditi,

Digitized by Google

vel locis,vel ſuperioribus,quorũ tales leges fuerunt, ideoq;ſint extra eorũ iuriſdictionem. Nec obſtat. 1.eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo iure communi teneri; quia id non eſt abſurdum. Nec. 2.quòd vagi,ob delicta admiſſa puniri poſſint: hoc enim conſuetudo recepit,ne ſcelera maneant impunita.

Dixi 1, *regulariter*: quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum,& iniuriam illius loci, in quo morantur; vt etiam ijs, quæ ſunt de contractib. celebrandis. *Vndè reſolues hos Caſus.*

I. Tales non tenentur audire Miſſam, & poſſunt opera ſeruilia exercere die iſtic feſto; non tenentur ieiunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt ieiunium,& domi ſuæ non eſt, intellige vtrumq;ſecluſo ſcandalo,propter quod Epiſcopus loci puniri poſſet. *Lay.l.c.t.3.c.12 n.4.*

II. Peregrinis non licet frumenta euehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre, &c. ſi talia prohibita ſint. *Panorm. Reg.Sanch.nu.36.*

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus*: quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto, iuris communis, & aliò venias, vbi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex iuris communis eſt vniuerſalis,& obligat omnes ſine ordine ad locum. *Lay.c.12. nu.3. Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam v.g. tenetur iſtic ſabbathis inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus; quia priuilegium eius comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale, ideoq; expirat extra locum. *Lay.l.c.*

DI-

Digitized by Google

DVBIVM IV.

An peregrini teneantur præceptis iuris communis, si non sint in vsu in loco vbi morantur?

Resp. Non teneri. Ratio est, quia tunc valet priuilegium locale, quo frui possant omnes, qui in loco morantur. *Ita Sanch. l. mor. c. 12. Suar. Lay &c.* Vndè resoluuntur sequentes Casus.

I. Si Germanus per Hispaniam transeat, potest sabbathis vesci intestinis animalium. Idem si per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, potest inter Natiuitatem Christi, & Purificationem, in Belgio sabbathis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadragesimæ carnibus vesci. *Sanc. Suar. Bon. p. 6. n. 61.*

II. Si qui ex Diœcesi Catholica, v.g. Hildesio, vbi vetus Calendarium adhuc est in vsu, veniat in aliam, vbi nouum est receptum, v.g. Monasterium, potest, si ibi Quadragesima præterijt, carnib. vesci, vt docet *Sãc l. c. Sal. n. 69. Bon. a. 64. Less. l. 4. c. 2. d. 8.* qui tamen contrariã sententiam suadet in praxi, licèt hæc tutra sit, vt etiam docet *Lay.*

Addidi *ex Diœcesi Catholica*: quia si Catholicus veniat in terras hæreticorum, vbi alij Catholici non sunt, tenetur ibi seruare nouum Calendarium, ad vitandum scãndalum, & contemptũ Ecclesiæ Catholicæ *vid. Lay l. 1 t. 4 c. 11. n. 8.*

CAPVT III.

De modo quo obseruanda sunt præcepta.

DVBIVM I.

An debeant impleri ex charitate?

RESP. Possunt impleri sine charitate, nisi hanc in substantia includant; vt v.g. præceptum dilectionis Dei. Ratio est, quia tantũ præcipitur substantia actus inclusi in præcepto, v. g. vt honoretur parens, non autem finis, aut modus præ-

cepti, vt docet *S. Tho.* 1.2.*q.* 100. *a.* 10. Interim certum est, requiri charitatem in operante, vt impletio præcepti sit meritoria, iuxta illud *1. Cor.* 13. *Si linguis hominum loquar. S.Th. Suar. Sanch.* Vnde resoluuntur sequentes Casus.

I. Si quis ieiunet, vel interfit sacro, ob vanam gloriã, vel etiam, vt furetur, potest nihilominus implere præceptum, etiam per actum ex circumstantijs peccaminosum: quia implet substantiam illius præcepti, licèt peccet contra aliud, cui finitille malus opponitur, vt docet *Sanch.1.mor.c.14. Lagm.l.1.t.4.c. 4. nu. 6. Card. de Lugo disp.22.s.2.nu.23.*

II. Simili ratione impletur votum, iuramentum Deo factum, pœnitentia sacramentalis, licèt actus ipse sit peccatum. *Ibidem ll.cc.*

DVBIVM II.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio ijs satisfaciendi.

Resp. Quod non *ita Sanch. Vasq.*1.2.*q.*100.*art.* 9 *& alij com.* Ratio est, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v.g. auditionem sacri: non autem, vt alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto satisfacere, siue, vt alij loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc est, vt aliquid fiat, quia præcipitur, sed tantum ad materialem siue vt fiat quod præcipitur, *vid.infr.lib.3.tr.3.c.* 1 *d.3.* Vnde resoluuntur sequentes Casus.

I. Qui alicuius præcepti immemor, illud impleuit, v.g. ignorans esse diem festum, liberè tamen interfuit sacro, is satisfecit. Neq; vt quidam volunt, necesse est, vt postea intelligens esse diem festum, velit tunc satisfacere per Missam auditam, quia impleuit substantiam actus præcepti.

Digitized by Google

ceptis. *S. Th Hen. Fill. t. 5. c. 7. q. 7.*

II. Is votum, iuramentum, & pœnitentiam ſacramentalem, verè implet, qui opera promiſſa vel iniuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi: modò tamen non applicet pro ea alia re. Ratio eſt, quia vota, &c. ſunt leges quaſi particulares, quas homo ſibi, vel alteri imponit: vnde tantùm obligant ad ſubſtantiã actus. *Suar. Azor. Leſſ. Lay. num. 6.*

DVBIVM III.

An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus expreſsè intendit per illud non ſatisfacere.

Reſp. Satisfacit. *Ita Suar. Valent. Vaſq. loc. cit. & Leſſ. l 2. cap. 7. dub.* 10. contra *Nau. Azor. &c.* Ratio eſt, quia præceptum tantùm obligant ad ſubſtantiam operis iniuncti, ergò illa poſita, nou eſt in poteſtate operantis, vt non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur vltra intentionem agentis: quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v.g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd, qui debet alteri centum, non ſatisfaciat obligatione, ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum roſarium, ſi recitet animo non implendi, nõ ſatisfaciat. Ratio eſt, quia hæ, & ſimiles obligationes proueniunt ex voluntate promittẽtis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ac in debito liberè permanere poteſt: obligatio autẽ parendi legi, prouenit ex voluntate legiſlatoris: ideoq; non extenditur vltra eius intentionem, & voluntatem, nempe vltra ſubſtantiam operis præcepti. *Kon. n. 309. 1. Leſſ. l. c. & Lay. hic.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Sacerdos, qui legit Horas non ea deuotione, qua voluit, ideoq; propoſuit ad ſatisfacien-

Digitized by Google

dum præceptũ repetere, etsi deinde non repetat, satisfecit tamẽ præcepto. *Sua. Kon. Car. de Lug &c.*

II. Audiens sacrum die festo, quot scit esse vltimum, (vel si non sit vltimum, intendens non audire aliud) licet intenderit non satisfacere, verè tamen satisfecit præcepto de audienda Missa, etsi peccarit contra aliud præceptũ, quo quis tenetur esse subditus legislatori, *Card. de Lugo l. c.*

III. Is, qui sacrum audit die festo, legit Horas Canonicas, absoluit pœnitentiam sacramentalem, cum animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, vt velit per præcedens opus satisfeciſſe: quia verè satisfecit. *Sanc. Salas, d. 9. nu. 3. Card. de Lugo de Euch. d. 22. sess. 2. nu.....* contra *Suar.*

DVBIVM IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio seu voluntas faciendi id, quod præceptum est?

Resp. Quòd sic. Ratio est, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideoque humano modo sit implenda, hinc impletio omnis præcepti, siue humani, siue diuini, debet esse actus humanus coniunctus cum libertate, & voluntate operantis, id est, vt velit, siue intendat facere hoc, quod est præceptum, v. g. audire sacrum, ieiunare, &c. Est communis. *v. Vasq. 1. 2. q. 100. art. 9. Suar. Sanc.* Vnde resoluuntur hi Casus.

I. Qui audiuit sacrum die festo ebrius, dormiens, aut impos sui quomodocunque, aut nescius quid aggrederetur aut vellet facere, tenetur postea cõpos sui factus audire aliud sacrum, *Suar. Sanch Salas d. 9. nu. 32.*

II. Is, qui audiuit sacrum, ieiunauit, &c. prorsus violenter coactus satisfecit, non enim fuit actus humanus defectu voluntatis, *Vasq. Suar. Azor. Fill. n. 232.*

Di-

Dixi, *prorsus violenter*. Quia si famulus, v.g. metu domini, aut puer metu magistri, sacrum audiat, (esto non sit auditurus, si magister abesset,) is etsi peruersa voluntate illa peccet, præcepto tamen satisfacit. Ratio, quia metus non tollit libertatem, *San. Sal. l. c. Lay. l. 2. t. 4. c. 4. n.* 12.

III. Recitans horas sola intentione legendi, vel addiscendi, non satisfacit: vti nec ille, qui vadit ad sacrum, tantùm vt oculos pascat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum, *Card. de Lugo l. c. nu.* 23.

IV. Nec satisfacit is, qui tantùm fictè, confitetur, v.g. orat, &c. quia non eius fictio, sed opus præceptum est.

DVBIVM V.

An duplici præcepto, vno actu, vel diuersis actibus, eodem tempore possit satisfieri?

Resp. 1. Vno actu diuersa præcepta simul impleri possunt, nisi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis, & beneficij satisfacit vna recitatione. *Sanch. l. c. c.* 14. *Salas, Bon. p.* 10. Vnde resoluuntur hi Casus.

I. Cum Dominica, & festum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo sacra.

II. Votum, & Pœnitentia in confessione iniuncta, plerumq; non implentur per actum alias debitũ; quia hæc plerumq; nõ est mens vouentis, & Confessoris. *v. Suar. t. 4. in 3. p. Sanch. 1. mor. c.* 14.

Dixi, *plerumque*: quia subindè Confessarij iniungunt opus aliàs præceptum.

III. Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum; v.g. non satisfacit, si semel dat centum: quia in debitis iustitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non potest autem vnum

Digitized by Google

centum, æquale esse debitis plurium centum, Vnde in his alia est intentio, & mens obligantis. *Sanch. Salas l. c.*

Resp. II. Potest quis eodem tempore diuersis actibus duplici præcepto satisfacere dummodò vnum non impediat alterum. Est communis. Et ratio est, quia plerumq; temporum diuersitas non præcipitur. *Suar. Az. p. 1. l. 9. c. 5. Sanch. l. 1. c. 14.* Vnde resolues.

I. Potest quis eodem tempore audire Missam in festo præceptam, & simul legere Horas, vel aliàs orationes, voto, aliaue ratione debitas, *Bon. p. 10. num. 8.*

II. Potest etiam, qui tenetur audire duas Missas, eas audire simul, imò etiam tres, vt docent aliqui, dum simul in plurib. altaribus celebrãtur *Sanc. 1. mor. c. 14. nu. 12. Maior. in 4. d. 18.*

DVBIVM VI.

An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.

Resp. Si violet præcepta materialiter tantum diuersa, ita, vt licet sint plurium legislatorum, habeant tamen motiuum formale idem, & versentur circa materiam eandem numero, cum ijsdem circumstantijs, vnum tantùm peccatum committit: si verò præcepta sint formaliter diuersa, ob motiua proxima specie distincta, vel versentur circa materiam numero diuersam, committet plura peccata: quia sunt obligationes, & malitiæ diuersæ. *Ita Sanch. l. 9. de matr. d. 15. Vasq. 1. 2. d. 9. Salas, Card de Lugo d. 10. n. 245.* Vnde resoluuntur.

I. Qui non ieiunauit die vigiliæ, incidentis in Quadragesimã, aut neglexit sacrum festo incidente in Dominicam, vnicum commisit peccatum.

catum, satisq; est confiteri de ieiunio, & sacro vno: quia in his præceptis vnica est ratio formalis, & motiuum proximum, v.g. in priore maceratio carnis, in posteriore cultus Dei, *Lay. Sanch. Card. de Lugo l.c.*

II. Qui violat votum, & iuramentum, vel votum, & præceptum Ecclesiæ de eadē re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in confessione explicandum est: quia voti obseruatio præcipitur, vt fides Deo debita seruetur: iuramenti autem, ne Deus vocetur in falsum testē: & sic duæ sunt hic rationes formales, vti & sunt in omissione Missæ, quæ & propter festū, & ex iuncta pœnitentia audiri debet. *Car. de Lug. l.c.*

III. Si ligatus cùm ligata adulteretur, duplex peccatum iniustitiæ committitur, vnum contra propriam vxorem, alterum contra maritum adulteræ: vti etiam, si quis vno actu occidat plures, sunt plura homicidia: quia in istis materia est numero diuersa. *Lay. l.1. t.2.c.10.num. 3. Sanch. Card. de Lugo l.c.*

CAPVT IV.

Quæ excusent à transgressione præcepti?

DVBIVM I.

An ignorantia excuset.

RESP. Si sit inuincibilis, excusat; quia nemo peccat, nisi actu voluntario: hic autem cognitionem præsupponit. Si autem sit vincibilis, & culpabilis, non excusat, qualis est, cùm poteras, & tenebaris scire, aut discere, & in mentem veniebat dubitare, nec studuisti intelligere. *S. Aug. S. Th. Sanch. mor. c. 16., & cæteri comm.* contra *Paulum*. Vnde resoluitur.

II. Tametsi detur ignorantia inuincibilis iuris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex

Digitized by Google

ipsa non excusat à peccato formali. Alex VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.

I. Si quis die ieiunij nihil cogitans de præcepto cœnet, aut carnes comedat, non peccat: similiter in alijs: vt si occidas hominem, putans esse feram. *Bon. q. 8. p. 3.*

II. Si in aliqua re tantùm aduertas malitiam vnius generis, illam solam contrahis, vt v. g. si quis cognoscat fœminam, quam scit non esse suam ignorat autẽ esse consanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non incestum. *Layman. l. 1. t. 2. c. 4. Bon. l. c.*

DVBIVM II.

An metus excuset?

Resp. Si ex metu facis, quod simpliciter malum est, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim sæpe fit, vt præcepta quædam non obligent, cùm eorum obseruatio cederet in graue alicuius incommodum, & tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Est communis. *Vnde resol.*

I. Præceptum naturale negatiuum, prohibens rem intrinsecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

II. Metus grauis, v. g. mortis, &c. sæpè non tantùm excusat à præcepto positiuo, tã diuino, quàm humano; sed quandoq; etiam ab affirmatiuo naturali, & sic (vt *Sanc. 1. mor. c. 18.*) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, seruare depositum, implere votum, succurrere proximo extremè indigenti. *Bec. to. 2. l. 3. c. 6. Az. 1. p. l. 11. c. 11. Lay. l. 1. t. 4. c. 14.* Excipe tamen casum, de quo infrà *l. 2. t. 3. c. 2. d. 1.*

III.

III. Si obseruatio legis humanæ necessaria sit, ad conseruandum bonum, aut auertendum malum commune, quod plutis sit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, vt, v. g. si Dux mandet militi non discedere ex statione: item, si perituræ sint animæ, nisi Pastor adeat ægros tempore pestis. *Lay. l. c.*

IV. Alioquin nulla præcepta humana, etiam Ecclesiastica per se obligant cum periculo vitæ, aut similis incommodi, *vid. Sanch. 1. mor. c.* 18. vt, si v. g. cogaris metu mortis contrahere cum consanguinea, in gradu prohibito lege Ecclesiastica, potes contrahere, (in speciem) non tamen potes consummare: quia càm matrimonium esset irritum, fornicareris, quod intrinsecè malum est. *Sanch. de matr. l. 7. d. 1. n.* 4.

V. Per accidens interim accidere potest, vt lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti iuris naturalis, aut diuini concurrentis; vt v. g. si quis cogere vellet trasgredi præceptum Ecclesiæ, in odium fidei, vel contẽptum Religionis. *v. San. l. c. Kon. 3. p. t. 2 d. 13. dub.* 12.

DVBIVM III.

An excuset impotentia totius, vel partis.

Resp. I. Cùm ad impossibile nemo teneatur, certum est, quòd impotentia excusat, etiam illa cui ante causam cum peccato dedisti; dummodò de hoc doleas. Quarè id præcipuè hic dubitatur, an, qui non potest implere totum, teneatur ad partem?

Resp. II. Si præceptum tale sit, vt commodè possit, aut soleat diuidi, arq; in eius parte saluetur ratio, seu finis præcepti, tunc, qui non potest seruare totum, debet seruare partem, quà potest. Quòd si verò non saluetur ratio præcepti in

parte, neque id commodè possit, aut soleat fieri tunc, qui non potest totum hoc est tantum, quo moraliter impleri censeatur integrum præceptum, is non tenetur ad partem. Quæ omnia æstimanda sunt. 1. ex intentione legislatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex iudicio prudentũ. 4. ex cõmuni vsu. *Ita Sanch. 1. mor. c. 19. Lay. l. 1. t. 4. c. 19.* Vndè resoluuntur hi Casus.

I. Qui non potest legere omnes Horas, debet dicere eas, quas potest: quia diuiduæ sunt. *Lay. l. c. Bon.*

II. Qui in Quadragesima non potest ieiunare, debet abstinere à carnibus, si potest; aut qui non potest omnibus diebus, tenetur ijs, quibus potest. *Ita Lay. l. c., & Bon.*

III. Qui potest notabilem partem sacri (v. g. vsq; post consecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè potest cum alio (& solet) tenetur: alioquin non. *Ibidem v. infrà de Horis.*

IV. Si quis carens Breuiario, pauca ex Horis sciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibidem.*

V. Qui obligatur visitare limina Apostolorũ Romæ, & scit se eò peruenire non posse, non tenetur agredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti saluatur. *Ibid. & Sua. Az. Bon. d. 1. q. 8. p. 1.*

DVBIVM IV.

An excuset dispensatio?

Resp. In iure humano dispensatio legislatoris, vel parem potestatem habentis, facta ex iusta causa, excusat à transgressione præcepti. Est communis. *Sanch. Az. t. 1. l. 5. c. 13. Salas d. 20.*

Ratio est, quia cũ sit author suæ legis, potest quemuis excipere. Dixi 1. *ex iusta causa*: quia si temerè; & sine causa dispenset, tenet quidem dispensatio, peccat tamen tàm dans, quàm petens dis-

Digitized by Google

dicabilem genus, quod ita definitur: Genus est, quod de pluribus & differentibus specie in quid respondetur. Hæc definitio constat ex tribus, nempe ex genere, differentia, & specie. Genus est genus, ut homo, animal, vivens, vel substantia. Differentia est, quæ dividit genus, ut rationale, irrationale, mortale, immortale, sensibile, insensibile, &c. Species est, quæ constituitur ex genere & differentia, ut homo, bos, asinus, &c. Quid autem sit genus, differentia, & species, sic declarat. Genus est, quod de pluribus & differentibus specie in quid respondetur. Hæc definitio genus explicat per effectum, quia genus est, quod de pluribus & differentibus specie in quid respondet. Dicitur autem de pluribus, quia genus est universale, quod de multis singularibus prædicatur. Dicitur de differentibus specie, quia genus non prædicatur de differentibus numero, sed de differentibus specie. Dicitur in quid respondet, quia genus prædicatur de differentibus specie in quid, ut dictum est. Quæ definitio sic declaratur. Genus est, quod de pluribus & differentibus specie in quid respondet. Hæc definitio genus explicat per effectum, quia genus est, quod de pluribus & differentibus specie in quid respondet. Dicitur autem de pluribus, quia genus est universale, quod de multis singularibus prædicatur. Dicitur de differentibus specie, quia genus non prædicatur de differentibus numero, sed de differentibus specie. Dicitur in quid respondet, quia genus prædicatur de differentibus specie in quid, ut dictum est. Quæ definitio sic declaratur.

I. Pontifex sine iusta causa non potest dispensare in lege Dei, nec Episcopus in lege Ecclesiæ, *Sanch d.17.n.3. Suar. Vasq.*

II. Dispensatio in voto, vel iutamento, sine iusta causa etiam à Papa facta, est inualida. Vt *Sanch. Suar. ll. cc.*

III. Valida est, si Superior per errorem, iustam causam arbitretur, aut etsi non arbitretur, (& temerè dispenset) reipsa tamen sit. *Sanch. l. c. Az. Sà Sal. n.8.* Similiter si dispenset causa, quæ reuera legitima est non præcognita, probabiliter tamen valere docet *Sanch. Dian. p.8. t.3. R.19. 21. &c.* contra *Azor.*

IV. In dubio de valore dispensationis, validam censeri, eò quòd præsumatur in fauorem actus ne pereat; probabile putat *Sanc. &c.* cùm *Dia. p.3. t.6. R.9. p.4. t.3. R.45. 64 p.8. t.3. R.61.* cõtra *Molin. &c.*

V. Habens potestatem generalem dispensandi, potest etiam secum dispensare directè, & immediatè. *Sanch. Dia p.8. t.3. R.16.* contra *Suar.*

VI. Valet dispensatio obtenta per vim, aut metum, (modò causa sit iusta,) Item data sine vllis verbis, sola mente, *Turrian. Dian. p.8. tr.3. R. 17. 76. p.4. t.4. R.118.*

VII. Qui impetrauit dispensationem (v.g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel simplicitatem expressit causam falsam; eum validè contrahere matrimonium dicit *Pontius de matr. l.8. c.16.* ex *C. Cum inter.* Sed contrarium tenet *Pal. tom.1. t.3. d.6. p.16. §.5.* ex *Cap. Super litteris. v. Dian p.8. t.3 R.69.*

VIII. Subditus bona fide dispensationem petens rationibus Superiori allatis, potest dispensatione impetrata esse securus. *vid. Lay. l.1. t.4. cap.2.*

IX.

IX. Peccat, qui aliquem inducit ad dispensandum sine causa, vel allegata falsa causa *Nau. Sanch. de matr. n. 8. Fill. t. 10 n. 314. Salas disp. 20. f. 6. n. 58.* qui addit, id verum esse, etsi dispensans excusaretur ob bonam fidem.

X. Dispensatio potest impetrari non tantum pro ignorante, sed etiam inuito, quando necessitas exigit. *Sanc. Beia* contra *Suar. v. Dia. p. 8. t. 3. R. 86. 87.* Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, nisi impetretur à personis coniunctis, vel consanguineis intra quartum gradum, vel saltem à Confessario. *Marcus Leo in praxi p. 1. f. 34.*

Quares. An cessante causa dispensationis cessset ipsa.

Resp. Pro hoc seruient sequentes Regulæ.

1. Si tantum impulsiua, seu minùs principalis causa cessset, manet dispensatio.

2. Etsi cessset pars causæ motiuæ, seu principalis, manet dispensatio. *v. Dian. p. 8. t. 3. R. 62.*

3. Si commissa facultate dispensandi priusquam dispensetur, cessset omninò causa principalis, nulla est dispensatio.

4. Si dispensatione redacta ad actum irreuocabilem, cessset tota causa, non ideò cessat, vel vim amittit, v. g. dispensatum fuit in impedimento consanguinitatis, propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio diuitias obtineat, non est irritum. Idem est si beneficium per dispensationem obtinueris, & postea cessset causa, ob quam dispensatum fuit.

5. Si facta dispensatione cessset omninò causa finalis, & actus possit facile reuocari: v. g. dispensatum est in voto castitatis propter vehementes tentationes, quæ postea cessant, an reui-

uiscat

uiſcat votum: vel in præcepto recitandi horas, ieiunandi, &c. propter infirmitatem, & poſtea conualeſcit, an teneatur recitare, ieiunare, &c. Affirmat *Sanch. Amicus Portel. Bon. Leon. &c.* quia alias non eſſet iuſta. Negatiuam tamen ſententiam probabilem, & in praxi tutam eſſe cenſet. *Dia p.8.t.3.R.4. ex Sal. Gran. &c.* ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reuiuiſcit, & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt. *v. Suar. de Leg. c.22. Lay. Prapoſ. &c.* qui rectè id concedunt, quando non eſt de re diuidua, & ſucceſſiua: aliàs negant. Vndè ſuppoſita probabilitate ſententiæ negatiuæ. *Gran. Dian. &c.* ſequentes Caſus (in quibus tamen alij meliùs contrarium ſentiunt) reſoluunt.

I. Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt vesci, licet omninò conualeſcat.

II. Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam conualuit, non tenetur. *Dia p.6.t.7.R.45.*

III. Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi horas, etſi conualuerit, non tenetur legere.

APPENDIX.

De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QVia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium cenſui, quædam circa huius rei praxim pœnitentibus, & Confeſſarijs vtilia hic ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimum circa hanc rem requiri poſſunt: 1. Circa materiam, & cauſas, in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ con-

Digitized by Google

concreti ex duobus, vel tribus, vel quatuor, vel quotcunque fuerint, ut ex pluribus, vel paucioribus libris, aureis nimirum, aut diebus regulis, aut ex pluribus, vel paucioribus auxiliaribus. Et quidem, ut exemplum primum ponamus, ex duobus, ut ex libris aureis, & diebus regulis, *Quæritur, quot libræ auri conficiant regulæ unius diei?*

Nota, in hoc exemplo, quod libræ auri, ut diebus, diuersa quoque sunt genera: diuersitas autem ipsa, ex numeris patet.

Numeri ad libras auri, sunt 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200. 300. 400. 500. 600. 700. 800. 900. 1000. 2000. 3000. 4000. 5000. 6000. 7000. 8000. 9000. 10000. 20000. 30000. 40000. 50000. 60000. 70000. 80000. 90000. 100000. 200000. 300000. 400000. 500000. 600000. 700000. 800000. 900000. 1000000. Hi, inquam, numeri, libras auri significant.

Numeri ad dies regulæ, sunt 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200. 300. 400. 500. 600. 700. 800. 900. 1000. 2000. 3000. 4000. 5000. 6000. 7000. 8000. 9000. 10000. 20000. 30000. 40000. 50000. 60000. 70000. 80000. 90000. 100000. 200000. 300000. 400000. 500000. 600000. 700000. 800000. 900000. 1000000. Hi, inquam, numeri, dies regulæ significant.

Numeri ad libras auri, & dies regulæ, sunt 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200. 300. 400. 500. 600. 700. 800. 900. 1000. 2000. 3000. 4000. 5000. 6000. 7000. 8000. 9000. 10000. 20000. 30000. 40000. 50000. 60000. 70000. 80000. 90000. 100000. 200000. 300000. 400000. 500000. 600000. 700000. 800000. 900000. 1000000. Hi, inquam, numeri, libras auri, & dies regulæ significant.

Numeri ad libras auri, dies regulæ, & libras auri, sunt 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200. 300. 400. 500. 600. 700. 800. 900. 1000. 2000. 3000. 4000. 5000. 6000. 7000. 8000. 9000. 10000. 20000. 30000. 40000. 50000. 60000. 70000. 80000. 90000. 100000. 200000. 300000. 400000. 500000. 600000. 700000. 800000. 900000. 1000000. Hi, inquam, numeri, libras auri, dies regulæ, & libras auri significant.

Quæritur, quot libræ auri conficiant regulæ unius diei? Respondeo, quod libræ auri, quæ conficiunt regulæ unius diei, sunt libræ auri, quæ sunt ad libras auri, sicut dies regulæ ad dies regulæ. Quare, ut inueniamus libras auri, quæ conficiunt regulæ unius diei, ponamus libras auri, quæ conficiunt regulæ unius diei, esse libras auri, quæ sunt ad libras auri, sicut dies regulæ ad dies regulæ. Et quia libræ auri, quæ sunt ad libras auri, sicut dies regulæ ad dies regulæ, sunt libræ auri, dies regulæ, & libras auri significant; ideo libræ auri, quæ conficiunt regulæ unius diei, sunt libræ auri, dies regulæ, & libras auri significant. Et quia libræ auri, dies regulæ, & libras auri significant, sunt libræ auri, quæ sunt ad libras auri, sicut dies regulæ ad dies regulæ; ideo libræ auri, quæ conficiunt regulæ unius diei, sunt libræ

ex quo sunt contracta. 2. ob distantiam loci à loco contractæ cognationis. 3. per mortem eorum, qui fuerunt conscij. 4. per ignorantiam huius contractionis.

Tertia, In varijs censuris, vt excommunicationibus, suspensionibus (item irregularitatem) præsertim occultis, ad absoluendum ab ijs, dispensandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem restitutionis ob horas neglectas; ad commutandum onus recitationis horarum; eligendum Confessorem etiam pro reseruatis; transeundum ad aliam religionem, siuè ordinem (pro vtroq; foro) etiam post apostasiam à suo.

Resp. 2. In formalibus frequentioribus ipsius Breuis Apostolici; verba quæ substantialia continent, & difficultatem habent, sunt hæc.

1. *Si ita est, vel quatenus sit ita est.* Quorum sensus est; si preces veritate nitantur, præsertim tempore datarum litterarum Apostolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarũ principaliter quoad essentialia facti, v.g. affinitatem esse contractam; incestum commissum, & actũ, siuè tractatum esse de matrimonio (intellige perfecte, ita vt in id vtrinq; consenserint) & periculum reuelationis, ac scandalum imminere. Secundariò autem requiritur quoad accidentaria, v. g. bona fide actum esse; & similia, quæ tantùm sunt impulsiua, & sine quibus nihilominus conceduntur tales dispensationes: vndè etsi in ijs, vel alijs, parui momenti sit erratum in petitione, gratia nihilominus est valida. *vide M. Leon. p. 2. f. 226., & p. 3. f. 391.*

2. *Si periculum immineat reuelationis.* Ad hoc enim vt subsistat dispensatio, requiri, vt sit periculum

culum ne reueletur impedimentum (intellige quando id formula exprimitur) si non subsequatur matrimonium docet. *M Leo. p. 2. f. 230.* Periculum autem hoc non importare necessariam detectionem, sed tantùm probabilem, & moralem credulitatem, futurum, vt si resiliatur à matrimonio contrahendo, & huius causæ assignari non possint, ex vehementi suspicione, & curiosa inquisitione detegatur *v. l. c. f. 233.*

3. *Et scandalorum.* Quo nomine intelligitur grauis infamia, ex qua deindè sequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. *Leo. f. 30., & 317.*

4. *Vt dicta muliere de nullitate priori consensus certiorata &c.* Clausula hæc est substantialis, vt nimirum si dispensandum sit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Ecclesiæ, coniux ignorans illud impedimentum fiat certa de nullitate prioris sui consensus, & nouum validumque libere præstet (ita tamen, vt in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) *Leo. p. 251. Dia. p. 8. t. 3. R. 110.* Sufficit autem, vt istum consensum præstent inter se secretò, nemine præsente per verba, vel signa sufficientia, v. g. copulam maritali affectu. Neq; debet Executor dispensationis eos coram se, & testibus iterum copulare. *Leo. p. 553.*

5. *Postquam si dicto Sacerdoti si nondum satisfecerit.* Verba hæc solent esse in facultate absoluendi ab excommunicatione, v. g. ob percussionem Clerici: & important conditionem prius: satisfaciendi parti læsæ; quàm possit absolui: hoc est compensandi iniuriam, expensas, & omnia damna, quæ ob percussionem illam incurrit quorum æstimatio committitur Executori dispensationis, neque ab eius obligatione libera-

tur

tur percussor per hoc, quod percussus iniuriam remiserit. *v. Leon. p. 382. 384.* Si autem non possit in præsenti satisfacere, sufficit, si iuratus promittat se facturum, cum primum poterit.

Resp. III. Circa praxim, siuè executionem huius dispensationis, hæc scienda.

1. Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem: hoc est, ad ipsum, qui dispensationem (per se, vel alium) petijt, qui non debet eas resignare, sed eligere Confessorem talem, quali inscribuntur, qui eas sibi ab oratore traditas resignet, legat, & deindè cum eo secundùm commissionem dispenset. Licèt verò quocunque casu ab alio aperiantur, non ideò carent effectu *Salas, Dian. p. 8. t. 3. R. 103.*

2. In Confessore hoc requiritur. 1. Vt sit approbatus ab Ordinario territorij, in quo dispensaturus est. 2. Vt sit Magister, siuè Doctor in Theologia, vel iure Canonico, promotus in Accademia, vel Religiosus habens priuilegium, quale concessit Gregorius XIII. Anno 1582. Confessarijs Soc. Iesu, quos Generalis, vel alius Superior de eius licentia ad id designarit.

3. Vt specialiter ad hoc sit electus ab oratore, hoc est, eo, cum quo dispensandum est: qui tamen semel electus, nisi deprehendat ignorantem, mutare non potest. *Leon. f. 22. Dian. p. 8 t. 3. R. 104.* Contrarium tamen docet. *Sanch., & Perez de mat. d. 48. f. 5. n. 7.*

4. Confessor ad id electus. 1. Debet dispensare in ipsa confessione, vel saltem immediatè post. *Dian. p. 4. t. 4. R. 7. Leon. p. 1. f. 54., & 28. 2.* Debet causæ cognitionem, quando ea in Breui exigitur, essentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: nisi habeat antè perspectam;

Digitized by Google

ctam: quia nõ eſt merus Executor, ſed Iudex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. in ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus, & iuramento, niſi aliundè ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet. *Leo. Dian. p.8. t.3. R.108. 4.* Opera in ipſo Breui præſcripta etſi poſſit moderari, nõ tamen condonare poteſt. 5. Etſi nõ præſcribantur certa verba ad diſpenſandũ, debet tamen ſeruare formam à Rituali Romano probatam; & poſt verba iſta. *Abſoluo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem authoritate declaro, te in dicto matrimonio manere, & debitum coniugale reddere poſſe, & debere; nec non diſpenſo tecum, vt idem debitum etiam exigere licitè valeas. In nomine Patris &c.* Si verò ſit abſoluendus ab excommunicationem, *vid. formulam infrà l. 7. c. 1. d. 6. 6.* Abſoluta diſpenſatione debet lacerare litteras, præcipuæ ſigillum, ità vt ad probandum ſeruire non poſſint: aliàs incurrit excommunicationem maiorem. *Leon. f.239.* Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantùm intenditur, vt non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ, neque ipſum Breue, ſeu diploma reddere, cum pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſeruire. 8. Nihil debet accipere, ne quidem via compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta, ideò enim inſcribitur, *gratis vbique*: alias incurrit ipſo facto excommunicationem maiorem. *Gauant. Dian. l.c. ex declar. Cardin.*

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus.

I. Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantum eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licentiatus Theologiæ: quòd enim

hic

lat. ἐπιτροπή, ἐπιτροπεία, ἐπιτροπία, curatio Dodwelli, curatio intelligitur de, quæ curatus exercetur, ut ex Ulpiano, Paulo, Gaio, Justiniano, Inst. I. 21. pr. Dig. 27. 1. 1. 1.

2. Curatio est vis ac potestas jure concessa, ad eum modum, qui ad eam rem pertinet, exercitatio. Definitio innititur lat. quæ illi definitioni, quam Ulpianus proposuit, pertinent; alia definitionis constituentia nulla, ita demonstrat Gaius.

3. Curatio datur, ut quæ desunt ætati, suppleantur, et quidem: 1. quibus difficilis, aut nulla, tutela datur, ut furiosis, mutis, perpetuo infirmis, quibus nec tutor datur, nec datus potest impleri, supponitur alterum curatio; quia tutela, quæ ipsis datur, nihil ad curationem differt: tutoribus enim adsunt curatores, quemadmodum et ipsis tutores.

IV. Ante pubertatem, quibus tutor datur, curatori ad illos contrahere non licet, nisi ex constitutione Sev. Pertin. Alex. Gord. Philipp. 4. 4. 3. 2. Sept. Pius, Gaius, Justin. 5. 37. 6. 2

Quæ scripsimus Fidei nomine credendo sunt.

XIII. Quæ hactenus tractauimus, ad Fidei virtutem pertinent: in quibus ipsa Fides, quæ virtutum omnium fundamentum est, ab omnibus partibus illustrata est. Nunc vero quæ præcipienda sunt, quæque vitanda, ad eandem Fidem explicandam, & ad eius præceptum declarandum, breuiter exponemus. Quæ enim credenda sunt, ea Fidei nomine scripsimus: quæ vero præcipienda, & quæ vitanda, ea ad Fidei præceptum referemus. Quæ quidem ita sunt, ut ea, quæ credenda sunt, ad Fidem ipsam, quæ præcipienda, ad Fidei præceptum, quæ vitanda, ad eiusdem Fidei vitandum pertinere dicamus.

Quæ credenda, & quæ non credenda.

Credenda sunt, quæcunque nobis reuelata sunt, & quæ Ecclesia Catholica credenda proponit. Reuelata autem sunt, quæcunque ex illis libris diuinitus inspiratis, qui Canonici appellantur, & quæ ex traditione Apostolica, & quæ ex Symbolo, & quæ ex Conciliis generalibus, & quæ ex Patrum Catholicorum scriptis, & quæ ex Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Sedis Pontificum Epistolis, & Decret

ex *Vasq.l.2. d.126. c. 3.* docet, culpabilem ignorantiam horùm, mysteriorum, siue negligentiam eà discendi, esse graue peccatum distinctum ab eo, cuius est causa, *v. Dian.p. 3. t.5. R.* 47. & 48.

XXII. *Nonnisi fides vnius Dei necessaria videtur necessitate medij; non autẽ explicita remuneratoris.*

XXIII. *Fides latè dicta ex Testimonio Creaturarum, simili ve motiuo ad iustificationem sufficit. Innoc.XI die suprascripto damnauit.*

XXIX *Futilis, & toties conuulsa est assertio de Pontificis Romani suprà Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate Alex VIII 7. Decemb. 1690. damnauit.*

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè est; v.g. si credas, quod credit Ecclesia. *v. Schol. & Laym.l.2.t.1.c.8.*

Resp.II. Necessitate præcepti, quiuis fidelis sub mortali explicite credere, & scire, crasso saltem modo, & quoad substantiam, tenetur hæc. 1. Symbolum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta decalogi, & Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè necessaria; vt Baptismum, Eucharistiam; & Pœnitentiam: reliqua autem tunc, quando vult suscipere. *Suar. Sanch Fill.n. 39.* Quæ omnia intellige, nisi impotentia, aut inuincibilis ignorantia, excuset. *Vndè resoluuntur.*

I. Non omnes tenentur sub mortali hæc prædicta scire memoriter, aut eo ordine, aut ijs verbis quibus proponuntur, sed quoad orationem Dominicam, scire omnia bona petenda esse à Deo, quę est eius summa; quoad Symbolum verò, præcepta, & Sacramenta, sufficit, si quis rogatus de singulis, rectè respondeat. *Bon. Lay. l.c.c.9. Sanch. l.2.c.3.*

II.

II. Quamuis sit præceptum Ecclesiæ discendi memoriter Symbolum, & orationem Dominicam,& salutationem Angelicam ; velitq; *Barbos. p.3.c 17.*non esse absoluendum,qui ob negligentiam, vel verecundiá ea addiscere non curat;cõsuetudo tamen,vt notat *Nau.,& Lopez* exposuit, obligationem non esse vltra veniale ; vti nec est vltra veniale, nescire facere crucem, vt docet *Sanch.*contra *Syl.*, qui docet esse mortale.

III. Moraliter nihilominus necessarium est,vt rudiores memoria teneant Symbolum sua lingua : quia alioqui non possint habere sufficientem cognitionem articulorum.

IV. Falsa est opinio quorundam Canonistarum, rusticis esse satis, articulos fidei, aliaque dicta credere implicitè,credendo quidquid credit Ecclesia.

V. Excusantur ij, quibus, aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio similia discendi; aut qui nimis sunt rudes,ità vt non possint ea comprehendere, aut retinere : quod sæpè contingere, docet *Azor.*, & *Bec.* contra alios.

VI. Si Confessarius probabiliter iudicet pœnitentem ignorare ex doctrina Christiana, ea quæ scire tenetur (quod de litteratis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus præsumendum non esse monet *Sanc.2.mor c.3.*) debet eum interrogare de negligentia in ijs addiscendis,cùm per eam plurimi grauiter peccent. *Ledes. Azor.t.1.l.8.c.8.Trull.l.1.c.1.d.4.*

VII. Possunt absolui (contra quosdam) qui ignorant ea, quæ sub mortali scienda esse dixi. Ratio est,quia licèt peccarint omittendo discere,possunt tamen de hoc dolere: cum proposito

discendi, *Sanch.* quod si tamen ignorarẽt ea, quæ necessitate medij scienda sunt, deberent instrui ante absolutionẽ. *Bo.d.3.q.2 p.2.Sãch.l.2.c.3.n 21.*

LXIV. *Absolutionis capax est homo, quantumuis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiam si per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Iesu Christi. Inn.XI. die 2. Martij 1679. damnauit*

VIII. Parochus suas oues (sicut parens liberos) tenetur sub mortali, per se, vel alium docere ea salten, quæ sub mortali scire tenentur. *Sanc. 2.mor.c.3. Fill. Pal. Trul.l.2.c.1. Kon. &c.*

CAPVT II.

Quando obliget præceptum Fidei.

RESP.1. Præceptum fidei internum obligat 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis vsum perfectè consecuti mysteria fidei audiunt, apprehenduntque; quod illa credere sit res necessaria ad salutem; peccantque mortaliter omittendo. *Sanch. Bon. to.2. d.3.p.3.* addens plurimos eorum excusari inaduertentia, aut inuincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei sufficienter propositas esse, & contrariam sectam esse falsam *Sanc.l.2.mor.c.1. Kon.d.14. de fide Fil.n.25.* 3 Quando vrget tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non conuenire scrupulosis, rectè monet *Sanch.* quia hi auertendo mentem ad alia obiecta, facilius superant. Et in his duobus casibus præceptum obligat per se, in sequentibus per accidens. 4. Quãdo tentatio vrgens contra alias virtutes, aliter superari nequit. 5. Quando facienda est professio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus est actus alterius virtutis, v.g. Spei, Charitatis, Pænitentiæ, quæ fidem supponat.

ponat. *Bon. q.2.p.2.* His addit *Hurt.* contra *Sanch.6.* In hora mortis, & 7. Semel quotannis, *v. Dia.p.5. t.13.R.19.* Ex his resoluuntur hi Casus.

I. *Homo nullo vnquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum diuinorum ad eas virtutes pertinentium. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

XVI. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.*

XVII. *Satis est actum fidei semel in vita elicere.*

LXV. *Sufficit illa mysteria semel credidisse. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

I. Hæreticus quamdiu suam sectam iudicat esse credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere, quia fides nondum est sufficienter proposita, ageretque imprudenter. *Sanch. 2. mor. c.1. Lay. l.2. t.1. c.10., & 12.*

II. Quando ijs, qui in hæresi nutriti sunt, persuasum est à puero, nos abijcere, & persequi Verbũ Dei, esse idololatras, pestilentes deceptores, ideoque tanquam pestes fugiendos non possunt stante hac persuasione, salua conscientia nos audire, & laborant ignorantia inuincibili, cùm non dubitent se esse in bona via, *Laym. c.10. Sanch. l.2. cap.1.*

III. Si talibus oriatur dubium de sua secta; tenentur vlterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod si negligant, peccant contra fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quod si deindè nostra fides eis sufficienter proponatur, tenentur amplecti. *lib.v. Ferdin. de Castropalao t.4. d.1 p.12 & d.2 p.2.*

Resp.II. Præceptum exterius fidem confitendi, iure naturali obligat, duplici casu, scilicet, cum vel honor Deo debitus, vel vtilitas proxi-

Digitized by Google

mo impendenda, priuatiuè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi *priuatiuè*; vt ſi ideò ceſſaret magnus honor in Deum, vel vtilitas in proximum redundans. Dixi 2. *Contrariè*; vt ſi alioqui Deus afficeretur iniuria, vel proximus graui malo: v.g. ſi indè penderet aliorum conuerſio, aut peruerſio, contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti eſt Charitas. *S.Th.2.2.q.2.a.2.Suar.Reg. Fil.t.21.c.3.q.1.* Vnde reſoluitur hic Caſus.

Si hæretici conculcent imagines, alijſue iniurijs fidem afficiant, tenetur eam ſua confeſſione tueri Catholicus, ſi quidem indè prudenter ſperet profectum.

Reſp.III. Ad profeſſionem fidei externam, iure Eccleſiaſtico tenentur ſub mortali, ſecundum *Tridentinum*, cum iuramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, vt docet *Fil.tom.2.tr.22.cap.3.* ſequentes perſonæ.

I. Prouiſi de beneficio curato, idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario Generali, vel Officiali *ſeſſ.24.c. 22.de reform.*

II. Prouiſi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Eccleſia: idque non tantùm coram Epiſcopo, vel eius Vicario, ſed etiam in Capitulo. *Ibid.* addita pæna (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) vt alioqui fructus non faciant ſuos. *vid.Sanch.l.2.c.5. Barb.de poteſt.Epiſc.3. p.a 61.n.29.*

III. Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo Prouinciali, cui intererunt *Trid.ſ.25.*

IV. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes

Præ-

Prælatos religionum, etiam militarium. Pius V. autem apud *Roder. to.2. quæst. reg.q.*72. ad omnes promouendos in Doctores, Magistros, Regentes, professores, addita excommunicatione latæ sententiæ, & priuatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promouet ad talem gradum, sinè præuia professione. *v. Fill.t.*22. *c.*3. *q.*11. *Barbos in remiss s.*24. *n.*12 Verum, vbi hoc decretum non est receptum vsu, non obligare monet *Sanch.c.*3.*n.*4. Vndè resoluitur.

I. Non tenentur ad dictam professionem prouisi de Canonicatibus, in Ecclesijs tantùm Collegiatis, vel de beneficijs tantùm simplicibus.

II. Etsi probabile sit, hanc professionem posse fieri per procuratorem, vt docet *Azor. Nau.*, & *Sanc.* probabilius tamen est, teneri personaliter, vt docet *Fill.* Ratio est, tũ quia alias non videtur fieri satis iuramento, quod personaliter faciendum esse, docet Glossa, *Fill.*, tum quia ità decidit Rota apud *Garz.l.*3. *de benef.c.*3.

CAPVT III.

An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falsam profiteri.

REsp. Nullo casu licet, siue voce, siue alio signo fiat, dicente Christo, *qui me negauerit coram hominibus, &c.* Interdum verò etsi licitum non sit mentiri, seu simulare, quod non est; licet tamen dissimulare, quod est, siue tegere veritatem verbis alijsue signis ambiguis, & indifferentibus, ob iustam causam, & cùm non est necessitas fatendi, *Est comm S.Th.Con.d.*15.*du.*2.*n.*9. *Lay. l.*2 *t.*1.*c.*11. Vndè resoluitur.

I. Rogatus de fide in odium religionis, siuè publica authoritate, siue priuata, nullo modo potest, vtendo restrictione mentali, aut verbis

Digitized by Google

ambiguis, ità respondere, vt præsentibus videatur fidem negasse; multò minus dicere, se esse hæreticum, vel Caluinistam, vel non Catholicum *Azor. Fill. c. 3. n. 67.*

II. Qui rogatus, seu priuata, seu publica authoritate, vel tacet, vel respondet obscurè, vel ait se nolle respondere, se iure non rogari, non teneri se, nec velle alijs dicere, quid ipse credat, ac simili modo tergiuersatur, non videtur negare fidem, sed nolle prodere. Vadè si sic potest molesta inquisitione liberari, licet; vt habet *Con. l. c.* Generatim enim verum non est, quod interrogatus auctoritate publica, teneatur positiuè fidem profiteri, nisi quando id necessarium est, ne præsentibus videatur fidem negasse, *Con. d. 15. du. 2. Nauar. Azor. Sanc. Bec. c. 9 q. 4.*

XVIII. *Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, vt Deo, & fidei glorioſum conſulo, tacere vt peccaminoſum per ſe non damno. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

III. Non negat fidem, sed prodit, qui fugit, quod etti liceat, non tamen Pastori, tunc cùm eius opera oues indigent; vti contrà, si eis consultius est, vt ad tempus se abducat; & in bonum eorum reseruet. tenetur fugere, *Regin. l. 17. n. 26. Bec c. 9. Fill. n. 75 &c.*

IV. Si quo casu tacere esset negare, tunc id non liceret: v.g. si alijs rogatis, an fidem negare vellent, ijsque respondentibus, quod non, tu taceres. *Ib. v. Bon. l. c. Lay. l. 2. t. 1. c. 11. Tol. l. 4.*

V. Si Princeps generali lege iubeat, vt fideles se prodant, gestato signo, vel sistendo se, vel aliter non tenentur, cum nemo teneatur verum dicere, nisi specialiter rogatus. Excipe, nisi eæ sint circumstantiæ, vt hoc ipso, quod se non prodant,

Digitized by Google

dant, videantur fidem negasse: vt v. g. si quidam antea noti essent, & tunc ex hoc putarentur defeciſſe, *Sanch. nu. 19. Bec. Reg. Fill. nu. 88 &c.*

VI. Cum non rogaris de fide, non solùm licet sed sæpè melius est ad Dei honorem, & vtilitatẽ proximi, tegere fidem, quam fateri: vt si latens inter hæreticos plus boni facis; vel si ex confessione plus mali sequeretur, v.g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis si torquereris. Vndè temerarium plerumq; est offerre se vltro. *S. Th. Sanch. Lay. c. 11. n. 2.*

VII. Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquisitio, licitum est & sæpè magna virtus discretionis est vitam ad Dei gloriam seruare, ac fidem tegere modis licitis.

VIII. Talis modus non est, vti vestibus, aut signis infidelium, quæ alium vsum nõ haberent quam quòd essent signa professiua falsæ religionis, seu cultus; vti essent vestes quarum vsus est in sacrificijs item incensio thuris, aut genuflexio coram idolo; item sumptio cænæ hæreticæ, &c. *Sanch. l. 2. c. 4. Fill. n. 8. &c., & comm.*

IX. Licitus autem modus est, quando subest causa (vt v.g. ad euitandum graue periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hostes) vti vestibus, & signis infidelium, quæ alium aliquem vsum habent, quàm profitendę religionis; quales sunt vestes talis nationis (non religionis) quibus vterentur; etsi conuerterentur; vt sunt vestes, & signa nationis Turcicæ. Quod verùm est, etsi sint vestes ipsorum religiosorum, dummodo nõ habeant peculiare signum profitendi erroris, sed sint tantum iudicium nitidioris cultus: vt Saga Prædicantium in Germania: vel eminentioris vitæ inter suos; vt togæ Bonciorum in Iaponia.

Digitized by Google

Idem dicendum est de signis,quibus Iudęi vtuntur, v.g. flauo annulo in pallio, Francofurti &c. quia hæc sunt signa merè politica, & distinctiua vnius generis hominum ab alio, & non propriè professiua fidei. Quæ sententia probabilis est. *v.Sanc.2.mor.c.4.Bec.1.2 c.9.q 5 d.6. Lay.l.2.t.1.c. 11.Kon.* contra *Cai.Nan Toletum.*

X. Licitus item modus est, cum Catholicus transit per loca hæretica, & periculum graue ei imminet vitæ, v.g.vel bonorum, (non tamen si derisio tantùm,vel vexatio;vt habet *Bec.c.9.*) ad dissimulandam fidem, vesci carnibus die prohibito: quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub tali periculo. Nec hoc est fidem negare, cùm æsus carnium non sit institutus ad professionem religionis; & Catholici etiam mali, & gulosi id faciant.Si tamen ex circumstantijs fieret signum professiuum, vt si v. g. in odium fidei Pontificię comedat carnes,peccaret contra fidem,quia ederet sine protestatione: secus si protestaretur, *Sanch.Azor.Bec.;& comm.l.c.*

XI.In Germania,audire conciones hæreticorum, ducere funus, assistere Baptismo pro patrino, non habentur signa professiua fidei, vel cõmunionis cum hæreticorum sacris,*Fil.Azor. Sanch.ll. cc.* Vndè seclusis alijs, v. g. scandalo, periculo, prohibitione &c. si ex iusta causa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potiùs optandum,seclusis alijs;quia non est aliud, quam obligare, se ad eum olim eruddiendum in fide Catholica.

XII.Infidelium,& hæreticorum sacris non licet ità interesse,vt eis communicare censearis; alioquin licet, v.g. vt quis spectet tanquam comœdiam, aut famulatum præstet politicum do-

mino

mino ſuo, exemplo Naaman Syri, de quo *v. Bec. Fill. Sanch. l. c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11.*

XIII. Si princeps hæreticus mandet ſub grauiſſima pæna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorũ, etiamſi verbis dicat ſe hac re nihil aliud exigere, quàm obedientiam ciuilem, nec velle cogere, vt à fide diſcedant, cùm tamen re ipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res per ſe apta ſit, Catholicos paulatim peruertere, & inſuper conciliare authoritatem hæreſi, ac vilipenſionem veræ fidei) non licebit obedire. Atque ità bis reſcripſit Anglis *Pius V.* apud *Sanch. l. 2. c. 4. n. 27. Fill., & Azor. ll. cc.*

XIV. Catholici viuentes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratus contrahant matrimoniũ, coram miniſtro hæretico; peccant contra fidem, etiamſi contraxerint ante; vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico *Kon. d. 15. d. 3. Pal t. 4. d. 1. p. 17. num 12. 13. 14.* teſtaturque contrahentes ceremonia illa, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum, quæ ſunt intrinſecè mala. *Mald. 2. 2. q. 2. a. 3.* quia authoritas Miniſtri, & conſequenter doctrina eius augetur, concurriturque ad ritus hæreticos, quos Miniſterio actus exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu ciuili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe; modò priùs, vel poſteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, vt coniuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPVT IV.

De Infidelitate, & Vitijs Fidei oppositis.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex sit Infidelitas?

RESP.I. Infidelitas generatim est triplex *Prima* dicitur Negatiua, eorum scilicet, qui nihil vnquam de fide audiuerunt. Quæ non tam est peccatum, quam pœna peccati; quia si fecissent, quod in ipsis erat, Deus fidem eis non abscondisset. *Secunda* dicitur contraria, eorum scilicet, qui fidem sibi sufficienter propositam, vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter: vt hæretici. *Tertia* dicitur Priuatiua, quòd priuatiuè opponatur fidei: & est culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei, *S. Th. Sanc. Vasq. Lay. l.c.12.*

Resp.II. Infidelitas contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, est triplex: scilicet Paganismus, qui fidei nondum susceptæ, Iudaismus qui fidei susceptæ in typo, & Hæresis, quæ fidei susceptæ veritati repugnat. Apostasia à fide reuocatur ad hæresim, à qua tantum differt, quòd Hæresis sit error fidei ex parte tantum contrarius, Apostasia verò ex toto. *S.Th Lay. l.c.*

IV. *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili. Innoc.XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

VIII. *Necesse est Infidelem in omni opere peccare.*

XI. *Omne quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur peccatum est.*

XII. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiam si videantur credere, non est fides diuina, sed humana. Alex.VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

DV-

Digitized by Google

Prov. 8. 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.

In declarationem.

Quæritur hic quomodo Christus dicatur creatus, cum sit Deus, & æternus, ut supra dictum est Prov. 8. 1. Hic colligunt, qui creationem ex nihilo, *Iun. & Tremel. Pisc. Mercer. Vatabl. Drus.* Nec contendo interdum, sed Nec videntur mihi hæc verba ad creationem ex nihilo pertinere, quia non de creatione, sed de generatione loquitur principium. Nec latinorum hoc exemplar in Hebræo habetur, *Ex Hebræo habetur, Ab æterno fundata sum, à principio, antequam terra fieret.* Quod ad Hebræum attinet, *Ab æterno fundata sum*, *Pisc.* pro Hebræo habet, *Ab æterno unctus sum*, *Mercer.* pro Hebræo habet, *Ab æterno ordinatus sum*, *Vatabl.* pro Hebræo habet, *Ab æterno fundatus sum*, *Drus.* pro Hebræo habet, *Ab æterno constitutus sum*, *Iun. & Tremel.* pro Hebræo habet, *Ab æterno exaltatus sum*, *Ex Hebræo habetur, Ab æterno exaltata sum.*

Ita ut, si, ut dixi, colligere conferat quæ sunt dicta, ex quorum dictis videtur sic mutatis, Sapientia dicit se ab æterno fundatam, ab æterno dispositam, ab æterno exaltatam, ab æterno constitutam, ab æterno unctam, ab æterno ordinatam. Quæ omnia ita videntur accipienda esse, quia prædestinata est, vel ab æterno prædestinata, ut Ecclesiæ fundamentum esset, & unum ex principalibus membris, Christus esset ex prædestinatione, ut ab æterno ordinatus, constitutus, exaltatus, unctus esse dicatur. *Ab æterno ordinatus sum, & ab initio, antequam terra fieret.*

DVBIVM III.

Quid sit Hæresis?

Resp. Hæresis, est error intellectus liber, & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem suscepit. *Ita comm. Sua. Bec. c.14. q.2.* Vndè patet, ad Hæresim, vti, & Apostasiam, duo requiri: 1. Iudicium erroneum, quod est eius quasi materiale. 2. Pertinaciam, quæ est quasi formale. Porrò pertinaciter errare, non est hic acriter, & mordicus suum errorem tenere, aut tueri; sed est eum retinere, postquam cõtrarium est sufficienter propositum; siuè quando scit contrarium teneri à reliqua vniuersali Christi in terris Ecclesia, cui suum iudicium præferat; siuè id fiat ex vana gloria, siue libidine contradicendi, aliaue causa. *Ita Sanch. Vasq. Lay. l.2. t.1. c,13. & alij communiter.* Ratio est, quia tunc putat, iudiciũ Ecclesiæ non esse sufficiens fundamentum credendi, quæ est vera pertinacia: quam cum *Coninch.* facilius, sic explicant alij, eam tunc esse, cùm etsi obiectum fidei, credibiliter proponatur, ita vt prudenter de eo non possit dubitari; contrarium tamen iudicet; à quo nolit auelli vllo casu, vel saltem, nisi euidenter cõuictus. *v. Con d.18. Vndè resolues.*

I. Non est hæreticus, qui exterius tantùm fidem negat: aut adorat idolum. Ratio est, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conscientiæ censuras latas contrà hæreticos, etsi in foro externo secundum externa procedatur, *Fill. t.22. c.6. q.4.*

II. Est hæreticus, qui affirmatiuè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est, iudicat esse dubium. Dixi, *affirmatiuè:* quia negatiuè tantùm dubius hoc est, suspendens, iudicium, per se, & simpliciter non est hæreticus, quia non habet iudicium, ergo

ergo nec erroneum: modò tamen non ideò suspendat, quòd virtualiter iudicet, non liquere de certitudine obiecti. *Sà, Azor. l. 8. c. 9. q. 5. Tol.* contra *Sanch.*, & *Mald.*

III. Nemo est hæreticus, quamdiu paratus est iudicium suum Ecclesiæ submittere; aut nescit, contrarium tenere veram Christi Ecclesiam; esto ex ignorantia etiam culpabili, & crassa sententiam suam mordicus tueatur. *Lay. l. c. n. 2.*

IV. Nec est hæreticus, qui ità dispositus est, saltem habitualiter, vt à suo errore esset discessurus, si sciret esse contrarium fidei; dummodò pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid.*, & *Con. l. c.*

V. Rustici, alijque homines simpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non sunt, possunt absolui à suis Parochis: Ratio est, quia non sunt hæretici formales, habentque fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non perditur, nisi errando pertinaciter. *Lay. l. c.*

VI. Cum hæresis, & quæuis infidelitas mortales sint, peccant quoq; mortaliter, qui eius periculo se exponunt, siue conuersando, siue conciones audiẽdo, siue libros legendo; quæ proindè, si cui periculosa sint, illicita sunt iure naturæ; si verò periculum absit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita est, iure positiuo Ecclesiæ; vti etiam formalis disputatio laici de fide. Quod posterius tamen in Germania, locisque similibus, vbi Catholici hæreticis sunt permixti, abrogauit consuetudo. *Azo. Fill. Bec. Sanc. Bon. d. 3. q. 2. p. 3.*

VII. Matrimonium contrahere cum hæretica, etsi per se sit illicitum, habeaturque in Hispa-

nia,

nia, & Italia mortale; probabile tamen est, ob grauium Doctorum authoritatem, (*Sanch. de matr. to. 2. l. 7. d. 72. n. 5. Azor t. 1. l. 8. d. 3 cap. 3. Reg. tr. 2. l. 32. n. 169. Basilij Pontij de matr. c. 6. v. Card. de Lugo de Sacrament. in genere, di. 8. s. 14. n 220.*) in Germania licere, ex graui causa, saluo tamen iure naturali, & remoto periculo, tum contrahentis, tum prolis: vnde de ijs initio constitui debet, vt Catholicè educentur. *v. Bec. l. 5. c. 19. Dian. p. 3. tr. 4. R. 269.*

VIII. Euum, qui lapsus est in hæresim, non teneri in confessione explicare, qualis illa sit, eò quod omnes eiusdem speciei sint docent *Regin. Viana t. 1. tract. de circumst. R. 46. citans alios: & Escobar. Ex. 2. c. 6.*

Alij tamen contrarium tenent, quos sequitur *Car. de Lugo de pœn. d. 16. n. 288., & n. 291.*

III. *Sententia asserens Bullam cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum quando publica sunt, & id non derogare facultati Trident. in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Iulij in Concistorio Sacr. Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.*

IV. *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absoluere quoscumque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.*

V. *Quamuis euidenter tibi constet Petrum esse hæreticum non teneris denuntiare, si probare non possit. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

Quomodocumq; etiam leuiter suspectos de hæresi esse denuntiandos, neque ab eorum denuntiatione retardandos prætextu fraternæ correctionis; declarauit fuit in Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis die 8. Iulij 1660. approbante Alex. VII.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS SECVNDVS.

De Præcepto Spei.

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica. intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum, & diuina, præ omnibus alijs concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ità vt omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & Diuina. De hac quæritur, quando eius præceptum obliget.

Reſp. I. Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primum homini vſum rationis aſſecuto, Deus, & beatitudo, tanquam finis ad quem tendere debet, ſufficienter eſt propoſitus; ità vt notabili tempore non differat. *Ita Bec. c. 17. q. 7. n. 2. Turrian., & cæteri comm.* Et ratio eſt quia ſine actu Spei, nec iuſtificari, nec in iuſtitia diuina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus. *Schol.*

Vide propoſitionem damnatam ab Alex. VII. ſupra cap. 2. tract. 1. de præceptis Fidei.

Reſp. II. Præceptum Spei per accidens obligat. 1. Quando actus orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine præuio actu ſpei exerceri non poſſunt. *Ita Auth. cit. & Fill. tr. 22. c. 8. n. 255.* 2. Quando quis ità tentatur, vt periculum ſit conſenſus, niſi animum ſpe erigat. *v. Fil. l. c. c. 2. Lay. l. 2. t. 2 c. 2. Bon. d. 3. q. 3.* Vndè ſequentes Caſus reſoluuntur.

I. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſiue amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quam cæleſtia: v. g. ſi quis ità paratus ſit, vt deſideret perpetuo degere in hac vitâ, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

II. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo

do Deo, aut ſalute, & venia peccatorum, aut medijs ad illam conſequendam neceſsarijs v. g. auxilijs gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione paruitatis materiæ non poteſt eſse veniale, cùm ſit iniurioſum miſericordiæ Dei. *S. Th. q. 20. a. 3. Lay. l. 2. t. 2. c. 2. n. 4.*

III. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordia Dei, v. g. cum quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundùm legem Dei ordinariam: vt ſi ſperes remiſſionem peccatorum, & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeuerare in peccatis, quamdiu bene valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem. *S. Th. q. 21. a. 1. Lay. l. c.*

Denique mortale eſt, odiſse Deum, (odio ſcilicet abominationis, ſeu auerſionis,) v. g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. *v. Lay. l. c. Bon. di. 3. q. 3.*

TRACTVS TERTIVS.

De præceptis Charitatis.

CAPVT I.

An, quando, & quomodò obliget præceptum Charitatis Dei?

CHaritas Dei eſt amor amicitiæ, quo Deo benè volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam, & infinitam eius diuinæ naturæ perfectionem.

Reſp. I. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex *ſcriptura*. Ratio eſt, quia finis vltimus plus eſt diligendus, quàm omnia media, quæ ad eum referuntur: non quidem intenſiue, (etſi enim hoc etiam

etiam deceat, non tamen est præcepto) sed appretiatiuè, ità vt nullam creaturam pluris facias, quam Deum: velisq; potiùs omnia perdere, quam Deum offendere, & sic illi malè velle. *S.Th.2.2.q.27.a.3. Azor. Sanch. Bec.2.2.c.19.*

Vide propositionem damnatam ab Alex. VII. supra cap.2.tract.1.de præceptis Fidei.

Resp. II. Probabile est præceptum Charitatis Dei obligare. 1. Quando homo adeptus est sufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia sua bona habet, & cui omnia debet. Ratio est: quia cum teneatur Deo ex filiali amore tota vita seruire, id non videtur posse fieri, nisi eliciat actum amoris. *Ita S.Th.q.89.art.6. Nauar. Valentia, & cat.comm.* (Notat autem *Con. disput.24.d.3.nu.50.* non statim post talem notitiam peccare mortaliter, sed tantùm, si differat notabiliter, v. g. vltra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile esse, quod non obliget. Si scrupulus te angat, an præcepto huic satisfeceris, docet *Escob. ex Petr. Hurt.2.2.d.17.s.1.§.24.*, quod si positiuè non meministi te omisisse, tenere possis, te satisfeciisse, *Trullen.* tamen *l.1.c.5.d.13.n.9.* monet expedire, vt quis se in confessione aliquando accuset sub dubio, si fortè præceptum istud violarit, vel alia præcepta affirmatiua, de quibus non certò constat, quando obligent, vel violentur. 2. Quando est periculum labendi in odium Dei, nisi actum Charitatis elicias. 3. Quando quis teneatur confiteri; v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confessarius deest. Ratio est, quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis grauem tentationem, præsertim in articulo mortis, putet se aliter vincere non posse. Quibus aliqui addunt articulum mor-

mortis absolutè, eò quod tunc secutissima via eligenda sit. *v. Lay. l. 2. t. 3. c. 2. Bon. d. 3. q. 4. p. 2. Hurt. 2. 2. d. 174 s. 6. d. 27.*

V. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.*

VI. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquennijs per se obligare præceptum Charitatis erga Deum.*

VII. *Tunc solum obligat quando tenemur iustificari, & non habemus aliam viam, qua iustificari possumus. Innoc. XI 2. Martij 1679. damnauit.*

Ex dictis resolues.

1. Mortale est, si quis omittat dilectionem Dei, tunc quando præceptum obligat.

2. Mortaliter peccat etiam, si quis amet Deum amore appretiatiuè, seu æstimatiuè minore, quàm creaturas.

3. Peccat item contra Charitatem Dei, si quis Deum non diligat principaliter propter se tanquam finem vltimum omnium rerum, sed tantùm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad. euitandum infernum. Quod esse mortale, docet *Sylu. & Nauar.* quia scilicet Deus non diligeretur appretiatiuè super omnia, si aliud ab illo amaretur, vt finis principalis. Addo (*principalis*) quia vt benè *Tolet. l. 4. c. 9.* Deus propter retributionem vitæ æternæ amari potest, sed minùs principaliter, vt scilicet vita æterna, vel alia Dei dona, sint tantùm causa mouens, vt faciliùs expeditius, & feruentiùs diligatur.

XIII. *Quisquis etiam aeternæ mercedis intuitu Deo famulatur Charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur. Alex. VIII. 7. Decembris 1690.*

4. Mor-

Digitized by Google

4. Mortale, & grauissimum omnium est, si quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, seu maleuolentiæ (amori amicitiæ opposito) v.g. si optes Deum non esse, non habere scientiam, potentiam, &c. De his *v. Laym. l. c. Bin. l. c. Sanch. l 2. c. 3., & 5. Reg. lib. 17.*

CAPVT II.

De Præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritas proximi præcipit. 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemosynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet. 1. odium proximi. 2. scandalum. 3. ne iniuria, bellum; aliudue graue damnum, vel malum inferatur. De quo postremo agetur in Decalogo: de reliquis hic.

X. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.*

XI. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.*

XIII. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicuius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

XIV. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris non quidem, vt malum patris, sed vt bonum cupientis quia nimirum ei obuentura est pinguis hæreditas.*

XV. *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes diuitias indè ex hæreditate consecutas. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM 1.

Quis ordo seruandus inter personas, quæ diliguntur?

Resp. 1. Ordine Charitatis quisq; tenetur post

Deum

Deum diligere. 1. Se ipsum, secundum bona spiritualia. 2. proximum, quoad eadem bona. 3. Se ipsum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quo ad eadem. 5. Denique se ipsum, & deindè proximum, quoad bona externa. *Ita Laym. l. 2. t. 3. c. 3. ex S. Th. & communiter.* Vndè resoluuntur Casus.

1. Peccat contra charitatem sui, qui salutem suam spiritualem, vel corporalem negligit: quod graue est, si fiat sine causa, & cum graui damno, v. g. mortis, vel grauis morbi. *Trull. l. 1. c. 6. d. 1.*

2. Nullius boni consequendi causa licèt peccare, etiam venialiter: quia talis vellet sibi malum spirituale, *Laym. ibidem.*

3. Tenetur quisque proximo in extrema necessitate spirituali constituto succurrere, etiam cum certo vitæ periculo: dummodò sit æquè certa spes illum iuuandi, neq; grauius indè malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel absoluere moriturum, si alius non adsit, qui faciat. *S. August. l. de mend. S. Th. qu. 29. ar. 5., & 44. Reg. c. 4.*

Dixi, *in extrema*, v. g. qua certo putetur moriturus in mortali: quia in graui tantum obligatur is, qui ex officio alienam salutem curat, vt Parochus, cui ideò non licet fugere tempore pestis, nisi substituto æquè idoneo. *Valent.*, & *Laym. l. c.*

4. Ordinariè non licet vitam suam postponere alienæ. Addo *ordinariè*: quia licet, si sit persona publica, à quà multum pendet: vti etiam pro Repub. pro fide, religione defendenda: imò etiam pro amico propter Deum dilecto. *Less. l. 2. c. 9. l. 6. Lay. l. c.*

Resp.

Digitized by Google

Resp. 2. Quoad proximos inter se seruandus est hic ordo. 1. Qui melior est, magis diligendus est, eà dilectione, quam comitatur, gaudium circa bona possessa, item honor, cultus, & reuerentia. Sic v. g. plus diligendus est vir sanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia est magis coniunctus, cum præcipuo obiecto Charitatis, quod est Deus. Item parentes magis, quàm filij, vel vxor: magisq; benefactores, quàm ij, quibus benefacimus, *Lay. l. c., & comm.* 2. Appretiatiuè, & dilectione ea, qua alteri optamus bonum nondum possessum cum beneficentia, magis diligendi sunt ij, qui nobis sunt coniunctiores, quoad ea bona, quæ sunt debita tali coniunctioni, & in quibus hæc fundatur. *Vndè resolues.*

1. In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conseruandam, succurrendum est (extra necessitatem extremam) Primò omnium vxori; quia est vna caro cum viro. 2. Filijs. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre. 4. Fratribus, sororibus, deindè propinquis, domesticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam necessitatem*: quia in hac parentes, eò quod vitam dederint, præferendi sunt etiam vxori, & liberis. *Lay. ibid. nu. 5., & 6.*

2. In rebus pertinentibus ad ciuilem communicationem, præferendi sunt conciues, in bellicis commilitones: in spiritualibus spirituales filij, patres: fratres. *Bannez* tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in spiritualibus, alijs omnibus præferendos: quia coniunctio carnalis est fundamentum aliarum coniunctionum. *vid. Lay. hic l. c.*

Digitized by Google

DVBIVM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

Certum est, inimicos aliquo modo diligendos, cùm sint proximi, *cum S. Th. 2.2. q. 25. art. 1. & communiter omnes*: Sed quæritur de modo, & an possint odio haberi.

Resp. 1. Quilibet homo saltem priuatus, tenetur proximo, etiam inimico, communia dilectionis signa, & beneficia exhibere ex præcepto: specialis verò ex consilio tantum, nisi aliundè ratio obligationis accedat. *Ita commun. cum Lai. c. 4. ex S. Th. l. c. q. 25. art. 8. & 9.* Dixi 1. *communia*: qualia secundum *Cai V. odium* sunt, quæ Christiano debentur à quouis Christiano in communi, conciui à conciue, cognato à cognato. Ratio autem est, quia ista negare, est vindicare iniuriam, quod non licet priuato. Dixi 2. *nisi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis esset v.g. 1. Timor scandali ex omissione. 2. Spes salutis inimici, *vid. Azor. t. 2. l. 11. cap. 3. 3.* Necessitas temporalis, vel spiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio specialium signorum amoris. Ratio est quia his casibus, neglectus specialium signorum esset exterior odij declaratio. *Lay. l. c.* Vndè resolues Casus sequentes.

1. Per se loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum positiuo, & peculiari actu; neq; ad eum salutandum, alloquendum, ægrotum inuisendum, mœstum consolàdum, hospitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc sunt signa specialia amoris, *Pill. t. 28. c. 1.* Dico *per se*, quia si omissio scandalosa esset, aut per aliquid horum posses sine tuo incommodo, inimicum tibi, & Deo reconciliare, id omittere, esset graue: vti etiam, si inæqualis per-

Digitized by Google

persona soleret alium salutando præuenire; v.g. subditus Prælatum. *Lay. l. c.*

2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quę pro communitate instituitur, nec à communibus eleemosynis, resalutatione, responsione, expositarum mercium venditione: quia hæc sunt communia dilectionis signa: ideoq; contra hæc facere, v. g. cognatos omnes inuitare, obuios omnes ex vicinia, vel collegio ex consuetudine salutare, solo inimico excluso, est ex genere suo, & regulariter, mortale *S. Th. Nau. Lay. ll. cc.* Addo 1. *ex genere suo*, quia si leuitas materiæ, aut causa rationabilis excuset. v.g si pater, vel superior, filio, vel subdito, ob correctionem ea subtrahat ad tempus, leue vel nullum erit: quia habet ius puniendi. Addo 2. *regulariter*, quia si persona multò maior inferiorem non resaluet, v.g. nobilis rusticum, pater filium, non videtur mortale, vt notat. *Sà ver. Charitas Bon. d. 3. q. 4 p. 3. v. Azor. 3. p. l. 12. c. 13.*

III. Etsi quiuis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantùm interius remittere, sed etiam externa remissionis signa ostendere: negat tamen *Trull. l. 1. c. 5. d. 5.* ex *Azor.* & *Fill.* teneri statim postquam offensio est illata, eò quod sit res violenta, & supra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere satisfactionem pro damno, si ab eo sit læsus; imò nec eam acceptare, si offerat; sed etiam iuridicè potest compensationem petere, dummodò in vtroq; casu deponatur odium, vt docent *Val. Nau. Lay. l. 2. t 3. c. 4.*

IV. Quò si tamen pœna sit valdè grauis, v.g. capitis mutilationis neq; læso ex ea commodũ pro-

proueniat, non videtur ea, deprecante altero, sine peccato vindictæ posse expeti. Similiter, si satisfaciat quantum potest, ad id quod non potest eum vrgere, videtur contra charitatem, vt docet *Syln.& Fill.t.*28.*c.*11.*q.*9.

Resp. II. Etsi odium inimicitiæ, siue personæ secundùm se, & bonorum, quæ in se habet, volendo scilicet illi malum vt sic, siue quatenus illi malum est, ex genere suo sit mortale, odium tamen abominationis, siue qualitatis, quo non hominem, sed eius malitiam, vel saltem personam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam, auersamur, sæpè licitum est, vt docet *Con.ar.*29.*dub.*3.*& communiter*. Vnde resolues sequentes Casus.

I. In confessione satis esse, si dicas te graue malum voluisse proximo, nec opus esse explicare speciem mali, v.g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur sub vna ratione mali, *Cai. Bon. Tur. Trul.l.*1.*c.*6. docent probabiliter: sed contrarium probabiliùs docent *Suar. Palaus t.*6.*d.*4.*p.*1.

II. Licet proximo velle malum aliquod, v.g. temporale, (dummodò non sit iusto grauius) quatenus illi bonum est, v.g. morbum, vel aduersitatem, vt à peccatis emendetur. *Bon. d.* 3.*q.*4*p.vlt.*§.1.ex *multis*. Cauendum tamen est, ne fiat ex vindicta, ex qua si Psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter: Generatim verò, ob bonum spirituale, propriũ vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, alijs velle; quia cùm in hoc affectu bonum spirituale præferatur temporali, non est inordinatus. *v.Less.l.*2.*c.*47.

Sic licet v.g. mortem optare hæresiarchæ, vel pu-

publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; iuxta illud *Galat.* 5. *Vtinam abscindantur*. Item tristari de eo, quòd dignitates conferantur indignis; vel de sanitate eius, qui ex illa sumit occasionem peccandi. Item mortem, egestatem, aut morbum alicuius desiderare, vt cesset à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex causa. *Bonac. Azor. & Palaus t.6.p.1.n.11.* excusant à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatem, vel inopiam commodè, & honestè nuptui tradere non possit. Etsi verò sibi ipsi optare mortem. *Nau. & cæteri*, dicant esse mortale: ad euitanda tamen grauia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt. *Sanch. Sot. Gran. Dia. p.5.t.14.R.92.* Ita & *Trull. l.1. d.2. num.11.* excusat fœminam, quæ sibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam grauem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia similia mala à marito v.g. infligenda. Mulierculas tamen ob minimas molestias mortē optātes *Dia. l.c.* mortalis, damnat, nisi (vt plerumq; fit) excuset defectus aduertentiæ, & deliberationis.

III. Priuatus; qui auersus ab alio fugit illum, si id faciat, vt eum suo colloquio, & solatio priuet, atq; ita contristet, & malè illi sit, est odium inimicitiæ, & peccatum: si verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ est difformis, vel tibi solet esse molestus, est odium auersionis, & peccatū, si sit sine ratione: quale nō erit si sit persona valdè aspera; modò abſit contēptus, scandalum, & vindictæ cupiditas. *v. Bon. l.c.*

DVBIVM III.

De Præcepto Eleemosynæ seu misericordiæ corporalis.

Suppono I. Huius præcepti obligationem

nasci

nasci ex duplici capite. 1. Ex necessitate proximi egentis. 2. Ex persona possidentis bona, vel necessaria, vel superflua.

Suppono II. Duplicem dari necessitatem proximi. 1. dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam grauis, & diuturni morbi, secundùm. *Dia p. 5. t. 8. R. 1.* 2. grauis ex qua imminet periculū grauis mali, vt captiuitatis, infamiæ, grauis iacturæ bonorum, vel status; vnde fiat, vt difficulter se possit sustentare, v.g. si non possit viuere secundùm suum statum, vel si nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honestus, mendicare, 3. dicitur communis, quà laborant mendici triuiales. *Lay. l. 3. p. 2. c. 6.*

Suppono III. Bona necessaria, & superflua dici, vel respectu vitæ siue naturæ, vel respectu status, vel decentis conditionis personæ; quo modo seculares rarò putant se habere superflua, vt docet *Lay. & Nau. c. 24.* Nam, quę sunt necessaria ad alendos liberos, famulos, honestas donationes conuiuia, hospitum tractationem (qualia tamen non sunt, quæ ad quemcunque fastum, & pompam quisq; sibi requirit) spectatis etiam communib. euentibus, hæredibus, necessitate futura, &c. non sunt superflua.

XII. *Vix in Sæcularibus inuenies, etiam in Regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam quando tenetur tanto ex superfluo statui. Innoc. XI. 2. Martij 1679.*

Resp. I. Nemo tenetur dare eleemosynam ex bonis sibi ad vitam necessarijs; nisi esset persona talis, ex qua penderet salus Reipub. *Est communis.* Et ratio patet ex ordine charitatis.

Resp. II. Probabile est, ex superfluis naturæ,

&

& ſtatus, teneri aliquem, etiam in graui neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubuenturum: idque, vt *Azor. to. 2. lib. 12. cap. 17. Sylu. & Fumus*, volunt, ſub mortali, contra *Medin.* qui vult eſſe tantum conſilij. Ratio eſt, quia cùm in ſcriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem, *v. Lay. l. c.*

Reſp. III. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſarijs, *Suar. Laym. ex commun.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq. &c.* contra *Sua. Kon. &c. v. Dia. p. 5. t. 8. R. 5.*

Addo, *ordinariè*, quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non teneris. *Azor. l c.*

Reſp. IV. Probabile eſt, quòd proximo in graui neceſſitate conſtituto quiſq; teneatur ſubuenire, cùm modico detrimento proprij ſtatus quia paruo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire, *Lay. l. c. ex D. Th. Bon. d. 3. q. 4. p. 6.* Ex dictis collige.

1. Homines priuati non tenentur inquirere pauperes *Vaſq. &c.* ſi tamen dubitent de extrema alicuius indigentia, tenentur inquirere veritatem. *Sanch. Dia. p. 5. t. 8. R. 39.*

2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſeruandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. *Sà, & Kon. di. 27. dub. 8. n. 135.* Et ratio patet ex dictis.

3. Si proximus tantùm egeat vſu rei, ſatis eſt illam accomodare; v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato

liato veſtem commodes, vel vulnerato æquum donec domum reuertatur. *Lay. Bon. ll. cc.*

Reſp. V. In communibus pauperum neceſſitatibus, tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ, & ſtatui ſuperflua. *Ita comm. D. Th. Suar. Bellar.* contra *Nau. & Vaſq.* qui negant teneri. Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes *iſti* inciderent in neceſſitatem grauem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub *veniali*, vt rectè *Medina*: idque ſi nulla ſit iuſta cauſa negandi aliàs ſub nullo, *v. Lay. Bon. l. c.* Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Pauperibus triuialibus, etſi ex nuditate morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, ratò quis tenetur ex præcepto ſubuenire, etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad mouendos ſpectatores iſta neceſſitas exageratur: tum quia ab alijs iuuandi præſumuntur. *Mald. Vuirges; Dia. p. 5 t. 8. R. 17.*

2. Si quis diues, & abundans diù neget omnes eleemoſynas, cum propoſito dandi meliore, & commodiore loco, ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium vſum conuertendi, is non peccat, cùm habeat iuſtam cauſam negandi: ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit. *Lay. l. c.* verſari in malo ſtatu.

3. Nulli omninò quantumuis diuiti, omnes pauperes ſine eleemoſyna repellenti, facilè neganda eſt abſolutio: tum ob dubium, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. *Lay. ib.*

4. Etſi

4 Etsi dicta de eleemosyna danda, intelligatur respectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum; damnandi tamen non sunt Magistratus, excludentes à suis ciuitatibus, iusta de causa, pauperes peregrinos. *Lay. ib. Trul. l. 1. c. 5. d. 10.*

5. Religiosis æquè ac alijs pauperibus debentur eleemosynæ; quia eorum paupertas, & necessitas est vera, & iusta, tametsi voluntariè contracta, cùm voluntas, & causa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca. Dia p. 5. c. 8. R. 18.* Aliud est de ijs, qui sponte sua culpabiliter sunt pauperes, vt vagabundi. *Ib. R. 19.*

Resp. VI. Eleemosyna tantùm facienda est ex bonis proprijs, & quorum quis liberam habet administrationem. Potest tamen fieri ex alienis, quando proximus est in extrema: (vel etiam secundum *Less. l. 2. c. 12.* in valde graui) necessitate, & aliundè succurri non potest: tunc enim omnia sunt communia. In communi verò necessitate, licet tantùm cum consensu domini, tacito vel expresso. *v. S. Th. 2. 2. q. 32. a. 7. Regin. 286. Fill. Lay. Bon. l. c. n. 11. Less. l. 2. c. 12.* Vnde resolues.

1. Non licet dare eleemosynam ex bonis obnoxijs restitutioni, v. g. furto ablatis: licet tamen ex acquisitis per opus illicitum, sed non cum iniustitia, v. g. ex lucro meretricum. Ratio est, quia hæc sunt propria; priora non. *Bon. ib.*

2. Pueris, filijs familias, seruis, ancillis, vxoribus non licet dare eleemosynam, nisi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præsumitur. Particulares verò Casus, in quibus, vxor dare potest, v. g. suo loco, *præcepto 4. & 6. c. 1. d. 4. v. Bon. d. 3. q. 4 p. 6. Dia.*

p.5.t.18.R.25. vbi ex *Hurt.* notat, si patet nullas dot eleemosynas, posse pro eo dare filium.

3. Tutores, & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, possunt facere modicas eleemosynas ex bonis, quæ administrant, quales nimirum ipsi facere deberent, quorum sunt. *Vasq, Azor Kon. Dian p.5. t 8.R. 35.*

DVBIVM IV.

De misericordia spirituali, seu præcepto correptionis fraterna.

Correptio fraterna, est admonitio, quâ quis proximum conatur reuocare à peccato. De qua certum est, præceptam esse iure tùm naturali, quo membra vnius corporis se mutuò iuuare tenentur, tum diuino positiuo. *Matth. 18 Si peccauerit in te frater tuus corripe ipsum. Bec 2.2.c.21. Lay.l.7.Fill.Bon.p.7.* Quæritur autem, quæ sit eius materia, quos, & quomodo obliget?

Resp. 1. Omne mortale peccatum proximi per se est sufficiens materia, vt hoc præceptum obliget sub mortali, *Ita communiter*. Et ratio est, quia cum vitam spiritualem proximi tollat, sufficientem necessitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia etsi etiam veniale sit materia correptionis, non tamen grauiter obligans; nec nisi facilin è possis. Dixi 2. *per se*, quia si quis ob timorem, verecundiam, pusillanimitatem, putet se non ita strictè obligatum, vel minus esse idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter. *vid. S.Th.2.2. q. 32. a.2. & cateros supra cit.*

Resp. 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumstantijs. 1. Si certò tibi constet de peccato proximi: indagare enim tenetur solus superior. 2. Si probabile sit non emendasse,

nec

Digitized by Google

nec emendaturum, vel relapsurum : quia eleemosyna egenti tantũ danda est. 3. Si alius æquè idoneus, non adsit, qui correpturus putetur. 4 Si sit spes fructus, quia desperato fine cessant media. 5. Si sit bona occasio locus, & tempus opportunũ, possisque sine tuo graui damno facere. Quod si horum aliquid desit, præceptum non obligat. Vnde patet, eius omissionem in priuatis, vel nullam esse, vel leuem culpam. *v. Bon. l. c.*

Resp. 3. Etsi hoc præceptum obliget omnes etiam subditos: magis tamen Prælatos. Ratio prioris est, quia omnes sunt commembra, tenenturq; sibi externa officia Charitatis præstare. Ratio posterioris est, quia subditi tantùm ex Charitate Prælati verò etiam ex officio, & iustitia tenentur. Vnde peccare possunt etiam grauiter, veniales culpas non impediendo, si vigor disciplinæ per hoc minuatur. Eademq; ferè est ratio de patre familias, præsertim erga liberos. *Lay. l. c. n. 5. Pal. Trul. l. 1. c. 5. d. 13. & 15. & cæteri.*

Resp. 4. Ordo in correptione seruandus est, quem Christus præscriptis, *Matth.* 18. scilicet 1. vt corripias priuatim, deindè coram testibus, tum ad Prælatum Ecclesiæ, siue superiorem, deferas. Excipe tamen, 1. Nisi præstet superiori, viro probo, & prudenti, quam alijs testibus innotescere; prout cautum est *in Reg. S. Aug.* 2. Nisi peccatum sit publicum; tunc enim potest publicè corripi. 3. Nisi vergat in graue damnum tertij, aut communitatis, si superiori non statim innotescat; v. g. si quis proditionem moliatur, hæresim occultè spargat : tunc enim immediatè superiori indicandum; quia commune bonum præferendum est priuato. *Fil. t. 28. c. 7. n. 149. & c. 155. 4.* Quando corripiendus est contentus, vt

ſuperiori ſtatim ſignificetur: vt eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc iuri ſuo renunciarunt. *v. Suar. Bec. Lay. hic. Sanch. Fill. l. c.* Ex dictis reſoluitur.

1. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter. *Ita Lay. Suar. Sanc. l. 6. mor c. 18. v. Palaum hic.*

2. Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe vllum periculum relapſus, vel damni, ipſi aut alteri, non licet (etiam in Societate IESV) denunciare Patri, vel Prælato: niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat. *Sanch 2. mor. l. 6. c. 18. nn. 40 & 66. Pal. de char. t. 6. d. 3. p. 12. Pil. Trul. l. 1. c. 5. d. 14. Suar. Hurtat. d. 163.*, & denique *c. Lugo Reſp. mor. l. 4. d. 46.* vbi tamen notat, in Societate IESV caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motiuum charitatis, atque adeò ratio denunciandi: ideoq; eſt peccatum, & quidē vt *C. Lugo. l. c.* notat ex *Sua.* mortale ex genere ſuo, *v. infrà l. 4. c 3. du. 5. Dia. p. 4. t. 4. R. 71.*

3. Si ſuperior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, ita vt nullū periculū dāni, vel relapſus, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictū. *Palaus l. c. Trul. d. 16. n. 1.*

4. Prælati, & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, vt corripiantur: non tamen multum, & curioſè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale eius ſignū dederit: neque facile admittere accuſatores ſpontaneos, quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærūt. *Hurt. &c. Dia. p. 7. t. 13. R. 10 & 12.*

5. Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores ani-

animarum, tenentur etiam cum suo incommodo, imò aliquando cùm vitæ periculo, adhibere diligentiam quàm possunt, vt peccata publica, & occulta impediant: quia cum Christo pacti sunt curam, & solicitudinem gregis, & pro qua multa ab eo bona accipiunt. *Hurt. to. 2. d. 162. sect. 7. §. 60.* (apud *Dia. p. 7. t. 3. R. 28.*) atque hanc esse omnium Patrum, & Theologorum doctrinam quam Christus verbo, & exemplo docuerit: additq; idem esse de Magistratibus, & Concionatoribus. Licet verò hi non teneantur ad id ex iustitia, (sicut, & Prælati, & Magistratus) tenentur tamen peccata publica corripere, (sed non facilè Prælatorum, & Religiosorum, quorum authoritas ad bonum commune est necessaria) etiamsi non sit spes emendationis *Kon. Hurt. Dian. l. c. R. 13.*

6. Correptio adhibenda est non semper statim, sed dum maior fructus speratur. Hinc interdum permitti potest reiteratio peccati, vt feruentiùs resipiscat. *Dia. p. 7. t. 3. R. 29. & 30. ex Reg. Fill. Trul.* Neq; sufficit semel esse factam correptionem, sed debet iterum iterumq; fieri, quamdiu speratur fructus. *Ib. R. 32.*

DVBIVM V.

De Scandalo.

ARTICVLVS I.

Quid, quotuplex sit, & quale peccatum?

Resp. 1. Scandalum, dicitur peccatum occasionatum, & est duplex: Actiuum, & Passiuum, Actiuum est, dictum vel factum (quo nomine etiam omissio intelligitur) minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis. *Ex S. Th. 2. 2. q. 43. a. 1. Sanc. Azor. Lay. c. 13. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.* Dixi *minùs rectum* hoc est, quod vel in se

malum fit, vt si loquaris turpia coram adolescente; vel mali speciem habeat, vt si iusta de causa coram alijs eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum Actiuum aliud est, per se tale, aliud per accidens. Per se dicitur, quando directè intenditur alterius ruina, id est, si ideo aliquid fiat, vt aliquis ad peccatū inducatur: v. g. si adulter alienam sollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretatiuè tantùm causatur alterius peccatum; vt si quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum esse inducere alterum hic, & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; vt si coram pusillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quod habeas veniam. Item, si Clericus domi suæ alat mulierem populo suspectam, esto absit omne peccatum, & peccandi periculum. *vid. Sà V. Clericus Laym. Bon. loc. cit.* Scandalum Passiuum, est ipsa ruina, siue in peccatum, in quod labitur proximus, ex occasione alterius dicti vel facti. Quod diuiditur in Datum, seu pusillorum, quod oritur ex actiuo, & in Acceptum, quod non oritur ex actiuo; sed ex ipsius sumentis malitia; quale erat odiū, & inuidia Phariſæorum in Christum, occasione eius dictorum vel factorum; vnde hoc dicitur Phariſaicum. Et his patet.

1. Ad scandalum Actiuum non requiri, vt de facto Passiuum ex eo sequatur; sed satis esse, quòd data sit occasio, ex qua natura sua sequi possit: vt si quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non consentiat, sicut etiam contra, passiuum potest dari sine actiuo *Lay. ib.*

2. Scandalum passiuum non esse speciale peccatum, neque addere circumstantiam ag-

gra-

grauantem: v. g. qui viso alterius furto etiam furatur; non ideò peccat grauius. *Lay. ibid.*

3. Non semper esse scandalum, si pecces coram alijs, sed tantùm, quando attentis omnibus circumstantijs, tàm personæ agentis, quàm coram quibus fit actus, potest probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non essent. *Sanch. Lay. l. 2. t. 3. c. 13.*

4. Omne scandalum Actiuum directè intendens ruinam proximi, esse speciale peccatum contra Charitatem, vt habet communis sententia. An verò idem sit quando intenditur indirectè, controuertunt Scholastici, & parum refert ad praxim. *Sanch. l. 7. c. 6. & 9. Azor. 1. p. l. 4. c. 7. Bonac. loc. cit.* Vndè resolues hos casus.

1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occasionẽ ruinæ mortalis, nisi indeliberatio excuset: & sic opus indifferens, vel veniale, sæpè transit in mortale ratione scandali, v. g. si iocosum verbum proferet Religiosus coram fœminis, vel ijs qui inde occasionem peccati mortalis sumere possunt. *Lay. l. c.*

2. Venialiter peccat ratione scandali, qui alteri dat occasionem ruinæ, venialis tantum. Quod verum est, etsi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem *Sanc. l. 1. c. 6. n. 11. ex comm.* contra *Suar.* Ratio autem est, quia ruina est parua. Et patet à simili, vt si quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

3 Scandalizans committit præter peccatum scandali etiam peccatum eius speciei, ad quod alterum inducit; ideoque confiteri debet speciem peccati mortalis, per quod; & ad quod induxit: cum numero inductorum, vel qui pro-

babiliter induci potuerunt. *Sanch. Az. Lay. Bon. l.c. Card. de Lugo de pœn. d.16.s.4. Dia. de Sacr. to. 2. t 4 d.114.* Excipit tamen *Card. de Lugo l.c.* si præter intentionem scandalum dederit. *Tambu. de exp. conf. l.2.c.1.n.9.* air, quoad inductos sufficere si dicas : sui multis occasio peccandi meo exemplo. *v. infrà l.3.t.6 c.1.dub.2.*

4. Etsi is, qui scandalizauit alios, teneatur illis rursus dare bonum exemplum, vt inquit *Sà*; si quis tamen nudo exemplo suo alios ad furtum induxit, neq; alio peculiari modo, v.g. exhortatione, consilio, mandato est cooperatus, non tenetur ad restitutionem : quia talis inductio est tantùm contra Charitatem, non iustitiam. Idem docet esse *Lessius*, si cum Caio v. g. potes ea intentione, vt ipse consumptis pecunijs furetur. *v. Less. c.9.d.2.n.113.*

5 Non censetur dare scandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram ijs, qui vel sunt ita viles, vel infames, aut improbi, vel qui sunt ità probi, vt nemo moueatur ad peccatum; v.g. si quis fornicetur coram alijs, qui parati sunt idem facere, nec eius exemplo mouentur; vel si coram mansuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. *Sanch. 1. mor. c. 6.n.6.*

6. Non ideo factum aliquod est scandalum, quia alius incipit de tali homine male suspicari, aut sentire; quia hic non peccat, ob sufficientia inditia suspicetur. Secus tamen est, si incipiat male sentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioso, vel minùs ad pietatem affici. Vnde patet faciliùs dari scandalum ab ijs, qui sunt in magna auctoritate, vel pietatis existimatione, quam ab alijs. *Kon. d.32.nu 33.*

ARTICVLVS II.

An, & quando scandalum passiuum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Resp. 1. Permitti non potest absque necessitate, vel vtilitate propria vel aliena. Ratio est, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, si facilè possimus. *Lay. l. 23. ex communi.* Vnde resoluitur hic Casus.

Absq; causa non licet petere mutuum ab vsurario, vel ab infideli iuramentum per falsos Deos à concubinario administrationem Sacramenti, vel vt celebret: cùm enim absq; peccato id non sit facturus, cooperareris eius peccato. *Suar. Sanch. Trul. l. 1. c. 6. d. 5. n. 15.*

Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel vtilitatis, potest permitti. Patet in dicto casu, quia simpliciter sine peccato fieri potest; ideoq; licet alia petere ex rationabili causa, etsi alter ex sua malitia sit peccaturus. Requiritur autem maior necessitas, vt permittatur scandalum pusillorũ, quàm Pharisaicum. Item maior, si plures sint scandalizandi, si timeatur peccatum graue, & denique, si certò præuideatur, quàm alias. *Lay. l. c. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

Resp. 3. Debet permitti, si alioqui propria salus periclitaretur, vel alijs, præsertim communitati, graue damnum immineret. Vnde bona spiritualia necessaria ad salutem, nec debet; nec potest quisquam dimittere ob cuiusquam scandalum. *Fil. l. 28. c. 6.*

Resp. 4. Bona spiritualia, (& secundum *Lorcam* apud *Dia. p. 5. t. 7. R. 24.* etiam temporalia) non necessaria ad salutẽ; non tenetur quis omittere, vel differre, ob scandalum Pharisaicum, iuxta illud *Matt. 15. Sinite illos &c.* nisi tamen ex

ex dilatione fructus speraretur. Facilius verò ac sæpiùs talia bona differenda, vel etiam omittenda sunt, ob scandalum pusillorum; v.g. ingressus religionis debet differri ob scandalum parentis, si consensus illius breui speretur. *Lay.l.c.*

Resp.5. Ad vitandum graue scandalum pusillorum, quædam præcepta impleri non debent, nisi tamen omissio esset magis damnosa omittenti. *v. Lay.l.2.t.3.c.13.* Ratio huius est, quia tunc concurrente duplici præcepto, scilicet naturali de cauendo scandalo, & positiuo, maius, & fortius est naturale. *Ex dictis resoluuntur Casus.*

1. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imò nec possunt) ea, quæ ad bona Ecclesiæ conseruanda, sunt necessaria, v.g. lites &c. omittere ad vitanda scandala Pharisaica, imò etiam pusillorum; etsi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian.p.5.t.7.R.24.* ex *D. Thom. &c.*

2. Si fœmina vtatur veste virili; vel contra tantū ex leuitate, sine praua intentione, aut periculo scandali, & libidinis, veniale tantùm erit, alias mortale; nullum verò, si ex necessitate. *Dian.p.5.t.7.R.32.* ex *D.Th.Syl.&c.*

3. Peccatum, ex quo Confessarium in confessione (ex infirmitate tamen) grauiter scandalizandū nosti, debes reticere. *Lay.l.c.* ex *Na. &c.*

4. Vxor semel vel iterum debet omittere ieiunium, ex quo maritus grauiter offendetur, & orietur discordia. *Ibid.*

5. Si iturus ad sacrum die festo, excitanda sit grauis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibidem.*

6. Superior peccata subditi sæpè potest dissimulare, ad vitandas turbas, & maiora mala, quæ alioqui teneretur punire.

7. Mulier quæ scit in se, vel in sui aspectu

Digitized by Google

aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi data opera ei ſe conſpiciendam offerat: adeoque poteſt, & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud euitandum. Dixi *aliquem in particulari*, quia ob timorem ſcandali alicuius ex cõmunitate in genere; vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum*, quia ſæpe, nimis eſſet graue, & durum. *Bonac. Sanc. Laym. l. c. n.* 10. *& alij v. Dian. p.* 5, *t.* 7. *R.* 21. *&* 22. vbi in contrarium citat aliquot Authores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam, ad euitandum aliorum ſcandalum.

8. Mulier quæ exornatu, etiam conuenienti ſuo ſtatui, probabiliter præuidet aliquẽ in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breue tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi, *ad breue tempus*: quia ad longum, nimis illi graue foret. *v. Dian. l. c.*

9. Si verò idem timeretur in Particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconuenienti (quem aſſumere vanitatis, & placendi cauſa, vt videantur pulchrę, & procum facilius inueniant, ſeclusis alijs, non niſi veniale eſt,) teneretur eum omnino dimittere, etiam ſub mortali: quia nullum habet ius ad illum ornatum, & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt. *v. Sylu. V. ornatus.* Alij tamen, vt *Caiet. & Nauar. cap.* 23. videntur, docere, eam tantùm teneri ſub veniali, ſed minus probabiliter, quando in particulari lapſus præuidetur, & breui tempore abſtinendum eſt, qui etiam cum *Azor. Leſſ. & Bon.* excuſant à mortali eas, quę ex cõſuetudine loci, media vbera detegunt

fuco

fuco, pigmentis, alienis crinibus vtuntur: dummodò non aliorum lasciuiam, sed tantùm maiorem pulchritudinis ornatum intendant, absque alio fine mortali, aut lege particulari id sub mortali prohibente. Addunt tamen, fore graue, & mortale peccatum, huiusmodi morem detegendi pectus, vel circiter tantùm tegendi vbi non est, introducere, *Nauar.n. 19. Less. c.12. Lay.l.c.& c.v.Bon.de mat.q.4.p.9.n.17.*

10. Si mulier non in particulari, sed in genere tantùm, aliquos in se scandalizandos putet, modò eorũ lasciuiam non intendat, nec ei placeat (licèt ei placeat, quòd laudetur vt formosa) non videtur teneri abstinere ab illo ornatu, etiam superfluo, sub mortali; v.g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi consuetudine pectus nisi tamen denudatio, vel ornatus esset valdè turpis per se, ac directè ad libidinem prouocans. Ratio est: tùm quia est scandalum potiùs acceptum, quàm datum, & ornatus ille, ac pulchritudo remota tantum ad peccatum prouocat, vt docet *Laym.*, & *Bon.* tùm quia nimis graue esset isti sexui, præsertim si maritum quærant, perpetuò sic abstinere; cùm illa occasio sit vniuersalis, & perpetua: nec formosiores vnquã licitè irent foras, cùm pulchritudo naturalis plus noceat, quàm artificialis; Plura de hac re. *v. Dia.t.1.misc.Resp.30. Bardel.l.3.d.5.n.13.* Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etsi quidam excusent à mortali, ego tamen inquit *Sà*, difficile absoluerem. Et certum est, quòd confessario incumbat, huiusmodi ornatum dissuadere, & deterrere ab eo. *v.Sà V. ornatus &c.ll.cc.*

11. Peccant etiam grauiter, qui componunt, deseri-

deſcribunt, repræſentant; vel pinguntturpia, & ad libidinem prouocantia. *Bon. Sanc. & Fill.*

Reſp. 6. Poteſt aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus eſt ad malum, & alter non intendit vt peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem, permittit vnum peccatum, ne fiant plura: ita vt permiſſio ſit impeditiua maioris mali. *Vnde reſolues.*

1. Hero licet non auferre occaſionem furandi filijs, aut famulis; cum eos nihilominus ad furandum propenſos, & paratos nouit, & ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant: tunc enim rationabiliter permittit futurum vnum, vt euitentur plura *Sanch. Laym. Bon.*

2. Probabile eſt, non licere talia vltrò ponere, aut ijs obijcere quia poſitiuè concurreret ad peccatum; & non tàm offerret occaſionem, quàm poneret. *Sà V. peccatum, & Sanch.* qui ex eadem cauſa docet, nõ licere marito dare vxori anſam adulterandi, vel adultero, vt tentet vxorem. Interim probabiliter contrarium docet. *Lay. l. 2. tr. 3. c. 13.* Quod confirmari poteſt exemplo Iudith, quæ vix aliter videtur feciſſe c. 9. Cùm enim ſciret permiſſionem libidinis in Holoferne fore impeditiuam malorum, poſuit ei occaſionem: nempe ornatum ſuum, alioqui licitum; & tamen communiter cenſetur in hoc non peccaſſe. *v. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Pal. hic.*

ARTICVLVS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari.

Reſp. Cooperari tantùm materialiter, ſubminiſtrando tantùm materiam, & facultatem peccandi, vel exhibendo obiectum, licet: ſi ſequentes conditiones adſint. 1. Si tuum opus, vel cooperatio ſit ſecundum ſe bona, vel ſaltem indiffe-

rens.

Digitized by Google

rens. 2. Si bona intentione, & rationabili ex causa fiat, & non vt iuues alterum peccare. 3. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut saltem non teneris, propter causam rationabilem. Circa quam notat *Sanch. & Laym.* etsi eius grauitas certa regula definiri nequeat, sed prudentis iudicio metienda sit: tanto tamen grauiorem requiri. 1. quanto grauius est peccatum cuius occasio datur. 2. quantò probabilius est, te non cooperante, alterum non peccaturum: aut quanto certior est affectus peccati. 3. quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. quantò minus iuris habes ad tale opus. 5. denique quantò magis peccatum cum iustitia pugnat idque propter damnum tertij. *Lay. l. 2 t. 3. c. 13.* Vnde resolues hos Casus.

1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur sponsa contrahens cum sponso, quem scit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum castitatis, peccat contrahendo cum ipso; quia ad contractum illicitū concurrit. *Lay. l. c.* ex *Sanc. l. 7. de matr. d. 11. nu. 11.*

2. Licitè quoq; post matrimonium contractum materialiter cooperatur coniux, si coniugi obstricto voto castitatis reddat debitum: imò ad id tenetur ex iustitia, si eum exigentem non possit à proposito auocare. *Ibid.*

3. Similiter Parochus Eucharistiam licitè potest, & debet ministrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, si petat publicè: imò confessarius præbere; debet petenti, etiam priuatim, si ex sola confessione eius peccatum nouit. *Ibid.*

4. Excusantur à peccato famuli, si ratione sui famulatus præstent quædam obsequia, quæ

sine

Digitized by Google

ſine graui ſuo incommodo negare non poſſint; vt v. g. veſtiant dominum, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium; quia hæc tantùm remotè ſe ad peccatum habent, & ſine ijs peccatum fieret. Vnde tamen non ſequitur, alteri cuiuis licere ea præſtare. *Bon.p.*11.*nu.*26. *Azor.to* 2.*l.*12.*c.vlt.q.*8. *Luy.l.*2.*t.*2.*c.*13. *Sanch.l.* 1.*mor c.*7.*nu.*21.

5. Ad ea opera, quæ propinquius ſe ad peccatum habeant, aut iuuant, v.g. ſubijcere humeros admouere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad concubinam; deferre litteras amatorias ab meretricem, comitari ad duellum, &c. nō ſufficit communis ratio famulatus, ſed exigunt maiorem neceſsitatem, & cauſam, vt licitè fiant; v.g. periculum grauis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *Ib.*

LI. *Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adiuuat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam Virginem, & multoties eidem ſubſeruit deferendo ſcalam, aperiendo ianuam, aut quidſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat meu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne toruis oculis aſpiciatur, ne domo expelatur. Innoc. XI.* 2. *Martij* 1679. *damnauit.*

6. Ob ſimile periculum excuſantur vt plurimum caupones, & propolæ in locis, vbi Catholici viuunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die ieiunij comeſturis: item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret ſubminiſtrantibus alijs, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch. l.*1.*c.*7. *Bonac. &c.*

Quod

Quod si tamen hæ rationes nō adessent, non excusarentur. Vnde non licet ea patrifamilias vti, nec cœnam die ieiunij ministrare suæ familiæ; neque cauponi illi, præter quem nō sunt alij: nisi tamen alia grauior causa cogeret. *Ibid.*

7 Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum iustitia pugnant, etsi ex genere suo sint indifferentia, v.g. hæro alterum occisuro gladium dare, ostendere illū qui ad necem quæritur compulsare campanā, (sine scandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem etsi conductam ac paratam, è domo euocare, & ad herum deducere, furi scalam applicare, gerenti iniustum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, grauissimam causam requirunt, hoc est, metum tanti mali, quod secundum leges charitatis nemo teneatur subire ad euitandum malum alterius, v.g. si aliàs occidendus esset. *Lay c. 13. n. 4.*

8. In ciuitatibus, in quibus id vitandi maioris mali causa permissum est, licet domum locare vsurario, (excipit tamen ius alienigenarū) & meretricibus; maximè si alij conductores desint; nisi tamen meretrices grauiter nocerent vicinis honestis, vel ob situm ansam maiorem darent peccatis. *Sanch. 1. mor. c. 7. Bon. l. c.*

9. Excusantur à mortali, imò etiam veniali, si causa adsit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes quibus quis benè potest vti, licet plurimi abutantur, v.g. aleas fucos, gladios. Ratio est, quia remotè tantū ordinantur ad peccatum, & simpliciter impediri non possunt. Quod si tamen abusurus esset contra iustitiā, non liceret; v.g. si occisuro dares gladiū ob magnum pretium, quod offert. Item, si quis sciat hunc

inno-

innocentem non peruertendum, nisi per has suas merces: quia modicum lucrum certæ saluti alterius est postponendum. *Sanch. l. c.*

10. Excusantur etiam, qui ob iustam causam vendunt agnum Iudæo, vel infideli vsuro ad sacrificium. Item qui Iudæorum Synagogas hæreticorum templa, legitimo Magistratu permittente, ædificant, vel restaurant, præsertim si fieret æquè sine ipsis. *Nauar. l. 5. cons. 1. de Iudæis Lay l. 2. t. 3. c. 13. n. 4.* Venena autem vendere, nisi ijs qui benè vsuri putantur v. g. ad confectionem colorum, vel medicinam, non licet. *v Sanch. 1. mor. cap. 7.* Vnde venditio veneni, quod non seruit nisi ad hominis occisionem, simpliciter est mala.

11. Christiani captiui, ex graui metu, in triremibus Turcarum, vel hæreticorum licitè remigant contrà Catholicos; sarcinas, machinas, arma ad bellum necessaria, conuehunt, propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter *Leff. San. Suar. Lay. l. 2. t. 3. c. 13.* contra *Tol & alios*, qui, docent, peccare mortaliter. Quod si tamen eo loco res esset, vt hæc negantes magno periculo classem Christianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ suæ anteferre. *Suar. Leff. Sanch. l. c. 12.*

12. Incolæ vrbis vel Prouinciæ, quam Tyrannus occupauit, licitè manent inter iniquos, possessores eosque cogente imperio iuuant excubijs, fossione, contributione; idque ex legitimi Principis præsumpto consensu: ex quo etiam talia obsequia licitè promittunt cum iuramento, ad maiora mala sua, & legitimi Principis declinanda. *Laym. l. c. n. 5.*

13. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia,

dia, etiam sine graui metu, si absit praua intentio, licitè vehunt annonam ad castra hæreticorum, si adsint alij, qui illis cessantibus facerent: quia nisi id faciant excludentur omni lucro, tamquam osores boni publici *v. Less. l. 2. c. 19. Sanc. l. 1. c. 7. Fill t. 22. c. 5.*

LIBER TERTIVS

DE PRÆCEPTIS DECALOGI, ET ECCLESIÆ.

TRACTATVS PRIMVS.

De primo præcepto Decalogi.

HIVius præcepti, prout est affirmatiuũ, materia propria sunt actus virtutis Religionis. Est autem hæc Virtus moralis, quà interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus eius, internus est animi submissio, quà infinitam Dei excellentiam veneramur Externus est, quo internum testamur, vt oratio, sacrificium, &c. de quibus *v. Schol. 1. 2. & 3. parte*. Prout verò est negatiuum, prohibet vitia Religioni opposita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuè, sunt peccata, post ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, grauissima, & ex genere suo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per excessum, vt Superstitio cum suis speciebus: alia per defectum, vt Irreligiositas cum suis.

CA-

CAPVT I.

De superstitione, & speciebus eius.

DVBIVM I.

Quid sit, & quotuplex.

RESpon.1. Superstitio, est falsa religio, seu cultus vitiosus veri vel falsi Numinis. *Less.* Et conuenit cum definitione communi ex *S.T.* qua dicit esse vitium, quòd Religioni opponitur secundùm excessum. Dicit, *per excessum*: non quòd Deus nimium coli possit, aut maiore honore quàm dignus sit; sed id intelligitur secundùm circumstantias eò quod exhibeas cultum, vel quem non debes, vel eo modo, quo non debes, vel illi cui non debes.

Resp.2. Superstitio est duplex; alia cultus indebiti, siue incongrui quo verus Deus, sed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falsũ, & pernitiosum, vel superfluum, qui nimirum sit contra, vel præter Ecclesiæ consuetudinem, ac præscriptum. Alia est ratione rei cultæ; cum scilicet cultus Deo debitus falso Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc subdiuiditur in Idolatriam, Diuinationem, & Vanam obseruantiam ad quam Magia vel reuocatur, vel potiùs quartam speciem constituit. *Lay. l.4. tr.10. c.1.* ex *S.Th. 2.92. a.2.* Ex quibus resolues.

1. Superstitionem cultùs falsi cõmittit. 1. Qui Deo nunc offert cultum per ceremonias veteris legis, v.g. circumcisionem, immolationem agni &c. quia significant Christũ adhuc venturũ, & nondum venisse. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Minister Ecclesiæ, v.g. sacrificando, absoluendo. Quod semper esse mortale, docet *Suar. de rel. lib.2. de superst. c.2.3.* Is qui sua authoritate proponit aliqua facienda, tanquam

quam ordinata ab Ecclesia, ad Dei cultum, 4. Qui falsas reliquias proponit; vel miraculum factum esse per aliquam imaginem, vel se habuisse has vel illas reuelationes fingit, siue ad faciendũ lucrum, siue ad deuotionem augenda. 5. Qui vt populum moueat, fingit miraculum aliquod, vel historiam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc superstitio etsi sit ex genere suo mortalis, quia primæ veritati iniuriam irrogat, & religionem fundat in mendacijs; sæpe tamen excusatur ignorantia, vel simplicitate. *Less. l. 2. c. 43. Sanch. 2. mor. c. 37. Nau. c. 12. Lay. l. c. Bon. d. 3. q. 5. p. 1.*

2. Superstitio cultùs superflui, est v.g. 1. Ceremonia audiendi Missam ante ortum solis, cũ certo numero, situ, ordine cereorum, vel Sacerdotis, qui dicatur Ioannes, vel qui habeat staturam Christi, &c. quia hic cultus est ex se ipso inanis, & ad spiritum excitandum inutilis. 2. Ieiunare die Dominico, cùm nõ ieiunas a ijs diebus. Item in Missa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere Alleluia, dicere Gloria, vel Credo contra rubricas, aliasue ceremonias demere, vel addere (etsi fiant ex deuotione, hæc enim corrigenda est,) quia sunt præter Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen, & similia bona intentione facta, venialia tantùm sunt ordinariæ, vt docet *Tol. Less. l. c. d. 1. Nau. & Lay.* quia est materia leuis, & actio ex se non mala; & multa excusat simplicitas. Quod si tamen ex se mala esset, vt si rem furtiuam offeras turpia verba in templo canas ore, vel organo notabiliter lasciua, vel ad impuritatem prouocantem vocem edas, est superstitio ferè mortalis, vt *Lay. l. c. ex comm.*

DVBIVM II.

De Diuinatione.

Quid, & quotuplex sit?

Resp. 1. Diuinatio est, cùm quis opem Dæmonis tacitè, vel expressè inuocat, vt noscat res contingentes, & liberè futuras, aliterue occultas, & naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus scire potest, inuoluitur tacita Idololatria, eo quòd Dęmoni tribuatur cultus diuinus: si vero sint tales, quas Dæmon naturaliter scire potest, (nam ex signis, alijsq; modis, occultissima quæq; cognoscere potest, etiã plurimas hominum cogitationes, & res futuras *vt v. Delrio. l. 4. c. 2. q. 2. Sanch. 2. mor. c. 38.*) nihilominus illicita est: eò quòd commercium habeatur cum Dei iurato hoste: quod importat quandam proditionem, & Apostasiam à Deo; ac fortè etiam, vt vult *Suar.* contra *Valen.* superstitionem. *vid. Lay. c. 3. Bon. p. 3. S. Th. 2. 2 q. 5. art. 1.*

Resp. 2. Diuinatio est duplex: vna, in qua est inuocatio vel pactũ expressum cum Dæmone: & generali nomine dicitur Necromantia; vt cũ Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum, vel viuorum apparentium, aliaue signa in aere, aqua, igne, speculis. Alia est, in qua tantùm est inuocatio vel pactum tacitum, seu interpretatiuum; vt cùm ex lineamentis corporis; vocibus garritu auium, & similibus, quibus se Dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata, *D. Th. q. 95.* Cum vero vtriusq; speciei variæ rursus sint species, eas hic omitto; quod secundum sententiam cõmuniorem, in genere moris non differant, nec

ſpecialem habeant malitiam, ideoq; in confeſſione non ſit opus explicare, an v.g. facta ſit diuinatio ex ſpeculis, aere, mortuo, &c. Exprimendū tamen neceſſario eſt, vtrum inuocatio ſiue pactio expreſſa; an tacita interuenerit: quia ſiue hæc moraliter inter ſe ſpecie differant, ſiue non, notabiliter tamen mutant iudicium Confeſſarij. *v. Lay. l. c. Sanch. l. c. Leſſ. l. c. d. 5. Delr. l. 4. diſp. 4. c. 2. Bon. q. 5. p. 4.*

Reſp. 3. Diuinatio, quæ ſit per actum expreſſum, & quà Dæmon expreſsè inuocatur, excuſari non poteſt à mortali; eam verò, quæ fit per pactum tantum implicitum aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt; videlicet tunc, cum vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur; ſed tantum timor quidam, aut ſuſpicio concipitur euentus futuri. *Lay. l. 4. tr. 10. c. 3. Sanc. Leſſ. Sua. Cai. Bal. t. 2. l. 4. d. 4. n. 22. &c.* eò quod tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cum intentio non ſit talis *v. Sua. Leſſ. Sanch. Lay. Cai. Nau. Sayr. Val. & Tann. di. 5. de rel. q. 7. d. 1. n. 21. & dub. 2. n. 25.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Expreſsè cenſetur inuocare, ſeu conuenire, & pactum facere cùm dæmone, qui vel verbis dæmonē inuocat, vel ſaltem facto aliquid vſurpat, per quod ſcit, aut putat dæmonē cooperari.

2. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis medijs, & naturaliter improportionatis vtitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, vt dæmon aliquando pactus ſit ſe ad talis vani medij adhibitionē concurſurum: eo enim ipſo, quo quis vanitatibus ijs vtitur dæmon ſe immiſcet; licet præter intentionem vtentis ſit eum inuocare, vt docet, *Sua. Leſſ. & Sanc. ll. cc.*

3. Non

3. Non excusatur à peccato, qui vtendo talibus rebus, de quibus constat esse naturaliter improportionatas, protestatur se nullum cum dæmone commercium intendere; quia reipsa facit contra suam protestationem. Cum enim nec Deus, nec Angeli boni talibus se misceant, dæmon implicitè ijs inuocatur, vt præter citatos docet. *Lay., & Bon. ll. cc.*

4. Neq; is excusatur, qui talia media vtilia credit propter experientias: quia has dæmon procurat, vt homines paulatim illaqueet, & ad similia vsurpanda inducat. *v. San. 2. mor. c. 38.*

5. Si quis ab astris, somnijs, similibusue, ita dependeat, vt omnes pœnè actiones suas, & vitam iuxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent *Less. Suar. Sanch l. c.*

6. Ex talium obseruatione semel atq; iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantum esse censent *Cai. & Armilla V. Somnium*; vti, & subindè timere leuiter, ne ita sit, aut eueniat quod portendunt, vt notat *Suar sup. l. c.*

7. Communiter, & vt plurimum in similibus, in quibus tacitum tantùm est pactum, venialiter tantùm peccari, docent consequenter Doctores suprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid istorum interuenit, quæ à mortali excusare dicunt, vt v. g. quòd fides integra non adhibeatur *Sanch. l. c. n. 23. Caiet. in summa, Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio*; esse semper rem valdè periculosam, iuxta illa suas actiones dirigere, etiam non credendo. *vid. Sanch. l. c.*

8. Licita est 1. Physiognomia, quæ ex vultu, dispositione, & habitudine corporis, & mem-

brorum. 2. Chiromantia, si ex lineis, & partibus manuum consideret temperiem corporis imò etiam animi propensiones, & affectus probabiliter coniectet. 3. Item diuinatio, quæ ex somnijs coniectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quà ex auium, piscium, aliorumue animalium voce motu, alijsue actionibus naturales aliqui effectus pronunciantur futuri vt plurimum, v. g. serenitas pluuia, &c. 5. Astrologia naturalis; quæ effectus corporeos, & naturales, vt ventos, eclipsim, fertilitatem, salubritatem, morbos, & similia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cùm ex puncto natiuitatis, siue horoscopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ diuinationes omnes naturales sunt, & medijs proportionatis vtuntur. *Less. l. 2. cap. 43. d. 7.*

9. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ diuinationes, si ex eis aliquid noscei, aut prænunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non sunt; vt circa effectus contingentes, & liberos, aut quæ à Deo pendent, vt circa statum animæ, dona gratiæ diuitias, honores, fortunam, nuptias statum vitæ, & similia, quorum electio voluntaria est, & à libera hominum voluntate pendet, itemq; de rebus occultis, vt furto thesauro abscondito. *v. Less. l. c. & Bon. d. 3. q. 5. p. 3. nn. 11. Suar. Sanch. l. c. Bon. n. 11.*

10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt; & quidem si fiat cum firma fide, vel scandalo, &c. mortaliter: si verò causa curiositatis, vel risus, vt fit communiter, venialiter tantum. *Fill. & Sanch.*

11. Su-

Digitized by Google

11 Superstitiosa est diuinatio, quæ fit per sortes diuinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoscendũ, quasi sortibus vis aliqua diuina insit; vt si quis v.g. ex taxillorum proiectione, & dispositione diuinet, quis sit obtenturus victoriam, beneficiũ, &c. Idem ferè est de sortibus consultorijs, quibus inquiritur, quid in hac vel illa re sit agendum. Dixi *ferè*: quia aliquando hæ licitæ sunt, quando causæ necessitas, & honestas exigit, aptiorq; modus dubium vincendi non apparet: dummodo fiant præmissa oratione cùm debita reuerentia: & indicium non expectetur, nisi à solo Deo: vt v. g. si quis hærẽs in biuio aliter quoad viam se determinare nõ possit; vel diuino instinctu, aut iussu stat, vt. 1. *Reg.* 10. in electione Saulis contigit. *Fill. Sãch. Bon. l. c.*

12. Sortes diuisoriæ sine superstitione, & plerumq; licitæ fieri possunt, siue ad honestum ludum, siue ad hæreditatis diuisionẽ, siue ad litis compositionem; dummodò litigantes, qui æquale ius habent, consentiant: quia nihil aliud continent, quam contractum inter eos, qui ad aliquam rem ius habent, vt illius sit, cui sors obtigerit. Sic etiam si plures mortem meriti sint, nec expediat omnes puniri sorte definiri potest quĩ ex ijs sit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Ecclesiasticis sunt illicitæ, vt *Lay. l. 3. t. 4. & Bon.* tum quia officia sæcularia non sorte; sed secundùm personarum aptitudinem sunt diuidenda, etsi inter plures æquè aptos, & dignos sorte agi possit. *v Less. c. 43.*

13. Potest excusari à superstitione, qui modo illicito futura se velle diuinare ostendit ioci causa. Ratio est, quia nõ est actus superstitiosus nec affectatio cognitionis Deo propriæ, sed

tantum vanitas aliqua. *Suar. Sanch. Regin. l. 17. num. 170.*

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex sit Idololatria?

Resp. 1. Ea est, quando tribuitur honor creaturæ sicut Deo *D. Th. q. 94. art. 1.* Id verò fit, vt docet *Less. l. 2. c. 43.* non tantum sacrificio, sed etiam quouis signo honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo se submittere intendit, v. g. genuflexione, suffitu, detectione capitis ad statuam Iouis.

Resp. 2. Idololatria est duplex: alia Materialis, siue simulata, vt cum quis sine interno affectu ex metu mortis cultum idolo exhibet. Alia Formalis: ac propria; eaq; vel perfecta, vt cùm quis adorat Idolum, quod ex infidelitate putat esse Deum, vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliaue creatura obtinendi, ipsi quasi Deo cultum defert. *Lay. l. c. ex S. Aug. & S. Th.* Vnde resolues.

1. Idololatria aliquando coniungitur cum infidelitate vel hæresi, cùm scilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

2. Idololatria, etiam materialis, & ficta, est graue, & mortale peccatum; quia est saltem mendacium pernitiosum, & contra religionem: sæpè etiam contra confessionem fidei externam. *Sanch. l. 1. c. 37. n. 21. Azor. t. 1. l. 9. c. 11.*

3. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, est peccatum grauius, quam perfecta. *v. Lay. l. 4. t. 10. c. 2. Sanch. l. c.*

Digitized by Google

DVBIVM IV.

Quid, & quotuplex sit vana obseruantia, & vnde colligatur?

Resp. 1. Ea est superstitio, qua medio aliquo improportionato, & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus; v.g sanitas, scientia, &c. *S. Th. 2.2.q.96.a.1. Bon. & alij.* Differt autem à diuinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem, illa verò ad effectum externum. Conuenit cum eadem, quòd vtraq: nitatur pacto Dæmonis, eiq; tribuat perfectionem propriam Dei. Vnde quæ de diuinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Resp. 2. Diuiditur. 1. sicut diuinatio, in eam, quæ ex pacto expresso cum Dæmone: & in eã, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Diuiditur communiter in quattuor species. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inspectione certarũ figurarum, vel certo aliquo ieiunio, oratione, &c. vtitur ad scientiam, repentè ac sine labore acquirendam vt faciunt Anabaptistæ. *Secunda*, dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale est) quæ versatur circa corpora variè immutanda, alioſq; effectus miros. *Tertia*, est obseruatio euentuum, quà ex consideratione alicuius euentus conijcitur, quid sit futurum: vt v.g. si ex eo, quòd casu occurrat vulpes, canis, aut cadauer, certa imminere credat, & indè actiones suas moderetur. *Quarta*, dicitur obseruatio sanitatum, cùm adhibentur quædam signa, orationes, certus numerus crucium, sacra verba, &c. velut necessaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum vana circumstantia v.g. in tali causa, tot diebus, cum tali herba,

ba, &c. *Sanch. c. 40. n. 11. Fill. t. 14. c. 6. n. 157.*

Resp. 3. Vana obseruantia, sicut diuinatio, est peccatum mortale ex genere suo. Ratio est, tum quia tribuit honorem diuinum creaturæ, expectando ab ea, quod à solo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone, *Less. Bon. q. 5. p. 4. & alij*. Nec potest excusari à mortali ex paruitate materiæ, quia simpliciter, & in omni materia, vsurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri posse: vt non sit mortale docet *Auct. sup. cit. dub. 2. resp. 3.* 1. ratione ignorantiæ, si pactum sit implicitum tantum. 2. Si non adhibeatur fides, licet timeatur ita esse vel futurum. *v. dicta de diuinat. dn. 2. resp. 3. casu 7. & Less dub. 8. nn. 53. & 66.*

Resp. 4. Vana obseruantia cognosci potest. 1. Ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum, si nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de supernaturali legitimè constat. 2. ex adiunctione falsæ, vel vanæ circumstantiæ, vt v. g. si flagellatio fieri debeat certa hora, numero, manu, flagro sericeo, si nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falsa, vel apocrypha v. g. Christum habuisse febres, vel spasmum. &c. Item si ponatur vis in modo scribendi v. g. Euangelium S. Ioannis à virgine, oriente sole, &c. 3. Si effectus statim euanescat, &c. *Del. rio l. 2. q. 5. Sanch. c. 40. n. 43.* Ex dictis resolues.

1. Superstitiosum est. 1. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quid uis aliud vsurpare, ad scientiam aliquam subito acquirendam. 2. Gestare amuleta, ligaturas, inuolucra falsis characteribus consignata contra vulnera, vel subitam mortem, ne possint lædi, vel ne sanguis effluat, vel ad conciliandam inuisibilitatem, impe-

nec-

pẽnetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumẽta, & maleficia. 3. Ex casu fortuito conijcere de euentu, v.g. sibi aliquid boni vel mali euenturum; vt si manè egrediens pedem offendat ideoq; domum regrediatur, timens aliquid infausti. 4. Dies aliquos habere tanquam fastos, alios verò infastos, ideoq; negotium omittere, v. g. die Veneris nolle vngues præscindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Proijcere statuam alicuius Sancti in flumen vt pluat. 7. Si putentur Missæ non prodesse defunctis, nisi legantur septem; cum septem certi coloris candelis, & septem eleemosynis. 8. Si vnguẽto armario, quo gladius iniungitur, absẽs curetur. 9. Si certo festo, v.g. S. Io., certę adhibeãtur orationes, vel festo S. Matthię hederę folia aquis imponantur, vt cognoscatur cui debeant nubere. 10. Si quibusdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, & infallibilis vis, v.g. euadendi ab hoste, expellendi morbos, non moriendi sine præuia confessione; non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen est, ea per orationes petere; ac sperare. *Delrio l. 3. p. 1. q. 4 s. 7. Suar. c. 15. Less. c. 44. d. 3. Sanc. v. 34. & 37. Fill. n. 150.*

2. Superstitiosum non est. 1. Obseruare lunam, aut tempora aptiora in colligendis herbis, (v.g. die S. Ioannis Baptistæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias gestare ad Dei tantum honorem, & sine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti iter iumentum circumducere, die alicuius certi Sancti æquis venam secare, &c. si scilicet hæc fiant, vt maior

deuotio excitetur, & effectus, Sanctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset, si putarentur tales circumstantiæ infallibiles, aut planè necessariæ, aut per se efficaces. *v. Nau. in man. c. 11.* Addit *Lai.*, & *Cai.* si homines rudes, bona fide, & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccl. non receptum obseruent aliquando in sua simplicitate relinquendos, cum difficulter adducantur ab eo, quod bona fide à suis maioribus acceperunt. 4. Nec damnãdæ quædam deuotiones, quas, vocant Nouendiales, (v. g. nouem, vel ad exemplum S. Gregorij triginta, vel alium certum numerum Sacrorũ celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & similia) si fiant in memoriam alicuius mysterij, v. g. nouem mensiũ, quibus Christus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Esset tamen superstitiosum, credere eas preces non prodesse in maiore vel minore numero. 5. Multi excusant, etiam eos, qui sanant morsus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam, & sic tenet. *Nau. in man. c. 11. vid. Sanc. Lay. Bon. ll. cc.*

3. Non est illicitum vti virtute rei naturalis, quæ per superstitionem cognita est, modò eius obseruatio, aut operatio non pendeat ab ope Dæmonis. Ratio est, quia licet illa cognitio malè parta sit, peccatum tamen transijt, neq; virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. *v. Sanc. 2. mor. c. 38. Bon. q. 1. p. 4. Lay. l. 4. t. 10. c. 4.*

DVBIVM V.

Quid sit Maleficium, & quomodo possit tolli?

Resp. 1. Maleficium, est vis nocendi alijs, ex pacto; & cooperatione Dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum, *Tol. l. 4. c. 10. Fil. t. 24. c. 8. q. 1.*

Resp.

Resp.2.Maleficium aliud dicitur Amatorium seu philtrum, cuius vsus est ad carnalem amorem, vel odium excitandum, Dæmone hominis phantasiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vnde patet, si maleficio sic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non auferitur. Aliud dicitur veneficium, quo alicui personæ, vel eius bonis damnum infertur. *Fil. t.2.nu.183. Azor. to. 1.l.9.c.26.*

Resp.3. Contra maleficia vti licet. 1. Remedijs petitis ex medicina. 2. Exorcismis, & Sacramentis Ecclesiæ, peregrinationibus, inuocationib.Sanctorum,&c. 3.Destructione signorum per quæ Dæmon nocet, absq; alio tamen maleficio. *Nau. & comm. alij*. 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tollere, licet eum ad id accersere, rogare imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (nõ tamen interficere si nolit) *Lugo. Dis. p. 8.s.7.R.53.* idque etiamsi constet eum id facturum per nouum maleficium: sicuti ex causa licet ab vsurario petere mutuum ad vsuram. Ratio est, quia cùm habeam ius petendi, quod ab illo rectè prestari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id malè faciat: *v.Sanch l.7. de mat. d. 95.n.11.Fill.n.192.Less.lib. 2.c. 44. d. 6.* contra *Delriũ.5.* Licet etiam contrarium signum positiuum apponere, ex se tamen honestum; v. g. si Dæmon esset pactus cum malefico, se tam diu nociturum, quamdiu maleficiatus se cruce non signaret, aut lauaret corpus (nam plerumq; fit cum tali aliqua conditione, v.g. vt tamdiu duret quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defossa) licebit illi se signare, lauare, &c. *Suar. Less. lib. 2. c. 44. n. 45.* Ratio est, quia

non est intentio positiuè recuperandi sanitatem eo medio, sed tantùm tollendi signum, & dissolvendi pactum cum Dæmone. Vnde viterius patet, licere repercutere Sagam, quæ te tetigit; ea enim repercussa solet noxa cessare; vt habet. *Less. l. c. Sanc. l. 7. de matr. di. 95. & 96. 6.* Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi per nouum, non licet eum ad id inducere: quia id esset inducere ad peccatum; & actui intrinsecè malo cooperari *Suar. Sanch. Less. &c. ll. cc. 7.* Si dubitetur, an possit sine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere, vt habet *Lay. lib. 4. tr. 10. c. 4. n. 9. ex Sanch. & Suar.* quia est periculum peccandi. Faciliùs autem præsumi potest, eum qui signa posuit, posse ea sine nouo maleficio destruere, quam eum, qui non posuit. Vnde si hic suã operam offerat, prius erit examinandus de modo soluendi *vid. Lay. hic Bon. d. 3 q. 5. p. 5.*

Quares, Quomodo Confessario agendum cum Diuinatoribus, Magis, &c.

Resp. 1 Examinandi sunt, præterquam de variis superstitionibus. 1. Quo fine tali superstitioni se addixerint, v. g. an ratione vehementis passionis tristitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. 1. De apostasia, idololatria, & hæresi: abnegant enim Christum, & Deum: renunciant Sacramentis: habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant, aut miserum, & consequenter illius asseclas non esse damnandos. 3. De blasphemijs in Deum, & Sanctos de sacrilegijs: abutuntur enim rebus sacris, vt aqua benedicta, Eucharistia, &c. 4. De luxuria, & commixtione cum Dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Fill. Bon. l. c.*

Resp.

Digitized by Google

Resp. 2. Monendi sunt, eos teneri. 1. Pactum expressum, si quod habent cum Dæmone, aut commercium abiurare, & dissoluere. 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque instrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum si habent si verò solus Dæmon id habeat, non necessario cogendus est vt reddat: quia pactum sufficienter dessoluitur per pœnitentiam. 4. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiscus, (vbi veneficorum bona confiscãtur) vti & hæredes, si ad eos bona deueniant. *Lay. l. c. Suar. to. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanch. l. c. cap. 40. Fill. &c.*

Resp. 3. A Parochis moneri, & à Confessarijs examinari circa hoc præceptum potissimùm debent. 1. Oppiliones, qui varijs dediti esse solent obseruationibus, vt gregem suum à lupis, vel scabie, vel alijs incommodis, tueantur. 2. Fabri ferrarij, qui circa equos sanandos vtuntur verbis, vel ex psalmis, vel ex oratione Dominica desumptis. 3. Rustici, qui ad sananda pecora inanibus, & superstitiosis obseruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu vel ex matrice, vanas, & superstitiosas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt secum sacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quod in bello, vel duello non sint vulnerandi, nunquam aqua, igne, vel subita morte periturí,

CAPVT II.

De Irreligiositate, eiusque speciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directe ad irreuerentiam Dei, & est tentatio Dei, aut Periurium, vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum sacrarum,

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illa deest, plerumq; est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam inconsiderationem, vel paruitatem periculi? Imò sæpè nullum est peccatum, quando scilicet iusta causa subest; v.g. Dei instinctus, necessitas, vel pia vtilitas. *Sayr. Tol. Cai. S. Th. 2.2. q. 9.*

3. Si quis in puteum se conijciat, ob declarandam Dei erga se prouidentiam; aut supra prunas ambulet; ad innocentiam ostendendam, est interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfel. & Delriũ l. 4. disq.* Licèt enim Deus aliquando tales probationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. *Bon. d. 3. q. 9 p. 1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrilegium, est violatio rei sacræ, hoc est, dicatæ cultui diuino; & peccatum mortale ex genere suo; si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate, non verò si generaliter tantum repugnet; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati. v.g. templi. ita vt ibi cum veniali peccato committantur. Est autem Sacrilegium triplex, Personale, quo persona; Locale quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur. *S. Thom. 2.2. q. 99. a. 3., & cæteri Theologi.* Vnde resolues.

1. Personale sacrilegium est, percussio Clerici, pertractio eiusdem ad iudicium sæculare; item luxuriosa violatio personæ Deo, per votum castitatis sacratæ de quâ *v. infrà to. 4. c. 2. de 6. præc. dub. 2.*

2. Lo-

2. Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quo Eccleſia polluitur, vt eſt v.g. occiſio hominis, effuſio humana ſanguinis, vel ſeminis, illicita, & notoria; ſepultura excommunicati, vel non baptizati; item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia, ſæcularia, ſtabulationes, equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuertatur; ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus depopulator agrorum, vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. *Lay. c. 7. Bon. q. 6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantum in Eccleſia, v.g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dia. p. 1. t. 7. R. 27. ex Fagund.*, & *ſex alijs* contra *Suar. Laym. &c.*

3. Reale ſacrilegium eſt, indigna tractatio, & adminiſtratio Sacramentorum; vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum, & inſtrumentorum ſacrorum, v.g. ſi quis calice vtatur inconuiuio; ornamenta altarium, vel ſacerdotum ad vſus profanos applicet; intellige de ijs, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent; nam ad nuptias vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera, quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur. exped. ſacrif. l. 1. c. 1.*, niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper, & indifferenter ſic vtaris ſupra-

ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis, quod in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis. *v. l. c.* §. 3. Item violatio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum, & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v. g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Item raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel iurium Eccleſiæ defraudatio, &c. *v. Fil. tr.* 24. *c.* 9. *Reg. l.* 19 *n.* 57. *Suar.*

4. Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v. g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, vt corporalia, & ſimilia ſint valdè immunda. *Bonac de Euch.*

5. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies, & materia ſacrilegij. Ratio prioris eſt, quia ſæpè diuerſam malitiã habet; v. g. percuſſio ſacerdotis, & fornicatio cum eodẽ. Ratio poſterioris eſt, quia etiam materia aliquando auget, & addit malitiam: v. g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm *Gordonum* communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nuda manu calices, patenas, aras, agnos, cereos, &c. chriſmate delibuta, non licet fœminis, & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale *Suar. Tambur. l. c.* §. 1. ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Conin. &c. communiter*; licèt *Tambur. l. c.* ex *Sà &c.* contrarium cenſeat probabile: vti & ſi corporalia vel purificatoria lauentur ab ijſdem *v.* §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate vnguntur, vt mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet.

Google

Suar. Laym. Tab. l. c. vbi ex *Palao &c.* idem concedit de reliquijs SS.: ſicut etiá, vt eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum *Laym.* de pyxide ſiue ciborio, & lunula benedictis, quando ſacram Euchariſtiá nondú continuerunt. Item de corporalibus, pallis, & purificatorijs, quando poſt ſacrum vſum lota ſunt, ex *Laymann.* & *Bon.* imò etiam ante lotionem. *Lay. Tamb. l. c.*

DVBIVM III.

De Simonia.

ARTICVLVS I.

Quid ſit, & quotuplex.

RESP. Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, *D. Tho. 2. 2. qu. 100. art. 1. Lay lib. 1. tr. 10. cap. 8. &c.* Dicitur *1. Voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quiuis contractus oneroſus, ſiue venditionis, ſiue locationis, ſiue permutationis, aut renunciationis; quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto. Quod addo: quia obligatio naturalis quæcunque, vt gratitudinis, ſiue antidoralis, non ſufficit: v. g. quando quis ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat, *Sà V. Simonia.* Ratio eſt, quia non facit contractũ, *v. Bo. de Sim. d. 1. q. 6. p. 1. Leſſ. lib. 2. cap. 35. d. 20.* Dicitur *2. pretio temporali*, ſiue illud ſit munus, ſiue linguæ, vt eſt laus, vituperium, patrocinium: ſiue obſequij, & famulatus. Dicitur *3. ſpirituale*, quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſiue ſit formaliter talis, vt gratia, & dona Spiritus Sancti: ſiue cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, concio, preces, &

Sacra-

Digitized by Google

Sacramentalia: siue sit effectus, & vsus potestatis supernaturalis, vt consecratio, absolutio, dispensatio, benedictio, excommunicatio, electio, præsentatio, confirmatio, collatio beneficij, alijsque actus iurisdictionis Ecclesiasticæ. Dicitur 4. *spirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea ordinantur, ijsque sunt annexa, siue antecedenter, vt ius patronatus respectu beneficij, vasa, & vestes sacræ respectu Sacramentorum: siue concomitanter, vt labor in administratione Sacramentorum, iuxta sensum infrà dicendum: siue consequenter, vt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium spirituale. Vnde patet, malitiam simoniæ consistere in irreuerentia, quæ committitur, dum res spirituales instar temporalium pretio æstimantur, & contractibus subijciuntur: atq; esse peccatum mortale ex genere suo, nec veniale fieri posse ex materiæ leuitate; quia nullum donũ gratiæ: licèt paruum, potest vendi sine graui irreuerentia, tum ipsiusmet doni, tum etiam Dei. Potest tamen esse veniale ob actus imperfectionem, & ignorantiam. *Suar. t. 3. de rel. li. 4. c. 46. Az. Vill. Lay. l. c. Less. l. 2. c. 35. d. 1.*

Resp. 2. Simonia est triplex. *Prima*; dicitur Mentalis; cum exterius vel nihil datur temporale, & dicitur purè mentalis, vel cùm aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum spirituale, sine vllo pacto externo. *Secunda*, dicitur Conuentionalis quæ ad ipsum pactũ exterius procedit sine reali executione: diciturq; Pura, si sistat in mutua conuentione; Mixta autem, si de reali, & conuentionali aliquid participet, vt v.g. si ex altera

tan-

tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cùm quis alteri dat beneficium, vt illud sibi aliud resignet; vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia*, dicitur Realis, quæ scilicet vtrimque realiter completur. *v. Leff. l. c. d. 6.*

2. Simonia diuiditur in eam, *quæ est iuris diuini*, estque prohibita propter malitiam suam, v.g. hostiam consecratam vendere; & eam, *quæ est iuris humani*, estque mala tantùm propter prohibitionem. Et sic ab Ecclesia prohibetur. 1. Venditio beneficiorum, secundum id quod in ipsis temporale est, scilicèt quoad ius præcisum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras. v.g. Sacristæ, Oeconomi, Aduocati Ecclesiæ, Thesaurarij. 3 Oblatio pecuniæ alicui facta; vt suadeat alteri, vt det beneficium. 4. Pactio de resignando beneficio; vel soluenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, & resignatio beneficiorum: item reseruatio pensionis ex beneficio resignato: & in casu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c. si absq; superioris authoritate fiant; quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris etiam sponte oblati, pro examine ad Parochiã, ex *Trident. sess. 24. cap. 18.* pro collatione ordinis, pro tonsura, litteris dimissorijs, ex *Trident. sess. 21. cap 10.* Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habet, & consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad religionem, non pro statu tantùm, is enim spiritualis est, ideoque iure diuino inuendibilis: sed etiam pro onere sustentationis: nisi monasterij tenuitas, vel consuetudo contraria excusent.

sent v. Lay. c. vlt. Bon. d. 1. q. 1. & 2. Less. Azor. 3. p. l. 12. c. 14.

XXII. *Non est contrà Iustitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecunia interueniente, non exigit illam pro collatione beneficij, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur. Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

XLV. *Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale nõ datur tanquam pretiũ, sed dumtaxat tanquam motiuum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale fit solũ gratuitæ compensatio pro spirituali, aut è contrà.*

XLVI. *Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motiuum dandi spirituale; immò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic vt illud plutis æstimetur, quam res spiritualis. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.* Ex dictis resolues.

1. Simonia est, concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisi excusetur ratione laboris: non intrinseci (is enim sacer est, & inæstimabilis, scilicet vel ipsa actio sacra, vel in ea intrinsecè inclusus) sed extrinseci non annexi rei spirituali, vt pro labore itineris, vel cantus in Missa, vel ratione alterius incommodi pretio æstimabilis. Ratio est, quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad aliquid supernaturale, & ad salutem, non autem ad aliquid temporale, sicut doctio quæcunque, etiam Theologiæ, quæ pretio æstimabilis est. *Bon. l. c. ex Suar. Fill. &c. v. infrà l. 6. t. 3. c. 4. d. 1. Lay. l. 1. §. 4.*

2. Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro absolutione à peccatis, censuris, pro dispensatione in voto, iuramento, impedimen-

to matrimonij, irregularitate, &c. potest tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad causam piam applicandæ. *Lay.l.c.n.* 10.

3. Non est Simonia, dare aliquid ad redimendam vexationē à negante Sacramenta in necessitate *Suar.Less.Lay.*, vel ab iniquè impedientē electionem, vel possessionem beneficij, ad quod ius in re habes. Quod addo, quia si nondum habes ius in re, etsi possit redimere vexationē ab eo qui tantùm potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Ratio est, quia non datur tanquam pretium æquiualens rei spirituali, sed vt alter ad officium ritè præstandum inducatur. Nec similiter simonia est, dare stipendiū ad sustentationem Clerici etiam diuitis, promissis concionibus: aut de eo etiam pacisci. Ratio est, quia non datur tanquam pretium spiritualis officij, sed personæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione spirituali, vt spiritualis est, sed vt in alterius gratiam susceptæ, proindeque non est eleemosyna, sed debitum iustitiæ. *Suar.Laym.lib.4. t.10.cap.vlt. &c.* contra *Rich.Silu.&c.*

4. Non est simonia, reddere vel redimere pensionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo spirituali: nec refertur ad functionem spiritualem. Dixi, *temporalem*: quia spiritualis, quæ datur v.g. concionatori, vel coadiutori Episcopi propter officium Ecclesiasticū in eoq; fundatur, nec differt à beneficio, nisi quod non sit perpetua, vendi nequit: mixta verò, vt v.g. quæ datur Parocho seni, vel Clerico pauperi ad sustentationem, non quidem vendi potest redimi tamen potest, modò obligatio recitandi Officium B.V. imposita non extinguatur.

tur. Quod intellige, si in loco vbi fit venditio, Bulla sit recepta. Ratio est, quia qui pensionem redimit non emit ius spirituale, sed extinguit onus temporale soluendi certam summam pecuniæ. *Less. 35. d. 21. Sua. c. 26. nn. 5. Lay. l. c. n. 46.*

5. Non est simonia iuris diuini, (etsi quandoq; iuris humani esse possit) spirituale cum spirituali permutare, v.g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquijs, &c. vel dare temporale prò temporali, vt si calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro spirituali, per modum doni gratuiti; etiam cum spe, vel intentione excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Ratio est, quia gratitudo non respicit pretiũ, sed beneficium; nec soluit debitum iustitiæ, sed antidorale quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suar.* huiuscemodi dona ob præsumptionem valdè cauenda. Item, donare, promittere, vel legare temporale quippiam, sub conditione operis spiritualis præstandi, modo non fiat per modum retributionis, seu commutationis: v. g. si parens filio promittat munus, si Sacramenta frequentet. Ratio est, quia hic non interuenit contractus onerosus, sed fistitur vel in liberali donatione, vel donatione sub tali conditione, & modo. *Sua. l. 4. c. 45. Lay. l. c. n. 8*

ARTICVLVS II.

Qua sit pœna simoniæ.

Resp. 1. Sola simonia Confidentiæ, & Realis in Ordine, beneficio Ecclesiastico, & religionis ingressu, pœnas iuris ipso facto inducit: licèt ob ingressum religionis raro incurratur, vt dictum est, vel ob tenuitatẽ monasterij, vel contrariam consuetudinem receptam. *Suar. c. 56. 57. Less. d. 23. Lay. l. c. §. 7.*

Res-

Resp. 2. Ob simoniacam collationem, & susceptionem Ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis. *Less. d. 24. Lay l. c.*

Resp. 3. Ob simoniam Realem in beneficio Ecclesiastico, incurritur. 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirmatio, & institutio. Vnde talis non facit fructus suos, idq; etiam, licèt à tertia persona taliter prouisus id ignorauerit: nisi tamen contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, vt redderetur inhabilis; vel nisi bona fide possederit beneficium per triennium. *Less. l. 2. c. 35. d. 31. Laym. l. 4 t. 10. cap. vlt. Bon. d. 1. q. 7. p. 2. n. 20. ex Gomez. Garz. &c.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: alijs tamen beneficijs iure ipso non priuatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam iudicis, *Suar. c. 57. n. 47.*

Resp. 4. Simonia confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licèt accipiens promissionem vicissim non impleuerit, inducit 1. excommunicationem Papalem vtriq; parti contrahenti. 2. Annullat resignationem, & collationem beneficij: in quo est commissa, & inhabilitat ad idem postea obtinendum. 3. Priuat omnibus beneficijs, & pensionibus antè obtentis, non tamen ante sententiam latam. 4. Beneficia sic collata soli Pontifici reseruantur. *Less. c. 35. d. 26. Suar. c. 43. Lay. n. 76.*

ARTICVLVS III.

An, & cui restituendum, quod simoniacè acceptum?

Resp. 1. Nihil spirituale simoniacè acceptum, præter beneficium (sub quo continentur pensio, secun-

secundùm *Bon.* negante *Lessio*) est restituendum. Ratio est, quià cætera vel restitui nō possunt, vt Sacramenta; vel non sint restituenda ante sententiam, cum Canones aliud non statuerint, ex *Less. in 68. Suar. Fill. &c.* contra *Az. Lay. Bon. dis. 1. qu. 7 p. 3. diff. 2.* Dixi, *præter beneficium*: quia hoc retineri non potest etiam ante Iudicis sententiam: vt patet, tum ex *Cap. Si quis neque 1. qu. 1.* tum ex *2. extrau. Cum detestabile de Simon. v. Bon. l. c.* Vbi addit, etiam fructus perceptos esse restituendos; tum quia nullo iusto titulo possunt retineri, cùm adeptio beneficijs simoniacæ sit ipso facto irrita; tum quia sic expressè habetur in *extrau. Cum detestabile, de simonia. v. D. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 6. Nau. l. 5. Conf. 62. Less. l. 2. c. 35. dub. 31.*

Resp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, si notabiliter excedat id, quod pro sustentatione exigi poterat; item pro admissione ad religionem, iure positiuo restituendum est. Hoc tamen posterius non nisi post latam sententiam, si admissus in monasterium, maneat; quia plerumq; ratione alimentorum retineri potest, modo in communem vsum conuertatur. *v. Bon. l. c. Less. l. 2. c. 35. d. 10.*

Resp. 3. Acceptum pro beneficio aliaue re spirituali, non secuta collatione, iure naturæ restituendum est ei, à quo est acceptum: quia deest titulus retinendi, cùm non præstetur id, pro quo est datum. Si verò res tradita sit, simonia vtrimque completa, probabilius est, restituendum esse Ecclesiæ, & non danti: quia Ecclesia vtrumque punire intendit. *vt Less. Laym. hic l. c. §. 9.*

Digitized by Google

TRACTATVS SECVNDVS.

De secundo præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam vsurpationem nominis Dei qualis potissimum sit blasphemando, temerè iurando, vouendo, & non seruando: de quibus hic agendū.

CAPVT I.

Quid, & quotuplex Blasphemia.

RESp. Blasphemia directè opposita laudi Dei, est verbum maledictionis, vel conuicij, seu contumeliæ in Deum; siue id fiat attribuendo ei falsa, siue negando vera; siue tribuendo creaturis; quæ ipsi debentur; siue etiam dicendo vera, sed quæ ad eius dehonorationem, seù vilipensionem tendant: vt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita commun. Doct. S. Th. 2. 2. q. 13. Bon. disp. 3. q. 8. Sanch. mor. c. 32. Laym. l. 4. t. 10. cap. 6. &c.* Vnde resolues.

1. Blasphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item, qui ait se aliquid acturum eo inuito: item, qui eum negat; qui seriò iurat per Deos falsos, qui eum vocat Tyrannum, iniustum, nolle, aut non posse nos iuuare, non curare nostra, Dæmonem esse fideliorem, plus posse non omnia benè esse ordinata, meliùs in creatione quædam fieri potuisse, aut debuisse, &c. Quæ si quidem quis credat ita esse, & non tantùm in ira, aut desperatione effutiat, tunc est blesphemia hæreticalis, id est, cum hæresi coniuncta: quod in confessione est addendum quia specie differt ab imprecatiua. *Hurt. 2. 2. d. 91. s. 12. §. 54.*

2. Reuocantur etiam ad blasphemiam alia signa contra Deum, licèt verba non adsint; vt spuere

Digitized by Google

ſpuere in cælum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſola mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blaſphemat item, qui in Sanctos, vel ſacra, contumelioſus eſt, intellige, vt Sancti, ſunt ſiue cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita vt moraliter huius etiam honor cenſeatur tangi quia alioqui tantùm erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, vt homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi ioco fiat, v.g. ſi Sanctos Criſpinum, & Criſpinianum voces ſutores, Ioannem, & Paulum, eunuchos graue verò erit, ſi contemptim, vel ex odio aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò blaſphemiæ in Deum non admittant paruitatem materiæ multi tamen admittunt in ijs, quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob t.1.extr.*

4. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione, aut modo loquendi, ac circumſtantijs, important imminutionem diuini honoris, aut improperij; licet enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter: quamuis id ex ſubreptione ſæpè ſit veniale tantùm, ſi tantùm materialiter fiat.

5. *In* confeſſione exprimendum eſt, ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè, & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Laym. l. c.*

6. Blaſphemat item, qui iniuriosè vſurpat membrum Chriſti; v.g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra: cum ea non ad perdendum, ſed ad ſaluandos nos data ſint; & com-

muniter in his apprehendant homines magnam Dei, earumq; rerum vilipensionem contineri, *Lay. ibid. nu.* 12.

7. Qui talium verborum consuetudinem habet, tenetur sub peccato mortali seriò conari eam tollere; quod si facit, & tamen labitur; potest excusari aliquando; eò quod iuramenta ista impetu naturali effusa, non sint voluntaria, nec in se, nec in causa, vtpote retracta proposito efficaci. *Lay. l.* 1. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 6. *v. Escob. to.* 1. *c.* 3. *n.* 36. Si non conatur, idq; Confessarius noret, neget ei cum discretione absolutionem, *Lay. l. c.*

8. Interim plurimi excusantur ob inaduertentiam in subita commotione; tametsi non satis excusare videatur, quod quidam aiunt, ijs verbis aliud se non intendere, quàm vsurpare tanquam interiectiones significatiuas iræ suæ: tum quia æquè se possunt assuefacere ad verba alia, iræ, & seriæ voluntatis significatiua: tum, quia, tametsi id non possent, nihilominus non videtur licere vsurpare ea, quæ ex communi apprehensione aliorum sunt inhonoratiua Dei.

9. Quod si verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, sed homini tantùm nudè nominet mortem Dei, septem Sacramenta, v. g. ò Dei mors, vulnera, &c. sine scandalo, & sine ijs circumstantijs, quibus contẽptus importatur, non sunt blasphemiæ, sed vana vsurpatio nominis diuini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia graue, vt *Cay. & Armi. V. Blasph. & Sanc. suprà*. Quamquam propter periculum incidendi in blasphemias, & quia rarò abest scandalum, ac nihilominus apud audientes Deus, eiusque sacra censetur inhonorari, raro excusantur; & meritò absterrentur homi-

nes

nes à similibus dictis, vt notat *Lay. l. c.*

10. In ira imprecari alijs Dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etsi multi cõfundant cum blasphemijs, non tamen est blasphemia, sed dira imprecatio: quæ plerumque, (saltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob subitam commotionem, & inaduertentiam, ac defectum seriæ voluntatis, non est nisi venialis: quià cùm se homines reflectunt, aiunt longè aliter se sentire, ac sensisse, ita vt videantur interiectiones tantam quædam esse ad significandam iram: tametsi Christianos parum deceat tam absurdis interiectionibus vti. *Bon. l. c.* ex *Nau. Tol. Regin. &c. Bald. d. 25. nu.* 10. vbi etiam constet veniale tantum esse: sibimet ex ira Dæmonem imprecari, eò quòd non lædat grauiter charitatem. Verùm *Mol. &c.* non audent id excusare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & peruersitatem. Graue autem est, si subditi superioribus, filij parentibus, (licèt materialiter tantùm) sic maledicant, præsertim in faciem, quia est graue contra debitam reuerentiam. *Bald. l. c. v. infrà l. 5. c. 3. d. 6.*

11. In ira vsurpare Dæmonem, sine imprecatione, non est per se peccatum; assidua tamen eius nominatio non decet Christianum; & ratione scandali posset esse grauis. *Lay. l. c.*

12. In confessione exprimenda est qualitas blasphemiæ; videlicet vtrum contra Deum. An Sanctos fuerit: illas enim specie differre est probabile secundùm *Suar. Sanch. Reg. Azor. Lay. Dia. to. 1. R. 50. Lugo d. 15. n. 2. 17.* contrarium tamen tenet *Trul. lib. 1 n. 11. d. 2. nu. 5.* cum *Dia. p. 1. de circumst. R. 30.*

CAPVT II.

De Iuramento.

DVBIVM I.

Quid sit Iuramentum.

RESp. Iuramentum est inuocatio tacita vel expressa Nominis diuini tanquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicuius rei. Hæc autem inuocatio in eo consistit, quòd iurans, quantum in se est, cupiat ac velit, Deum id quod iurat testari, manifestare (si & quando nimirum illi placuerit, siue in hac vita, siue in altera) tanquam quod ab ipso Deo sit cognitum, & verum. *Ita communit. Doctores S. Th. 2. 2. q. 89. a. 1. Bon. d. 4. q. 1. p. 1. Sanch. 3. mo. c. 1. Lay. l. 4. t. 3. c. 1.* Vnde resoluitur.

1. Quoad forum internum, iurat quisquis interiùs intentionem habet, siue formalem, siue virtualem, & inuocat Deum in testem, siue his, siue illis verbis ac signis, siue etiam nullis vsus sit: ita si quis vtatur verbis nullo modo importantibus iuramentum, & is tamen ea putet esse iuramenta, vere iuret: & contra. *Suar. l. 1. c. 1. Sanc. l. 3 c. 1. Lay. l. 4. tr. 3. c. 1.* Quoad forum autem externũ, quæ nã formulæ iurandi ratione habeant, ac proinde quæ verba licitè vsurpari in conuersatione possint, patet ex sequentibus.

2. Quando dubium est de iurantis intentione, iudicari solet secundùm communem acceptionem verborum, quibus est vsus.

3. Veram rationem iuramenti habent hæ formulæ: testor Deum, vel inuoco Deum testem, Item, *auff meinem eidt ben meinem eidt, Sopra la mia fede giuro:* nisi aliud de vsurpantis intentione constet: quia multi ita loquuntur, v.g. *ich schwere dir ein eidt*, vel, *ben meinem eidt; non fe-*

gui-

Digitized by Google

giuramento, e lo giuro, hoc vel illud faciam; quorũ tamen mens non est ferìò id iurare, sed tantùm iracundè, & grauiùs affirmare. *Lay. l. c. c. 2.*

4. Fides à Sacerdotibus loco iuramenti exigi solita per eorum consecrationem, vti & formula illa Principum, *bon Vuler Furstlichen, Ehren, oder Cremen; da Prencipe, ò per l'honor mio di Prencipe*, etsi non sint iuramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promissionis; vti, & si à personis illustribus, vel nobilibus dicatur, *bon meiner Adlichen, Ehren, Zrewven vnd Slauben: da Gentilhuomo ò da Canagliere. v. Lay l. c. c. 2.*

5. Formulæ hæ, Deus nouit, Deus testabitur suo tempore, coram Deo loquor, Deus nouit omnia, Deus videt meam conscientiam, censẽtur tantùm narratiuè, proferri, non inuocatiuè (atq; adeò non sunt iuramenta) nisi aliud constet, aut ex circumstantijs probetur. *Lay. l. c. n. 4. Bon. q. 1. p. 2. ex Suar. Less. Sanch. &c.*

6. Non sunt iuramenta, quæ dicuntur per modum sponsionis; v. g. expono caput meũ, amputẽtur mihi aures, ne ita sit, &c. *v. Sanch. l. c. n. 42.*

7. Non verè iurat, qui vt iuramentum coactus vitet, dicit se iurare per omne id, per quod potest: quia cùm nulla res sit, per quam absq; necessitate iurare licitè possit, censetur per nihil iurare intendisse.

8. Non sunt iuramenta, (quòd Confessarij & Cathechistæ moneant, ne ex erronea conscientia peccetur) verè, certè, in veritate, fido boni viri, per fidem meá, in fide boni Christiani vel Sacerdotis, vel Regis; per conscientiam meam, super conscientiam meam, &c. vt habet *Less. c. 42. d. 1. Bon. l. c.* quia tantùm significant illum loqui ex dictamine cõscientiæ, & notitia

veritatis : nec in testem adducitur Deus. Effert tamen iuramentum, dicere per fidem Catholicam, per S. Euangelium, quia tunc censetur in testem adduci illius fidei, & Euangelij auctor. *v. Laym. l. c.*

9. Non iurat, qui dicit : tàm verum est, quàm sol lucet quam hic sedeo, ambulo, &c. Vnde etsi comparatio falsa sit, tantùm est mendacium, cùm nullus in testem inuocetur. Idem est si dicas, quod dico, est Euangelium, est instar fidei, est de fide &c.

10. Quamuis hæ, & similes comparationes; (tam verum est, quam Deus est quam Christus est in Venerabili Sacramento, quàm verum est. Euangelium; item, tàm sum innocens quàm B. Virgo, vel S. Franciscus, &c.) communiter videantur continere iuramentum cum blasphemia; id tamen non satis apparet, quia nullus in testem inuocatur. Neq; videtur esse blasphemia, si sit verum, & animus proferentis sit significare, tantùm similitudinem; vt sensus sit, hoc esse verùm suo modo, sicut alterum est verùm suo modo (Tunc verò esset blasphemia, si vsurpans intenderet significare tantam esse secundum æqualitatem,) in suo dicto certitudinem, quanta est in ea veritate fidei, *Sanch. 2. mor. c. 31.*

11. Non est iuramentum, cùm quis iurat per creaturas, in quibus nihil diuinæ bonitatis specialiter elucet : quia tunc non censentur adduci cum relatione ad Deum, vt si dicas : iuro per hanc barbam, vestem, &c. Censetur autem iuramentum, cùm fit per creaturas nobiliores: cùm per eas tunc accipiatur earum Creator, vt qui in ijs singulariter residet, ac relucet, sic v. g. dum iuratur per cælum, intelligitur illius habitatore;

dum

dum per terram, is, cuius hæc scabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui instituit; dum per crucem, is, qui in ea fixus est; dum per Euangelia, ea tangendo, aut nominando, is, cuius ea verba sunt. *Bon. q. 1. p. 1. nu 4. ex Suar. Sanch. ll. cc.*

DVBIVM II.

Quotuplex sit iuramentum?

Resp. Diuisiones aliquot communiter afferuntur; sed tantùm accidentales, quæ speciem non mutant, vt in confessione distinguere non sit opus. *Suar. Less. Bon. p. 2.* Itaque diuiditur.

Primò. In Verbale, Reale, & Mixtum, cùm videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, vt erectione digitorum, contractu crucis, sceptri. Euangeliorum, vel & verbis simul, & actione corporali, vnde, & vocatur iuramentum corporale. *v. Bon. p. 2.*

Secundò. In inuocatorium seu Contestatorium, & in Execratorium seu Imprecatorium. Illud est; quo Deus simpliciter, vt testis inuocatur: hoc autem, quo non solum vocatur vt testis; sed etiam vt vindex, cùm iurans se, vel alium delictum, vel aliquid sui, aut suorum, subijcit Deo puniendum, si falsum dicat: vt, ita me Deus amet, adiuuet; puniat me Deus, faciat Deus, vt hinc nunquam sanus surgam, nec coniugem, nec liberos viuos hodie intuear; tollat me Deus subitanea morte; in æternum damnet, super animam meam, &c. in quibus quando falso iuratur, an sit coniuncta altera species malitiæ contra charitatem sui, aut proximi, Scholastici controuertunt. Negant *Suar. Val. &c.* quia non solet quis, etiam amico suo tale malum ex animo imprecari, sed potiùs cogitat Deum non facturum

sum esse v. Bon. di. 4. q. 1. p. 2.

Tertiò. In Assertorium, & Promissorium. Illud est, quo præterita vel præsentia affirmantur, aut negantur; hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium; vt v.g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri potest ad promissorium. In confessione non opus est explicare, vtrum per Deum an Sanctos iuraueris; quia est eiusdem speciei malitia, cùm iurans semper intendat Deum adducere in testem. *Sua. Less c.42. Lugo d.16, n 286.*

DVBIVM III.

An, & quando sit licitum iurare.

Resp. Iuramentum si debito modo fiat, licitum est. Est de fide. Et quidam est actus religionis, vt omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cum in eo obseruantur hæc tria. 1. est iudicium, quod exigit, vt cum discretione, prudentia, consideratione, ac reuerentia, non sine necessitate, aut graui causa fiat. 2. est iustitia, quæ exigit, vt quod iuratur si res iusta, licita, & honesta. 3. est veritas: vt nimirum sit res vera, aut saltem ex graui ratione putetur esse vera: ita vt, prout ex defectu alicuius horum, minor aut maior in Deum iniuria aut irreuerentia redundare censetur, ita quoque maius, aut minus committatur peccatum. *Vnde resoluitur.*

1. Quod ad iudicium, si hoc solum desit, vt plurimum est veniale tantum: vt si absque necessitate iuretur, siue ex leuitate quadam animi, siue ex consuetudine. *v. Sanch. l.3.c.6.n.22. Less.*

2. Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari potest, iuxta quantitatem negligentiæ, quam iurans admittit in inuestigatione veritatis, vel tollenda consuetudine. *Sanch. n.10.*

3. Et

3. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem iurandi sine attentione, siue verum sit, an falsum, quod iurare solent.

4. Quod ad iustitiam spectat, peccat mortaliter, qui iurat se facturum rem mortaliter malam; vt se aliquem interfecturum, quia est grauis irreuerentia, diuina authoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; ita vt hic duæ malitiæ concurrant, vna, quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur authoritate Dei, odio habentis omne malum. *Bon. l. c. p. 3. Less. l. 2. c. 42. d. 3.*

5. Venialiter autem peccat, qui iurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut friuolam; cùm ibi leuis tantùm irreuerentia censeatur. *Bon. ib. Less. l. c.*

6. Item peccat venialiter, qui iurat aliquid contra consilia Euangelica; vt se non ingressurum Religionem, non daturum eleemosynam, aut mutuum. *Suar. Less. Sanch. Bon. l. c.*

7. Quod ad veritatem spectat, cum hæc deest, peccatur mortaliter, quia committitur grauis in Deum irreuerentia; quippe cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit, aut possit decipere testando falsum. Nec hic excusat leuitas materiæ; quia siue hæc sit grauis, siue leuis; seria, siue iocosa, æqualiter tamen repugnat Deo testificari falsum: & tale iuramentum dicitur periurium. *S. Th. 2. 2. q. 97. ar. 7. Less. Sanch. Bon. l. c.* An autem, & quando periurium possit esse veniale per accidens *v. Escob. t. 1. c. 3. n. 6.*

XXIV. *Vocare Deum in testem mendacij leuis, non est tanta irreuerentia propter quàm velit, aut possit damnare hominem. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

Digitized by Google

8. Nec excusatur, qui iurat verum, si is putabat esse falsum; vel qui iurat pro certo de quo ipse dubitat, etsi à parte rei verum sit. *Sotus, Nau. Bon. l. c.*

9 Peccat æquè grauiter, qui ab altero exigit iuramentum, sciens eum esse peieraturum. Excipe, nisi iusta causa, & necessitas exigat; quia tunc periurium ex sola peierantis malitia sequitur, nec alter moraliter censetur illius causa, cum vtatur suo iure. Quod tamen extra iudicium rarò habet locum in priuatis personis. *S. Th. q 89. Suar. l. 3. c. 13. & 14. Sanch. l. 3. c. 8.*

10. Non peieravit, qui iurauit aliquid re ipsa falsum, quod ipse bona fide, & cum ratione putauit esse verum.

11. Excusari subinde, quidam simplices à mortali periurio videntur posse, ratione inconsiderationis, cùm vsurpant quasdam formulas iuratorias, vt, per animam meam; puniat me Deus. Etsi enim sciant id vocari iuramentum, non tamen apprehendunt, quòd iurare sit aliquid graue, & inuocare Deum in testem; sed tantùm apprehendunt confusam aliquam rationem mali, non tanti momenti. *v. Bon. l. c. Laym. 14.*

DVBIVM IV.

An in iuramento liceat vti æquiuocatione?

Resp. Iurare cum æquiuocatione, quando iusta causa est, & ipsa æquiuocatio licet, non est malum: quia vbi est ius occultandi veritatem, & occultatur sine mendacio, nulla irreuerentia fit iuramento. Quod si sine iusta causa fiat, non erit quidem periurium, cùm saltem secundùm aliquem sensum verborum, vel restrictionem mentalem verum iuret; erit tamen ex genere suo mortale contra Religionem;

tem; cùm sit grauis irreuerentia, ad alterum in re graui decipiendum vsurpare iuramentum. *Ita communit. DD. v. Sanch. l. 3. c. 6. Bon. p. 12. Lay. c. 13.* Vnde resoluitur.

1. Grauiter peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando non rogatus, sed sponte sua iurat: quia tunc tenetur vti vocabulis secundum communem significationem, inquit *Tol. l. 4. c. 21.* eò quod non habeat rationem æquiuocandi.

2. Grauiter item peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando iuramentum iustè exigitur, vt à iudice vel superiore; in re graui. *Bon. l. c.*

3. Si autem fiat tale iuramentum in re leui, per iocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantum veniale, vt probabiliter docet *Sanch. l. 3. c. 6.* contra alios, quia sola discretione siue iudicio caret. *v. Bon. l. c.*

4. Licet æquiuocè iurare, si iuramentum exigatur iniustè, vt v. g. si quis exigat iuramentum: qui ius non habet, v. g. Iudex incompetens; vel si non seruet ordinem iuris. Item si exigatur per vim, iniuriam, metum, v. g. si vir exigat iuramentum ab vxore de adulterio occulto, si latrones exigant à te lytrum cum iuramento. *Sanch. l. 4. c. 5. & l. 12. c. 17. Less. Trul. l. 2. c. 1. d. 15.*

5. Qui exterius tantùm iurauit sine animo iurandi, non obligatur, nisi fortè ratione scandali, cùm non iurauerit, sed luserit. In foro tamen externo potest cogi, vt seruet. *Sanch. 7. mor. c. 10. num. 11. Trul. lib. 2. c. 1. d. 10.*

XXV. *Cum causa licitum est iurare sine animo iurandi, siue res sit leuis, siue grauis.*

XXVI. *Si quis vel solus, vel coram alijs, siue interrogatus, siue propriè sponte, siue recreationis causa, siue quocumque alio fine iuret se non fecisse*

Digitized by Google

aliquid, quod reuera fecit intelligendo intrà se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam, ab ea in qua fecit, vel quodnis aliud additum verum, re vera non mentitur, nec est periurus.

XXVII. *Causa iusta vtendi his amphibologijs est, quoties id necessarium aut vtile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ità vt veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.*

XXVIII. *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare iuramentum, quod de mandato Regis à similibus sedet exigi, non habito respectu ad mentem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. Innoc.XI. 2.Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

Qua, & quanta sit obligatio iuramenti promissorij?

Resp. In iuramento promissorio duæ affirmãtur veritates, vna de præsenti primaria, quod scilicet iurans habeat animum implendi, quod promittit: altera secundaria de futuro, quod scilicet impleturus sit suo tempore, quod promittit: siue promittat Deo, & est votum cum iuramento, siue homini, & est iurata promissio humana. Vndè oritur obligatio implendi, si rationabiliter possit. *Ita comm. DD. vt Lay.l.4.t.3.c.6. Bon p.7.* Vndè resolues.

1. Defectu primæ veritatis iurans verè peccat mortaliter, si vel non habet animum implendi, siue materia sit parua, siue magna; licita siue illicita: vel si dubitat an facturus sit necne, quod iurat, vel si putet sibi moraliter impossibile vt impleat, quod promittit, quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio nõ

dif-

Digitized by Google

differt: vndè nec paruitas materiæ excusat. *Ibid.*

2. Defectu secundæ veritatis verè peierat, qui quod promisit, postea non implet, si rationabiliter implere potest. Id solum hic dubitatur, an qui promisit rem exiguam cum iuramento, vt v.g. dare alteri vnum pomum, vel nummum pro eleemosyna, vel castigare prolem, vel inter vendendum nolle se minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingressu portæ, &c. an inquam sub graui peccato teneatur hæc seruare? Vbi specularivè quidem videtur quod sic, quia verè adductus est Deus vt testis, quod sit facturus, ergo si sine causa non facit quantum in se est, facit Deum testem falsum. *Caiet. Valent. Tolet. lib. 4. cap. 22.* Nihilominus probabiliter alij tenent contrarium, vt *Sanchez. v. Laym supra c. 14.*

3. Illud certum est, quod si ex eo, quod iurasti tantummodò, parum aliquid non serues, non esset graue, v.g. si iurasti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanch. s. 1. l. 4. c. 12. n. 21.* quia tunc excusat paruitas materiæ. Et sic excusantur, qui iurant seruare statuta alicuius Capituli, Collegij, Vniuersitatis, &c. si postea paruum aliquod statutum violent. Et idem dic de tabellionibus iuratis, & alijs ministris iustitiæ: vt & de eo, qui ex summa, quam alteri se daturum iurasset, parum tantùm detraheret. *Nauar. Suar. Sanch. v. Laym. Bonac. q. 14.*

4. Obligaris probabiliter iuramento promissorio, etsi extortum à te sit per iniuriam, ac metum; vt si oblitus vti æquiuocatione, iurasti prædonibus dare lytrum, vsurario vsuram. *Bec. 2. 2. q. 82. &c.* Negat tamen *Az. tr. 1. lib. 11. c. 7. q. 2.* In materia tamen matrimonij: quia matri-

mo-

monium coactum metu cadente in constantem virum, nullum est: hinc etiam iuramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipso iure, ait *Caiet. V. periurium Suar. c. 9. Sanch. Bon. p. 9.*

5. Obligaris item, etsi iuramentum sit errore aut dolo extortum, si dolus vel error versetur tantum circa circumstantias accidentales, non magni momenti: nam si versetur circa substantiam, vt v.g. si annulum te daturum alteri iures, putans esse ferreum, cùm sit aureus; vel circa circumstantias magni momenti, quibus cognitis non iurasses, non obligaris *v. Sanch. l. 3. c. 11. n. 11. Suar. &c.*

6. Non inducit illam obligationem, si iures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, vt habet *Caiet.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumstantijs cohonestatur, quia iuramentum non potest esse vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otiosarum, ad quas Deus non vult nos obligari. *Bon., & alij comm.* Vbi nota ex *Lay. sup. c. 6.* iuramentum non convalescere, etsi talis res illicita, & vana postea mutatis circumstantijs fiat honesta, cum iuxta *reg. 18. iuris in 6.* nō firmatur tractu tēporis, quod initio non subsistit.

7. Nec obligaris implere, si quid iurasti contra consilia Euangelica; vt non ingredi Religionem, non dare elemosynam, &c. *Mol. Sanch. Laym. l. 4. t. 3. c. 6.* Et licet peccasti talia iurando, non tamen peccas non implendo. *v. Caiet. V. periurium.*

8. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, vt v.g. Religionem, si aliquid iurasti in vtilitatem, aut gratiam alicuius hominis, aut aliquorum; dummodò sit honestū,

&

Digitized by Google

& sine peccato impleri possit. Vnde v.g. alūnus, qui iurauit, se seruitutē præstaturū Principi, aut huic, vel isti Ecclesiæ, &c. nō potest ingredi Religionē sine relaxatione. Excipe tamen, si iurasses Titię eam ducere; nam eo casu potest ea relicta ingredi Religionem, quia iuramentum sortitur naturam actus, cui apponitur: promissioni autem matrimonij hæc tacita conditio inest, nisi ingrediar Religionem. *v. Lay. c. 6. Bon. d. 4. q. 1. p. 3.*

Resp. 2. Iuramentum promissorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum est, quo promissio, vel propositum cui est annexum. Ratio est, quia accessorium sequitur principale, ideoque quando non obligat promissio, nec obligat iuramentum appositum. *Less. lib. 2. cap. 42. d. 2. Bon d. 4 qu. 1. p. 6. Trull. lib. 2. c. 1. d. 17.* Vnde resolues.

1. Titius, qui cùm iuramento promisit nuptias Bertæ diuiti, sanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur stare iuramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promissio ipsa non obligat eo casu.

2. Qui vrbanitatis causa iurauit se ante alterum non sessurum, bibiturum, vel ingressurum domum, &c. non peccat contra iuramentum si coactus ab altero prius sedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promissio illa vel propositum habet tacitam conditionem adiunctam (nisi me coegeris) qua sublata non obligat; & consequenter nec iuramentum: tum quia relaxatur ab altero cedenti iuri suo. *Bon. l. c. Sanch. Less. Trull.*

3. Qui iurauit se seruaturum decreta, & regulas, vel statuta alicuius Congregationis, Vniuersitatis, vel Capituli, tantum tenetur seruare ea,

Digitized by Google

ea,quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt in vſu, vel ſeruãtur à maiore parte Capituli, niſi tamen aliud conſtet de mente iurantis, vel hic voluerit ſe ad illa independenter à ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. *Trull.l.c.Azor.Leſſ.Dian.p.2.tr.5.in R.39.*

4. Qui iurauit ſe ſeruaturum ſecretum, non peccat contra iuramentum, illud detegendo, quando non poteſt illud celare abſque graui ſuo, vel alterius damno: quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur obligare, niſi hac conditione, (ſi non noceat.) *Syl Bon.Sanch.Trull. l.c.*

5. Qui iurauit Iudici ſe dicturum, quæ nouit, non tenetur reuelare occulta. Ratio patet. *Leſſ. Bon.Trull. l.c.*

6. Qui iurauit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi iuramenti ſoluere, ſi à creditore terminus ſolutionis protogetur: quia cùm hic cedat iuri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter iuramenti. *Az.Bon.Trul.l.c. nu. 19.*

DVBIVM VI.

Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio iuramento obligationem contraxit.

Reſp. Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur à *Tol.& Caiet.* recenſentur iſti. 1. Si quod bonum erat tempore iuramenti, propter circumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditiuum maioris boni, vel melius ſit omitti, quam impleri, *Sanch. c.* 15. 2. Si iuramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius: id enim quiſque per ſe poteſt, vt habet *Toll.c.* 23. Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum iuraſſes: nec enim Deus illum vult defraudari. 3. Si notabiliter mutetur

tur ſtatus rei; vt ſi v. g. iuraſſes aliquem punire iuſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſine periurio condonare; quia iuramentum obligabat ſeruato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. *Laym. c. 9. 4.* Si res iurata facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magis illius deſtructiua, vt ſi v.g. ex correctione impœnitentis filij notaretur is magis deſtruendus, quàm emendandus: aut ſi turbanda familia; ſecuturæ rixæ cum vxore, & ſic præſtet non corrigere. *Reg. l. 18 c. 56. Bon. l. c. p. 14. 5.* Si ita ferant conditiones illæ, quas in quouis promiſſorio iuramento tacitè ſub intelligi, naturaliter Doctores docent. Tales autem ſunt, vt *Laym.* dicit, *ſuprà c. 9 1.* ſi potero. 2. ſaluo iure ſuperioris. 3. niſi res no abiliter mutetur. 4. niſi obligatio tollatur. De quo ſequens dubium.

DVBIVM VII.

Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?

Reſ. De hoc ex conditionibus iam poſitis, & poteſtate ſuperiorum in ſuos, ac ſuorum vota, à *Lay. hic cap. 11. & alijs communiter* hæc traduntur.

1. Quod ſpectat ad irritationem, irritare & annullare poteſt iuramentum omnis Superior maritus, aut dominus, qui & quomodo irritare poteſt ſuorum vota. *Sanch. c 19. nu. 7. Suar. Az. Fill. l. 25. c. 9. q. 9. p. 17. dub. 6. Caput ſeq.*

2. Poſſunt, & ijſdem irritare iuramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotieſcunque ipſam promiſſionem ſeu contractum infirmare ijs conceſſum eſt.

3. Quoad diſpenſationem, quicunque habet po-

poteſtatem ordinariam vel delegatam, vel priuilegium diſponendi in votis poteſt in ijſdem diſpenſare, etiamſi iurata ſunt.

4. Quoad commutationem, eadem eſt ratio, quæ de diſpenſatione.

5. Quod attinet ad remiſſionem, ſiue relaxationem, iuramentum factum in fauorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt aut cui is, & promiſſa materia ſubiecta eſt.

6. Et is quidem poteſt remittere, etſi talis fauor ei iuratus eſſet propter Deum: v.g. ſi quis propter Deum iuraſſet pauperculæ eam ducere, poteſt ipſa iuramentum illud relaxare, vt habet *Nau. & alij* contra *Sot. & Sylu.* quia licèt iuramentum primò aliter factum ſit propter Deum, quia tamen executio eſt in fauorem hominis: ab hominis etiam voluntate dependet.

7. An etiam ciuilis poteſtas relaxare poſſit iuramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus quando iuſta cauſa ſubeſt, v.g. quia metu, vel per aliam iniuriam extorta ſunt, controuertitur. Alij negant, alij aiunt, apud *Lay.* Probabile eſt, quod docet *Sanch. l. 3. c. 12.* cum *Suar.* non poſſe relaxare directè; ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat, ſed tantùm indirectè, v.g. ratione materiæ; vel ſupplendo vicem eius cui iuratum eſt, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum ſpectantia circa iuramentum. *vid.* apud *Lay. ſup. c. 11. Bon. l. c.*

CAPVT III.

De Voto.

DVBIVM I.

Quid ſit votum, & quotuplex.

RESP. 1. Eſt promiſſio facta Deo, deliberatè de bono poſſibili, & meliori. *D. Th. 2. 2. q. 88.*

Digitized by Google

q.88.v.Sanch.& Lay. l. 4. t. 4. Vnde patet, quòd Votum sit actus latriæ soli Deo debitus. Quare dum vouemus quicquam Sanctis, sensus est, voueri ea Deo in honorem simul Sanctorum sicut templa,& altaria ędificamus Deo in eorundem honorem. Porrò ex singulis particulis datæ definitionis; multi casus resoluuntur: quos, vt vitetur confusio, & consulatur memoriæ, separatis dubijs proponam.

Resp.2. Diuiditur Votum 1. In absolutum, & Conditionatum. Illud est, quod sit sine vlla conditione,vt,voueo eleemosynam: hoc autem, quod fit cum conditione, ita vt nisi hac posita non exurgat obligatio; vt, voueo eleemosynam si sanitati restituar: vel (quod dicitur Pœnale) voueo facere disciplinam, si hoc fecero. 2. In Solemne, & Simplex. Illud est, quod vt tale acceptatur ab Ecclesia, & sunt hæc duo: votum castitatis, quod maioribus Ordinibus annexum est, & votum Professionis religiosæ. Simplex autem votũ est omne aliud, quod talem solemnitatem non habet. Vbi sciendum, quod votum solemne reddit personam iure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum: vt ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum: *vide infra l.4. c. 1. tractat. de statu relig.* Simplex autem tale votum: v.g. castitatis, (excipio, quod in Societate IESV emittitur post Nouitiatum) aut ingrediendæ Religionis, etsi reddat contractum, v. g. matrimonij illicitum, non tamen inualidum. *v. inf. lib. 6. de matr. 3.* in Reale, & Personale. Illud est, cùm pecunia, vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, vt calix, eleemosyna; hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel cessatio ab actione, vt

vo-

votum ieiunij, peregrinationis, abstinentiæ à lusu. His aliqui adiungunt Mixtum ex vtroque, vt si voueas peregrinationem cum oblatione alicuius rei. *v. Less. lib.* 2. *c.* 40.

DVBIVM II.

Qua requiratur voti deliberatio, & intentio?

Resp. Cùm voti obligatio sit grauissima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, qua quis liberè, & directè in se vouerit promittere, cum animo se obligandi *Ita Doctores commun. Less. Bon. d.* 4. *q.* 2. *p.* 1. Vnde resolues.

1. Ætas & vsus rationis ad vouendum ea sufficit, quæ satis est ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in se volitum. Excipe tamen votũ solemne Religionis, quod inualidum est ante certam ætatem.

2. Non obligat votum factum cum semiplena animaduersione, vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu; vel consuetudine, lingua mentem præueniente, vel ex calore iracundiæ rationis vsum auferente. *Az. Sanch. Trull. l.* 2. *c.* 2. *d* 1 Vbi notat, non esse sufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, si vouentem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, tarò, & vix vnquam impedire vsum rationis.

3. Quòd si is, qui scit se vouisse, dubitat an cum sufficienti deliberatione, & vsu rationis. ob defectum ætatis, siquidem vouit ante septennium, votum non obligat, nisi constet de sufficienti rationis vsu; quia cum ius in tali non præsumit, & possessio stat pro libertate. Si verò post septennium vouit, obligat; quia possessio est pro voto, cum præsumatur vsus rationis, nisi constet oppositum. Si denique dubitet, vtrum

ante

ante, an post septennium, vouerit, teneri voto vult *Sanch.* & *Palaus*: negat *Dian.* &c.

4. Vota facta in ebrietate, etiã ante pręuisa, & sic volita in causa, non sunt valida: cùm non sint volita in seipsis, & directè; bonum autem non consurgat nisi ex integra causa: quamuis ad peccatum satis sit voluntarium indirectè, & in causa. *Lay. l. 4. t. 4. c. 1. nu. 4.*

5. Vota facta in metu, non incusso ad hoc ipsum, vt votum extorqueretur, valida sunt; quia sunt simpliciter voluntaria, & deliberata, facta autem in metu iniustè incusso ad ipsum votum extorquendum, inualida sunt *excommuni*, non quia non sint voluntaria, sed quia vel ius ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim iniustæ coactioni: idque, siue metus sit grauis, siue leuis dummodo quis formaliter ex solo tali metu vouear. *Suar. de Voto, l. 1. cap. 8. Sanch. Fil. tom. 26. cap. 1.*

6. Quoad vota emissa ex errore, si error fuerit circa substantiam materię promissę, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem, siue rationem formalem, ac motiuum vouendi, votũ nullum est, vt v.g. 1. Circa substantiam; si quis voueret certum aliquem suum calicem, quem putat argenteum, cùm sit aureus: vel se ingressurum certum monasterium putans esse Ordinis S. Benedicti, cùm sit Carthusianorum. 2. Circa conditionem substantialem: si quis v.g. voueret se ingressurum monasterium, vbi putaret religiosam disciplinam, & essentialia religionis seruari accuratè, & tamen non ita esset; vel si voueret peregrinationem ad limina Apostolorum, putans tantùm distare centum miliaribus; cùm tamen distarent trecentis. 3. Circa causam finalem:

lem : si quis v. g. voueret aliquid in gratiarum actionem, pro sanitate parenti reddita, & is reipsa non fuisset ægrotus, vel esset mortuus: Et ratio nullitatis talium votorum est: quia hic deficit liber consensus; qui non fertur in incognitum: & nihil tam est contrarium consensui, quam error. *Fill. t. 25. c. 1.*

7. Vota, quæ emittuntur post Nouitiatum, in quocunque approbato Ordine, instar matrimonij carnalis non sunt irrita ob vllum errorem, nisi solùm substantialem circa substantiam.

8. Si error circa conditionem substantialem sit de re parui momenti, non redditur votum irritum, vt si iter peregrinationis, quam quis vouit, sit paulò longius quam putabatur: quia parum reputatur pro nihilo. Item si error sit tantùm circa causam impulsiuam, valet votum; quia illa est tantùm causa secundaria, quâ sepositâ actus est sufficienter voluntarius secundùm substantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vouit aliquis peregrinationem Romam, studio colendi Deum: & simul etiam habuit causam secundariam impulsiuam, vt inuiseret fratrem, quem putauit esse Romæ; quem etsi intelligat deinde istic non esse, non ideò desinit obligare voto: Et ex his patet, quomodo intelligendum sit, quod dici solet, vota non obligare vltra intentionem vouentis. *Sanch. l. 4. c. 2. Less. lib. 2. c. 40. d. 2.*

9 Ad votum non sufficit nudum propositum, licèt firmissimum: quia, qui tantùm proposuit, non tenetur sub peccato præstare: qui autem voto promisit, obligatur sub peccato; & præstet, agit contra fidem Deo datam. *Bon. p. 1. Lay. l. c.*

10. Ad

10. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita, vt patet in susceptione Ordinũ sacrorũ, vbi licèt nõ dicatur voueo, vel promitto castitatem votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso: quod sciens Ecclesiam annexuisse ijs ordinibus istud votum, eos suscipis. An verò, si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vouere ex implicita intentione, dubium est. Aliqui aiunt, aliqui probabiliùs negant: dicuntque talem teneri ad castitatem non ex voto, sed Ecclesiæ præcepto *Sanc. de mat. l. 2. d. 27. n. 21. Bon. q. 2. p. 1. & cõmunit.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundùm *Nau. Syl. Sanc. n. 27. Less. l. 2. c. 40. dub. 1. n. 6. Bon. & alios*, contra *Caiet.* quia talis non vult vouere, cùm apponat conditionem contra substantiam actus. Vnde *Lugo d. 23 de inst. sec. 1. & alij*, contendunt talem non posse dici promittere. Verùm videtur esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum vouendi, & se obligandi, non tamen implendi, tunc etiam grauiter peccaret, at votum esset validum? *Sanch. Fill. Bon. p. 1. n. 14. Lay. &c.*

DVBIVM III.

Qua requiratur materia voti?

Resp. Ea debet esse possibilis, (cùm impossibile nec efficaciter possit intendi, nec ad illud sit obligatio) & non solum bona, sed etiam melior quàm oppositum, siue eius omissio: quippe finis intrinsecus voti est, honorare per hoc Deum: id autem non potest fieri, nisi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem esse non possit, vt quis obligetur ad relinquendum id, quod est melius. *Sanch. l. 9. c. 7. Laym. Nauar. &c.* Vnde resolues.

1. Inualidũ est votum nunquam peccandi ve-

Digitized by Google

nialiter, cum id moraliter, & ordinariè sit impossibile. Aliqui tamen volunt, sic vouentem teneri isto voto ad vitanda mortalia, & venialia grauiora, de quo *Schol. Nau. c. 12. n. 63. Suar. l. 2. c. 3. Sanch. de mat. l. 9. d. 35.*

2. Inualidum est votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, nisi ex circumstantijs aut fine fiat bona: quia Deo displicet stulta promissio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vouens: vt v. g. si quis decidens ex equo, voueat non amplius equum ascendere. *Nauar. c. 12. Sanch. 4. moral. cap. 7.*

3. Inualidum est vouere mala: & qui vouet mortale, peccat mortaliter: qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicunt, *Sà, Sylu. &c. V. iuramentum*: licèt mortaliter peccare velit *Caiet. V. votum, & Less. l. 2. c. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

4. Inualidum est votum, cui adiungitur finis vel alia circumstantia mala tenens se ex parte rei votæ; vt v. g. vouet quis eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam iniustam, felicem successum, furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro successu talis peccati: quia datio eleemosynæ ad talem finem, est actio blasphema, quasi Deus peccata promoueat; ideoq; non potest esse materia voti. *Caiet. Nau. c. 12. Sanch. c. 6. Lay. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6 Fil. t. 26. c. 5.*

5. Validum autem est, etsi ei adiungatur finis, vel alia circumstantia mala tenens se tantùm ex parte vouentis; vt v. g. si quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voueat ei dare eleemosynam: quia tunc res ista bona est quam vouet, licèt ipse voueat malè, & cum peccato. *ibid.* 6. Va-

Digitized by Google

6. Validum item est votum factum ex affectu erga rem bonam, vt bona est etsi coniuncta cum causa mala: vt si quis voueret eleemosynam, si ex duello euaserit saluus: si non capiatur in furto; si filius sibi nascatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulretium velle, malum sit, tamen his positis non lædi, non infamari, prolem gigni, mala non sunt, sed Dei dona, & votum non cadit super ista mala, sed super hæc bona, considerata (vt suppono) quatenus in se bona sunt, *Nau. Lay. l.c.*

7. Inualidum est, & veniale peccatum, vouere bonum, quod est impeditiuum boni maioris, vt præsertim sunt vota contra consilia Euangelica; vt v.g. manere in seculo, ducere vxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. *Nau. n. 29. Suar. Fil. c. 1. q. 7. n. 58. Sanch. &c.*

8. Si tamen aliquod bonum per se, & absolutè minus, fieret per accidens maius bonum, tunc talia vouere valet; vt v.g. si quis videret suscepturionem ordinum sibi damnosam. *v. Bon. p. 1.*

9. Matrimonium ordinariè inualidè vouetur; quia ordinariè melior est cælibatus. Dixi (*ordinariè*) quia validè vouetur. 1. si quis ad hoc obligetur, vt quia sine iniuria, aut graui infamatione sponsæ, vel liberorum ex ea conceptorum à sponsalibus nō potest recedere. 2. si id Reipub. valdè vtile futurum existimetur, vt, quia v.g. ex eo speratur pax inter Principes, conuersio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. si quis ob fragilitatem, & inueteratam consuetudinem peccandi, adeò sit pronus ad lapsum, vt prudentes iudicent consultum ei esse, vt nubat: in quo tamen vltimo. *Lay & alij* dissentiunt. *v. Bon. l. c. Fill. n. 6. Nau. Suar. l. c. Lay. n.* 12.

DVBIVM IV.

Qua, & quanta sit obligatio voti?

Resp. Tanta est quantam, tum quantitas materiæ permittit, tum intentio vouentis, quà se vel multùm, vel parum, vel absolutè, vel cũ certa conditione, restrictione temporis, qualitatis obligare vult, designat: ita vt, etsi obligatio voti sit iuris naturalis, vis tamen eius pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam præuia conditione, vt tantum, vel tantum obliget. *Ita communiter v. Laym. c. 3. Bon. p. 5.* vnde resolues.

1. In materia leui nemo obligatur sub mortali; quia materia id non permittit. *Nau. n. 40. Sanch. l. 4. c. 12. Lay. l. c.* v. g. vouisti recitare quotidiè Salue Regina: omittendo semel, iterumq; non peccas mortaliter; quia materia est parua. *Sanch. l. 4. c. 12. Lay. l. c. Azor. lib. 21. c. 15.* Imò etsi toto anno omittas, esset tantum veniale, eo quod materiæ istæ paruæ non coalescant in vnã probabiliter docent *Dia. t. 5. misc. n. 24.* ex *Soto, Arag & Tannero 2.2. di. 4. du. 3.* contra *Valent. &c.*

2. In materia graui etsi quis possit se obligare tantùm leuiter, communiter tamen censentur se voluisse obligare grauiter, nisi aliundè constet. Vnde violans tale votum, peccat grauiter ex genere suo. *v. ibidem.*

3. Qui postquam graui voto se obstrinxit, seriò deinde dolet, quòd fecerit, non peccat grauiter, modo retineat animum implendi. *vid. Sà, V. votum.*

4. Qui violat votum de re iam ante præcepta; v. g. qui post votum castitatis fornicatur, debet in confessione addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, si Confessarius nesciat; quia duplex tunc est malitia peccati.

Suar.

Suar. c. 6. Less. d. 7. Sanch. c. 5. Fill. c. 2. q. 7.

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Vnde si qui Canones videntur indicare, filium à patre Religioni deuotum, teneri eam profiteri, intelligendi sunt si filius votum patris semel ratificauerit, *Suar. c. 9. Sanch. Lay. c. 5. n. 6.*

6. Cùm hæres teneatur soluere vota realia defuncti non tenetur vi voti, sed ex iustitia; sicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. soluere. *ibid.*

7. Eodem modo si Communitas aliquid vouit, in quod posteri non consenserunt, non tenentur id seruare vi voti, sed interdum ratione pacti, statuti, vel longæ consuetudinis. *v. Laym. hic cap. 3.*

8. Cùm quis vouet factum alterius, sensus est, se facturum id eò modo, quo licitè potest, vt v. g. rogando, persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit superior vel etiam aliquando paciscendo, & suppeditando sumptus. Sic parens, qui filium deuouit Religioni, ad nihil aliud tenetur quam vt conetur eam filio persuadere: sic qui Missas vel peregrinationem alterius curandam, quando stipendium ac sumptus ei persoluit, non tenetur alium substituere nouis sumptibus, si prior non præstet, ad quod se obligauit. *Sanch. Laym. nu. 7.*

9. Vota personalia non implentur nisi per vouentem: vnde qui vouit peregrinationem Romam v. g. non satisfacit, si conducat alium, neq; ad id tenetur, si ipse non possit. *ibid.*

10. Vota realia soluenda sunt ex proprio: vnde qui nequit ex suo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd si possit ex suo, & tamen alius siue rogatus, siue sponte pro ipso velit soluere,

Digitized by Google

id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipsius: non autem actio alterius personæ potest fieri alterius. *v. ibidem.*

11. Vota conditionalia non obligant cessante conditione, etiamsi ipse vouens causa fuerit, vt conditio non poneretur; dummodò id non impediuerit per dolum, vim, aut malitiam: vt v.g. vouisti peregrinationem, si eam Petrus approbet; deinde submittis, qui persuadeat, vt non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò, etsi malitiosè per fraudem, dolum, &c. impediueris, adhuc probabile est, te voto non teneri, vt habet *Lay. c. 6.* ex *Suar. & alijs*. Interim *Lay.* rectè hic aduertendum monet ad intentionem vouentis: vt v. g. si filius vouit se ingressurum Religionem, nisi pater contradixerit, videtur eius intentio fuisse, nisi contradixerit ex se, sua sponte, relictus, &c.

12. Qui vouit rem certam, & determinatam, v.g. hunc calicem, si ea res pereat, non tenetur ad alium: cùm id non soleat intendi: si autem eam rem vendiderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam, quam accepit: quia qui vouet rem, censetur promittere omnem eius vtilitatem.

13. Qui vouit aliquid faciendum certo tempore, vt ieiunare hoc, vel isto die: illo transacto, siue cum culpa, siue sine culpa eius, ad nihil tenetur; & neque si præuiderit impedimentum eo tempore superuenturum, tenebatur præuenire, cùm hæc non soleat intentio vouentis esse. *Suar. Nau. l. 1. v. Bon. p. 5.*

14. Qui vouit aliquid sine certo tempore, v. g. peregrinationem, tantum tenetur implere cùm commodè primùm potest: quia sic mo-

Digitized by Google

saliter quisq; censetur intelligere suam promissionem, vt habita commoditate non nimis diù differat, quamuis minor causa sufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. *Fill. c. 4. q. 10. Snar. Lay. c. 3. Bonac &c.*

15. Qui vouit aliquid sine certo loco, v. g. Ingredi Religionem S. Benedicti, satisfacit intrando quodcunq; Monasterium illius Ordinis, in quo seruentur substantialia regulæ. Neq; tenetur pro admissione peragrare Prouinciam, sed satis est adire loca aliquot non nimis dissita. Et satisfacit voto, si postquam ingressus est, remittatur, aut egrediatur (saltem cùm iusta causa, qualis est v. g. grauis ac diuturna tristitia, & anxietas, siue ex natura ipsa, siue aliunde nata. *Escob. ex Sanch. t. 1. l. 4. c. 16. n. 100.*) ante Professionem. *v. Trull. lib. 2. c. 2. n. 20. c. 7. & 8.*

16. Qui vouit aliquid sine certa qualitate, v. g. Religionem in genere, potest ingredi, quamcumque, etiam laxiorem; modò seruentur essentialia, & sit approbata. Similiter, si quis vouit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, sed satis est, (loquendo de obligatione præcisè) vt det quod non sit planè ineptũ.

17. Qui vouit aliquid sine certa quantitate, v. g. eleemosynam, pecuniam, frumentum, &c. satisfacit, dando quantum voluerit, modo non tam parum, vt videatur potius irridere suum votum, quam implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione vouentis, quia nemo censetur se obligare, nisi ad id, quòd commodè potest, & communiter est decens. *Snar. Sanch. l. 4. cap. 13.*

18. In dubio de mente vouentis, debet fieri interpretatio secundùm verborum, quibus

vsus est, proprietatem, vel potius communem & vsitatam acceptionem, *Fill t.16.c.2. Lay.c.3.*

19. Qui vouit, si ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur secundùm *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna est actui accessoria. Videtur tamen negare, *Lay. l.4.tr.4. c.5.n.4.v.Trul. Dian.p.5.t.9.R.60.*

DVBIVM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

Resp. Dupliciter tolli potest: 1. Nullius autoritate intercedente: idque vel materiæ mutatione; vt si materia ante honesta, fiat turpis indifferens, vel impeditiua maioris boni ratione nouæ circumstantiæ, vel prohibitionis; vel si fiat impossibilis. absolutè aut moraliter, vel defectione conditionis, à qua pendebat. 2. Interuentu autoritatis humanæ, idq; tripliciter, irritatione, commutatione, vel dispensatione, de quibus sequentibus dubijs. Est communis. *Sanc. l.4.c.24. Less.l.2.c.40. Suar. Fill.t.26.c.8.* Vnde resolues.

1. Etsi tua culpa materia facta sit impossibilis inutilis, &c. tamen post quàm iam talis facta est, cessat obligatio, & sufficit pœnitere de culpa.

2. Si concurrat obligatio duorum votorum incompossibilium, implendum est id, quod est præstantius, & Deo gratius: alterum cessat. Quòd si verò sit æquale, aut nescias vtrum sit melius, implendum est quod prius vouisti, & ruit posteriùs: si & hoc nescis, libera est electio. *v. Trull. l.2.c.2.d.9.*

3. Si materia voti fiat impossibilis, quoad partem tantùm, tunc si commodè talis materia diuidi non potest, aut non solet ad nihil teneris: v.g. vouisti ædificare templum, si totum non

non potes, non teneris ad partem.

4. Si verò diuidi commodè potest, & solet, manet obligatio ad illam partem, quam potes: vt v. g. 1. Qui non potest ieiunare tota hebdomada, potest autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & consummauit post votum castitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus votum adhuc sit possibile (reddere enim debet) *v. Bon. p. 7. §. 1.*

5. Quod si votum diuidi quidem possit; sed vnum in eo sit principale, reliqua verò accessoria tantũ, non per se secrsim intenta, sed dependenter à priori, tanquam illius appendices, & modi: tunc si principale fiat impossibile, ruit etiam obligatio accessorij, non autem contra: vt v. g. vouisti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; si peregrinatio impossibilis fiat non teneris cilicium ferre; & oblationem mittere, *v. Sanch. l 4. c. 10. Bon. d. 4. q. 2. p. 4. §. 4 Trul. l. 2. c. 1. d. 10.*

DVBIVM VI.

De voti irritatione.

ARTIC. I. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

Resp. Cùm non debeat violari cuiusquam dominium ac quilibet dominus possit vti sua libertate, hinc si potestati dominatiuæ alterius sit subiecta alicuius voluntas, potest is subditi istius omnia vota, qualiacunque sint, ad suum libitum, sine vlla causa, valide irritare directè; hoc est, potest velle, & pronunciare, vt illa vota nulla sint ita vt nullo etiam casu obligatio postea reuiuiscat (etsi peccet, si absque causa irritet, vt docent *Less. l. 2. c. 40. n. 75. Nauar. Suar. Vill.*). Potrò hoc ius prouenit ex iure positiuo,

lem : si quis v. g. voueret aliquid in gratiarum actionem, pro sanitate parenti reddita, & is reipsa non fuisset ægrotus, vel esset mortuus: Et ratio nullitatis talium votorum est: quia hic deficit liber consensus; qui non fertur in incognitum: & nihil tam est contrarium consensui, quam error. *Fill. t. 25. c. 1.*

7. Vota, quæ emittuntur post Nouitiatum, in quocunque approbato Ordine, instar matrimonij carnalis non sunt irrita ob vllum errorem, nisi solùm substantialem circa substantiam.

8. Si error circa conditionem substantialem sit de re parui momenti, non redditur votum irritum, vt si iter peregrinationis, quam quis vouit, sit paulò longius quam putabatur: quia parum reputatur pro nihilo. Item si error sit tantùm circa causam impulsiuam, valet votum; quia illa est tantùm causa secundaria, quâ sepositâ actus est sufficienter voluntarius secundùm substantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vouit aliquis peregrinationem Romam, studio colendi Deum: & simul etiam habuit causam secundariam impulsiuam, vt inuiseret fratrem, quem putauit esse Romæ; quem etsi intelligat deinde istic non esse, non ideò desinit obligare voto: Et ex his patet, quomodo intelligendum sit, quod dici solet, vota non obligare vltra intentionem vouentis. *Sanch. l. 4. c. 2. Less. lib. 2. c. 40. d. 2.*

9 Ad votum non sufficit nudum propositum, licet firmissimum: quia, qui tantùm proposuit, non tenetur sub peccato præstare: qui autem voto promisit, obligatur sub peccato; & præstet, agit contra fidem Deo datam. *Bon. p. 1. Lay. l. c.*

10. Ad

Digitized by Google

10. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita, vt patet in susceptione Ordinũ sacrorũ, vbi licèt nõ dicatur voueo, vel promitto castitatem votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso: quod sciens Ecclesiam annexuisse ijs ordinibus istud votum, eos suscipis. An verò, si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vouere ex implicita intentione, dubium est. Aliqui aiunt, aliqui probabiliùs negant: dicuntque talem teneri ad castitatem non ex voto, sed Ecclesiæ præcepto *Sanc. de mat. l. 2. d. 27. n. 21. Bon. q. 2. p. 1. & cõmunit.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundùm *Nau. Syl. Sanc. n. 27. Less. l. 2. c. 40. dub. 1. n. 6. Bon. & alios*, contra *Caiet.* quia talis non vult vouere, cùm apponat conditionem contra substantiam actus. Vnde *Lugo d. 23 de iust. sec. 1. & alij*, contendunt talem non posse dici promittere. Verùm videtur esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum vouendi, & se obligandi, non tamen implendi, tunc etiam grauiter peccaret, at votum esset validum? *Sanch. Fill. Bon. p. 1. n. 14. Lay. &c.*

DVBIVM III.

Qua requiratur materia voti?

Resp. Ea debet esse possibilis, (cùm impossibile nec efficaciter possit intendi, nec ad illud sit obligatio) & non solum bona, sed etiam melior quàm oppositum, siue eius omissio: quippe finis intrinsecus voti est, honorare per hoc Deum: id autem non potest fieri, nisi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem esse non possit, vt quis obligetur ad relinquendum id, quod est melius. *Sanch. l. 9. c. 7. Laym. Nauar. &c.* Vnde resolues.

1. Inualidũ est votum nunquam peccandi ve-

Digitized by Google

nialiter, cum id moraliter, & ordinariè sit impossibile. Aliqui tamen volunt, sic vouentem teneri isto voto ad vitanda mortalia, & venialia grauiora, de quo *Schol. Nau. c. 12. n. 63. Suar. l. 2. c. 3. Sanch. de mat. l. 9. d. 35.*

2. Inualidum est votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, nisi ex circumstantijs aut fine fiat bona: quia Deo displicet stulta promissio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vouens: vt v. g. si quis decidens ex equo, voueat non amplius equum ascendere. *Nauar. c. 12. Sanch. 4. moral. cap. 7.*

3. Inualidum est vouere mala: & qui vouet mortale, peccat mortaliter: qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicunt, *Sà, Syln. &c. V. iuramentum*: licèt mortaliter peccare velit *Caiet. V. votum, & Less. l. 2. c. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

4. Inualidum est votum, cui adiungitur finis vel alia circumstantia mala tenens se ex parte rei votæ; vt v. g. vouet quis eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam iniustam, felicem successum, furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro successu talis peccati: quia datio eleemosynæ ad talem finem, est actio blasphema, quasi Deus peccata promoueat; ideoq; non potest esse materia voti. *Caiet. Nau. c. 12. Sanch. c. 6. Lay. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6 Fil. t. 26. c. 5.*

5. Validum autem est, etsi ei adiungatur finis, vel alia circumstantia mala tenens se tantùm ex parte vouentis; vt v. g. si quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voueat ei dare eleemosynam: quia tunc res ista bona est quam vouet, licèt ipse voueat malè, & cum peccato. *ibid.*

6. Validum item est votum factum ex affectu erga rem bonam, vt bona est etsi coniuncta cum causa mala: vt si quis voueret eleemosynam, si ex duello euaserit saluus: si non capiatur in furto; si filius sibi nascatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium velle, malum sit, tamen his positis non lædi, non infamari, prolem gigni, mala non sunt, sed Dei dona, & votum non cadit super ista mala, sed super hæc bona, considerata (vt suppono) quatenus in se bona sunt, *Nau. Lay. l.c.*

7. Inualidum est, & veniale peccatum, vouere bonum, quod est impeditiuum boni maioris, vt præsertim sunt vota contra consilia Euangelica; vt v.g. manere in seculo, ducere vxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. *Nau. n. 29. Suar. Fil. c. 1. q. 7. n. 58. Sanch. &c.*

8. Si tamen aliquod bonum per se, & absolutè minus, fieret per accidens maius bonum, tunc talia vouere valet; vt v.g. si quis videret susceptionem ordinum sibi damnosam. *v. Bon. p. 1.*

9. Matrimonium ordinariè inualidè vouetur; quia ordinariè melior est cælibatus. Dixi (*ordinariè*) quia validè vouetur. 1. si quis ad hoc obligetur, vt quia sine iniuria, aut graui infamatione sponsæ, vel liberorum ex ea conceptorum à sponsalibus nō potest recedere. 2. si id Reipub. valdè vtile futurum existimetur, vt, quia v.g. ex eo speratur pax inter Principes, conuersio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. si quis ob fragilitatem, & inueteratam consuetudinem peccandi, adeò sit pronus ad lapsum, vt prudentes iudicent consultum ei esse, vt nubat: in quo tamen vltimo. *Lay. & alij* dissentiunt. *v. Bon. l. c. Fil. l. n. 6, Nau, Suar. l. c. Lay. n.* 12.

DVBIVM IV.

Qua, & quanta sit obligatio voti?

Resp. Tanta est quantam, tum quantitas materiæ permittit, tum intentio vouentis, quà se vel multùm, vel parum, vel absolutè, vel cũ certa conditione, restrictione temporis, qualitatis obligare vult, designat: ita vt, etsi obligatio voti sit iuris naturalis, vis tamen eius pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam præuia conditione, vt tantum, vel tantum obliget. *Ita communiter v. Laym. c. 3. Bon p. 5.* vnde resolues.

1. In materia leui nemo obligatur sub mortali; quia materia id non permittit. *Nau. n. 40. Sanch. l. 4. c. 12. Lay. l. c.* v. g. vouisti recitare quotidiè Salue Regina: omittendo semel, iterumq; non peccas mortaliter; quia materia est parua. *Sanch. l 4. c. 12. Lay. l. c. Azor. lib. 21. c. 15.* Imò etsi toto anno omittas, esset tantum veniale, eo quod materiæ istæ paruæ non coalescant in vnã probabiliter docent *Dia. t. 5. misc. n. 24.* ex *Soto, Arag & Tannero 2.2. di. 4. du. 3.* contra *Valent. &c.*

2. In materia graui etsi quis possit se obligare tantùm leuiter, communiter tamen censentur se voluisse obligare grauiter, nisi aliundè constet. Vnde violans tale votum, peccat grauiter ex genere suo. *v. ibidem.*

3. Qui postquam graui voto se obstrinxit, serio deinde dolet, quòd fecerit, non peccat grauiter, modo retineat animum implendi. *vid. Sà, V. votum.*

4. Qui violat votum de re iam ante præcepta; v. g. qui post votum castitatis fornicatur, debet in confessione addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, si Confessarius nesciat; quia duplex tunc est malitia peccati.

Suar.

Suar.c.6.Less.d.7.Sanch.c.5. Fill.c.2.q.7.

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Vnde si qui Canones videntur indicare, filium à patre Religioni deuotum, teneri eam profiteri, intelligendi sunt si filius votum patris semel ratificauerit, *Suar.c.9.Sanch. Lay. c. 5. n. 6.*

6. Cùm hæres teneatur soluere vota realia defuncti non tenetur vi voti, sed ex iustitia; sicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. soluere. *ibid.*

7. Eodem modo si Communitas aliquid vouit, in quod posteri non consenserunt, non tenentur id seruare vi voti, sed interdum ratione pacti, statuti, vel longæ consuetudinis. *v. Laym. hic cap. 3.*

8. Cùm quis vouet factum alterius, sensus est, se facturum id eò modo, quo licitè potest, vt v.g. rogando, persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit superior vel etiam aliquando paciscendo, & suppeditando sumptus. Sic parens, qui filium deuouit Religioni, ad nihil aliud tenetur quam vt conetur eam filio persuadere: sic qui Missas vel peregrinationem alterius curandam, quando stipendium ac sumptus ei persoluit, non tenetur alium substituere nouis sumptibus, si prior non præstet, ad quod se obligauit. *Sanch. Laym. nu. 7.*

9. Vota personalia non implentur nisi per vouentem: vnde qui vouit peregrinationem Romam v. g. non satisfacit, si conducat alium, neq; ad id tenetur, si ipse non possit. *ibid.*

10. Vota realia soluenda sunt ex proprio: vnde qui nequit ex suo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd si possit ex suo, & tamen alius siue rogatus, siue sponte pro ipso velit soluere,

Digitized by Google

id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipsius: non autem actio alterius personæ potest fieri alterius. *v. ibidem.*

11. Vota conditionalia non obligant cessante conditione, etiamsi ipse vouens causa fuerit, vt conditio non poneretur; dummodò id non impediuerit per dolum, vim, aut malitiam: vt v.g. vouisti peregrinationem, si eam Petrus approbet; deinde submittis, qui persuadeat, vt non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò, etsi malitiosè per fraudem, dolum, &c. impediueris, adhuc probabile est, te voto non teneri, vt habet *Lay. c. 6.* ex *Suar. & alijs*. Interim *Lay.* rectè hic aduertendum monet ad intentionem vouentis: vt v. g. si filius vouit se ingressurum Religionem, nisi pater contradixerit, videtur eius intentio fuisse, nisi contradixerit ex se, sua sponte, relictus, &c.

12. Qui vouit rem certam, & determinatam, v.g. hunc calicem, si ea res pereat, non tenetur ad alium: cùm id non soleat intendi: si autem eam rem vendiderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam, quam accepit: quia qui vouet rem, censetur promittere omnem eius vtilitatem.

13. Qui vouit aliquid faciendum certo tempore, vt ieiunare hoc, vel isto die: illo transacto, siue cum culpa, siue sine culpa eius, ad nihil tenetur; & neque si præuiderit impedimentum eo tempore superuenturum, tenebatur præuenire, cùm hæc non soleat intentio vouentis esse. *Suar. Nau. l. 1. v. Bon. p. 5.*

14. Qui vouit aliquid sine certo tempore, v. g. peregrinationem, tantum tenetur implere cùm commodè primùm potest: quia sic mo-

Digitized by Google

raliter quisq; censetur intelligere suam promissionem, vt habita commoditate non nimis diù differat, quamuis minor causa sufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. *Fill.c.* 4.*q.*10. *Suar.Lay.c.*3. *Bonac &c.*

15. Qui vouit aliquid sine certo loco, v. g. ingredi Religionem S. Benedicti, satisfacit intrando quodcunq; Monasterium illius Ordinis, in quo seruentur substantialia regulæ. Neq; tenetur pro admissione peragrare Prouinciam, sed satis est adire loca aliquot non nimis dissita. Et satisfacit voto, si postquam ingressus est, remittatur, aut egrediatur (saltem cùm iusta causa, qualis est v. g. grauis ac diuturna tristitia, & anxietas, siue ex natura ipsa, siue aliunde nata. *Escob.* ex *Sanch.t.*1.*l.*4.*c.*16. *n.* 100.) ante Professionem. *v.Trull.lib.*1.*c.*2.*n.*20.*c.* 7. & 8.

16. Qui vouit aliquid sine certa qualitate, v. g. Religionem in genere, potest ingredi, quamcumque, etiam laxiorem; modò seruentur essentialia, & sit approbata. Similiter, si quis vouit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, sed satis est, (loquendo de obligatione præcisè) vt det quod non sit planè ineptũ.

17. Qui vouit aliquid sine certa quantitate, v.g. eleemosynam, pecuniam, frumentum, &c. satisfacit, dando quantum voluerit, modo non tam parum, vt videatur potius irridere suum votum, quam implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione vouentis, quia nemo censetur se obligare, nisi ad id, quòd commodè potest, & communiter est decens. *Suar. Sanch.l.* 4. *cap.* 13.

18. In dubio de mente vouentis, debet fieri interpretatio secundùm verborum, quibus

non poſſes, non teneris ad partem.

4. Si verò diuidi commodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem, quam potes: vt v. g. 1. Qui non poteſt ieiunare tota hebdomada, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſummauit poſt votum caſtitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus votum adhuc ſit poſſibile (reddere enim debet) *v. Bon. p. 7. §. 1.*

5. Quod ſi votum diuidi quidem poſſit; ſed vnum in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria tantũ, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependenter à priori, tanquam illius appendices, & modi: tunc ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio acceſſorij, non autem contra: vt v. g. vouiſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; ſi peregrinatio impoſſibilis fiat non teneris cilicium ferre; & oblationem mittere, *v. Sanch. l 4. c. 10. Bon. d. 4. q. 2. p. 4. §. 4 Trul. l. 2. c. 1. d. 10.*

DVBIVM VI.

De voti irritatione.

ARTIC. I. An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

Reſp. Cùm non debeat violari cuiuſquam dominium ac quilibet dominus poſſit vti ſua libertate, hinc ſi poteſtati dominatiuæ alterius ſit ſubiecta alicuius voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota, qualiacunque ſint, ad ſuum libitum, ſine vlla cauſa, valide irritare directè; hoc eſt, poteſt velle, & pronunciare, vt illa vota nulla ſint ita vt nullo etiam caſu obligatio poſtea reuiuiſcat (etſi peccet, ſi abſque cauſa irritet, vt docent *Leſſ. l. 2. c. 40. n. 75. Nauar Suar. Vill.*). Potrò hoc ius prouenit ex iure poſitiuo,

Digitized by Google

quo datur alicui legitima potestas dominatiua in voluntatem alterius. *Ita communiter DD. v. Sanch. l. 4. c. 24. n. 30. & 31.* Vnde resolues.

1. Quiuis pater, & in eius defectu, auus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantùm si tutrix sit, sed etiam in priorum defectu: & secundum quosdam, reliquis deficientibus etiam magister, vel herus, vt *Suar. Less. d. 10. n. 78.* contra *Sanch.* potest directè irritare vota liberorum impuberum: vt colligitur ex *c. Mulier. 32. q. 2. c. 1., & 2. 2. q. 1., & c. Si quis de reg.* Impubertas autem secundum iura finitur in masculis anno decimo quarto completo, in fœminis duodecimo completo, à die natiuitatis computando, vt *Sanch. l. c. v. Lay. t. 4. c. 2. Bon. di. 4. q. 2. p. 6. n. 2.*

2. Vota religiosorum (non tamen nouitiorum) etiam sub prædecessoribus emissa, irritare possunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatissæ, vt habet *Suar. l. 7. de voto t. 7. n. 19. Regin. l. 18. n. 342. Fill. Bon l. c. n. 26.* Excipitur tamen votum transeundi ad Religionem strictiorem. *v. Binsfeld. 3. p. Ench. c. q. Less. n. 73. Sanch. d. 24. n. 30. Bonac. l. 5.*

3. Item potest, secundùm *Sanch. lib. 9. de mat. d. 39.* maritus respectu votorum vxoris: licet probabiliùs id alij limitent ad ea vota, quæ mariti iuri præiudicant. *Laym. hic c. 7. Fill. t. 6. c. 8. q. 8. Less. d. 10. n. 83. & d. 15.*

4. Qui semel votum irritauit, si postea nolit, non ideo reualidatur, vt vult *Sà V. Irritatio voti.*

5. Nullus supradictorum potest directe irritare vota emissa ante subiectionem, v. g. ante matrimonium: facta verò intra tempus subiectionis, de re implenda post tempus subiectionis

Digitized by Google

nis v. g. in pubertate, vel post obitum mariti possunt irritare. *Bon. l. c.*

6. Votum de quo dubium est, vtrum emiseris tempore libertatis, an subiectionis, non posse irritare Superiorem, docet *Salas* 1. 2. *q.* 21. & *Caram. l.* 3. *c.* 1. *d.* 1. Sed contrarium tenet *Suar. Sanch. Bon. &c.* cum *Bardi d.* 6. *c* 1. §. 28.

7. Facta tempore subiectionis, possunt adhuc irritari post illud; v. g. quando filius iam est pubes. Quod verùm est, etsi in pubertate ea ratificasset putans, ex errore esse firma; secus tamen, si infirma esse nouisset, & independenter à prioribus ratificasset. *v. Less. l.* 2. *c.* 40. *dub.* 10.

8. Supradicti possunt reuocare, ac directè irritare vota, etsi semel ea ratificauerint; quia non priuarunt se dominio, & potestate sua. *v. Suar. de voto l.* 6. *c.* 6. Quod si tamen id fine causa fiat, erit secundùm quoidam peccatum mortale: licet probabilius id neget *Suar. l. c. c.* 4. *& Lay. hic.*

9. Prælatus potest irritare votum subditi, à prædecessore æquali vel inferiore confirmatum, non tamen à superiore. *v. de his. Bo. l. c. §.* 3. *Lay c.* 7.

ART. II. Quis vota indirectè possit irritare?

Resp. si alicui, non quidem voluntas vouentis, sed voti materia sit subiecta, ita vt in hanc ius habeat, is tale votum potest irritare, irritatione indirecta; hoc est eius obligationem suspendere in quantum suo iuri præiudicatur: idque ex lege naturæ docente, quòd nemo possit alteri promittere aliquid in præiudicium tertij *S. Th. in* 4. *d.* 38. *Suar. Less. &c. ll cc.* Vnde resolues.

1. Sic irritare possunt, præter supra nominatos, pater respectu filiorum puberum, quàm diu manent in domo paterna, nec sunt emancipati, item tutor puberis, vsque ad annum vige-

Digitized by Google

mum quintum, in ijs quæ eorum potestati officiunt *Lay. c. 7.*

2. Item potest vxor respectu mariti v. g. si is vouerit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare seorsim; quæ derogant vitæ sociali, & vsui dominij, quod habet in corpus mariti. *Less. num. 83. Fill. num. 255.*

3. Item dominus, & domina respectu famulorum, vt si ijs vouerint ieiunium, quo fierent inepti ad obsequia domini: quale votum non est castitatis, vel breuis orationis. *Less. n. 86.*

4. Item non tantum Pontifex respectu omnium fidelium; sed etiam Episcopi, & Principes respectu subditorum, quando materia illis præiudicat. Denique Superiores respectu nouitiorum, in ijs quæ impediunt Nouitiatus exercitia. *Less. d. 13. n. 8.*

5. Non possunt irritare indirectè vota de re alias præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præiudicant. Item neque vota implenda tunc quando materia voti non erit amplius subiecta, v.g. vota serui implenda cùm erit liber; & coniugis cum alter erit mortuus.

6. Potest quis etiam indirectè irritare vota longè antè facta, quàm sibi materia subijceretur; v.g. facta, à coniunge lõge ante matrimoniũ.

7. Potest quis etiam vota à se, vel antecessore concessa, & confirmata, indirectè irritare vt patet ex art. superiore. Excipe tamen, nisi suo iure cessisset: & hanc cessionem subditus acceptasset, vt v.g. in voto castitatis, mutuo mariti, & vxoris consensu facto. Secus tamen esset, si vel sola vxor, vel vterque independenter ab altero vouisset.

8. Vota indirectè tantum irritata reuiuiscunt,

cùnt, & obligant quando alteri desinunt præiudicare. *v. de his Bon. p. 7. Lay. c. 8.*

DVBIVM VII.

Quid sit mutatio voti?

Resp. Commutatio est substitutio alterius operis honesti loco eius, quod voto promissum erat, sub eadem obligatione. Circa quam, vt licitè fiat, traduntur hæ regulæ: *Prima*: Ad commutationem Voti requiritur authoritas Ecclesiastica. Quando commutatio fit in paulò minus bonum: quod si notabiliter minus sit, miscetur dispensatio. 2. Quando dubium est de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licet aliqui tunc putent sufficere authoritatem propriam. Hæc tamen sufficere ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod est tale in ordine ad vtilitatem spiritualem vouentis, & Deo gratius.

Secunda. Ad commutationem voti in æquale, requiritur causa, licet minor, quàm ad dispensationem, quia dispensatio planè liberat ab obligatione Voti; commutatio verò aliud subrogat. Vndè si fiat in melius, nulla causa requiritur; si in æquale cum authoritate Superioris, sufficit maior in illud propensio. Si verò dubitetur an sit æquale, sufficit notabilis molestia in implendo. *v. Less. l. 2. c. 40.* Vndè resolues.

1. Quamuis oratio absolutè sit melior ieiunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam, commutare; quia hic & nunc potest ieiunium esse Deo gratius; vtpotè vtilius ad bonũ spirituale huius hominis. *Less. d. 16. Sanc c. 56.*

2. Omnia Vota personalia propria authoritate commutari possunt in Votum Religionis: imò ipso

Digitized by Google

ipso iure omnia Vota realia sic mutantur in professione.

3. Qui habet Votum Religionis, non potest illud propria authoritate commutare in susceptionem Episcopatus: tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm Religio, licet perfectiorem esse supponat: tum, quia non constat, quod illud hic & nunc sit Deo gratius: tum, quia sic respondit Innoc. III, apud *Bon. in secundum præceptum d. 4. q. 2. p. 7.* Idem docet *Less. l. 2. c. 4. d. 16. nu. 103, Azor. Sanc. Laym. l. 4. t. 5. c. 6. nu. 15. Palaus d. 3. p. 16. n. 2. Fag. Diana p. 6. t. 6. R. 62.*

4. Qui habet facultatem dispensandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio est pars dispensationis; qui autem potest maius, etiam minus potest. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non potest mutare, nisi in æquale: quod moraliter & non scrupulosè æstimandum est, vt monet *Lay. 8.* In qua æstimatione, ait *Cajet.* non negligenda sunt concomitantia: v. g. in Voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, sed etiam expensarum, quas fecisset. *Suar. Less. v. Bon. p. 7. §. 3.*

5. Si is, cuius Votum mutatum est, malit deindè implere primum, id potest; tum quia id est, melius vel æquale: tum quia eius favorem factum est, cum tacita conditione, si ei placuerit. *Less. n. 97. Sanc. Fill. n. 289.*

6. Si Voti legitimè à Superiore commutati materia, sive opus fiat impossibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius, quia obligatio extincta est. *v. Laym. Bon. ll. cc.*

DVBIVM VIII.

Quid sit dispensatio, & qui possit dispensare in votis.

Resp. 1. Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, vt valeat, iusta causa requiritur, qualis v. g. est, 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reipub. 2. Notabilis difficultas in obseruatione voti. 3. Imperfectio actus, vel leuitas, ac facilitas, ex qua processit votum. *Suar. l. 6. cap. 17. Fill. nu. 260. Sanch. l. 4. c. 45. v. Bon p. 7. nu. 14. Laym. cap. 8. num. 5.*

Vnde resolues.

1. Cùm causa non sufficit ad integram dispensationem, partim dispensari, partim commutari potest *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, ac (cùm facilè possit) non contradicens, videtur dispensare, ait *Sà*.

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota iurata, & iuramenta pia soli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto. Sanch. l. 8. de matr. d. 3.*

4. Ante Voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei ius acquisitum, ideòque sine eius iniuria potest dispensari, vel commutari.

Resp. 2. Potest dispensandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iurisdictionem in foro externo, vel priuilegium, *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanc. d. 37., & commu.* Vndè dispensare possunt sequentes: 1. Papa respectu omnium fidelium in omnibus Votis. 2. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus; quia tantum habet iurisdictionem fori interni. *Suar. l. 6. c. 12.* 3. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum, & Nouitiorum; idque circa Vo-

ne, quæ vel in sæculo, vel etiam in Nouitiatu fecerunt. *Less. n. 8 & 107. Sanc. l. 9 de mat. d. 29.* non autem Prælati non exempti, neq; Abbatissæ. *Suar. Less. ll. cc. 4.* Ex priuilegio Papæ, Confessarij Ordinum mendicantium, secundùm concessionem, & moderationem suorum Superiorum, vt notat *Less. d. 13. n. 108.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papa inferiores possunt dispensare in omnibus Votis, exceptis quinque soli Papæ reseruatis, scilicet Voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum, ad Sanctum Iacobum Compostellam, & Vltramarina, siue in Terram Sanctam, vide *Bonac. Less. Laym. ll. cc.*

TRACTATVS TERTIVS.

De Tertio, & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid Tertium Præceptum.

Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, siue impendi cultui diuino, est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id designatur dies Sabbathi, est cæremoniale, & in nouo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & festi: præscriptusque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibeantur, illa præcipiantur: *Bonac. Laym. ex D. Thom. 2. 2. qu. 122.*

LII. *Præceptum seruandi festa non obligat sub mortali sepositio scandalo, si absit contemptus. Innoc. XI die 2. Martij damnauit.*

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur?

Resp. I. Die festo prohibentur omnia opera seruilia hoc est, quæ, & versantur circa materiã externam: & vel mechanica, & illiberalia sunt v. g. suere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operarijs tantùm, & seruis fieri solent *Ita DD. communiter, v. Laym. l. 4. t. 7. c. 1. Suar. Fill. &c. ex D. Th. l. 1.* Vnde resolues.

1. Impertinens est ad rationem operis seruilis, vtrum fiat ex lucro; an ex recreatione: ex hac, an ista intentione, pia, vana, & turpi, *Caiet. Suar. Laym. l. c. &c.* contra *Sylu. & Canonistas*.

2. Impertinens quoque est, siue fiat cum defatigatione, & labore, siue non, siue breui, siue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non est, ideoque nec prohibitum, festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare: iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc necessaria sunt licita. *Nauar. c. 13. Tol. & Lay. Suar. de fest. c. 27.*

4. Nec seruile est, ducere iumenta sine onere; cùm id sit iter facere, vt ait *Fill. hic. c. 9. ar. 170.* Ducere autem iumenta, currus, vel nauigium onustum mercibus, est seruile *Suar. l. c. Fill. l. c.* Quod si tamen festo talia itinera incepta sint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam vtilitatem, vel ob damnum, quòd alias sequeretur.

5. Item nec seruile est, siue gratis, siue pro pretio docere, studere, scribere, transcribere: & secundùm quosdam, vt *Medinam, Lopez, & Armillam*, quorum sententiam probabilem docet *Lay.*

con-

contra *Sà, Fill. Azor., & alios multos*, pingere, etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, sed tingere: vt v. g. colorare asseres vel pannos, dealbare parietes, illiberale est.

6. Videntur etiam excusari posse in Typographijs, litterarum collocatores, quando post diuina collocant neglectum pensum, vt habet *Laym. hic*. Imprimere tamen, seruile habetur. *Escob. E. 5. c. 4. Snar. Laym. &c.*

7. Excusat etiam *Fill. hic n. 169.* distillationem, quæ sine corporis fatigatione potius ad experientiam, & peritiam fit, quam ex officio, & arte.

8. Seruile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excusant per consuetudinem, ad otium aliaque peiora vitanda) venari *Granad. 2. 2. c. 3. t. 12. d. 4. s. 7. n. 65.* aucupari, militare, gladiari, piscari, (saltem in fluminibus recreationis gratia) & similia; piscatio tamen moderata esse debet. *v. Laym., & Fill. t. 27. c. 9. q. 12. Bon. d. 5. q. 1. p. 3. n. 25. Escob.* qui docet, laboriosam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excusant puellas ad otium vitandum acu pingentes. *Arm. Azor. Palaus, Sà, Marc. v. Dian. p. 6. t. 6. R. 15. & p. 4. t. 4. R. 62.*

Resp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non seruilia, quæ dicuntur forensia, vt sunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem, vel pœnam, & strepitus omnis iudicialis, id est, actiones, quæ ad decisiones causarum, tam ciuilium, quam criminalium, tam sæcularium, quam Ecclesiasticorum spectant. *Ita com. Doct. exc. 1. de feriis.* Vnde resolues.

1. **Festo non licet citare, adducere testes, id est,**

Digitized by Google

eſt, exigere iuramentum iudiciale, proferre aut exequi ſententiam : quæ ſi feratur, eſt irrita : *v. Laym. l. 4. t. 7. c. 2. n. 7.*

2. Nec licet emere, & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel priuatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel alijs iuſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus ; qui prohibitus eſt, *c. 1 de ferijs*, vt docet *Bon. ex Suar. t. 13., & Fil. t. 27. c. 10. q. 2. n. 180.*

3. Feſto licet excommunicare, diſpenſare, Iudicem priuatim informare, Aduocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum iudicialem, vide *Bon. l. c.*

DVBIVM II.

Quæ cauſa excuſent ab obſeruatione feſtorum, & quos opera prohibita liceant ;

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem : vti Superioris Religionum, imò, & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum *Suar. c. 33, Laym. c. 4. nu. 2. Bon. p. 1. nu. 20.*

Secunda. Conſuetudo : nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ : & præparationes deliciarum non neceſſariæ, vt cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum : item emptiones, & venditiones rerum parui momenti, *Bon. l. c. Lay. l. c.*

Tertia. Pietas in Deum ; per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei : vt pulſare campanas, circumferre imagines, vel cruces, in ſupplicatione Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſq; ratio-

ne in festum differantur, venialia habentur *Fill. nn. 218. Bon. l. c.*

Quarta. Charitas erga proximum: per quam licent, & valent actus iudicales pauperum, orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum, ne expensis grauentur. Sic etiam possunt rusticanorum, in paruis oppidis, si alijs diebus adesse nequeant, causæ ciuiles agitari. Similiter licet pauperibus, & infirmis pro tunc egentibus, subuenire. Item emere, & vendere rusticis, qui alijs diebus impediuntur. *Laym. c. 2. n. 7. v. Dian. t. 1. R. 34.*

Quinta. Necessitas propria vel aliena corporis vel animæ; si nimirum sine graui incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quomodo excusantur. 1. iudicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. si latro sit fugiturus, nisi tunc capiatur. Serui, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recusare: quod si tamen frequenter contingat, eos deserere debent. *Suar. Laym. l. c. 3.* Ijdem, & similes reficientes suas vestes, cum id alijs diebus non possint. 4. Pauperes, qui se suosque alere non possunt, operantes priuatim, sine scandalo; maximè quando multi dies festi, concurrunt. *Bon. n. 13.* 5. Coci, & culinarij. 6. Pistores, Laniones, & similes in oppidis populosis, & concursu festorum. 7. Chirurgi, & Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c., & quicumque quorum opus semel cæptum non potest intertumpi sine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis. 10. Piscatores halecum, Thunnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id possunt. 11. Instauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & similium,

Digitized by Google

lium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus necessarijs, vt funeribus, nuptijs, &c. si aliter fieri non potest, vt satisfaciant. 13. Agricolæ ad cauendum damnum ruri laborantes, vt si ob pluuiam imminentem segetes, vel fænum congregent. *Bon. n. 13. Fil. n. 211.* 14. Denique excusantur etiam mercatores, qui clausis tabernis quædam vendunt, cum præsupponere possint, emptoribus ea tunc esse necessaria, nec aliàs commodè emere posse. De suprà dictis *v. Suar. Fill. Lay. Bon. ll. cc.*

Sexta. Vtilitas, non simpliciter necessaria, sed ad communem lætitiam, vel splendorem: sic enim licet in aduentu, vel ortu Principis laborare, vt perficiantur theatra, ignes, vestes, &c. Quanquam monet rectè *Suar.* præstare in hoc casu petere veniam à Pastoribus: *vide Bon.*

Septima. Excusat item, saltem à graui peccato, paruitas operis, seu temporis. Vndè graue non videtur vna hora laborare, vt habet *Suar. l. 2. de festis c. 32.* maximè, vt notat *Lay.* si labor non sit nimis seruilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, si quis duas aut tres horas impendat. *v. Fill. t. 27. c. 11. q. 1. n. 105.* In forensibus autem, & iudicialibus, materiæ quantitatem non ex quantitate temporis, sed qualitate operis desumendam, monet *Escob E 5. c. 3. n. 14. ex Palao tom. 1. t. 9. d. 2. p. 3. num. 4.* Sic graue peccatum esse asserit venditionem rei magni momenti, cum magna solemnitate, licet breui tempore fiat. Quod intellige (secundùm prædicta) nisi consuetudo, vel necessitas excuset.

DVBIVM III.

Quæ opera festis præcipiantur?

Resp. Præcipitur. 1. Auditio concionis: non ta-

Digitized by Google

amen ſub mortali, niſi quatenus quiſq; tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem. *v. Trid. ſeſſ. cap. 4. de reform. Fill. hic c. 8. Bon. t. 1. d. 5. qu. 1. p. 2. n. 37. Suar. &c.* Dixi, *niſi quatenus*, & quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim, quæ ſub graui obligatione eos ſcire teneri, dictum eſt ſupra *l. 2. t. 1. c. 1.* tenentur lege charitatis, (ſi alias ea commodè addiſcere non poſſint) ſub graui peccato concioni, vel potius cathecheſi intereſſe *Bon. d. 5. in præc. 2. n. 28.* addens eo caſu concionem etiam miſſæ præferendam eſſe. *Trul. l. 1. c. 1. d. 4. num. 12. Fagund. &c.* 2. Præcipitur ſpeciali præcepto obligante ſub mortali; audire Miſſam, hoc eſt; morali, & humana aſſiſtentia, ſiue præſentia ei intereſſe. Eſt communis ex *c. omnes fideles, &c.* ex *c. Miſſas de conſec. diſt. 1.* contra *Angelum*, & *Roſellam*, qui ſemel, vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale. Obligat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos vſum rationis habentes; non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis eſt, quia eſt vniuerſale. Ratio ſecundæ eſt, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ eſt, quia non ſunt Eccleſiæ ſubiecti *C. de Lugo d. 22. ſ. 1. & 2. ex Nau. Sanch. & Kon.* Vnde reſolues.

1. Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt: cùm *Trid. ſeſſ. 24. c. 4. de ref.* dicat *teneri vbi id commodè fieri poſſit*: tum quia, ſi quæ obligatio fuit, ei derogatum eſt per priuilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar. de rel. t. 1. lib. 2. c. 16. Az. Nau. Cened. Zerol. p. 1. v. prad. Trull. & 2. l. 1. d. 4. n. Barboſ. in Trid. ſeſſ. 24. c. 4.* Imò

Fra-

Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipsis in priuilegijs communicant, concionantes in suis Ecclesijs, quouis anni tempore, possunt auditoribus suis concedere 18. annos, &c. 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Diana p. 4. t. 4. R. 22. & Rodrig. &c.*

2. Non est obligatio ad audiendam Missam feria quinta, & sexta, & Sabbatho Maioris hebdomadæ: neque diebus Rogationum. *Azor. Henriq. Suar. d. 88. s. 5.*

3. In die Natiuitatis Christi tantùm teneris audire vnam Missam. *Nau. Suar. Fill.*

4. Satisfacit, qui recitat sub Missa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam iniunctam in confessione, vt contra *Caiet. Sylu. August. Armil.* docet *Suar, Sà. Rodrig. Fill. &c.* Ratio est, quia duobus præceptis potest simul satisfieri, vt *v. suprà lib. 1. t. 2. c. 3. dub. 3.* Idem de eo, qui confitetur tempore Missæ, affirmat *Regin. lib. 19. nu. 14.* dummodò intentionem habuerit audiendi Missam. Negat autem *Suar. d. 88. sess. 6. Azor. cap. 7. quæst. 6. Gordonius, C. de Lugo l. cit.* si quidem possit differre confessionem, nec adsit necessitas præcepti confessionis. Idem dicit *Bon. d. 4. quæst. vlt. p. 11.* vbi contrariam praxim quorundam excusat, vel ob necessitatem communicandi, vel intentionem audiendi Missam aliam: vel denique ob bonam fidem.

5. Satisfaciunt etiam inseruientes Missæ, si recedant allaturi necessaria, v. g. vinum, hostiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium, non censentur abesse; dummodò non recedant ab Ecclesia, vel saltem non longè. *v. Bon.*

6. Peccat, qui non audit integram Missam: & quidem venialiter, si omittatur parua pars:

mor-

mortaliter, si notabilis, v.g. media, vel tertia pars: *Laym.* tamen, & *alij* durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, vsque ad finem adsit. Additque communiter excusari à mortali, qui audiunt à principio Epistolæ, vel secundum alios, Euangelij vsq; ad finem, vel ab initio vsque ad Communionem. *v. Bon. t. 1. d. 4. qu. vlt. C. de Lugo d. 22. sect 1. nu. 3.*

7. Non peccat saltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus successiuè duas dimidias Missas audit, vt habet *Nauar. cap. 21. Sà, Sotus, Henriq. Dian. to. 1. tr. 3. R. 18. Bon. d. 4. q. vlt. p. 11. Hurtado* contra *Suar. Kon. Fagund.* qui audit integram Missam. Ob quam causam est probabile, etsi simul audiat, vt habet *Bon. l. c. Hurt. & Dian.* contra *Reg. Kon. C. de Lugo &c.* quorum sententia videtur probabilior.

LIII. *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas eius partes, immò quatuor simul à diuersis Celebrantibus audit. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

8. Non satisfacit, qui sub sacro dormit, pingit, docet: vel qui est post murum, aut aliam rem, tali loco vnde nihil audiri, videri, vel notari possit, quid fiat: quia non censetur moraliter præsens. Satisfacit tamen surdus, cœcus, & quicunque (licèt sit post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel procul à templo) ita est præsens, vt si signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectata loci natura (etiamsi ipse per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat) sitq; pars per moralem coniunctionem eius multitudinis, quæ dicitur præsens, & est in conspectu altaris. *Bon. l. c.*

9. Audiens debet esse attentus, saltem virtuali-

tualiter, & in confuſo, vt aliquo modo aduertat, quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, vt tamen ſemper aduertere poſſit, quid fiat, licet peccet irreuerentia, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Kon. 3. p. q. 83.* cum *Sylue. Roſel. & Medi.* docet, eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modo ibi ſit præſens, & cum reuerentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet *Lay* contra *Suar. Bon.* & alios *v. Kon l. c. & C. de Lugo n.* 26. 27. Plura de tota hac materia *v. ſupra l.* 1. *tr.* 2. *c.* 3. *du.* 2. 3. *&* 4.

10. Præceptũ audiendæ Miſsæ impletur quocunque in loco, ſiue in Parochiali, aut Cathedrali, ſiue in Regularium Eccleſia, ſiue in Oratorijs priuatis, ſiue extra Eccleſiam audiatur. Ratio eſt, quia Eccleſia tantũ auditionem Miſsæ præcipit, non autem locum: ergo quouis loco impletur. *Tol. l. 9. cap. 7. Azor. c. 6. Rodriq. Nau. Fill. Nugn. Suar. Kon. Bon. d. 4. q. vlt. pu.* 12. *nu.* 4. *& plures*. Quæ doctrina licet certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſupra citatos Authores, à quodam moderno, vito alias docto in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt; ne cui (quia libet obuius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DVBIVM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & feſtis maioribus.

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Authorum (quos *vide ſuperiore dub. caſu vlt.*) vt ait *C. de Lugo di.* 21. *ſ.* 1. *num.* 2. certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico t.* 4. *c.* 7. & in *Reſolutionibus moralibus*, in forma manualis editis *c.* 8. in dubiũ vocet, ſcrupulumque mouere conetur. Ratio eſt. 1. Quia

nullum extat ea de re præceptum. 2. Quia *cap. vt Dominicis*, iubetur Parochus ante Missam eijcere eos, qui p oprio Parocho contempto, isthic Missam audire vellent: ergo sine contemptu (formali) licet 3. Quia *cap. si quis de consec.* iubentur ij qui habent oratorium domi, in maioribus festiuitatibus audire sacrum in Parochia, vel in ciuitatibus. 4. Quia vniuersalis fidelium, & ipsorummet etiam Parochorum doctorum, & confessariorum: (qui pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo, id non tantum, (vt loquitur *Marchantius l. c.*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia *Trid. sess. 22. c. 7.* tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) vt frequenter adeant Parochias, saltem Dominicis, & festis maioribus. *v. Fagund. C. de Lugo Barbos. Zenedo, Trull. l. 3. c. 1. d. 6.*

Neque obstant, quæ *Marchant.* obijcit *vt*:

1. Quod iura antiqua decernant contrarium; eò, quod *Sixtus IV. de tregua, & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Missam in Parochia, Dominicis & festis. Nam in primis ex illo Sixti decreto nihil sequitur; cùm is non dicat teneri, sed tantùm prohibeat, ne publicè *prædicetur non teneri*. Cum enim honestissimum sit, populum audire Missam in Parochia, idque suadere deceat; minimè deceret id (publicè præsertim) dissuadere: nam inde scandala, & proprij Parochi contemptus sequi possent. Et hoc est, quod Sixtus cauere voluit. Deinde esto antiqua forsan aliqua iura id habeant, eis posterioribus temporibus per varia priuilegia receptam que consuetudinem vniuersalē est] derogarū *Cai. C. de Lugo & cat. Aut cit.*

Nec obstat 2. Quod multos Canonistas eam opi-

opinionem secutos asserit. Esto enim olim quidam sic senserit; hoc tamen tempore, post tot, & tam ampla priuilegia, post tam claram, & diuturnam consuetudinem, post Eminent. Cardinalium declarationes, & ipsorum etiam Pontificum nota decreta contraria (*vt vide sequenti Resp.*) an aliqui id doceant, nescio.

Nec 2. Locus Tridentini paulò ante in resp. citatus, quem obijcit, vt patet ex ipsis verbis, & declaratione Eminen. Card. Authorumq; communi explicatione.

Resp. 2. Episcopus non potest censuris, mulctis, alijsq; pœnis cogere ad audiendam Missam in Parochia. Est contra *Marchant. l. c.* vbi ait, *Regulares ita communiter respondere, vt priuilegiorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent phitacteria*; & contra *Authorem Parochiani obedientis*. Ratio autem est. Quia, vt ait *Nauar.* Episcopus non potest tollere, (nec restringere) ius commune, & generalem totius orbis consuetudinem. Ita docent præter *Auth. suprà cit. S. Anton. p. 2. tit. 9. cap. 10. §. 1. d. 4. Sylu. V. Missa, Tolet. Laym. l. 4. c. 7. c. 3. & 6. & comm. omnes Theologi, & Canonistæ moderni*: Asserunt; *Azor. to. 1. l. 7. c. 8. q. 6. & C. de Lugo d. 22. s. 1.* pro hac sententia, declarationem Cardinalium in Trid. quæ expressè habet: *Non posse Ordinarium mulctis, & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiæ, & contumaciæ.* Et si quis his duobus, tanquá Regularibus minùs fidat, legere potest eandem declarationem apud *Barbosam in Tridēt. sess. 22. c. 8. de sacrif. Missæ, & sess. 24. de refor. cap. 4. n. 12.* Item *tractatu de officio, & potestate Parochi*, vbi eandem sententiam Barbosa ipse sequitur, & pro ea supra vi-

nullum extat ea de re præceptum. 2. Quia *cap. vt Dominicis*, iubetur Parochus ante Missam eijcere eos, qui p oprio Parocho contempto, isthic Missam audire vellent: ergo sine contemptu (formali) licet 3. Quia *cap. si quis de consec.* iubentur ij qui habent oratorium domi, in maioribus festiuitatibus audire sacrum in Parochia, vel in ciuitatibus. 4. Quia vniuersalis fidelium, & ipsorum met etiam Parochorum doctorum, & confessariorum: (qui pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo, id non tantum, (vt loquitur *Marchantius l. c.*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia *Trid. sess. 22. c. 7.* tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) vt frequenter adeant Parochias, saltem Dominicis, & festis maioribus. *v. Fagund. C. de Lugo Barbos. Zenedo, Trull. l. 3. c. 1. d. 6.*

Neque obstant, quæ *Marchant.* obijcit *vt*:

1. Quod iura antiqua decernant contrarium; eò, quod *Sixtus IV. de tregua, & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Missam in Parochia, Dominicis & festis. Nam in primis ex illo Sixti decreto nihil sequitur; cùm is non dicat teneri, sed tantùm prohibeat, ne publicè *prædicetur non teneri*. Cum enim honestissimum sit, populum audire Missam in Parochia, idque suadere deceat; minimè deceret id (publicè præsertim) dissuadere: nam inde scandala, & proprij Parochi contemptus sequi possent. Et hoc est, quod Sixtus cauere voluit. Deinde esto antiqua forsan aliqua iura id habeant, eis posterioribus temporibus per varia priuilegia receptam que consuetudinem vniuersalē est) derogarū *Cai. C. de Lugo & cat. Ant cit.*

Nec obstat 2. Quod multos Canonistas eam opi-

opinionem secutos asserit. Esto enim olim quidam sic senserit; hoc tamen tempore, post tot, & tam ampla priuilegia, post tam claram, & diuturnam consuetudinem, post Eminent. Cardinalium declarationes, & ipsorum etiam Pontificum nota decreta contraria (*vt vide sequenti Resp.*) an aliqui id doceant, nescio.

Nec 2. Locus Tridentini paulò ante in resp. citatus, quem obijcit, vt patet ex ipsis verbis, & declaratione Eminen. Card. Authorumq; communi explicatione.

Resp. 2. Episcopus non potest censuris, mulctis, alijsq; pœnis cogere ad audiendam Missam in Parochia. Est contra *Marchant. l. c.* vbi ait, *Regulares ita communiter respondere, vt priuilegiorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent phylacteria*; & contra *Authorem Parochiani obedientis*. Ratio autem est. Quia, vt ait *Nauar.* Episcopus non potest tollere, (nec restringere) ius commune, & generalem totius orbis consuetudinem. Ita docent præter *Auth. suprà cit. S. Anton. p. 2. tit. 9 cap. 10. §. 1. d. 4. Sylu. V. Missa, Tolet. Laym. l. 4. c. 7. c. 3. & 6. & comm. omnes Theologi, & Canonistæ moderni*: Asseruntq; *Azor. to. 1. l. 7. c. 8. q. 6. & Cid. Lugo d. 22. s. 1.* pro hac sententia, declarationem Cardinalium in Trid. quæ expressè habet: *Non posse Ordinarium mulctis, & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiæ, & contumaciæ.* Et si quis his duobus, tanquã Regularibus minùs fidat, legere potest eandem declarationem apud *Barbosam in Tridẽt. sess. 22. c. 8. de sacrif. Missæ, & sess. 24. de refor. cap. 4. n. 12.* Item *tractatu de officio, & potestate Parochi*, vbi eandem sententiam Barbosa ipse sequitur, & pro ea supra vi-

ginti Authores celebres, partim Theologos partim Canonistas, qua Regulares, qua non Regulares citat. Vide eiusdem *Remissiones in Tridentinum, impressũ Antuverpiæ Anno* 1644. & *Zerolam in praxi Episcopali p.* 2. *V. Parochia*, & *p.* 1. *V. Missa* §. 6. Idem disertis verbis confirmat Clemens VIII. anno 1592. 22. Decemb. decreto suo, circa hanc ipsam controuersiam Duci excitatam, quo eam dirimit, his verbis. *Præsenti nostro decreto sancimus, licere sæcularibus, Christiq; fidelibus vniuersis, Missas diebus Dominicis, & festis alijs maioribus audire in Ecclesijs, tam Fratrum Predic. quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegij Societatis IESV iuxta eorum priuilegia, & antiquas consuetudines, dummodo id in contemptum parochialium Ecclesiarum non faciant: & tã dictis Fratribus Predicatoribus, ac Presbyt. dicta Societatis, quam alijs priuilegiatis, quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesimali, & Paschali, & quouis alio tempore, confiteri licitè posse, &c.* Quòd si verò dicta priuilegia, & alia similia clarius cognoscere lubet; inspiciatur (vt alia taceam) Compendium priuilegiorum Societatis IESV, vbi præter Leonis X. clara sunt verba Pauli 3. in *extrau.* data Anno 1549. Kalend. Nouemb. quæ incipit. *Licet debitum*: qua *omnibus Christi fidelibus cuiuscunq; conditionis, qui verbi Dei prædicationibus in templis eiusdem Societatis interfuerint concedit, vt ibidem Missas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant: neq; ad id ad Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Porrò, ne quis miretur, tam ampla priuilegia Regularibus concessa à varijs Pontificibus, placebit inspicere eorum Bullas, in quibus reperiet

motiua grauissima; aut si nec inspicere lubet, recogitet saltem, Deum ipsum Innocentio 3. (dum vidit Ecclesiam Lateranensem iam ruituram) ostendisse eam sustentari à S. Dominico, & S. Francisco. Consideret, quòd sicut olim in varias orbis plagas, & in ipsam Germaniam, doctrina Christi translata est opera Regularium; ità sine eorum subsidio conseruata diu non fuisset, vel saltem minus floruisset. Et denique ne Regularibus succenseat quisquam, quòd priuilegia sua tueantur, sciendum est, quòd sine consensu Sedis Apostolicæ ijs renunciare, aut cedere non possint: *vt v. lib. 2. De tit. 43. de arb. cap. 5.* imò etsi faciant, irritum fore, & peccaturos, quia iniuriam inferrent Ordini, & Ecclesiæ toti.

XXXVI. *Regulares possunt in foro conscientiæ vti priuilegijs suis, quæ sunt expressè reuocata per Concil. Trid Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit. Nunc ad argumenta Marchantij breuiter respondeo.*

1. Affert Authoritatem cuiusdam P. Capuccini, qui *Parochianum obedientem* scripsit. Et huic quidem me paulò ante sat multas grauesque authoritates opposuisse, existimo.

2. Ait, quorundam Episcoporum praxim esse contrariam eamq; fundari in iure antiquo, & nouo *Trid. loco cit. sess. 22. & sess. 24.* vbi dicit: Teneri vnumquemq; Parochiæ suæ interesse, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in plerisq; locis ruralibus docentur in Missa; ergo etiam ad Missam possunt cõpelli.

Resp. 1. Praxim istam (sicubi est) paucorum esse, & contrariam praxi communi Episcoporum, in omnibus regnis, & prouincijs, & insuper Præsulis Summi.

2. Praxim istam nec fundari in iure antiquo, cùm illi (si quòd fuit) per priuilegia sit derogatum, & abrogauerit consuetudo : nec in nouo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus, & catechesi, nullam facit mentionem Missæ ; & in pœnalibus non valet illatio. Tum, quia Tridentinum expressè addit, quod *Marchantius* in sua citatione omittit (cùm tamen ad rem plurimùm faciat) *si commodè fieri potest*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, esse receptam, ostendit vniuersalis Ecclesiæ consuetudo; eò quòd fortè regulariter *commodè fieri non poterat*, vt notat *C. de Lugo l. c.* Neque Catechesis communiter, docetur in Missa, nisi fortè in pagis, vbi ratiùs contendunt Regulares cùm Parochis de re præsenti. Denique nescio, an non Episcopi, de quibus loquitur, ex numero fortè sint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etsi mendicantium*, quæritur, quod etsi Episcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adiuuare deberent, non solùm id negligant, verùm etiam Concilij Tridentini verbis in prauum sensum detortis, eos incommodis, & perturbationibus afficiant.

3. Citat decreta Synodi Leodiensis, & Namurcensis; subiungitq; *Quis verò audeat hæc condemnare, & Patres istius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt ?*

Resp. Decreta ista (& si quæ fortè sunt similia) intelligenda esse, nè cum contemptu proprij Parochi, audiant sacrum extra Parochiam : aut si quæ sensum alium habent, non esse recepta, vel vsu abrogata. *Ita Autt. citt. communit.* Videri potest *C. de Lugo l. c. Barbos. & Zerola ll. cc.* & dignissimus lectu libellus *Francisci Pontani*, Con-

Digitized by Google

Concionatoris regij) cuius titulus: *Reſponſa ad quæſita cuiuſdam primarij Prælati &c.* excuſsus primùm gallicè Nancæi, anno 1625. poſtea verò latinitate donatus, & reſcuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, anno 1634. mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cùm eam, vtpotè honeſtam in primis atq; decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cùm perſuaſione obligationis Parochialia, vel cùm apprehenſione peccati Regularium templa frequententur.

DVBIVM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera, ſi adſit non teneris curare celebrari priuatim in portatili cum priuilegio, neq; (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, vt habet *Nau.c.13.Suar.Fill.t.5.c.5.p.11.*

Prima cauſa eſt Impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo proprio, vel proximi; corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & beneuolæ matris. *Bon.d.4.q.vlt.p.vlt.Nau.Fill.t.5.c.7.q.11.Suar.d.85.*

Secunda cauſa eſt, quodcunq; motiuum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari: *v. Suar.in 3.p.ſ.6.c.5.Lay & Bon.l.c.* Vnde reſolues.

1. Excuſantur qui ſunt in nauigatione, vel carcere. Item in morbo, vel conualeſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto; de quo ſuo loco.

2. Item qui cuſtodiunt caſtra, vrbem, gre-

gem infantes, vel puerum, (qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum, aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent, & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt *Bon. Kon. n. 86. & 314.*

3. Item, cui periculum eſt grauis offenſionis mariti; parentum, vel Dominorum. *Henr. Suar. Fill. n. 227.* Si tamen id ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v. g. ſocios, cùm viam ignoret, vel, pericula metuat. Alias verò tenetur ad Miſſam ante iter, vel in itinere *Sua. ſ. 6. Rodrig. Bon. l. c.*

5. Si ſit grauis difficultas eundi ad Eccleſiam, ob diſtantiam v. g. vnius, vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij: maximè ſi via ſit moleſta, cœlum pluuium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. *Bon. Suar. Fill. l. c. Marchant. Reſol. paſt. 2. 4. c. 6. n. 7.*

6. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum *Sylu. Caiet. Fill. n. 229.*

7. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo conueni entes; *Nau. Henr. Sà, Azor. Bon. l. c.*

8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id aduertatur, ſi prodeat. *Lay. l. 4. t. 5.*

9. Si quæ ſciret, alteri à quo perdite amaretur, ſecuturam occaſionem peccati, ſi prodiret, *Sà, Fill. n. 227.*

CA-

Digitized by Google

CAPVT II.

De IV. Præcepto: Honora Patrem, &c.

DVBIVM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESP. Tenentur vi huius Præcepti, tum genitoribus, tum superioribus, in ijs rebus, in quibus quisq; & quamdiu subiectus ijs est, amorem, reuerentiam, & obedientiam præstare; ita vt si notabilis horum defectus sit in re graui, grauiter peccetur: quod facilius fiet respectu parentum, quam aliorum *Ita commun. v. Fill. t. 28. p. 2. c. 1. Regin. l. 2. c. 1. &c.* Vnde resolues.

1. Contra amorem grauiter peccat filius. 1. si signa odij parentibus ostendat, & asperè tractet. 2. si toruo oculo ferè semper intueatur, ac ira asperè loquatur, ac si odio haberet. 3. si non succurrat in graui necessitate spirituali, vel corporali. 4. si non impleat eorum testamenta, & legata, modò hæres sit. 5. si graue malum v. g. mortem illis optet. *Nauar. Regin. l. 20. nu. 8. Fill. to. 28. c. 1. q. 3. & 7.*

2. Contra reuerentiam grauiter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leuiter: & secundum *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. si grauiter contristet *Regin. l. 20. n. 24. Fill. nu. 17. & 18.* 4. Si animo deliberato ad grauem iram prouocet verbis contumelijs, vel talibus, quibus sciat grauiter offendendos. 5. Si maledicta, conuitia, &c. in eos conijciat, *Nau. Fill. &c.* 6. Si pauperes despiciat, vel nolit agnoscere: quod si tamen exterius tantum dissimulet se nosse, & nolit apud se habere, ex iusta causa, dummodò prouideat de necessarijs; *Bon.* excusat à peccato graui, eò quòd rationabiliter non sunt inuiti. 7. Si in foro externo etiam de vero

crimine accuſet extra crimen hæreſis, proditionis, vel coniurationis in Principem, cùm non eſt alius corrigendi modus, *v. Bon. d. 6.*

Vide propoſitiones damnatas, vbi de Charit. cap. 2. dub. primo.

3. Contra obedientiam grauiter peccat; 1. ſi in re graui ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem *Fill. n. 20.* 2. ſi contra voluntatem parentis ducat vxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore iuxta ſuæ regionis vſum; non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3. ſi ſine iuſta cauſa nolit eam ducere, quam vult parens: maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas leuaretur. Erit autem iuſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. ſi in conſultis parentibus nubat, vt habet *Sanch.* Poteſt tamen, vbi conſuluit ipſis inuitis prudenter contrahere cum ſe digna: cum circa electionem ſtatus ſit ſui iuris. *Leſſ. l. 4. c 40. n. 43. Sanch. l. 4. c. 15. Fill. c. 10. n. 20.* An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, *v. infr. l. 3. tr. 5. c. 1. dub. 4.* Item, an alienare poſſint bona, *vid. infrà l. 3. tr. 5. c. 5. d. 2. & lib. 3. tr. 5. c. 4. d. 1.*

4. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò, vt ſi in graui neceſſitate aliter iuuari non poſſint, teneatur manere in ſeculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valde probabile periculum ſalutis immineret) & ſi Religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & iuuare parentes; dummodò eorum neceſſitas eius Profeſſionem anteceſſerit. *Fill. q. 5. n. 9. Bon. q. 1. p. 6.*

5. Si verò neceſſitas poſt Profeſſionem ſu-

per-

peruenias, si ea extrema sit, tenetur egredi, petita prius, licet non obtenta venia. Si autem sit grauis tantum, in qua vtcunque possint viuere, nō tenetur quidem, potest tamen egredi, si Prælatus permittat. Quo casu tenetur, in quantum non obstat suo intento, deferre habitum, & obseruare substantialia Religionis: at postquam parentibus subuentum est, redire. *v. Less. l. 2. c. 41. dub. 3.* vid. & infrà *tr. 5. c. 1. dub. 4.*

DVBIVM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes, v.g. auus, proauus, &c. tenentur graui obligatione iuris naturalis, conseruationem, & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bon. d. 6. q. 1. Azor p. 2. l. 2. q. 17. Fill. tr. 28. c. 2.* resoluuntur hi Casus,

1. Grauiter peccant parentes, qui sine iusta causa, prolem hospitali, vel locis publicis exponunt, *v. Bo. hic, & Fill. t. 21. p. 2. c. 2. & infrà tr. 5. c. 1.*

2. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare proprio lacte, nisi, habeat iustam excusationem: tunc verò tenetur sub graui peccato, bonam nutricem quærere *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. Laym.* Item tenetur secundùm iura prolem alere ad finem anni tertij: postea educatio vsque ad emancipationem spectat ad patrem. Excipe, nisi hic esset pauper, & mater diues. *Fill. Lay. l. 5. t. 10. c. 3. Reg. l. 20. nu. 32.*

3. Pater tenetur proli, non tantùm legitimæ sed etiam (in quo ius ciuile à Canonico correctum est, iusta *c. cum habere*) spuriæ curare alimenta, hoc est cibum, potum, vestitum, & honestas artes, iuxta suum statum: nisi tamen aliundè se alere possit, & non indigeat; deinde

etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Ecclesiasticis possunt hæc suis spurijs præstare *Fill. l. c. t.* 28. *c.* 2. *nu.* 28. *Laym. l.* 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 5. vid. infrà *tr.* 5. *c.* 4. *d.* 5. *q.* 1. Hinc peccant. 1. si non adhibeant diligentiam saltem mediocrem, vt acquirant bona, quibus filij alantur, habeantq; hæreditatem secundùm suum statum. 2. si bona dilapidando impotentes se reddant, ad liberos honestè secundum statum suum educandos, ac dotandos. *Bon. d.* 6. *q.* 1. *p.* 6. *Azor. Fill. &c.* 3. si sine legitima causa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v.g. quia vult ingredi vel est ingressa Religionem, vel quia ipsis inuitis nupsit licèt se indigno. *Bon. l. c.* §. 2. ex *Azor. Reg. &c.* vel quia filius Ordinem sacrum suscepit. Sicut enim Pater tenetur dotare suas proles pro matrimonio, vel ingressu Religionis: ita etiam ad suscipiendos sacros Ordines. Neque hæc donatio est reuocabilis: imò sic donata non posse computari in legitimam, aut diuisionem, cum fratribus, docet *Barb. &c.* 17. Contrarium tamen tenet *Mol. &c.* cum *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 91. *&* 92.

4. Parens, tenetur proli subuenire relicta Religione; ijsdem casibus, quibus proles parenti quos vide *superiore dub. cas.* 4. *&* 5.

5. Parentes graui obligatione tenentur instruere liberos per se, vel alios, in necessarijs ad salutem. Hinc grauiter peccant, 1. si quantum in ipsis est nō curent, vt bonis moribus imbuantur, Doctrinam Christianam, seu fidei rudimenta addiscant, prauorū consortia vitent, mandata Dei & Ecclesiæ obseruent, Sacramenta frequentent, à peccatis abstineant, *Azor. Fill. Bon. l. c.* 2. Si occasiones peccandi ab ijs non auertant, vel

in

in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant, *Trull. l. 1. d. 3. n. 4.* 3. Si conſilio, vel exemplo malo deprauent. 4. Si non obiurgent, puniantque diſſolutos : moderatè tamen ; nam peccant, etiam verberando immoderatè v. g. vt notabiliter lædantur, *Sot. Syl. Bon. l. c. & d. 3. de contract. q. vlt. p. 3.*

6. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Vnde peccant, inuitos ad matrimonium, vel Religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trid. ſeſſ. 25. de Reg. c. 18.* excommunicat cogentes ad monaſterium filias.

7. Etſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubuenire, lege tum charitatis, tum pietatis; non tamen eſt ea obligatio quæ inter parentes, & liberos, cùm non ſit iſta dependentia. *v. Leſſ. l. 2. c. 41. n. 34.* Vnde ſi profeſſus eſt in Religione, non tenetur egredi, vt ſuccurrat, *Trul. l. 2. c. 2. d. 24. n. 8.* ex *Suar. &c.*

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre priuari hæreditate?

Reſp. poteſt ex iuſta cauſa, alias non; eaque: in teſtamento debet exprimi, *Auth. Sed hodie C. de inoff. teſtam.* Talis autem cenſetur:

1. Ingratitudo, (niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum) vt ſi affecit Patrem graui iniuria; vel eius vitæ inſidiatus eſt, vel manus iniecit, vel maleficis ſe immmiſcuit. *Bo d. 3. q. 7. p. 3.* ex *Couar. Sanc. Azor. Molin. &c.*

2. Si nouercam, ſeu Patris vxorem cognouerit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento noluit ſuccurrere fideiubendo, ſi impe-

dierit

dierit Patrem testari : si bona Parentum dilapidauerit, cum graui ipsorum dispendio.

3. Si filia minor 25. annis luxuriosam vitam elegerit, &c.

Circa quas.

Nota. Valere has causas, quando filius aliunde habet vnde viuat : nam alimentis ad vitam necessarijs priuari non potest, cum debeantur iure naturæ, quod à iure ciuili tolli non potest. *Bon. d 6. q. 1. p. 6. §. 3. ex Sanch. Molin Azor. Reg. Fill. Trull. l. 4 c. 1. d. 3. & to. 2. l. 7. c. 17.*

DVBIVM III.

Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum sunt loco?

Tutor (idem est de curatore) tenetur curam gerere pupilli, eiusque bona ritè, & fideliter administrare. Ratio est, quia in hunc finem constituitur, & assignatur pupillo patris loco. Quare si delinquat, vel notabiliter sit negligens hac in re, peccat grauiter, & ad compensationẽ damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (& saltem de dolo, & culpa lata) imò etiam si tutoris officium exercet pretio, (quod tamen si ab initio non est constiturum, censetur suscepisse gratis) tenetur etiam de leui culpa *Bon. de cont. di. 3. q. 19. p. 4.*

1. Tutor tenetur tueri personam pupilli, dum opus est, eumque bonis moribus imbuere, & bene educare per se, vel per alios *Bon. l. c.*

2. Tenetur bona pupilli fideliter administrare, ideoque (officium tutoris suscipiens) inuentarium conficere : alioqui damna ex eius defectu secuta resarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad vsus inutiles concedere.

3. Tutor (vti & Curator) tenetur conser-

uare

uare omnia iura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona alias peritura vendere, pecuniamq; conuertere in emptionem bonorum stabilium, vel in censum, &c. prout fuerit vtilius. *Ib.* ex *Rebel. p. 2. l. 17. q. 17.*

4. Si tutor, vel curator pecuniam pupilli conuertit in suos vsus, tenetur ad restitutionem totius lucri cessantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel Minor. *l. c. Reb. q. 17.*

5. Tenetur item ad restituendos fructus (deductis expensis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & sua culpa non percepit. *Syl. V. tutor. § 4. Rebel. l. c.*

6. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli persoluere, ita tamen, vt quantum fieri potest, bono pupilli consulat. *Sylu. Rebel. ll. cc. Tabiena. ibid.*

7. Tutor, vel Curator non potest donationes, vel remissiones gratiosas facere de bonis pupilli: quia non ad destruendum, sed ad tuendum est constitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; sic enim potest v. g. stipendio debito pro liberali seruitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Molin. Lugo d. 23 s. 10. Sanch. Trull. l. 7. c. 17. d. 8. v. Dian. p. 8. t 6. R. 17.*

8. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes; quia hoc onus est commune eorum, qui bona aliena administrant. *v. Bonac de contr. d. 3. q. 16. p. 4* & infrà hoc libro *t. 4. cap. 3. in appendice ad contractus.*

DVBIVM IV.

Qua obligatio dominorum, & famulorum aliorumq; Superiorum, & inferiorum erga se inuicem.

Resp. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum aliorumque suorum sub-

subditorum. Patet ex. 1. *ad Tim.* 1. *Si quis suorum, &c.* Et ratio est, quia sunt ipsorum caput, & vices parentum gerunt : ideoque tenentur quodammodò ad eadem ad quæ parentes. In primis verò curare tenentur, quantum in ipsis est, vt seruent præcepta Dei & Ecclesiæ. *Bon. d.* 16. *qu.* 3. *p.* 8. Vnde resolues.

1. Peccant Domini grauiter, 1. Si sine iusta causa impediant famulos, ne festi Missam audiant; vel si festis opera seruilia imponant, vel si iubeant ea quæ sine peccato fieri non possunt *Nau. c.* 14. *&c.* 2. Si peccandi occasionem permittant, cùm possint impedire : aut si grauiter delinquentes non corrigant, vel negligentes necessaria ad salutẽ non moneant, corripiant *Bo. l. c.*

2. Peccat item grauiter. 1. Si grauibus iniurijs afficiant; diabolos, canes, &c, appellent. *Bon. l c. & Trul. l.* 4. *c.* 1. *à.* 6. licet *Dian. p.* 7. *t.* 7. *R.* 47. excuset à peccato talem contumeliam, quod ex ira, & indeliberatione soleat proferri. 2. Si alimenta conueniẽtia non præbeant: mercedem iustam (dummodo fideliter seruierint) non soluant, sed differant absque rationabili causa. *Ib.* 3. Si ante elapsum terminum temerè domo expellant: in quo casu (nisi grauissima ex causa id fecerint) tenentur ad solutionem integræ mercedis. *Less. Azor. c.* 14. *q.* 1. *Fill. n.* 117. *Reg. Molin. &c. Escob. t.* 3. *R.* 9. *c.* 33. 4. Si eum, qui liberos alioſue domesticos, verbis, exemplo, vel moribus prauis corrumpit, & reprehensione nõ emendatur, e domo non dimittant. *Nauar. c.* 14. *Azor. Trul. d.* 61. *nu.* 2.

3. Herus non tenetur famulo infirmo (quandiu ægrotat) dare salarium, (nisi in extrema, vel graui necessitate, tunc enim debet ex charitate) imò sumptus in eius curationem impensos po-

teſt repetere. *Molin. l. 1. t. 28. c. 4. n. 8. Eſcob. t. 3. c. 9.*

Reſp. 2. Famuli, cæteriq; ſubditi tenentur ſuis dominis, & Superioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus nimirum amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis; quia ſunt illis quaſi loco parentum. *S. Th. 2. 2. q. 103. Reg. l. 20. n. 62.* Vnde reſolues.

1. Peccant famuli grauiter, 1. Si non laborent vel ſeruiant fideliter; tenenturque ad compenſationem damni. *Molin. Leſſius l. 1. c. 24. 2.* Si graue damnum inferant, vel inferri permittant, cum poſſint impedire *Nau. c. 14. n. 22. Fill. t. 28. c. 3. q. 10. Regin. l. c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur (siue à conſamulis, siue ab extraneis) in rebus quarum cura ipſis comiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. *Mol. Leſſ. l 2. c. 23. d. 10. n. 65. Fill. t. 36. c. 6. q. 9. n. 114.* 3. Si abſque grauiſſima cauſa diſcendant à domino ante terminum elapſum: vltra hunc vero manere non tenentur, etiamſi morbo impediti ſeruire aliquandiu non potuerint. *Mol. l. c. Reg. n. 517. Eſcob. E. 7. n. 50.* 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant. *Bon. l. c.*

2. Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem iuſtam domino negante, vtantur compenſatione occulta, *Mol. l. c. Fill. tr. 36. c. 6. q. 3.* dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi: nec plus accipiatur, quam debetur; neque ſcandalum, aut aliud incommodum graue timeatur. *v. Bon. de reſtit. d. 2. q. vlt. p. 3. n. 16.*

3. Similiter pro obſequijs, ad quæ non tenebantur præſtitis, (ſi quidem illa non gratis, & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Nau. c. 17. n. 108. Leſſ. l. c.* Plura de his v. infrà *t. 5. c. 1. d. 4.*

d. 4. & c. 3. d. 10. & Bon. d. 6. q. 1. p. 8.

XXXVII. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè haris suis surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

Ad quid teneantur Coniuges erga se mutuò, vi huius præcepti.

Resp. Vxor in ijs, quæ spectant ad domus gubernationem, & bonos mores, tenetur obedire marito: hic verò vxorem non vt seruam, sed vt sociam tractare. Ratio est, quia maritus est caput, & vxor commembrum, *Nau. c. 14. n. 20. Toll. Fill. t. 28. c. 9. q. 6. n. 144. & commun.* Vnde resolues.

1. Coniuges peccant. 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium. 2. Si sine dispensatione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacramentum matrimonij in statu peccati mortalis recipiant. 4. Si vtantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si debitum sine iusta causa negent. 6. Si cum periculo pollutionis tactus habeant impudicos.

2. Peccat grauiter vxor, 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad grauem iram, vel blasphemiam prouocet. *Fill. l. c. n. 145. & Bonac.* 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & consuetudinem fœminarum similis status; nisi tamen ex paraphernalibus, habet. 3. Si spreto viro, sibi imperium vindicet. 4. Si nolit sequi virum domicilium mutantem dummodò possit sine periculo vitæ, & salutis, & contrarium non sint pacti, & maritus post nuptias non sit factus vagus *Nauar. Tol. Bon. p. 7. v. infrà. t. 5. c. 1. dub. 4.* 5. Si sine sufficienti iudicio malè iudicet

de

Digitized by Google

de mariti continentia. 6. Si ſine iuſta cauſa debitum neget v. infrà *l.* 6. 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine iuſta cauſa, qualis eſt, ſi v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylu. Trul. c.* 1. *d.* 4. *n.* 18.

3. Peccat grauiter maritus. 1 Si verbis contumelioſis, vel infamatorijs afficiat vxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei, vel Eccleſiæ ſine iuſta cauſa. *Sayr. l.* 7. *c.* 7. *Nauar. c.* 14. Si verò impediat, etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilij tantum ſunt, vt eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantum peccat venialiter, niſi conſtet quòd magnam ex ijs vtilitatem percipiat. *Say. Fill. Bon q.* 1. *p.* 7. *Trul.* 3. Si cædat grauiter: moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex graui cauſa moderatis verberibus, habita ratione conditionis, & ſtatus, quãdoque poteſt. 4. Si alimenta neget; niſi tamen vxor à conſortio mariti propria culpa diſceſſerit 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem. 6. Si vxori non cohabitet, vel ſine iuſta cauſa diu abſit. 7. Si cùm poſſit, alimenta non procuret. *v. Fill. n.* 140. *&* 141. *Nauar. cap.* 14. *nn.* 9. *Tol. l.* 5. *c.* 2. *Sanch. l.* 10. *de matr. d.* 18. *nu.* 16. *Bon. p.* 7.

DVBIVM VI.

Qua obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp. *Aſſideat, doceatq; roget, Sacramenta miniſtret, Succurrat, ſeruet tradita quaque ſibi.*

1. Curatus, ſiue Parochus iure diuino tenetur. Reſidere in ſua Parochia. *Trid. ſeſſ.* 23. *c.* 1. *de refor. Barb. de offic. Paroch. c.* 8. *n.* 1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex iuſta cauſa, &

Digitized by Google

licentia Episcopi ad breue tempus abesse. *v. Nau. c. 25. Azor. t. 2. l. 2. c. 4. Posse. Barbos. Trul. l. 4. cap. 2. d. 8.*

2. Tenentur administrare Sacramenta, quoties & quando cum periculo. *v. infr. & Bon. p. 1. d. 4. q. 3. p. 2. Poss. Barb. ll. cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, vt populus audiat Missam: quam etiam teneri eam eidem applicare diebus saltem festis, & aliquot alijs docet *Tol. l. 3. c. 5* Sed negant *Suar. Kon. in 3. p. n. 83. ar. 1. d. 1.* cum nullo iure id cautum sit. *v. Bon. q. vlt. Barb. l. c.*

4. Docere populum, concionando, arguendo, &c. per se, vel alios. *Tol. l. 5. c. 5. Poss. Barb. Trul. ll. cc.* v. suprà.

5. Tenetur singulis diebus Dominicis, & festis solemnibus populo Doctrinam Christianam explicare, per se, vel per aliũ, vt constat *ex Trid. s. 24 c. 4. de ref.* idq; sub graui obligatione etiam iuris diuini, ob summam necessitatem, propter quam eos ab Episcopis, alijsque Prælatis ad id cogi posse sub pœna excommunicationis (omnesque alios vt eam audiant, dicant & sciant) docet *Trull. l. 1. c. 1. d. 4. n. 7., & 8. Bald. t. 2. l. 1. d. 48. ex Sanch. Pal. Barb. &c.*

6. Tenetur infirmos visitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Poss. Reg. tom. 2. l. 20. s. 5. s. 3. Barbos. c. 7.* vide suprà.

DVBIVM VII.

Qua obligatio Præceptorum, & Discipulorum?

Resp. Inter Præceptores (idem est Pedagogis) & Discipulos est quodammodo eadem obligatio, quæ inter parentes, & liberos: *Vnde resolues.*

1. Discipuli peccant. 1. Si præceptoribus, & pædagogis non exhibeant honorem, & reuerentiam.

tiam.2.Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia, & bonos mores.3.Si eos conuitijs,vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum, aut ſtudiorum tempore luſui, vacent, vel otio. 5.Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſeruent.8. Scientias ſuperſtitioſas, aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant.9.Stipendium debitum doctori ſuo non ſoluant,cum poſſint.*v.Nau.c.23.& 25.Fill.tr.* 28. *p.* 8.*c.*10.*q.*1.

2. Magiſtri, & pædagogi peccant. 1.Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in litteris non ſedulò promoueant. 3.Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceant, vt vera, vel ſuperſtitioſa & ſaluti noxia. 5.Non ſtudeant ipſi,vt officio ſatisfaciant.6. Si ſtipendium, exigant maius iuſto, vel quam Gymnaſij leges, aut conſuetudō permittant. 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Nau.* dicit eſſe mortale : præſertim in Theologia,Iure Canonico,Ciuili, & Medicina : nam in Philoſophia fortè veniale tantum eſſe cenſet. *Caiet.V.Doctoratus.*8.Si diſcipulis malo ſint exēplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui alijs pernicioſi ſunt ad ſcholas admittant, vel ex ijs non dimittant. *v.Trul l.*4.*c.*1.*d.*11.

TRACTATVS QVARTVS.

De V. & VI. Præcepto.

CAPVT PRIMVM.

Quid quinto Præcepto prohibeatur?

Non occides.

PRohibetur hominis occisio, mutilatio, verberatio, aliaq; similis afflictio iniusta, de qua quæritur quæ, & quando sit iniusta?

DVBIVM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare semetipsum?

Resp. Absq; diuina authoritate non licet seipsum directe, & ex intentione occidere. Ratio est, quia est contra charitatem sui: & fit iniuria Reipub. & Deo; qui est solus directus & absolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *absq; authoritate Diuina*, propter Sampsonem, & quosdam Martyres, qui se ipsos occiderunt, vel ex diuina inspiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoq; licet se occidere, hoc est aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò sequatur: quia præceptum conseruandi vitam, vt pote affirmatiuum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam vtilitatem. *S. Th. 2. 2. q. 64. v. Fill. hic t. 29. c. 4. q. 5. & Bec. 2. 2. t. 3. c. 7. q.* 8. Vnde resolues.

1. Miles potest, imò tenetur persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. *C. de Lugo d. 10. q. 1.* Item potest ad euertendam turrim hostilem, aut perdendos hostes, puluerem incendere, etsi sciat se obruendum: vti & nauem mergere, vel incendere, ne hostis ea potiatur cum graui Reip. damno, vt docent *Less. l. 2. c. 9.*

no. 31. Papam in Bulla Cœnæ Domini excommunicat &c. præsentes vel, ad illas, ad invocandum eum auxilium brachii sæcularis, aut ad impetrandum quodcunque rescriptum, vel ad exequendum illud, quod impetratum fuerit, vel ad illud, quod Lex, Statutum, aut Consuetudo contra hæc, vel eorum aliqua, dicitur introduxisse, seu introduxerit, quod ipsi, aut eorum aliquis, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & excommunicati sint, & ad eos, qui ipsos, vel eorum aliquem, ad præmissa, vel eorum aliquod, recipiunt, favent, vel ea exequuntur, quod ipsi, & eorum quilibet, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & excommunicati sint, & ad eos, qui ipsos, vel eorum aliquem, ad præmissa, vel eorum aliquod, recipiunt, favent, vel ea exequuntur, quod ipsi, & eorum quilibet, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, & excommunicati sint.

2. Hæ Papæ non tenent ad excommunicandum illos, qui in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur, quia non habent jurisdictionem super illos, qui non sunt subditi Papæ, & Bulla Cœnæ Domini non obligat ad peccatum, ut dictum est.

3. Excommunicatus Papæ, non existens Romæ, & Romæ non publicatus, non tenetur, quidquid Papa quoad eum præcipiat, evitando Clericos & Laicos, quia Papa non habet jurisdictionem super eum, ut dictum est.

4. Hæ excommunicatio ex decreto generali non tenet, quia Papa non habet jurisdictionem super illos, qui non sunt subditi Papæ, ut dictum est. Item, quia non tenet, nisi ubi publicatur, & Romæ non publicatur, ut dictum est. Item, quia non tenet, nisi ubi Bulla Cœnæ Domini publicatur, & Romæ non publicatur, ut dictum est. Item, quia non tenet, nisi ubi Bulla Cœnæ Domini publicatur, & Romæ non publicatur, ut dictum est. Item, quia non tenet, nisi ubi Bulla Cœnæ Domini publicatur, & Romæ non publicatur, ut dictum est.

neri carnibus vesci si exigit necessitas, ita vt aliter vitam conseruare non possit: quod *Sanch. p. 2. cons. l. 5. c. 1. d. 35.* cum *alijs sex* ita distinguit: si necessitas vescendi sit ab intrinseco, v.g. morbo, ex quo iudicio medicorum conualescere non possit, nisi esu carnium, ait probabilius esse, non teneri vesci (tametsi licitè possit) quia morietur naturaliter ex morbo, cuius ipse non est causa: si verò sit ab extrinseco (v. g. si ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum esset) teneri vesci, quia mors illa cùm sit violenta, ipsi imputaretur.

5. Licet carnem vigilijs, & inedia moderatè affligere; qui autem aduertens vitam ijs notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret grauiter, vt notat *Lay. d 3. de iustit. t. 3 p. 3. c. 1. n. 5.* ex *Caie.* Etsi hic multi ob bonã fidem, & zelum Deo placendi excusentur: *v. Bon. d. 2. q. vl. s. 1 p. 7. n. 9. Fil. l. c. C. de Lugo de inst. d. 10. s. 1. n. 32. 33. 36. &c.* Vbi rectè notat, aliud esse procurare abbreuiationem vitæ, seu mortem positiuè sibi afferre; aliud permittere, vel periculum eius subire, vel non abhibere media ad auertendam. Prius ait esse illicitum, v. g. pœnitentijs indiscretis, carnisq; macerationibus, vitam notabiliter abbreuiare: posterius verò sæpè licere, ideoq; non teneri Carthusianum carnib. vesci, nec aliquem alium vti pretiosa, & exquisita medicina, ad mortem vitandam: nec secularem relicto domicilio quærere salubriorem aerem extra patriam.

6. Excusantur ægri, qui paulò ante mortem causa humilitatis, vel boni exempli petunt humi collocari: quia non intendunt vitam abbreuiare *v. Vasq. l. c.* Addit *Lay. l. 3, s. 3. p. 3. c. 1. n. 5.* non te-

teneri quemquam medijs extraordinarijs, & nimis duris, v.g abscissione cruris, &c. vitam conseruare; nisi tamen ea communi bono sit necessaria. *v. Less. l. c. Sanch. in opusc. tom. 2. l. 5. c. 1. d.* 34. Vbi dicit, infirmum in periculo mortis, si sit spes salutis, non posse medicamenta respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per se loquendo) teneri subitè manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei grauissimum est, & magis, quam mortem ipsam horret *Escob. E. 7. c. 8. ex Turr. sum. p. 1. c. 263 dub.* 5.

Resp. 2. Non licet se mutilare, nisi sit necessarium ad conseruationem corporis totius: quia nemo est suorum membrorum absolutè dominus. *Less. l. 2. c. 9. d.* 14. Vnde resolues.

1. Non licet se castrare ad conseruandam castitatem, vel sedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non est necessarium. *S. Th. 2. 2. q. 65. art. 1. Less. Mol Fill. t. 29. c. 4. q. 3. &c.*

2. Peccant, parentes, qui filios etiam consentientes castrant, vt sint vtiles cantui *v. Lay. l. 3. tom. 3. cap. 1.*

Quares. An sepeliendus sit in loco sacro, qui seipsum occidit?

Resp. Id vetant Ecclesiæ Canones: qui tamen non sunt intelligendi de ijs, qui ex furore, amentia, vel passione grauissimæ tristitiæ, turbata phantasia, id fecerunt, vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quod si constet quempiam se ipsum occidisse, & dubitetur vtrum deliberatè, an ex animo turbato factum; in praxi priuatur sacra sepultura, cum præsumatur secũdum opus externum voluntariè esse factum: nisi tamen ex circumstantijs contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à se ipso, an ab alio v. g. si

Digitized by Google

præcipitatus in aquâ, delictũ tam atrox & contra naturam non præsumitur sine euidentibus indicijs *Mol.t.3.d.20 v.Lay.l.c.n* 8. *V. etiam Escob. E.7.c.*8. vbi dicit, eum qui moritur ex vulnere in duello accepto, si viuus ex loco discessit, non esse priuandum sepultura Ecclesiastica.

DVBIVM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem?

Resp. Extra causam necessariæ defensionis, de quo infrà. nulli id licet, nisi authoritate publica, & iuris ordine seruato, vt patet *Exod.* 22. & *Rom.* 13. Vnde resolues.

1. Non licet marito vxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehensas: quia ad id non habent auctoritatem publicam: & leges ciuiles id permittentes, à Iure Canonico sunt correctæ, tanquam iniquæ.

XIX. *Non peccat maritus occidens propria authoritate vxorem in adulterio deprehensam. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666 *damnauit.*

Secus est de proscriptis, quos occidendi cuius authoritas publica datur; idque non iniustè, cum ad Reip. defensionem sit necessarium. Peccant tamen, qui non ex zelo iustitiæ, sed odio, aut priuatæ vendictæ causa faciunt *v. Lay. l.c.*

2. Peccat Princeps, vel Magistratus, (regulariter loquendo) vt *v. infrà l.5.c.3. dub.*1. qui occidi iubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etsi priuata scientia constet esse nocentes: quia ex iure naturæ, actus publicus fieri debet ex scientia, & authoritate publica. *v. Caie. V. homicidium Fill. tr.*29. *c.*2. *q.* 6. *n.* 27. *Bon. l.c. p.*1. *n.*7. *v.*, & *infr. l.*5. *c.*3. *d.*1.

DV-

Digitized by Google

DVBIVM III.

An, & quomodo liceat occidere priuata authoritate iniquum aggressorem?

Resp. Ius naturæ permittit, vt vim vi reppellas, & aggressorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria, vt bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, præuenias, & occidas; ità tamen vt id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ, hoc est, non inferendo maius damnum, nec vtendo maiore vi, quam necessarium est ad arcendam iniuriam. *Ita comm. S. Tho. qu. 64. art. 7. Mol. &c. Less. dub. 8. n. 44.* Vndè resolues.

1. Non licet reo occidere ministros iustitiæ, à quibus ad carcerem, vel supplicium trahitur: vti nec licet id proscripto; vt notat ex communi: *Lay. l. 3. t. 3. p. 2.* quia nõ sunt iniqui aggressores.

2. Etsi ob contumeliam aliquam, v. g. si viro honorato dicatur (mentiris) non liceat alterum occidere, eo quod aliter repelli possit, ac soleat. *Less. Azor. Hur. &c. Dian p. 5. t. 4. R 12. & 13.* licere tamen, si aggressor fustem, vel alapam viro valdè honorato impingere, conaretur, quam aliter auertere non posset, docent cum *Dian. l. c. R. 4. Less. Hurt., & alij* 12. verùm & hoc videtur in praxi periculosum.

XXX. *Fas est viro honorato occidere inuasorem, qui nititur calumniam infere, si aliter hac ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnau it.*

3. Si fuste, vel solo vulnere, vel amputatione brachij, vel aliter arcere iniustam vim potes,

Digitized by Google

non licet occidere. Vndè si quis sit persona talis, cui non sit dedecus fugere, debet fugere potiùs, si potest, & saluare se: secus autem, si turpe sit fugere, v.g. viro nobili, vel Officiali bellico; nisi rursus hic & nunc id tali turpe non esset, ob præstantiam inuasoris, vel alias eius qualitates, v.g. quia ebrius est, vel amens; talem enim occidere non licet; quando potes fugere. *Mald. Dian.p.5.tom.4.R 9.* vide *Laym.l.3.p.3.cap.3.*

4. Non licet occidere furem, ob res exiguas, licet autem, si quis auferat honorem valdè notabilem, aut bona magni momenti; nisi tamen alia via, v. g. iuris, vel aliter, arceri aut recuperari possint. Quarè, quando iura significant furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præsupponunt, quod plerumque nocturni non possint aliter arceri; diurni autem possint. Alioqui enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi: & si diurnus non potest capi, nec repeti ab eo, quod aufert, nisi occidendo, id licet: ea tamen non debent esse parui momenti, & minimum vnius aurei, secundùm *Molin.t.4.t.3.d.16.n.7. v. Lay.c.3.* vel potius secundum alios apud *Dian.p.5.t.4.R.18.* duorum: quanquam & hoc *Dian. l.c.* nimis laxum videatur: imò *Bon. de rest.* rem non magni valoris, hic censet, etsi sit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) vsurpet, vidente ac resistente domino, aut custode, aut huic vim faciat, v.g., repetentem incipiat ferro inuadere, permittunt cædem *Bon, Dian.&c.l.c.* vti etiam, si dubium sit, an res possit aliter saluari, aut recuperari. *Bon. l.c.* quia nemo inquit tenetur se exponere periculo amittendi res suas, *v. Lay.cap.1. Nau. Less. Dian.l.c.*

XXXI. *Regulariter occidere possum furem prò conseruatione vnius aurei.* XXXII.

Digitized by Google

XXXII. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiua, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.*

XXXIII. *Licitum eſt tam heredi, quam legatario contrà iniuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſoluantur ſe taliter defendere, ſicut & ius habenti in cathedram, vel præbendam contrà eorum poſſeſſionem iniuſtè impedientem. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

5. Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis & Religioſis, ob bona temporalia. Iura verò in contrarium afferri ſolita, intellige, quando non ſeruatur moderamen inculpatæ defenſionis. *Lay. l. c. Tan. t. 3. d. 4. q. 8. d. 4. Eſcob. E. 7. cap. 8.* vbi etiam docet ex *Tan. t. 3. d. 4. n. 68.* licere virgini occidere imuaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter euadere.

XVII. *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem grauia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, vti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel eius Religioni publicè, & coram grauiſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

6. Cum tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & iniuriam potius pati: ſed non tenetur, eò quod alter ſua malitia ſit in iſto periculo. *Lay. ibid.*

7. Non licet occidere, ſi iniuria iam eſt contracta, vel aggreſſor iam fugit; quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, vt docent *Toletus, Rodriquez.* Sed *Henriquez, & Nauarr. cap. 15. n. 5. Fernandez p. 1. c. 9. d. 1.* dicunt, ſi læſus magnam fa-

Digitized by Google

ceret iacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantùm esset satis ad defensionem honoris. Quod *Lay. Bo. Less. Fill. C. de Lugo, &c.* putát practicè vix posse fieri, sine vindicta: etsi speculatiuè videatur esse probabile. *v. Dian. p. 2. t. 3. misc. res.* 19. Concedit tamen *C. de Lugo, Molin. Less. &c.* cum *Dian. p. 8 t. 7. R. 47.* licere furem fugientem v. g. cum equo tuo, conficere telo vel sagitta, quia inuasio adhuc durat. Etsi verò id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per Iudicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum vbi illa detinetur, eamque tibi vendicare, & si alter vi impediat, vim vi repellere. *Tann. Less. Mal. Hurt. Dian. p. 5. t. 4. R. 37. & p. 8. t. 7 R. 47.*

8. Ad defensionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio Religioso, & subdito, se tueri, si opus sit, cum occisione, contra ipsum parentem, Abbatem, Principem: nisi fortè propter mortem huius, secutura essent nimis magna incommoda, vt bella, &c. *Syl. Bon. p. 8.*

9. Licet quoq; occidere eum, de quo certo constat, quod de facto paret insidias ad mortem; vt si vxor v. g. sciat se noctu occidendam à marito; si non potest effugere, licet ei præuenire. *Nau. Less. n. 45. Fill. n. 39.*

10. Hinc etiam dicunt alij, vt *Sanch. 2. mor. c. 29. & alij* licere occidere eum, qui apud Iudicem falsa accusatione, aut testimonio, &c. id agit, vnde certo tibi constat, quòd sis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alij difficiliùs concedunt) amissurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non est inuasio; sed iusta defensio; posito quod de alterius iniuria tibi con-

conſtet, nec ſit alius euadendi modus. *Leſſ.* tamen *Fill. & Laym.* non audent id defendere, propter periculum magnorum abuſuum. *v. Eſcob. E. 7. c. 8. Hurt. C. de Lugo d. 10 ſeſſ. 7. Dian. p. 8. t. 7. R. 52.*

XVIII. *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Iudicem à quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum euitare. Alex. VII. 24. Septemb. 1665. damnauit.*

11. Quandocunq; quis iuxta ſupradicta habet ius alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cùm id ſuadeat charitas. *Fill. Tan. to. 3. d. 4. q. 8. Molin d. 18.* An autem, & quando ad hoc teneatur, *v. Leſſ l. 2. c. 9. d. 13. Dian. p. 5. t. 4. R. 9. 14. 20.*

DVBIVM IV.

An aliquando liceat occidere?

Reſp. directa intentione, & ſcienter, nunquam licet: niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat. Indirectè autem, & per accidens, aliquando licèt, vtendo nimirum ſuo iure, & dando operam rei licitè, & neceſſariæ, ac tanti momenti, & vitæ æquiualeat. *S. Thom. & Doct. commun.* Vnde reſolues.

1. Si Tirannus minetur vrbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neq; valet, ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute corporis, ita & ciuem pro Reipub. quia homo eſt tantum pars moralis Reipub. à qua non accipit eſſe, & viuere, ſicut membrum corporis à corpore. *Molin t. 4. t. 3. d. 10. Leſſ. Fill. &c.*

2. Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, vt Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere, cùm ex charitate, & iuſtitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Vnde ſi id renuat, fit nocens

dens. Neq; hoc erit cooperari eius morti, sed tantùm permittere, cùm traditio de se sit indifferens, & mors tantùm sequatur indirectè, & præter intentionem Reipub. *Molin.l.c. Less.l.2.c. 9.d.7. Fill.t.29. nn. 11. Laym. &c.* Limitat autem *C.de Lugo d.10.de iust.* si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur mori pro Reipub.aliena.

3. Si fugere non possis mortem, persequente hoste, nisi per viam angustam, qua quispiam istic sedens esset obterendus; licet nihilominus (dummodò tamen, si infans est, sit baptizatus, vt monet *C.de Lugo*, & *Escob.Ex.7.c.* 8.) fugere cum eius periculo, & interitu, præter tuam intentionem. *Less.n.59. Fill.n.36.*

4. Similiter ad expugnandam vrbem, & victoriam reportandam, si necessarium sit, licet tormenta in eum locum dirigere, vbi multi sunt innocentes: quia horum mors præter intentionem sequetur. *Less. l.c.*

5. Non licet occidere obsides, etsi, qui eos miserunt, non seruent fidem: quia sunt innocentes. *Bon.t.2.d.2.q.vlt.p.3.p.7. Dian.p.5.r.4. R.35.* contra *Azor.&c.*

Quares. An aliquando liceat procurare abortũ?

Resp. Quicunq; malitiosè in se, vel altero curat abortum, peccat grauiter, siue fœtus sit animatus, quia est verum homicidium; siue non, quia tendit ad occisionem hominis, & est contra naturam generationis. *Less.l.* 10. *nn.* 61. Si tamen ad vitam matris conseruandam, omnino sit necessarium, sequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus sit, probabiliter necdum sit animatus anima rationali, (animari autem communiter aiunt, mares die quadragesimo, fœmellas verò octogesimo, quæ

res

res valde incerta est) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, vt *Sanch. l. 9. de mat. d. 20. n. 9. & 10. Henr. &c.* contra *Less. l. 2. c. 9. d. 16.* & alios quorum sententia in praxi suadenda: quorsum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & sufficiat? 2. Si verò fœtus sit animatus, materq; iudicetur moritura cum prole, nisi medicinam sumat; licet eam sumere, & secundùm quosdam, tenetur, intendendo directè suam tantùm sanitatem, etsi indirectè, ac consequenter destruatur fœtus: quia in pari necessitate mater potest magis prospicere sibi, quam proli. 3. Si verò cum morte matris, spes vitæ, & baptismi prolis affulgeat, tenetur mater, secundùm plerosque, sub mortali, abstinere ab omni remedio destructiuo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema necessitate spirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lud. Lopez*, quod *Sà V. Charitas* dixit esse probabile. *v. Less. l. c. Sanc. Fill. c. 29. n. 6. q. 1. Bon. t. 8. n. 3.*

XXXIV. *Licet procurare abortum antè animationem fœtus ne Puella deprehensa grauida occidatur, aut infametur.*

XXXV. *Videtur probabile omnem fœtum quandiu in vtero est carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

De Duello, & Bello.

Artic. 1. Quid sit, & an liceat duellum.

Resp. Duellum est duorum (vel subinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, vno indicente, & altero acceptante, suscipitur; ita vt id non sit vitam defendere, sed exponere peri-

dens. Neq; hoc erit cooperari eius morti, sed tantùm permittere, cùm traditio de se sit indifferens, & mors tantùm sequatur indirectè, & præter intentionem Reipub. *Molin.l.c. Less.l.2.c. 9.d.7. Fill.t.29. nn. 11. Laym. &c.* Limitat autem *C.de Lugo d.10.de iust.* si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur mori pro Reipub. aliena.

3. Si fugere non possis mortem, persequente hoste, nisi per viam angustam, qua quispiam istic sedens esset obterendus; licet nihilominus (dummodò tamen, si infans est, sit baptizatus, vt monet *C.de Lugo*, & *Escob.Ex.7.c. 8.*) fugere cum eius periculo, & interitu, præter tuam intentionem. *Less.n.59. Fill.n.36.*

4. Similiter ad expugnandam vrbem, & victoriam reportandam, si necessarium sit, licet tormenta in eum locum dirigere, vbi multi sunt innocentes: quia horum mors præter intentionem sequetur. *Less. l. c.*

5. Non licet occidere obsides, etsi, qui eos miserunt, non seruent fidem: quia sunt innocentes. *Bon. t. 2. d. 2. q. vlt. s. 3. p. 7. Dian. p. 5. r. 4. R. 35.* contra *Azor. &c.*

Quares. An aliquando liceat procurare abortũ?

Resp. Quicunq; malitiosè in se, vel altero curat abortum, peccat grauiter, siue fœtus sit animatus, quia est verum homicidium; siue non, quia tendit ad occisionem hominis, & est contra naturam generationis. *Less.l. 10. nn. 61.* Si tamen ad vitam matris conseruandam, omnino sit necessarium, sequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus sit, probabiliter necdum sit animatus anima rationali, (animari autem communiter aiunt, mares die quadragesimo, fœmellas verò octogesimo, quæ

res

res valde incerta est) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, vt *Sanch. l. 9. de mat. d. 20. n. 9. & 10. Henr. &c.* contra *Leff. l. 2. c. 9. d. 16.* & alios quorum sententia in praxi suadenda: quorsum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & sufficiat? 2. Si verò fœtus sit animatus, materq; iudicetur moritura cum prole, nisi medicinam sumat; licet eam sumere, & secundùm quosdam, tenetur, intendendo directè suam tantùm sanitatem, etsi indirectè, ac consequenter destruatur fœtus: quia in pari necessitate mater potest magis prospicere sibi, quam proli. 3. Si verò cum morte matris, spes vitæ, & baptismi prolis affulgeat, tenetur mater, secundùm plerosque, sub mortali, abstinere ab omni remedio destructiuo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema necessitate spirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lud. Lopez*, quod *Sà V. Charitas* dixit esse probabile. *v. Less. l. c. Sanc. Fill. c. 29. n. 6. q. 1. Bon. t. 8. n. 3.*

XXXIV. *Licet procurare abortum antè animationem fœtus ne Puella deprehensa grauida occidatur, aut infametur.*

XXXV. *Videtur probabile omnem fœtum quandiu in vtero est carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

DVBIVM V.

De Duello, & Bello.

Artic. 1. Quid sit, & an liceat duellum.

Resp. Duellum est duorum (vel subinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, vno indicente, & altero acceptante, suscipitur; ita vt id non sit vitam defendere, sed exponere peri-

culo. Quod etsi communiter sit mortale peccatum, licitum tamen est iusta causa, quæ semper est attendenda. *v. Trid. sess. 25. cap. 19. de reform. Sane. 2. mor. cap. 39.* Item de Pœna duellantium. *v. infr. excommun. & Sane. l. c.* Vnde resolues.

1. Duellum non est licitum ad indagandam veritatem, vel iustitiam; vel purgationem obiecti criminis, aut litem terminandam, quia est fallax, imò superstitiosum medium ad eum finem, cùm etiam innocens homicidium, & facere, & pati possit. *Trul. l. 5. c. 2. d. 13. n. 12.*

2. Nec ob inimicitias, aut ad iniuriam vindicandam, neq; ob solam ostentationem virium, aut delectationem.

3. Nec item ad euitandam ignominiam, quia apud bonos, & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, si prouocanti dicat, se eum non æstimare dignum, cum quo congrediatur contra leges diuinas, & humanas. Interim iturum se in dies liberè suas vias, paratumq; semper fore, & nunc esse, contra quemuis inuasorem se tueri. *Trul. l. c. nu. 4.*

4. Duellum licet acceptare, vel offerre ad conseruandam æstimationem exercitus apud hostes, eosq; debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minori damno. *v. Sanch. l. c.*

5 Acceptare item licet, si quis aliàs te occisurus, concedat tamen arma, vt sic fortunam experiaris; quia est tantùm defensio, positoque quod aliter non possis euadere. Similiter, si Iudex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius esset constitutus minister iustitiæ. *Trul. l. c.*

6 Deniq; si vir nobilis in aula regia, vel militaris in castris, prouocatus sistere se, meræ de-

fen-

Digitized by Google

fensioni s gratia, cum spe prævalendi priuandus alioqui, ob suspicionem ignauiæ, dignitate, officio, vel fauore Principis non audet eum damnare. *Lay. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3.* eundem excusat. *Hurt. 3. 2. d. 170. s. 8. §. 76. Less. c. 9. d. 8. Fill c. 8. q. 6. Nau c. 15.*

II. *Vir equestris ad duellum prouocatus, potest illud acceptare ne timiditatis notam apud alios incurrat. Alex VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

Artic. II. An, & quousque liceat bellum?

Resp. Bellum defensiuum, quo scilicet vis iniusta repellitur: licet etiam priuata authoritate; offensiuum verò, quo vis infertur, vt liceat, tres conditiones requirit: 1. Vt geratur authoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscentis superiorem; qualis est Papa, Imperator, Reges, & quædam. Resp. v. g. Venetorum, Genuensium &c. 2. Vt adsit iusta causa, eaque grauis, v. g. necessitas boni communis, & quietis conseruandæ recuperatio iniustè ablatorum, coercitio rebellium defensio innocentum, &c. *v. Laym. hic; & Mol. t. 1 d 104. Dian. p. 6. t. 4. R. 3. 3.* Vt fiat ex recta intentione hoc est, non ex odio, sed ex amore boni communis, quanquàm si hæc vltima sola desit, non sit obligatio restitutionis. *Ita comm.* cum *D. Th. q. 41. Laym. l. 2. t. 3. c. 12.* Vnde resolues.

1. Si quis iustum bellum gerat, non potest alter licitè se defendere: quia circa eandem rem non possunt duo habere contraria iura. Fieri tamen potest, vt neutra pars peccet, ob ignorantiam inuincibilem. *Fill. nu. 185.*

2. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat omni diligentia curare, vt certus sit de eius iustitia, & graui causa. Ad quod sequentia conducent. 1. Vt curet habere non tantùm peritos sed etiam bonos Consiliarios. 2. Vt attendat,

an etiam à suis impediantur, vel interuertantur literæ, aut instructionis ad ipsum. 3. Si non tantùm à suis Consiliarijs, sed etiam à diuersis Theologis curet iustitiam belli, secundum leges Euangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipse quoque coram Deo illam examinet, statuatq; id quod in puncto mortis se fecisse vellet. Deniq; licet sufficiat opinio probabilis de iustitia belli; si tamen iustitia maneat æqualiter dubia, & alter sit in possessione, non licet ei bellum indicere, cùm melior sit conditio possidentis. *Fill. t. 29. c. 9. q. 4. Trul. l. 5. c. 1. d. 3.* vbi cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 72.* docet licere etiam Principi concedere represalia, seruatis tamen conditionibus certis, quas v. apud *Pal. Dr. c. 6. d. 5. p. 4.* & hinc infrà *Art. seq.*

3. Perspecta iustitia belli, debet ea proponi parti aduersæ: quæ si offerat competentem satisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò vt probabilius est, si cœptum sit, debet, si non ex rigore iustitiæ, saltem plerumq; ex charitate mox finiri. *v. Mol. sup. d. 103. Trul. l. 5. c. 2. d. 3.*

4. Potest Princeps pro satisfactione petere restitutionem ablatorum, & expensarum; item aliquid in pœnam illatæ iniuriæ. *Dunal.* Hinc potest victos priuare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad securitatem sunt necessaria. *Con. Dian. p. 6. t. 4. R. 29.*

5. Principes tenentur stipendia soluere militibus; alioqui tenentur compensare damna, tum ipsis militibus, tum alijs, qui abijs damnum acceperunt. *Kon. Pal. Dian p. 6. t. 4. R. 29.*

6. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per se iusto, abstinere, si indè oriturum sit scandalum, & spiritualis

ruina

Digitized by Google

ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ. *v. Pal. Dian. p. 5. t. 4. R. 7.*

7. Etſi per ſe loquendo, in bello iuſto liceat aduocare infideles in auxilium, per accidens tamen ſubindè, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, vt periculi in fide, v.g. ne ſubditi peruertantur, ſacra profanentur, &c. *Reg. t. 2. l. 21. n. 100. Fill. nn. 181.*

8. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello iuſto auxilium ferre; niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei, *v. Kon. tr. de Charitate, d. de bello.*

9. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenenturque ad reſtitutionem. 1. Si pauciores habeant milites, quam in ſolutione ſtipendij exhibent. 2. Quando debent ex Officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per Regiones, accipiant pecunias à varijs Pagis, ne iſtic pernoctent, aut morentur. 4. Si vni militi dent plura ſyngrapha ad domos diuerſas. *Molin. Bec. Dian. p. 6. t. 4. R. 27. & 28.* 5. Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

10. Miles, qui in bello, iuſto, & iniuſto paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu, & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello iniuſto tenetur ad reſtitutionem damnorum; niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tunc enim ſufficit reſtitutio eorum, quæ in ſpecie habet, vel eorum, in quibus factus eſt ditior: *v. infrà.*

11. Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis,

Digitized by Google

pis, qui bellum gerit, aut ab eo ante conductus, non tenetur inquirere de iuſtitia belli, quandiù nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrariũ, quæ poſitiuè reddat dubium: quia præſumere pro ſuo Principe poteſt, cui in dubio deber obedire, eiuſque authoritas plerumque illi ſufficiet ad formandum etiam poſitiuè iudicium probabile, de iuſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur: *v.C.de Lugo d.*18.*de inſt.ſ.*1.*n.*21. Si verò non ſit ſubditus, tenetur prius inquirere, & poſtea ſaltem probabile formare iudicium bellum eſſe iuſtum. *Molin.d.*113. *Fil.nu.*181. *Lay.l.*2.*t.*3.*c.*12. *n.*8. *Azor. Mald.Reg.* contra quoſdam apud *Dian. p.*2.*t.*5.*miſc.R.*96.,*& tom.*3. *R.*7. *C. de Lugo l. c. Eſcob.E.*7.*c.*8.

12. Miles intelligens bellum eſſe iniuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolui, niſi velit, quam primum poteſt, curare dimiſſionem, & interea abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v. g. cæde, preda,&c. *v. Lay. l.*2.*t.*3.*c.*12. An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe inuadentem: *v. Eſcobar.E.*7.*c.*8.

Artic.III. Quid in bello iuſto liceat?

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello iuſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria, v.g. occidere, ſpoliare,&c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vita ſpoliari non poſſunt; bonis tamen externis poſſunt, ſi ſint pars Reipub. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit. *Molin.Bel.p.*2.*c.*10, 11.& 12 *Laym.Fill.nu.*191. *&c.* Ratio eſt, quia cùm ſint pars Reipub. poſſunt propter huius delicta puniri, in ijs bonis, quæ Reipub. dominio ſubſunt. *Vnde reſolues.* 1. Per

1. Per accidens licet aliquando comburere etiam Ecclesias, & hostes ex ijs extrahere, in his spoliare, & occidere, si v. g. Ecclesia velut castro ad repugnandum vtantur. *Sylu. V. bellum nu.* 11. *Sà, Bon. p. vlt.* §. 3.

2. Contra hostem licet vti insidijs, & stratagematis, dummodò absint mendacia: etsi etiam hoc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos, non sint mortalia. Ea verò, ad quæ cauenda nulla prudentia datur, v. g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, sunt contra iura belli, nec licent *Molin. d.* 111.

3 Fides hosti data seruanda est, nisi vel coactus dederis, vel in graue detrimentum cederet Reipub. aut Religionis; aut si hostes eam non seruent; aut denique conditiones, ac circumstantiæ planè sint mutatæ. *Dual, Palaus, Dian. l. c. R.* 10. *v. etiam Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 12.

4. Capti in bello etiam ex parte capientium iusto, nisi obstet scandalum, aut specialis promissio, possunt fugere, Capti verò in bello ex parte capientium iniusto, & fugere, & bona hostium secum auferre possunt. *Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. *n.* 16. An obsides liceat occidere, v. suprà *d.* 4. *c.* 5.

5. Potest quidem aliquando, (raro tamen, & nonnisi ob causas grauissimas) dari vrbs in prædam: milites tamen priuata authoritate prædas agere aut hostibus damna inferre non possunt, quia sunt executores tantùm, & ministri *v. Sà V. bellum Laym. hic* 3. *c.* 12. *Bill. num.* 198. *Dian. p.* 6. *t.* 4 *toto*, dum autem vrbs spoliatur iniustè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt probabile esse, docet *Dian. l. c. R.* 32. ex *Sylu. Nau. &c.* Item *p.* 3. *t.* 5. *R.* 86. *v.* infrà *t.* 4. *c.* 2. *d.* 3.

6. Mi

6. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à ruſticis, alijſue apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant aut inuitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſtet omnino liberè fieri, ſi quidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis ijs debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem graui neceſſitate. *Molin. Kon. Pal. Bec.&c. Dian. p.* 6. *t.*4. *R.*26.

7. Repreſſalia licita ſunt his conditionibus, 1. vt manifeſtè conſtet ciues alterius Reipub. feciſſe iniuriam, 2. vt ſuperiores illorum rogati recuſent adminiſtrare iuſtitiam. 3. vt conſtet eos culpabiliter id recuſare, 4. vt Princeps ſupremus cauſa cognita id concedat, 5. vt non inferatur plus damni, quam iuſta ſatisfactio requirit, 6. vt non concedantur in Perſonas Eccleſiaſticas. *Molin. Dian. q.* 4. *t.*4. *R.*72. ex 18 *alijs.*

Quares. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta?

Reſp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, niſi conſuetudo habeat, vt pars cedat Principi, & Communitati. 2. Iure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata iuſto bello ab ijs, quia ea iniuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportarunt. *Valent. to.*3. *d.*4. *q.* 18. *p.* 3. *Molin. d.* 18. *& Hurt. to.* 2. *d.* 169. *ſ.* 22. §. 119. vbi requirit, vt vna ſaltem nocte poſſederint. *v. etiam Sylu. Bon. l. c.* de peccatis in bello committi ſolitis. *Trul. l.*2. *d.*10. *& ſeq. Dian. p.* 6. *t.*4. *R.*23. vbi contra *Durand.* docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

CA-

Digitized by Google

CAPVT II.

De VI. Præcepto, & IX.

Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c.

COniungo hæc duo Præcepta, quia vtroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur, ſcilicet peccata impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel vſus delectationis, ſeu ſenſus venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſeruientium, circa partes corporis venereas; ità vt appetitus, vel delectationes aliæ, etſi etiam ſenſitiuæ, aut ſenſitiuorum, ſi tamen non ſint venereæ aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectant ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in *imperfectos*, in quibus non interuenit vltimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; vt ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum moroſarum, qui ſpeciem ſumunt ab obiectis; & *perfectos*, ac *conſummatos*, qui terminum iam dictum habent adiunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alij enim ſunt *naturales*, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ, etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant, v. g. adulterium, inceſtus, &c. Alij *innaturales* ſunt, ſeu contra naturam, in quibus conditiones à natura inſtitutæ, v. g. identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſeruantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DVBIVM I.

An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matrimonium?

Reſp. ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt in

in primis intentio, & delectatio venerea, & veneris eorum, ab intentione, & delectatione sensitiua, & sensitiuorum aliorum, quæ consistit in quadam proportione, & conformitate rei tacte cum organo tactus. Deinde sciendum intentionem, & sensum venereorum esse mortalem, & excludere à regno cœlorum, secundum Apostolorum ad *Gal.* 5. Vnde resolues.

1. Oscula, amplexus, aspectus, tactus, & similia, si extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamsi non illam perfectam, quæ est in seminatione, sunt, tamen semper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, sunt impudica, & natura sua talis delectatio tendit ad perfectam. *Fill. t. 30. c. 9. nu. 174. Less. l. 4. c. 3. d. 8. Sanch. l. 9. d. 46.*

2. Tales actus sunt eiusdem naturæ cum perfectis, siue consummatis, ideoque in confessione explicandum, vtrum sint habiti cum simili sexu, an diuerso; cum libera, an coniugata, cognata, persona sacra, &c. *Less. d. 15. Sanch. l. 1. c. 2.*

3. Oscula, amplexus, compressiones manuum, & similia non obscœna, si fiant tantùm officij, aut moris patrij, aut amoris honesti, vel beneuolentiæ augendæ causa, etiam si delectatio venerea suboriatur, (modo in eam non consentiatur) non sunt peccata. *Less. Fill. l. c. nu. 171.*

4. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, ioco, curiositate, lenitate, petulantia, imò etiam sensualitate, siue affectu sensuali, ac naturali (dummodò non cum delectatione venerea, nec eius causa; & si præter intention suboriatur, ea repulsa, ac tunc abstinendo ab illis) venialem culpam non excedunt, vt *v. Fill. hic Less. Sanch. l. c.*

Digitized by Google

l.c. Dian.p.4.t.4.R.136. Contrarium tamen tutius, vt *v.Trul.l.6.c.1.d.12.n.8.*

XL. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus vlterioris, & pollutionis. Alex.VII. 18.Martij 1666.damnauit.*

5. Idem dicendum de tactu, & aspectu inhonestarum partium corporis proprij, aut commixtionis animalium; non cum animo venereo, sed ex curiositate tantum, aut leuitate, secluso tamen scandalo, & periculo consensus venerei. Imò si tactus talis, aut aspectus proprij corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, vt v. g. si fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodò tamen absit periculum pollutionis, aut consensus in eam, si improuisò præter intentionem fortè obueniret. *Less.n.63.Fill.nu.214.Sanch.l.9.d.41.*

6. Tactus nudi, & aspectus partium inhonestarum alterius corporis, maximè diuersi sexus aut concubitus humani ex curiositate, (nam de necessitate aliud est) etiam secluso affectu venereo; videntur non posse excusari à mortali propter grauem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: nisi tamen aspectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, vt hæc absint; *Sanch.n.23.& 29.Fill.n.218.Laym &c.*

7. Aspectus verò, & subindè etiam (rarius tamen, propter periculum adiunctum) tactus ex petulantia, vel curiositate, partium inhonestarum alterius corporis, eiusdem tamen sexus, citra affectum, & periculum consensus venerei, excusari posse à mortali, vt v. g. quando simul aliqui natant, vel lauant, docet *Lay. l.3.s.4.* ex

Sanch.

Sanc.l.5.mor.c.6.num.12. 13.& nu.27.& 28.Trul. d.12.n.15.

8. Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, literæ, & dona amatoria, si tantùm fiant ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia, secùs tamen si fiant, vel animo inhonesto siue venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum. *Sanch. d. 46. q. 3. Fil. t.30.c.10.q.3.*

9 Choreæ nisi malo fine fiant, aut cum periculo aliquos, aut se ipsum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumstantia mala, secundum se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. Quando verò Sancti Patres eas interdum valdè reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abusu. *v. Cai. V. Choreæ Fill.nu.223.*

10. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia sunt ruina proximi; cum mortaliter certum sit multos inde ad peccatum incitandos *Fil nu.21.* Similiter Magistratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet *Hurt.* & concedit *Bardel.* si authoritatem illis præstent, approbent, vel foueant: addit tamen posse aliquando excusari, si ad maius malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent: *vid. Dian.p.5.s.15.R.82.*

11. Persona soluta permittens se tangi ab alia, tactu, qui vulgò censetur pudicus, vt prænensio, contrectatio manus, amplexus, & oscula, iuxtà morem patriæ, non peccant, nisi ei constet fieri prauo affectu: huic enim cooperari non licet: Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti posse, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impu-

impudicos, (vt mamillarum, & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiua, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus. *v. Fill. l.* 30. *n.* 196. & infrà *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2.

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter coniuges, vel ſponſos?

Reſp. 1. Coniugibus licent, ſi referantur ad copulam; ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v.g. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohonestat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis, quæ cùm ijs ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem. *Sanch l.* 9. *d.* 46. *num.* 7. *Fill. nu.* 357. *& alij.*

Reſp. 2. Sponſis tactus impudici non licent; pudici verò in partibus honeſtis licent, ſi ex ijs tantùm intendant delectationem ſenſitiuam; ſecùs; ſi venereã. *Sanch. l. c. n.* 50. *&c. Bon p.* 9. *n.* 6. *&c.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v.g. quando ſeruãtur ſexus diuerſus, ſpecies eadem, via, & modus naturalis, &c. *vt vide in principio huius cap.*

Vnde reſoluitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideo in confeſſione ſunt exprimendæ.

1. Eſt fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta; (hoc eſt, quæ fit libera à voto, matrimonio, Religione) ex mutuo conſenſu.

XXV. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto dicens: commiſi cum ſoluta graue peccatum contrà caſtitatem non explicando copulam. Alex. VII. 24. Septembris 1675. damnauit.*

XLVIII. *Tam clarum videtur fornicationem ſe-*

cun-

cundum se nullam inuoluere malitiam, & solum esse, malam, quia interdictam, vt contrarium omninò rationi dissonum videatur. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.

Ad hanc reducitur. Concubinatus, qui est fornicatio continuata. Vnde concubinarius (sicut & meretrix) ordinariè non debet absolui, nisi dimissa concubina, aut mulierere suspecta, cuius retentio scandalum daret, licèt cum ea non peccaret. *Sanch. l. 1. mor. c. 8. Nauar. c. 3. Fill. tr. 30. c. 2. num. 56.*

XLI. *Non est obligandus Concubinarius ad eijciendam Concubinam, si haec nimis vtilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgò* regalo, *dum deficiente illo, nimis egrè ageret vitam, & alia epula taedio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inueniretur. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

Congressus cum alterius sponsa quę est fornicatio intra eandem speciem grauior, & in confessione aperienda, saltem respectu sponsæ, vt docet *Rodriq. t. 1. c. 109. San. de matr. t. 1. l. 1. d. 2. num. 6. Fagund. t. 2. l. 4. t. 3. Fill. t. 2. tr. 30 c. 2. n. 35.* contra *Couar. Viualdum Ledes. Azor.* quorum sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, & in praxi tutam, censet *Dian. p. 1. tr. 7. R. 5.*

2. Stuprum, hoc est defloratio virginis, ipsa inuita; quia si consentiat, erit tantùm fornicatio simplex, nec circumstantia in confessione aperienda, vt probat *Less. & Sanch. l. 7. d. 12.* contra *Nau. Azor.* & alios.

3. Raptùs, cùm scilicet persona aliqua (siue masculus, siue fæmina; siue nupta, siue innupta) libidinis causa abducitur, illata vi siue abductæ, siue ijs, quorum Potestati subest. Si quæ tamen spon-

Digitized by Google

ſponte diſcedat cum Amaſio, in ſcijs parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctã fornicationi. *C. de Lugo d. 16. n. 237. Fill. nu. 110. v. Bon.* Idem dicit *Dian. p. 1. t. 7. R. 37. ex Leſſ. l. 2. cap. 19. dub. 1. Sanc. de matr. to. 2. l. 7. d. 4. n. 5. &c.*

4. Adulterium, cum ſcilicet vterque vel alteruter coeuntium, eſt coniunctus matrimonio, etiamſi adulterantis coniux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat iniuria, fit tamen ipſa ſtatui, Sacramento, & hic præcepto. Quod ſi fœmina adulterans ſit coniugata, grauius habetur, quam ſi vir propter incommoda grauiora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si vero vterq; ſit coniugatus, adhuc grauius eſt: quia ſunt duæ iniuriæ in vtriuſque coniugem, in confeſſione exprimendæ. *Fill. t. 29. c. 4. num 85. & 89.*

L. *Copula cum coniugata conſentiente marito non eſt adulterium; adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatũ Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

5. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, vſq; ad quartum gradum; eò grauius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſaltẽ ſecurius eſt, vt habet *Nau c. 6. C. de Lugo d. 16. n. 312.* Sicut etiam multò grauior eſt inceſtus cum cõſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g. cum matre, quam cum nouerca; cum ſorore propria, quàm cum ſorore vxoris. Et rurſus, grauior eſt cum affine, quàm cum cognato ſpirituali, vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, vtrùm cum matre, an cùm filia, an ſorore. *C. de Lugo l. c. & Eſcob. de actibus humanis. E. 2. c. 6.* vbi ex *Hurt, d. 9. de pœn. dif. 4.* probabile dicit

dicit, incestum in eodem gradu, & linea, eiusdem esse speciei (eò tamen grauiorem, quò gradus est vicinior stipiti) & satis esse dicere, habui rem cum consanguinea in linea recta. Ad hanc speciem reuocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confessionis, cum propriè non sit cognatio spiritualis, quam tamen circumstantiam in confessione exprimendam esse probat *Sanch. l. 7. de matr. d. 55. Kon. d. 32. Fagun. & cæt. probabiliter* contra *Sà V. Confessio, & Dia. v. C. de Lugo n. 355.*

6. Sacrilegium, hoc est violatio rei sacræ per actum venereum. Res autem sacræ, quæ sic violantur, sunt locus, & persona. Vnde sacrilegium est. 1. Omnis actus luxuriosus exterior, (qualis etiam est v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, *v. C. de Lugo num.* 464.) in loco sacro, hoc est templo, vel cœmeterio: nisi tamen fiat à coniugibus, ex necessitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxuriosus, tam interior, quàm exterior, in persona, vel cum persona voto castitatis consecrata: circa quem tamen probabile est, non opus esse exprimere, vtrum fuerit votum solemne, an simplex. Sicuti, neque, si duplici titulo sit sacrata, v. g. quia est Sacerdos, & Religiosus; quia moraliter est vna numero malitia. *Sanch. de matr. l. 7. d. 27. n. 27. Henr. & cæteri*, quos citat *Dian.* & sequitur *p. 1. t. 6 R. 3. v. C. de Lugo d. 16. de fœm. s. 4. Bon q. 4. p. 17. Escob. E. 8.*

DVBIVM III.

Quæ sint species luxuriæ consumatæ contra naturam?

Resp. Cùm contra naturam esse dicantur ea, in quibus fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ, ita vt iuxta tales modos species varientur, hic resoluitur tales species esse sequentes. 1. Con-

Digitized by Google

1. Congreſſus inordinatus, hoc eſt, innaturalis, ſiue indebitus cõcumbendi modus, cùm ſcilicet ſeruatur quidem idẽtitas ſpeciei, diuerſitas ſexus, & debitæ naturæ organa, ſed inordinato tantùm modo acceditur: v. g. cum vir ſuccumbit, vel auersè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliaue ratione inſolita, quod eſt contra naturam: mortale, quando inde periculum eſt impediendæ generationis, vt effundendi ſeminis: aliàs ſi hoc periculũ caueatur, aut non ſit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, vt fit plerumq; non contra, ſed præter naturam eris; & veniale graue, imò nullum, ſi grauis cauſa adſit, v. g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſiue vtriuſq; ſiue alterutrius coniugis aliter fieri non patitur. *Fill. t. 30. c. 8. q. 8. n. 137.*

2. Mollities, ſiue pollutio, & eſt, cum abſque cõgreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſiue id foras effundatur, vt in maribus, ſiue intus diffluat in matricem, vt in fœminis. Et hoc peccatũ præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adiunctam, vt v. g. fornicationis, adulterij, & inceſtus &c. cum quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicuius perſonæ liberæ, coniugatæ, &c. quod proinde ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie, *v. ſequenti dubio.*

XXIV. *Mollities, Sodomia, & beſtialitas ſunt peccata eiuſdem ſpeciei infimæ, ideoq; ſufficit dicere in confeſſione ſe procurâſſe pollutionem: Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

XLIX. *Mollities iure naturæ prohibita non eſt; vndè ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali. Innoc. XI.*

2. *Martij* 1679. *damnauit*.

3. Sodomia imperfecta, & est congressus cum debito quidem sexu, maris nempe cum fœmina, sed extra vas naturale. Potest etiam simul habere alias malitias, v. g. adulterij, si fiat cum coniugata; incestus, si cum consanguinea *Bon. q.4. de matr. p.11. nu.1. Fill. l.c. nu.158.*

4. Sodomia perfecta, & est congressus duorum eiusdem sexus, vt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et potest etiam habere alias malitias adiunctas, v. g. incestus: quo casu cognationis gradum non necessariò explicari docet *Escob. de act. hum. E.2. c. 6.* sed satis esse dicere, coiui cum cõsanguineo, vel affine; quia nec miscetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat speciem. Ita ille. Explicandum tamen esse, fuerisne agens, ac patiens, dicit *C. de Lugo d. 16. n. 423.* contra *Dian. to. 2. t. 4. de sacr. R. 159. & p. 6. t. 6. R. 36.*

5. Bestialitas, quod est grauissimum inter omnes, est congressus, in quo non seruatur identitas speciei: v. g. si homo coeat cum bestia, siue eiusdem sexus sit, siue non. Neq; opus est explicare, qualis, siue cuius speciei fuerit: quia est differentia tantùm materialis, & in genere entis: non autem formalis, & in genere moris. *Escob. E.2. c.6. ex Fill. to. 2. tr. 30. c. 7. n. 131.* Huc reuocatur peccatum cum Dæmone succubo, vel incubo. Cui peccato superadditur malitia contra Religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel incestus, si affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel incestuoso, cum Dæmone coeat. *v. Bonac. de matr. qu. 4. par. 12. Fill. n. 162.*

DV-

DVBIVM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem.

Resp. Authoritate Scripturæ, qua molles à regno cœlorum excludit. 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo casu licitum esse intẽdere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem causa sanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Causam dat *Sanch. l. 9. d.* 17. quòd natura administrationem seminis, extrà matrimonium, in omni euentu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens sit in ea re sensus voluptatis, vt homines passione excœcati, passim sibi facilè persuaderent, habere se iustam causam irritandi seminis, vnde plurima, grauissimaque vitia contra bonum commune, & impeditionem generationis emergerint. *Nauar. c.* 16. *Less. & comm.* Vnde resolues.

1. Distillatio, quæ est fluxus humoris quasi medij inter vrinam, & semen (cum quo coloris & viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti illa delectatione, non est vera pollutio. & si proueniat sine omni commotione sensus venerei, vt quandoque fit de ea non magis laborandum, quam de sudore, dicit *Cai.* Si verò fiat cum sensu carnis, & commotione spirituũ generationi seruientium, tum ei cooperari, vel causam præbere, non est, vel est peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. *Sãch. l. 9. d.* 45. *n.* 32. *Lay. l.* 3. *f.* 4. *n.* 18.

2. Si semen iudicio medicorum transiuit in materiam venenosam, licet eam medicamentis expellere, etsi præter intentionem sequatur aliqua veri seminis emissio. *Sanch. l. 9. de matr. d.* 17. *n.* 16. *Fill t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. *Trul. l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. §. 1.

3. Non tenetur quis (modò tantùm absit periculum consensus in voluptatem, nec voluntariè

tariè promoueat) impedire pollutionem ſponte ſua euenientem, aut iam cæptam, v.g. in ſomno, reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, vt natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati, vt effluat, quòd alias corruptum ſanitatem læderet. Vnde idem admittit *Sanch.* etiamſi orta eſſet prius ex culpa: modo de ea doleat, & conſenſum vlteriorem abſtrahat; aditq; plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem, *Sanch. d. 17. n. 17. Trul. l. 6. c. 1. d. 10.*

4. Licitum eſt ob finem honeſtum, v. g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali, & ſine peccato facta: quia obiectum iſtius deſiderij, & gaudij non eſt malum, quanquã eiuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere quidam bene obſeruent. *Leſſ. d. 14. n. 15. Lay. n. 17.*

5. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, præuidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, (idq; multò magis valet de diſtillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat tunc, modo abſit periculum conſenſus in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione: quia proſequenti ſuum ius, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè, & cum neceſſitate alioqui, oſculari, amplecti iuxta morem

Digitized by Google

rem Patriæ; si alioqui inciuilis habendus esset. Quòd si tamen periculum esset consentiendi in delectationem, quod colligitur inde, si sæpiùs ex simili occasione mortaliter sit lapsus à causa illa, quantumuis licita, abstinendum esset: proindeq; confessarius tali casu teneretur relinquere officium. *Fill. Sanch. l. 6. d. 45. Nau. c. 6. Lay. n. 16.* Monet autem *Lay.* eum qui in actionibus honestis, & vtilibus talem miseriam experitur, facilius liberari contemnendo, quàm æstimando; quia imaginatione, & timore augetur.

6. Si pollutio secutura præuideatur ex re illicita, otiosa, vel minus necessaria, & hæc sit causa propinqua, ac natura sua ad venerem ordinata: vt sunt actus luxurioſi; tactus, aspectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale est ab illa nõ abstinere: quia in eam consentiens, mortaliter in effectum consentire censetur. Quod si verò res illa sit causa tantũ remota, per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis est v.g. esus, aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis (modò pollutionem non intendas, & absit periculum venerei consensus) secuta pollutio non est mortale: quia in talem rem consentiens, non ideò velle censetur effectum. *Fill. tr. 30. c. 8. q. 6. n. 152. Sanc. l. c. Iess. l. 4. c. 3. d. 14. v. Dian. p. 5. t. 13. R. 4.* Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in causa volitam tantũ esse peccatũ, quantũ est ipsa; vt si causa sit pec. c. mort. etiã ipsã fore mortalem; si sit veniale, venialem: si verò causa nullum sit peccatum, nec ipsam fore, (secluso semper periculo consensus) hinc venialẽ v.g. esse illam, quæ prouenit ex lectione curiosa, vel aspectu per se non mortali. *Trull. l. 6. c. 1. d. 9. ex Lef.*

Sanc.l.5.mor.c.6.num.12. 13.& nu.27.& 28.Trul. d.12.n.15.

8. Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, literæ, & dona amatoria, si tantùm fiant ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia, secùs tamen si fiant, vel animo inhonesto siue venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum. *Sanch. d. 46. q. 3. Fil. t.30.c.10.q.3.*

9 Choreæ nisi malo fine fiant, aut cum periculo aliquos, aut se ipsum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumstantia mala, secundum se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. Quando verò Sancti Patres eas interdum valdè reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abusu. *v. Cai. V. Choreæ Fill.nu.223.*

10. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia sunt ruina proximi; cum mortaliter certum sit multos inde ad peccatum incitandos *Fil nu.21.* Similiter Magistratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet *Hurt.* & concedit *Bardel.* si authoritatem illis præstent, approbent, vel foueant: addit tamen posse aliquando excusari, si ad maius malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent: *vid. Dian.p.5.t.15.R.82.*

11. Persona soluta permittens se tangi ab alia, tactu, qui vulgò censetur pudicus, vt præhensio, contrectatio manus, amplexus, & oscula, iuxtà morem patriæ, non peccant, nisi ei constet fieri prauo affectu: huic enim cooperari non licet: Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti posse, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impu-

impudicos, (vt mamillarum, & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiua, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus. *v. Fill. l.* 30. *n.* 196. & infrà *l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2.

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, &c. inter coniuges, vel ſponſos?

Reſp. 1. Coniugibus licent, ſi referantur ad copulam; ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v.g. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis, quæ cùm ijs ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem. *Sanch l.* 9. *d.* 46. *num.* 7. *Fill. nu.* 357. *& alij.*

Reſp. 2. Sponſis tactus impudici non licent; pudici verò in partibus honeſtis licent, ſi ex ijs tantùm intendant delectationem ſenſitiuam; ſecùs; ſi venereã. *Sanch. l. c. n.* 50. *&c. Bon. p.* 9. *n.* 6. *&c.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus ſit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v.g. quando ſeruãtur ſexus diuerſus, ſpecies eadem, via, & modus naturalis, &c. *vt vide in principio huius cap.*

Vnde reſoluitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideo in confeſſione ſunt exprimendæ.

1. Eſt fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta; (hoc eſt, quæ ſit libera à voto, matrimonio, Religione) ex mutuo conſenſu.

XXV. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit Confeſſionis præcepto dicens: commiſi cum ſoluta graue peccatum contrà caſtitatem non explicando copulam. Alex. VII. 24. Septembris 1675. damnauit.*

XLVIII. *Tam clarum videtur fornicationem ſe-*

cun-

eundum se nullam inuoluere malitiam, & solum esse, malam, quia interdictam, vt contrarium omninò rationi dissonum videatur. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.

Ad hanc reducitur. Concubinatus, qui est fornicatio continuata. Vnde concubinarius (sicut & meretrix) ordinariè non debet absolui, nisi dimissa concubina, aut mulierere suspecta, cuius retentio scandalum daret, licèt cum ea non peccaret. *Sanch. l. 1. mor. c. 8. Nauar. c. 3. Fill. tr. 30. c. 2. num. 56.*

XLI. *Non est obligandus Concubinarius ad eiiciendam Concubinam, si haec nimis vtilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgò* regalo, *dum deficiente illo, nimis aegrè ageret vitam, & aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent, & aliae famulae nimis difficilè inuenirentur. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

Congressus cum alterius sponsa quę est fornicatio intra eandem speciem grauior, & in confessione aperienda, saltem respectu sponsæ, vt docet *Rodriq. t. 1. c. 109. San. de matr. t. 1. l. 1. d. 2. num. 6. Fagund. t. 2. l. 4. t. 3. Fill. t. 2. tr. 30 c. 2. n. 35.* contra *Couar. Viualdum Ledes. Azor.* quorum sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, & in praxi tutam, censet *Dian. p. 1. tr. 7. R. 5.*

2. Stuprum, hoc est defloratio virginis, ipsa inuita; quia si consentiat, erit tantùm fornicatio simplex, nec circumstantia in confessione aperienda, vt probat *Less. & Sanch. l. 7. d. 12.* contra *Nau. Azor.* & alios.

3. Raptùs, cùm scilicet persona aliqua (siue masculus, siue fæmina; siue nupta, siue innupta) libidinis causa abducitur, illata vi siue abductæ, siue ijs, quorum Potestati subest. Si quæ tamen spon-

ſponte diſcedat cum Amaſio, in ſcijs parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctã fornicationi. *C. de Lugo d. 16. n. 237. Fill. nu. 110. v. Bon.* Idem dicit *Dian. p. 1. t. 7. R. 37. ex Leſſ. l. 2. cap. 19. dub. 1. Sanc. de matr. to. 2. l. 7. d. 4. n. 5. &c.*

4. Adulterium, cum ſcilicet vterque vel alteruter coeuntium, eſt coniunctus matrimonio, etiamſi adulterantis coniux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat iniuria, fit tamen ipſa ſtatui, Sacramento, & hic præcepto. Quod ſi fœmina adulterans ſit coniugata, grauius habetur, quam ſi vir propter incommoda grauiora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si vero vterq; ſit coniugatus, adhuc grauius eſt: quia ſunt duæ iniuriæ in vtriuſque coniugem, in confeſſione exprimendæ. *Fill. t. 29. c. 4. num 85. & 89.*

L. *Copula cum coniugata conſentiente marito non eſt adulterium; adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatũ Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

5. Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, vſq; ad quartum gradum; eò grauius peccatum, quò gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſaltẽ ſecurius eſt, vt habet *Nau c. 6. C. de Lugo d. 16. n. 312.* Sicut etiam multò grauior eſt inceſtus cum cõſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g. cum matre, quam cum nouerca; cum ſorore propria, quàm cum ſorore vxoris. Et rurſus, grauior eſt cum affine, quàm cum cognato ſpirituali, vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, vtrùm cum matre, an cùm filia, an ſorore. *C. de Lugo l. c. & Eſcob. de actibus humanis. E. 2. c. 6.* vbi ex *Hurt, d. 9. de pœn. diſ. 4.* probabile

dicit

dicit, inceſtum in eodem gradu, & linea, eiuſdem eſſe ſpeciei (eò tamen grauiorem, quò gradus eſt vicinior ſtipiti) & ſatis eſſe dicere, habui rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem reuocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis, cum propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circumſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat *Sanch. l. 7. de matr. d. 55. Kon. d. 32. Fagun. & cæt. probabiliter* contra *Sà V. Confeſſio, & Dia. v. C. de Lugo n. 355.*

6. Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res autem ſacræ, quæ ſic violantur, ſunt locus, & perſona. Vnde ſacrilegium eſt. 1. Omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, *v. C. de Lugo num.* 464.) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat à coniugibus, ex neceſſitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus, tam interior, quàm exterior, in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, vtrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti, neque, ſi duplici titulo ſit ſacrata, v. g. quia eſt Sacerdos, & Religioſus; quia moraliter eſt vna numero malitia. *Sanch. de matr. l. 7. d. 27. n. 27. Henr. & cæteri*, quos citat *Dian.* & ſequitur *p. 1. t. 6 R. 3. v. C. de Lugo d. 16. de fœm. ſ. 4. Bon q. 4. p. 17. Eſcob. E. 8.*

DVBIVM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cùm contra naturam eſſe dicantur ea, in quibus fit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ita vt iuxta tales modos ſpecies varientur, hic reſoluitur tales ſpecies eſſe ſequentes. 1. Con-

Digitized by Google

1. Congressus inordinatus, hoc est, innaturalis, siue indebitus cõcumbendi modus, cùm scilicet seruatur quidem idẽtitas speciei, diuersitas sexus, & debitæ naturæ organa, sed inordinato tantùm modo acceditur: v.g. cum vir succumbit, vel auersè accedit more pecorum, vel à latere, vel stando, aut sedendo, aliaue ratione insolita, quod est contra naturam: mortale, quando inde periculum est impediendæ generationis, vt effundendi seminis: aliàs si hoc periculũ caueatur, aut non sit, eò quòd matrix fœminæ satis attrahat semen, & retineat, vt fit plerumq; non contra, sed præter naturam erit; & veniale graue, imò nullum, si grauis causa adsit, v.g. quia mulier est prægnans, vel quia corporis dispositio, siue vtriusq; siue alterutrius coniugis aliter fieri non patitur. *Fill. t. 30. c. 8. q. 8. n. 137.*

2. Mollities, siue pollutio, & est, cum absque cõgressu, seu copula, voluntariè procuratur fluxus seminis, siue id foras effundatur, vt in maribus, siue intus diffluat in matricem, vt in fœminis. Et hoc peccatũ præter propriam malitiam, sæpè aliam habet adiunctam, vt v.g. fornicationis, adulterij, & incestus &c. cum quis nimirum simul imaginatur, ac desiderat congressum alicuius personæ liberæ, coniugatæ, &c. quod proinde si fiat, in confessione aperiendum est. Plura de mollitie, *v. sequenti dubio.*

XXIV. *Mollities, Sodomia, & bestialitas sunt peccata eiusdem speciei infimæ, ideoq; sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem: Alex. VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

XLIX. *Mollities iure naturæ prohibita non est; vndè si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali. Innoc. XI.*

2. *Martij* 1679. *damnauit.*

3. Sodomia imperfecta, & est congressus cum debito quidem sexu, maris nempe cum fœmina, sed extra vas naturale. Potest etiam simul habere alias malitias, v. g. adulterij, si fiat cum coniugata; incestus, si cum consanguinea *Bon. q.4. de matr. p.11. nu.1. Fill. l.c. nu.158.*

4. Sodomia perfecta, & est congressus duorum eiusdem sexus, vt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et potest etiam habere alias malitias adiunctas, v. g. incestus: quo casu cognationis gradum non necessariò explicari docet *Escob. de act. hum. E.2. c.6.* sed satis esse dicere, coiui cum cõsanguineo, vel affine; quia nec miscetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat speciem. Ita ille. Explicandum tamen esse, fuerisne agens, ac patiens, dicit *C. de Lugo d. 16. n.423.* contra *Dian. to.2. t.4. de sacr. R.159. & p.6. t.6. R.36.*

5. Bestialitas, quod est grauissimum inter omnes, est congressus, in quo non seruatur identitas speciei: v.g. si homo coeat cum bestia, siue eiusdem sexus sit, siue non. Neq; opus est explicare, qualis, siue cuius speciei fuerit: quia est differentia tantùm materialis, & in genere entis: non autem formalis, & in genere moris. *Escob. E.2. c.6. ex Fill. to. 2. tr.30. c.7. n.131.* Huc reuocatur peccatum cum Dæmone succubo, vel incubo. Cui peccato superadditur malitia contra Religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel incestus, si affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel incestuoso, cum Dæmone coeat. *v. Bonac. de matr. qu. 4. par. 12. Fill. n.162.*

DV-

DVBIVM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem.

Resp. Authoritate Scripturæ, qua molles à regno cœlorum excludit. 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo casu licitum esse intẽdere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem causa sanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Causam dat *Sanch. l.* 9. *d.* 17. quòd natura administrationem feminis, extrà matrimonium, in omni euentu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens sit in ea re sensus voluptatis, vt homines passione excœcati, passim sibi facilè persuaderent, habere se iustam causam irritandi feminis, vnde plurima, grauissimaque vitia contra bonum commune, & impeditionem generationis emergerint. *Nauar. c.* 16. *Less. & comm.* Vnde resolues.

1. Distillatio, quæ est fluxus humoris quasi medij inter vrinam, & semen (cum quo coloris & viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti illa delectatione, non est vera pollutio. & si proueniat sine omni commotione sensus venerei, vt quandoque fit de ea non magis laborandum, quam de sudore, dicit *Cai.* Si verò fiat cum sensu carnis, & commotione spirituũ generationi seruientium, tum ei cooperari, vel causam præbere, non est, vel est peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. *Sãch. l.* 9. *d.* 45. *n.* 32. *Lay. l.* 3. *s.* 4. *n.* 18.

2. Si semen iudicio medicorum transiuit in materiam venenosam, licet eam medicamentis expellere, etsi præter intentionem sequatur aliqua veri seminis emissio. *Sanch. l.* 9. *de matr. d.* 17. *n.* 16. *Fill. t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. *Trul. l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. §. 1.

3. Non tenetur quis (modò tantùm absit periculum consensus in voluptatem, nec voluntariè

rem Patriæ, si alioqui inciuilis habendus esset. Quòd si tamen periculum esset consentiendi in delectationem, quod colligitur inde, si sæpiùs ex simili occasione mortaliter sit lapsus à causa illa, quantumuis licita, abstinendum esset: proindeq; confessarius tali casu teneretur relinquere officium. *Fill. Sanch. l. 6. d. 45. Nau. c. 6. Lay. n. 16.* Monet autem *Lay.* eum qui in actionibus honestis, & vtilibus talem miseriam experitur, facilius liberari contemnendo, quàm æstimando; quia imaginatione, & timore augetur.

6. Si pollutio secutura præuideatur ex re illicita, otiosa, vel minus necessaria, & hæc sit causa propinqua, ac natura sua ad venerem ordinata: vt sunt actus luxurioſi, tactus, aspectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale est ab illa nõ abstinere: quia in eam consentiens, mortaliter in effectum consentire censetur. Quod si verò res illa sit causa tantũ remota, per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis est v.g. esus, aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis (modò pollutionem non intendas, & absit periculum venerei consensus) secuta pollutio non est mortale: quia in talem rem consentiens, non ideò velle censetur effectum. *Fill. tr. 30. c. 8. q. 6. n. 152. Sanc. l. c. Ieff. l. 4. c. 3. d. 14. v. Dian. p. 5. t. 13. R. 4.* Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in causa volitam tantũ esse peccatũ, quantũ est ipsa; vt si causa sit pec. mort. etiã ipsã fore mortalem; si sit veniale, venialem: si verò causa nullum sit peccatum, nec ipsam fore, (secluso semper periculo consensus) hinc venialẽ v.g. esse illam, quæ prouenit ex lectione curiosa, vel aspectu per se non mortali. *Trull. l. 6. c. 1. d. 9. ex Lop.*

Hen. Vaſ. Bon. de matr. p. 10. v. Dia. q. 1. t. 2. miſ. R. 56.

7. Pollutio in ſomno facta eſt mortalis. 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata. 2. quando poſt ſomnũ placuit, & approbata eſt propter delectationem veneream; alias non *Fill. q. 5. n. 148. Trull. l. c. n. 9.*

Quæres. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantũ, an Sodomia?

Reſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſq; concubitu, eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex affectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua coniunctio, & commixtio corporum) eſt quoad malitiam Sodomia. *Fillinc t. 30. cap. 8.* Plura de tota hac materia, vt infra *lib. 5. c. 1. dub. 2. art. 2. de peccato in genere, & Authores citatos.*

TRACTATVS QVINTVS.

De Septimo Præcepto.

Non furtum facies.

CVM hoc prohibeatur omnis iniuſta damnificatio in bonis proximi, quæ fit. 1. per furtum, & rapinam. 2. per omiſſionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum: de his tribus hic agendum.

CAPVT PRIMVM.

De Furto.

DVBIVM I.

Quid ſit furtum, & quale peccatum?

RESP. Eſt occulta, & iniuſta rei alienæ ablatio, inuito rationabiliter domino. Quod ſi res ſit ſacra dicitur Sacrilegium; de quo ſupra. Si apertè cum vi fiat, eſt Rapina, à furto ſpecie diſtincta. Licet autem furtum cæteris paribus quam rapina leuius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum com-

Digitized by Google

committuntur; est tamen mortale, si quantitas sit notabilis. *Ita commun. omnes v. Bon. d. 2. q. 8.* Vnde resolues.

1. Qui alienum accipit per iocum, vel ob bonum, aut commodum illius, à quo accipit, non furatur: v. g. si vxor auferat marito pecunias ne ludis aut comessationibus prodigat, aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat; aut famulus det eleemosynam non nimis magnâ valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non sit inuitus, à quo tamen ob verecundiam vel aliam causam non ausit petere. *v. Less. l. 2. c. 12.*

2. Qui pro se, vel alio in extrema necessitate constituto, alienum accipit quantum necessarium est nec furatur, nec tenetur restituere postea sic absumptum; si quidem re, & spe indigens fuit. Idem docent *Less. l. c. d. 12. Mald. & Dian &c.* de necessitate graui. Verùm id probabilius alij negant cum *Laym. l. 3. t. 3. p. 1. c. 1. nu. 7.* ex *S. Th. 2. 2. q. 66. art 7. Sylu. Angel. v. Dian. t. 1. p. 2. t. misc. R. 20. C. de Lugo d. 16 s. 7.*

XXXVI. *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in graui. Innoc. XI. 2 Martij 1679. damnauit.*

3. Nec item furatur qui accipit in compensationem iustam, si aliter sibi debitum accipere nequeat; v. g. si famulus iustum stipendium non possit aliter obtinere; vel iniquè inductus sit, ad seruiendum iniquo pretio. *v. Lay. l. c. & Tol. l. 5. c. 15.*

DVBIVM II.

Quid sit quantitas notabilis ad mortale peccatum.

Variæ ea de re sunt scientiæ. *Nauar.* nimis scrupulosè statuit medium regalem; alij nimis laxè 100. aureos: moderatiùs *Tol. Med. Less. &c.* duos regales, etsi minus sufficiat, si notabiliter noceat

Resp. Ea non mathematicè, sed moraliter metienda est, non tantum ex valore rei ablatæ, sed etiã ex circumstantijs personæ cui auferrur, si nimirum ei graue damnum inferatur, aut saltem charitas Christiana grauiter lædatur, quo modo respectu valde diuitis, imò etiam Regis, vnus vel alter aureus notabile quid videtur; respectu verò mediocriter diuitum, quatuor circa regales, siue medius imperialis, respectu mechanicorum duo; respectu pauperis, vnus *Ita nunc plerique* cum *Bon.* Vnde resolues.

1. Graue peccatum est auferre rem paruam domino valde proficuam, v. g. sartori acum, quam vnicam habet, nec habere aliam potest, qua se alat. *Less. l. 2. c. 12. d. 8.*

2. Graue item est (etsi non in specie furti) si fur sciat ex iactura rei paruæ domino secuturam valde magnam molestiam, v. g. quia valdè ad eam afficiebatur, nec similis recuperari potest; nisi tamen res sit nullius prorsus momenti. *v. Bon. d. 2. q 8. p. 1.*

3. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ vltro proueniunt, & sunt valde expositæ, v. g. fructus ad vitam publicam. *v. Less. l. c.*

4. Plus item, si quis à diuersis, vel ab vno interpolatim, parua & plura furetur. *v. Less. l. c. n. 46.*

DVBIVM III.

Quam grauiter peccat, qui multa minuta furta committit.

Resp. Hic quoq; quantitas læsionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, est mensura quantitatis peccati. *v. Less. l. c. Sanch. l. 7. c. 21.* Vnde resolues.

1. Si quis ex occasione tantum furatur, siue vni, siue pluribus, modicum, non intendens notabile

Digitized by Google

tabile aliquid acquirere, nec proximo grauiter nocere, singulis furtis non peccat grauiter, neq; ea simul sumpta vnum mortale constituunt: postquam tamen ad quantitatẽ notabilem peruenit, eam detinendo, mortaliter peccare potest. *Less. d. 7. Sanc. l. 7. c. 11. Bon. q. 8. p. 2.* Verum, & hoc mortale euitabit, si vel tunc restituere non possit, vel animum habeat paulò post restituendi ea saltem, quæ tunc accipit. *Gran. Dian. p. 3. t. 6. R. 25.*

2. Si autem per plura parua furta vni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diescendi: vel inferendi graue damnum, peccat grauiter ea intentione: ac licet executio singulorum sit tantum venialis ex se, vt tamen substat tali intentioni, est continuata executio peccati mortalis *Less. l. 2 c. 12. d. 7. Sanch. l. c.* quia nocet grauiter Reipubl. & praxis illa valde perniciosa est societati humanæ; v. g. si sartor particulas panni à diuersis surripiat, si mercatores vtantur breuioribus vlnis, &c. Interim hi excusantur subindè à graui peccato. 1. Si ex eo quod dictum, est casu primo. 2. Si id faciant, vt se seruent indemnes, vel quia alias non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc non inuenirent emptores. *Ros. V. empti.* 3. si alias non habeant vnde se, vel suos alant.

XXXVIII. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumq; sit magna summa totalis. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

3. Si plures simul, vel successiuè plura furta parua alicui faciant, quæ simul sumpta grauiter illi noceant: tunc si alter de altero non sciat, nullus peccat grauiter, v. g. si viatores ex vinea vnam, alter amus vuam rapiant, & comedant,

etsi hoc licere dicant *Couar. Valer. & Ripa*, contra *Dian.p.3.t.6.R.* 20. si autem singuli conspirent singuli grauiter peccant. Si deniq; de se mutuo sciant, nullus tamen alteri sit causa furti, probabilius est non esse mortale, vt docent *Less. Tan. &c.* contra *Suar. Vasq. v Bon. l c.*

DVBIVM IV.

Quid sentiendum de furtis domesticorum, vel amicorum?

Resp. Licèt vere furtum sit, si vxor, liberi amici, serui, patri familias inuito quid auferant, plerumq; tamen maior quantitas requiritur, vt sit mortale, cum plerumq; hic dominus, aut non rationabiliter inuitus, aut saltem minus inuitus sit, vt ab his, quam ab alijs auferatur. Vel etsi valdè inuitus sit, sæpè tamen id fiat, non tàm ratione rei acceptæ, quam modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quẽ accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. *v. Caiet. V. Furtum, Less. c. 12. n. 76.* Vndè resolues,

1. Vxor grauiter peccat, si notabilem summam accipiat inuito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus; quia licèt media pars ad eam spectet, maritus tamen habet vsumfructum illius patris, ideoq; tenetur ad restitutionem. *Trul. l. 7. c. 6. d. 8. n. 7. &c.*

2. Similiter peccat grauiter maritus contra iustitiam, cum obligatione restituendi, si aliquid notabile vxori surripiat absq; eius consensu, ex bonis ipsius paraphernalibus, vel alijs proprijs; si quidem libera eorum administratio ipsimet vxori competat, quia par est ratio mariti, & vxoris, quoad bona propria *v. Villalob. t o. 2. d. 13. Trul. l. 6. c. 1. d. 9.*

3. Vxor potest dare eleemosynam, & munera,

Digitized by Google

nera, secundum consuetudinem aliarum mulierum istius loci, & conditionis, etiam si maritus eleemosynas omnes illi prohibeat, quia consuetudo hoc ius ei tribuit, quo maritus eam priuare non potest. *Ibid. nu. 13. Dian p. 1. t. 3. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.* vbi cum *Molin. & 10. alijs* docet, posse eam inscio marito dare vigesimam partē annui census, vel lucri; eo quod hoc pertineat ad decentiam status, & maritus irrationabiliter sit inuitus. Hinc etiam potest cum Abigail moderatas eleemosynas dare, vt mariti conuersionem impetret vel ne Deus illum puniat. *Vasq. Bon. Reg. & alij 10.* contra *Kon. &c. v. Dian. p. 2. t. 16. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.*

4. Vxor potest bona expendere, marito absente vel fatuo quia tunc ad illam spectat administratio domus. Item quæ acquirit sua industria; item paraphernalia, hoc est, bona, quæ præter dotem marito allatam, sibi reseruauit. *Trul. l. c. & cæteri communiter.*

5. Non peccat vxor, subducendo aliqua, vel compensationis causa, si vir sit prodigus; quia is tunc facit vxori iniuriam, partem ipsius profundendo: vel pro victu, vestibus, cęteriſq; sibi vel familię necessarijs, quæ mariti sępè non intelligunt, & frustra ab illis peterentur. *Bonac. Trul. l. c.*

6. Vxor, si eius pater, mater, vel proles ex alio matrimonio sit pauper, ita vt miserè secundum statum suum viuat, & maritus eius nolit succurrere, potest ex bonis suis proprijs, vel etiam ex cōmunibus, (dummodo post mortem viri omnia computet in sua parte) eis subuenire, quia iure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id consentire. *Nau. Pal. Less. l. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. t. 8. R. 34.* vbi illam potestatem ex-

vbi de obligatione famulor. cap. 2. de IV. Præcep. dub. 4.

11. Cùm à graui peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc vxor tenetur restituere ex paraphernis, filius ex castrensibus, vel quasi, vel si ea non habet, post mortem patris affertre in diuisionem hereditatis, (si quantitas rei ablatæ sit valdè magna, nec pater restitutionem tacitè vel expressè dimiserit.) Famuli verò, si sine magna difficultate restituere non possint, iubeantur compensare officijs, & obsequijs extraordinarijs, quantum possunt, *Laym. l. 3. tr. 3. p. 1. c. 1.*

CAPVT II.

De Restitutione.

DVBIVM I.

Quid sit Restitutio, & qui teneantur ad eam?

RESP. 1 Restitutio est actus iustitiæ ad salutem necessarius, necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per iniuriam, ita vt radix restitutionis non sit quæuis læsio proximi, v.g. contra charitatem, &c. in quibus non habet ius, quod violetur, sed ea tantum, quæ est contra iustitiam, in qua propriè iniuria infertur, hoc est, læditur aliquod ius proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnũ patitur. Quod varijs modis fieri potest, v. g. furando, defraudando, destruendo, rem alterius negligenter custodiendo; occidendo, mutilando, detrahendo honorem, conuitiando, & similibus.

Resp. 2. Ex data responsione patet, teneri ad restitutionem eos, qui intulerunt iniuriam damnosam. Hæc autem est duplex, scilicet materialis, vt v.g. cum quis rem alienam destruit, accipit bona fide, vel retinet, id est probabiliter iudicans id sibi licere, vel esse suam, & formalis,

Vt ex sequentibus Casibus patet.

1. Tenetur ad restitutionem mandans, siue expressè mandet, siue tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v.g. famulus colligat, hero gratum fore, si faciat; non autem tenetur, qui ratum tantum habet opus suo nomine factum, vti nec mandans, si ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innotescat: quia tunc non est vera causa. *Molin. Less. l. 2. c. 3. d. 3. Fill. c. 32. num. 54.*

2. Tenetur item consulens, aut precibus ac promissionibus ad damnificationem inducens. Quod si tamen ante executionem consilium suum retractet, & quantum potest contrarium suadeat, etsi non persuadeat, probabile est excusari à restitutione, maximè si eum, cui damnum paratur, moneat, vt caueat. *v. Bon. & Tann. 2. 2. d. 4. qu. 7. dub. 14. Sà V. Consilium, & Dian. tr. 2. misc. res. 18. & t. 5. resol. 83.*

3. Tenetur item, qui suo consensu, calculo, vel suffragio, est causa efficax damni. *Less. d. 3. num. 23. Fill. t. 32. c. 3.*

4. Item palpo; vt qui laude, adulatione, vel exprobratione ignauiæ, aliterve alium ad damnum inferendum excitat, animat. *Less. Fill. l. c.*

5. Item qui inferenti damnum præber recursum, illum receptat, illius furta, aut instrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fouet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, vti & is cui res furtiuæ traditæ sunt in custodiam, tenentur (non manifestato fure) restituere domino. Et sic peccare eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni, seu vestium; docet *Villal.* apud *Dian. p. 4. t. 4. R. 147.* licet *ibid. Sanch.* excuset eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eo quod his plerumq; detrahatur

tur plus à iusta mercede, quã mereãtur ista fragmenta, ideoque licitè ea retineat. Neque hic à peccato excusari caupones, qui à filijs familias acceptant pecunias, aliasue res parentibus surreptas notat *Laym l. 3. t. 2. c. 5. Bon. &c.* Qui verò post delictũ ipsũ reum iuuat ad fugiendũ (non concurrẽdo ad delictum,) non tenetur restituere; modò non det illi spem refugij imposterum. Tum quia non est causa damni; tum quia reo licet fugere, vt infrà dicetur, *l. 4. d. 7.*

6. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans, vt agens excubias, applicans scalas, parans instrumenta, conficiens litteras, &c. in bello iniquo tormenta aduehens, &c. Excusantur tamen (modò actio per se non sit mala) qui ea non sponte, sed iusto metu coacti faciunt, vt v.g. cùm rustici furto à solis militibus facto, coguntur eorum prædas auehere, vel pecora abigere. *Less dub. 5. n. 19.*

XXXIX. *Qui alium mouet, aut inducit ad inferendum graue damnum tertio, non tenetur ad restitutionem ipsius damni illati. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

7. Item tenentur causæ, quæ priuatiuè ad damnum alterius concurrunt nimirum mutus, siue non clamans cum potest, aut non obstans, non manifestans, sed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel stipendio, &c. tenentur ex iustitia damnum cauere. *S. Th. 2. 2. q. 62. art. 7.* Sic Princeps, magistratus, belli Dux, tenentur ad restitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipsorum culpabilem negligentiam dantur. Item Consiliarij, Canonici, tacentes, absentantes se, non impedientes iniquam constitutionem, vel electionem.

Item

Item tutores, administratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, Minoribus, Ecclesijs prouenientia. Item custodes montium, vinearum, syluarum, agrorum, piscinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifestant. *Molin. d. 116. Fill. t. 38. c. 2. q. 12. v.* supra *l. 3. n. 3. c. 2.* Item Princeps, & domini Territoriorum, si sciant vias publicas infestari prædonibus, & cum possint, non impediant tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna; quæ ab istis accipiunt compensare. *Dian. p. 8. t. 7. R. 38.*

8. Supradicti non tenentur ad restitutionem, quando non fuerunt causa efficax damni, vt v. g. si fur, homicida, non fuerit efficaciter motus mandato, consilio alterius, sed nihilominus absolutè erat facturus. Item, si v. g. in Capitulo alij ante te dederint, suffragium, ita vt videas te nihil impetraturum, etsi negas: tunc enim non teneris restituere; licet pecces, pro qualitate damni addendo tuum, vel mandando, consulendo, &c. *Bon. l. c.*

9. Probabile est non teneri supradictos, si non sit moraliter certum, eorum mandatum, consilium, efficaciter influxisse: quia in dubio melior est conditio possidentis: præsertim circa materiam iustitiæ, *Less. c. 13. d. 4 Bon. q. 2. p. 4. Dian. t. 5. misc. R. 84. Tan. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 14.*

10 Nec tenentur, si efficaciter tantum concurrant ad circumstantias, & modum actus damnosi: v. g. si quis tantum impellat alium, vt citius, vel animosius hoc vel illo loco, vel modo noceat. *v. Laym l. 2. s. 5. t. 2. c. 5.*

11. Non tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum, suadet, vt minus eidem in-

inferat: quia tunc vtiliter alterius negotium gerit. Dico eidem, quia non licet impedire damnum vnius, cum iniuria alterius.

12. Non tenetur item (contra *Nau.Ang.&c.*) Confessarius, etsi ex officio confessiones audiat, vt Parochus, &c. si ex negligentia, vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad restitutionem: quia etsi ex officio teneatur benè instruere, pœnitentem, ideoq; peccet graviter omittendo quando est necessarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quasi ex iustitia debeat eius damnum cauere, aut procurare, vt hoc ei compensetur. Secus tamen dicendum videtur si positiuè restitutionem impediat ex malitia; imò etiam ex ignorantia crassa, vel culpa lata: quia tunc consilio suo, est causa efficax damni. *v.Less.& Bon. d.1.q.2.p.11.Laym.l.3.t.4.c.7.& infrà l.6.c.2.d.5.*

DVBIVM III.

An supradicti teneantur singuli restituere in solidum, & quo ordine?

Resp. Cum plures damnificantes, vel seorsim singuli rem suam agere possint, vel coniunctim, atque alij alijs plus minusue in damnum influere, hinc ex tali ordine & mensura influxus, ordo, & mensura restitutionis desumenda est. *Ita communi. Doct.* Vnde resolues.

1. Si plures absque consensu, quisque per se seorsim, & casu concurrant ad damnum, singuli non plus tenentur restituere, quam quod quisque per se damni intulit. *Laym.l.3.tr.2.c.6.*

2. Si plures cum consensu, & se inuicem iuuantes, id fecerunt, singuli in solidum tenentur restituere totum damnum: quia singuli sunt causa totius damni, cùm vnus iuuet alterum, &

pro-

procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vnde si vnus eorum restitutionem fecit, potest à reliquis nimirum à principali totum, aut si is nolit, à reliquis, pro rata singulorum repetere. *Bon. de rest. d. 1. q. 2. p. 1.* ex *Vasq. Molin. Fill. &c.*

3. Quod si actio damnificans fuit lucrativa; & apud aliquē ex cooperatoribus res ablata adhuc existat, aut is eam mala fide consumpsit, tenetur in primo loco restituere ipsā, vel æquivalens: & si ille non faciat, reliqui. *Less. l. 2. c. 15.*

4. Si actio damnificans non fuit lucrativa, vt quia res perijt, & destructa est, vt fit, v.g. incombustione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primo tenetur restituere, qui mandauit, vel qui causa fuit primaria, vel executor primarius, vt in bello Princeps, & Dux; & si is non sit facturus, vt quia non vult, vel quia non potest, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etsi de militibus speculatiuè verum sit, practicè tamen ij excusantur per accidens: tum quia non possunt totum restituere, tum quia dominorum voluntas non est, nec expectatio, vt plus restituant, quam partem suam: ideoq; si hanc possunt, ad id tenentur; vti & si quid adhuc reliquum habent ex iniquo. *Lay. l. 3. tr. 2. c. 6. nu. 5.* ex *Caiet. Molin. &c.* Imò *Bon. de rest. d. 1. q. 2. p. 10. n. 13.* ex *Nau. c. 17. Vasq. & Less. d. 4. n. 37.* dicit militem gregarium, qui alios non induxit, non teneri ad restitutionem totius damni illati à toto exercitu, sed tantum pro sua parte, v. *supra t. 4. cap. 1. dist. 5. art. 3.*

5. Si damnum passus condonet restitutionem principali damnificanti; etiam minus principales liberantur non autem vice versa; quia ruen-

te principali, ruit accessorium; non contra. *Laym. l. supra cit.*

DVBIVM IV.

An teneatur restituere, qui alium impediuit à consecutione alicuius boni?

Resp. Attendendum, an lædatur ius alicuius quod à natura, lege, vel aliter habeat; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis aliam impedierit: num verò aliter. Inde enim apud *Lay. l. c.*, & *Bon. qu. 2. p. 12.* resolues sequentes Casus.

1. Qui alterum impediuit à consecutione rei debitæ ex iustitia, tenetur ad restitutionem. *Less. c. 12. dub. 8. Fill. t. 32. cap. 3. q. 12. n. 72.*

2. Si res non erat debita ex iustitia, sed conferenda ex libera volũtate, tunc qui sine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, vt v. g. officium, vel legatum, beneficium Ecclesiasticum, & similia dona gratuita non conferet, cui apud se constituerat, aut qui petierat, sed vel nulli, vel alteri etiam minus digno; etsi sæpè is possit, grauiter peccare, præsertim si id ex odio, vel alio malo fine faciat; non tamen tenetur ad restitutionem. *Azor. 3. p. l. 4. c. 9. Vasq. 3. à, Bon. p. 12.*

3. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniã collatorem inducerer, ne ei daret, aut eum à petitione (cum quiuis habeat ius petendi) aut à consecutione talis rei, per vim, fraudem calumniam vel mendacium impediret, (cùm etiam quiuis ius habeat, ne iniquè impediatur) is teneretur ad compensationem damni, arbitrio viri prudentis, iuxta certitudinem vel probabilitatem, quà alter tale bonum alioqui assecuturus fuisse existimaretur; dummodo tamen si

eo

eo dignus; nam si indignus est, non tenetur ad restitutionem; nisi famæ, si eam fortè læserit. *Less. l. 2. c. 12. d. 18. Molin. to. 1. d. 135. Sà, V. Restitutio, n. 221. v. Bon. l. c.*

DVBIVM V.

Cui, vel quibus restituendum?

Resp. Attendendum ad naturam iustitiæ, & quis damnum patiatur, quidue ratio & leges ferant communiter. *v. Less. & Lay. hic c. 9.* Vnde resolues.

1. Quando bona restituenda, siue debita quæcunq; sunt incerta, hoc est, cum cui debeantur ignoras, aut adire non pores, aut illis restituere, tunc si ea habeas sine delicto, vt si inuenisti, vel à mercatore v. g. per errorem accepisti duas vlnas panni pro vna, & iam is discessit, nec scis quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; postquam si spes non sit sciendi dominú, probabile est, quod non tenearis ea dare pauperibus, (licèt ita plerique cum *D. Th.* sentiant, & sit magis pium; ac practicè suadendum) sed possis tibi retinere, vt docet *Petrus Nauar.* quem sequitur *Laym. hic, & Less. l. 2. c. 14. dub. 7. nu. 48.* idque *Dian. p. 2. t. 3. m. R. 5.* dicit esse tutùm in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, vt furto, vsura, &c. teneris ea restituere pauperibus, vel Ecclesiæ, hospitali, &c. quia debet tunc fieri restitutio meliori modo quo potest, vt saltem, cum corpori domini non prosit, prosit eius animæ, dum in pauperes expenditur: *Ita communiter Doct.* vt videbis apud *Laym. hic.*

2. Qui multis minutis furtis v. g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis ciuibus, eum teneri restituere, non pauperibus, sed ipsis ciuibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore men-

mensura,donec veniatur ad æqualitatem) dicit. *Molin.* At *Vasq.* & *Escob.* dicunt esse probabile, quod possit dare pauperibus, præsertim ciuitatis eiusdem.

3. Quando bona sunt certa, ordinariè restituí debent possessori iusto, à quo accepta sunt, vel cui damnum illatum; etsi is non sit immediatus dominus. Vnde, quod acceptum est à depositario,commodatario, conductore, custode,administratore,debet, non domino, sed ipsis restitui: quia alioqui ipsis fieret iniuria, si iure possessionis, detentionis,custodiæ, aut vtilitatis spoliarentur; & damnum atq; lucrum cessans compensari deberet.

4. Excipitur tamen hinc. 1. Si eorum nihil interesset, vt si sine illorum damno infamia, domino restitueretur. 2. Si probabiliter ipsi putarentur rem absumpturi,vel ablaturi cum iniuria domini, quo modo bona Ecclesiæ non Prælato dissipatori,sed potius Capitulo restituenda sunt: Item accepta à filio familias, pupillo, furioso, vxore,Religioso,si sint ex ijs bonis, quorum administratio ipsis non competit, plerumq; restituenda sunt patri,tutori,marito,Prælato &c.Sic etiam si bona alicuius publicata, & fisco addicta sint: tunc enim depositum, & similia debita fisco debent reddi.

5. Cùm quis ignorato domino cui restituendum erat, non præmissa aliqua diligentia, pauperibus destribuit, non satisfecit domino postea comparenti: secus si diligentia sit præmissa, vt *v.Less.l.2.c.14.dub.3.*

6. Cùm dominus quidem scitur,sed ei mitti non potest sine sumptu, tunc si res malè accepta est, tenetur restituens aliquas expensas ex

se

se facere: si autem bene accepit, non nisi expensis domini. Quando nullo modo potest mitti, expectandum est ad tempus; & si adhuc non sit spes, reputatur debitum incertum. *Tol. l. 5. c. 24.*

7. Cùm quis accepit rem alienam à possessore bonæ fidei, putante rem esse suam cum non sit, tum si quidem interuenerit aliquod iustum pactum, vt depositi, commodati, pignoris, &c. illi restituendum est, non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, si id ei profuturum putetur, sine alterius grauiore incommodo, infamia, &c. *Vasq. Azor. p. 3. lib. 4. c. 3. q. 1.* Si autem aliter accepta est, tunc vero suo domino restitui debet, si eum nouisti, & absque incommodo fieri potest.

8. Quando à fure, vel alio venditore quis emit siue mala, siue bona fide rem furtiuam, tenetur restituere domino, non furi. *Ita commun. Molin. Regin. to. 1. lib. 10. c. 4. nu. 40. Toletus* tamen *l. 5. cap. 17. Sylu. Ant. Mald. in 2. 2. t. 4. c. 3. dub. 2.* probabiliter sentiunt, posse reddi furi, vt ab eo pretium suum recuperet: quia non constituit rem peiore loco, quam ante fuerat, & consequenter ipse non infert domino damnum. Quod *Nau. Trul. l. 7. c. 11. d. 4.* admittunt cum hac limitatione: si mox, & non post lungum tempus contractum rescindat: vel si certò sciat furem reddituru rem domino; vel si dominus rei sit mortuus, aut absit, ita vt conueniri non possit. Quod si autem pretium suum recuperare non possit à venditore, tenetur reddere domino, & sibi damnum ascribere. Quod si porrò sciens rem esse furtiuam, emat eo fine, vt inuento vero domino restituat; tunc si emit paruo pretio, tenebitur id ei dominus refundere, cum vtiliter

eius

eius negotium gesserit; secùs autem si pretium esset ferè æquale rei: tunc enim sufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem domini vtiliter redimendo. *v. Less. l. c. c. 14. d. 3. Dian. p. 2. t. 3. Resp.* §. 9. Si bona fide rem alienam, v. g. equum emisti ab altero, v. g. Petro; & vendidisti tertio v. g. Paulo, & postea cognoscatur esse Ioannis, eoq; repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te; existimat quidem probabile *Nau. & Dian. p. 1. t. 8. R. 88.* non teneri te Paulo id reddere (ii in nullo factus sis ditior,) sed sufficere, si tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verum *Sotus, Salon. Less. Sayr. Bon. de rest. q. 4. p. 2.* rectius docent, teneri te, exigente Paulo contractum rescindere, & pretium restituere, tum quia vendidisti rem viciosam, tùm quia teneris de euictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotij. Quod si tamen Paulus cum possit, tibi non restituat equum sed Ioanni, & hoc ipso impediat, quò minus pretium tuum possis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipso acceptum restituere. *Bon. Less. &c. vid. Trull. c. 11. d. 13.*

Quares. Cui restituendi, siue dandi sint thesauri, & alia inuenta, quę habẽtur pro derelictis?

Resp. Quando nullius domini sunt, iure naturali, & gentium fiunt primi occupantis. Potest tamen per consuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quoad seruandum est. De quo *v. Less. l. 2. c. 5. d. 10. Laym. l. 3. t. 1. c. 5.*

Quares. 2. An, & cui restituenda, quæ capiuntur venatione iustè prohibita?

Resp. Id æstimandum partim ex iure naturæ, partim ex consuetudine, & legibus, ac iuribus par-

particularibus, vt *v. apud Lay. l. c. l. 3. t. 1. c. 3. n. 14. & Less. c. 8. d. 9. & Sà, V. Venatio.* Ex quibus resoluitur hic Casus.

Venator iniquus tenetur restituere saltem damna, quæ segetibus fructibusq; infert.

DVBIVM VI.

De rebus, quæ debent restitui.

ARTICVLVS I.

Quid debeat restitui ab inferente iniuriam materialem tantum, siue à possessore bonæ fidei?

Resp. Qui bona fide damnum intulit, aut possidet aliquid, de quo postea melius cognoscit, tenetur, ne incipiat esse possessor malæ fidei, & detinere alienum, id tantum, & non plus restituere, quod ex ea re ipsi supereſt: vna cum eius fructibus, si extent, vel quatenus inde factus est ditior; præterquam si dominium sibi comparauit per legitimam præscriptionem. *Ita comm. Doct. Molin. Sanch. Less. lib. 2. c. 6. Bon. d. 1. q. 1. p. 1. Laym. l. 3. t. 2. c. 3.* Vnde resolues.

1. Si vestem v.g. bona fide donatam à fure, aut alio portasti, & ferè attriuisti, ac postea dominus compareat teneris eam, aut æqualem ei restituere, & insuper persoluere quantum attrita est, si alias vestem æqualis valoris attriuisses; si tamen eam amisisti, aut ablata tibi est, &c. ad nihil teneris *Bon. l. c. Laym. n. 1. v. Trul. lib. 7. c. 11. d. 1.* Si autem res, quam à fure bona fide accepisti (siue donatione, siue emptione) sit vsu consumptibilis, eamque cum tuis miscuisti, ita vt discerni nequeat, etsi deinde deprehendas furtiuam fuisse, non teneris restituere. *Nauar. Syl. Sayr. Less. Bon. d. 1. q. 3. p. 1.* quia per istam commixtionem bona fide factam, est in te translatum dominium, vt colligitur ex L. *Si alieni nummi*

miff. de solut. Neque est ratio, cur hæc potius, quam illa pars censeatur aliena, atque adeo perijt obligatio realis, & tantum manet personalis in venditore *vid. Dian. p.4. t. 4. R. 66. Trul. l.7. c.21.d.3. Less l.2. cap. 20. d. 18.* vbi addit esse valde probabile, iureq; naturæ conforme, quod verus dominus rei illius ablatæ, & permixtæ (quandiu totus cumulus extat) retineat ius in re, vt ex isto cumulo sibi satisfiat ante alios, imò possit ex eo occultè accipere.

2. Milites bona fide militantes intellecta postea belli iniustitia, id tantum restituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti sunt ditiores. *Bon. l. c.*

3. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebrauit contractum, quem postea vsurarium esse cognoscit, non plus tenetur, quam factus est ditior. *v. Laym. l.3.t.2. cap. 3.*

4. Possessorem bonæ fidei, si adhibita diligentia inclinet in eam partem, quod res non sit sua, teneri aliquid restituere iuxta inclinationem, docet *Kon. d. 34. dub. 10. n. 93.* At *Pal. t. 1. d.3 p.2. nu. vlt.* putat ad nihil teneri: quia possessio contrarijs rationibus non conuincentibus præponderat. Idem docet *Vasq.* apud *Escob. t. 3. c.3.n.154. Dian p.4. t.3. R. 24. & 26.* Si neglexit inuestigare veritatem, & deinde sciri non potest; dicit *Pal. l. c.* ad nihil teneri.

5. Si bona fide rem vendidisti dono tibi datam, teneris restituere pretium; quia factus es locupletior; & satis deber esse tibi, non habere minus, quam ante. Quod si tamen apud alterum res est, is reddere tenetur. *Ibid. & Vasq. c. 9. §.2. Molin. Less. l.2.c.14.d.1.*

6. Si bona fide rem ipse emisti, & vendidi-

sti

Digitized by Google

sti absque lucro, nihil teneris restituere, sed solus is, apud quem res est. *Mol. loc. cit. Less. l. 2. c. 14. d. 1.* contra *Vasq. &c.*

7. Si rem alienam bona fide donasti, non donaturus aliam, si hanc non habuisses, ad nihil teneris, quia non es factus ditior; secus si aliam donaturus fuisses (quia tunc parcendo tuæ factus es ditior,) vel si aliquid accepisti in remunerationem. *Bon. Trul. l. 7. t. 11. d. 1.*

8. Si aliena re lucratus es tanquam instrumento: v. g. frumentum alienum alio deportatum vendidisti, vel pecuniam alienam negotiationi exposuisti, non teneris illud lucrum restituere; quia non est fructus rei alienæ, sed tuæ meræ industriæ; tales enim fructus dicuntur meræ industriæ, quos ipsa natura ex se nullo modo gignit, sed tantum concurrit vt instrumentum operantis. *Lay. l. c. n. 3.* ex *S. Th. &c.*

9. Fructus omnes rei, siue ij sint merè naturales, hoc est, qui vix vllo hominum labore egent, vt fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina: siue sint simul industriales, siue mixti; hoc est, ad quos æquè, aut magis hominũ labor cum natura concurrit; vt v. g. segetes, & quæ serendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, iumentorum, &c. qui fructus ciuiles appellantur; hi inquam fructus rei, si percepti, & extantes sint, domino restitui debent: deductis tamen expensis proprijs, & æstimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino restitui, licèt is rem, si pænes se habuisset, non fuisset locaturus. *v. Lay. l. c.* Si tamen fructus isti reales bona fide possessi fuerint tempore à lege præscripto ad vsucapiendum illos,

los, (quod si adsit titulus, est biennium inter præsentes, inter absentes quadriennium: si autem non adsit titulus, anni 30. cum bona fide) non sunt restituendi: quia vsucapio transfert dominium. *Salon. Trul. l. 7. c. 11. d. 3.*

10. Si à fure accepisti (siue bona, siue mala fide) rem vsu consumptibilem v. g. vinum, oleum, triticum, &c. cum propriis ipsius furis rebus permixtum, ita vt discerni non possit: non teneris restituere, si fur ad restituendum sit potens: quia fur per commixtionem istius rei cum propria, acquisiuit eius dominium, atque adeò illud tanquam verus eius dominus potuit transferre. *Nau. Sanch. Less. Bo. Trul. l. 7. c. 11. d. 3. v. Diap. 2. t. 5. misc. R. 40.*

ARTICVLVS II.

Quid debeat restitui ab inferente iniuriam formalem, seu malæ fidei damnificatore, seu possessore?

Resp. Id iuxta supradicta æstimandum à quantitate tum iuris, quòd alter habet, tum damni, quod iniustè infertur: cui æquale reddi debet, nisi aliud de damnificati mente, & consensu rationabiliter præsumatur. *Vnde resolues.*

1. Si damnificatus habet ius in re, in qua damnum est passus, restitutio ei facienda est in solidum; si autem tantum habeat ius ad rem, restitutio facienda est pro quantitate iuris, consideratis circumstantijs: quia non debetur solidus valor rei, quæ expectabatur, cum tantùm sit in spe, & multis modis possit impediri.

2. Qui in loco publico suæ cõmunitatis, contra iustam prohibitionem pascit, vel ligna cædit, non tenetur ad restitutionem, nisi communitati grauiter nocuerit, v. g. stipites incidendo, arbores ædificijs idoneas sternendo: quia rationabi-

liter

liter præsumitur mens Reip. non esse, suis membris vsum publicorum locorum rigidius prohibere, quàm sub mulcta soluenda, casu quo deprehendantur.

3. Grauius tamen peccaret, & teneretur ad restitutionem, si quis pasceret in loco alicuius priuati; etsi etiam hic præsumi aliquando possit de consensu domini, qui sæpè nõ intendit vt fiat restitutio, sed vt deprehensus pœnam luat.

4. Qui venantur, vel piscantur in locis alteri locatis, vel alias prohibitis (saltem si ea conclusa, vel circumsepta non sunt) non peccate mortaliter, nec teneri ad restitutionem, docet *Dia.* ex *Less Dicast. &c. p. 9. t. 9. R. 39.* contra *Bon. &c.*

5. Etsi probabilius sit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationẽ restitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alij quidam negant, eo quòd consuetudo interpretetur: non esse mentem legislatorum ad aliud obligare, quin vt deprehensi mulctentur. *v Nau. c. 23. 58, V. Gabella. Bon. q. 9. p. 1. n. 5.* ex *Nau. Fill. t. 28. n. 114. Less. Mol. d. 9. Dia. tr. de leg. Ref. 19. Lay. l. 3. t. 3. p. 1. c. 3. nu. 4. & 5. vid.* etiam *Dian. p. 1. t. 11. R. 38. & p. 2. t. 15. R. 28.* vbi ex *Caiet. Med. Sot. &c.* docet non esse negandam absolutionem pœnitenti, qui defraudauit gabellas, seu vectigalia imposita rebus ijs, quæ emuntur non ad negotiationem, sed ad vsus proprios, vel familiæ necessaria, v.g. panis, carnibus, piscibus, frumento, oleo, &c.

6. Cæterum ordinariè iniustus, seù malæ fidei damnificator aut possessor, tenetur non tantum restituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis suis expensis, & industria,) sed

Digitized by Google

etiam reſarcire damnum emergens, & lucrum ceſſans; cum verè ſit iniuſta cauſa taliũ damnorum. Vnde ſi dominus re ſua retenta, per culturam, vel negotiationem perceperurus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos, & alter parum vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis: quamuis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur *Lay. l. 3. tr. 2. c. 4. nu. 7.*

7. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur; creſcat, aut pretium eius augeatur, domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet *v. Lay. hic l. 3. t. 2. c. 5.*

8. Si res aliena, dum iniuſtè detinetur pereat aut deterior fiat, idq; caſu vel iuſta hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certum ſit apud dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere: quia nihil noui detrimenti domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud dominum, vel ſaltem nonniſi per iniuriam, tunc iniuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licet ſine ſua culpa res perierit. *Lay. t. 2. c. 4. n. 2.*

9. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idq; ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donauit, deſtruxit, &c. tunc etiamſi domino relicta fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea domino ſatisfacere, vt eſt communis apud *Lay. l. c. Leſſ. &c.*

10. Qui fingens ſe pauperem, vel alium quam eſt, extorſit eleemoſynam, non tenetur reſtituere, ſi parua fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur: ſecus ſi fuit magna; tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper es) tenetur reſtituere ſecundum *Mol.* danti: ſecundum

Ralaum

Palaum, vel danti, vel alijs pauperibus. *v. Escob. t.3.p.2.c.6.nu.109.*

11. Qui in extrema necessitate consumpsit, quod antea acceperat commodatum, conductũ, vel per precariũ, non tenetur restituere: quia nec ratione rei acceptæ, cùm ea nec in se, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cum iure eam consumpserit; nec ratione contractus, cum hic non obliget, nisi repereunte tua culpa. *Less. Hurt. Trul. Dia. p.5.t.8.R.10.* Imò probabiliter ne quidem id, quod ante illam necessitatem erat furatus, & in ea consumpsit; quia furtum illi non ademit ius, quod ad rem tali casu habeat *Kon. Pal. Hurt. Dia. l.c.R.8.* contra *Less. & Vasq.* sicut neq; si in ipsa necessitate accepisset, & consumpsisset. *Dian. l.c.R.9. ex Azor. & 6. alij* contra *Less.*

ARTICVLVS III.

An, & quid debeat restitui pro iniuria illata corporis, v.g. per mutilationem, occisionem, &c.

Resp. Iniustus occisor, mutilator, in conscientia tenetur tantum restituere pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occisione, vulnere, &c. directè ab eo causata sunt, iuxta prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur restituere secundum rigorem, cum sint bona altioris ordinis, quæ pecunia æstimari non possunt. Ità contra *Sot. Sylu. &c.* probat *Less. l.2.c.9.d.23. v. Lay. l.3. p.3.* Vnde resolues.

1. Qui occidit ebrius alium, si ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel licèt fuerit talis, si tamen homicidium vel non præuidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cauẽdum, non tenetur ad restitutionem; tenetur autem si præuidit, & non cauit. *Bon. d.2.q.vlt.s.2.p.1.*

Digitized by Google

2. Qui occidit Caium putans esse Titium, tenetur ad restitutionem : quia actio ista est Caio iniuriosa. *Bon.loco citato, ex comm.*

3. Si læsus ante mortem omnia remisit, ad nihil tenetur occisor: quia filijs non fit iniuria in bonis, nisi quatenus læduntur in patre contra eius vuluntatem (volenti enim non fit iniuria :) ergo sicut per eum ius acquirunt, sic etiam amittunt; etsi non rectè faciat parens, si filij valdè egeant *Less.l.2.c.9.d.26.*

4. Etsi præcisè pro vita, membro occisione, non sit obligatio restituendi : per sententiam tamen iudicis cogitur iniurians satisfacere pro iniuria.

5. Consilium est, vt Confessarius pro his iniungat eleemosynas, Missas, pro salute occisi.

6. Si occisus, vel mutilatus fuerit seruus, vel animal, tunc etiam pro vita, & membris facienda est restitutio : quia horum vita pretio æstimatur ; ac proinde tantum debet restitui, quanti potuisset vendi; & pro mutilatione vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

7. Pro expensis funeris nihil restituitur ; quia illæ aliquando faciendæ tandem fuissent. Nisi fortè occasione illatæ necis, v.g. extra patriam, maiores fieri oportuerit.

8. Restitui debent impensæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occisi. *Fill.t.32.c.8.nu.202.*

9. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione cessarunt; non quidem tam in solidum, ac si de facto essent acquisita ; sed pro maiore aut minore spe, quam læsus habuit illa acquirendi. *v.Trul.l.7.c.8.d.3.*

10. Si homicida à Magistratu plectatur, verius

rius est adhuc teneri ad damna sarcienda; cum morte sua tantùm satisfacit iustitiæ publicæ, non hæredibus occisi. Qui tamen, cum plerumq; aliud non exigant; videntur esse contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. *Fill.l.c.n.* 214.

11. Debet autem restitutio fieri tantum parentibus interfecti, filijs, & vxori: quia hi soli directè lædantur; cum moraliter censeantur vna persona cùm occiso. Nisi tamen occiderit animo etiam nocendi alijs; nam tunc etiam his restituere teneri dicit *T. de Lugo de iust. d.* 11. *nu.* 8. ex *Less. v. Trul. l.c. d.* 4.

12. Etsi probabile sit, deberi etiã restitutionẽ, creditoribus occisi, si quod damnum illis ex ea cæde obuenit; contrarium tamen etiam probabile (saltem secundum limitationem casus præced.) est; cùm occisio illa non sit directè causatiua illius damni. *v. Lay. l.c. n.* 4.

13. Non tenetur occisor aliquid eis restituere, quos occisus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens sequitur. *v. Less. l.* 2. *c.* 9. *d.* 26. *Trul. l.c.*

14. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. prouenient ex morte alicuius innocentis, qui per errorem putaretur homicidiũ feciſſe, & sic captus plecteretur: quia huius mors non directè causaretur ab ipso; sed per accidens, & ex errore, vel malitia accusatorum. *v. Bon. d* 2. *q. vlt. s.* 2. *p.* 2.

ARTICVLVS IV.

Quid debeat restitui pro illato stupro?

Resp. Qui virginem per iniuriam defloravit, tenetur tantum rependere damnum, quod ei ex tali iniuria est secutum; idq; vel matrimonio, vel damni æstimatione, ad arbitrium pru-

Digitized by Google

dentis, vt talem nimirum inueniat, quale manens virgo inuenisset. *v. Sanch. l. 7. d. 14. Fill. t. 32. c. 8. n. 209.* Vnde resolues.

1. Præcisè pro sola virginitate non obligat restitutio. Vndè si stuprum mansit clam; aut non impediuit quin æquè lautè nuberet, ad nihil tenetur stuprator. *Less. Bon. q. 4. de mat. p. 7.*

2. Item ad nihil tenetur, si defloratit consentientem, absque vi; fraude, vel promissione matrimonij: quia non est facta iniuria. *ibid. & Trul. d. 2.*

3. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur restituere, quia adhuc consensit liberè. Nisi fortè preces tales fuerint, vt cum vi, & coactione æquiparentur; vt si coniunctæ fuerint cum minis, vel metu reuerentialis, v. g. si fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. *Trul. c. 9. d. 3.*

4. Si per promissionem veram, vel fictam matrimonij eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, vbi alter ex parte sua acceptauit, & impleuit, tenetur & alter implere, etiamsi ficte contraxerit: quia tenebatur ex iustitia vere cõtrahere; cũ alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum est, etiam si stuprator Religionem vouisset. *Less. l. 2. c. 10. d. 3. & 4. Trul. d. 3.*

5. Non tamen tenetur fictus promissor eam ducere, casu quo. 1. Is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis vsus esset fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipsa conscia esset prædicti voti; quia tunc ipsa contraxisset mala fide. 3. Si ipse putauit esse virginem, cum tamen non esset. 4. Si ex matrimonio graue dammum, aut scandalum timeretur. 5. Si ipse

iam

iam sacris initiatus esset, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his casibus solum teneretur curare, vt æquè commode nubat, modo antè dicto, dando scilicet dotem, vel aliter *v. Sanc. 1. de matr. d. 10. l. 1. Trul. l. 7 c. 9. d. 3.*

ARTICVLVS V.

Quid debeat restitui pro adulterio?

Resp. Cùm ex adulterio damnificari possint coniux alter, & proles legitima, circa substentationem, hæreditatem &c. patet quod vterque adulterans, nata eis prole, debeant, cum id damnum causent, eatenus restituere, quatenus possunt sine detrimento altioris boni, & causatione maioris mali. *Est communis v. Lay. l. 3. t. 3. p. 1. c. 14.* Vnde resolues.

1. Quod attinet ad ipsam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quod proles eius spuria sit, nam & viro suo tristitiam, & sui odium, & discordias domesticas crearet, ac famam suã prodigeret, quibus damna fortunæ meritò ceduut. Accedit, quòd proles matri non teneatur credere se esse illegitimam. *Fill. t. 32 q. 222.*

2. Debet tamen, si potest, alijs industrijs damnum compensare, v.g. 1. diligentius administrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. si habet bona propria, plus legitimis, quàm spurio reliquendo. 4. eum inducendo, vt relicta hæreditate vel eius parte, amplectatur statum Ecclesiasticum, vel Religiosum, si idoneus sit &c. *Trul. l. c. d. 4.*

3. Quod attinet ad ipsum adulterum spurij patrem, etiam ipse sæpè excusatur, vel in toto; vel ex parte, siue quia damnum ab adultera compensatum fuit, vel compensandum creditur, siue quia restitutio non potest fieri sine pericu-

lo vitæ, dispendio famæ, turbatione, & discordijs familiarum: siue quia non est certus filium esse suum. *v. Less. l. 2. c. 10. d. 6. Bon. de matr. q. 4. p. 15. Trul. l. 7. c. 8. d. 7.*

ARTICVLVS VI.

Quid debeat restitui pro fama, & bonis spiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à Religione?

Resp. 1. luxta dicta, si restitui non possunt bona ablata ex bonis eiusdem ordinis; non est obligatio faciendi ex bonis diuersi ordinis. *Vnde resolues.*

1. Pro fama, restituenda est fama: cùm id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, nisi per sententiam à iudice cogaris sic satisfacere. Eadem est ratio de reliquis. Quod si tamen lædendo famam, in bonis, etiam fortunæ alteri damnum allatum esset constat ex supra dictis quid faciendum sit. Porrò de læsione famæ. &c. *v. infra.*

2. Si quis alterum induxit ad peccatum suasione vel exemplo suo, tenetur quidem ex charitate quoad potest, eum reuocare ad meliorem statum, sed non ex iustitia. *Less. l. 2. c. 8. d. 2. n. 20. Lay. c. 8. nu. 1.*

3. Si quis autem induxit fraude, dolo iniusto metu, &c. tenetur ad id ex iustitia, quia quisque habet ius, ne iniustè lædatur in bonis spiritualibus. Vide si lædatur, debet id spirituale restitui si potest. *Ibid.*

4. Si quis aliquem (etiam Nouitium) abduxit ab ingressu Religionis, tamen sine vi, & fraude, etsi grauiter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rursus suadere ingressum ex charitate; non tamen ex iustitia vel illi, vel Religioni tenetur, quæ nullum adhuc

in

in eum ius acquisiuit. *v. Lay. l. 3. t. 2. c. 8.*

5. Si quis Religiosum ad apostasiam induxit suasione, aliaue cooperatione; obligatur ex iustitia Religioni ad restitutionem, non quidem vt ipse (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur; sed vt suadeat alteri, quod potest reditum, & compenset Monasterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel industria alterius expectabantur.

6. Si quis veneno, phyltro, alioue modo alicui destruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans de quo *suprà* ad restitutionem lucri cessantis, & damni inde secuti in bonis fortunæ.

DVBIVM VII.

De circumstantijs restitutionis.

ARTICVLVS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat restitui?

Resp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco restitui, quo ius & interesse damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri potest sine graui incommodo, quod quis pateretur in re sua propria, vltra debitum *v. Lay. hic l. 3. tr. 2. c. 10. Fill. t. 32. c. 4. q. 11.* Vnde resolues.

1. Qui nõ potest commodè restituere apertè, faciat clam; & qui non potest per se, faciat per aliam personam interpositam; v.g. Confessariũ.

2. Possessor malæ fidei v. g. fur debet suis sumptibus ad eum locum rem deferre, vbi alter habiturus fuisset si non fuisset ablata, destructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expensis, quas alter eam seruando, vel deferendo debuisset facere. Excipe, nisi transferendo deberet plus impendere, quam res valet: tunc enim plerumq; ex præsumpta mente domini posset re-

Digitized by Google

restituere pauperibus, vel in vsus pios. *Bo. q. 6. p. 1.*

3. Bonæ fidei possessor satisfacit, si restituat in loco vbi rem possidet *l. c.*

4. Debita ex contractu, eo loco & tempore soluni debent, de quo inter partes conuentum fuit expressè, vel tacitè. *v. Less. & Bon. l. c.*

5. Si quis possit quamprimum restituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur vlterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus esset grauis peccati is, qui cum proposito satisfaciendi differret, aut paulatim per partes solueret. *v. Bon. de contract. d. 1. q. 6. p. 1.*

6. Qui scit se teneri ad restitutionem, & cùm possit in vita, non vult restituere nisi in articulo mortis, vel post mortem per hæredes, absolui non debet, nec potest: quia semper est in actuali peccato, & impœnitens. *Sal. Sayr. Bon. Trul. c. 14. d. 11.*

ARTICVLVS II.

Quo ordine restitui debeat?

Resp. Certum est, non necessariò ordinem seruari, quando debitor omnibus soluere potest: quando verò tantum non habet, aut hæredibus reliquit, sequentes regulæ seruandæ.

1. Si debitor rem alterius apud se habet, quocunq; titulo habeat, siue ex furto, siue ex deposito siue inuentione, &c. debet prius restitui domino suo, vel eo deficiente pauperibus. Similiter si res empta ad creditum, pretio non soluto adhuc extet. *Nau. Syl. Bon. q. 3. p. 2.* Hoc tamen. *Less. c. 15. d. 2.* contra *Bon. &c.* limitat, nisi venditor ab emptorem fideiussorem, vel pignus accepit.

2. Si restitutio facienda sit ratione iniustæ acceptionis; prius restitui debẽt certa; hoc est, quorum.

rum domini cognoscuntur, quàm incerta. *Bon. Less.d.* 1. quia illa iure naturæ debentur suis dominis: hæc autẽ iure solo positiuo pauperibus.

3. Prius facienda est restitutio debitorum licitè contractorum, quàm vsurarum; cum in his dominus non fuerit simpliciter inuitus.

4. Debita ex titulo oneroso priùs soluenda sunt, quàm quæ debentur gratuito, v. g. ex promissione; quia hæ includunt tacitam conditionem, nisi quid obstet. Hinc debita defuncti soluenda sunt ante omnia legata, etiam pia *Nau. Sylu. Bon. q.* 8. *p.* 2.

5. In reliquis debitis seruandum est ius particulare loci si tale sit, & non repugnet iuri naturæ. Si nullum sit, sequendum est ius commune secundum quod. 1. Soluenda sunt debita, ad quæ bona debitorum expressè fuerunt obligata. 2. Dos vxoris extrahenda est. 3. Debita, ad quæ bona debitorum sunt tacitè hypothecata. 4. Deposita perdita in potestate debitorum. 5. Debita priuilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: post quos omnes sunt hi à quibus vsuræ acceptæ sunt: & adhuc post hos restituenda sunt boua incerta. Quando autem multi vnius rationis creditores inueniuntur, temporis antiquitas inter eos seruanda est. *v. Lay. l.* 3. *tr.* 2. *c.* 11. Vbi adit, ex bonis debitoris, si is defunctus sit imprimis soluendas esse impensas funeris, & quæ ad confectionem inuentarij, apertionem testamenti, item ad Medicos, & Pharmacopolas pertinent. *v. Fill. c.* 4. *q.* 13.

Quæres. Vtrum prius exigenti non liceat prius soluere?

Resp. 1. Soluens scienter posteriori, præterito qui habet hypothecam priorem, vel priuile-

gia-

giatam, peccat, teneturq; priori de damno, qui etiam potest recuperare solutum *Less. d. 5. ex l. Scimus §. Et praterea. de iure delib.*

2. Si ex pluribus creditoribus personalibus æqualibus aliquis exigat (siue in iudicio, siue extra,) tenetur ei integrum soluere, quia diligentia fecit eum potiorem. *Nau. Sylu. Bon. l. c. ex L. Pupillus, ff. qua in fraudem.*

3. Debitor sciens statum suum labentem, non potest non petenti integrè satisfacere, sed debet omnibus personalibus soluere pro rata (si tamen iste solutionem accepisset, an posset retinere controuertitur. *v. Bon. Less. l. c. Trul. l. 7. c. 14. d. 22.*) nec potest vni soluere, omissis alijs, nisi secundum ordinem supradictum.

ARTICVLVS III.

Qua à restitutione excusent?

Resp. 1. Ex parte debitoris excusant ea, quæ faciunt, vt creditor rationabiliter debeat esse contentus; etsi de facto non sit contentus. Ita communiter Doct. *Vnde resolnuntur casus sequ.*

1. Excusaris in foro conscientiæ (iuxtà sententiam probabilem) à compensatione damni, si illud datum sit sine tua culpa Theologica graui, hoc est, mortali peccato; nisi aliud cum altero pactus sis, vel inde sis factus ditior. Vnde excusaris, si v.g. aliquem occidisti ex subita ira, vt fuerit motus tantũ primo primus, vel secundò primus; vel si ex obliuione non extinxeris candelam, & hinc ortum sit incendium, &c. Quod si autem aduertens periculum in actionibus periculosis, omittas eam diligentiam præcauendi, quam homines eiusdem conditionis communiter præstare solent, grauiter peccas, & teneris restituere damna secuta. Porrò in foro ex-

externo proceditur secundum culpam iuridicam, quæ sæpè non est peccatum, & diuiditur in latam, leuem, & leuissimam.

2. Excusat à restitutione incertorum, si feciſti compoſitionem cum Episcopo, vel Papa, *Leſſ. c. 10. d. 11. Bon. q. vlt. p. 2.*

3. Item si in casu, quo teneris rem restituere pauperibus, tibi ipſi reuera indigenti eam des: & tunc quidem postea factus ditior, adhuc non teneris restituere *v. Lay. l. 3. t. 2. c. 12.*

4. Si non possis restituere, nisi cum notabiliter grauiore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quam æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obuentorũ: tunc enim differre potes, dum cesset ista impotentia. *Lay. l. c ex Sylu Nau &c.* Idque verum est, etiã debitum sit ex delicto, vti & in sequentibus casibus.

5. Si ad restituendum sis impotens; vt si viuere non possis secundum decentiam tui status, iustè à te acquisiti. Vnde si nobilis v. g. non potest statim soluere, nisi se priuet famulis, equis, armis, &c. vel ciuis primarius, nisi obeat artem mechanicam sibi insuetam: vel mechanicus nisi vendat instrumenta sua quibus viuit, aut magnum damnum subeat, potest differre, & paulatim restituere sine iactura sui status. *Lay. l. c. Bon.*

6. Quòd si tamen tua culpa in illas angustias lapsus sis, v. g. luxuria, ludis, superfluis expensis vestium, tibi imputare debes, quod iam sine status tui amissione non possis satisfacere. *Ibidem.*

7. Quòd si item creditor ex dilatione æqualem damnum subire debeat, tu potiùs quam is, sustinere debes: cùm eius conditio sit melior. Excipitur extrema necessitas, in qua quoad vsum, sunt omnia communia. *Ibid.*

8. Quod

8. Quod si item damnum, quod timetur ex restitutione, non esset proprium bonorum, sed in hoc præcisè tantum, quod spoliet se rebus debitis, non potest ideò differre restitutionem: quia hoc non est pati in suis rebus, neque suum statum amittere, sed est dimittere alienum, & reuerti ad statum proprium. *Sayr. Bon.*

9. Item excusaris à restitutione, si fieri nequit absque periculo salutis animæ tuæ, vel tuorum: vt v.g. si non possis absq; peccato: vt si sit periculum, ne vxor, aut filiæ se prostituant, ne filij se dent latrociniis, ne ipse per impatientiam incidas in desperationem. *Bon. Less. Mol. Fill.*

10. Item, si non possis restituere absque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ: cum alias plus damni sustineres, quam intulisti. *Bon. d. 1. q. vlt. p. 1.*

11. Item, si cedas bonis; quia leges concesserunt, vt qui contraxit multa debita, nec habet vnde soluat, possit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum: & tunc maneat liberta vt etiam in conscientia sit tutus, retentis instrumentis artis, & quæ ad sustentationem sunt necessaria. Quod si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc restituere ex *Less. Cum. & filius fam. qui bon. Nau. Bon. Less.* Ex quo *Trul. l. 7. cap. 15. d. 5.* sic limitat: si acquirat plus quam ad decentiam status est necessarium, ex dicta *L. Qui bon.* Nisi tamen debita proueniant ex delicto, v. g. furto; eò enim casu tantum posse retinere, quæ simpliciter necessaria sunt ad victum, docet, *Nau. Salon. Less. l. c.* etsi hic concedat ea, quæ post cessionem iustè acquiruntur, licitè retineri, si ad statum sint necessaria. *v. Tol. Lay. l. 3. t. 2. c. 12. Less. l. 2. c. 16. d. 3.*

Bon.

Bon. Trul. l. c. Porrò etsi cessionem dictam non habere locum in bonis ex delicto prouenientibus, communiter teneant DD. cum *Lay. l. c.* contrarium tamen ex *Less. Diana &c.* docet *Trull. l. c.* Denique etsi debitor principalis cesserit, non ideo liberantur fideiussores. *Lugo Dian. p. 7. s. 8. R. 18. & alij.*

Resp. 2. Ex parte creditoris excusat. 1. Si is cui debet restitui, semel remiserit, expressè vel tacitè: v.g. si lacerauit tuum chyrographum, vel tibi reddiderit. Remissio autem hæc debet esse libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. *Fill. tr. 32. c. 5. q. 9. Less. l. 2. c. 16. d. 2.* 2. Excusat in foro conscientiæ, si soluisti ei, cui debebat tuus creditor. *Less d. 5. Bon. p. 3. 3.* Si compensatio facta est creditori per commodum æquiualens, v. g. per procurationem officij non gratis factam. 4. Omitti, aut saltem differri potest restitutio, imò aliquando debet, si creditor sit abusurus, v.g. si quis pecunias tibi mutuo datas, repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item si eas repetat ad peccatum contra iustitiam, siuè inferendum damnũ iniustum tertiæ personæ, nisi tamen ex negatione restitutionis timeretur maius malum.

CAPVT III.

De contractibus.

DVBIVM I.

Quid in genere sit contractus.

RESP. Est pactum, siue consensus duorum, quo scienter, liberè & legitimè vterq; se vicissim, vel minimum saltem vna pars, se alteri acceptanti obligat, quocunq; signo externo id fiat; vt v.g. in contractu mutui, ex vna parte mutuans se obligat non repetere mutuum

ante certum tempus; ex altera parte mutuatarius se obligat tunc illud reddere, & sic de alijs. In promissione autem, vel donatione absoluta, vna pars tantùm obligatur post alterius acceptationem. *Vnde resoluuntur Casus sequentes.*

1. Si alteri promisisti, aut donasti interius tantùm; aut si externo signo quidem, alter autem non acceptauit, non fuit contractus, nec obligaris.

2. Inualidus est contractus, si contrahentes sunt inhabiles ad contrahendum, vel si ius positiuum resistat. *v. Less. l. 2. c. 37. d. 8.*

3. Item si materia contractus sit illicita, vt si sit peccatum: vel illegitima, vt si fur vendat rem alienam.

4. Item si contractus sit factus vi, dolo, vel errore versante circa rei substantiam; v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidisti,

5. Non est inualidus contractus, (etsi aliquando ob iniuriam possit rescindi) si error vel dolus interueniat circa qualitatem, aut circumstantiam accidentalem; v. g. emisti vinum Mosellanum, putans esse Rhenanum; nisi forte intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi se, nisi existente tali qualitate, aut circumstantia. Qualis virtualiter fuisse censeri potest, si error versetur circa circumstantiam valde immutantem obiectum, & nimis excedentem eius existimationem, vt notat, *Lay. l. 3. t. 4. c. 6.*

6. Nec est inualidus contractus, siue onerosus, siue gratuitus, ex metu licèt graui iniustè incusso, cũ adhuc simpliciter sit liber, & voluntarius: licèt possit à iudice rescindi, pro arbitrio metum passi. Ita communiter apud *Sanch. d. 8. n. 4. C. de Lugo d. 22. Lay. l. c. c. 5.* Excipiuntur tamen

Digitized by Google

men aliqui contractus, qui ipso facto sunt irriti saltem ex iure positiuo, si ex metu graui fiant: talis est. 1. Contractus matrimonij, etiamsi iuramentum accesserit, ex *c. Cum loco, & c. Veniens* 2. Professio religiosa, ex *c. 1. De his.* 3. In alijs quibuscunq; votis. 4. Contractus dotis promissæ vel solutæ; qui in hoc sequitur naturam matrimonij, cui accessorius est, *L. Si mulier §. Si dos. ff. quod metus causa.* 5. Promissio, vel traditio in rebus Eccleſiæ *c. 15. q. 6.* 6. Authoritas tutoris per metum extorta. *L. 1. §. vlt. ff. de author. tutor.* His addunt alij plures, vt promissionem, & donationem gratuitam, renunciationem Beneficij, iurisdictionem per metum extortam. Verùm hi controuertuntur, vt *v. C. de Lugo de iust. d. 22. nu. 115. & seq.*

7. Non possunt contrahere, qui bonorum suorum administrationem non habent; quales ferè sunt prodigi, furiosi, filij familias, vxores, Religiosi, pupilli, minores: exceptis quibusdam casibus, de quibus. *v. Less. l. 2. c. 17. d. 4.* & infrà hic *c. 4 d. 1.*

DVBIVM II.

Quid in specie de Promissione, & Donatione?

Resp. Quæ hic spectant, facile colliguntur ex dictis *suprà de Voto lib. 3. tr. 2. c. 3.* Ex quibus, & doctrina præcedentis dubij, resoluitur.

1. Promissio acceptata à promissario, si materia sit notabilis, an sub mortali obliget secundū se spectata, non conueniunt inter se Doctores *Cai.* negat, quem sequitur *Marat. tom. 2. de iust. d. 19. s. 10.* Alij fortè probabilius, affirmant cum *Vasq. 1 p. d. 65. c. 7 n. 4. Fill. Mald. &c.* Dixi *secundum se*, quia certum est, quod per accidens possit obligare sub mortali, v.g. ratione grauis damni,

ni, quod alias promissarius pateretur: vt si promisisses ei dare mutuum, & ille tibi confisus aliunde sibi non prospexisset. *v. Less. l. 2. c. 18. d. 5.*

2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sà*, vix quenquam promittentium intendere se obligare, aut alteri dare ius exigendi, nisi addat iuramentum aut faciat instrumentum, sed plerumq; tantum intendere declarare suum propositum. *v. Escob. t. 3. E. 5. c. 6. & Mol.* Hinc vt in foro externo censeatur valida promissio, requiritur præter acceptationem, vt exprimatur causa propter quam promittitur; alioqui præsumitur errore, vel dolo facta, *Trul. l. 7. c. 16. d. 6. ex Couarr. & Villal.*

3. Donare non possunt, 1. carentes vsu rationis. 2. muti, & surdi nati; secus si tantum sint surdi, vel muti; vel licet vtrumq; si norint scribere. 3. senes deliri, siuè bis pueri: secus si sint iudicio vegeto. 4. pupilli vel impuberes (nisi ad pias causas, donationes tamen eorum in foro conscientiæ sunt validæ: v. infrà *c. 9 d. 1. 5.* Damnatus criminis capitalis, *v. Dia p. 8. t. 6. R. 3.*

4. Qui præsunt ciuitatibus, vniuersitatibus, Respub. &c. non possunt facere donationes, nisi remuneratorias, vel in eleemosynas *Sanch. Dia. p. 8. t. 8. R. 16.* Imò si Reges, & Principes nimis sint profusi in donationibus, in præiudiciũ regni, vel status, (præsertim si debitis grauatis, ijs satisfacere non possint, vel subditi nimium grauentur exactionibus) possunt eæ reuocari à successore. *Bart. Lugo &c.* cum *Dia p 8. t. 6. R. 18. & 123.*

5. Donatio patris filio facta studiorum causa est valida, neq; filius tenetur computare in

legi-

legitimam: tum quia fuit loco alimentorum, tū quia si detrahatur, iam non fuit donatio contra hypothesim. *VVading.* & 6. *alij* cum *Dia. p.* 8. *t.* 6. *R.* 23. & 92. Sed *Trul.* limitat, nisi constet contrariam intentionem patris fuisse. Quod si tamen de ea non constet; præsumendum esse de pietate patris, ideoq; tales expensas ordinariè post mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in cōmune, nisi pater protestatus fuerit se velle in legitimam computari. Ita etiam *VVading.* ex *L. si pater* 2. *ff. familiæ erciſ.*

6. Si pater Officium filio emit, debet pretium computari in diuisione cum fratribus; non autem si illud gratis à Principe obtinuit; vti neq; quæ filio intuitu meritorum patris sunt donata, quia sunt quasi castrensia. *Mol. Fagund. Dia. p.* 8. *t.* 6. *R.* 127., & 128.

7. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem, potestq; reuocari, etiamsi voluerit se absolutè obligare: præsenti autem & tacenti facta, censetur ab eo acceptata; quia in fauorabilibus habetur pro consensu *Mol.* & *alij* 18. *Dia. p.* 8. *t.* 6. *R.* 89. 98. & 108. pro altero verò nemo potest acceptare, sine speciali commissione, nisi donatio fiat Ecclesiæ, vel causæ piæ (nam hanc sine acceptatione valere, & irreuocabilem esse, est probabile. *Laym. Diana loc. cit. R.* 106., & *p.* 3. *t.* 5. *R.* 107. Multis tamen casibus, dummodo verba dirigantur in præsentem, potest pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore, filius familias pro patre, seruus pro domino, monachus pro monasterio, imò etiam secundum multos, quicumque alterius

rius curam gerit, vt Prælatus pro Religioso, maritus pro vxore, dominus pro seruo, &c. stipulari. Denique idem iura permittunt Iudicibus & Notarijs publicis. *Sanch Mol. Trul. &c. Dian. p.8. t.6. R.97.*

8. Etsi acceptes donationem verbalem, qua tibi Caius, v.g. dat equum absentem, non acquiris ius in re, & dominium equi ante traditionem. Vnde si interea Caius det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Caium pro iniuria ratione iuris, quod habebas ad rem. Ac sic donatio pure verbalis ante realem, hoc est rei traditionem, vix differt à promissione, vt *Less. l. c. d. 2.*

9. Donatio, vti & remissio debitorum liquidorum, vna vice, & vno animi motu, vni aut pluribus facta, vltra summam 500. solidorum; (quæ summam hodiè ad 700. vel secundum quosdam ad 800. aureos Italicos excurrit, vt ex *Claro, &c.* notat *Laym. lib. 3. t. 4. cap. 12. num. 15.*) non tenet quoad hunc excessum; sed lege ità statuente, ob commune bonum potest à donatore pro arbitrio repeti.

Excipe, nisi insinuatio siue Iudicis auctoritas accedat, aut sit iuramento firmata, aut facta ad pias causas, aut ad redemptionem captiuorum; aut ad reparationem ædium incendio vel ruina destructarum, aut sit remuneratoria beneficiorũ, aut fiat in renunciationem iurium, saltem speratorum, vel deniq; fiat militibus à belli duce, ex bonis proprijs mobilibus, vel hostium spolijs *vid. Less. l. c. l. 2. c. 18. n. 102. Lay. l. 3 t. 4. c. 12. n. 15. Tann. d. 6. de iust. q. 2. dub. 2. n. 15.* ex *Mol. Claro, Rebello &c.* Quare si tunc repetatur, quod ab sq; ijs conditionibus, vel vltra dictam summam

datum est, tenetur donatarius reddere ipsi, aut hæredibus repetentibus: si non repetatur, potest retinere *vide Auth. cit.*

10. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expressè, non quidem obligando, sed tantū desiderando, sperando, &c. aliquid alterum facturum, vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio; etsi finis non sequatur: v. gr. dat aliquis puellæ ad eius consensum eliciendum; si postea non consentiat, non tenetur datum reddere: nam etsi non dedisset, si sciuisset eam sibi non consensuram, tamen dedit absolutè, sine obligatione alia, vt ponitur. Secus esset; si verè intendisset eam obligare, & hac conditione dedisset. *Less. c. 18. d. 16. & 17.*

11. In similibus donationibus allectiuis, potest aliquis, v.g. prædicta puella, acceptare, etsi non intendat præstare, quod donator sperat: cum donatio sit absoluta, animo alliciendi, non obligandi. Vnde si spe frustratus repetat, dicens se non dedisse, nisi sub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipso quod donator non expressit conditionem præsumitur sine ea dedisse, & repetere, vel animo vindictæ, vel vt consensum extorqueat. *Less. l. c. Dia. p. 1. t. 2. m. R. 40.*

12. Non tenet donatio ob causam præteritam, vel præsentem, quæ verè non est: vt v. g. si dem tibi aliquid, quia apud Principem meam causam transegisti, vel quia pauper es, & reuera non ita est; teneris restituere, cum sit error in formali causa, & principali. Vnde qui mentiuntur se pauperes, cum non sint, debent alijs pauperibus eleemosynas restituere. Aliud est, si error sit tantum in causa secundaria: vt v.g. si

verè sint pauperes, & simulent insuper sanctitatem, ad hominum misericordiam prouocandam: quia tunc primaria intentio dantium est dare pauperi. *Ron. Less. v. Dia p. 8. t. 6. R. 89.*

DVBIVM III.

Quibus casibus donatio possit reuocari.

Resp. 1. Donatio inter viuos hoc est, qua quis vult se viuo rem absolutè alterius esse, potest reuocari (etsi res iam tradita sit) tribus casibus; nisi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta sit Ecclesiæ, vel Monasterio. Sunt autem hi Casus.

1. Si donatarius enormiter ingratus sit: vt si donanti attroces iniurias inferat; si inopia pressum non alat, &c. Quod notandum pro filijs; quibus parentes omnia donarunt, & eos postea negligunt. *Sylu. Less. Bo. Frut. c. 17. d. 12.* Neque valet pactum, vt donatio non possit ob ingratitudinem reuocari *Bartol. & alij 8. C. de Lugo Dia. p. 8 t. 6. R. 57.* Debet tamen ingratitudo coram Iudice probari, ante cuius sententiam donatarius non tenetur restituere. *Mol. Lugo, & alij 4. Dia. l. c. R. 58.* potest eam verò, etiã fructus perceptos post litem contestatam. *Mol. Dicast. Dia R. 38.* Ab hæredibus autem non potest reuocari ob eas causas, ob quas donator ipse potuisset, si eas ipse sciuit, & tacuit: secus si ignorauit *Gomez. Hurt. VVading. Lug. Dia. l. c. R. 54.*

2. Et quidem hæc reuocatio etiam habet locum in legato respectu legatarij, si defunctum testatorem graui iniuria afficiat, v. g. vxorem eius carnaliter cognoscat. *Molin. Dicast. Diana l. c. R. 58.*

3. Non habet autem locum 1. in donationibus factis Ecclesiæ, tametsi Prælatus, vel Clericus fuerit

Digitized by Google

fuerit ingratus; quia facta est ob bonum animæ testatoris, & principaliter Deo, qui ingratus esse non potest. *Less. Lug. Hurt. Hun. VVading. Dian. l. c. R. 56. 2.* In donatione remuneratoria (v.g. pro beneficijs alias non debitis, & aliquo modo æquiualentibus) quia potius est remuneratio, quam donatio. Remuneratoria autem censetur. 1. si donator in ipsa donatione expressè meminerit meritorum, vel. 2. si de meritis cōstet. 3. in dubio. *Dian. l. c. R.* 115. 116. 117. 19. 20. ex *Barbosa*, &c.

4. Si quis prole carens magnam partem bonorum donauerit, & postea nascatur proles, quia ex iuris dispositione inest donationi hæc tacita conditio; nisi nascantur mihi liberi. Et quidem si facta sit extraneo, reuocari potest tota: si alicui ascendentium, vt patri, vel auo, vel si Ecclesiæ, aut causis pijs, tantum reuocari potest, quantum necessarium, est, vt filij habeant legitimam. Quanquam rectè notat *Less.* ad ædificationem expedire, vt quod Ecclesiæ, vel monasterio datum est, Prælatus totum restituat. Porrò, etsi iurauerit se non reuocaturum donationem, adhuc potest liberis natis reuocare; quia hoc iuramentum non excludit tacitā conditionem dictam; Excipe, nisi expressè etiam hanc conditionem excluserit; tunc enim ipse reuocare non posset; possent tamen eius liberi post mortem patris. *Bon. Less. c. 18. d. 14.* An autem hæc reuocatio locum habeat, si filij nascantur illegitimi, qui postea legitimentur. *v. Dian. l. c. R. 63. & 64.* Item an in donatione remuneratoria *R.* 65. vbi cum *Mol. & alij* 6. negat, nisi excedat causam.

5. Si donatio fuit inofficiosa, contra officium

paternæ pietatis, vt si pater tantum donet, vt filij priuentur sua portione legitima, tunc enim post mortem patris possunt filij reuocare. *Nau. c. 26. Less. l. c.* licet donatio fuerit iuramento confirmata, *Megal. & alij* 5. *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 66. Imò etiam viuente patre: licèt enim ante mortem patris non debeatur legitima, vt tradenda, debetur tamen vt conseruanda. Hinc si pater bona dissipet, potest à filio per iudicem cogi, vt seruet legitimam; ne is post mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian. l. c.* ex *alij* 6. contra *Less. &c.* An autem & quando donatio rescindenda in totum, *v. Dian. l. c.*

6. Per superuenientiam liberorum, vt probabilius affirmat. *Dian p.* 8. *t.* 6. *R.* 78. ex *alijs* 4. contra quosdam. Si tamen pater non reuocauerit, non potest à filijs postea natis reuocari, nisi pro ratione Falcidiæ siue ex testamento, siue ab intestato successerint. *Ibid.*

DVBIVM IV.

Quid sit donatio mortis causa, & an possit reuocari, quomodo, & quibus competat.

Resp. 1. Donatio mortis causa, qua quis sic donat, vt velit rem esse alterius primum post suam mortem, vt si dicas, do tibi hoc post mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, reuocari potest etiam tribus casibus his.

1. Si donatorem pœniteat, siuè expressè, siuè implicitè; vt si rem illam donet alteri. *Less. l. c.*

2. Si dedit intuitu alicuius instantis periculi ex quo metuit mortem: hoc ipso quo periculum euasit, censetur tacitè reuocata donatio; vt si quis det in graui morbo, vel instante prælio. *Bon. d. 3. q. 13. p. vlt. n. 20.*

3. Si

Digitized by Google

3. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo iure reuocata eſt: vt etiam accidit in teſtamentis, & legatis. Secus eſt in promiſſione, & donatione inter viuos, quæ tranſit ad hæredes. Quid ſi donator promiſerit ſe non reuocaturum; tranſit in donationem inter viuos. *v. Leſſ. c.18.d.14. nu. 116. Molin. d. 286. & d. 288. Azor. l.11.c.11.q.4. Bon. l.c.*

Reſp.2. Hæc donatio fieri debet in præſentem. *Dian l.c.R.66.& alij 5.* nec valet in abſentem, ſine nuncio adhoc deſtinato, vel epiſtola: licèt valeat vt fideicommiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes. *Dian.&c.l.c.* Valet autem probabiliter, etſi donatarius præſens tacuerit.

Reſp. 3. Donare mortis cauſa poſſunt omnes, & ſoli qui poſſunt teſtari, excepto filio familias, qui licet teſtamentum condere nullo modo poſſit, cum hoc ſit iuris publici: donare tamen mortis cauſa, cum id ſit iuris priuati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiã de aduentitijs, probabile cenſet. *Dia.l.c.R. 68. & 69.* Hinc donare ſic poſſunt minores 25. annis, etiam ſine conſenſu ſui curatoris. *Dian l.c.R.71.ex Molin.& alijs 9.* Non autem vſurarius, niſi prius vſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit (poteſt tamen ad cauſas pias. *Ibid.R.73.ex Fagund.& alijs 6.*) Nec ſurdus, & mutus à natura, ſecus ſi à caſu ſuperueniente: (vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantum licet donare inter viuos poſſit) ſecundum quoſdam. *Azor. Dian.p.5.t.5.R.12.*

DVBIVM V.

Quid ſit commodatum, Precarium, & Depoſitum:

Reſp. Commodatum eſt contractus, quo res

aliqua mobilis, vel immobilis, quoad solum vsum gratuito conceditur idq; ad aliquod certum tempus explicitè, vel implicitè determinatum: explicitè, vt si dicas; commodo tibi hunc librum, vel domum ad vnum mensem: implicitè, vt si dicas: commodo tibi librum, vt eum describas quia tunc implicitè tantum temporis determinatur, quantum necessarium est ad commodè describendum.

Precarium est, quo conceditur petenti res vtenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) sed donec concedens repetat siue expressè siue tacitè, vt si det alteri, aut vendat. Lay. *lib.* 3. *t.* 4. *c.* 14.

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum, vt integrum reddatur. Et communiter est res mobilis, vel se mouens, vt vestis, equus, &c. *Vnde circa hæc resoluuntur.*

1. Commodator non potest repetere absque iniustitia ante definitũ tẽpus. *v* Lay. *l.* 3. *tr* 4. *c.* 14.

2. Quòd si tamen commodanti damnum impendeat, potest repetere, licet simile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione; vt habet *Less. c.* 27. *d.* 5. quia vt ait *Nau.* in commodatione intelligitur tacita hæc conditio: *nisi* interea contigerit rem esse necessariam commodanti. Lay. *l. c. d.* 2.

3. Si depositarius bona fide existimet, depositori non displiciturum, si re deposita vtatur, licebit vti alias non. Less *l. c. d* 2.

4. Si depositum sit res vsu consumptibilis, vt triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo absumitur eaq; tradita sit certo numero, pondere, & mensura, non videtur depositarius peccare saltem grauiter ijs vtens, si certus sit se tantũdem

dominus eiusdem bonitatis habitu. un quando repetetur. *Less. l. c.* secus si pecunia tradita fuerit sacculo, vel arca inclusa, vel munita sigillo. *Syl. Az. Less. Bon. u. Trul, c. 25. d. 1.* Verum si is, cui res commodata, locata, deposita, & pignorata est, negligenter custodiat, ita vt pereat, negligentia autem non sit Theologica culpa mortalis, probabile est, quod dixi ex *Soto, Sà*, non teneri ad restitutionem in conscientia. Alij tamen aliter sentiunt, nimirum teneri restituere qui iuridicam culpam in custodiendo contraxerit, si ea fuerit lata, & subinde si leuis tantum, imò & aliquando si leuissima, nimirum quando depositio facta est in commodum vtriusq; & si pretium pro custodia accipiat, *v. apud Less. c. 7. d. 8. Lay. lib. 3. tr. 4. c. 25.* vbi docet depositarium tantum teneri de dolo, vel culpa crassa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem iuridica culpa lata, seu crassa, cùm quis facit, aut omittit, quod vt plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines suæ professionis: vt v. g. si quis rem apud se depositam reliquit in loco publico, etsi inaduertenter. Leuis autem dicitur, cum quis facit vel omittit, quod non facerent, vel ommitterent homines suæ professionis diligentes: vt si quis depositum relinquit in suo cubiculo, sed negligit ostium claudere. Leuissima dicitur, cum facit vel omittit, quod non facerent homines diligentissimi: vt si quis ostiũ quidem obserarit, sed neglexit tentare manu, an esset benè clausum.

5. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immuranda: item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenetur ex leui culpa; quia depo-

sitio fit etiam in commodum ipsorum : imò *Syl. V Nauta* vult eos teneri ex leuissima ex *l.* 1. *ff. depositi* : idque cautum esse ad vitandas eorum fraudes: quod etiam *Less.& Trul.c.*25.*d.*1.putant esse probabile in vtroque foro, si quis eis rem expressè tradiderit custodiendam : si autem ipsis tantum videntibus deposuerit v. g. in diuersorio, naui, &c.ne quidem ex lata teneri. *v. Bon. Trul Dia.p.*1.*t.*8.*R.*74.

6. Si depositarius (idem est de commodatario) dubitet, an depositum sua culpa perierit, non tenetur in conscientia ad restitutionem, *Sanch.de matr.l.*2.*d.*41 *nu.* 8. quia in dubio non præsumitur delictum ex L. *Merito ff.pro sotio*. *v. Dian. p.*2. *t.*9. *Ref.* 49. In foro tamen externo, si res depositarij manserint incolumes præsumitur de dolo, nisi depositarius probet depositum casu perijsse, & non potuisse simul cũ rebus suis : (imminente v.g.incendio) seruari : tunc enim non teneretur, quia præsumptio doli cessaret. *v. Pal.t.*1.*de cons. d.*3.*p.*4. *Trul. c.* 25, *d.* 1.

7. Si domino repetenti depositum, remiserit per hominem, qui fidelis habebatur, isque sibi retinuerit, vel perdiderit, domino perijsse dicit *Mol.*citatus ab *Escob.v.Trul. l c.*

8. Deponens rem vsu non consumptibilem, potest à depositario pro eius vsu aliquid accipere : quia is est pretio æstimabilis : (licèt eo casu non depositi, sed locati, & conducti contractus sit dicendus.) Secùs si sit vsu consumptibilis ; tunc enim depositum, eo ipso quod depositarius incipit eo vti, induit naturam mutui, ex quo(secluſa ratione lucri cessantis, &c.) nihil licet accipere, vt *v.dub.seq.& Bon. d.*3. *q.* 13. *p.*3. *Trul. l. c.*

DV-

DVBIVM VI.

Quid sit Mutuum?

Resp. est contractus, quo rei alicuius numero, pondere, vel mensura constantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cum obligatione restituendi eandem, vel similem specie, & bonitate. Propriè autem mutuum ferè est in rebus vsu consumptibilibus, inter quas etiam est pecunia: quæ licèt non absumatur, nec pereat in se, perit tamen exponenti. Destinguitur à permutatione, quod in ea reddatur res alterius speciei. Item à pignore, hypotheca deposito, commodato, & locato, quod dominium in ijs non transferatur, sed vsus tantum. *Bon.d.3 q.3 p.1.* Vnde resolues.

1. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conscientia.

2. Item non repetere rem ante tempus, nisi ipse sit in pari necessitate.

3. Item præstare casum fortuitum mutuatarius tenetur, cum penes hunc rei dominium sit; & rem in eadem quantitate, & qualitate reddere suo tempore.

4. In verò mutuo lucrum aliquid accipere non licet, quia est vsura: de quo dubio sequenti.

DVBIVM VII.

Quid sit Vsura?

Resp. Est lucrum immediatè proueniens ex mutuo, ita vt mutuans supra sortem, id est, summam capitalem, lucretur aliquid, quod sit pecunia æstimabile, ita vt lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum est, & graue peccatum contra ius humanum, & diuinum, cum mutuans acquirat lucrum ex re iam non amplius sua: quia res mutuata iam

Digitized by Google

licet illud vt finem principalem intendat *Mol. to 2 p.305.nu.6.C. de Lugo d.25.*

3. Quod si tamen intelligeret sibi aliquid donatum, non gratis, vt putabat, sed vt debitum ratione mutui, teneretur restituere, quantum inde ditior euasisset, vt habet *Sà, V. Vsura C. de Lugo d.25 s.3.*

4. Nec est vsura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ causa, atque vlterius inde sperare officium; quia amicitia non æstimatur pretio C. *de Lugo l.c.*

5. Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel eius opera) officio aliquo, illicitum est, & vsurarium. Ita communiter *Mol. d. 310. Less. Sal. C. de Lugo* contra *Nau.* etsi *Sal. de vsura d. 9. n. 4.* eum excusat, qui mutuat aliquid cum pacto vt statim præstetur aliquod beneficium ex gratitudine. *v. Trul. l.7.c.19.d.7.*

6. Pactum, vt à mutuatario conferatur beneficium Ecclesiasticum, est vsura (& simonia,) quia cogitur is subire nouum onus.

7. Non est vsura, cum quis non potens sua recuperare, mutuat, vt sibi reddantur sua, vel ne sibi iniquè noceatur: quia hæc iure iam ante debentur, & sic non facit lucrum; nec imponit nouam obligationem. *Bon q. 4. t.3. nu.15. ex Azor. Regin. &c.*

8. Nec est vsura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expensarum, quæ erunt, vel metuuntur in recuperanda sorte; quia pretio æstimari potest, quod quis se in tale periculum, & difficultatem conijciat. *Kon. d.3. q.3 p.5.* Necesse tamen esse, vt periculum illud, &c. deducatur in pactum expressè vel tacitè, docet *Lay. l.3. t.4. c.16. n 9. ex Medin.*

Digitized by Google

verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quod malis negotiando aliterue lucrari, quam sic mutuando, ita vt mutues tantum in gratiam mutuatarij. 3. Vt minus exigas, quam lucrari poteras, & deductis expensis: quia lucrum cessans non est actus, sed in potentia, & varijs adhuc euentibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis, pro maiore vel minore eius certitudine, estimare id poteris, & sic cum mutuatario de eo paciscì. *S. Tho. a. 1. ad 2. Mol. d. 314. Sal. dub. 18. &c. C de Lugo d. 25. f. 6. Bo. q. 3 p. 4.* Hinc qui non habuit animū negotiandi, vel si non erant, nec breui sperabantur merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil potest accipere, vltra sortem: quia mutuatio ista verè non fuit causa lucri cessantis. Eadem ex causa vsura est, si mercatores credito vendentes, aliquid vltra pretium rigorosum accipiant titulo lucri cessantis v. g. rem tantùm valentem 100. vendant pro 105. numerandis post annum: quia vendendo ad creditum (quod est virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresq; res vendunt, & sic compensatur lucrum cessans, atque adeo illud non cessat ratione huius venditionis. *Dia. p. 2. s. 34. Trul. c. 19. d. 9. v. dub. seq.*

11 Mutuare frumentum vetus cum obligatione vt restituatur nouum (præsertim certo tempore) est vsura, si mutuans sciat nouum fore melius, & maioris pretij. *Sylu. Nau. Trul. d. 15. num. 11.*

12. Est vsura, ex communi sententia, si des mutuum, vt postea mutuatarius ex debito ciuili obligetur tibi rursus mutuari, aut vendere vel apud te in tua officina emere merces; aut operas suas locare: quia talis obligatio est res pretio

tio æstimabilis, cum priuet mutuatarium potestate alibi emendi, & locandi operas. *Less. l. 2. c. 20. d. 8. C. de Lugo d. 25. nu. 46. vid. Lay. l. 3. t. 4. c. 16. nu. 3. Bon. l. c. p. 3.*

13. Vsura est, mutuare Principi, vel Reipub. eo pacto, vt interim, dum non soluitur, sis libera tributis, vel oneribus iustis soluendis. *Salas C. de Lugo nu. 64.* ex communi.

14. Item mutuare ea lege: vt mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facile extorquebit. Quod addo, quia si sponte onus illud suscipiat, eò quòd facile possit obtinere, non erit vsura. *Ibid. & Bon. l. c.*

15. Item si frumentum quod alibi habes, des mutuum, obligãdo, vt tibi reddatur hic, vel alibi (cum maioribus sumptibus, vel laboribus) vbi plus valet. *Ibid.*

16. Vsura etiam est, obligare mutuatarium vt partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17. In mutuo pecuniario, nisi aliter conuentum sit, si quis det mutuo, v. g. 100. florenos non potest exigere plus, quam eorum pretium, & valor tunc fuerit. Vnde si eorum valor tunc augeatur, non potest repetere 100. quia reciperet aliquid supra sortem. Quod si valor decrescat, debet mutuatarius reddere plusquam 100. quia alias non restitueret ad æqualitatem, *v. Less. l. 2. c. 22. d. 8. La. l. 3 t. 4. c. 16. n. 15. Bon. l. c p. 3.*

18. In mutuo tamen aliarum rerum, vt vini, tritici, &c. aliter se res habet; quia si quis v. g. mutuet alteri 10. modios tritici, siue pretium crescat, siue non, potest repetere 10. Ratio disparitatis est, quia in pecunia non spectatur ordinariè, (nisi aliter conuentum si ob certas,

&

Digitized by Google

& licitas causas) nisi valor siue pretium. Vnde non debet restitui, nisi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. spectatur ipsa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, sed propter ipsum corpus, & substantiam; ergo, etsi crescat pretium illius, potest repetere tot mensuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta. *v. Lay. l. c. num. 14. & Bon. l. c.*

Quæres. Quæ obligatio & pœna sit vsurariorum, & cooperantium?

Resp. 1. Vsurarius etiam non manifestus, ac hæredes tenentur restituere, imò etiam omnes ij, qui ex parte vsurarij cooperantur efficaciter, v.g. iudices, domini temporales: notarij, famuli, aduocati, qui quouis modo iuuant, vel cogunt mutuatarios ad solutionem vsurarum. Dixi (*positiuè, seu efficaciter*) quia habendo se negatiue, possunt permittere vsurarios, ob iustam causam, & necessitatem pauperum. Præterea in praxi, ea præsumpta voluntate mutuatariorum ferè excusantur minus principales famuli. 2. Vsurarius publicus, siue notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec absolui, donec restituat vsuras, nec sepeliri in loco sacro: & qui scienter sepelit, ipso facto est excommunicatus. 3. Addit. *Lay. l. c. n.* 21. eius testamentum ipso iure irritum esse, nisi ante mortem restituerit. *v. Less. Bon. Trul. c.* 19. *d.* 22.

DVBIVM VIII.

De Emptione, & venditione.

Art. 1 Quid sit Emptio, & venditio.

Resp. Emptio est cõtractus, quo pretiũ pro merce soluitur; completurq; mercis traditione. Venditio

8 Licitum est vendere rē cum pacto de retrouendendo, id est, vt emptor teneatur tibi statuto tempore, vel cum volueris eam reuendere, modo vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata vsura intercedat. *Mol.d.375.Less.dub.14.&c.* Qui addunt, iuxta æstimationem illius oneris, ac pacti pretium esse imminuendum, *v. C.de Lugo d.26.n.189.*

XL. *Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu eiusdem personæ, & cum contractu retrouendizionis prauiè inito cum intentione lucri. Innoc.XI.2. Martij 1679. damnauit.*

9. Monopolia, id est, cùm vnus, vel plures id efficiunt, vt ipsi soli aliquid vendant, vel cum mercatores conspirant, non minoris vendere, non sunt contra iustitiam; modò non conspirent extra iustum pretium vendere. Ita contra *Rebel. Nau. &c.* docent *Mol. Less. &c.* Qui tamen concedunt, esse contra charitatem, *v.C.de Lugo d.26.s.13.* Porrò Principum, vel Magistratus est, cùm vni, vel paucis tale priuilegium conceditur, vt soli aliquid vendant, ijs etiam pretium taxare, & sic prouidere ne subditi grauentur. *v.Less.c.21.d.20.C.de Lugo l.c & Trul.c.20.d.18.* vbi rectè notat ex *Nau. &c.* etsi alia monopolia ex iusta causa authoritate Principis, vel Reip. concessa, taxato pretio sint licita, v.g. bibliopolis, vt nemo alius talem librum vendat, vel vt tantum sit vnus, aut duo tabernarij in aliquo loco nihilominus quando vnus, vel pauci propria authoritate ea constituunt, v.g. emendo merces certi generis, vt frumentum, vinum, oleum, &c. vt ipsi deinde arbitratu suo vendant cariùs percare semper etiam contra iustitiam, cum obligatione restituendi.

10. Ven-

10. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest: v. g. si equus sit furiosus, domus ruinosa, oues morbidæ, pānus adustus, &c. alioqui tenetur de fraude, & damno secuto, saltem si defectus fuerit in substantia, vel quantitate v.g. si deficiat in pōdere vel mensura, aut vendiderit rem vnam pro alia; & sic peccat mortaliter cum obligatione restituendi. 1. qui frumentum venditurus, ponit prius loco humido, vt intumescat. 2. qui vino Rhenano miscet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro veruecinis, &c. *v. Less. Bon. Dia. p.* 1. *t.* 8. *R.* 51. *Trul. d.* 11. Quando autem venditor possit iustè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur sine obligatione restituendi pretium, vel rescindendi contractum, *v. C. de Lugo d.* 26. *s.* 8. *n.* 128. & *Trul. c.* 20. *d.* 11. vbi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, esse validam: rescindendam tamen, vel reducendam ad æqualitatem, nisi venditor contra hoc excreperit.

11. Si scias occultè debitorem tuum non esse soluendo, iniustum videtur, ijs, qui id nesciunt, debitum illud vendere pretio ordinario; tum quia est dolus, tum quia vitium intrinsecum crediti non reuelatur. *Bon. l. c. p.* 10. ex *Less. c.* 21. *d.* 10. *Fill. &c.*

12. Etsi venditor sciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currenti, & non dicere emptori, (secluso tamen dolo fraudibus, & mendacijs, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens simpliciter adhuc est iustum. *Bon. q.* 2. *p.* 5. *n.* 12. ex *Azor. Fill. Less. &c.*

13. Si cui datum est aliquid vendendum pretio v.g. infimo vel moderato, & is vendat rigo-

rosō,

8 Licitum est vendere rẽ cum pacto de retrouendendo, id est, vt emptor teneatur tibi statuto tempore, vel cum volueris eam reuendere, modo vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata vsura intercedat. *Mol.d.375. Less.dub.14.&c.* Qui addunt, iuxta æstimationem illius oneris, ac pacti pretium esse imminuendum, *v. C. de Lugo d.26.n.189.*

XL. *Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu eiusdem personæ, & cum contractu retrouenditionis prauiè inito cum intentione lucri. Innoc.XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

9. Monopolia, id est, cùm vnus, vel plures id efficiunt, vt ipsi soli aliquid vendant, vel cum mercatores conspirant, non minoris vendere, non sunt contra iustitiam; modò non conspirent extra iustum pretium vendere. Ita contra *Rebel. Nau. &c.* docent *Mol. Less. &c.* Qui tamen concedunt, esse contra charitatem, *v. C. de Lugo d.26. s.13.* Porrò Principum, vel Magistratus est, cùm vni, vel paucis tale priuilegium conceditur, vt soli aliquid vendant, ijs etiam pretium taxare, & sic prouidere ne subditi grauentur. *v. Less. c.21. d.20. C. de Lugo l.c. & Trul. c.20. d.18.* vbi rectè notat ex *Nau. &c.* etsi alia monopolia ex iusta causa authoritate Principis, vel Reip. concessa, taxato pretio sint licita, v.g. bibliopolis, vt nemo alius talem librum vendat, vel vt tantum sit vnus, aut duo tabernarij in aliquo loco nihilominus quando vnus, vel pauci propria authoritate ea constituunt, v.g. emendo merces certi generis, vt frumentum, vinum, oleum, &c. vt ipsi deinde arbitratu suo vendant cariùs peccare semper etiam contra iustitiam, cum obligatione restituendi.

10. Ven-

Digitized by Google

10. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest: v. g. si equus sit furiosus, domus ruuinosa, oues morbidæ, pānus adustus, &c. alioqui tenetur de fraude, & damno secuto, saltem si defectus fuerit in substantia, vel quantitate v.g. si deficiat in pōdere vel mensura, aut vendiderit rem vnam pro alia; & sic peccat mortaliter cum obligatione restituendi. 1. qui frumentum venditurus, ponit prius loco humido, vt intumescat. 2. qui vino Rhenano miscet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro veruecinis, &c. *v. Less. Bon. Dia. p.* 1. *t.* 8 *R.* 51. *Trul. d.* 11. Quando autem venditor possit iustè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur sine obligatione restituendi pretium, vel rescindendi contractum, *v. C. de Lugo d.* 26. *s.* 8. *n.* 128. & *Trul. c.* 20. *d.* 11. vbi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, esse validam: rescindendam tamen, vel reducendam ad æqualitatem, nisi venditor contra hoc exceperit.

11. Si scias occultè debitorem tuum non esse soluendo, iniustum videtur, ijs, qui id nesciunt, debitum illud vendere pretio ordinario; tum quia est dolus, tum quia vitium intrinsecum crediti non reuelatur. *Bon. l. c. p.* 10. ex *Less. c.* 21. *d.* 10. *Fill. &c.*

12. Etsi venditor sciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currenti, & non dicere emptori, (secluso tamen dolo fraudibus, & mendacijs, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens simpliciter adhuc est iustum. *Bon. q.* 2. *p.* 5 *n.* 12. ex *Azor. Fill. Less. &c.*

13. Si cui datum est aliquid vendendum pretio v.g. infimo vel moderato, & is vendat rigo-

rosō,

roso probabile est vt habet *Angel. V. Emptio.* non teneri restituere, sed posse retinere excessum: cum sua industria acquisiuerit. Aliud tamen est de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo possunt inutilitatem domini, *v. Less. d. 18. C. de Lugo d. 26. s. 9.*

14. Quando sartoribus ementibus pannum pro ijs, quibus vestes conficiunt, minoris venditur, quam alijs, eo quod sint Parochiani mercatorum, vel sæpè ab ijs emant, possunt partem pretij remissam sibi retinere, dummodo alias fideliter agant: quia nulli fit iniuria, & cum mercatorum plurimum intersit, vt tales ad ipsorum potius, quã ad aliorum officinas veniant, censentur in ipsorum gratiam remittere, ijsque donare eam partem *Fill. Dian. p. 1. t. 8. R. 26.* Negat tamen *Salas*, eò quòd mercatores falsò dicant se remittere, vt alliciant.

15. Cùm res duobus insolidum est vendita, is dominium acquirit, cui tradita est, dummodo is pretium soluerit. Si neutri tradita sit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Ecclesiæ, vel alijs pijs locis; acquiritur dominium ante traditionem. *v. Less. l. c. & C. de Lugo d. 16. s. 9.*

16. Si res pereat ante traditionem, & sit certa ac determinata, v. g. hæc domus hoc dolium vini; perit emptori; nisi aliter expressè conuentum sit, aut venditoris culpa pereat. Si autem res sit indeterminata (vt si quis emerit 10. modios tritici ex granario, oues ex grege, vt si emat rem determinatam, quidem, sed ad mensuram) vt aceruum totum tritici vno flo-

reno

reno in ſingulas menſuras, tunc ante rei traditionem, aut menſurationem periculum ſpectat ad venditorem. *v. Leſſ. dub 12. l. c. C. de Lugo d. 26. ſ. 14. n. 216. Lay. l. 3. t. 4 c. 17. §. 2. Bon. q. 2. p. 8.*

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſoluerit; quia res domino perit. *Lay. Bon. ll. cc.*

Quares 1. An & quomodo liceat emere chyrographa, ſeu credita alterius?

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſiue ius quod habet alter, vt ipſi in futurum aliquid ſoluatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipata eſt vſura; ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. *Bon. d. 3. q. 3. p. 10. ex Mol. Leſſ. Tol. Fill.* Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo, nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda maiore. 2. Dixi *certa*, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa, & litigoſa, ac cum difficultate exigendi, licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit prout difficultas vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel maior; quia cum tali periculo, & difficultate minus valent. *Bon. l. c. Trul. l. 7. c. 20. d. 8.* Vnde reſolues.

1. Vſuram committunt. 1. Miniſtri Regum, & Principum, &c. qui vt anticipatam faciant ſolutionem, aliquid accipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus conceſſa dilatione, ad ſoluendum; quia accipiunt aliquid vltra ſortem pro mutuo virtuali. *Bon. l. c. Nau. Mol. Salas, &c.*

2. Minoris emi, poſſunt regulariter credita & ſtipendia, ſiue ſalaria debita militibus, aut famulis Nobilium; quia habet adiuncta incommoda,

Digitized by Google

moda, pericula, & molestias in exigendo: quam ob causam idem licet, etiamsi credita illa tempore præsenti, vel etiam præterito fuerint soluenda. *Bon. l. c.* ex *Regin. Mol. &c.*

3. Qui ipse est causa difficilis solutionis, peccat contra iustitiam emendo minoris, & tenetur ad restitutionem; tum quia ipse est causa damni, cum ipsius culpa creditum valeat minus: tum quia alioqui præmium ex delicto suo reportaret. *Mol. d.* 313. *Fill. Bon. l. c.* Hinc Quæstores Principum, ad quos solutio pertinet, quando ipsi sunt causa difficilis, & malignæ solutionis non possunt chyrographa, vel credita emere minoris, vt docent. *Auth. cit.* Additque *Salas, & Mol. l. c.* Non esse liberum Quæstoribus, &c. quibus incumbit soluere Magnatum debita, vni potius soluere, quam alteri (nisi quis fortè ius præ alijs habeat: vt *v. supra de ordine restit.*) sed teneri omnibus soluere pro rata, *Bon. l. c. v. Trul. l.* 1. *d.* 10.

Artic. II Quid si Negotiatio, & quibus illicita.

Resp. Ea est, cum quis rem sibi comparat eo animo, vt integram, & non mutuatam, cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium est periculo multorum peccatorum, valde distractiuum, ac indecens statui Clericali; sic lucri inhiare, seuerè prohibitum est Clericis constitutis in sacris, & Religiosis omnibus, ita vt mortaliter peccent, si multam negotiationi dent operam, vt ait *Less.* quem *v. l. c. d.* 1. & *Lay. l.* 3. *t.* 4. *c.* 17. *Bon. de contract. a.* 3. *q.* 1. *p.* 5. *C. de Lugo d.* 26. *s.* 3. *n.* 19. Vnde resolues.

1. Si Clericus semel iterumq; tantum negotietur, in materia non graui, v. g. libros, cruces, &c. emat, vt occultè iterum vendat carius, non est

est mortale. *Less. Mald. Fill. Dia & de Lugo l. c.*

2. Non est negotiatio Ecclesiasticis, vel Religiosis prohibita, si emant pecora; quæ pascuis suis saginata vendant: quia vendunt fructus suorum prædiorum, vel agrorum, *Mol. Less. C. de Lugo s. 3. nu. 29.* vti nec, si greges alant, vt fœtus, lac, lanam vendant, *C. de Lugo l. c.* Vbi tamen negat, licere ijs conducere agros, vt fructus vendant eo quod (licet non sit negotiatio propriè dicta) specialiter illis sit prohibitum in *Concil. Carthag. v. l. c.*

3. Non peccat Clericus. 1. Si emat agrum cum fructibus iam maturis, illosq; vendat: quia vendit fructus agri sui *C. de Lugo l. c.* ex *Mol. Fill. &c.* 2. Si id quod ad proprios vsus emerat, postea, vel quia non indiget, vel mutato consilio, carius vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præsertim in necessitate. *v. C. de Lugo. d. 26 s. 4. nu 36 Trul. l. 6. d. 19. Barbos. de iur. vn. l 1. c. 40. a. 1.*

DVBIVM IX.

Quid sit Contractus Census, & an licitus?

Resp. Is est, cum certa summa pecuniæ v. g. 100. florenis, emo à te ius percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua vtili, siue fructifera, certam aliquam pensionem; seu censum, v. g. florenos 5. annuos, vel 6. prout consuetudine, vel lege taxatum erit. Ita vt hic non sit mutuum, & vsura, si alias prauam intentionem non habeas, sed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipsa pensio, sed ius ea percipiendi, quod longè minus valet, ideoq; minoris emitur, licet post multos annos pretium longè superet. *Mol. Less. Lay. p. 3. s. 4.*

Digitized by Google

d.4.cap.18.& cæteri communiter. Rectiùs tamen C. de Lugo d.27.f.2.n.20. probat, ad excusandum censum ab vsura, dicendum esse, non emi pensiones, neque ius ad illas, neque fructus, sed potius partem vsusfructus talis prædij, super quo census constituitur, ita vt dominium totum directum prædij maneat apud venditorem: dominium verò vtile, seu ius vsusfructus ex parte vendatur. *Vnde resoluuntur sequentes Casus*, qui etiam ex natura emptionis, & venditionis solui possunt.

1. Hic contractus est iniustus, si non seruetur pretium iustũ à lege, vel consuetudine probatum, quo modo pro Germania constituit Carolus V. vt ius ad 5. tantum pro 100. ematur.

2. Non solum licitus est census realis, id est constitutus supra re aliqua, vt supra dictum, ex cuius vtilitate pensio extrahatur, ita vt ad quemcumq; res transeat cum illa obligatione, & onere; sed etiã (saltẽ ex natura rei, & seclusa prohibitione legis positiuæ) personalis, & constitutus immediatè super persona, quæ sua opera, & industria vtilis sit, & fructum aliquem pariat, vel bona in spe, vel re habeat, vnde pensio duci possit: alioqui enim ius quod venderet, non esset pretio æstimabile, & sic contractus fictitius. Ita probabiliter, *Couar. Less. sal. dub. 3. num. 2. &c.* contra *Nau. Mol. C. de Lugo d.37.f.225.n.25.* vbi cen. sum merè personalem illicitum, docet esse; probabilius, & prolixè probat.

3. Iniqui sunt venditores seu censuarij, qui emptoribus, siue censualistis obligant rem non potentem reddere fructus, saltem tot, quot pensio exigit; aut reddentem quidem, sed iam alijs censibus venditos. *Bon. d.3.q.4.p.1.n.9.& 13.*

4. Si-

4. Sicut cùm in emptione res perit, damno emptoris, sic etiam in censu reali, si res super quam impositus est census, pereat, vel fructus eius absque culpa venditoris: tunc enim perit census, ita vt emptor siue censualista, non possit amplius percipere fructus siue censum; quia qui emit, suo periculo emit. *Bon. l. c. Fill. t. 35. p. 2. n. 255.* Vnde ad hoc incommodum cauendum, inuentus est sequens modus.

5. Licitum est, vt probat *Tol. l. 5. cap. 46. & Less. cap. 22. dub. 11.* contractui censùs adiungere aliud pactum assecurationis, vt si res, super qua fundatus est census, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus sit, vel super alijs bonis suis eum statuere, vel restituta sorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compensari, augendo pretium census; vel quod eodem recidit, minorem pensionem designando. *Bon. l. c. n. 30.*

6. Ex natura rei licitus est non tantum census irredimibilis, sed etiam redimibilis, cum ex vna parte, tum vtriusque, vt patet ex terminorũ explicatione; quia irredimibilis census dicitur, cùm venditor non potest illum pro suo arbitrio redimere redimibilis autem cùm potest; reddendo emptori eandem summam, quam accepit, atque ita rursus sibi emendo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cum ita conuentum est, vt tam emptor, quam venditor possit emptionem factam resoluere, & summã, quam dedit, repetere *Less. d. 10. Dia. p. 2. t. 5. m. R. 76.* Vide dicta *de pacto retrouẽdẽd. in empt. suprà.*

7. Nihil ominus, quia contractus censùs redimibilis, ex parte emptoris est res periculosa, suaderi non facilè debet: nam in *Constitut.*

Digitized by Google

Martini V. & Calixti III. PP. vti & *Caroli V. Imper.* vsurariùs contractus iudicatur. Verum id intelligi debet secundum præsumptionem fori externi: præter quàm quod illæ Constitutiones multis locis eatenus non sint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ iuri naturali non aduersantur, vt notat *Lay. l. 3. t. 4. c. 18.*

8. Census vitalitius, quia est virtualis sponsio, & nititur euentu fortuito licitus est. *Fill. Dia. p. 7. t. 9. R. 70.*

DVBIVM X.

Qui sit Cambium.

Resp. Cambium, quod permutationem significat, hic accipitur pro sola permutatione pecuniæ. Et est contractus, quo Campsor aliquis Campsatio volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter sortem. Quod si sine intentione vsuraria fiat, ob titulos iustos tali lucro æstimabiles patet non esse malum. Vnde cum quatuor sint cambiorum genera, nimirum. 1. Cambium, minutum seu manuale. 2. Cambium per litteras. 3. Cambium reale. 4. Cambium siccum, seu fictum, circa ea resoluuntur.

1. Licitum est Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ maioris pro minoribus, vel contra: quia hic sunt iusti tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campsoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, vt Campsarijs quibusuis sit paratus, item puritas materiæ, & commoditas, vt cum aurum vel alia monera commoda, datur pro minuta & incommoda. *Lay. l. 3 t. 4. c. 19. n. 4.*

2. Licitum est item Cambium per litteras, cum scilicet Campsor hic v. g. Monasterij Prior accipit pecunias, quas postea literis datis alibi,

v. g.

v.g. Francofurti refundit per suos factores; quia hic etiam sunt iusti tituli, scilicet virtualis traiectio pecuniæ, & eius assecuratio; tantundem enim facit, ac si Campsario pecuniam eius Francofurtum transferat sine periculo. Minus tamen Campsor exigere debet; quam si realiter transtulisset *Lay. l. c. Bon. d. 3. q. 5. p. 1. Nav. Less. &c.*

3. Item licitum est Cambium reale, cum Campsor hic Monasterij Prior dat pecunias, vt per suos alibi eas recipiat à Campsario, qui alibi habeat pecunias, sed eget nunc eis hic. Titulus huius Cambij est item translationis, & assecurationis; tantundem enim facit Campsor, ac si pecunias Campsarij absentes sisteret hic præsentes, vel vt alij aiunt, ac si præsenti pecunia emeret absentem, quæ vtique minus valet. *Lay. l. c. num. 6. & 7: Bon. l. c.*

4. Illicitum est Cambium fictum, seu siccum quod nihil aliud est quàm titulus lucrandi: vt v.g. Titius indigens pecunijs, petit à Campsore sibi dari 100. Campsor autem non aliter dat nisi Francofurti, v. g. vel alio loco distante soluendos, petitq; ab eo pretium, quod solet dari pro locis similibus. Titius ergo accipit, & tamen verè non cogitat reddere in istis locis, imo forsan nec habet isthic corrispondentem, idq; constat Campsori: contractus hic est Cambium fictum, ac reuera mutuum, ideoq; palliata vsura. Excusabitur tamen Campsor, si lucrum illud exigat titulo lucri cessantis. Plura vide apud *Tol. l. 5. c. 52. Bon. d. 3. q. 5. p. 1.*

5. Quod attinet ad Cambium Francofurtense, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nundinas, quo magis eæ distant, eò plus exigunt; si ideo præcisè plus exigatur, quia so-

lutio diutius differtur, vsura est; si autem ratione alterius tituli iusti, v. g. lucri cessantis, cum pecunia mercatorum sit instrumentum lucrandi, quo si diutius carent, carent lucro, & quò longius est tempus, eò plures cambium petunt, ideoque crescit valor pecuniæ, tunc lucrum est iustum, *Lay. l. c. n.* 9. ex *Mol. Less. &c.*

6. Qui cambiendo, (vel aliter,) pecuniam adulterinam accepit, siue ex ignorantia, aut inaduertentia, non potest illam expendere, quia res vitiosa non potest tradi alteri, vitio non derecto *vt supra de vend.* Neque ex eo quod ipse deceptus est, potest decipere alios; cum actio qua deceptus fuit, nullum ad hoc ius tribuat, *Bon. d. 3. q. 5. p. 1.* ex *Azor. Sanc. &c.*

DVBIVM XI.

Quid sit locatio, & conductio?

Resp. Est contractus, quo quis personam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus vtendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, seu pensione constituta. Vtenda conceduntur, v. g. elocata domus, equus, seruus, &c. fruenda concedumtur, elocatæ vaccæ, capræ, fundus, pomarium, &c. Vnde considerata huius contractus natura, & iuris dispositione *resoluuntur sequentes Casus.*

1. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissoluitur, & conductor liberatur.

2. Si absque culpa conductoris, vsus vel fructus rei cesset, v. g. quia domus ruinam minatur, infestatur spectris, vel ob periculum pestis (nisi tamen quo ad hoc consuetudo sit contraria) aut belli, tutam habitationem non præstat, liberatur conductor à soluenda pensione pro tempore, quo non potest inhabitare, vel alia re conducta

ducta vti, vel frui, vt *v. apud Lay. l. 3. tr. 4. c. 23 Leff. l. c. c. 24. dub. 1. &c.*

3. Seruo, aut laboratori conducto non debetur ſtipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, niſi expenſæ modicæ: niſi tamen aliter ſit conuentum, aut conſuetudo ferat. *v. Sà, V. Conductio.*

4. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de penſione: ſecùs ſi magna ſit clades. Quod ſi tamen antecedentium, vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. *Lay. n. 7. Leff. l. 2. c. 24. d. 4.*

5. Si pluribus annis ob cœli clementiam (ſecùs ſi ob induſtriam colentis) vberiores fructus ex fundo elocato proueniant, poteſt colono penſio augeri, *Lay. n. 8.*

6. Expenſas facere in rem conductã, quæ duraturæ ſunt, v. g. conſeruare ſarta tecta, tributa, & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu dominium ſpectat, niſi aliter conuentum ſit, aut conſuetudo ferat *Lay. l. c. n. 4.*

7. Si conductor in rem conductam neceſſarias, ſiue vtiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore: & dum non ſoluuntur, retinere rem conductã. *Lay. l. c. Mol d. 496.*

8. Etſi incendium plerumq; accidat culpa inhabitantium, & ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamen ſæpè id fit culpa famulorum, quam pater familias præſtare non cogitur, hinc conductor abſoluendus eſt, niſi locator oſtendat culpam *v. Lay. ſupra n. 6. & Dian. p. 7. t. 7. R. 31.* vbi ex *Hun. & Berl.* docet, ſi conſtet accidiſſe culpa certi, & determinati alicuius de fa-

familia, iſque circa officiũ ſuum deliquerit, v.g. ſtabulatij, qui lumen male cuſtodierit in ſtabulo, teneri patrem familias, (niſi famulus iſte pro fideli, ac diligenti fuerit habitus) de damno: ſecus ſi culpa alterius, vel ſi non conſtet vtrum caſu, an culpa cuiuſquam acciderit.

9. Si conductor domus, v.g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtque alteri locare; cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

10. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorẽ inuitũ priuare re conducta, niſi in his caſibus: 1. Si penſionem non ſoluat; expectare tamen debet biennium, ſi vltra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improuiſus accidat, ob quem domus v.g. ipſi domino neceſſaria ſit. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit, nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta male verſetur v.g. deſtruat, vel abutatur; vt alendo ibi meretrices. *Lay.c.9.*

11. Succeſſor vniuerſalis, ſiue hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, vt emptor, donatarius, legatarius, &c. nõ tenetur ſtare contractui locationis, vti neque conductor: niſi tamen aliter pactum ſit, v.g. ne res locata durante tempore locationis alienetur. *vid. Leſſ. l.2.c.24. & Lay. l.3.t.4.c.12.*

DVBIVM XII.

De Contractu Ephyteuſis, Feudi, & Libelli?

Reſp.1. Emphiteuſis eſt contractus ſimilis, locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum; vel non breuius, ſaltem quam ad decennium; ita vt dominium eius directũ, & poſſeſſio

ſeſſio ciuilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſim; dominium autem vtile trasferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, vt quotannis certum Canonem, vt vocant, ſeu penſionem domino ſoluat: quam ſi totam ſoluere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſtica (cum ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pij loci) vel in ſæculari 36. annis, incidit ipſo iure in pœnam commiſſi, vt dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit: licèt enim *Bart. & alij quidam* apud *Dia. p. 8. t. 7. R. 36.* dicant: ſi per 30. vel 40. annos non ſoluerit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen *Veſemb. & alij 5.* negant *v. l. c.* Porrò quid iuris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conuentione contrahentium, quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, vt valeat *v. Lay. l. 3. t. 4. c. 23. Leſſ. l. 2. c. 24. d. 8.*

Reſp. 2. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominij vtilis, proprietate retenta, ſub onere non quidem aliquid ſoluendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolui debet in recognitionem dominij directi: ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſim. Porrò quid iuris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine, quæ iuris communis ſunt. *v. l. c.*

Reſp. 3. Contractus libellaticus ſiue datio ad libellum dicitur, cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel

Emphyteuſim accipit, ſimili contractu tradit tertio (ad quod tamen, ſi in decennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita vt ſit quaſi ſubfeudum, & ſubemphyteuſis. *Ita Leſſ.*

DVBIVM XIII.

Quid ſit Sponſio, & Ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut euentu alicuius rei certantes, ſibi inuicem aliquid ſpondent, vt id eius ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit, v.g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel iſtam ciuitatem obſeſſam, captam, &c. Vt licitè fiat requiritur. 1. vt ſint ſuper re dubia. 2. vt ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur, cum æquali incertitudine. 3. dubius euentus in vtroque. 4. vt vterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. *Mol. Leſſ. C. de Lugo d. 36. ſ. 6.*

Ludus vero eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, vt victori cedat quod vterq; depoſuit. Hi contractus iure naturæ liciti ſunt, modo debitæ conditiones adſint, & aliunde non interueniat ſcandalum, aut iuſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio, Quia ſicut quiuis ſuæ rei dominus poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſiue ea fortuita ſit, ſiue ex induſtria pendeat. *Leſſ. c. 26. d. 1. Bon. d. 2 q. 3. p. 1.* Vnde reſolues.

1. Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt, non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à Religioſo, & filio familias, non potente alienare. *Lay. l. 3. t. 4. c. 21. nu. 5.*

2. Si tamen filius familias (& idem de religioſo ait *Nau.* apud *Leſſ. l. c. d. 1.*) alatur in diſtanti loco à parentibus, poterit ex alimentis

mo-

moderatè aliquid insumere inhonestum ludum v.g. 5. ex 100. quia talis communiter præsumitur voluntas parentum, vt habet *Sotus*, *Less. l. c. Lay. &c.* Ac præterea potest, etiam filius deponere quicquid lucratus fuerit, cum ad hoc etiam parens censeatur tacitam facultatem dare, *Lay. l.c. Bon de rest. q. 1. d. 3. p. 2. n. 10. & seq.*

3. Tenetur restituere: qui vicit, faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum: v. g. si simularet se planè ignarum lusus, & sic alterum multò imperitiorem prouocaret, qui alioqui ludere noluisset: aut si conuitijs lacesseret, ad quæ viranda alter consensisset in lusum, aliàs non consensurus. *Mol. d. 517. Lay. l.c. Bon. d. 2. q. 1. p. 2. nu. 3.*

4. Si in re, quæ spondetur, sit inæqualitas, & hæc alteri parti (v. g. cuius pecunia maior est) sit nota, isq; nihilominus spondere velit, valet contractus probabiliter; quia scienti & volenti non fit iniuria, vt dicit *Nau. Med. Sanc. Din.* Contrarium tamen probabilius docet *C. de Lugo d. 31. s. 6. n. 81.* ex *Mol. Less. & Bon.* Si autem ignota sit, non potest alter lucrari: quia non est æqualis conditio vtriusque, & alter nulli se exponit periculo. *v. Azor p. 3. l. 5. c. 25. q. 7. Bon. d. 5. q. 3. p. 2. q. 36. num. 3. Salas de Ludo dub. 13. num. 3. Escob. & C. de Lugo l. c.*

5. Per se quidem, & iure naturæ licita est etiam sponsio de futuro euentu, qui damnum proximi coniunctum habet; v. g. Petrum, intra annum morituum; (etsi enim detur occasio optandi, vel machinandi mortem Petro, id est per accidens, potestque idem periculum esse in censu vitalitio) iure tamen humano sæ-

pè prohibetur. *C. de Lugo l. c. num. 74.*

6. Etsi ſponsio cum conditione illicita; v. g. plus altero potaturum, ſit illicita; quia inducit ad peccatum: quod tamen ea lucratus es, non teneris reſtituere. *Sanch. Lugo, Dia. p. 7. t. 9. R. 69.*

7. Probabile, eſt quod docet *Mol. &c.* dum quis minis, vel conuitijs, ad luſum inductus eſt & perdit, victorem non teneri reſtituere; quia talis abſolutè voluntariè luſit. *Bon. l. c.* ex *Mol. & Gar.* contra *Azor. Leſs. Reg. Fill. &c. communiter.*

8. Communior ſententia eſt, teneri reſtituere, qui luſit, vel certauit certo præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen, nempe non teneri, dummodò dolus abfuerit, tenent *Tol. & Sà V. Contractus*, quia non tenetur quis ex iuſtitia ſuam peritiam, vel ſcientiam aduerſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quod auſus fuerit cum eo deponere, cuius ſcientiam non norat. *v. Bon. l. c. nu. 5. Dian. p. 7. t. 9. R. 62.*

9. Non tenetur reſtituere, qui vtitur aſtutijs illis, quas regulæ luſus, & conſuetudo recepta patitur; cum vterque ſciat, tales aſturias eſſe ſolitas, & sic tacitè in illas libere conſentiat. *Azor. Fill. Leſs. Bon. l. c. p. 2. nu. 2.* v. g. 1. si potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponsionem, vel simulet metum, vt aduerſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere diſſimulet, augeatq; ſponsionem, vt sic relinquatur sibi quod erat appositum. *Lugo Sanch. Bal. Dian. p. 7. t. 9. R. 43.* 3. Si inſpiciat chartas alterius, ex ſola ipsius negligentia, & abſque fraude, ſecùs si ita ſe collocet, vt poſſit videre; vel si alium conſtituat à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas ante non signarat, nec nouerat. *Trul.*

Sanch.

Sanch. Lugo, *Dia. p.* 4. *t.* 9. *R.* 50. *&* 52.

10. Qui verò vtitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v. g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel vtitur notatis, aut ijs quas ante nouit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi, imò etiam colludendi. *Regin. Amic. Trul. Dia. l. c. R.* 48. *v. etiam p.* 4. *t.* 3. *R.* 75. *&* *Bon. de reſt. d.* 2. *q.* 3. *p.* 2.

11. Si ludens habeat animum non ſoluendi, vel si perdat, repetendi, non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere; si id ſciret *Leſs. l. c. d.* 5. *num.* 31. *Regin. nu.* 388. *Bon. l. c.*

12. Peccant grauiter, & communiter mortaliter, qui totos ſe lusibus tradunt; cum ſciant in grauia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſoluenda debita, vel alendos liberos, & vxorem, &c. *Sanch. Trul. c.* 27. *d.* 1.

13. Peccat item ludens, si luſus lege poſitiua sit prohibitus, vt luſus alearum, & ſimiles qui magis in fortuna, & caſu, quam induſtria fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali, Clericis ſub mortali prohibentur. *Leſſ. l.* 2. *c.* 26. *num.* 6. Intellige, ſi Clericus crebro perquè longum tempus luſerit; non autẽ ſi per breue tempus, & cauſa recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, vt haber *Leſſ. dub.* 1. *Laz. l.* 3. *t.* 4. *c.* 21. *n.* 1. Notat autem *Dia. p.* 7. *t.* 9. *R.* 2. *&* 3. ex *Lugo. Dicaſt. Amico, Trul. &c.* prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſ-

se, vt non tantum laicus, sed etiam Clericus non peccet, si principaliter pro recreatione, & simul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religiosis tamen (apud quos disciplina regularis viget) vti & Episcopis, à peccato graui excusari vix posse. *Ibid. R.4. ex Mol. Dicast. Lugo, &c.* etsi *Sanc.* conetur excusare, si vrgeat necessitas, v.g. excitandi, aut recreandi infirmum, vel si parum ludat ob solam recreationem.

14. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, iuxta sententiam probabiliorem non tenetur ad restitutionem ante iudicis sententiam: quia iura non annullant contractum, nec impediunt acquisitionem dominij, sed tantum concedunt, vt possit repeti. An verò qui tali lusu perdidit, teneatur postea adhuc soluere, alij negant, vt *Less. hic dub 5. Mol. Reg. Fill. &c.* alij affirmant vt *Azor. Rebel. Val. &c.* apud *Bon. l.c. p. 3. num. 2. v. Dia. p. 2. t. 17. R. 8. & p. 7. t. 9. R. 21.*

15. Ludere pro psalmo, vel oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreuerentia. *Nau. Reb. Dia. p. 7 t. 9. R. 1.*

DVBIVM XIV.

Quid sit Contractus Societatis?

Resp. Is est, cum aliqui inter se conueniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandū idoneis, siue fructiferis, vt pecunia, animalibus, industria, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod, vti & damnum pro ratione, & rata cuiusque diuidunt inter se. *v. Less. Lay. c. 20. Bon. q. 6. p. 1.* Vnde spectando id quod ratio & iustitia naturæ hic requirit, *soluuntur hi Casus.*

1. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam, & operam suam, qui qui vel pecuniam, vel operam solam.

2. Ca-

2. Capitale, seu sors, quam quiuis contribuit, si pereat casu, vel culpa sociorum leuissima, cõtribuenti perit. Vbi discrimen est inter hunc contractum, & mutuũ: quia in mutuo sors data alienatur, & dominium eius transfertur in mutuatarium, cuius proinde solius periculum ad damnũ est, si casu pereat; in societate autem, qui sortem confert, eam non omninò alienat à se; & sicuti commodum ad lucrum ad eum spectat, sic etiam periculum, & damnum *Bon. l. c.*

3. Potest tamen etiam fieri in hoc contractu, vt quis iustè seruet sortem suam indemnẽ, & insuper certum lucrum percipiat si nimirum ad contractum societatis adiungantur duo alij, assecurationis, & venditionis, cuius tale exemplum ponit *Layn.* In is societatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos v. g. spes est, quod quotannis lucraturus sit 300. cuius lucri dimidium v. g. iure societatis tibi debetur vnà cum sorte; sed quia ad te quoque pertinere deberet eiusdem sortis periculum, vt ipse id periculũ in se suscipiat, & tibi sortem assecuret, in huius oneris compensationẽ, relinquis ei maiorem partem lucri sperati, vt scilicet duas partes lucri ad ipsum, & tertia ad te pertineat. Et rursus, quia spes lucri huius incerta est, ideò adhuc partem hanc lucri sperati, nempe 100. florenos in spe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v. g. annuis certis, & in re, & sic tandem id lucrum facis, & sortem seruas indemnem. v. *Lay. & Bon. ll. cc.*

4. Societas etiam in pecoribus valide, & licitè instituitur. Et interdum quidem ita; vt tam pecora ipsa, quæ alteri pascenda & nutrienda traduntur, quam emolumenta, & fructus, ipsaq;

liq; detrimenta, & damna danti, & accipienti communia sint: interdum verò ita vt pecorum dominium, ideoque etiam periculum siue casus fortuitus, spectet ad solum dantem, emolumenta autem fructuum, nempè fœtus, lanæ, lactis, ad vtrumq; *v. Less. hic & Lay. l. 3. t. 4. c. 20.*

DVBIVM XV.

Quid sit Assecuratio, & Fideiussio?

Resp. 1. Contractus Assecurationis est, quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligando se vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compensandam, si perierit. Quòd si gratis fiat, est gratuita promissio: si pretio, est quasi emptio, quà assecurans vendit suam obligationem, præstandi alteri rem eius indemnem. Ad eius iustitiam requiritur, vt euentus rei sit incertus vtrique, saltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non seruaretur æqualitas. *Less. Bon. d. 3. q. 9. p. 3. Less. l. 2. c. 28. dub. 4. num. 24.* Vnde resolues.

1. Si assecurans certus sit rem esse in tuto, imquè pretium petit, & tenetur restituere, *Bon. d. 3. q. 9. p. 3.*

2. Si res nondum est in tuto, etsi priuata scientia sciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium assecurationis accipere, dicit *Less. l. 5. n. 27.* Quia illa obligatio ob pericula ordinaria magni æstimatur: & causæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt, communè æstimationè. Verum id *Bo. d. 3. q. 9. p. 3. n. 3. & C. de Lugo d. 31. s. 7.* rectius negant.

3. Si cupiens rem suam assecurari, certò sciat eam iam perijsse, non potest paciscì de eius assecuratione. *v. Less. l. c. nu. 25.*

Resp. 2. Fideiussio est contractus, quo quis alie-

alienam obligationem ſuſcipit implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit. Ita communiter Doctores *Vnde reſolues*.

1. Pro fideiuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur: quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. *Nauar. Azor. p. 3. l. 11. c. 22. d. 5. Fill. n. 159.*

2. Mulieres ex fideiuſſione ſaltem, ſi iuramentum abſit, & inſtrumentum publicum, non tenentur, vti nec Clerici, niſi quatenus ſoluere commodè poſſunt, vt non egeant, *v. Laym. Bon. q. 9 p. 2. Leſſ. l. 2. c. 28.*

3. Fideiuſſor non obligatur plus, quam principalis, & huius obligatio ſi ſit inualida, erit etiam fideiuſſoris. *C. de Lugo &c. communiter.*

4. Fideiuſſor regulariter non poteſt conueniri, niſi facta excuſſione principalis debitoris, conſtet ipſum non eſſe ſoluendo. *Azo. l. c. Fil. nu. 153.*

5. Debitor tenetur de omni damno ſua culpa accidente fideiuſſori, &c. *v. Azor. d. 10. Bon.*

6. Ex fideiuſſione Religioſi propria authoritate facta, Monaſterium non obligatur, niſi quatenus in eius vtilitatem verſum eſt. *v. Leſſ. c. 28. & Lay. c. 29. nu. 7.*

7. Qui fideiuſſit pro reo, cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit, non eſt eius loco plectendus; quia non præſumitur ſic ſe obligare: imò nec poteſt, cum non ſit dominus vitæ, *Syl. Bon. Leſſ. d. 6. n. 41.*

8. Si debitor ſua culpa non ſoluit, tenetur fideiuſſori, qui pro ipſo ſoluit, nõ tantũ ipsũ debitum, ſed etiam damna, & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v.g. ob impotentiam non ſoluit ad ſolum debitum videtur

tur teneri. *Azor. Sylu. Sà Bon. Trul. c. 26. d. 2.*

DVBIVM XVI.

Quid sit Pignus, & Hypotheca.

Resp. Pignus est contractus quo debitor dat creditori rē aliquam mobilem, vel immobilem, vt sit pro debito obligata, ex eaq; solutio peti possit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsa re quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè sit rei mobilis, illa immobilis. *Mol. Fil. Bo. q. 10. p. 1.* Vnde resolues.

1. Pignore non licet vti contra voluntatem domini: quia est res aliena, ad securitatem tantum, & non ad vsum tradita. *Bon. l. c.* ex *Mol. Reg. &c.* Si tamen vtatur v. g. equo, vel agro, debet valorem vsus (vti & fructus omnes, si sit res ex se fructifera) computare in sortem, deductis expensis; quia alioqui committet vsuram, cum res domino suo fructificet. *Nau. Bon. Trul. c. 26. d. 2.*

2. Non possunt oppignerari, quæ non possunt vendi v. g. Ecclesiæ. *Mol. d. 530. Less. l. 2. c. 8. d. 3. Bon. l. c.*

3. Immobilia, vti & mobilia pretiosa, cultui diuino dicata, v. g. calices, casulæ, &c. non possunt oppignerari, nisi in necessitate, quia tunc etiam vendi possunt, vt Ecclesia & indigentibus subueniatur. *v. Nau. c. 17. Less. Bon. l. c.*

4. Creditor, qui pignus ab aliquo accepit, potest illud alteri oppignerare, sed non pro maiore quantitate. Neq; potest vendere debitore non soluente: nisi post biennium, & eo prius monito: Quidam tamen dicunt, posse vendere post trinam monitionem *v. Lay. l. 3. tom. 4. c. 30. Bon. l. c. num. 9.*

5. Eandem rem non licet oppignerare, seu in hypothecam dare pluribus, nisi sit sufficiens

ad

ad ſoluendum omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneantur. *Azor. Fill. Bon. d. 3. q. 10. p. 1. Trul. c. 26. d. 4.*

Quares. Quid ſi contractus Antichreſeos, germanicè *ein pfandt ſchafft?*

Reſp. Is eſt, cum in contractu pignoris conuenitur, vt creditor vtatur pignore, v. g. agro, ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. Vnde circa hunc ex ſupradictis reſolues.

1. Contractus hic videtur iuxta *Caiet. Sotum, &c.* (contra quoſdam Iuriſtas) eſſe vſurarius; quia creditor vltra ſortem aliquid lucratur, cauſa ſolius mutui, quæ eſt vſura. *v. Laym. lib. 3. tom. 4. cap. 16. num. 19.*

2. Poſſunt tamen interuenire tituli lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis: vt ſi v.g. fructus ex hypotheca percepti, non ſuperent quantitatem penſionis, quæ iure cenſus ſuper eadem conſtituti exigi poteſt, cū pacto redhibitionis, vt ſupra dictum eſt de cenſibus: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Vnde non facile damnandi illi, qui à Principibus in locū debitorum, agros, paſcua, officia, &c. in antichriſin habent. *v. Lay. l. c. & Binsfeld. de vſuris Mol. Leſſ. &c.*

CAPVT IV.

De Tutela, & Teſtamentis.

DVBIVM I.

Quid ſit Tutela, & Curatela?

RESP. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona, & commoda Minorum cuiuſcunq; ſexus, qui vel parente carent, vel ſub eius poteſtate conſtituti non ſunt, obligatur ex iuſtitia, perinde ac ſi ex con-

tractu

ractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet, ſuppleate nimirum lege, vel magiſtratu vim contractis. Differunt Tutor, & Curator; quod Tutor ſolum datur impuberibus; etiam inuitis: & principaliter datur perſonis vt curet earum educationem, & inſtitutionem; ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, vſq; ad annum 25. cōpletum: nec communi iure datur inuitis, niſi in certis caſibus; & datur principaliter rebus Minorum, ſecundariò perſonis. Vnde pro directione in foro conſcientiæ, ex iure tum naturali, tum poſitiuo communi reſolues ex *Lay. & Tan. t. 3. d. 1. q. 7. d. 10. Bon. d. 3. q. 19.*

1. Tutores ſiue ſint teſtamentarij, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris; ſiue ſint datiui; hoc eſt, conſtituti à Iudice, aut Magiſtratu, ſiue ſint legitimi, hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præcæteris eſt. Mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin prius tutelam abdicet, & rationem reddat, dein Auia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, vti & curatores, iurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fideiuſſorem dare, rem minoris ſaluam, & integram reſtituendam; & vniuerſim tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata minori, ita vt ad quemcunque peruenerint; poſſit illa minor ſibi vindicare, vt ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpa eſt paſſus. *v. Tann. l. c. Lay. l. 3. t. 4. Bon. l. c.*

2. Bona minorum tenetur Tutor, vel Curator, adminiſtrare ea cura, quam diligens pater familias proprijs ſuis rebus adhiberet, tam impediendo, & præcauendo damna, quam procu-

rando

rando commoda, & lucra minoris, alioqui damnum, & defectus congrui lucri ipsi imputabitur, & tenebitur etiam in conscientia ad restitutionem. *v supra l. 2. s. 3. c. 2. d. 3. R. 6.*

3. Bona immobilia minorum, aut alia pretiosa, quæ possunt seruari, non possunt alienari, saltem, sine Iudicis decreto.

4. Tutori aut Curatori, & personis ei subiectis, nihil licet emere siue per se, siue per aliũ ex vllis bonis Minoris, quandiu illi tales sunt, nisi cum authoritate Iudicis, aut cum eius decreto bona pupillorum publicè, per iuratum venditorem omnibus venialia exponuntur.

5. Sine decreto Iudicis non potest Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fideicommissis, alijsq; iuribus sibi acquisitis. Si tamen Religionem ingressus sit; potest bona alienare; quia moritur quasi.

6. Pupillus dum infans est, hoc est minor septennio, vel infantiæ proximus (ita vt si masculus est, non expleuerit annum decimum cum dimidio; si fœmina, nonum cum dimidio) nihil per se efficere potest, quo vllo modo vel alteri obligetur, vel alium sibi obliget: at pubertati proximus obligare quidem sibi potest alium, sed non se alteri, saltem ciuiliter. *Sanch. d. 38. Leff. l. 2. c. 17. n. 61. Lay. c. 9. n. 7.*

7. Eadem est ratio Minoris, si curatorem habeat: quem si semel susceperit, tenetur illi subesse iure communi vsque ad annum 25. expletum: si litem habeat, tenetur ad eam sumere curatorem, exceptis tamen causis spiritualibus. Quod si curatore careat, valent acta per illos, ita tamen vt si læsi sint restituantur in integrum. *v. Auth. cit. & Ben. d. 3. q. 5. p. vlt.*

8. Est

8. Etsi minor sine Curatorum authoritate donare non possint, nisi quæ eius conditionis adolescentes donare solent (in ijs enim præsumitur tacitus consensus Curatoris) qui tamen dona ab ijs accepit, non tenetur restituere, nisi repetantur legitimè: quia probabile est valere naturaliter, tametsi non ciuiliter. *Mol. Lugo Trul. Dia. p. 8. t. 6. R. 4. & 7.*

9. Tenentur Curatores, & Tutores singulis annis administrationis rationem reddere: vbi si quis deses, aut noxius reperiatur, amouendus est, imposita satisfactione, aliusq; subrogandus.

10. Si tutor vel Curator post rationes officij redditas, fidelis deprehensus fuerit, debetur ei præmium: quod quibusdam locis est vigesima pars reddituum bonorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

11. Porro qui non possint esse Tutores, & Curatores, & qui à tutela, & curatela excusentur ne ijs imponi possint, v. g. habentes quinq; filios superstites pauperes, &c. v. apud *Tan. l. c. & Sà v. Minor.* vbi sic habet (*Tutor non potest esse minor 25. annis, nisi forte mater; nec religiosus, nec fœmina, nisi mater aut auia*) *& uxor ante dicta* (*nec Clericus in sacris, si non velit nec Episcopus, nisi miserabilium personarum. Horum verò tutelam suscipere tenentur, & Episcopi, & Clerici & Religiosi; quod ego* inquit, *de religiosis uniuersim non admitto*) *v. Laym. l. c.*

12. Si Tutor & Curator, cum tenerentur negotiari, omiserunt, possunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. *Sà V. Curator*, v. etiam *Nau. c. 25.* Plura v. supra *lib. 3. tr. 3. c. 2. dub. 3.*

D V.

Digitized by Google

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Testamentum?

Resp. 1. Testamentum est voluntatis iusta sententia, de eo, quod quis per mortẽ suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Quod additur, vt distinguatur à reliquis vltimis volũtatibus, nam differt à legato, seu fideicommisso partiali: quod hoc sit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præstanda: à codicillo vero differt, quia codicillus est quasi testamentum imperfectum, & non fit ad instituendum hæredem, nisi ex priuilegio, v.g. in militia sed ad aliquid in testamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata instituenda. *v. Laym. l. 3. t. 5. c. 1. & seq. Tanu. tom. 3. d. 4. q. 8. Less. l. 2. c. 19. Bon. d. 3 q. 17. p. 1.*

Resp. 2. Testamentum est duplex. 1. In scriptis seu clausum: quod testamentum testator, siue sua, siue alterius manu scriptum, septem testibus idoneis, non defectuosis, nõ cęcis, nõ surdis mutis, nec furiosis, prodigis, infantibus, Religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt; (quibus adde, ipsũ hæredẽ, & qui in eius sunt potestate;) sed masculis puberibus, liberis, ad id rogatis & vocatis coram offert, profitendo id esse suũ testamentũ; tum si possit, manu sua subscribit, alioqui octauus pro eo testis: dein omnes, & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos, proprioq; vel alieno, aut communi sigillo consignant. *Layman. l. c. Bon. d. 3. q. 17. p. 1. 2.* Nuncupatiuum, quod minorem solemnitatem requirit, scilicet tantũ, vt septem testes idonei supra dicti conuocati audiant, & intelligant testatoris voluntatem, coram eis scripto, vel voce articulata prolatam.

Etsi

Etsi verò talis nuncupatio coram testibus, à Notario in scriptum communiter redigi soleat, id fit, non ad actus substantiam seruandam, sed ad meliorem probationem, & securitatem, si testes decedant, vel inidonei reddantur. Si autem testamentum careat solemnitate debita, dubiteturque, vtrum testator voluerit conficere clausum, an apertum, valet vt nuncupatiuum: hæc enim præsumitur testatoris voluntas, ne actus omnino corruat. *Sanch.l.4.cons.Lugo t.2. de iust. d.24.Bard.d.6.q.10.§.1.*

Porrò præter has solemnitates iure communi requisitas, aliæ sunt partialium locorum; quas in singulis locis norunt periti Notarij, qui proindè ne impingatur, vtiliter adhibentur.

Quæres. An testamentum sit validum cui desunt solemnitates à iure ciuili requisitæ?

Resp. 1. Si Testamentum factum sit ad causas pias, etiam in foro externo eas non requiri, sed sufficere eas, quæ sunt iuris gentium, scilicet duo testes: in foro autem conscientiæ, supposita potestate disponentis, sufficere scriptur ã, nutum, vel aliud signum testatoris absq; vllo teste. Quòd si tamen manus testatoris non extet, requirũtur duo testes in foro externo, inter quos etiam fœmina esse potest *Couar. & alij. 12. Diana p.7.t.6. R.16.* Item Confessarius, vel Parochus esse potest, licet legata sint pro sua Ecclesia; idque ad hoc tãtum, vt voluntas testatoris probari possit, & Iudex pro ea sententiam ferat. *vid. Less. & C. de Lugo t.2.d.22.sect.9.* vbi etiam probat, in tali testamento ad pias causas, non esse necessariã hæredis institutionem. Ac licet morte interueniente, non fuerit absolutum, valet tamen quoad legata pia in eo iam expressa. *Mald.*

Lay.

Lay. Dia. p. 5. t. 3. R. 126. An autem tale testamentum ad causas pias principaliter factum, si solemnitates desint, valeat quoad legata profana, controuertitur, Negant *Bon. & Lugo* Affirmat *Couar. Sà Less. Vill. Sanchez. Barbos. Trul. cap. 18. dest. 4. Diana p. 7. tr. 6. R. 4.* Denique testamentum ad pias causas, non solemne, reuocat aliud solemne, etsi huius mentionem non faciat. *Mol. &c. Dian. p. 7. t. 6. R. 25. 26.* idque etiamsi prius etiam fuerit ad causas pias. *Mol. & alij 6.* licet hoc posterius quidam negant. *v. l. c. R. 26. 27.*

Resp. 2. Si testamentum factum est ad causas non pias, hominibus rusticanis quinque testes sufficiunt, si plures haberi nequeant: nec subscriptione opus erit, si litterati non sint. *Laym. l. c. c. 2. n. 16. Bon l. c. p. 5. n. 4.*

Resp. 3. Tempore pestis, non requiruntur septem testes simul congregati ad testamenti subscriptionem, sed sufficit, si singuli separatim adhibeantur. Adde, æquitatem postulare, vt quando testis, vel Notarius haberi non possunt, vltimæ voluntates validæ pronuntientur, si de voluntate defuncti liquidò constet. Hinc in Camera Imperiali valet testamentum peste grassante, conditum coram duobus vel tribus testibus, inter quos Confessarius esse potest. Atque hæc vera sunt secundùm ius commune Cæsareum seclusis specialibus locorum statutis. Nam Venetijs v.g. & Viennæ, duo testes ad testamentum sufficiunt. *v. Laym. l. c. c. 2.* Imò absolutè loquendo tempore pestis sufficere solemnitates iuris gentium atque adeò tres vel duos testes, docet *Dian. p. 7. t. 6. R. 34. ex sà, Laym. &c.* atque inter eos esse posse fœminam, & Notarium ip-

sum

sum, (tametsi non sit matriculatus) modo non sit consanguineus, vel affinis defuncti. *R.* 36. ex *Menoch. &c.*, nec opus esse vt sint rogati, vel audiant vocem testantis (etsi hoc quidam requirant,) modo eum videant. *R.* 37. & 38. neque invalidari, licet ægrotus conualescat. *R.* 39. ex *alijs* 8. Denique si Parochus scribat coram vnico teste, habere vim testamenti saltem nuncupatiui, dicit *Molin. & Marc.* cum *Dia. l. c. R.* 34. & 41. *v.* etiam *p.* 5. *t.* 3. *R.* 123.

Resp. 4. Etsi probabilis, & secura sententia sit *Cou. Bon. distinct.* 3. *q.* 1. *par.* 4. *& aliorum*, testamentum factum ad causas non pias, sine solemnitatibus iure requisitis inualidum esse in foro conscientiæ, præterquam quoad legata pia: *Mol. Lugo Vasq. Sanchez. Diana par.* 7. *tr.* 6. *R.* 3. contra *Barbos.* ita vt hæres per illud institutus, & legatarius teneantur ad restitutionem hæredibus ab intestato: contrarium tamen verius est; ideoque licitè retinetur, quod tali testamento possidetur. Ratio est, quia illæ solemnitates tantum requiruntur ad cauendam deceptionem, ad fidem in foro externo faciendam *vid. Less. l.* 2. *cap.* 19. *distinct.* 3. *C. de Lugo dist.* 22. *sess.* 9. Vnde secundum hanc posteriorē sententiā *resolues sequentes.*

1. Hæres ab intestato, si sciat voluntatem defuncti, tenetur restituere hæreditatem, & soluere legatarijs, quibus testamento minus solemni, aut ex voluntate eius debentur. *Mol. Less.* contra *Bon. l. c.*

2. Si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illis componere pro ratione dubij; quia cum nec ipse, nec alij cæperint adhuc possidere bona fide, in dubio par est eorum conditio, *v. Bon. l. c.*

3. Si

3. Si hæres ab intestato retineat hæreditatem, & legata, possunt illi, quibus aliquid per tale testamentum erat relictum, vti occulta compensatione; quia reuera res illæ erant ipsorum. *v. Bon. l. c.*

4. Si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, vt hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet, vel legatum aliquod solueret; aut si oblato iuramento iurare noluerit, cogendus est, etiam in foro externo, hæreditatem tradere, & soluere legatum.

5. Ob eandem causam idem dicendum est, si fateatur voluntatem testatoris fuisse, vt hæreditas, non vt fideicommissum, sed immediate perueniret ad alium: quia non est recurrendum ad fidem testium, vel ad iuris subtilitatem, quando is, cuius interest, ipse confitetur testatoris voluntatem, *v. Less. & Card. de Lugo l. c.*

Resp. 5. Etsi probabile sit Clericorum, & Nouitiorum testamenta facta ad causas non pias sine solemnitatibus iuris non valere, *Mol. & alij* 3. cum tamen contrarium etiam sit probabile ex *Suar. &c.* potest hæres ex tali testamento hæreditatem adire pro foro conscientiæ. *Dia. p. 9. t. 9. R.* 16.

Resp. 6. Milites huius temporis gaudent ijsdem priuilegijs testandi, quibus olim, dummodo in castris (vel in propinquo ex causa legitima) versentur. *Dia. p. 7. t. 6. R.* 42. & *seq.* ex *alijs* 105. contra *Baldum &c.* atq; adeo sufficiunt ij duo testes (licèt probabiliter nec hi requirantur *R.* 45.) etiam non rogati, *R.* 46. & *alij* 4. contra *Mol. Lugo &c.* etiam alias inidonei, modò non sint impuberes, nec cœci, vel serui *R.* 47. *Lugo Vasq. &c.* Neq; opus est eorum subscrip-

tione, vel signorum appositione, vel vt sint in conspectu testatoris. *Ibi.* imò miles iure militari (quo præsumitur esse testatus in dubio) potest testari solo nutu. *R.49.* Potest etiam plura similia testamenta valida facere, vel pro parte testatus, vel pro parte intestatus decedere. *R.53. & 55.* Valetq; eius testamentum etiam post missionem honestam: sed non vltra annum. *Mol. Lugo, &c. R.61.* Denique possunt milites supradicto modo testari, tametsi sint surdi, & muti: (saltem si in castris auditum, & vocem amiserunt) *Dian. R.48. 49. & 59. ex alijs.*

DVBIVM III.

De *Renunciatione hæreditatum.*

Resp.1. Renunciatio futuræ hæreditatis, nisi iuramẽto firmetur, nullius roboris est. Ratio est, quia ita iure cautum est propter bonum publicum. Excipe 1. Nisi quis in ipso testandi actu renunciet iuri successionis, vel post testamentum conditum, in quo præteritus est, præteritionem sui approbet. 2. Nisi hæres necessarius, post debitam sibi portionem integram à parte acceptam, reliquæ hæreditati renunciet: qui tamen, si bona patris postea augeantur, legitimam eorũ portionem potest exigere. *Ita Lac 7.*

Resp.2. Renunciatio hæreditatis cum odiosa sit, & contra ius commune, strictæ interpretationis esse debet. *Vnde resolues Casus seq.*

1. Non obstat renunciatio hæreditatis, etiam iurata à filio facta, quo minus ab eodem patre mutata iterum voluntate, possit instituí hæres. *Mol. Sanch. l.7.c.7.*

2. Si filius renunciauit in fauorem fratris, eo mortuo, antè patrem, is qui renunciauit, in prima hæreditate succedere potest, imò etiam

insti-

institui debet, quia causa renunciationis cessauit, *Mol. d. 579. n. 19.*

3. Filius post iuratam renunciationem, nihilominus succedere potest in ijs bonis, quæ pater ad secundas nuptias transiens, liberis ex priore matrimonio susceptis relinquere cogitur. Ratio est, quia in his filius nõ succedit iure sanguinis, cui renunciauit; sed propter ciuiles Constitutiones, & fauores *Mol. n. 21.*

4. Etsi filia accipiens dotem à patre, dicat se ea contentam, & renunciare paternæ hæreditati; pactum tamen illud est inualidum, eoque non obstante, potest postea petere complementum legitimæ portionis suæ. Ex *L. pactum dotale Cod. de collat. L. si quando Cod. de pactis, & cap. Quamuis pactum de pactis 6. Mol. Sanch. l. 6. cons. Lugo Resp. mor. l. 6. d. 24.*

5. Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ, inducantq; eam coactione, vel fraude seu dolo ad renunciandum legitimæ, non sunt in conscientia tuti, sed tenentur illi restituere libertatem. *Sanch. l. 4. de mat. d. 9. Lugo l. c.* Ac licèt filia, si renunciationem iuramẽto firmauerit, eam seruare teneatur, si tamen dolus, vel metus interuenerit, licebit relaxationem iuramenti iniustè extorti petere; eaque obtenta non tenebitur pacto, quod ex iniusta coactione processit. *v. Sanch. l. 3 mor. cap. 12. Lugo to. 2. de iust. d. 22. s. 8. & resp. mor. l. 6. d. 24.*

Resp. 3. Omne pactum vel donatio, de alterius viuentis hæreditate, ipso iure irrita est v. g. irritum est pactum, quo Titius hæreditatem, quam spetat à Sempronio, promittit, aut obligat Caio. Ratio est, quia tales pactiones odiosæ sunt, & plenæ periculis, ob insidias, quæ

parantur eius vitæ, super cuius bonis fit pactio. *Laym.c.7.num.3.*

Excipe 1. nisi consentiat is, de cuius hæreditate agitur; & in eo consensu vsq; ad mortem perseueret. 2. Nisi renunciatio fiat in fauorem communitatis, seu collegij; hic enim cessat præsumptio, vel periculum insidiarum. 3. Nisi quis ob Constitutiones Ordinis, de omnib. bonis & iuribus acquisitis, & acquirendis disponere debeat, idque in fauorem communitatis piæ, vel etiam certæ personæ pauperis. *Sanc. c.2.nu. 14. Lay.l.c.n.3.*, & 4. Nisi fiat pactũ circa hæreditatem personæ incertæ: v. g. si quæ mihi hæreditas obuenerit dum vixero, tua esto: cessat enim periculum *Mol. Sanch. l.7.c.2.*

Quares. Quousque se extendat constitutio. *Trid.s.25.c. 16. de regularibus*, irritans donationes, & renunciationes, etiam iuratas, quæ fiunt ab ingredientibus Religionem, nisi fiant cum licentia Episcopi siue Vicarij, intra duos menses proximos ante professionem, & professio postea subsequatur.

Resp. Hanc constitutionem non habere locum in codicillis, testamentis, aut donationibus mortis causa: quia huius constitutionis ratio est, ne per renunciationem hæreditatis, nouitijs imponatur necessitas profitendi, hæc enim ratiò cessat in his vltimis voluntatibus; quippè, quæ vsque ad professionem reuocabiles sunt. Quare valet adhuc hodie testamentum à nouitio conditum, neq; rumpitur secuta professione, etsi monasterium in eo præteritum fuerit. *Sanc. l.7.c.5.* Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicunq; antè donata, intuitu ingressus in Religionem.

Resp.

Resp. 2. Ea constitutione non prohiberi donationem modicam: quia cessat ratio. *San. n. 23.*

Resp. 3. Ea comprehendi renunciationem Beneficij Ecclesiastici. Ratio est, quia hæc est amissio magni iuris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. *Sanch. n. 37.*

Resp. 4. Per eandem etiam irritantur renunciationes, quæ fiunt ante ingressum Religionis intuitu, vel causa impulsiua ingrediendi; qualis intentio in dubio præsumitur, si non multò ante ingressum factæ sint. Ratio est, tũ quia Concilium absolutè loquitur; tum quia aliàs non sufficienter consuluisset libertati Nouitiorum. *Nau. Less. l. 2. c. 41. n. 40.* contra *Sanch.* cuius tamen sententia est probabilis. Vnde sic donatum tutò teneri potest, donec per sententiam Iudicis rescindatur.

Resp. 5. Irritam etiam esse donationem, seù renunciationem bonorum, sub conditione professionis edendæ factam, ita vt ea non secuta corruat *Nau. Sanch. n. 17. Mol. &c.* Ratio est, quia donantes, seu renunciantes, ægrè contristant donatarios, vt eos de possessione semel capta deijciant: & monasteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, vt tales ad professionem inducantur. *Laym. c. 7. n. 8.*

Resp. 6. Non obstante hac constitutione, validas esse renunciationes, aut donationes, ante, vel post ingressum Societatis IESV factas iuxta eius Cõstitutiones. Ratio est, quia Tridentinum Societatem disertè excipit. Dixi, *iuxta Constitutiones*, quia in ijs donationibus, quæ contra Constitutiones fiunt, non videtur habere locum: quia Tridentinum id voluit in fauorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius

conceditur, non est in eius dispendium retorquendum. *Mol. Sanch. Laym. l. c.*

DVBIVM IV.

Qui possint, & debeant esse executores Testamenti?

Resp. 1. Ij à testatore nominari possunt, vnus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantum masculus, sed etiam fœmina; *Sanch. VVading. Dian. p. 8. t. 5. R. 4.* non tantum Laicus, sed etia Clericus, & Religiosus. Hic tamen non sine sui Prælati licentia, & quidem Generali, si sit Societatis IESV: Fratres de obseruantia, nullo modo. Quod si tamen Religiosus, contra Canonum decreta, executor testamenti sit, acta eius valent. *Ita Lay. c. 11.* Et ratio est, quia spectato iure naturali, sufficit voluntas testatoris executori: nec Canones executionem Religiosi infirmant, sed prohibent tantum. *v. Bo. de cens. d. 3. q. 18. Diana par. 8. t. 5. R. 9. 10.* Et licèt impubes exeeutor esse non possit, potest tamen minor si expleuit annum 17. *Sanch. Lugo, VVading. Dian. p. 8. t. 5. R. 6.* Nullus autem cogi potest vt sit executor *Dian. l. c. R. 27.* detractans tamen hoc ipso perdit legatum (saltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditq; hoc alijs executoribus. *Mol. Lugo Dia. p. 8. t. 5. R. 27.* contra *VVad.*

Resp. 2. Si nullus à testatore nominatus est executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quo tamen casu Episcopus iure communi ad se pertrahere potest. *Lay. l. c.*

Resp. 3. Executor non potest officio fungi per alium, nisi Testator id ei permiserit, aut nisi committatur executio nudi facti iam declarati. *Sanch. Lugo, Dia. p. 8. t. 5. R. 26.*

Quæres 1. An religiosus executor legatum in

pias

pias causas Monasterio suo applicare possit.

Resp. Posse. Ratio est, quia si quid obstaret, esset ex eo, quod executor etiã indigẽs eleemosynam sibi ex testamento applicare nequeat, nisi testator indigentiam eius ignorauerit, aut ea postmodum superuenerit, cum, si eam cognouisset, certum quid ei legaturus fuisse videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia causa monasterij distincta est à causa, seu persona professi; sicut causa Ecclesiæ à causa beneficiati. Vnde etiam quiuis iussus aliquid dare pauperibus, potest id tribuere cognatis, vel filijs suis: quia euidens est distinctio inter donantem, & accipientem *Sylu. Sanch. l. 6. cap. 11. num. 59. vid Dia. p. 8. t. 5. R. 46.* Porrò ad pias causas legata dicuntur, quæ intuitu pietatis relicta sunt, nimirum 1. Loco vel personæ sacræ. 2. Hospitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis, & Orphanis. 5. Quod causa alimentorum ijs, qui indigent. 6. Quod causa studij saltem Theologici. 7. Ad constructionem monumenti. 8. Ad vtilitatem publicam, v. g. pro munienda vrbe in necessitate, vel vijs reficiendis, *Dia. p. 7. t. 6. R. 29. & 30. ex Bal. &c. multis.*

Quares 2. Quomodo relicta incerta executioni sint mandanda?

Resp. 1. Si incertitudo sit ex parte legatarij, iure ciuili corruit legatum; v. g. quia sunt duo eiusdem nominis, & amicitiæ erga testatorem, iure ciuili corruit legatum: in foro conscientiæ tamẽ tenetur executor inter eos diuidere æqualiter, si in id consentiant. *Molin. &c. Dian. p. 3. t. 5. R. 58. Trul. d. 12.* 2. Legata ad causas pias, ob incertitudinem loci, vel Ecclesiæ, non fiunt caduca; sed plerumque pauperiori Ecclesiæ vel Xenodochio danda erunt. 3. Si incertitudo sit

Digitized by Google

ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, vt v.g. bos, & equus, vel ab arte, & industria, vt domus, vestis, &c. Si à natura habeat, danda est vna ex mediocribus: si ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando satisfacit. Idemque dicendum est de legatis in numero, pondere, & mensura consistentibus. *vid. Lay. l. c. n. 7. 8. 9.*

Resp. 2. Si acceperint summam pecuniæ distribuendum pauperibus, nõ tenentur dare pauperioribus; possuntque etiam dare hospitalibus, Ecclesijs (quæ ornamentis, vt fabrica indigent,) Monasterijs, vel ijs, qui secundum suum statum non possunt viuere, siue ij sint opifices, siue altioris conditionis, etiam Nobiles. *Vasq. Mol. & alij* 8. dummodò tamen non constet, vel ex signis colligatur, aliam fuisse intentionem testatoris, quæ semper attendenda est. *Dia. p. 2. t. 15. R. 8.* Si verò designauerit semel certos pauperes, non posse eos variare docet, *VVading.* sed affirmat. *Lugo vid. Dia. p. 8. t. 5. R. 50. & p. 2. t. 6. R. 19.* Possunt etiam sibi ipsis, vel suis cognatis, si verè pauperes sint præsertim si testator id ignorauerit, eam applicare. *VVading. Dicastil. Dian. p. 8. t. 5. R. 46. & 47.*

Quares 3. An legata ad certas pias causas possint ab executore, vel Episcopo commutari in alium pium vsum.

Resp. 1. Si voluntas testatoris impleri potest iustè, & honestè, non licet eam commutare in opus quantumcumque melius; nisi ex dispensatione Pontificis, & iusta de causa. *Mol. VVadin. Dia. p. 1. t. 17. R. 28. & p. 8. t. 5. R. 63. &c. communiter* contra *Vasq. & aliquos*, qui docent, Episcopum posse commutare in æquale: vel melius: interdum

dum tamen ad Episcopum, hæredes, & executores pertinet, secundum epikeiam interpretari, non alienum esse à defuncti voluntate, si mutatio fiat; v. g. si testator pecuniam Ecclesiæ leget ad calices comparandos, & Ecclesia non egeat calicibus sed casulis. *Mol. Lay. l. c. num.* 10. *v. Vasq. opusc. de test. c.* 8. § 5. *dub.* 3. *n.* 104. *Trul. c.* 18. *d.* 12. *Barbos. de off. & potest. Episc.*

Resp. 2. Si ad vsum à testatore destinatum applicari nequeunt; non ideo fiunt caduca, sed arbitrio Episcopi, & executoris ad aliam piam causam applicanda sunt: ità tamen, vt quoad fieri potest, defuncti voluntas impleatur. Ratio est, quia is principaliter intendit ea in salutem animæ suæ, ad Dei honorem relinquere. *Mol. d* 294. *Bo. d.* 3. *de com q. vlt p. vlt. Barbos de off. Epis.* Ex dictis *resoluuntur sequentes Casus.*

1. Si Testator pauperi determinato aliquid legauit, hic autem ante solutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præsumitur legatum pium factum in beneficiũ animæ testatoris, adeoque designatio pauperis demonstratiuè, non taxatiuè facta fuisse, nisi tamen aliud constet, vel ex circumstantijs colligatur de testatoris intentione; de qua si maneat dubium, manet data resolutio. *Mol. Sanch. Bard. d* 6. *cap.* 10. §. 7.

2. Si legata pia inueniantur inducta, & non constet de testatoris intentione, tenetur hæres ea soluere quia præsumitur id fortuitò, ac casualiter, & non ex testatoris voluntate accidisse. *Bard. d.* 6. *c.* 10. §. 17.

3. Si Testator legauerit summam pecuniæ pro certo numero sacrorum; hæres autem eam summam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit,

ac postea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamue ob causam dubiter prudenter; an sacrificia illa sint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda; quia satisfecit testatoris voluntati. *Bard.d.6.q.10.§.22.*

XLIII. *Annuum legatum pro Anima relictum, non durat plus quam per decem annos. Alex. VII. 18 Martij 1666. damnauit.*

Quares 4. Intra quod tempus, quo ordine, & modo hæredes, & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere possit?

Resp. 1. Teneri statim post aditam hæreditatem, confectumque inuentariam; etiam intra annum, nisi iusto impedimento excusentur. Imò in legatis pijs intra sex menses. *Mol. Vasq. Dia. p. 8. t. 5. R. 53.* Idque etiamsi hæreditas non sit adita, eo quod hæres, vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. *Couar. & alij tres Dian. p.7.t.6.R.25.* Vnde si differant notabiliter, (præsertim solutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, grauiter peccant; tenenturque damnum, quod alij ipsorum culpa acceperunt compensare. *Bon. d. 3. q.18.p.4. Nauar.c.25. Lugo, Dian.p.8.t.5.§.52.*

Resp. 2. Ab vtroque iudice Ecclesiastico, & seculari compelli possunt; si tamen laici sunt. Quod si post annum à monitione iudicis, vel Episcopi exequi negligat, omni commodo (excepta tota legitima, si hæredes necessarij sunt) ex testamento ipsis proueniente priuantur *v. Lay. l.c.tr.5. cap. 11. Card. de Lugo d. 26. de iust. Dian. d.3.t.3.R.59. Valent. Trul d.11.* imò si intra annum negligant exequi ius executionis, deuoluitur ad Episcopum. *Molin & alij 8. Dian p.8.t.5. R 40.* nec admittitur purgatio moræ. *Sanch. Dian. l.c. R.33.*

R. 33. & 54. Sed tenetur Episcopus exequi, remouendo illos ab executione, & emolumentis spoliando: atque in defectum Episcopi, idem potest Metropolitanus. *Molin. Merol. Dian. R. 57.*

Resp. 3. Executor tenetur omnia exequi secundum mentem testatoris: ad hoc tamen Executor particularis non potest vendere bona defuncti, nisi hic ita statuerit: vniuersalis autem potest. *Lugo d. 24 s. 16 Dian. p. 8 t. 5. R. 32.* Neque post vnquam inuito hærede rem legatam dare legatario; quia non potest nisi per Iudicem spoliare hæredem sua possessione; licet teneatur monere Episcopum, vt hæredem cogat. *Sanc. Lug. Dia. p. 8 t. 5. R. 38.* Quod si bona non sufficiant ad legata omnia soluenda, distribuenda sunt omnibus æqualiter pro rata (etiamsi sint pia, & licet vni res certa, & individuo sit legata) nec licet vni præ alijs gratificari: quia par omnium est ratio, & ius. *Syl. Sanch. Bon. Dian. Trul. d. 7. c 18. d. 12.*

Resp. 4. Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamsi testator eos hoc onere liberasset) exceptis ijs, quæ testator iussit erogari secreto. *Dia. p. 8. t. 5. R. 34 & alij 35.* Possuntque ad hoc cogi ab Episcopo, vel Capitulo Sede vacante. *R. 36. 37. & 62.* nisi sint Regulares plenè exempti, quos cogi posse alij negãt, affirmãt alij. vt *v. l. c.* deniq; nõ debetur ijs salariũ, cũ sit officium voluntariũ amicitiæ: si tamen damnum ex eo patiantur, vel sint etiam administratores bonorum, debet assignari à Iudice. *Lugo d. 24. sect. 16. n. 335. v. Dian. R. 39.* plura de executione piarum, & vltimarum voluntatum. *v. Trul. & Dian. ll cit. & Barb. ib. 3. de iure vniu. c. 27.*

DVBIVM V.

De ijs, qui testari, & hæredes instituì possunt.

Resp.1. Omnes homines liberam de suis bonis testandi facultatem habent, nisi naturali aut positiuo iure prohibeantur. Naturali autem iure testari vetantur infantes, furiosi, amentes; nisi tamen lucida interualla habeant, vel in vna tantum materia delirent, & in alijs non, vt *Nauar. Sanch. l.1. de matr d.8.* Quid autem sentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat, v. *Card. de Lugo d.24 ſ 4.* Positiue autem, surdus simul, & mutus à natura, prodigus, seruus, vsurarius publicus, filius familias de bonis aduentitijs, (si quidem ante Clericatum aduenerint, vt *vid. Card. de Lugo de iust. d.24. nu. 67.*) impubes, captiuus, apud hostem, damnatus ad mortem, si bona eius confiscentur, *Card. de Lugo. l.c. nu.72.* professus religionem.

Dico, *professus*, quia nouitius cum adhuc sui iuris sit, absque superioris licentia valide testari potest, etiam non seruata iuris solemnitate, vt habet *Trul. c.18. d.5.* ex *Sà*, & *Bon.* & si quidem intestatus decedat proximi consanguinei in bonis succedunt. Similiter religiosus Societatis, post emissa vota simplicia, etsi non licitè, validè tamen potest testari: quia dominium bonorum suorum retinet impeditum quasi voto paupertatis, quoad dispositionem sine licentia Superioris; non tamen vlla constitutione Canonica dispositio irritatur. *Ita Mol Sanch. Lay.* Qui addit, potestatem testandi, seu iure, seu consuetudine, etiam religiosis Ordinum militarium cõcessam, frequenterq; à Pontifice concedi ijs solere, qui extra claustrum Beneficium, vel Episcopatum habent.

Resp.

Resp. 2. Omnes homines, etiam amentes, surdi muti, serui, imò & communitas, hæredes instituí possunt; nisi specialiter prohibeatur, *Ita Bon. de contr. d. 4. q. vlt.* Quia ad hoc tantum requiritur plena potestas in disponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem secundum iura sunt. 1. Apostatæ, & Hæretici, eorumque receptores, defensores, fautores: licet probabile sit, eos ante sententiam iudicis ad restitutionem non teneri, eò quòd hoc ius in eo rigore non sit receptum. *Less. l 2. c. 19. dub. 5. Sanch. lib. 2. c. 14. nu. 31.* 2. Ciuitas hostium, & communitas Iudæorum. 3. Damnatus ad metalla; persecutores, & percusores Cardinalium, & qui ob crimen actiuè intestabiles sunt. *Less. l. c.* Adde casus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; vt 1. Hæres, vti & legatarius, qui testatorẽ occidit, *Leg. vlt. §. vlt. ff. de bonis damnatorum* 2. Idem, si testatori prohibuit testari, aut testamentum reuocare; aut si ad vxorem testatoris accedat. 3. si dum testator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut si captiuum redimere neglexit. *v. Mol. d.* 168. & 202. *Card. de Lugo d. 24. n. 75.* Vnde resolues.

1. Hæredes institui possunt professi Ordinum, quibus permissum est bona immobilia in communi possidere, eorumque nomine monasterium succedit. Tales autem sunt omnes ferè Religiones, excepto Ordinem Minorum de Obseruantia, & Capuccinorum. Ratio est, quia illi sunt incapaces, secundum. *Trid. s 25 cap. 3.*, & professi Societatis IESV. *v. Sanch. l. 6. c. 18. Bon. l. 8. Laym. l. 3. tr. 5. c. 15.* licet contrarium probabilius esse putet. *VVading. tr. de contr. d. 4. dub. 5. §. 4. v. Dian. p. 9. t. 9. R. 16.*

2. Col-

Digitized by Google

2. Collegia Societatis IESV, & domus, etiam professæ, hæreditates accipere possunt: modò bona immobilia, quæ communi vsui, & habitationi non deseruiunt, vendantur, & non defecturi intuitu professi, aut vota formata habeãtis.

Dixi, *hæreditatis*: quia sicut Minores, & Capuccini, legata, & alia donata admittere possunt; ita etiam Societas IESV; etsi intuitu alicuius professi tantum ea deferantur. *v. Laym. l. c.*

3. Testator potest quemuis extraneum instituere hæredem, nulla facta mentione consanguineorum collateralium, etiam fratris paupertas illorum: quia nullo iure prohibetur, & bona sunt ipsius de quibus disponit libere. *Bon. & alij* 5. *Dian. p. 1. t.* 8 *R.* 83. *&* 85. Item *p.* 5. *t.* 3. *R.* 114.

Quæres 1. Quæ sit diuisio hæredum?

Resp. Hæres alius est ex testamento; alius ab intestato. Hæres ex testamento, vel est vniuersalis, siue ex asse, vel partialis, seu ex parte tantum, v. gr. triente, vel dodrante, vel quadrante. Vterq; horum, vel est hæres necessarius, qui necessariò instituí debet, vt sunt omnes in recta linea descendentes, & post hos ascendentes, nisi sit causa iusta exhæredandi; vel non necessarius, quem testator potest instituere, & non tamen cogitur. *Lay. l. c. nu.* 9.

Quæres 2. Quantum hæredibus necessarijs debeatur?

Resp. Iure nouo legitimam portionem descendentium esse trientem hæreditatis, si non sint plures quam quatuor liberi; si plures, semissem. Similiter ascendentium portio, etsi vnus tantum sit, est triens hæreditatis, idq; absque vllo grauamine, modo, & conditione: alioqui

qui pro non appositis habentur. Quod si autem alicui ascendentium, vel descendentium, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, vt ipso iure nullum: maximè, si causa idonea exhæredationis non sit inserta, & probata. *Lay. c. 8 n. 10.*

His adde 1. Rumpi testamentum ob posthumi præteritionem 2. Peccare parentes, si absq; iusta causa ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituant; Iustæ autem causæ huius inæqualitatis erunt merita, & obsequia maiora; si pupilli magnis sumptibus in studijs ali debeãt; si qui plus egere videantur. *Dian. p. 1. s. 8. R. 83.* si quis in studijs sustentatus sit Doctor possitq; lucrari, & alij secus; imò pater, id quod habet supra partes legitimas filijs debitas, potest de rigore relinquere extraneo. *Trul. c. 18 d. 10 Bon. Dian. p. 1 s. 8. R. 83.* 3. Liberos naturales, nisi legitimati sint respectu patris, non esse hæredes necessarios, respectu tamen matris, esse; idque æquali iure cum legitimis. Quod si tamen pater liberis careat, naturales potest instituere hæredes, modò parentes superstites legitima portione non priuentur. 4. Fratrem, & sororem tunc tantum posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit *Lay. l. c. n. 12. 13. v. Bon. d. 3. de cont. q. vlt. p. 3.* 5. Patrem non posse expensas factas pro filio in studijs literarum repetere, si quidem eas liberaliter fecit, vel donauit; secùs si habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quod si pater non repetijt, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diuisione conferre in commune: quia præsumi potest libera-

beraliter factas, vel condonatas, nisi aliunde constet contrarium *Azor Villal. Trul. p. 1. l. 4. c. 1. d. 3. v. supra c. 3. du. 2. de donatione.*

Quares 3. Qui hæredes succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irrito?

Resp. 1. Ante omnes alios patri succedere legitimos liberos; & in demortuorum locum, nepotes, 2. Deficientibus descendentibus, patrem, & matrem defuncti, & in eorum locum, auos, & auias. 3. His quoq; deficientibus, fratres, & sorores ex vtraque parte coniuncti, idq; æquis portionibus, exclusis ijs, qui ex solo patre, vel matre coniuncti sunt. 4. Si ex fratribus, vel sororibus vtrimq; coniunctis, vnus mortuus liberos reliquerit, succedunt hi loco parentis sui cum patruis, non in capita, sed in stirpes. Si tamen fratres & sorores vtrimq; coniuncti, omnes mortui sunt, tunc eorum liberi, exclusis patruis ex vna tantum parte coniunctis, nō in stirpes, sed capita, adeoq; æquis portionibus succedunt: quia duorū fratrū filij non suorum parentū loco, sed iure proprię coniunctionis succedunt. Cum ergo æqualiter iuncti sint, æquales etiam in portione hæreditatis esse debent. 5. Deficientibus fratribus, & sororib. vtrimq; coniunctis eorumq; liberis, succedunt fratres, & sorores, ex vna tantū parte coniuncti: hoc tamen discrimine, vt qui ex parte patris sunt iuncti, succedant in bona à patre prouenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres, & sorores, eorumq; filij deficiant, succedunt propinquiores collaterales, vsq; ad decimum gradum: & fit talis successio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex vtraq; sint coniuncti 7. In horum defectu, succedit vxor: & denique in illius mor-

Digitized by Google

morte, fiscus secularis, in bonis omnibus laici ab intestato defuncti, fiscus autem Ecclesiasticus, in bonis Clerici. *Lay.c.6.n.1.2.3.& 4.*

His adde: 1. Quod si vxor, susceptis ex priore marito liberis, ad secundas nuptias transijt, quicquid à priore marito, donatione, aut testamento acquisiuit, eiusdē matrimonij liberis cedere debet. Similiter, si maritus alteram vxorem ducat.

Adde. 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantum, & iura, sed etiam debita, & onera realia defuncti in se transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere. 1. Vt supra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quod deductis expensis funeris, & solutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes: & si eam non habent, legatis, non tamen pijs, & notat. *Trul.l.7. c. 18. d. 12.* ex *auth.* similiter C. *ad legem falcid.* detrahere possunt, beneficio legis *Falcid. Lay.l.3 tr. 5. c.6.num. 7. Sanc. lib. 4. c. 15.* Vt autem hoc beneficio frui possit hæres, conficere tenetur inuentarium; tametsi hanc obligationem testator possit remittere, respectu legatariorum, & fideicommissariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit; non tamen respectu creditorum, quibus præiudicare non potest. Vniuersim enim ab onere inuentarij, à rationibus reddendis, eos quibus potest relinquere bona, sine onere dandi partem alijs, potest liberare ijsq; concedere, vt eorum dictis, vel iuramento stetur. *Mol. Card. de Lugo d. 24. s. 8. nu. 236.*

TRA-

TACTATVS VI.

De Præcepto VIII.IX.X. & Præceptis Ecclesiæ.

CAPVT PRIMVM.

De Præcepto VIII.

PRohibetur hic omnis iniusta læsio fámæ, & honoris proximi; ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in iudicio falsò accusando, vel verum celando, de quo supra; tunc etiam extra pernitiosè mentiendo secreta reuelando, de quo *v. Bon. de rest. d.1.q.2.p.vlt. Lay l.3.tr.3.p.2.c.§.* ac denique detrahendo.

DVBIVM I.

Quid sit suspitio, iudicium temerarium, & dubitatio; an quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter se, quod Iudicium sit firma animi sententia; seu assensus indubitatus; Suspicio, assensus inchoatus, quo quis inclinat in vnam partẽ iudicans, probabiliter, latere aliquod fundamentũ opinandi. Dubitatio autem non est affectus, (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic non de suspicione, & iudicio prudenti, quod sufficientibus indicijs nititur; sed de imprudenti, & temeratio, quod ijs destituitur. Maiora autem indicia requiruntur ad iudicium, quam ad suspicionem: & ad hanc, quam ad dubitationem.

Resp. 1. Iudicium temerarium, cum plena aduertentia de graui malo proximi communiter est mortale, contra iustitiam *Ita Fil. Less. c. 29.l.2. Lay.l.3.t.3.c.2.* Ratio est, quia proximo fit grauis iniuria, dum sine causa improbus habe-

tur, cum habeat ius ad bonum nomen, & famam præterquam, quod ex his iudicijs plerumq; grauia mala sequantur. In confessione tamen non opus est explicare speciem mali iudicati; cum omnia vni iustitiæ commutatiuæ in specie infima aduersentur. *Escob. E. 10. c. 4. n. 36.*

Dixi, *communiter*: quia si iudicium habet magnam probabilitatem, etsi non omninò sufficiente ad certitudinem, erit veniale: quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò distant, vt censeatur grauis iniuria, iudicare certum, quod est valde probabile: v. g. si iudices iuuenem solum cum puella Inuentum in cubiculo, illicita tractasse. Ex quibus resoluitur peccari tantum venialiter remotè iudicando sequentibus casibus. *v. Tan. 2. 2. d. 4. q. 3. d. 2.*

1. Si non sit graue malum, quod proximo temerè impingis: & sic eum, qui iudicat alium esse spurium, vel filium Iudæi, à mortali excusat *Nauar. Azor.* & *Les.* contra *alios* apud *Dian. p. 5. t. 5. R. 60.*

2. Si sit graue quidem, sed non perfectè aduertas.

3. Si aduertas quidem te malè iudicare, non tamen aduertis signa esse insufficientia, nec de ijs dubitas.

4. Si signa sint sufficientia ad opinionem saltem probabilem.

5. Mortale etiam non est, (per se loquendo) si de indeterminato tantum iudices: quia nulli fit grauis iniuria. *Escob. l. c. ex Fag.*

Resp. 2. Suspicio, & Dubitatio temeraria, ex genere suo videntur esse peccata tantum venialia; maximè, si procedant ex errore intellectus quo iudicia vt sufficientia apprehenduntur. *Ita*

Laym.

Laym.ex S.Th.Nauar:Mol.Fill.tr. 4. *c.*1. *q.* 5. *Less. l.*2.*c.*29.*d.* 3. *&c.* contra multos qui putant esse mortale. Ratio est, quia communiter suspicio tantum est concitatio quædam ad effectum: manet enim in mente suspicantis aliquo modo bona existimatio proximi: ergo non fit illi grauis iniuria, cum non totaliter deturbetur de possessione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temere dubitatur.

Dixi *maximè, si ex errore*: quia talis cum non sit per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusationem: si vero ex maleuolétia in suspicione graui persistas, erit mortale vt docent *Less. Fill. &c.* ob iniuriæ grauitatem. Atq; idem est de dubitatione positiua, orta ex maleuolentia absq; causa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeq; grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo discerni possit suspicio à iudicio firmo, quando formido de oppolito expresse non est coniuncta?

Resp. Caietanus censet eum iudicare, qui rogatus an habeat rem pro certo, respondet sibi certam, aut ferè certam videri: eum vero suspicari, qui respondet se non esse moraliter certũ, sed facile posse falli, *v. Bon. de rest. d.*2.*q.*7.*p.*1.

DVBIVM II.

Quid sit, & quàm graue peccatum Detractio?

Resp. Detractio est alienæ famæ iniusta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ est iniusta honoris diminutio. 1. obiecto; quia contumelia honor, detractione autem fama læditur, quæ est opinio, seu existimatio de alterius excellentia; honor autem est testificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo: quia contumelia instar rapinæ fit aperte,

apertè contra præsentem: detractio vt plurimum instar furti occultè, & contra absentē. Vnde licet contumelia detractione grauior sit, est tamen detractio peccatum mortale ex genere suo; etsi ex paruitate materiæ; aut indeliberatione, fieri possit veniale. Ratio est, quia est grauius furto, quod est mortale, cum lædat proximi famam, quæ est maius bonum, quam opes.

Detractio alia est directa, & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta, & materialis tantum, quæ fit ex leuitate, & loquacitate aliqua.

Directè committitur quattuor modis contentis hoc versu.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

Indirectè totidem modis nempè.

Qui negat, aut minuit, reticet, laudæque remisse.

Tolet. lib. 3. c. 63. Ex dictis *resolues*.

1. Regulariter non est mortale, (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) reuelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non sunt mortales; nec infamia apud prudentes reputatur, quod quis v.g. sit stupidus, spurius, luscus. *Bon. tom. 2. d. 2. q. 4. p. 2.*

2. Plerumq; etiam leuis detractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v.g. esse iracundum, superbum, &c. (etsi aliquando grauis esse possit) quia audientes plerumq; interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario; nec oritur graue damnum famæ. *S. Ant. 1. p. t. 8. c. 4. Syl. Less. d. 3. n. 18. Lay. l. 3. t. 3. p. 2. c. 9. n. 3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem per-

personæ, non notabiliter famam lædant; v. g. si dicas, militem habere concubinam, pugnasse in duello cogitare vindictam, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus, &c. *Lay. l. 3. tom. 3. p. 2. c. 3.*

4. Fieri tamen potest, vt narrando defectus etiam naturales, spectata conditione, & statu illius grauiter noceas, & sic grauiter pecces: vt si grauem, & optimi nominis Prælatum, aut religiosum, mendacijs assuetum; esse virum grauem ac consularem illegitimè natum, Iudæum &c. Idem est, etsi de altero nihil in particulari, sed tantum in genere dicas, v. g. te scire aliquid de illo, quod si dicas, magno illum robore sit affecturum. *C. de Lugo d. 14. n. 19.*

5. Crimen aut defectum alicuius, modo verum, sæpè licet prodere ob iustas causas: v. g. 1. Cum expedit superiorem scire suorum defectus, vt emendentur; de quo *v. supra de Corr. frat.* & sic eos qui crimẽ occultũ filiorũ parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cauendo tamen ne ex reuelatione maius damnum sequatur) significant communiter excusari docet *Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Causa consilij, vel auxilij capiendi: in quo tamen videndum, vt cum minimo damno tertij fiat. 3. Causa cauendi alterius dãni: vt si alicuius estimatio falso concepta de eius doctrina, probitate, est alijs perniciosa. Vnde cum agitur de conferendo officio, de cõtrahendo matrimonio, de suscipienda religione, assumendo medico, præceptore: famulo, famula, &c. licet manifestare (imo aliquando

opor-

oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, vnde notabile aliquod incommodum merito timeretur: dummodo nulla alia sit ratio commodior impediendi; & damnum quod proximo timetur, sit maius, aut saltem æquale damno, quod ex manifestatione defectus, aut criminis alterius, ei obuenerit. *Less. l. 2. c. 11. d. 12.*

6. Hinc quoque, si quis iniustæ lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare alia via, quam imminuendo quoque famam illius, id licet: dummodo falsa non dicas in tantum quantum ad tuam famã conseruandam necesse est, nec magis lædas: quam lædaris; collata tua, & alterius persona. *v. Card de Lugo nu. 50.*

7. Si quis solatij tantum causa, & non intentione detrahendi, alicui amico narret iniuriam ab alio sibi factam, non videtur esse mortale, etsi inde aliqua infamia proueniat authori ea enim ipsi imputanda est. Cauendum tamen ne dicatur plutibus, vel apertius nominetur persona, quam necesse sit ad consilium, vel solatium *Less. Laym. Tann. 2. 2. q. 8. d. 7. dub. 4. C. de Lugo d. 14.* & sic excusari posse famulos (saltem à mortali) qui iniurias sibi ab heris suis, vxores, quæ à maritis, filios qui à patre Religiosos, qui à Prælato illatas, doloris tantum mitigandi causa, referunt, docet *Trul. l. 7. c. 10. d. 11.* ex *Less. Laym. Tann. Nau. Dian. p. 2. Ref. 32.* Idem putat *Caiet.* dicendum, si crimen occultum reueles vni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde sit, ac si nulli diceretur: eo quod damnum illud censeatur leue, & sic *Trul. lib. 7. cap. 10 d. 11.* cum *Dian. p. 1. t. 3. m. R. 22. & p. 2. tom. 5. m. R. 33.* Excusat pœnitentem, qui in confes-

sione

ſione manifeſtat complicem, dicuntque cum *Tann.Bonac.Eſcob. &c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſse ait *Dian.cum Tann.l.cit & Bon.Eſcob. E.9.* Verum hoc vniuerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud vnam etiam perſonam, cenſetur grauis; vt patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægrius ferunt, ſe læſi apud vnam perſonam grauem, quam tres vel quatuor alios Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor. &* Lay. putant communiter eſse mortale. *v.C.de Lugo l.c.*

8. Crimen ſimpliciter publicum, ſiue ſit notorium iure ſiue facto manifeſtare ijs, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ; quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam: cum ratio iuſti iudicij, & euidentia facti faciat: ne de iniuria iuſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale iniuſtitia*: quia detegere eo loco, quo fama non erat peruentura, vel non niſi poſt longum tempus: vel aliter cum graui mærore eius qui commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem vt *Leſſ. Valent. Tol. l. 5.c.65.* contra *Nau. & Caiet. vid. Card. de Lugo d. 14.n.59. Fagund p.2.l.5.c.3.*

9. Similiter non eſt peccatum contra iuſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captiuitatis alicuius, vel de ea loqui: ſicut enim captiuitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica *Sayr. Bon. Trul. l.7.c.10. d.11.* Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum referendo ſimul pœnitentiam: & emendationem, ſecùs ſi taceatur pœnitentia quam fecit, & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica,

blica, & non referendo pœnitentiam, vel emendationem, si resipuerint.

10. Similiter manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est breui fore publicum; (siue per facti euidentiam, siue per sententiam Iudicis) non est mortale: quia parum nocet. Nisi tamen ex ista anticipatione, sequerentur grauia damna, v.g. in officio, &c. C. *de Lugo l. c. n.* 92.

11. Infamem in vno crimine, de altero valde affini infamare, est tantum veniale: v. gr. si de adultero dicas, quod miserit literas amatorias, quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disparato tamen, & non connexo crimine infamare: est mortale: quia infamis in vno genere vitij, non amisit ius famæ in aliis virtutibus. *Tan. d. 4. de iust. q. 8. dub. 7. nu.* 141. ex *Nauar. & Less.* contra *Syl. V. detractio Palud. &c.*

12. Detractio materialis ex loquacitate orta, est mortale, si grauem proximi læsionem importet, idq; aduertatur: quia etsi non intendatur directè læsio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè est volita, & æquiualet formali. Veniale autem tantum erit, si nõ sequatur læsio grauis: quia scilicet communiter non serio accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantum, audita referre vt audita tantum, hoc est, nihil affirmando de rei veritate, sed dubitationem potius suam de ea significando, ita vt nulla inde secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint credituri. Ita contra *Azor. p. 3. l. 13. c. 6.* docet *Tan. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7. num.* 139. *Escob. E.* 10. *c. 4. n* 40. eo quod diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti, si credat. Idem docet C. *de Lugo l. c.* recte limitans nisi

graue damnum ex modo narrandi, vel ex leuitate audientium (qui temerè credituri sint, & vulgaturi) secuturum possis præuidere. Hinc peccas grauiter contra iustitiam, si referens graue crimen, addas id tibi dictum esse à viro fide digno: quia præbes sufficiens fundamentum credendi. *v.Dia t.5.m.R.18.*

13. Mortuum infamare, minùs graue est, quàm viuum: mortale tamen, & ad restitutionem obligans, *Less. l.2.c.11.d.21. Bon.d.2.q.4.p.2.*

14. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v. g. in tali loco esse multos improbos; in tali Collegio vnum Canonicum commisisse graue crimen: v. g. simoniam docet *Escob. E. 10. c.4.* ex *Fagund.* quod *Trul.l.7.c.10.d.4.* ex *Bon. Azor.&c.* limitat; si non sit tale, quod in alios redunder.

15. Grauissimè autem peccant, qui ordini, seu statui alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahunt, dicendo v. g. quod in eo male viuatur, non seruetur obseruantia regularis, &c. (nisi id sit plenè notorium,) quia grauissimè nocent, teneturq; sub mortali ad restitutionem toti communitati, à quà superioris remissio non excusat. *Sot. Nau. Trul. c. 10. d. 4.* Talem autem sufficienter confiteri si dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel monasterio &c. siue sit communitas numerosa, siue non, docet *Lugo, & Tamb.de exped.conf.l.2.c.1.*

16. Similiter mortale est tacitâ persona nominare monasterium, vel ordinem religiosum ex quo aliquis graue peccatum occultum, v.g. adulterij, vel fornicationis commisserit. *Nauar. Trul.c.10.d.14.*

17. Explicandum est in confessione, an apud

apud multos, & quod circiter; an verò apud vnum tantum alicui detraxeris. Ita probabiliter *Bon. de Sacr. d. 5. q. 5. p. 2. §. 3. diffic. 3. num. 16. & 21.* ex *Sanch. Sylu. Adr. nu. 135.* Sed *C de Lugo d. 16. num. 135. 140. & 163.* ex *Nau Sal. Con. &c.* negat, dicitq; contrarium esse probabilius. Nec omittendum si quem infamaueris libello famoso; cùm id sit genus detrahendi grauissimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen necessario dicendum, in quo genere infamaueris: quia fama semper est eiusdem speciei in genere moris. *C. de Lugo d. 16. num. 265.*

18. Peccat mortaliter contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis, is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter, qui verò lætatur tantum detractione audita, aut licet non lætetur, qui non impedit, cùm commode possit, peccat pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem: non tamen tenetur ad restitutionem, nisi sit superior, pater, vel dominus, is enim ex officio tenetur impedire subditum, ne alteri iniustè noceat.

Dixi, *si commodè possit*: quia non peccat, qui putat monitionem suam nihil profuturam: vel ex eo magnum incommodum metuit; vel qui rationabili verecundia prohibetur, ob auctoritatẽ detrahentis. Debet tamen tunc discedere, si commodè potest, faciem tristiorem ostendere, vel alio sermonem auertere. *vid. Less. & Bon. l. c.* Hinc æqualis rarò, (inferior rarissime) tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumq; nescit, an quod dicitur, sit notorium tametsi ipse ignorauerit; & in dubio non est, cur damnet detractorem. In quo multi fallumtur, exi-

existimantes simul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id sibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, sæpè melius consulitur proximo, si sinatur absolui, quam si abrumpatur. Nam si distinctè explicetur, sæpè non tam grauiter apprænditur, quam initio conceptum erat. 3. Quia sæpè sine graui offensione non potes corrigere. 4. Quia sæpè alter habet iustam causam manifestandi, præsertim vni soli, *C. de Lugo l.c.n* 128. *vid.* Dia. *t.*3. *m.R.*24. *& t.*5. *R.*35.

Quares 1. An liceat alium infamare, ad tormenta grauia vitanda?

Resp. 1. Licet, si crimen sit verum: quia nullam alteri faciat iniuriam, cum habeat ius ad illud in necessitate reuelandi.

Resp. 2. Si crimen sit falsum non licet: quia esse mendacium permitiosum. *Sylu.* tamen & *Nau.* putant, veniale tantum esse, si sola infamia sequatur, & post torturam reuocetur, eo quod non sit infamia efficax. *v. infra l.*4. *c.*3. *d.*7.

Quares 2. An liceat se ipsum infamare?

Resp. Id non esse saltem mortale regulariter. Ita. *Less. Fill. & Lay. l.*3. *t.*3. *p.*2. *c.* 3. *nu.* 14. quia non est contra iustitiam, cum sit famæ suæ dominus: nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conseruanda, nisi in quantum id exigit salus propria, vel proximi.

Dixi, *regulariter*: quia per accidens potest esse mortaliter, vt v. g. si tua fama sit necessaria muneri; vel si tibi damnum vitæ, vel alijs infamia ex eadem sequeretur. *Vnde resolues.*

Non est mortale, ad vitanda grauia tormenta falsum crimen sibi imponere, ex quo etiã mors sequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam suam tueri: nec talis dicitur

se

Digitized by Google

se interficere, sed tantum ex iusta causa vitam morti exponere. *Less & Fill. v. infra l.4.c.3.d.7.*

DVBIVM III.

An, & quomodo Fama restituenda?

Resp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura iustitiæ, & ex dictis *de rest.* famam iniustè ablatam restitui debere. Et quidem, si verum crimen quis narrauit debet opinionem conceptã, quantum potest, apud audientes abolere, dicendo, v. g. se malè dixisse iniuriam intulisse, deceptum esse, &c. Vel si hac ratione parum proficiatur, eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando &c. sic enim sensim tantundem fama eius illustrabitur ex vna parte, quantum ex altera obscurata fuit. Quod si autem crimen falsum impegisti, teneri id apertè retractare (adhibito etiam, si opus est, iuramento) apud eos, quibus dixisti,& (per se loquendo)ad quos infamia peruenit, siue apud auditores mediatos: vt contra *Less.& Tan.2.2.d.4.q.6.d.6.num.* 146. docet *C.de Lugo*, quia totum damnum famę cuius causa es, teneris reparare.

Licet aliquando sufficiat dicere, te penitus deceptum rem aliter se habere, malè te informatum fuisse. *v. Laym. l. 3. t.3.p.2.c.7. Less. cap* 11.*d.*30.

Dixi, *per se*; plerumq; enim per accidens ab hac obligatione talis excusatur, respectu auditorum mediatorum: tum ob mortalem impotentiam: tum quia eo ipso, quod apud immediatos retractauit, implicitè illis commisit, vt hanc retractationẽ ipsi indicent aliis, si quibus fortè reuelauerint. Idq; confirmat praxi Confessariorum, qui tantum obligant, vt retractent

Digitized by Google

apud eos, quibus ipsi reuelarunt. *v.C. de Lugo l.c.* Vnde resolues.

1. Confessarii est, vti & Concionatorum, benè instruere suos, & monere de restitutione, ac fuga vitii tam communis.

2. Is qui bona fide, vel probabili errore ductus, sine formali mendacio falsum de eo dixit, tenetur (intellecta postea materiali iniustitia) ad restitutionem: licet non tam strictè, quam qui infamauit per iniuriã formalem; hic enim tenetur restituere, cum detrimento famæ suæ, etiam æquali; alter non item, sed tantum, quatenus sine suo notabili incommodo potest, *Mol. Less. C. de Lugo d. 15. num. 4.* Similiter qui crimen narrauit de vno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non est iustitia (si quidem non eius actio, sed error audientium causa fuit damni iniusti) tam ex charitate tenetur ad restitutionem, cum possit graue damnum proximi sine suo detrimento præcauere. *Bon. d. 44.*

3. Qui detraxit alteri libello famoso, tenetur, vt efficax sit restitutio, eam facere contrarijs scriptis, vel publica reuocatione. *Sayr. Bon. d. 2 de rest. q. 4 p. 9.*

4. Si ex læsione famæ ortum etiam est alteri damnum fortunarum, vt si priuatus est officio, excidit spe diuitis matrimonij, amisit dotem, &c. tunc & fama debet restitui, & damnum illud compensari, ad arbitrium prudentum; Et quidem obligatio restitutionis famæ, cum sit purè personalis, non transit ad hæredes: obligatio autem compensationis dicti damni, cum habeat respectum ad bona infamatoris transit ad hæredes. *Lay. l. t. c. 7. num. 4.*

Quares 1. Quæ excusent a restitutione famæ?

Resp.

Digitized by Google

Resp. Patet ex dictis *de rest. l. 3. t. 9. c. 2.* Vnde resolues.

1. Excusatus es à famæ restitutione, si planè sis impotens.

2. Si crimen occultum, quod dixisti, vel simile, alia ratione fiat publicum. *C. de Lugo d. 15. s. 3. num. 37.*

3. Si fama aliis modis iam recuperata sit, vt infamati purgatione vitæ probitate, testimonio prudentum *Less. l. 2. c. 11. d. 24.* Etsi tunc pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri. *C. de Lugo d. 15. s. 7.*

4. Si prudenter iudicetur, iam dudum rem obliuione deletam. Quo casu maximè prudentia opus est: nam aliquando periculosius est retractare, renouando memoriam. *v. C. de Lugo d. 15. s. 3. num. 35.*

5. Si is cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere: quia tunc potes iure compensationis, seu retentionis vti dummodò infamia, illata non redundet in alios. Ita probabiliter. *Tol Less. Syl. Mald. Dian. to. 2. tr. 5. R. 30. Mol.* contra *Caiet. Tan. C. de Lugo & Nanar.*

6. Si non possis absque periculo vitæ, vel si fama restituenda sit minoris valoris; quam fama detrectoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur restituere vili homini, si aliter non potest, quam cũ amissione famæ suæ multo maioris momenti: sed sufficit tunc, si infamatũ laudet, aut pecunia compenset. *Vid. C. de Lugo l. c.*

7. Si infamatus sponte remiserit, (modò tamen eius infamia non redundarit in alios, vt familiam, statum) siue expressa, siue tacita sit condonatio: tametsi nihilominus ex charitate damnum resarcire aliquando teneatis, si possis

Digitized by Google

absque graui incommodo. C. *de Lugo d.* 15. *f.* 3. *n.* 38. Imò aliquando etiam sufficit condonatio præsumpta, siue interpretatiua voluntas eius, qui potest condonare; si nimirum ille sit ita affectus, vt si rogaretur, facile condonaret: tunc enim non est inuitus, saltem quoad substantiam etsi fama non restituatur. *v.* C. *de Lugo l. c.*

Quæres 2. An restitutio famę licitè condonetur.

Resp. Licitè fit in ijs casibus, in quibus seipsum licet infamare: in quibus autem, & quam grauiter peccat se infamando, in ijsdem & tam grauiter peccat condonando. *Nauar. Trul. l.* 7. *c.* 10. *d.* 28. Vnde resolues.

1. Condonans famæ restitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde sequatur scandalum. 3. Si sit vir valde vtilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama sit necessaria ad muneris gubernationem *Sot. Less. Trul. l. c* qui tamen notat, condonationem semper esse validam, quando fama non redundat in alios; secùs quando redundat. Vnde parentes non possunt condonare, quando redundat in filios: neq; filii, quando in parentes. *v. Aut. cit.*

2. Ex eo verò precisè, quod infamatus (vel contumelia affectus) conuersans cum infamatore videatur remittere iniuriam, non censetur condonare restitutionem famæ; vel honoris sicut nec alia debita per familiaritatem. *Nauar. cap.* 18. *Trul. dub.* 29.

CAPVT II.

Quid de præcepto nono, & decimo?

RESp. Prohibent omnes internas concupiscentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis secundæ tabulæ,

Digitized by Google

læ, præsertim sexto & septimo vetantur. Quæ de re vide *supra*; & patebit ex dicendis de peccatis, *infra lib.* 5.

CAPVT III.

Quid de præceptis Ecclesiæ.

RESP. Etsi ea sint plurima; præcipuè tamen toti Christiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agendum restat de tertio, quia de 1. & 2. actum est *in præcepto* 3. *Decalogi*: de 4. & 5. *infra l.* 6. *de Sacram.*

DVBIVM I.

Quid requiratur ad Ieiunium Ecclesiasticum, & quanta eius obligatio?

Resp. Ieiunium ex præcepto Ecclesiæ, obligante sub mortali requirit tres conditiones. *Laym. l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. *num.* 13.

1. Est vnica tantum comestio de die, in ordine ad nutritionem. Quę ita necessaria est conditio, vt secunda comestione pecces mortaliter reliquis autem supra secundam, ad summum venialiter tantum. *Lay. c.* 1. *nu.* 12. *&* 13.

2. Est abstinentia ab esu carnium, itemque ouorum, & lacticiniorum, eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Vnde intra quadragesimam iure communi prohibentur, extra eam permittuntur. Imò intra eam, quibusdam locis consuetudo permittit, quę vnique notanda est. *Bonac. d. vlt. q.* 1. *p.* 2. ex *Sylu. Nau. Less. Azor Lay. l. c. Fill. Fagund. p.* 4. *l.* 1. *c.* 2. Adde dispensatum quoad carnes etiam lacticinijs, & ouis vesci posse; non tamen vice versa: & cui est permissus esus carnium, etiam secunda refectio permissa videtur, vt contra *Regin. Less. Nau. &c.* probabiliter docet *Azor. l.* 7 *cap.* 10. *q.* 3. *Fill. t.* 27. *cap.* 3. *q.* 4. *Tol. &c.* Confirmatque *Bon. l. c.*

l.c. si esus carnium sit permissus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauseam, vel damnum tantum. *v.Less.Fil.Azor &c.* Ratio est, quia de essentia ieiunii, est abstinentia à carnibus.

3. Conditio, est certa hora refectionis; quæ est circa meridiem, nisi aliud loci consuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, sed moraliter. Dictam autem horam notabiliter sine iusta causa, peruenire mortale putat *Nauar.* & quidam alii: sed probabilius docent esse veniale *Tol.& Fil.* eò quod non violetur substantia, sed tantum circumstantia. *Tol. Less. d.2.n.10.v.Lay.c.1.n.10. & seq.*

Dixi, *notabiliter, & sine causa*; quia prœuenire ex iusta causa, v.g. si iter faciendum, si hospites dimittendi, &c. & absq; ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur esse. Dilatio in vesperam, & licita est, & laudabilis, si nihil ante sumas. *Ex dictis resolues.*

1. Non soluitur ieiunium per diuisionem prandii, ob negotiũ incidens, vel si quid sumatur per modum medicinę, vel ob debilitatem, aliamue causam rationabilem, vti apud religiosos faciunt ministri, & lectores mensę; quia nonnisi vnicam refectionem intendunt, Et hinc *Sanch.tom.2.opusc. l.5.c.1. du.14. Escob. t.1.E.7. c.3.nu.29.* Excusant famulos, mensę ministrantes, si aliquid pręgustent, aut ex reliquiis gulosè sumant, tum vt melius seruiant, tũ vt famem subleuent; (intellige, si cum illorum refectione licita moraliter vniatur.) Nec soluitur per sumptionem electuariorum, vel crebriorem haustum, ante quem modicum sumere, ne potus noceat permittit *Azor. Escob.t.1.E.7.c.3.nu.* 28. & quidem toties, quoties biberit, dummodo

non

Digitized by Google

non in fraudem ieiunii, v.g. 5. vel 6.amygdalas, vel quid ſimile *Reg. &c.* cum *Dia. p. 1. t. 9. R. 24.* quia ordinantur potius ad alterationẽ corporis vel digeſtionem ciborum, quam nutritionem.

Excipe tamen 1. Si quis ſumeret lac, iuſculum,& ſimilia, quæ ſiue ſorbeantur, ſiue comedantur,non habent rationem potus, ſed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma,pira, vel etiam vuas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi, *Dicaſt.& alij 6.*cum *Dia.p.9. t.6. R.* 14. 3. Niſi quis in magna quantitate electuaria, in fraudem ieiunii, ſumeret. Qui verò in potu valdè excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra ieiunium, peccaret, ſaltem mortaliter. *Lay. l.c num.7.*

2. Ieiunium non ſoluitur per collatiunculam veſpertinam,etſi hæc non ad ſomnum,ſed nutritionem ordinetur, quia conſuetudo permittit. Addo, *veſpertinam*: quia ſine cauſa non licet illam ſumere manè, vel meridie: ex iuſta tamen cauſa licet vtrumque, vt ſi fiat ratione debilitatis,negotiorum,ſtudiorum: ſine ea, erit veniale tantùm,cùm non violetur ſubſtantia ieiunij.

Quoad eius quantitatem, communiter deſignatur quarta, vel quinta pars integræ cœnæ, contra *Dian. 1.p.t. 4. R. 117. Turr. &c.* docet *Reg.c.2.l.6.num.*185.*Laym.c.1.num. 9. Fill. tom.2. t.27.p.2.c.2 q.7.num.33.* dicens. ita deciſum eſſe in celebri academia Theologorum, qui omnes in quartam partem conſenſerunt. Idem probat *Eſcob.t.1.E.13.c.3.n. 61.* ſi quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proinde tanto quis magis minuſuè

Digitized by Google

peccat, quanto magis, vel minus transgreditur. Adde quibusdam locis ex consuetudine plus permitti secularibus, quam religiosis nobilibus quam plebeis,& in frigidis regionibus, quam in alijs, vt notat *Laym.l.4.t.8.c.1.& Bon. l. c.* Plus item quibusdam in locis vigilia Natiuitatis Domini (& alibi in cœna Domini) permitti ex consuetudine, dicit *Med. Caiet. nu.* 34. *& Sanch. in opusc.Escob.t.1.E.7.c.3.* Quod *Bonac.* non improbat, vbi ea consuetudo est recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinari, quiq; inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leuiores, vt fructus aliaue ex saccharo, & melle confecta; & pro more regionis parum butyri & casei, vt in regionibus, Septentrionalibus, ob fructuum inopiam. *Laym. loc cit.num.9.*

3. In confessione non sufficit dicere, non seruaui, aut fregi ieiunium; sed addendum, vtrum refectione multiplici, an esu carnium. Et si hoc vtrum semel, an sæpius quantitatem notabilem sumpserit: quia probabile satis est etiam in hac materia paruitatem à mortali excusare, vt docet. *Bon.t.2.d.vlt.q.1.p.2.& Tan.t.3.d 3 q.3.dub.5.* v.g. si coquus, aut ægroti minister, parum carnis prægustent; *Escob. l. c. num.* 54. *Sanch. in opusc.to.2.l.5.c.1.dub.* 12.*n.* 10. vel ex alijs cibis quartam tantum partem collationis serotinæ, siue vnam vel duas vncias sumat: hanc enim esse materiam paruam, cum *Turrian. & Leon.* docet *Dia.p.5.t.5.R.*11.*& p.*8.*t.* 7. *R.* 54. esse probabile. Si autem sæpiùs eodem die parum sumeret, peccaret grauiter: quia materiæ illæ coalescerent in vnam magnam, vt contrà *Salas* docet. *Dian.p.*1.*t.*6.*R.*43.

XXIX.

XXIX. *In die ieiunij, qui ſæpius modicum quod comedit, & ſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit ieiunium. Alex. VII. die* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

Denique ſi ſit in quadrageſima, vtrum fregeris eſu ouorum, aut lacticiniorum. Tametſi enim *Dian. t.* 9. *R.* 45. *& t.* 6. *miſc. R.* 80. citans multos Doctores, dicat, certum eſſe, quod ſit mortale, ſi non ex iure poſitiuo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, veſci ouis & lacticinijs in Quadrageſima: probabile tamen eſt, & tutum (ſaltem in his Germaniæ partibus) eſſe tantum veniale *Lay. c.* 1. *n.* 3. *Fagund. l.* 1. *c.* 2. *&c.* Tum quia, licet conſuetudo habeat, ea tamen non ſemper ſub peccato, præſertim mortali, obligat *v. Fill. t.* 27. *c.* 3. *Bon. nu.* 2. Tum quia Eccleſia non tam grauiter ad hoc obligat, vt patet tũ ex verbis ipſis, tũ ex faciliore diſpenſatione in is, quã in carnibus. Ob quã cauſam etiã, laridi, & adipis vſum, facilius, concedi poſſe pauperibus, docet *Lay. l.* 4. *t.* 8. *c.* 1. *n.* 5. Imò ait, nec diuitem propter eum vſum, continuò damnandum eſſe peccati mortalis: præſertim cum *Sylu. V. Ieiunium*, & alij dicant, eum cui ouorum & lacticiniorum vſus permiſſus eſt, etiam laridi, & ſagiminis permiſſum videri: idque non improbet. *Azor. l.* 7. *cap.* 10. *quæſt. vlt. v. Lay hic Fagund. p.* 4. *l.* 1. *cap.* 2. *nu.* 10. vbi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. *v. Dian. p.* 1. *t.* 9. *R.* 11. Verum in his videndum vbique, quid recepta piorum conſuetudo ferat à qua non temerè recedendum *Azor. l.* 7. *c.* 10. *quæſt. vlt.*

Dixi *ſi ſit in quadrageſima*, quia extra eam licitè veſcitur ouis, qui debet ieiunare, v. g. ob Iubilæum; *Henriq. &c.* vel ex pœnitentia ſacramen-

Digitized by Google

mentali, *Fagund.* vel ex voto, aut in vigilia. *v. Dian.p.1.t.9.R.5.& 6.*

XXXII. *Non est euidens, quod consuetudo non comedendi oua, & lacticinia in Quadragesima obliget. Alex.VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

DVBIVM II.

Quæ causæ excusent à ieiunio?

Resp. Hæ sequentes. 1. Superioris dispensatio; qua tamen non est opus, si necessitas sit euidens sed in dubio tantum: idq; sine ad esum carnium, siue ad secundam refectionem. Talis autem superior, est Episcopus & Parochus, etiã præsente Episcopo, quando legitima consuetudo sic habet. Imò *Sylu.& Sanc.de matr.lib.*8.*d.*9. *nu.*27. *& in opusc.t.*2.*l.*5.*c.*1.*dub.*5.*nu.* 18. absolutè affirmat, posse dispensare præsente Episcopo: quia; inquit, ad Episcopum non recurritur in minimis, vt vsus habet: quod Episcopi sciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab vsu, & consuetudine, sine qua non licebit, *vid.Trul.l.*3.*c.*2.*d.* 7. Item Prælatus (& in eius absentia, Vicarius illius, vt habet *Sanc. loc. cit.*) respectu suorum religiosorum: non tamen Confessarius, licet priuilegiatus, si non sit Parochus: quia non habet iurisdictionem in foro externo. *Sanch.l.c.* contra *Palatium*. Vnde tantum potest iudicare de iustitia causæ. Causa autem valida ad dispensandum, erit vel vera, quæ talis putatur; sufficit enim credulitas inculpata. Item, cum quis bona fide putat se à ieiunio excusari, etsi causa insufficiens sit, tantum venialiter peccare, docet *Caiet.* At si verè bona fide putet, se plane excusari, nullo modo peccare videtur.

XXIII. *Frangens ieiunium Ecclesiæ, ad quod tene-*

Digitized by Google

*tenetur, non peccat mortaliter niſi ex contemptu, & inobedient ia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubijcere præcepto. Alex.*VII. *die* 24. *Septembris* 1665. *damnauit.*

2. Cauſa eſt impotentia, quà excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt ieiunare. vt ſunt iuniores, vſq; ad annum 21. completum quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi conualeſcentes, prægnantes, lactãtes &c. Ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato: vti & ſenes communiter ſexagenarij, niſi euidenter conſtet, poſſe ieiunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cum de ætate conſtet, & robur ſit dubium, non eſt expectandum donec deficiat tunc enim irrecuperabilis eſt defectus. *Gran.* 1. 2. *d.* 6. *to.* 3. *p.* 1. *dub.* 6. *ſ.* 5. *nu.* 39. *Eſcob. Laym l.* 4. *tr.* 8. *ca.* 3. *& cateri communit.* contra *Nauar. Sà, Sanch. de matr. t.* 2. *l.* 7. *d.* 32. *n.* 17. *& parte* 2. *Conſil. l.* 5 *c.* 1. *d.* 4. *num.* 7. item *Dian. p.* 1. *t.* 9. *R.* 20. *&c.* qui abſolutè, ſine omni reſtrictione, ſexagenarios omnes à ieiunio liberant. Quam ſententiam *Trul.* tanquam communiorem, &c. magis conformem tempori, & imbecilitati humanæ, vt ait ſequitur (cum *Molf. Ortiz. &c.*) *l.* 3. *c.* 2. *d.* 7. *nu.* 3. præſertim cum ſcrupolis, quibus expouit contraria liberet. Quidam inſuper id extendunt ad eos qui pro toto vitæ tempore certis diebus vouerunt ieiunium, adduntq; eſſe probabile, quod ſufficiat, ſi annus 60. ſit inchoatus, eò quod is in fauorabilibus habeatur pro completo. *Dian p.* 5. *t.* 14. *R.* 83. ex *Naldo*, & *Sanch.* Item *p.* 9. *t.* 7. *R.* 73. ex *Trul. & alijs* 6. Eademque ætate (vti & ante annum 21.) Regulares non

teneri

teneri ad ieiunia sui ordinis, probabile affirmat *Dian p. 9. t. 7. R. 73. ex alijs* 4. qui etiam probabile censet excusari fœminas quinquagenarias. *p. 9. t. 7. R. 63. ex alijs* 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum, vel non sufficientem pro vnica refectione, *v. Sanc. in opusc.* vbi ex *Navar. Gabr. Angl.* excusat, eos, qui laborant tertianâ, vel quartana: item qui ex vacuitate stomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri, aut dormire non possunt. Neq; hos teneri manè sumere collatiunculam, & vesperi cœnam, notat *Dian. p. 1. t. 9. R.* §1. ex *Fill. & alijs* 3. quia nemo tenetur peruertere ordinem refectionum.

3. Causa est labor, vel officium, cum quo ieiunium non possit consistere, qualis est agricolarum, & multorum opificum, vt fabrorum pistorum, sutorum, &c (etsi de sutoribus neget *Angles*: cui sententiam *Sanch.* dicit esse veram, si non suant, sed tantum scindant corium, & materiam præparent:) non tamen pictorum, sartorum, quorum labor exiguus est. Excusat etiam *Laym. l. 4. t. 8. c. 3.* Figulos, argentarios, ferrarios, lignarios; fullones, cœmentarios, coriarios, & textores. *Dian. p. 4. t. 4. R. 138. & Cord. tom. 2. l. 6. q. 18. c. 6.* versantes prælum typographicum; non tamen typorum compositores, fossores autem, ferrarios, & similes, etiam die vno, vel altero, quo non laborant, excusat *Acor. &c.* cum *Dian p. 1. t. 9. R. 9.* Similiter excusatur, qui pedibus facit iter per magnam diei partem vt ait *Sanch. in opus. l. c v. Fill. n. 119.* Ratio horum omnium est, quia communiter horum vires non sufficiunt ad huiusmodi labores cum ieiunio. Dixi,

Dixi, *pedibus* : quia multi non excuſant equites: longa tamen equitatio ad plures dies, vt locet *Fill. t. 37. c. 6.* merito excuſat.

XXXI. *Excuſantur abſolutè à præcepto ieiunij omnes illi, qui iter agunt equitando, vtcumque iter agant, etiam ſi neceſſarium non ſit, & etiam ſi iter vnius diei conficiant. Alex. VII. 24. Sept. 1666. damnauit.*

Vbi etiam concedit, ob labores præcedentes, & ſubſequentes, poſſe aliquem excuſari, ſi probabiliter debilitatus, vel debilitandus puterur, ita vt officio rite fungi nequeat. *Bon. d. vlt. q. 4. pu. 11.* Ex eodem capite Doct. excuſant coniugem, ſi debitum reddere non poſſit quando ieiunat, vti & vxorem, quæ ob maciem non poſſit cum ieiunio ſe viro gratam præſtare. *Bon. l. c.* Atq; vniuerſim loquendo, nemo tenetur opus ad quod obligatur, omittere ob præceptum ieiunij, ait *Caiet.* Quod intelligo, niſi iſta obligatio ſit valde leuis, & rationabiliter poſtponenda obligationi ieiunij.

XXX. *Omnes Officiales, qui prò Republica corporaliter laborant ſunt excuſati ab obligatione ieiunij, ne: debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum Ieiunio. Alex. VII. 24. Septemb. 1666. damnauit.*

4. Eſt pietas, vel maius bonum. Vndè excuſantur, qui cum ieiunio non poſſunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores Ordinarij, Confeſſarij, Cantores, & quotquot opera charitatis, & miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia exercent, etiam ob mercedem, ſi ea cum ieiunio peragere non poſſunt. *Fill. to. 2. t. 27. p. 2. c. 6. n. 24. Azor p. 1. l. 7. c. 28. Fernand. Nau. Syln. Fag. &c.* Atque hi quidem omnes

nes intelligunt, & ferè addunt quando eorum labores cum ieiunio non possunt consistere. *Diana autem* (absolutè loquendo) *d.* 1. *t.*9. *R.*9 Prædicatores, qui diebus quadragesimalibus (intelligo omnibus) concionantur, putat à ieiunio excusandos: quia, inquit, summopere laborant: non item eos, qui Dominicis tantùm concionantur, nisi sint debiles. *Sanch. tamen in consil. p.*2. *l.*5 *c.*1. *d.*13. *n.*6. 7., & 8. *Trull. l.*3. *c.*3. *d.*7. putat à ieiunio Quadragesimæ communiter, & regulariter excusari eos, qui ter vel quater in hebdomada concionantur cum feruore. De Lectoribus verò *Dian. l. c.* cum *Fagund. p.*4. *l.*1. *c.*8. *n.*19. censet, non omnes excusandos, sed eos tantum, quorum labor est improbus, vel qui ita sunt debiles, vt satisfacere non possunt. Idem ferè sentit *Sanch.* licet *l. c.* putet, Lectores eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt, (vt in Societate faciunt præceptores grammaticæ,) satisfacere, si media quadragesima, siue ter in hebdomada ieiunent; eo quod sit magnus labor & paucis annis sic fatigantur, vt progredi non possint. Sic ille. Verùm præstat, vt Superiores, ad tollendum scrupulum: cum talibus dispensent, (vt monet idem *Sanch. l c.*) nam in omnibus istis, regula certa, & vniuersalis statui non potest alia, quam quod lex Ecclesiæ non obliget, cum magna difficultate, vt notat *Lay. c.*3. *n.*3.

5. Charitas, vel etiam vrbanitas secundùm quosdam excusat etiam à veniali eum, qui die ieiunij rogatus ab amico, modicum cibi sumit. *Med. Fag. Fill. Dian p.*1. *t.*9. *R.*29. vel qui ad excitãdum infirmorum appetitum, comedit parum, etiam carnis *Nau. Sanch. Dian. p.*5. *t.*5. *R.*32.

LI-

LIBER QVARTVS

DE PRÆCEPTIS PARTICVLARIBVS certo hominum ſtatui proprijs.

CVm omnes fideles ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium vniuſcuiuſque, teneantur ſcire ſub peccato mortali; ita vt ipſa eorum ignorantia vincibilis, (licet non ſequatur tranſgreſſio) ſit peccatum mortale *Sylu. Sayr. Sanch. Bald. tom. 1. l. 1. d. 9. nu. 8., & 9* hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis proprijs certorum ſtatuum in particulari.

CAPVT I.

De ſtatu Religioſo.

Vide vbi de Obſeruatione Feſtorum cap. 1. dub. 4.

DVBIVM I.

Quæſit natura ſtatus Religioſi?

RESP. Status Religionis eſt Fidelium, ad diuinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi viuendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico *ab Eccleſia*: quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne noua Religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cum Religio ſit Communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis iuriſdictio: hæc autem a Papa proueniat, decens eſt, vt talis Communitas ab eodem approbetur. *Laym. l. 4. t. 5 c. 1.* Vndè reſoluuntur hi Caſus.

1. Ad eſſentiam religionis non requiruntur vo-

Digitized by Google

vota ſolemnia. Ratio eſt, quia qui in Societate IESV vota ſimplicia edunt, ſunt veri religioſi, vti definiuit Gregorius XIII. in bulla *Aſcendente Domino, Laym. l.c.n.4.*

2. Non ſunt religioſi, ij ordines militares, qui coniugalem caſtitatem tantum vouent. Sunt tamen verè religioſi, milites S. Ioannis, & Teutonici, eorumq; ſimiles, cum tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiarijs ſiue Ordinis S. Franciſci, ſiue aliorum, tantum ſunt religioſi, qui in religione approbata, ſecundum certam regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt. Contra autem ij non ſunt, qui licet tria iſta emittant, & communiter vel ſeorſim habitent, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. *Lay l.c.*

3. Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis, & caſtitatis, obedientiam vouent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio eſt, quia tali voto non ſubijciuntur iuriſdictioni ſpirituali, quæ à Deo, medio eius Vicario, prouenire debet. *Ibid.n.7.*

4. Etſi Papa in votis ſolemnibus religionis diſpenſare poſſit, vt quis deſinat eſſe religioſus; non poteſt tamen diſpenſare, vt quis manens religioſus ſubſtantialibus votis non teneatur: quia ad eſſentiam religionis illa ſpectant. *Lay. l.c.num.8. ex Nauar. &c.*

5. Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ religionis, etſi quoad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ, exemptus cenſeatur. Deinde, etſi iugo egulæ rabſolutus ſit, quoad culpam & pœnam, tamen ex obligatione moralis honeſtatis, ea ſeruare debet, quæ

eum

Digitized by Google

eum decent, & cum eius munere consistunt. Hinc quoad habitum, sui ordinis colorem deferre debet, etsi quoad figuram, Episcopis secularibus se conformare possit, vt Clemens VIII. concessit apud *Sanc. 6. mor. c. 6.* Imò, si Episcopatum resignet, vel ob culpam deponatur, absque degradatione; tamen non tenetur ad regularem obseruantiam redire: quia retinet eminentiam Episcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit *Ibid.* ex *S. Th Rodr. Sanch. &c.* Secus est in Cardinali religioso qui non est Episcopus; hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia: ideoq; si Papa eius renunciationem acceptarit, tenetur redire ab obedientiam regularem sui ordinis. *Palaus C. de Lugo Resp. mor. l. 5. d. 12.*

6. Religiosus ad Parochiam promotus, cum votis astrictus maneat tenetur deferre habitum religionis regulamq; obseruare in omnibus, quæ cum suo munere consistere possunt. Idque non tantum secundum moralem honestatem, sed sub obligatione grauis culpæ, si ad ea regula obliget. *Ita Laym. l. 4. t. 5. c. 1. nu. 11. & 12.* Vbi addit, quod etsi Parochus religiosus in ijs, quæ ad regulam spectant, subiectus maneat superiori; iam tamesi consuetudine multis locis obseruari, vt non tantum in pertinentibus ad disciplinam Ecclasiasticam, sed etiam in plerisq; alijs, ab obedientia Prælati eximatur, & Episcopo subijciatur. *v. Syl. Sanch. l. 6. mor. c. 6. num. 36.*

DVBIVM II.

Quæ requirantur ad valorem professionis religiosæ?

Resp. Ad valorem eius, tres requiruntur conditiones. 1. Est qualitas, seu aptitudo vouentis,

tis scilicet, vt iuxta *Trid. sess. 35. c. 15. de Regularib.* decimum sextum ætatis annum expleuerit, annumq; integrum, cum Religioso habitu steterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per statuta à Pontifice confirmata, in isto Ordine substantiale esse censeatur. *Azor. t. 1. l. 12. c. 2. q. 6. & 7. Rod. t. 2. c. 6.*

2. Conditio. Est consensus, & acceptatio expressa, vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim Religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantum cum consilio, sed etiam cum consensu Capituli, aut certè maioris aut principalioris partis; secundum cuiuscunq; Ordinis statuta. *Nau. Less. c. 41. d. 7.*

3. Vt Professio sponte facta sit, non cogente graui metu, qualis esset incarceratio, alimentorum subtractio, eò quod in Professionem consentire noluerit. Itemque metus reuerentialis, non quidem à se solo, sed accedente precum, blanditiarum, & imperij, sæpius repetita importunitate, aut graui offensione, aut diù continuata indignatione consanguineorum; adiunctis etiam minis de subsidijs negandis, si ex Religione egrediatur; hæc enim vel singula, vel certè simul iuncta, considerata hominis rudis, timidi, &c. metum iustum incutere possunt, & Professionem irritare, vt docet *Laym. cum alijs l. 4. tr. 5. c. 5. Less. l. 2. c. 43. dub. 7.* Vndè resoluuntur sequentes Casus.

1. Is, qui Professionem irritam edidit, ex defectu alicuius conditionis ex iam dictis, nisi eam postmodum tacitè, vel expressè ratificauerit, egredi è Religione, & vxorem ducere potest: licet ob euitationem scandali; causam egressus dicere debeat: & si ad forum externum causa de-

deueniat, defectum professionis probare; idq; intra quinquennium à die professionis, post illud enim non auditur iuxta *Trid. c. 19 sess. eadem.* Quia præsumitur eam interea ratificasse.

2. Quod si tamen sciret, illam iuris præsumptionem falsam esse, eo quod vel ignorans impedimentum, vel metu graui, aliaue iusta causa impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum sit essentiale, ac perpetuum, aut saltem vltra quinquennium duret, eo elapso potest reclamare, debetq; audiri in iudicio, saltem extraordinario, vel in integrum restitui, vt contra *Bonac. de claus. d. 4. q. 2. p.* 10. docet *Nauar. Sanch. d. 37. num. 22. Less. lib. 2. cap. 41. d. 7. Azor. lib. 12 cap. 4 q. vlt Dia. p. 3. t. 2. Ref.* 53. *Barbosa in Trid. sess. 25. cap. 19. num.* 8. vbi plures alios citat: & nisi aliud quid impediat, fugere potest, vt docet *Laym.* Qui addit, quod si fuga sine graui scandalo, vel incommodo tentari non posset, monendum à Confessario, vt professionem tacitè ratificet: quod fiet, si professorum habitum proprium deferat, actusque ijs proprios exerceat, cum intentione, quod Professus talis Ordinis esse velit, *vid. Aut. cit.* & *Dian p. 8. t. 7. R.* 51. vbi ex *Trid. sess. 25. c. 19.* Probat Episcopum de nullitate Professionis, sine interuentione Superioris regularis sententiam ferre non posse, & si faciat, fore nullam.

DVBIVM III.

Ad quid teneatur Religiosus vi suæ Professionis?

Resp. Religiosus vi suæ Professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi Professionis tenetur velle seruare suum statum, qui est perfectionis, siue ten-

tendentium ad perfectionem; (licèt secundum se non sit præcepti, sed consilij) hoc autem est intrinsecè velle tendere ad perfectionem *S. Thom. 2.2. q. 186 a. 1. & 2. & q. 184. n. 5. Laym. l. 4. t. 5. cap. 1. nu. 1. Suar. de relig. tom. 4. l. 1. c. 4. Bald. de consc. d. 7. c. 6. §. 5.* Vnde resolues.

1. Religiosus non tenetur actu esse perfectus, sed tantum studere perfectioni. *Bald. & c. l c.*

2. Tenetur tendere ad perfectionem. 1. Per media essentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia secundaria, non contemnendo ea. *Lay. l. c c. 9. n. 13. 4.* Tenetur aliquibus medijs vti, & si omnia media abijciat, non est in statu salutis. *Suar. Lay. l. c.* dicens: si nullum perfectionis studium adhibeat, sed omnia monita, & regulas neglegat, eò quod sub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona supererogatoria, siue specialiter non præcepta, nec promissa; quia alias moraliter loquendo, non potest habere debitam intentionem salutis, *Suar. l. cit.*

3. Tenetur tendere ad perfectionem per media suæ Religionis, (non per alia) hoc est seruando suas regulas. *Sanc. l. 6. c. 5. nu. 1. & 2.* Hinc peccat 1. per contemptum regulæ hoc est, si nolit subijci, *lb. n. 6.* 2. si tantum velit seruare, quæ sub mortali obligant, quia contemnit perfectionem. *lb. n. 7.* 3. per actum directè contrarium; hoc est nolendo pefectionem: quod esse mortale docet *Sanc. n. 10. Pelliz. & Bard. l. c.*

4. Si quis non tantum intendat non esse sollicitus in obseruatione regulæ; sed etiam nunquam seruare etiamsi facilè possit, est mortale, vel proxima dispositio ad illud, vixq; potest fieri sine contemptu formali. *Suarez. l. c. n. 4.*

5. Si

5. Si ex remissione animi, & sine vllo iusto titulo, per directam intentionem, velit aliquam regulam non seruare, erit saltem leuis contemptus, & peccatum veniale. *Suar. l. c.*

6. Frequenter, & ex consuetudine violare regulam esse mortale, dicit, *Sanch. l. 6. mor. c. 4. nu.* 18. & 20. Tum quia perturbat religiosá disciplinam, tum quia secundum quosdam est contemptus interpretatiuus, vel saltem probabilissimum eius periculum: tenetur autem sub mortali ita viuere vt non sit grauiter pernitiosus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad regulæ laxitatem. *Sanch. Lay. l. 4 c. 5. c. 9.* tum quia constituit se in eo statu, vt tanquam incorrigibilis sit expellendus; tenetur autem quisq; ratione votorum quibus se Religioni addixit: ita se gerere, vt sit tolerabilis, & non mereatur expelli: at qui nullum conatum perfectionis adhibendo, regulas sine discrimine transgreditur, reddit se intolerabilem, vt debeat expelli, aut si toleretur plurimum nocet; ergo per accidens, & indirectè agit contra professionem, peccatque mortaliter *Sanc c. 4. n. 18. v. Aut. cit.*

7. Religiosus Societatis Iesu peccat mortaliter, si non adhibet diligentiam in cauendis defectibus, ob quos se dimittendum, vel eijciendum præuidet, & licet ita dimissus sit liber in conscientia; si tamen sit dimissus ob fraudem, vel peccata in eum finem commissa; irrita est dimissio, vtpotè obtenta per dolum dantem ipsi causam (sicut in matrimonio, & cæteris contractibus) vnde subiacet pœnis apostatarum, *Bon. de claus. q. 2. p. 12. §. 1.*

8. Scolasticus Societatis IESV, qui prauis moribus, de industria dimissionem extorsit,

vel falsis allegationibus impetrauit, non est liber à votis *Less l.2.c.40.d.15. Sanch.l.6.c.9.nu.99. Laym.l.5.t.5.c.9.num.13.*

DVBIVM IV.

Ad quid religiosus obligetur vi votorum?

Resp. 2. Religiosus, ex voto paupertatis obligatur, vt nihil habeat proprium. Nomine proprij autem intelliguntur bona temporalia pretio æstimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem disponendi liberam, & independentem in perpetuum abdicauit. Constat *ex capite Non dicatis 12 q.1.cap.Monachi.*

Dicitur 1. *Bona temporalia*: quia retinet religiosus dominium bonorum spiritualium honoris, famæ, & similium. Item ius eligendi, præsentandi, conferendi regulare beneficium, &c. *S.Th.2.2.q.186.a.7. Sanch.l.7 cap.18. Less. lib.2. c.4.d.5. Laym.l.4.t.5.c.7.*

Dicitur 2. *(Dominium vel facultatem disponendi)* propter religiosos Societatis IESV, qui post emissa vota retinent, & acquirere possunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent ius actuale, de ijs pro suo arbitrio disponendi, vel vtendi in cuius abdicatione, essentia religiosæ paupertatis consistit, *San. Laym.l.c.num.3.*

Dicitur 3. *Independenter*: quia religiosus, etiã professus, potest habere peculium dependens, & reuocabile ad nutum superioris, quod nomine proprij non comprehenditur. *Lay. c.7. nu.12.* Vnde sequentes Casus resoluuntur.

1. Non repugnat voto paupertatis, quod Religiosi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, sine consensu Papæ, non possunt se obligare communitati, quòd ea nunquam sint acqui-

Digitized by Google

acquisituri, quia præiudicarent immunitati Ecclesiasticæ, *Lugo Resp. mor. l. 3 d. 8.* Neque possunt fructus, seu reditus à donatore destinatos ad ea emenda, applicare ad vsus alios, v. g. soluenda debita, &c. *Ibid d. 10.*

2. Non repugnat paupertati, si religioso detur villa, vel alius locus administrandus nomine monasterij, idq; in monasterij commodum. Imò nec repugnat, si detur incommodum, vel incommodum ipsiusmet religiosi aliquod Ecclesiasticum beneficium. Quo casu competit ei administratio redituum, quos ad sui sustentationem, piasq; causas applicare potest, iuxta Canonum concessionem: quod reliquũ est, pertinet ad Ecclesiam, vel Beneficium cui seruiuit: ac consequenter donationes de reditibus beneficij factæ ab eo in vsus non pios, inualidæ sunt, & contra iustitiam, neq; accipientes possunt tuta conscientia retinere. *Suar. tom. 4. de rel. l. 5. Mol. d. 276. &c. comm.* Ratio est, quia non habent dominium dictorum reditruum. *Lug. de iust. t. 1. d. 4 s. 1.* Nihilominus *VVad.* apud *Dian. p. 8. t. 6. R. 133.* probabile censet, quod etsi illicitæ, validæ tamen sint istæ donationes, idemq; multò magis de donationibus Episcoporum regulariũ censet cum eodem *Dian. l. c. R. 132. &c.* contra *Sanc. Suar. &c.* Ad monasterium verò omnia alia pertinẽt, quæ aliundè, quam ex Beneficio acquiruntur, nisi ex consuetudine cedant Ecclesiæ. *Nau. Azor tom. 1. l. 12. c. 10. q. 6. & 7. Mol. Lay. l. c. v. Trid sess. 25. c. 2. de Regul.*

3. Non tantum iure antiquo, sed etiam post Tridentinum, probabile est religioso in monasterio, vel iuxta illud manenti, annuatim assignari posse reditum, vt ex eo viuat suo commo-

do & incommodo, reuocabiliter tamen ad nutũ Prælati. Similiter monialibus victum præberi posse, ita vt ipse sibi labore manuum vestes comparent. Ita contra *Azor. Less.*, & *Mol.* docent *Sanc. l. 7. mor. c. 22. Tan. Lay. l. 4. c. 7.* Qui addit, talem consuetudinem, vbi viget, non damnandam: probat tamen tolli debere si commodè possit, monetq; non sine vrgentissima causa introducendam.

4. Peccat contra paupertatem religiosus, si quid, seu domi, seu foris, etiam ex ijs, quæ ad victum & vestitum pertinent, sine superioris consensu expresso, tacito vel præsumpto, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita *Less. l. 2. c. 41. l. 8. & d. 9. nu. 79. Sanch. 7. mor. c. 19. nu 53. & c. 21. num. 32. Suar. tom. 3. de relig l. 8. c. 11. Lay. l. 4. t. 5. c. 7. Azor. tom. 1. l. 12. cap. 12.*

Dixi *sine consensu tacito:* quia si Prælatus sciat, subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cum facilè possit, tacitè consentire, & approbare videtur. Vnde *Sanch. 6. mor. c. 19.* ait si in aliqua religione consuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, sine licentia, id excusari per tacitam licentiam Prælati, qui in tolerando, consuetudinem rationabiliter declarat. Et si Prælatus subditis donet, vel donari permittat imagines, rosaria, &c. sciens non indigere ijs omnibus ad proprium vsum, tacitè facultatem concedere censetur, donandi alijs, vt notat *Lay.* Monet tamen *Less.* talem consensum non præsumendum nisi in rebus paruis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. *vel præsumpto*: hic enim locum habet cum res vrget, superiorq; non est præsens. Ad

huic

Digitized by Google

hunc autem, vt vult *Sanc. & Bon.* non ſufficit, quod ſuperior libenter concederet, ſi peteres (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ; licerent ſine venia; quod cederet in euerſionẽ diſciplinæ regularis) ſed requiritur, vt ipſe cenſeatur concedere, quamuis non petas, & nolit in ijs circumſtantijs te petere. Addũt tamen *Suar.* & *Leſſ.* excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus ſuperioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio eſt, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate ſuperioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideoq; ſi ſuperior tantum ſi inuitus, quoad modum veniali-ter quidem peccari, non tamen contra paupertatem docent. *Suar. Sanch. Lay. l. 5 t. 5. c. 7.*

4. Contra vòtum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in vſum tuũ conceſſis, in alium vſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas lata culpa. Ratio eſt, quia in ijs tãtum habes vsũ facti idq; præcario, quamdiu ſuperiori videbitur: eſtque actus dominij, poſſe rem arbitratu tuo deſtruere. *Sanch. cap. 19. Laym. num. 6. Leſſ. num. 79.*

5. Item peccas, ſi quid abſcondas, vt illud liberæ diſpoſitioni ſuperioris ſubducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Adminiſtratores, Prælati inferioris, quicquam poſſunt expendere, contra quam regula ordinis, voluntas ſuperiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio eſt, quia non ſunt domini bonorum communium; ſed tantum adminiſtratores. *Lay. n 8. ex S. Thom. &c.*

6. Si Prælatus permittat ſubdito, vt bona ex quacumq; cauſa, aut titulo prouenientia, in vſus vanos turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua, pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia,

penes se habeat, peccat & Prælatus, & subditus contra votum paupertatis, estq; talis donatio, seu alienatio irrita; & restitutioni obnoxia, *Nau. Sylu. Valentia, Mol. t. 2. d. 276. Azor. Less. d. 9. Sanch. Lay.* Quia Prælatus non potest dare veniam maiorem, quàm ipse habet: ipse autem cum non sit dominus, non potest bona suo arbitrio, & inutiliter expendere; sed tantum in Religionis necessitatem, & vtilitatem. *v. C. de Lug. de iust. d. 3. sec. 7. nu. 131.*

Resp. 2. Religiosus voto Castitatis obligatur, vt abstineat se ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa; proindeq; si quis contra castitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & sacrilegij *Less. & Lay. c. 8.*

Resp. 3. Religiosus ex voto obedientiæ obligatur ad omnia, quæ superior præcipit, secundum regulas, & constitutiones ordinis, siue directè & expressè siue indirectè, & implicitè. Et quidem si percipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini nostri Iesu Christi, vel simili forma, tenetur obedire sub mortali: quia intendit obligare quantum potest: sub veniali autem, si alia forma vtatur, vel sub nullo; quod consuetudo in Societate Iesu approbat. *vid. S. Thom. 2. 2. q. 104. Sylu. Sanch. l. 6. mor. c. 1. Less. l. 2. c. 41. dub. 9. Laym. c. 9.*

Porrò quæ indirectè pertinent ad regulam. *Syl.* & quidam alij ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem eius obseruationem. *Sanch.* tamen arctat ad res valde necessarias, sine quibus regula commodè seruari nequit: alioqui enim superior quasuis corporis macerationes præcipere posset; ordinantur enim ad pleniorem obseruationem regulæ. *Lay. l. 4. t. 5. c. 9. Less. l. 2. c. 4. d. 9.* Vnde resolues. 1. Non

1. Non tenetur ſubditus obedire in ijs, quæ ſunt vel contra regulam (niſi ſuperior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit) vel ſupra regulam, vt eſſent magnæ macerationes, (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel vt acceptet Epiſcopatum. *Dian p 6. t 8 R. 33. & alij ſex*, vel infra regulã ſcilicet vana, (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit, ſecundùm regulam, v. g. vt obedientia exerceatur.) Nec refert, quod regulæ iubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed de obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar. Sanch. 6. mor. c. 2. & Laym.*

2. Si regula ordinis ſub peccato obliget, eius tranſgreſſo eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio eſt, quia talis regula non eſt minùs præceptiua, quàm vox ſuperioris: & ſubditus promittens obſeruationem regulæ, eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindeque Carthuſianus v. g. carnes edens, vel Franciſcanus feria ſexta non ieiunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S. Tho in 2. d. 44. q. 2. a. 3. Val. Sanc. 6 mor. c. 1. & 4. Vaſq. Rodriq. Laym. l. c. num. 6. Eſcob. &c.*

3. Si regula ſub peccato non obligat, tranſgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio eſt, quia talis regula nõ continet propriè præceptum, ſed tantum eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantùm ad pœnam, ſi imponatur. *S. Thom. Lay. l. c. &c.* Hinc nec tranſgreſſio illius ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motiuo virtutis facta, v. g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, vt mœſtum conſoletur eſt peccatum; erit tamen veniale, ſi ex negligentia, torpore animi alioue inordinato affectu fiat.

Digitized by Google

Lay. l. c. Quem vt plurimum concurrere, adeoq; rarò omni culpa vacare, putant *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt, quod si quis frequenter, & quasi per consuetudinem, regulam transgrediatur, religiosam disciplinam grauiter perturbet, eaq; ex causa in periculo expulsionis se constituat peccet mortaliter. *Laym. l. 5. t. 5. c. 9. Sanch. num. 18.*

4. Etsi Capitulares nouum statutum condere possint, quo ipsi, alijque post modum professionem edituri obligentur; ante tamen professi, qui in illud non consenserunt, eo non obligantur si ad regulam ordinis non directè, nec indirectè spectet. *Lay l. c. n.* 10. Nisi tamen statutum fiat in Capitulo generali, vel saltem prouinciali, (iuxta cuiusq; ordinis institutum) concurrente maiore parte suffragiorum; & non sit regulæ difforme. *v. Escob. de leg. E. 1. c. 2. n. 15.* Ratio est, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari iuxta *reg. 39. in 6.* Addunt *Lay. & Sanch.* ex *Syl. & Azor. t. 1. lib. 13. c. 11. q. 19. Less. lib. 2. cap. 41. num. 22.* nec Pontificem posse religiosos cogere ad arctiorem viuendi rationem, quam instituti prima forma postulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, prouenit ex voto, quod factum fuit secundum proprium regulæ institutum. Si tamen regulæ reformatio necessarium medium esset ad ordinis conseruationem ad eam Prælatus cum Capitulo, multoq; magis Pontifex; illos cogere potest quando ad hoc se implicitè quisque obligasse censetur. *Syl. Less, Sanch. Lay. ll. cc.*

5. Etsi consuetum non sit, nec consultum, vt Prælati sub peccato præcipiant actus internos: probabile tamen est fieri posse, vt docet. *Lay.*

Suar.

Suar &c. Ratio est, quia verisimile est, quod aliqui religiosi ad id se obligare intendant, cum se quasi holocaustum Deo tradant.

Quares. An subditus teneatur obedire, si dubitet, vtrum sit res licita, quam Prælatus iubet, vel iusta causa imperandi?

Resp. 1. Communiter teneri, quia tunc melior est conditio superioris, qui est in possessione potestatis præcipiendi: in dubio autem nemo spoliandus est, iure quod habet. Nec dicas subditum etiam esse in possessione libertatis, cum habeat debitum parendi.

Resp. 2. Non teneri, si graue damnum obediendo timeat. Ratio est, quia in dubio fauendū est reo, eiq; de cuius damno agitur. Etsi enim subditus non sit in possessione libertatis, est tamen in possessione iuris, quo potest se à periculosis rebus conseruare. *Less. Sanch. 6. mor. cap. 4. alijque.*

DVBIVM V.

Qui possint, vel teneantur ingredi religionem?

Resp. 1. Omnes illi, & soli possunt ingredi religionem, qui sunt sui iuris, nec alijs obstricti: qui verò alijs obstricti sunt, non possunt sine eorum consensu *Less. lib. 2. cap. 41. d. 3.*

Vnde 1. Non possunt ingredi religionem impuberes, quia subsunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ dispositionem. 2. Nec filij, si parentes sine illis se alere nequeant. *Laym. l. 4. t. 5. c. 4. num. 13.* 3. Nec serui sine consensu dominorum. 4. Nec qui decipit virginem, sub promissione matrimonij. 5. Nec is, qui non est soluendo creditoribus; modo in seculo manendo, possit intra paucos annos soluere. *D. Thom.* tamen *Sylu. Fumus V. Religio & alij*, putant, il-

lum posse bona præsentia cedere creditoribus, quia persona hominis liberi non est pro pecunia obligata. 6. Nec Episcopus, sine consensu Papæ, cui iuramento se obstrinxit: præterquam quòd sit obstrictus suæ Ecclesiæ, sicut maritus vxori. 7. Nec coniuges post matrimonium consummatum, nisi vir per vim consumasset, ante expletos 2. menses qui eis à iure conceduntur; aut nisi alter coniugum commisisset adulterium: tunc enim innocens ingredi posset.

Resp. 2. Qui vouit religionem, tenetur ingredi secundum sequentes regulas.

1. Non tenetur, imò nec potest licitè ingredi ordinem, in quo collapsa est disciplina regularis idque ob periculum peruersionis. *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. num. 3.*

2. Qui vouit laxiorem, licitè ingreditur strictiorem, non tamen contrà; quia minus præstaret, quam promisit. Quòd si tamen profiteatur in laxiore, valida est professio, & liberatus à voto strictiorē ingrediendi. Ratio est, quia votum solemne, quo fit personæ traditio, & religioni ius in personam acquiritur, derogat priori voto simplici, per quod nullum tale ius religioni strictiori erat acquisitum. *Laym. loc. c. ex S. Thom. &c.*

3. Is qui vouit experiri religionem strictiorem, potest id commutare in votum profitendi, & perseuerandi in laxiore. Ratio est, quia hoc melius est. *Laym. l. c. ex Sanch. &c.*

4. Professio licentiam transeundi ad ordinem laxiorem, Episcopus vel Prælatus ordinis exemptus, cum consensu Capituli, dispensatiuè ex iusta causa dare potest. *Laym. l. c. Less. l. 2. c. 41. nn. 103. Sanch. 6. mor. c. 7.*

5. Pro-

5. Professus, ad ordinem strictiorem, petita, licèt non concessa, Prælati sui licentia, ex iusta causa transire potest. Quod addo, quia huiusmodi transitus, sinè causa temerè fieri non debet. Quod si fiat spectanda est austeritas circa silentium, & solitudinem; idque non tantum secundum institutum regulæ, sed etiam secundum obseruationem præsentem. Probatur *ex c. Licet de regularibus v.* Lay. *Less. Sanc. ll. cc.* Ex dictis resoluuntur hi Casus.

1. Canonici regulares ad Monachos transire possunt non contra; cum religio Monachorum austerior sit · *Laym. l. c.*

2. Professus regulam strictiorem, si ea non seruetur in suo monasterio, aliouè eiusdem ordinis, nec sit spes reformationis, potest transire ad laxiorem, in quo regula seruetur: ita vt considerato præsenti statu, ducat vitam strictiorem *Lay. l. 4. t. 5 c. 20. n. 10.* ex *Sanch. Rodriq. &c.*

DVBIVM VI.

Ad quid teneantur religiosi eiecti, & fugitiui?

Suppono, Religiosum iustas ob causas è religione expelli posse. 1. Si in graui vel pernicioso crimine existens, notorie incorrigibilis appareat: in quo tamen casu moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quam eijciendas, putat *Sanch. l. 6. mor c. 9.* 2. Si ob criminis infamiam, sine graui ordinis damno, tolerari nequeat. 3. Si in admissione reticuerit impedimentum, vel essentiale, vel saltem admodùm graue, v. g. lepram &c. vt docet. *Nauar. Sà V. Religio num.* 34. *Sanch. 6. mor. cap. 4. num. 56.* Ratio est, quia in re admodū graui decepit, ita vt fraus dederit causam admissioni *v. Dia. p. 9. t. 9. R. 57.* vbi docet quod licet hactenus ex

communi ſententia. *Sanch. Suar. Azor. Rodriq. &c.* Religioſi propter delictum aliqu od graue, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, iam tamen propter declarationem, *Vrbani VIII.* editam anno 1624. per nulla priuilegia poſſint expelli è Religione (excepta Societ. Ieſu) niſi ſint incorrigibiles; tales autem non cenſeantur, niſi vnius anni ieiunio, & pœnitentia in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito. Reſp. 1. Profeſſus è religione ob culpam eiectus manet religioſus, votiſque adſtrictus. *Lay. l. 4. t. 5. c. 13. ex communi.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Eiectus, rerum, quas acquirit, vſum & adminiſtrationem tantùm ſibi vindicare poteſt, nõ autem dominium: neq; illud requiritur Monaſterio, cuius non eſt membrum amplius, ſed Eccleſiæ in qua Beneficium habet; vel Papæ, ſi Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quod ſi non ſit exemptus, Epiſcopo loci. *Laym. l. c. ex Molin. & Leſs.*

Dixi *Eiectus:* quia fugitiuos & apoſtatas, ijs exceptis quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt, Monaſterio, acquirere verius eſt, ſi illud dominij in communi capax ſit, ſin minus, Sedi Apoſtolicæ. Ratio eſt, quia Monaſterium, inſtar ſeruorum, eos vendicare, & reducere poterat, *Laym. l. c, Azor. Sylu. &c.*

2. Eiectus per culpam, non omninò ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi eius executio magna ex parte ceſſet, quia caret Superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud ſeruare in præparatione animi, ſi recipiatur. *Laym. l. c. ex Nau. & Leſ.*

3. Idem à reliquis monaſtici s obſeruantijs & Regulis, vt à ieiunijs, vigilijs, delectu ciborum.

& ſi,

& similibus liber est. *Laym. l. 4. t. 5. c. 13. Sà n. 40. Nauarr. & alij contra Less. Sanch. &c.* Ratio est, quia talium obseruatio non comitatur simpliciter professionem votorum substantialium, sed statum regularem, è quo ille est expulsus.

4. Etsi non sit improbabile, quod docent *Nauar. & Azor.* probatque *Rodriquez*, eiectum tutò manere extra suum ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quòd iustæ sententiæ suæ eiectiones se conformare possit: contrarium tamen communius est, & probabilius. Ratio est, quia cum sit obligatus votis, tenetur se qualificare, vt vota sua conuenienter professioni exequi possit. Quæ ratio magis probat, si ordo ipsum reuocet. *Lay. l. c. n. 6.* ex *Syl. Sanc. &c. Less.*

5. Eiectus potest tutò in seculo manere si in monasterio non recipiatur, nisi religionem laxiorem inire malit: quia aliam non voult; neque per ipsum (vt suppono) iam stat, quò minus in sua recipiatur. Ita *Rodriq. Laym. &c. l. c.* Vbi addit, Prælatos posse aliquē sub conditione eijcere, vt vel aliam religionem intret; vel ad suam reuertatur: imò etiam Ordinarij locorum eiectos ad hoc cogere possunt. Ratio est, quod tales non sine periculo, & scandalo aliorum in seculo viuant, *vid. Lay. l. c. d. 8. & 9.*

Resp. 2. Prælati ordinum fugitiuos, & apostatas requirere tenentur, si absq; graui ordinis damno possint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanc. l. c.* Ratio prioris partis est, quia iure diuino, & naturali tenentur Prælati, prospicere eorum saluti. Ratio posterioris est, quia si ob iustā causam potuerūt eijci, ob eandem etiam, postquam malitiosè exiuerunt, poterunt non recipi. *Lay. l. c. nn. 7.* ex *Sanch. &c.*

Dixi

communi ſententia. *Saneh. Suar. Azor. Rodrig. &c.* Religioſi propter delictum aliqu od graue, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, iam tamen propter declarationem, *Vrbani VIII.* editam anno 1624. per nulla priuilegia poſſint expelli è Religione (excepta Societ. Ieſu) niſi ſint incorrigibiles; tales autem non cenſeantur, niſi vnius anni ieiunio, & pœnitentia in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito. Reſp. 1. Profeſſus è religione ob culpam eiectus manet religioſus, votiſque adſtrictus. *Lay. l. 4. t. 5. c. 13. ex communi.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Eiectus, rerum, quas acquirit, vſum & adminiſtrationem tantùm ſibi vindicare poteſt, nõ autem dominium: neq; illud requiritur Monaſterio, cuius non eſt membrum amplius, ſed Eccleſiæ in qua Beneficium habet; vel Papæ, ſi Beneficium non habet, & exemptus eſt. Quod ſi non ſit exemptus, Epiſcopo loci. *Laym. l. c. ex Molin. & Leſs.*

Dixi *Eiectus:* quia fugitiuos & apoſtatas, ijs exceptis quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt, Monaſterio, acquirere verius eſt, ſi illud dominij in communi capax ſit, ſin minus, Sedi Apoſtolicæ. Ratio eſt, quia Monaſterium, inſtar ſeruorum, eos vendicare, & reducere poterat, *Laym. l. c, Azor. Sylu. &c.*

2. Eiectus per culpam, non omninò ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi eius executio magna ex parte ceſſet, quia caret Superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud ſeruare in præparatione animi, ſi recipiatur. *Laym. l. c. ex Nau. & Leſ.*

3. Idem à reliquis monaſtici s obſeruantijs & Regulis, vt à ieiunijs, vigilijs, delectu ciborum,

& similibus liber est. *Laym. l. 4. t. 5. c. 13. Sà n. 40. Nauarr. & alij contra Less. Sanch. &c.* Ratio est, quia talium obseruatio non comitatur simpliciter professionem votorum substantialium, sed statum regularem, è quo ille est expulsus.

4. Etsi non sit improbabile, quod docent *Nauar. & Azor.* probatque *Rodriquez*, iectum tutò manere extra suum ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quòd iustæ sententiæ suæ iectiones se conformare possit: contrarium tamen communius est, & probabilius. Ratio est, quia cum sit obligatus votis, tenetur se qualificare, vt vota sua conuenienter professioni exequi possit. Quæ ratio magis probat, si ordo ipsum reuocet. *Lay. l. c. n. 6.* ex *Syl. Sanc. &c. Less.*

5. Iectus potest tutò in seculo manere si in monasterio non recipiatur, nisi religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vult; neque per ipsum (vt suppono) iam stat, quò minus in sua recipiatur. Ita *Rodriq. Laym. &c. l. c.* Vbi addit, Prælatos posse aliquē sub conditione eijcere, vt vel aliam religionem intret; vel ad suam reuertatur: imò etiam Ordinarij locorum iectos ad hoc cogere possunt. Ratio est, quod tales non sine periculo, & scandalo aliorum in seculo viuant, *vid. Lay. l. c. d. 8. & 9.*

Resp. 2. Prælati ordinum fugitiuos, & apostatas requirere tenentur, si absq; graui ordinis damno possint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanc. l. c.* Ratio prioris partis est, quia iure diuino, & naturali tenentur Prælati, prospicere eorum saluti. Ratio posterioris est, quia si ob iustā causam potuerūt eijci, ob eandem etiam, postquam malitiosè exiuerunt, poterunt non recipi. *Lay. l. c. nn. 7.* ex *Sanch. &c.*

Dixi

Digitized by Google

Dixi *fugitiuos, & apostatas*: quia per Sententiam iustam ejectos, etsi se correxerint, necessario recipiendos, negant *Sanch. l. c.* & *Azor. l.* 12. *c.* 17. Affirmant *Nav. Mol. t.* 1. *d.* 140. *Less. lib.* 2. *c.* 41. *d.* 15. Vtique probabiliter.

Quares. An professus in vno monasterio possit cogi, vt se transferat ad aliud?

Resp. Posse, si plura monasteria faciant vnum corpus sub vno capite; secùs, si singula subsint suis superioribus sub Episcopo, vel immediate sub Papa. Ratio est, quia nō vouit obedientiam, nisi in hoc conuentu. *Laym. loc. cit. num.* 10. Vide etiam *Sanch. l.* 7. *mor. c.* 32

CAPVT II.

De Statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui sacris ordinibus, vel prima saltem tonsura, sunt initiati. Ad quorum statum cū multa pertineant, de quibus alibi agendū, hic agemus de Beneficijs Ecclesiasticis, Horis Canonicis, & alijs paucis.

DVBIVM I.

De *Beneficijs Ecclesiasticis*.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex Beneficium Ecclesiasticum?

Resp. 1. Beneficium Ecclesiasticum est ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter officium aliquod spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum. Ita *Lay. l.* 4. *t.* 2. *c.* 1. *Less. l.* 2. *c.* 35. *d.* 1.

Dicitur 1. *Ius perpetuum*, ad excludendam Vicariam & Commendam temporalem, quæ non sunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. *Propter officium*: quia in Beneficio duo iura à se mutuo separabilia distinguntur. 1. Est ius, seu potestas exercendi muneris spi-

ſpiritualis, eſtq; ſimpliciter ſpirituale. Alterum eſt ius percipiendi reditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundum ſe ſit temporale; quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali eique annexum eſt, ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur 3. *Authoritate Eccleſiæ &c.*, quia ſolius Prælati eſt officia in Eccleſia inſtituere, eiſq; prouentus Eccleſiaſticos anectere ipſiuſq; eſt deſpicere, quot & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp. 2. Beneficium diuiditur 1. in Seculare, quod pro ſecularibus, & Regulare, quod pro regularibus eſt inſtitutum. Vnde ſine diſpenſatione, nec ſeculare regulari, nec contra conferri poteſt. Porrò omne Beneficium præſumitur eſſe ſeculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum: per eam enim ex ſeculari fit regulare, & contra.

2. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione, vt Papatus, Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum iuriſdictione in foro externo, vt Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſiue ſecularis, ſiue regularis, Prioratus clauſtralis. Item Perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine iuriſdictione, v. g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragijs ferendis, vt Cantoria, & ſimiles. Item beneficia quæ dicuntur officia, habentq; adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine iuriſdictione; vt Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, beneficia curata; hæc enim omnia duplici one-

re,

Digitized by Google

re, & cura constricta censentur, cum præter recitationem precum omnibus communem habeant aliquam administrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantum sunt instituta ad officia diuina obeunda, neq; administrationem, vel eminentiam, singularem habent; vt Canonicatus, siue seculares, siue regulares, Capellaniæ. *v. Laym. l. c. &* Less. *l. 2. c. 34. d. 2.*

XLVII. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesia magis vtiles, ipsi iudicauerint ad Ecclesias promouent, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparatiuo prò positiuo; vel secundò locutione minùs propria ponit digniores, vt excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando fit concursus. Innoc. XI. die 2. Martij 1679. damnauit.*

ARTICVLVS II.

Quomodo acquirantur, & conferantur Beneficia?

Resp. 1. Beneficia Ecclesiastica vno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v. g. Canonicorum: vel etiam postulationem (quæ est electio eius, qui non erat de Capitulo, vel de iure non erat capax) & confirmationem Superioris si electum vel postulatum idoneum esse intelligat. 2. Per præsentationem Patroni, præuiam, & institutionem subsequutam à Prælato Ecclesiæ factam, si præsentatus sit idoneus. Et si verò Patronus præsentato ius ad rem conferat, ita vt Beneficium alteri conferri nequeat ius tamen in re, & collatio beneficij per institutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando Beneficium solo iure Prælati datur, nec Patronatus iuri subest. Vnde etiam

Bene-

Beneficia, ex modo conferendi, diuiduntur in Electiua, Patronata, & Libera.

Resp. 2. In qualibet diœcesi Episcopus est proprius collator Beneficiorum, nisi ex legitima præscriptione hoc ius alteri competat: supremus autem & vniuersalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, est Papa. *Less. l. 2. c. 35. d.* 10. Ratio prioris est, quia Episcopus in sua diœcesi est moderator sacrorum: ergo ipsius est officia sacra cõferre. Ratio posterioris est, quia Papa est supremus dispensator bonorũ Ecclesiasticorum, & Ordinarius ordinariorum. Potest autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Iure præuentionis. 2. Iure concursus. 3. Iure deuolutionis, de quibus. *v. Less. l. c.* vbi notat iure præuentionis, & concursus ad vitandas lites, rarius Papã vti: imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apostolicam, & Fredericum Imperatorem, per constitutionem Nicolai V. quæ incipit: *Ad sacra &c.* alterni tantum menses Papæ collationi reseruantur, scilicet Ianuarius, Martius &c. reliqui verò ordinarijs collatoribus relinquuntur. Imò si per tres menses à die notæ vacationis, in loco Beneficij nulla dispositio, vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre potest. Similiter mortuo Papa, quamdiu sedes vacat *Less. l. c. Lay. c.* 20. Quod si autem Pontifex, & Ordinarius eodem die idẽ beneficiũ diuersi contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat, præferendus est, qui inuenitur in possessione; quia pro eo ius præsumit. Si neuter est in possessione, præfertur prouisus à Pontifice ob dignitatem prouisoris. *Barbos. & Bardi d. 6. c. 6. §. 10. ex cap. Si à Sede.* Denique si vltima nocte mensis Episcopalis beneficium

ficium cœperit vacare, in dubio vtrum ante an post mediam noctem: qua incipit mensis Papalis, si nemo sit in possessione, nec vlla prouisio, præsumptio iuris est pro Ordinario. *Gonzal. Barbos. Bardi. d. 9. t. 6. §. 11.*

Quæres 1. Quid & quotuplex sit ius Patronatus?

Resp. 1. Esse potestatem præsentandi ad Beneficium Ecclesiasticum vacans.

Resp. 2. Esse duplex scilicet ius patronatus Ecclesiastici, quod alicui competit, quia ex bonis Ecclesiasticis: & ius patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Ecclesiam fundauit, vel dotauit, vel erexit. *Lay. lib. 4. t. 2. cap. 13. nu. 2. & 4.*

Quæres 2. Quando patronus teneatur præsentare, Beneficio vacante?

Resp. Si patronatus sit laicus teneri intra 4. menses. Si Ecclesiasticus intra 6. intra quos nisi fiat præsentatio, Beneficium sit liberum, eiusq; dispositio pro ea vice deuoluitur ad eum, cuius est instituere præsentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, si multi præsententur?

Resp. 1. Si Patronus, qui antea præsentauit Petrum, præsentet postea Paulum, velitq; hunc præferri, poterit Prælatus instituere vtrum maluerit, si patronatus sit laicus: quia tunc præsentatio secunda non facit ius tam primam, nec contra. Si tamen patronatus sit Ecclesiasticus, prior tempore erit potior in iure, ex *Cum authenticè, de iure patronatus.*

Resp. 2. Si ex duobus patronis alter Petrum, alter Ioannem præsentet, potest Collator conferre cui maluerit. Imò iuxta *Sylu.* Episcopus

tunc

Digitized by Google

tunc tertio conferre potest, eò quod patroni non conueniant.

Resp. 3. Si multi patroni inter se sint discordes is instituendus, in quem plures conueniunt. *v. Less. l. c. d. 8. Laym. l. c.*

ARTICVLVS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum.

Resp. 1. Vt Beneficium aliquod validè, & licitè obtineatur, requiritur, vt sit persona capax, & habilis, hoc est, vt sit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Episcop. dispensare potest ad Ordines minores, & Beneficium simplex, cui ordo maior non est annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinorosus, vt habeat scientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, nisi dispensetur, scilicet pro Beneficio simplici annos 14. (sufficere tamen 14. inchoatum docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 64. ex Azor. & alijs* 5.) pro eo quod Subdiaconatum requirit, vigesimũ primum, pro eo quod Diaconatum 22. pro eo quod Sacerdotium, vigesimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid. sess.* 22. 25. *&c.* In his tamen, & similibus casibus, multi excusantur, vel quia illud ius vbiq; non est receptum: vel quia bona fide tres annos fuerunt in possessione, quæ veluti vsucapionem, & dominium parit. Ita *Less. dub.* 20.

Resp. 2. Qui recipit Beneficium quodcunq; habens annexum ordinem sacrum, tenetur habere voluntatem, saltem conditionatam, clericandi, & sacrum ordinem accipiendi intra tẽpus à iure requisitum. *Laym. c.* 14. *Less. l. 2. c. 34. d. 26.* Ratio est, quia suscipiens officiũ, cui obligatio

Digitized by Google

gatio est annexa, omni modo se habilitare tenetur. Imo si curatũ, seu parochiale, est habet q; intentionem sacerdotium intra annum non suscipiendi, sed parochiam dimittendi, non tantum mortaliter peccat, sed etiam ipso iure est priuatus, & ad fructuum restitutionem tenetur vt patet ex *c. Comissa* §. 7. *de elect. in 6.* Quod si tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere potest: imò & Episcopus dispensare potest, vt vicario substituto studijs per septennium vacet.

Dixi 1. *Habens annexum ordinem sacrum*: quia si is non sit annexus, & Beneficium sit simplex, licet illud accepterit animo fructus lucrandi, & deinde vxorem ducendi, non nisi venialiter peccat; si alias officio suo satisfaciat, vt docet *Lay. c. 17. Sanc. 7. de matr. d. 45 Vasq.* Ratio est, quia illa peruersio ordinis non videtur grauis, nec iure vetatur, ideoque ad nullam fructuum restitutionem tenetur. Vnde *Garsias p. 3. c. 4. nu.* 42. talem ab omni culpa excusat.

Dixi 2. *Voluntatem saltem conditionatam*: quia si ex iusta causa postmodum status Clericalis minus illi conuenire videatur, potest animum mutare, etiamsi Beneficium sit curatum (v. g. si primogenitus familiæ, aut frater vnicus sine liberis decedat) si optimum matrimonium ad conseruationem familiæ nobilis, vel ad lites graues sopiendas necessariũ, offeratur. Ratio est, quia non est mens Ecclesiæ, ita ad Ecclesiasticum statum obligare, vt hæc, & similia bona impediantur. *Lay. Less. l. c.*

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura beneficia?

Resp. Plura beneficia possidere, non est res sim-

simpliciter intrinsecè mala, nec omninò indifferens, sed speciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali iuri repugnans, (si talia sint quorum vnum ad honestam sustentationem sufficiat) nisi iusta causa ex circumstantia cohonestetur. Ita ferè *Laym. l.4. to.2.c.8.n.2.* ex *D.Tho. Less. Azor.&c. comm.* Quia vt docet *Trid sess.24.* pluralitas huiusmodi magnam inordinationem inuoluit, dum minuitur cultus diuinus, Ecclesia operarijs, fundator pia intentione, pauperes vtiliores Ecclesiæ sustentatione priuantur. Hinc beneficia distinguuntur in Incompatibilia primi generis, in quibus accepta pacifica possessione secundi, vacat prius; qualia sunt plura beneficia curata; item plures dignitates, personatus, duo beneficia vniformia sub eodem tecto: & in Incompatibilia secundi generis, quæ etsi sine peccato citrà dispensationem obtineri nequeant: primum tamen altero obtento non vacat; qualia sunt beneficia reliqua residentiam postulantia, v. g. Canonicatus duo diuersarum Ecclesiarum, in quibus recepta est constitutio *Trid. sess.24.c.12.de reform.* vt nō liceat vltra tres menses Canonicis ab Ecclesia abesse. Vndè *Lay. c.8.n.6.* docet, Canonicatus in Cathedralibus Ecclesijs Germaniæ, quæ ex immemorabili consuetudine requirunt, tantum residentiam medij anni, vel trium mensium, inter compatibilia beneficia numeranda.

Dixi *nisi iusta causa cohonestetur*: quia qui per dispensationem plura beneficia obtinuit, nisi iusta causa subsit, in conscientia non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare, vt docet *Les.n.124.*

Porrò iusta causa dispensandi erit, euidens necessitas & vtilitas Ecclesiæ, & quandoq; etiam præ-

prærogatiuæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, authoritas, virtus, &c. modo caueatur, ne Beneficiorum coacerua-tio, facta etiam ob prærogatiuam perſonæ, ad priuatum tantum, & non commune bonum referatur. Imo ſine diſpenſatione plura Beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

1. Si vtrumq; adeò ſit tenue, vt neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem; modo vtrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

2. Quando Parochia eſt annexa Canonicatui eiq; acceſſoria: tunc enim vtrumq; per modum vnius poſſidetur, ita tamen, vt teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

3. Quando Beneficia legitimè ſunt vnita.

4. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

5. Quando vnum Beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo prouideatur. Ita *Regin.* ex *Syl.*

Quæres. An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam.

Reſp. 1. Epiſcopos, Parochos, eoſq; qui curatum Beneficium habent, iure diuino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent, niſi maius bonum vrgeat: quia contra rationem eſt, vt hic officium & fructus, alter onus habeat. *Bon. t. 1. d. 5. de oblig. ben. p. 1.*

Reſp. 2. Ita teneri ad reſidentiam, vt ſi Epiſcopi intra annũ vltra tres, & Parochi vltra duos menſes, abſq; legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ. 23. de refor. c. 1. v. Bo. l. c.* Notat autem *Din. p. 9. t. 7.*

Reſ.

Digitized by Google

Resp. 53. ex *Bordon.* supradicta etiam habere locum in Superioribus, siue Prælatis, regularibus ideoq; eos teneri tempore pestis, etiam cum periculo suis assistere.

Resp. 3. Qui in Ecclesijs Cathedralibus vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, si intra annum vltra tres menses absint, primo anno media parte fructuum, secundo vero anno omnib. fructibus quos illo anno lucrati sunt, priuandos. Quæ tamen pœna est sententiæ ferendæ, non latæ, vt constat ex *Trid sess.* 24. *cap.* 10.

Resp. 4. Causas à residentia excusantes esse 1. Doctionem Theologiæ, vel iuris Canonici? neq; ad hoc licentiam Prælati, aut Episcopi requiri; requiri autem ad doctiones literarum humaniorum & Philosophiæ, nisi contrarium habeat consuetudo. 2. Studium Theologiæ, vel Iuris Canonici: id enim per 5. annos etiam excusat. 3. Obsequium Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ vtilitatem. 4. Licentiam Legitimam ex quauis alia iusta causa. 5. Honestam consuetudinem, vbi dispositio Concilij non est recepta. *v. Bon. l. c.*

Resp. 5. Qui absq; iusta causa abest, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem fructuum, si officio satisfecerit, nisi ad eam condemnetur; vel nisi id aliquo iure sit expressum.

Resp. 6. Eos qui ex legitima causa absunt, non lucrari distributiones, iuxta *Trid.* nisi tamen absint ad curanda negotia Ecclesiæ, ex commissione Capituli, vel omninò inuoluntariæ, ob morbum captiuitatem, iniustam excommunicationem, &c. *v. Less. l. 2. c. 34. dub.* 29.

AR.

ARTICVLVS V.

Quibus modis Beneficia amittantur.

Resp. 1. Beneficia quatuor modis ammittuntur 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex dispositione iuris: idq; vel propter alterius Beneficij incompossibilis consecutionem, vel per professionem religiosam, vel per contractum matrimonij, vel per commissionem criminis, v.g. hæresis schismatis; sodomiæ sæpius exercitæ, cui amissio Beneficij ipso facto est annexa, vt *v. apud Less. l. 2. c. 34. d. 34.* 3. Per sententiam iudicis. 4. Per liberam resignationem: de qua.

Resp. 2. Resignatio est spontanea proprij beneficij dimissio, facta coram legitimo superiore id acciptante. Estq; duplex, scilicet Tacita, quæ fit ex iuris dispositione, vt dum quis religionem profitetur, & Expressa, quæ rursus est duplex, scilicet Pura, quæ fit sine conditione, & pacto apposito, corã Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest; & Conditionata, seu in fauorem: eaq; vel est Simplex in fauorem, vt quando fit absq; reseruatione, vel est Qualificata, quando scilicet fit reseruato sibi iure regressus, vel pensione, vel fructib. aliquibus, quæ ob simoniam iuris humani, non nisi in Pontificis manibus fieri potest. Et quamuis verius sit etiam resignationem simplicem in Pontificis manus faciendam, cum alioqui periculum sit, ne Beneficiorum resignationes speciem quandã hæreditariæ successionis acquirant, quod iura Canonica detestantur: probabile tamen est, in manibus Ordinarij fieri posse, eo quod permutatio in eius manibus fieri possit. Idq; à fortiori verum est, si fiat sine modo obligatorio; quamuis addita deprecatione, vt persoræ certæ conferatur.

tur: Idq; obseruari potest, vbi non est recepta Bulla *Pij V.* quamlibet personæ successuræ designationem prohibens, quam citat *Lay. hic c.* 17.

Porro vt resignatio conditionata valida sit, requiritur. 1. Vt Beneficium sit resignantis, cum resignatio sit iuris sui dimissio. 2. Vt fiat libere. 3. Vt fiat in manibus eius, qui potest admittere scilicet Pontificis, Ordinarij Collatoris, vel institutoris, iuxta dicta. 4. Vt acceptetur à Prælato, in cuius manibus fit: quia sine acceptatione ius suum resignans non perdidit. 5. Vt conferatur illi, in cuius fauorem cum clausula consueta, (*non aliter nec alias*) est resignatum 6. Vt is cui confertur, acceptet: alias enim resignans non perdit Beneficium, propter clausulam, *non aliter.* 7. Requiritur consensus Patroni, vel electorum, prout Beneficium est patronatū vel electiuum. 8. Si resignans sit infirmus, vt à resignatione superuiuat 20. dies alias enim per obitum vacare censebitur. 9. Vt si resignatio fiat in Curia Romana, intra 6. menses à supplicatione oblata computandos in loco Beneficii publicetur: sin autem extra curiam, intra mensem; alioqui si contingat resignantem mori, antequam resignatarius cepit possessionem, Beneficium vacare censebitur, *Less. & Lay. c.* 17.

Resp. 3. Permutatio Beneficiorum, quæ est quædam species conditionalis resignationis fit, cum duo beneficiati, vnū vel plura sua Beneficia, Pontifici non reseruata, in manus Ordinarij, alteriusue Episcopali authoritate præditi, resignant, cum conditione, vt is postea vicissim alteri alterius Beneficium conferat. Quod quandoq; Episcopus instituere potest, si necessitas ita exigat; vocatis tamen ijs, quorum interest, scilicet

licet Patrono, & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad resignationem in fauorem. *v. Less. c. 31. d 35. & 36. Lay. c. 17. Bon. de simon d. 1. q. 4. §. 12.*

Quæres 1. An licitæ sint permutationes coram Ordinarijs in mensibus reseruatis per concordata Germaniæ.

Resp. Affirmatiuè, quia per reseruationem concordatorum non censetur Pontifex voluisse conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quam Episcoporum extra Germaniam, coram quibus id simpliciter licet.

Quæres 2. An licitum sit permutare Beneficia, compensata fructuum æqualitate?

Resp. 1. Non licere, si Beneficium copiosius non separatis prouentibus à titulo, permutetur cũ tenui. Ratio est, quia excessus ille, eo ipso quo manet annexus titulo, est debitus titulo, ideoq; pro eo nihil exigi potest, quin etiam exigatur pro titulo.

Resp. 2. Posse peti compensationem, ob huiusmodi permutationem, à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter subit, spoliando se prouentibus sui Beneficij, ideoque talis compensatio non est pretium Beneficij, aut prouentuum annexorum, sed conditio, vt se indemnem seruet, sine qua conditione nollet se spoliare.

Resp. 3. Iura prouentuum posse separari à titulis, & primò nudos titulos, deinde alio contractu iura prouentuum, vt potè temporalia, permutari, compensato excessu opulentiores, idque authoritate solius Papæ. *v. Less. l. c. Bon. l. c. §. 12. nu. 11.*

Quæres 3. An licitè permutetur Beneficium, hac

hac lege, vt expenſæ litis : vel bullarum refundentur per recipientem ?

Reſp. Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiua permutationis, ſine qua actus non fuerit futurus idem de ſimili reſignatione affirmarem. *v. Leſs. l. c. Bon. l. c. n. 9.*

ARTICVLVS VI.

Quid & quotuplex ſit penſio.

Reſp. Penſio eſt ius percipiendi fructus ex alieno Beneficio. Eſtq; triplex 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v. g. Cantori, ædituo, patrono, & defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, vt quæ datur Concionatori, Coadiutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. Media quæ fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen officio ſpirituali, vt quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur cauſa reſignationis; & litis componendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia laicis tantum datur.

Porro circa penſiones. *Lay. c.* 18. & *Leſs.* 34. docent hæc ; 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papæ; id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſarijs, v. g. propter paupertatem & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus in permutatione Beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita vt beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumq; cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem nō requiri conſenſum patroni, vt quidam volunt quia id nullo iure ſtatutum eſt. Neque vllum ſit præiudicium per impoſitionem penſionis, cum is fructus non percipiat ex Beneficio, ſed tantum

habeat ius instituendi ; præsentandi, quod ei non adimitur . 4. Pensionarius post constitutionem *Pij V.* vbi ea est recepta, tenetur recitare Officium B.V. nec facit fructus suos, si omittat. 5. Pensionem extingui morte pensionarij, sicut vsusfructus morte vsufructuarij. Posse tamen Papam facere perpetuam ex plenitudine potestatis. De vēditione,& redemptione pēsionis. *v Lay. c.* 18. *& Less. l.* 3. *c.* 35. *d.* 22. *Bo. l. c.* §. 33.

DVBIVM II

De Horis Canonicis.

ARTICVLVS I.

Qui obligentur ad Horas.

Resp. 1. Clerici maiorum ordinem, etiam suspensi, excommunicati, degradati, tenentur, tum iure Ecclesiastico, tum generali consuetudine Ecclesiæ.

Dixi, *maiorum ordinum*: quia minorum, non tantum non ad Horas, sed neque ad psalmum Miserere tenentur, quem, vel simile quid, cum Episcopus primam tonsuram conferens iniungit, non videtur obligare, nisi vt vel tantum fiat aliquoties, vel per modum consilij *Less. l.* 2. *c.* 37. *d.* 9. Vnde resoluuntur hi Casus.

1. Tenetur ad Horas, qui cum dispensatione Papæ duxit vxorem, nisi in hoc ipso sit dispensatum: quia dispensatio, vtpote odiosa, stricte est explicanda; & characterem retinet. *Bon. & Azor. l. c. c.* 5. contra alios.

2. Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus suscepti : & quidem ad Horas respondentes horæ, qua ordinatur. *Bon. tr. de Horis q.* 1. *punct.* 5. *ex communi*.

Resp. 2. Omnes religiosi professi, ad chorum destinati, vtriusq; sexus, obligantur ad Horas ; idque

idque ex antiqua & recepta consuetudine: quam tamen quidam, vt *Aragonius*, putant non obligare tam stricte vt peccent mortaliter, si bis terve omittant, & de Monialibus dubitat *Caiet. Med. Armil. Dia. tr.* 12. *R.* 17. imò eas (atque adeò omnes Religiosos sactis non initiatos) non teneri sub onere peccati, absolutè, sed nimis laxè, docet *Pet. Marcha* apud *Dian. p.* 9. *t.* 6. *R* 7. contra aliorum communem, & veram sententiam, quæ docet, teneri secundum suas regulas, & consuetudines. *Bon. q.* 2. *p.* 2. *n.* 5. ex *Azor. Less. Mald. &c.* Vnde resolues.

1. Non tenetur ad Horas. 1. Nouitij. 2. Conuersi. 3. Religiosi Societatis IESV, militares, hospitalarij, & cæteri Choro non destinati, *Trul. l. c. c.* 7. *d.* 12 §. 1. *nu.* 5.

2. Is qui ex vna religione transit in aliam in qua non est hæc consuetudo, non tenetur: quia consuetudo non obligat, vbi non est recepta. Ita *Suar. & Lay.* Idem dic de religioso ejecto, vel qui dispensationem obtinuit perpetuo viuendi extra monasterium: quia etsi maneat religiosus: non tamen regularis. Ita probabiliter. *Sotus, Sanch. Bon. d.* 1. *q.* 2. *n.* 4. *&c.* contra *Suar.*

Resp. 3. Beneficiati, quotquot habent ius in re, & plenum dominium beneficij, si fructus percipiant, vel percepturi sint, tenentur ad Horas. *Less. & Laym. l.* 4. *to.* 2. *c.* 4. ex communi, & *Conc. Lateranensi* sub Leone X. Ratio est, quia Beneficium datur propter officium. *Vnde resolues*:

1. Non tenentur ante acceptam possessionem, nec si sine sua culpa fructus nullus percipiant, nec percepturi sint *Lay. l.* 4. *t.* 2. *c.* 5. *nu.* 3., quia non habent Beneficium secundum omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum

teneri ad aliquoties legendum. *Trul. l. c.*

2. Tenetur is, qui etsi (siue sine siue cum sua culpa) non recipiat omnes suos fructus recipit tamen tantam partem, quæ sufficit ad sustentationem. *Bon. d. 1. q. 6. p. 3.*

3. Tenentur ij, qui primo aut etiam secundo anno non percipiunt fructus, eo quod assignentur fabricæ, vel prædecessori mortuo: quia etiam ipsi mortui fruentur eodem priuilegio, & sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ. *Bonac. p. 4. n. 22. Laym. c. 5. Suar. Regin. &c.* Contraria tamen sententia non est improbabilis, & negat *Less.* cum *Caiet.* se talem damnaturum; eo quod vel resignare, vel mori ante possit, & sic non frui anno gratiæ. *Lay. l. c. Palaus Trul. d. 13. §. 3.*

4. Tenentur & ij, qui habent Beneficium tenue, octo v.g. vel decem aureorum: quia iura omnibus indistinctè obligationem Horarū imponunt, sicut ijs qui sunt in maioribus ordinibus. Ita probabiliter *Syl. Azor. Suar. Palaus. Bon. d. 1. q. 2. p. 4. n. 17. & comm.* contra *Sotum. Less. Rodriq. & Dian. R. 9. Mald.* qui dicunt, si habet Beneficium tam tenue, vt tertiam partem mediocris sustentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri *v. Dia. l. c. Escob. tr. 5. E. 6. cap. 13.* quorum sententiam non damno *v. Trul. l. 1. c. 7. d. 12. §. 3.* vbi notat eum, qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat teneri ad Horas.

5. Non excusatur qui primis annis parum recipit, eo quod fructus expendat in substitutum quia Horarum onus Beneficio annexum est, & personale, cum quo sponte acceptatur. *Bon. l. c.* ex *Azor. Vasq Fill. &c.*

6. Si filius à patre coactus ad statum Ecclo-

cleſiaſticum, percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas; ſecus, ſi percipiat pater: hic vero ad reſtitutionem obligatur. *Lay. cap. 5. n. 2. ex Leſs. l. 2. c. 34. dub. 3.*

7. Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia, vel diſpenſatione ideoq; fructus non recipit, non teneri ad horas: quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam. *Trul. l. 1. c. 7. dub. 13 §. 3 ex Sanch. &c.*

8. Non tenentur, qui habent præſtimonia (quæ ſolent dari adoleſcentibus in ſubſidium ſtudiorum) eò quòd non ſint propriè dicta Beneficia. Ita *Medin. Garſias*, & *Leſs.* contra *Nav. Sotum*, & *Rodriq.* Rectè tamen monet *Lay. c. 5. n. 6.* conſiderandam rationem præſtimoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicũ expediri nequit, eſſe Beneficia Eccleſiaſtica, proindeque obligare ad Horas: ſecus, ſi conſiſtant in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur penſionarij, cum penſiones non ſint propriè dicta Beneficia, vt *dubio præced.* videri poteſt. Quod limitat *Eſcob. t. 5. E. 6. cap. 4.* ex *Palao*, ſi fruantur penſione, ob ſecularia obſequia ſecus ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadiutor, ſi non adminiſtrat; quia obligatio tenet proprietarium. *Palaus Eſcob. l. c. v. Lay cap. 5. n. 9.*

9. Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat vnica recitatione horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot ſunt beneficia, ſeu patroni beneficiorum; quia pat eſt omnium ratio. *Bon. Trul. l. c. n. 27.*

XXI. *Habenti Capellaniam collatinam, aut quoduis aliud Beneficium Eccleſiaſticum ſi ſtudio lite-*

literarum vacet, satisfacit sua obligationi; si officium per alium recitet. Alex. VII. 27. Sept. 1665. damnauit.

XXXV. *Vnico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto prò die præsenti & crastino. Idem Pont. die 18. Martij 1666. damnauit.*

ARTICVLVS II.

Quanta sit hæc obligatio?

Resp. 1. Est tanta, vt peccet mortaliter, qui si quis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita *communiter omnes* contra *Angelum. V. Hora*, & *Richardum*, qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi: quã sententiam *Less.* non audet dicere probabilem, quod sit contra torrentem Doctorũ. Ratio est, quia violat præceptum in re graui pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis *resoluuntur hi Casus*.

1. Non est mortale omittere vnum psalmum lectionem, vel quid simile, vt habet communis contra *Nau.* nec tertiam partem paruæ Horæ, contra *Azor.* & *Mald.* quia non censetur pars notabilis. Talem autem dicit *Palau. t. 1. p. 5.* esse, quod est æquale vni paruæ Horæ, *Sanch. in sum. tom. 1. l. 1. c. 18. num. 8.* dicit tres lectiones cum responsorijs, in feriali officio, esse materiam paruam. In paruis Horis, dicit *Fern. Fill.* & *Laym.* dimidium, esse notabilem quantitatem. *v. Estob. t. c. c. 13. n. 107.* vbi docet vnam paruam Horam, non esse partem notabilem, respectu totius officij, quod per modum vnius est præceptum. Verum hoc meritò reijcitur ab alijs.

2. Est mortale, si omittas, vel vnam integram, ex Horis, (quarum sunt septem, Matutinum

cum

cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex breuioribus, (vt docet *Fernand. Reg. Fil. Suar. Lay.* contra *Bon* & *Less.*) vel ex matutino 9. lectiones cum responsorij, vt *Sanch. 1. mor. c.* 18. aut partem æquiualentem Horæ vni minimæ, vt *Suar de rel. t. 2. l. 4. c. 25. & Gauant.* vel, vt alij, vnum Nocturnum. *v. Bon. d. 1. q. 5. p. 1. Dia. p. 2. t. 12. R. 26. & 41.*

3. Siue omissio Horarum (abstrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) sit vnum numero peccatũ, vt vult *Bon.* siue sint plura formaliter, vt docet *Less.* siue vnum multiplex, vt *Suar.* siue vnum pluribus æquiualens, vt *Fill.* loquitur; probabile tamen est in confessione explicandum, quot Horæ sint omissæ: eo quod sit circumstantia tenens se ex parte obiecti, & constituens actum in ratione sua indiuiduali. *Bon. l. c. n. 9, Less. Suar. Fill.*

Resp. 2. Tanta est obligatio, vt inducat ei onus restitutionis fructuum, pro rata omissionis officij, qui titulo Beneficij ad Horas tenetur, si elapsis 6. mensibus post adeptam possessionem, (iis enim etsi grauiter peccet ommittendo, non tamen tenetur ad restitutionem) si culpabiliter officium non recitauerit. Patet ex *Conc. Lateranensi sub Leone* X. Sed quia dubium fuit, vtrum hoc Concilium esset receptum. *Pius* V. Bullam edidit, quæ est apud *Nau. c.* 25. qua hoc decretum confirmat ac declarat sic, vt qui vno die totum officiũ omiserit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondentes, v.g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro vno die restituere vnum florenum: qui autem omiserit Matutinum tantùm, mediam partem fructuum

vnius diei, qui reliquas Horas, etiam mediam partem; qui verò vnam ex illis, sextam partem Eaque restitutio facienda est, vel fabricæ, vel pauperibus *Lay. Fill. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. &c.* contra *de la Cruz & Lopez* apud *Dia. p. 2. t. 12. R. 34.* qui dicunt, si Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10. dies tantùm omittat, non teneri ad restitutionem, eo quod sit seruus liberalissimi domini, qui multò minus quàm domini temporales, ad pauca attendat. *Vnde resolues.*

1. Clerici maiorum ordinum, qui solo titulo ordinis, & quotquot alio titulo, quam Beneficij ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium. *Bon. l. c. p. 2 n. 3.*

2. Nec ij obligantur, qui ex naturali oblivione iusto impedimento, bona fide inuincibili ignorantia, aut aliter absque culpa omiserunt. Ratio est, quia in cõscientia non debetur pœna, vbi non est culpa. *Less. Suar. Bon. nu. 4.*

3. Valdè probabile est, quod qui alia onera habent, quam precum, v. g. Pastores, Episcopi, &c. omittentes Horas, possunt retinere maiorem partem fructuum istius diei ratione dictorum onerum, sufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum; eò quòd tantum obligentur ad restitutionem fructuum, respondentium oneri diuini officii. *Nauar. Fill. Bon. p. 3. Dia. p. 2. tr. 12. R. 8.* citans alios multos.

4. Si talis Pastor habeat tenues redditus, ad sustentationem, videtur ad nihil obligandus; cum ob alia onera illi debeatur sustentatio. *Laym. l. 4. tr. 2 c. 5.* Imò *Dian. p. 2. t. 12. R. 9. & Mald. tr. 10. c. 2. dub. 3.* dicunt eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. g. cuius redditus tertiam

par-

partem mediocris sustentationis non adæquent, non teneri ob Horas aliquoties neglectas, ad restitutionem.

5. Restitutio hæc fieri potest, vel pauperibus amicis, vel alijs, vel ipsi etiam beneficiato, si pauper est. Item impendi potest in fabricam domus vel meliorandos agros Beneficij; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur, apud *Suar.* & *Bon.* Denique aliquando compensari potest, offerendo suffragia pro defunctis, aliisq; precibus, vt *v. Bon. l. c p.* 4. & sic etiam per alium, seu per officium, aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, satisfieri posse, docet *Quintan. t.* 8. *f.* 6. Nec continuo damnandum, qui ordinariè recitare solitus semel v.g. vel bis in anno omisit, etsi nihil restituat, docet *Sotus Med. Fill. tap.* 10. *num.* 316. 317.

6 Qui pecuniam; quam ob neglectas horas tenetur restituere, siue erogare in vsus pios impendit in alios, quàm in pauperes, vel fabricam beneficij, non satisfecit (secundum ius commune, vbi Concilium Lateranense, vel Bulla Pii V. est recepta) obligationi suæ, nisi aliud ferat consuetudo, vel statutum alicubi receptũ: quia disertè præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ beneficii. *v. Bon. q.* 2. *p.* 2. & 4.

7. Posse aliquando beneficiatum excusari à restitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expensæ, (intellige post omissionem Horarum) etsi non isto intuitu, in pauperes, vel alios vsus pios, censet *Dian. p.* 3 *R.* 57. ex *Lay. l.* 3. *sess.* 5. *t.* 2. *c.* 12. *nu.* 9. esse probabile: tum quod quidam Authores ita sentiant: tum quod videatur esse virtualis intentio omnium dantium

eleemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus, quas suis peccatis contraxerunt: tum quod leges Ecclesiasticæ benignè debeant explicari. Addit *Ioannes de Salas de leg. d. 15. sess. 2. num. 27. Vasq* Si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonicatus, verè & absolutè lucretur prius, quam omittat officium, non teneri ad restitutionem, propter omissionem sequentem eò quòd pœna non sit, vt fructus iam suos factos restituat, sed vt fructus non faciat suos. Sic ille apud *Dian. p. 2. t. 12. R. 8.* vt infra *ar. 4. § 6. in fine.*

XXXIII. *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas anteà Beneficiarius de fructibus sui beneficij fecerit. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

8. Vbi Bulla Pii V. nõ est recepta, potest videri probabile, beneficiatum ad dictam restitutionem non obligari, vt habet *Sylu. V. Cler.*

XX. *Restitutio à Pio V. imposita Beneficiarijs non recitantibus, non debetur in conscientia antè sententiam declaratoriam Iudicis, eo quod sit pœna. Alex. VII. 27. Septembris 1665. damnauit.*

ARTICVLVS III.

Quæ excusent à recitatione Horarum?

Resp. Hæc sequentia. 1. Infirmitas grauis v. g. dolor notabilis capitis, ita vt sine incommodo, vel incremento morbi legi non possint. Dixi *grauis*: quia leuis, v. g. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana aut quartana non excusat, cum toto die non affligat. Ita *Nauar. Fill. Laym. Bonac. d. 1. q. 6. p. 1.* Porrò taliter excusatus non tenetur, vt quidam volunt, audire alium legentem, nec alium substituere, vt habet *Fill. & Sà V. Hora*: si tamen commode potest, & solet legere cum socio, te-

netur,

Digitized by Google

uetur vt habet *Less. & Bonac. v. Dian. p. 2. t. 12. R. 43.*

2. Iustum impedimentum, v. g. metus produtionis, inter hæreticos. Item grauis vel repentina occupatio; vel opera charitatis maioris momenti quam Horæ; quæ sine scandalo, vel graui incommodo tuo, vel alterius omitti non possint. Quomodo etsi Concionatores, vel Confessarij aliquando excusari possint, idq; ex benigna Ecclesiæ intentione, vt docet *Syl. Suar. & Laym. &c.* tenentur tamen anticipare, si possint, v.g. si manè præuideas, te tota die confessionibus occupandum, quæ differri non possint. Ita ex *Suar. & Azor. Bon. l. c. p. 2. num. 1. & 2. &c. communiter.*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexisti (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam præuidendo, vel alia in choro necessaria peragendo, occupatus fuisti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officij celebritatem pertinente, occupatur, videtur supplere, & non tantùm suo, sed etiam aliorum ministrantium nomine, recitare aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. cap. 5. num. 7. Henr. Sylu. Azor. Sot. Molfesius. Naldus, Arag. Regin. cit. à Dia. p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo qui choro organis musicis, alternis versibus respondet, dicunt *Nau. Sanch Arag. & Rodr.* apud *Laym. loco cit.* scilicet eum non esse obligatum, vt etiam voce proferat: sed negat *Escob. t. 5. E. 6. v. Trul. d. 16.*

3. Cecitas *Bon. p. 2. n. 4. &c. communiter.*

4. Carentia Breuiarij inculpata. Quòd si tamen memoriter possis dicere, vel totum officium, vel vnam Horam, teneris. Si verò tantum

scias

ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula dicit. *Fill. to. 2. tr. 21. c. 9. n. 287.* citans *Nau. & Suar.* item *Eſcob. E. 6. n. 149.* probabile eſſe, non teneri; quia pſalmi vt ſic, non ſunt Hora Canonica ad quam tenetur Clericus. Item dicit *Garſ. de benef. t. 1. p. 2. c. 1. n. 221. Nald. in 2. 2. t. 10 c. 2. d. 5. & Ioan. San. in ſelect. d. 15. n. 1. citati à Diana*, eò quod lectiones & Capitula ſint pars (licèt minor) maximè principalis, ita vt abſq; illis, non ſit officium Canonicum. Idem concedit *Sanch. l. 1. c. 19.* in Matutino feſti duplicis, vel ſemiduplicis. *v. Bon p. 2. n. 6. Dia p. 2. t. 12. R. 30. & 43.* Verùm hæc probare non auſim, ſed potius quod docet *Bon. d. 1. qu. 6. p. 2.* impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem, ad id teneri, aliàs ad nihil. Deniq; ſi quis careret breuiario, quo vti ſolet, v. g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere poteſt; quia per vtrũuis impletur ſubſtantia præcepti *Creuſ. Eſco. Dia. p. 9. t. 9 R. 25.*

LIV. *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad ſe minorem.* Innoc. XI. 2. *Martij* 1679. *damnauit*.

5. Diſpenſatio, quam ſine cauſa, ſolus Papa dat validè: cum cauſa Epiſcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit vxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum; contra *Bon.*, & *Azor*, docet *Sanch. de matr. l. 8. d. 8. Dian p. 8. t. 3. R. 34.*

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circunſtantiæ ſunt ſeruandæ. 1. Vt recitentur iuxta præſcriptum Breuiarij Romani iuſſu Pij V. editi

editi saltem publicè. Excipe Religiosos, qui habent peculiare Breuiarium ordinis; & Ecclesias, quæ 200. annis ante institutionem Breuiarii per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim sine consensu Episcopi illud mutare non possunt. Priuatim tamen omnibus etiam regularibus, probabile est licere, ex consuetudine, vti Romano, vt docet *Less. c. 37. d. 12. Rodriq.* & *Sa v. Hora Bon. d. 1. q. 3. p. 1.* Adde, quod qui eo vtitur, ne quidem in choro obligetur ad psalmos pœnitentiales graduales, officium defunctorum (excepto die animarum) officium tamen B. V. in choro recitari debet, vbi est consuetudo. Ita *Fill.* & *Bon.* ex Bulla Pii V. & Clementis VIII. Item teneretur ad Litanias diebus Rogationum tum quia sunt pars officij eo die; tum quia peculiaris de ea re est constitutio. Ita *Bon. loc. c.* ex *Fill.* Etsi contrarium probabile esse dicat. *Dia. p. 2. tr. 42. R. 12.* ex *Vasq.* item *Escob. t. 5. E. 6.* Quod si ex inaduertentia, vel necessitate, v. gr. quia lectiones de festo nullas habes, officium mutes, ita vt dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contra, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licet consultum sit repetere ea, quæ ad proprium officiū pertinent: si verò studio idem mutes, aliud sentiendum videtur, cum ratio non sit eadem. Quanquam quod eo casu venialiter tantum pecces nec tenearis repetere, vel restituere quidquam, eo quod substantia præcepti sit impleta, probabile esse censeat *Escob. t. 5. E. 6. c. 5. Dian. p. 3. t. 12. R. 3.* Item *Caiet. Syl. Binsf. Azor. Valent. Less. Fill. &c.* citati *à Bon. d. 1. q. 1. p. 1. num. 17.* & *Dian. loc. c.* contra alios multos, quos citat & sequitur *Barb. Lay.* verò *l. 4. t. 1. c. 5. num. 4.* cum

Sayr. limitat, niſi per fraudem, multò longius in multò breuius, v. gr. paſchale mutetur: (licet *Caram.* apud *Dian. p. 7. t. 11. R. 6.* contra communem ſentiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantum peccari) aut idem pro libito toto anno dicatur; quia eſt grauis inordinatio. *v. Trul. d. 14. n. 11.* vbi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebretur, nec is hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult. *Quintan. t. 8. ſing. 10.* Verùm contrarium rectius tenet *Villalob.* eò quod præſtet ſemel, quam bis errare, idque multis bene confirmat *C. de Lugo Reſp. mor. l. 5. d 3.* Similiter eum, qui per errorem vel obliuionem in feſto duplici, vel ſemiduplici non recitauit de proprio, poſſe de eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem *Quint. t. 8 ſ. 9.* eſſe probabile. Verùm & hoc meritò reiicit *C de Lugo l. c.* & ipſe *Quintan.* contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus horis errauit, (legendo v.g. de feria, quando erat de feſto, vel contrà) agnoſcens errorem, non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere iuxta officium eo die currens, vt in iis ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ, vel communitati, cuius eſt pars, & obſeruet legem, quantum poteſt. *v. C. de Lugo l. c.*

XXXIV. *In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit præcepto. Alex. VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

2. Pronuntiatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Etſi quidem cum ſocio legis (quod rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtq; lici-

licitum, etiamsi is ad eas non obligetur, nec interius attendat. *Bonac q. 3. p. 2. §. 1.*) ea pronuntiatio adhibenda est, vt ab eo exaudiri possis, eumq; audire vicissim, Sè tamen *V. Hora*, putat satisfieri, etsi quædam non percipias, quæ à socio dicuntur; neque ideò aliquid scrupulosè repetendum esse: si verò solus legas, ita legendas esse, vt audire teipsum possis, docent *Regin. & Suar.* sed probabile est, id non requiri, cum Ecclesiæ id non percipiat, vt docent *Azor. p 1. l. 10. c. 11. q. 4. Bonac. & Dian. R. 11.* admittitq; *Fill. t. 23. c. 3. n. 117.* pro scrupulosis. Si plures duobus reciten Officium simul; non debet vnus vnum, alter alterum, tertius tertium versum recitare, sed alternatim facto duplici tantum Choro, siue plures sint ex vna parte, siue pauciores: quia sic habet vsus, & praxis Ecclesiæ; secus est de lectionibus, quarum primus primam, secundus secundam, tertius tertiam recitat (imò alicubi consuetudo permittit vt omnes ab vno recitentur) aliis audientibus. *Bon. d. 1. q. 5. p. 2. §. 2. ex Suar. Azor. & Laym.* addens etiam satisfacere cum, qui lectiones, vel oratione, vel capitula, vel responsoria tantum audit, & non recitat. *v. Bon. l. c. Trull. d. 16. nu. 17.*

3. Pronuntiatio integra sine syncopa, & abbreuiatione verborum, & syllabarum, & absq; præcipitantia. *Bon. d. 10. q. 3. p 2. §. 1.* Ex hoc tamen defectu in publico facilius peccari potest mortaliter, ratione scandali, & seuioris præcepti Ecclesiæ, quam in priuato. *Azor. & Fill. t. 2. l. 23. c. 2. Escob. Dia. p. 2. t. 12. R. 32.* vbi addit §. 1. Eum, qui cum tali, qui vltimas syllabas abscindit recitat officium satisfacere suo officio, nec teneri repetere. 2. Quando in cantu, propter

Digitized by Google

ter nimiam celeritatem, & abscissionem syllabarum (vel alia de causa) audientes non possunt verba percipere, & attendere, ordinariè tantum esse peccatum veniale, neq; obligari ad iteratam recitationem officii; nisi adsit contemptus, vel graue scandalum, seu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu. *v. Dia l.c. Syl. & Trull. d.* 15. vbi ex *Nau. Azor. Less. & Palao*, negat satisfacere eos, qui cum sociis recitant ita festinanter, vt nondum expletis à socio versiculis, ipsi incipiant; quia pars quæ anticipatur, non communicatur cum socio, qui eam audire nequit. Excusant autem ex *Nauar. Sà*, & *Suar.* surdum, qui alios in choro canentes, non intelligit, nec sequi potest.

4. Pronunciatio continuata vnius Horæ, si autem interruptio notabili tempore, sine causa fiat erit tamen veniale tantũ, vt aiunt *Fern. Lay. & Less. d.* 10. quia singuli psalmi suam completam significationem habent si iusta ex causa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum est, etiamsi animo repetendi interrupisses: consilii tamen est, si interruptio longa esset repetere ab initio psalmi, vel nocturni, imò probabile est, nocturnos singulos separatim, saltem intra trium horarum spatium dici posse, (quod certum viderur: si iusta causa concurrat) quia secundum quosdam antiquitus ita fiebat, vt docet *Fill. tr.* 23. *c.* 6. & *Bon q.* 5. *p.* 3. *Escob. &c.* Addit *Quintanad. s.* 8. *f.* 3. lectiones, siue tres sint siue nouem, posse absq; culpa graui, sine causa, & cum hac, absq; vlla culpa diuidi à psalmodia eiusdem matutini. Diuisio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officii, vnde priuatim fieri potest sine causa *Dia. p.* 5. *s.* 14. R.

48.

48. ex *Bonac. Fill. San. &c.* Item *Trul. l. 1. c. 7. d. 11.*

5. Ne inuertatur ordo Horarum, absq; iusta causa: quod si tamen fiat, erit, tantum veniale; quia ordo iste, saltem extra chorum, non est sub præcepto; nisi secundariò, & tanquam circumstantia minoris momenti. Quod si autem per inaduertentiam, vel ex iusta causa mutes, v.g. vt amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, satisfacias, nullum erit peccatum, vel si choro dicantur posteriores Horæ, cum tu necdum dixeris priores; vel si inter orandum aduertas te aliud omisisse, vel priorem Horam nondum dixisse; perges enim, & supplebis in fine. Similiter si causa, vel necessitas instet Horas dicendi potes dicere Laudes dilatis lectionibus, vel aliquo simili, quod ad manus non est. *v. Bon. q. 3. p. 4.*

6. Vt, nisi iusta causa excuset', dicantur tempore præfixo à iure, vel consuetudine: quæ nunc obtinuit: Vt Matutinum, & Laudes absoluto Completorio in Ecclesia, hora circiter quarta, & secundum *Bon.* etiam tertia post meridiem dicantur: & hyeme quidem, media hora antè solis occasum dici posse, ait *Fill.* ex communi sententia, cum etiam priuilegium quibusdam concedatur, vt hora antè occasum dicant. Quod tamen non est signum, id sine priuilegio fieri non posse, quia talia sæpè dantur ad tollendos scrupulos, & dubia, quæ sequuntur ex varietate opinionum. Iuxta eandem sententiam non peccabit, ait *Bon.* qui Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam duabus, vel tribus horis post ortum solis dicit: tum quia est moderata, & consuera postpositio: tum quia tempus à iure præscriptum magnam latitudinem, teste consuetu-

dine,

dine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſperum differre, vel antè prandium ſine cauſa Veſperas, & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inuerſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt priuatim poſt prandium, cum rubrica Breuiarij feria IV. Cinerum non imponat præceptum. *Nauarr. Sanch.Trull.d.18.n.6.*

Dixi, *ſine cauſa*: quia ſi iter, aliaue cauſa vrgeat ſecundum *Caiet., & alios*, omnes Horæ manè dici poſſunt, vſque ad Veſperas inclusiuè. Denique ad vitandum mortale ſufficit dici omnes à media nocte, vſque ad alteram mediam noctem; præterquam quod Matutinum pridie poſſit anticipari. Quod ſi intra dictum tempus quis Horas non dixerit, peccauit quidem non tamen tenetur poſtmodum dicere; quia ſunt onus affixum diei: etſi ſupplendo poſſit ſecundum quoſdam, reſtitutionem ſubterfugere, eo quod rependas æquale *Molfeſ. 3.to 2.* item *Maior. Palud. Ledeſma, &c.* apud *Henr.l.13.c.13. Bon.d.1.q.5 p.2. nu.5.* vbi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem citatque pro ea *Suar., & Fill.*, ſed malè, quia hi loquuntur tantum de primo medio anno, vel ſpectato ſolo iure naturæ, & ſecluſo iure poſitiuo. Expreſsè autem eam ſequitur *Quintan. tr. 8.ſ.6.* vocatque veriorem contrariam. Vide etiam *Dian p.2.t.12.R.24.*

7. Vt deuote, & cum attentione interna, virtuali ſaltem, recitentur, ſiue ad Deum ſit, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue: vt ait *Caiet.* ad verba ſolum. Quam poſtremam ſufficere, rectè notat *Leſſ.* ſuppoſito tamen animo orandi, & vacandi Deo. Vnde attentionem confuſam ſaltē ad Deum, & ad verba includit, cum alioqui atten

tio

tio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita commun. contra *Nau. Syl. & Con.* qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantum externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licet animo voluntariè inter ea diſtraharis. Quæ ſententia, ſecundum *Lay.* & *Leſſ.* non eſt improbabilis, & vtilis, tum ſcrupuloſis, tum confeſſariis, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum: partim ob Doctorum authoritatem, partim quòd hoc præcepto tantùm materiales quædam preces, earumque externa pronunciatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcipi videantur; deuotio verò tãquam finis præcepti extrinſecus ad eius ſubſtãtiam non pertineat. Verùm noſtra ſententia eſt communior, & probabilior. Et probatur, ſine oratione enim interna, nulla eſt oratio; ergò hoc ipſo, quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, vt ſunt neceſſarii ad actus externos debitè præſtandos, vt ſunt actus virtutis. Quo modo cum poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem*: etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis quam *Bon.* & alii communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non reuocatur expreſsè vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Vnde licèt inuoluntariè diſtraharis, virtualiter ta-

tamen attendis. 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo consueto, vel animo laudandi Deum, vel satisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confusa aliqua apprehensione, & proposito, opus consuetum faciendi recites. *v. Bon. d. 1. q. 3 p. 3.* Ex dictis resolues.

1. Is qui dubitat ob euagationem mentis, an aliquid omiserit, si probabilem coniecturam habeat, se dixisse, vel quia proposuit initio attendere, vel quia se reperit in fine, v.g. psalmi, præsumere potest, se dixisse, si ex libro, vel memoria, cæteroqui non errare solita, dixit; proindeque melius erit, si non repetat, ad vitandas anxias solicitudines, & scrupulos, & vt totum Officium sine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld. c. 11. d. 13. Laym. c. 5.*

2. Qui sponte distractus nullam harum attentionum habuit, grauiter peccauit, teneturque secundum sententiam communem, Horas repetere, nec fructus facit suos: quia non fecit opus præceptum quod erat, vt deuotè oraret. *Sotus, Nauarr. Reginald. Fern. Suar. Bon., & Trull. l. 1. c. 7. d. 17.* vbi *ex Nau.* addit non excusari à mortali eum, qui recitationem Horarum ita differt, vel ita se componit, vt aduertat se somno præoccupandum, v.g. si Completorium vesperi reseruet dicendum in lecto, sciens se tunc somno solere obrui. Quidam tamen Doctores paulò ante citati negant, eo casu necessariam esse repetitionem: eò quod substantia operis sit impleta, absque circumstantia deuotionis. Multòque magis ac probabilius ijdem negant, obligationem restitutionis; eò quod ad illam tantum teneantur, qui Officium omiserunt, non qui distractè dixerunt. *v. Bon. l. c. Less. Laym. & Dian. 2. de Horis, R. 1. & 2. Escob. t. 5. E. 4. c. vlt. n. 62.*

3. Cum

3. Cum recitatione officij coniungere actiones quæ notabiliter non impediunt (v. g. induendi, abluendi) veniale est, si fiat sine causa; alias nullum *Escob. l. c. c. 7.* Qui verò aduertenter occupat se aliqua re incompossibili cum attentione interna, v. g. inscriptione, lectione, &c. graviter peccat, & præcepto non satisfacit; atque adeò tenetur repetere. *Nau. Suar. Bon. Trul. l. c.*

DVBIVM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum.

Resp. 1. Clerici beneficiarij, quoad eam partem bonorum Ecclasiasticorum, quæ necessaria est ad congruam sustentationem, & decentiam status, ita sunt domini, vt de ijs possint liberè disponere. Vbi rectè notat *Nau.* hanc congruitatem, & decentiam habere latitudinem, & suos gradus, proindeq; si infimum congruæ sustentationis pretium sint floreni 300. medium 400. summum 500. Clericus autem infimo viuat, de reliquo libere posse disponere. Ita *communiter* quia id acquisiuit vt stipendium sustentationis quasi mercedem operis præstiti.

Resp. 2. Probabilius etiam est, contra *Nauar. & multos Canonistas.* Beneficiarios non regulares secus enim est de Regularibus vt ait *G. de Lugo t. 1. d. 4. s. 1. n. 2.* absolute esse dominos omnium suorum prouentuum, ideoq; etsi in prophanos vsus expendant, non teneri ad restitutionem. Est cõmuniter inter recẽtiores, apud *Binsf. Mald. & Bon. d. 4. p. 1.* ex *S. Th. Soto, Mol. &c.* tum quia fructus faciunt suos, vt supponit *Trid. sess. 24. c. 12.* tum quia alioqui non possent fructuum dominium in alios transferre, (extra pios vsus) omnesq; eorum donationes, & contractus essẽt inua-

inualidi, & vt tales à Iudice declarandi, & bona Ecclesiæ restituenda: quod cum nunquam fit factum, præsumi non debet esse faciendum. C. de Lugo d. 4 n. 1. Quo non obstante, teneri eos ad bona Ecclesiastica, congruæ sustentationi superflua, expendere in pios vsus tam est communis sententia, vt C. de Lugo d. 4 n 10. dicat, nimis singularem esse sententiam *Petri Hurt & Dian.* dicentium, eos satisfacere, (si seclusis grauibus necessitatibus) erogent in communibus necessitatibus, quartam partem reddituum Ecclesiasticorum, vel certè dimidium eius, quod congruæ sustentationi superest v. C. de Lugo l. c. vbi plurimis pro se citatis Auth. ostendit, *Toletum Molin.*, & *Bonac.* malè citari pro contraria sententia; imò ipsosmet. *Hurt. & Dian.* in ea non perstitisse, atq; nulla, vel authoritate, vel ratione fulciri: ad deniq; suam multis probat, præsertim ex *Trid. sess.* 21. c. 5. *de ref.* ostenditq; istam obligationem nasci ex iure, non tantum humano, sed etiam diuino naturali. Vide etiam *Bon. l. c.* p. 2. Porrò congrua sustentatio Clerici censetur quæ necessaria est ad status, familiæ sustentationem secundum conditionem status, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. *Bon. l. c. Mol. Lay. C. de Lugo &c.* Vnde resoluuntur hi Casus.

1. Congrua sustentatio non est æqualis respectu omnium, quia plus requirit Episcopus, quam Decanus; Decanus quam Canonicus; Canonicus in Ecclesia principali, quàm Parochus; debilis & tener, quam robustus, & valens: & quod sufficit in vno loco, non sufficit in alio. Quaproter attendi debet ad vsum aliorum timoratæ conscientiæ, in eodem gradu, &c. Nec

obstat,

obstat, quod Beneficiarius emerserit ex humili; quò minùs possit statui suo conuenientes sumptus facere, vt ex *Molin.* docet *C. de Lugo loc. cit. v. Bon. l. c. nu. 8.*

2. Nomine congruæ sustentationis, etiam intelligitur, debita hospitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) sed etiam vrbanos. *C. de Lugo num. 66.*

3. Debita, quæ Clericus contraxit pro sua sustentatione, vel ob piam causam potest soluere ex reddjtibus Ecclesiasticis; non item, quæ contraxit ante Beneficium obtentum, nisi sit pauper. *Ibid. n. 67.*

4. Potest Clericus ex bonis superfluis, licitè in studijs alere suos consanguineos si aliunde non habent; eò quòd parentes vel nolint, vel non possint alere in studijs. *ib. & Bon p. 2. n. 13.*

5. Si habet sorores pauperes, vel filios spurios ex fructibus Beneficij dotare licet, si aliunde non potest; quia naturali iure debet illis alimenta, in quorum locum succedit dos *Mol. Binsf. &c.* Cauendum tamen sub mortali, ne vel illas notabiliter supra statum exaltet; vel hos legitimis æquet: etsi nobilis plus possit dare, quam alius infimæ sortis. *v. Lay. l. 4. tr 2. c. 3. n. 4.*

6. Si bona superflua expendat in vsus profanos, v. g. in venationes canes, equos, parasitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatosq; ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longe maior est, quam in genere furti) grauiter peccat quidem, non tamen tenetur ad restitutionem; quia est dominus fructuum, & consequenter neq; is qui accipit. Ita contra *Nau. &c.* communiter

Doct. alij ex *Trid. sess. 21. c. 1. Azor. t. 2. l. 7. c. 8. quæst. 2. v Laym. l. 4. t. 2. c. 3. n. 4. Bon. d. 4 p. 2. n. 9. & p. 4. num. 1. &c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios vsus expendere?

Resp. Ea omnia, quæ acceperunt, siue ab Ecclesia, siue ab alij, tanquam procuratores cultus diuini; non autem illa, quæ vel in cultum diuinum oblata non sunt, vel iam ab Ecclesia in cultum diuinum sunt expensa *C. de Lugo d. 4.* Ratio est, quia priora habent annexã obligationem religionis posteriora non: vel si habuerunt, ea iam est extincta, per expensionem in pios vsus. *Vnde resolues.*

1. In profanos vsus expendi possunt à Clericis bona patrimonialia, eaq; quæ hæreditate, industria donatione, alioue modo, vt Laici, acquirunt, viuendo interim ex Beneficijs. Item quasi patrimonialia, hoc est, quæ acquirunt quidem vt Clerici, non tamen vt redditus Beneficij, sed vt stipendia alicuius officij Clericalis, v.g. ratione concionis; pro Missa, funere, officio defunctorum, administratione Sacramentorum, anniuersarijs &c. *Sanc. C. de Lugo l. c. nu. 23. Bon. p. 2. nu. 19.*

2. Probabilius est, in profanos vsus posse expendi distributiones, siue præsentias (vt vocant) quæ Beneficiarijs ob præsentiam in Choro distribuuntur. Ita *Syl. Bon. C. de Lugo nu. 24. Bon. p. 2. nu. 17*, contra *Sanch. &c.*

3. Fructus, qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collatiuam, sed ad nutum amouibilem possunt expendi in vsus profanos: quia non sunt fructus Beneficij, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) sed bona quasi patri-

patrimonialia. v. C. de Lugo n. 28.

4. Probabiliter etiam Pensionarius licitè suam pensionem expendit in vsus profanos: quia eam Papa extrahit ex redditibus Beneficij, & dat alteri, qui id Beneficium non habet C. de Lugo l.c. contra Bon. &c. Secùs est de eo, qui Beneficium habet in commendam; quia substituitur loco Beneficiarij. *Ibid.*

5. Partem, quam Clericus parcè viuendo, sibi seruat ex congrua sustentatione, licitè expendit in vsus profanos; quia expensa est iam antè in vsus pios *ibid.* & *Bon. d. 4. p. 2. n. 14.* ex *Mol.*

Quæres 2. Quid intelligatur nomine vsus pij?

Resp. Qui vel ad cultum diuinum, vel misericordiam spiritualem, aut corporalem ordinatur: v. g. ad cultum templorum, necessitatem pauperum, hoc est, eorum, qui non habent necessaria, siue ad naturam, siue ad statum seruandum: item in vsus religiosorum, in Capellanias, Missas, suffragia pro defunctis, hospitalia, &c. *Vnde resoluuntur sequentes Casus.*

1. Si Clericus superflua expenderit in vsus profanos, v.g. emerit sibi bona immobilia, non potest hæc retinere; quia obligationi bonis ijs annexæ non satisfecit & adhuc potest satisfacere, cum bona empta prætio æquiualeant. C. *de Lugo n. 44. v. Bon. n. 20.*

2. Qui in vsum profanum, à Clerico bona accipit dono, ex superfluis, potest excusari à peccato si eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditus impotens ad superflua expendenda in vsus pios *v. Card. de Lugo num.* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus potest substituere.

3. Clerici quidem ex consuetudine multis locis recepta, licitè possunt testari de redditibus Beneficiorum non tamen nisi ad causas pias: etsi enim vbi consuetudo inualuit, etiam in vsus profanos valide testentur, peccant tamen mortaliter *v. Less. l. 2. c. 19 d. 4. Lay. l. c. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. & 5. Trul. sess. 2. cap. 1. de ref.* & sequitur ex dictis Nisi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licet superueniat testamento iam condito, facit tamen illud conualescere. *Sanc. Salas, Dia. p 8. t. 3. R. 99. vt supra. l. 3. t. 5. c. 4.*

DVBIVM IV.

Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia actiones ijs prohibeantur?

Resp. 1. Clericos maioribus ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, si habeant Beneficium quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, & vestem Clericalem, quæ non debet esse virgata, in qua diuersi coloris virgæ ducantur, nec partita seu dissecta.

Resp. 2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, quorum etiam ludis, vti & hastiludijs prohibentur interesse. Item medicorum aut chirurgorum, vbi opus est incisione, aut adustione; nisi vt habet *Nauar.* erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate.

Resp. 3. Quoad officia prohibentur (si sint beneficiati, vel initiati sacris) officium Iudicis in causa sanguinis Aduocatorum, Patronorum Tabellionum, seu Notariorum, in placitis secularibus. Quod addo, quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent, v. g. aduocare pro Ecclesia, pro personis coniunctis & miserabilibus. Ratio autem est, quia Clericus non debet

Digitized by Google

se immiscere negotiis secularibus *Sayr. l.* 12 *c.* 15. *n.* 6. (qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere,) *Bon. in præcep. d.* 10. *q.* 1. *p. vlt. Lay l.* 2. *t.* 1. *c.* 8. *n.* 4. & notat consuetudine inductum esse, vt officio Cancellarii, Consiliarii, imò etiam Iudicis fungi possint in causis ciuilibus.

Resp. 4. Quoad actiones, prohibentur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare venationi clamosæ vacare (quod addo) quia venatio sine strepitu, recreationis causa, permittitur, accipi tres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturã aut negotiationẽ lucri causa, (non tamen necessitatis) exercere, cohabitare mulieri, nisi sit mater, soror, amita, aut certe talis, qua cum nullum periculum aut scandalum imminent. *Less. l.* 2. *c.* 5. *d* 9. *n.* 40. *Cai.* tamen *V. Clericus* contra *Angel.*, *& Nauar.* docet, horum, & similium transgressionem non esse mortalem, si absit temeritas contumacia, contemptus & scandalum. *v. Laym. l.* 5. *tr* 8. *cap.* 12. *num.* 2. *&* 3. Nec refert, ait, quod transgressor sit excommunicandus: quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam non nisi contumax post monitionem incurrit. Quod tamen vniuersim *Nauar.* putat esse laxius, maximè cum Canones vtantur verbo præcipio. Vnde ait esse mortale, si habitum vel tonsuram non gestent. Quod restringit *Bon. disp.* 8. *de sacr. q.* 1. *p. vlt. num.* 8. si sint initiati maioribus ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonsuram, vel habitum longo tempore, absque iusta causa non gestent, tunc enim peccare mortaliter, citatque pro se *Regin. Nauar. Henr. Vasq.* Negat tamen *Sylu. & Lay. l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotiari verò esse

mortale concedit idem *Laym. lib. 3. t. 4. c. 17.* & alij com. Sed de hoc *vide supra lib. 3. c. 3. dub. 7. de emptione, & venditione.*

CAPVT III.

De statu, & officio personarum secularium quarundam, præsertim iudicialium.

DVBIVM I.

Quæ requiruntur ad legitimum iudicium?

Resp. Hæc tria. Primum est iurisdictio, sine qua sententia nulla est, & peccatur mortaliter, vt ex *D. Th. 2. 2. q. 60.* habet communis. Quare peccat Iudex sæcularis si personas, aut causas merè Ecclesiasticas ad se trahat: vti & Ecclesiasticus, si merè ciuiles. Nisi fortè per accidens ob defectum iustitiæ in foro seculari, aut nisi sint causæ miserabilium personarum. Porrò quæ causæ dicantur merè ciuiles, quæ Ecclesiasticæ, & quæ mixtæ, nosse oportet iudices, & iurisperitos, potestque videri apud *Lay. l. 4. c. 2. v. Card. de Lug d. 37 s. 3.* Forum autē determinant.

Contractus, Crimen, Reus, & Res, Religioque,
Vir, Ratio similis, vel prouocat vtque recusat,

Summ. Armill. *V. Forum, num. 2.*

Secundum. Rectus processus, v. g. vt citetur Reus, & audiatur, &c. Nisi fortè expediat aliquando, cum delicta sunt atrocia, in fragranti crimine deprehensos subitò plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Iudici supremo (dummodò crimen sit publicum) aliquando licere, sine citatione, defensione, & omni processu. Reum morti adiudicare, eò quòd factum notorium, & publicum, sit loco accusatorum, & testium neq; Reo ius defendi se in iudicio relinquat, vt docēt *Nau. c. 25. n. 10. Less. Fill. Bo. d. 10. in præcepta q. 2.*

p.2.nu.5.v.etiam Card.de Lug.d.37 ſ.5. Trul.l.8.c. 1.d. 13. Vbi tamen bene notandum, quod etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitiuæ, & iuris communis non tamen legis, ſeu iuris naturæ, ideoq; grauiter peccare Iudicem, qui in tali proceſſu, v.g. contra ſagas, quiduis licere putat. *v. Cautionem criminalem, c.* 17.18.37.*& ſeq.*

Tertium. Recta intentio, vt ſcilicet procedatur ex intentione iuſtitiæ. Vnde ſi Iudex procedat ex odio, alioquè fine malo v.g. ob inanem gloriam, peccabit, non quidem contra iuſtitiam, ſed charitatem, aliamvè virtutem mortaliter, aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit Bon.d. 10 q.2.p.3.

DVBIVM II.

De poteſtate, & officio Iudicis.

ARTICVLVS I.

Quid requiratur in Iudice?

Reſp. 1. Præter tria dicta ſuperiore dubio requiritur ſcientia, qua ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita commun. Doct. & Bon.d. 10. q. 2. p.3. Ratio eſt, quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum, & officium exercere non poteſt. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Petens, aut ſuſcipiens officium Iudicis (idem eſt de Medico, & Chirurgo, vt *v. infrà dub. 7.*) quo indignus eſt, ita vt probabile, ſit inde notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. *Nau.c.25.S. Anton. Card. de Lugo d.37. num. 1.*

2. Iudex carens neceſſaria ſcientia, non debet abſolui, niſi facta renunciatione officii, vel niſi firmum habeat propoſitum renunciandi.

Ita *S. Thom. 2. 2 q. 76. ar. 2. Caiet. Clauis reg. l. 12. ca. 13. n. 2. Regin. d. 25. n. 675. Nau. c. 25. Farin. 2. p. q. 3. ar. 16.* Ratio est, quia nullus potest officiū, cuius munera obire non potest, retinere, præsertim cum damno vel periculo proximi.

3. Si Iudex ex magna imperitia malè iudicet, tenetur ad interesse partj læsæ, & ad expensas litis: vt etiam, quotiescumque notabile damnum siue in substantia litis, siue in superfluis expensis, propter eius culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bonac. Card. de Lugo ll. cc.*

4. Si Iudex agnoscat errorem à se (etsi sine graui culpa) commissum, in præiudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem: v. g. monendo occultè partem læsam, vt sibi appellatione, vel aliter consulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *Card. de Lugo l. c. n. 3.*

Resp. 1. Iudex tenetur causas iudicare, & celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere suum. Quod non facit si sententiam sine iusta causa differt. *Vnde resoluuntur sequentes Casus.*

1. Iudex mortaliter peccat contra officium suum, differendo valde notabiliter causarum expeditionem, sine iusta causa Sy *l. V. Index q. 11. Clauis reg. c. 12. n. 8. Nau. c. 25. nu. 14. &c.* cum *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

2. In casu dicto, idem iudex tenetur parti læsæ damna & expensas, quæ ex iniqua dilatione secutæ sunt restituere: quia est earum iniusta causa. *Ibid. Anth. ll. cc.*

3. Si iudex in exequenda causa, & proferenda sententia negligens, aut iniquus sit non tantum

Digitized by Google

tum parti læsæ, sed interdum etiam fisco tenetur: v. gr. si mulctam pecuniariam: quam ex consuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, sine causa remisit. *S. Thom. 2.2. q.67 ar.4.ad 3. Sylu. V.pœna q.27. Sal. Lay. l.3.t.2.c.5.n.7.* contra *Azor.*

ARTICVLVS II.

Quid Iudici seruandum circa inquisitionem?

Tribus modis procedi potest contra criminosa, 1. Via accusationis, cum est aliquis actor, qui spondet se obiecta probaturum. 2. Via denunciationis, cum deferens crimen non vult, suscipere onus probandi. 3. Via inquisitionis quæ triplex est. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges seruentur. 2. Specialis: quando de certa persona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, vt si quæratur quis Caium occiderit.

Resp. 1. Iudex sine vlla data occasione ex solo officio suo, potest instituere inquisitionē generalem, in qua tamen eius potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est, quia id necessarium est Reip. nec cuiquam fit iniuria. Ac licèt quorundam scelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem, quia incommodo bonum commune præualet. Ratio posterioris est, quia inde maxima se querentur incommoda. *Farin. Less. l.2.c.28.d.13.* Vnde resolues.

1. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub iuramento, non tenetur imò nec potest prodere criminosum occultū. *Lay. l.3.t.6.c.2. Less. l.c.*

2. Si talem reuelet peccat contra iustitiam, (nisi fortè cederet non tam in pœnam, quam

certam eius, qui deliquit emendationem, vel ad graue malum (ab alijs auertendum) cum enim crimen, vt ponitur probari non possit, ac proinde ex eius reuelatione non possit aliud sequi quam infamia, nullum habet ius reuelandi *Lay. ib. & t. 3. p. 2. c. 4.*

3. Si in hac inquisitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicuius crimi-nis author, potest per tales testes contra illum procedi, vt habet praxis communis. *Layman. l. 3. t. 3. p. 2. c. 4. nu. 12.*

Resp. 2. Quando crimen est manifestum, & ignoratur auctor, licet Iudici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v.g. an Petrus fecerit; nisi infamia aliqua aut indicia præcesserint. Pars prior patet, tum ex praxi Iudicum, tum ex incommodis contrarij. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. *vid. Bon. d. 10. in 8. præceptum q. 2. p. 5.*

Resp. 3. Vt iudex faciat inquisitionem specialem, debet saltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod iustam det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret sine causa; tum quia Iudex procedere debet ex scientia publica, quam non habet, nisi per accusationem vel confessionem Rei, vel euidentiã facti, vel per infamiã: ad quam non sufficiunt duo testes, qui iurent se vidisse crimen admitti, quia adhuc est occultum: sed requiritur, vt rumor sit sparsus per maiorem partem communitatis, id est, ciuitatis, viciniæ, vel monasterij, neq; à maledicis sit exortus; etsi hac in re tutum sit, sequi praxim communem bonorum virorũ; & Rerumpub. vt habet *Lay. l. c. & Less. dub. 15. nrs. 19.* ex alij *Bon. l. c.* Vnde resolues Casus.

1. Au-

1. Antequam Iudex procedat ad inquisitionem ſpecialem vi infamiæ ipſa infamia priùs examinari debet, & probari per teſtes ſaltē per duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiuerint. *Nau. Rub. de ind. Trul. lib. 8. cap. 1. d. 17.*

2. Iudex infamatum de vno crimine, v.g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v.g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine præuia infamia. *Salon. Caiet. Trul. l. 8. c. 1. d. 18.* niſi tamen crimina ſint connexa, vel vnum ſit circumſtantia alterius. *Ib. & Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Reſp. *Regulariter*, quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia præuia in caſibus certis, quos v. apud *Leſſ. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. t. 2. d. 10. p. 5. Sanch. 2. p. conſ. l. 6. c. 3. d. 19. Trul. l. c.*

Aſpectus, Sculptum, Teſtis, Notoria, Scriptum,
Iurans, Confeſſus, Præſumptio, fama probabunt.
Summ. Armill. *V. Probatio.*

ARTICVLVS III.

Quid liceat Iudici circa quæſt. ſine torturam?

Reſp. 1. Ad torquendum Reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicuius grauis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem plus quam probabilem, qualia habentur, v.g. teſtis vnus omni exceptione maior, Rei confeſſio extra iudicium, item probabiliter etiam aſſertio duorū, vel trium criminis ſociorum, in criminibus exceptis præterquam veneficij, (in quo, an ex ſola denunciatione complicum, & quo modo procedere liceat. *v. Tan. to. 3. d. 4. de iuſt. dub. 2. & 3. Lay. l. 3. t. 6. c. 5.*) item fama publica à viris hone-

honestis orta, ac per testes probata, cum alterius indicij adminiculo (nam fama sola non proba t sed habet se instar accusatoris) *Lay. l. 3. tr. 6. c.5.n.9.* ex varijs. Ratio respondi est, quia tortura instituta est ad subsidium probationis, quádo argumenta, & indicia sunt valde efficacia, vt sic plena probatio eliciatur: nam confessio Rei (si eam ratificet extra torturam, maneatque in eà vsque ad sequentem diem) ex semiplena probatione facit plenam. *Less l.2.c.29.d.17. Delrio l.5.s.3. Laym.l.c.*

Dixi in Responsione, *si tamen torqueri potest*: quia quædam personæ prohibentur torqueri, nisi in criminibus exceptis: tales sunt viri in magna dignitate constituti, Officiales Principum, Vrbium Gubernatores Nobiles Equestris Ordinis, Milites, Doctores eorumq; liberi; item impuberes, senes memoria vacillantes, prægnantes & nondum confirmatæ à partu. *Delrio s.9. Bonif. c.6. C. de Lugo d.37.s.14.* Vnde resolues.

1. Peccat iudex grauiter, si non prius omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quam ad torturam descendat.

2. A tortura simpliciter abstinendum est quando adest plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura. *Nau. Less. l.c.*

3. Insufficientia ad torturam indicia sunt, si cadauer occisi sanguinet ad præsentiam alicuius; si sagæ non possint lachrimari. Item illicita est probatio per aquas, &c. de quibus. *v. Delr.l.5. Less n.176. Trul.l.8.c.1.d.21.*

4. Peccant Iudices, qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehensum, antequam habeant probationem contra ipsum, iuramento abstringunt, ad dicendam ve-

rita-

titatem, de omnibus pertinentibus ad casum, ob quem comprehensus est. *Nau. c.8. num.41.*, & *c.25.n.36.* Additq; idem esse, si (etsi sine iuramento) minis, terroribus, tormentorum ostensione, hominem turbent, & implicent, vt sibi contradicens circumstantiam aliquam reuelet quâ conuincatur, & puniatur. *v.C.de Lugo d.40.n.1.*

5. Si iudex extorserit confessionem, per iniuriam, v.g. si torserit exemptos si sine sufficientibus indicijs, si dolo malo, mendacijs ficta impunitatis promissione induxit ad fatendum, vel aliter, (siue quoad substantiam, siue quoad modum) notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla est, nec potest ex ea procedi: imò tenetur Iudex ad compensationem damnorum, vt docet *C.de Lugo d.37.s.14.n.157.v.Less.c.19.dub.18.Laym. l.3.t.6.c.5.* vbi etiam dolos bonos, quos *Delrio* suggerit iudici planè reijci. *v. Tan. t.3.d.2.q.2. p.2.Trul.l.c.*

6. Licet Reus confessionem iniustè extortam postridie ratificet, nihilominus Iudex non potest procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cum confessio fuerit irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *L. penult. ff. de quæst.* atque adeo etiam cognitio per illud medium parta, est iniusta. *Nauar. Salon. Less. Sayr. Trul.l.c d.10.*

Resp.2. Grauius torqueri potest, contra quem grauiora sunt indicia, non tamen ita, vt moraliter sit impossibile tormenta sustinere, habita ratione personarum. Vnde si hic excedatur, confessio extorta erit inuoluntaria, & habenda pro nullâ etiamsi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu nouæ torturæ. *Lay.c.5.n.11.*

Resp.3. Semel tortus, si nihil est fassus, iterum

tum torqueri non debet, nisi noua criminis indicia superueniant: quia per torturã priora elisit. Si verò crimen in tortura fassus, extra eam reuocet coram Iudice, repeti tortura potest: tum quia indicia manent in suo vigore; tum ob inconstantiam. Si verò tertio tortus ac confessus, tertio retractet, absoluendus est: quia præsumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoq; nullam *Less. cap. 29. d. 17.* Excipiunt quidam, si indicia sint grauissima, quæ violentam præsumptionem pareant, crimẽ maliciosè à Reo negari. *Lay. l. c. v. C. de Lugo d. 37. nu. 156. Dia. to. 3. t. 6. R. 16. & 23. Trul, l. c.* v. infrà *hic dub. 6. & 7.* An quando, & quomodo Iudex possit interrogare Reum de complicibus, *v. Trul. l. 18. c. 1. d. 22.*

ARTICVLVS IV.

Quid seruandum Iudici circa sententiam, & pœnam?

Resp. 1. Iudex debet iudicare secundum leges. Vnde inferior Iudex ordinariè non potest pœnam relaxare, vel minuere etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum Reipub. aliud necessarium esse dictaret Epikeia, vel nisi de priuata tantum iniuria actoris agerentur. *S. Th. 2. 2. q. 65. a. 5. Regin. lib. 25. nu. 643. Bon. & c. Trul, lib. 8. c. 1. d. 12.*

Dixi, *inferior*: quia supremus, ob iustam causam id potest: sine causa tamen grauiter peccaret; secundum *Caiet. V. Iudex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Iudicem pro liberatione Rei. *v. Bon. l. c & Trul. l. c.*

Resp. 2. Si in aliqua causa fuit Aduocatus, in eadem Iudex esse, & sententiam ferre non potest, L. *eos in princ. c. de appell.*, & *Prater. de iurisd.*

quia

quia iudicium eius habetur ſuſpectum, propter affectum ad vnam partem vt ex communi Doct. docet *Sanch. l. Conſil. c. vn dub. 26.* additque *nu. 3.* ſententiam non fore validam (quod tamen alij negant, ſi ſit iudex ordinarius) *C. de Lugo de iuſt. d. 41. ſ. 1. n. 4. v. etiam Dia. p. 3. t. 5 miſc. R. 56.* vbi ex *Corduba* ſentit talem Iudicem in conſcientia non peccare, ſi ſine affectu, ſecundum leges, altera parte inſcia iudicet.

Reſp. 3. Quem Iudex priuata ſcientia ſcit eſſe nocentem, ſi iuridicè ſit probatus innocens non poteſt condemnare: quia iudicat vt perſona publica, ideòq; ſequi debet ſcientiam publicam, ac procedere ſecundum allegata, & probata, præſertim in fauorem Rei *D. Th. 2. 2. q. 67. Nau. c. 25. Caiet. Fill. Leſſ. Bon. d. 10. q. 2. p. 2.*

Reſp. 4. Quem Iudex priuatim ſcit eſſe innocentem, ſi iuridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt, v. g. impediendo accuſationem, extrahẽdo iudicium, aperiendo carcerem, (ſi ſine maiore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem; & ſi ſic nihil efficiat probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum *S. Th. l. c.* ob rationem paulò ante datam, quod poſſit condemnare vẽrius tamen videtur contrarium, quod cum alijs docent *Leſſ. l. 2. c. 19. d. 10. Sà, V. Iudex Petr. Nau. Fill. Bon. d. 10. q. 2. p. 2. nu. 2. Tol. &c. v. C. de Lugo d. 37. ſ. 14.* quia directe occidere innocentem eſt intrinſecè malum; ergo quomodocunq; ſciatur eſſe innocens erit, peccatum *Leſſ. l. c.* In cauſis tamen ciuilibus & criminalibus minoribus, vbi tantum agitur de pœnis pecuniarijs, poteſt etiam Iudex, ſecundum hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundum allegata & probata; tum quia inno-

Digitized by Google

cens per appellationem potest restitui in integrum; tum quia Resp. habet potestatem in bona suorum ciuium, quando bonum publicum id requirit; vt in hoc casu; ne forma publicorum iudiciorum cum populi scandalo euertatur. *v. Lay. c. 2. n. 8. Less. d. 10. Bon. l. 5. n. 4.*

Quæres 1. Quid faciendum Iudici, cum vtrinque sunt sententiæ probabiles in quæstione iuris, v.g. an ex testamento minus solemni debeatur hæreditas?

Resp. 1. Debet ferre sententiam secundùm opinionem de iure probabiliorem, saltem si sit Iudex supremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum satisfacere conscientiæ, si causam adiudicet defendenti se probabiliter, licet altera probabilius. Ratio est, quia Iudex se constituit vt secundùm merita causæ, & sententiam, quæ ei maximè videtur rationi consona causam decidat; quia alioquin esset acceptor personarum.

Dixi, *si supremus sit*: quia si sententia aliqua communiter sit recepta in tribunali superiore, Iudex inferior videtur secundùm eam posse iudicare licet minus probabilem: quia videt probabiliorem cum honoris sui præiudicio, reuocandam in superiore tribunali. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. §. 3. n. 16. ex Sylu. Vasqu. &c. v. tamen C. de Lugo d. 37. s. 10.*

II. *Probabiliter existimo Iudicem posse iudicare iuxtà opinionem etiam minus probabilem.* Innoc. XI. 2. *Martij 1679. damnauit.*

Resp. 2. Si opiniones oppositæ æquè probabiles videantur, non licebit vni eorum adiudicare totum pro suo arbitrio, cum vterque æquius habeat; sed suadebit compositionem; imò

etiam

etiam imperabit, in casu nimis intricato: (aliàs enim non licet) vel vni dimidium, & alteri alterum dimidium iuris, aut rei, de qua lis est, adiudicabit: memor interim axiomatis: quod (si partium iura sint obscura, potiùs fauendum sit Reo, quam actori.) *ibid. Bon. de peccatis, d. 2. q. 4 p. 9.*

XXVI. *Quando Litigantes habent prò se opiniones æquè probabiles, potest Iudex pecuniam accipere prò ferenda sententia in fauorem vnius præ alio. Alex. VII. 27. Septembris 1665. damnauit.*

Quæres 2. Ad quid teneatur Iudex, qui sententiam iniustam tulit?

Resp. 1. Si dolo, vel (vt dixi *d. 1. ar. 1.*) magnæ imperitia id fecit, litem fecit suam, id est, damnum partis læsæ in se transtulit, cui tenetur restituere. *Bon. d. 10. q. 2. p. 4. ex S. Tho. &c. v. suprà d. 10. art. 1.*

Resp. 2. Si alioqui dignus suo munere, (tametsi id petens impetrauerit alijs dignioribus neglectis) per obliuionem, ex humana fragilitate errauerit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex proprijs, cum iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potiùs (secundùm alios) cum culpam Theologicam non commiserit: debet tamen reuocare sententiam, si potest sine graui incommodo. *Lay. l. 3. t. 6 c. 2. n. 11.*

Quæres 3. An sententia Iudicis iniusta obliget in foro conscientiæ?

Resp. Sententia iniusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis iuris simpliciter necessarij, siue feratur per falsò allegata, & probata, siue ex Iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiæ, manetque parti læsæ, tametsi non ap-

appellet, ius ſuum, licebitque, ſi abſque ſcandalo poſſit, recuperare bona. *S.Thomæ, Sayrus, Bonacin.d.19.q.2.p.4.Trull.l.8.c.1.d.7.* Ratio eſt, quia ſententia eatenus obligat in conſcientia; quatenus habet rationem iudicij; hoc eſt, vt eſt determinatio iuris, & definitio iuſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ*: quia in foro externo; vbi non tam veritas facti, quam probatio iuridica ſpectatur, ſententia prolata ſeruanda eſt, ad euitanda ſcandala, & incommoda, neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, vt litium ſit finis. *Trullench.l.8.c.4. d.7. ex Sayro, &c.* Vndè reſolues.

1. Is cuius bona per ſententiam manifeſtè iniuſtam adiudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter iuſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere, quia recuperat ius ſuum. *ibid.*

2. Qui ſciens per iniuſtam ſententiam mala fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec vnquam præſcribere poteſt. Quia ſunt aliena, & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribit, imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellauerit, cum non renuntiet ideò iuri ſuo.

3. Qui bona fide rem poſtulauit à Iudice, & bona fide accepit, intelligitque antè tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam iniuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bona fide, tempore ad præſcribendum neceſſariò non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. *Salon. Sayr. Trull. loc.cit.*

Quæres 4. Qui liceat Iudici circa munera? Reſp.

Resp. 1. Etsi à partibus munera liberalia accipiens, aliquando peccet, vel ob scandalum, vel ob periculum peruertendi iustitiam; acceptorum tamen dominium comparat, spectato iure naturæ.

Resp. 2. Etsi lex positiua munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad restitutionem antè sententiam Iudicis, nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, sed etiam inualida sit acceptio, *v. Bonac. in 8. præceptum q. 2. p. 8. Laym. l. 3. t. 4. c. 4. n. 9., & 10.*

Resp. 3. Si Iudex iniustè extorqueat munera, nolens facere quòd iustum est, & debet, nisi cadentur, tenetur restituere: vti etiamsi quid datum sit ad redimendam vexationem, v. g. ne iniustè faueat parti aduersæ; ne causam nimis differat. Quanquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituēdi. *Lay. l. c. ex Gab. & Reb. &c.*

DVBIVM III.

Quod sit Officium Aduocati?

Suppono secundum omnes, in Aduocato quatuor requiri, scilicet scientiam conuenientem, iustitiam causæ, fidelitatem, & pretium iustum: quod si taxatum est, non licet vltra hoc accipere: vbi non est taxatum, sufficit iustum naturale, vt *v. apud Bon.*

Resp. 1. Non potest sub graui peccato suscipere causam, quam scit esse iniustam. Ex causis autem ciuilibus, in vtramque partem probabilibus, & dubijs, potest vtramuis, etiam minus probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. *Vasq. Salas, C. de Lugo, Dian. p. 1. t. 2. R. 4.* Quia vtraque pars habet ius proferendi suas rationes in iudicio, ergo etiam Aduo-

catus patrocinandi: neque semper est verius, quod videtur probabilius; & forrè aliud erit iudicium Iudicis. *Bon. de pec. d. 2 q. 4. p. 9. & supr. l. 1. c. 2. d. 2. & in precepta d. 10. q. 3. p. 4.*

Dixi *Ciuilibus*: quia in causa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali casu grauiter peccat contra reum; ergo etiam Aduocatus *Fill. l. 40. c. 1.* Neque, quando actor contra possessorem agens, scit se nihil posse euincere, sed rem mansuram semper dubiam; quia tunc iniustè vexatur possessor; pro quo tandem Iudex debebit iudicare, vt *v. C. de Lugo, de iust. d. 41. n. 7. Sal. in 1. 2. d 1 s. vlt. n. 108.*

Resp. 2. In causa criminali, potest reum etiam sontem defendere, vt mortem aliamve pœnam euadat; quia Reus non tenetur ad pœnam, nisi conuictus; ergo potest per se, vel alium eam auertere, donec conuincatur. *Bonac. d. 10. q. 3. p. 4. n. 7.*

Resp. 3. Aduocatus tenetur pauperibus in extrema, vel graui necessitate, gratis patrocinari, sine notabili tamen suo incommodo. Ratio est, lex charitatis. *Nauarr. Caiet. Less. Fill. Bon. l. c.* Vndè resolues.

1. Aduocatus, qui sciens patrocinatur causæ iniustæ, tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Vndè parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis; quia fuit illi causa positiua damni: (similiterque si causam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit iniustitia, ratione partis aduersæ) Clienti verò suo, tenetur restituere ex peccato omissionis; quia ex officio tenebatur monere ignorantem causæ iniustitiam. Quod addo, quia si clienti constabat causæ iniu-

stitia

stitia, non tenetur illi restituere *Bon. d. 10. qu. 3. p. 4. Less. l. 2 c. 3. d. 5. Laym. Tann. q. 4. d. 6. n. 127.*

2. Similiter peccare, & ad restitutionem teneri, quando defendit articulum iustum causæ iniustæ, vt sic Aduersarium vexet, impediat, differat, aut peruertat, docet *Trull. l. 8 c. 5. d. 3. ex Cait. Sayr. &c.* Quia censetur defendere causam iniustam.

3. Quando causa nihil ferè habet probabilitatis, ita vt vix moraliter sit spes obtinendi, eò quod apud Iudices semper reijciatur, regulariter non licet suscipere; tum quia facit, vt cliens sine fructu tempus, & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. C. *de Lugo de iust. d. 41.* Quando autem cliens habet bonum ius in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat Aduocato eum defendere in causa possessoria, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alij. *v. Fag in p. 8 c. 47. num. 13. Molin. t. 1. t. 2. d. 81. Card. de Lugo loc. cit. n. 18.*

4. Aduocatus, antequam patrocinium causæ suscipiat, tenetur examinare eius æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare sincere: si enim falsa promissione, vel inani spe victoriæ, sumptibus inuoluat, tenetur ad restitutionem. *Bon. de pec. d. 2. q 4 p. 9.* vti & si qualitatem ac statum causæ, seu periculum eius perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuisset. Quod si dubium sit an eo casu litem prosecuturus fuisset, neque id vlla diligentia cognosci possit, non teneri Aduocatum ad damna resarcienda, docet *Bardi. d. 4. c. 29.* Quod melior sit conditio possidentis, dum de damno illato non constat.

5. Si

5. Si clientis causam minus probabilem, dicat esse omninò iustam, tenetur de damno, si cliens cognito causæ dubio, non fuisset litigaturus. *Bon. l. c.*

6. Si in progressu causæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & suadere, vt desistat; aliàs ad restitutionem damnorum obligabitur: quia cum stipendio sit conductus, tenetur ex iustitia monere. *Tan. l. c.* Neque potest vel ipse, vel Iudex suadere compositionem, cum damno partis, quia compositio non habet locum, nisi quando res est dubia. Si verò inducat ad transactionem, sine damno, deceptione, vi, & metu, non tenetur: quia nulli facit iniuriam, *Val. Azor. Less. Laym. Bon l. c.*

7. Non potest absolui, qui paratus est quasuis causas defendẽdas suscipere. *Suyr. l. 12. c. 23 n. 18.*

8. Non licet cum cliente conuenire de pretio, post inchoatam litem, sed vel antè cœptam, vel post finitam, ex *c. Infames 3. q. 7.* quia postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, ne prodatur. Nec licet pacisci de parte aliquota, v.g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, si victoria obtigerit, quia id grauiter prohibetur *L. Sumptus, ff. de pactis, L. Item, c. de proc. c. Arcentur, 3. q. 7. L. Si quis cod. de post.* Ratio est, ne præbeatur occasio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem, si iustum pretium non excedat, & dolus ac fraus absit. *v. Sylu. V. Aduocatus. Nau. c. 15. Fill. Lay. Bon. Sanch. l. 5. consil. c. 7. d. 9. & l. 37. & C. de Lugo l. c.*

9. Peccat Aduocatus, 1. Si cum non sit idoneus officium Aduocati exerceat, & patrocinetur. *L. Nemini ff. de Aduoc. S. Thom. 2. 2. qu. 74.*

est q;

eſtq; peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam iniuſtam ſecundum dicta c. 13. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti aduerſæ, habenti alias iuſtam cauſam, &c. *v. Nau. cap.* 25. *Fill. qu.* 3. 4. Si vtrique parti patrocinetur; quia repugnat, vt vtramq; partem æquè defendat. *Sylu. Sanch. conſ. p.* 2. *l.* 6. *c.* 7. *d.* 7. In diuerſis tamen cauſis, ſecluſo ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, in quà eſt Iudex vel Aſſeſſor, agat Aduocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet. *Sylu. v. Aduoc. q.* 2. 6. Si (tametſi defendat cauſam iuſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat, ſi in cauſa manifeſtè iuſta Aduerſarium decipiat, dummodò nulla vtatur falſitate, v. g. allegando falſa, &c. *S. Th.* 2. 2. *q.* 71. *a.* 7. *Sylu. Sanch. conſ. p.* 2. *l.* 6. *cap.* 7. *d.* 7. *Trul. l. c.* 7. Si adducat leges falſas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. *v. Fill. Trul. l. c.* 9. *n.* 9. Si accipiat mercedē iniuſtam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud iuſtum, quod habetur tale iudicio prudentum, attenta qualitate negotij, dignitate, ſcientia, & peritia Aduocati, & labore quem impendit, ac demum conſuetudine approbata. *v. Trull. l. c. d.* 5. 10. Si contractum vſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 11. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines patriæ ignoret, (vnde ſi graue damnum clienti obueniat, tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

10. Pec-

Digitized by Google

10. Peccat Aduocatus contra iustitiam, si rationes, & fundamenta clientis, quem iustè defendit, vel secreta causæ, detegat aduersario, vt ex alijs pro *Fagund. in p. 8. c. 47. num. 13. v.* etiam *C. de Lugo l. c n. 6.* teneturq; ad restitutionem, si eam ob causam cliens causam perdidit, victurus alias: quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad causam obtinendam, in fauorem clientis. *Azor. Fill. &c. ll. cc.* Limitant tamen aliqui; nisi periculum sit, ne pars aduersa graue damnum iniquè patiatur; quia aiunt, quilibet potest sine suo damno, graue damnum alterius prohibere. *v. Less. p. 2. c. 32. Azor. Regin. Fill. Lay. l. 1. t. 1. c. 5. n. 18.* Verùm hanc limitationem, cùm S. *Th.* alij non admittunt, nisi fortè Reus capite plectendus esset, & accusator iniustè procederet, tunc enim, aiunt, Aduocatus accusatoris deberet falsitatem prodere; si tamen spes esset profutura, accusatore priùs monito, vt desistat. *vid. C. de Lugo l. c.*

11. Aduocatus, si causarum expeditiones, cum præiudicio clientum differat, postponat, vel plures acceptet, quàm expedire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem; vt, & omnium damnorum, quæ per eius imperitiam, malitiam, negligentiam, cliens aut actor incurrit: non tamen tenetur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed maiorem vel minorem, pro causæ qualitate *v. Bonac. in prac. 8. d. 10. qu. 3. Less. l. 2. c. 39. d. 9. Lay. l. 1 t. 1. c. 5.*

DVBIVM IV.

Qua sit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris?

Resp. Tenentur ij omnes iustè fideliterq; exercere suum officium, siue ex debito muneris tan-

tantum, siue etiam ex iuramento. Item tenentur scire ea, quæ ad suum officium spectant, debitamq; diligentiam adhibere præstando omnia necessaria, terminos iustos petendo, & appellando, cum fuerit necessarium. *Bon. Escob. & comm.* Vnde resoluuntur sequentes Casus.

1. Peccant si odio, vel amore; spe, vel timore abutantur officijs suis, si secreta seruanda non seruent, si partibus, vel earum solicitatoribus, alijsue, tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium maius iusto, vel vltra pretium taxatum; si lites iniquas suadeant, &c.

2. Referens peccat, 1. si defectu studij, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid substanciale prætermittat. 2. si sit partialis conetur que vnius partis iustitiam magis, quam alterius explicare. 3. si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam euulgetur, vnde possint grauia incommoda sequi, v. g. Iudex recusari, &c. *v. Escob.*

3. Secretarius peccat. 1. Si iuramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sine præscriptio Iudicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, siue exagerando, vel imminuendo, siue immutando, aut inuertendo. *Escob.*

4. Tabellio, siue Notarius publicus peccat, 1. Si sine sufficienti peritia, (v.g. clausulas communes &c. ignorans) suscipiat officium. 2. Si iuramentum violet. 3. Si in depositione testium, aliquid addat vel detrahat, non leuis momenti. 4. Si ministro trãscriptori (cũ erroris pe-

riculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter custodiat, cum damno partium. 6. Si differat causarum expeditionem, vt pecuniam extorqueat. 7. Si testamentum scribat hominis rationis vsu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates necessarias, ex ignorantia culpabili, vel malitia, prætermittat, 10. Si testimonium aliquod necessarium, vnius rogatu, & alterius damno non exhibeat: si conficiat Instrumentum vsurarium, vel falsū præsertim in damnum tertij; si faciat, vt processus, & causæ veniant ad alios Iudices, vel Referentes, &c. quam ordo illius tribunalis postulat: quia multum interest habere hunc, vel illum Iudicem. *Escob. v. Lay. l. 3. t. 6. c. 2. Bon. in prac. disp. vlt. p. vlt.* 11. Si secretum violet, v. g. aperiendo parti aduersæ dicta testium, ante eorum publicationem; quod esse mortale contra iustitiam docet *Trul. l. 8. c. 7. n. 3.* ex *Nau. c. 25. n. 52.* 12. Si parti petenti instrumenta occultet, præsertim quæ continent legata. *Nau. l. c. n. 35. Syl. v. Tabellio Trul. l. c. 13.* Si acta occultet, vel parti petenti transumptum processu neget. 14. Peccat grauiter, si amisso instrumento antiquo publico, vel testamento aliud simile confingat.

9. Procurator peccat. 1. Si litem procuret iniustam. 2. Si plures causas suscipiat, quàm possit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quam iustum. 4. Si suadeat Reo, vel parti, vt iniustè veritatem neget. 5. Si sua incuria, negligentia, aliaue culpa, causa sit, vt lis perdatur. 6. Si nomine partis iuret, sine particulari eius informatione, cum periculo peierandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit futuri incommodi

modi metu, &c. *v. Escob. Lay. l. c. Bon. q. 3. p. 4. 8.* Si partes adducat ac concordiam iniquam. 9. Si differat causam vel peruertat Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. 10. Si falsos testes inducat. *v. Sayr. l. 12. c. 14. Fil. t. 40. c. 10. n. 294. Trul. l. 8. c. 6. d. 1.*

DVBIVM V.

Quod sit Officium Accusatoris?

Resp. Vt in accusatione seruetur iustitia, cauenda sunt tria. Primum est, calumnia, id est impositio falsi criminis, vel eius, quod sufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem restituendi, & subeundi vel pœnam talionis vel aliam arbitrio Iudicis. Secundum est, præuaricatio, id est collusio cum Reo, & simulata tantum accusatio. Quæ in criminalibus, si Reipub. damnum sequatur obligationem restitutionis inducit. Tertium est, tergiuersatio accusationis inchoatæ, absque iusta causa. Quod addo quia cū causa, v. g. ob imperfū Principis, vel Iudicis quod interfit Reipub. talem personam non puniri, vel infamari, vel quod in accusatione defectus substantialis sit commissus, potest desistere imò tenetur, si in progressu causæ cognoscat se errasse, si inciplat dubitare de crimine, si videat se non posse probare. *Fill. t. 40. c. 7. nu. 205.*

Quæres. An & quis teneatur alterum accusare?

Resp. 1. Priuatum ratò ad id teneri tum ex praxi timoratorum; tum quia alias tribunalia essent plena accusationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi 1. *Priuatum*: quia si quis à Repub. stipendium ob hoc accipiat, v. g. fiscalis, &c. re-

netur ex iustitia, & consequenter ad damna, ex omissione accusationis secuta *Fill. Bon. in 8. prac. d. 10. q. 3. p. 1.*

Dixi 2. *Rarò*: quia si ita exigat bonum publicum; v. g. si proditio imminens, vel graue damnum vitæ innocentis, aliter auerti non possit, & crimen facilè probari possit, tenetur etiam priuatus accusare, vel saltem denunciare: idque tamen ex charitate tantum, quæ restitutionem non importat. *Fill. Bon. l. c.*

Resp. 2. Accusare prohibentur. 1. Excommunicati proditores infames; idque in pœna criminis. 2. Filij, serui suos parentes vel dominos, ob reuerentiam. 3. Clerici in causa sanguinis ob indecentiam. *Less. lib. 2. cap. 3. d. 5. Bonac. loc. cit.*

Resp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam posito superioris præcepto, denunciare crimen 1. Si delinquens emendatus est sine periculo recidendi, & parti læsæ sit satisfactum; nec periculum imminent alijs; nec crimen est notorium quia sine causa proximi infamia sequetur. *v. sup. l. 2. t. 3. c. 2. d. 4* 2. Si crimen nosti sub secreto naturali, tanquam consultor, aduocatus, &c. Nisi tamen is, qui secretum commisit, innocentem, vel rempub. iniustè vexaret, nec vellet desistere. *Card. de Lugo de iust. d. 14. num. 142.* 3. Si inde immineat graue periculum honoris, vitæ, & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris nec posses. *v. Card. de Lugo d. 38. s. 2.*

D. V. B. I. V. M. Vl.

De Testibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in iudicio probationem, requiri duos testes, eosque debere. 1. Externo sensu percipisse id, de quo te-

teſtantur? 2. De eodem facto, & crimine, cum iiſdem circumſtantijs deponere; alioqui erunt teſtes tantum ſingulares, vt vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione maiores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quo minus teſtari poſſint, iuxta verſum vulgarem.

Conditio ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides in teſtibus illa requirit.

Hinc à teſtando reijciuntur. 1. Serui. 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis in criminalibus; in ciuilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine iuncti, & domeſtici, exceptis quibuſdam caſibus, apud *Leſſ. l.* 24 *c.* 3. *n.* 38. 6. Infames. 7. Periuri. 8. Socij criminis. 9. Perſonæ in opes, & villes. 10. Delirj & ſemifatui; ex quibus tamen ij, qui ſolo iure poſitiuo ad teſtandum ſunt inhabiles, poſſunt admitti in criminibus exceptis. Quo ſuppoſito.

Quæritur 1. An, & quãdo teneatur quis teſtari. 2. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falsa eſt teſtatus.

Reſp. 1. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex charitate, cum ita neceſſarium eſt, ad auertendum grande malum proximi, aut reipub. vel ex præcepto, cum Iudex ſeu ſuperior habens poteſtatem, ita legitimè præcipit. In quo vltimo caſu, ſi fugias, aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra iuſtitiam, ideoq; nec teneberis reſtituere, vt contra multos docent *Valent.* & *Leſſ.* Ratio eſt, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem ius naſcatur patti ex tuo teſtimonio, id ex præcepto oritur. Imo etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum, qui à Iudice citatus fugit,

git, vel teſtimonium fraude declinauit, cum ſit efficax & moralis cauſa, vt Iudex ſententiam ferat in alterius damnum: non tamen eſt improbabile, quod docet *Mol. Leſſ.* non teneri. Ratio eſt, quia citatio intimata nō inducit obligationem iuſtitiæ, ſed tantum obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantum eſt, & inobediens non autem iniuſtus *Leſſ. l. 2. c. 17. & 30. vid. Bon. Lay. ll. cc.*

Reſp. 2. Etiam legitimè & iuridicè interrogatus non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, vt conſiliarius aduocatus, medicus, &c. modo tamen non ſit neceſſarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum auertendum: tunc enim licet tale ſecretum detegere etiamſi iuraſſes te nulli dicturum; quia tale iuramentum non obligat, cum iure naturæ teneatis ad contrarium. *v. Lay. c. 4 num. 9.* 3. Si ex teſtimonio, tibi vel tuis immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel priuatum alienum præualeat, vt notat *Card. de Lugo de iuſt. d. 39. nu.* 10. Vnde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4. Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5. Si factum intellexiſti per iniuriam, v. g. aperiendo literas, cogendo alium ad reuelationem, &c. *Laym. l. 3. t. 6. c. 4. n. 5. Mol. d. 5. n. 5. 6.* Si aliter probabiliter in facto, non peccauerit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo tanquam de fure inquiratur. Ratio eſt, quia mens Iudicis eſt, inquirere de delicto. *vid. Azor. 3 p. l. 1. vlt. c. 27. Fill. Bon. d. 10. q. 3. p. 3. Laym. l. c.*

Reſp.

Resp. 3. Qui sciens falsum testatus est, per quod alteri fuit efficax causa damni tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ causantur. Item tenetur reuocare, cum pari suo damno, & periculo etiam vitæ, si Reus de ea periclitetur, & putetur reuocando aliquid effecturus, *Ita commun.* Ratio est, quia in damno æquali, potius habenda est ratio innocentis. *v. dub. seq. a. 1.*

Dixi 1. *Sciens*: quia si ex ignorantia inaduertentia aut obliuione inculpabili, falsum est testatus, etsi teneatur impedire, si possit, non tamen ad restitutionem, etiamsi Reus damnetur. Ratio est, quia neq; tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi 2. *Causa efficax*: quia si à parte rei falsum illud testimonium nihil effecisset, v.g. quia per falsa testimonia aliorum, iam tota causa damni erat data, ita vt Iudex ex hoc testimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur. *Less. l. 2. c. 30. & Lay. l. 3. t. 5. c. 8. & alij.*

Testis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si se occultet, ne rogetur casu, quod tenetur testari. 4. Si iudici iustè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicendâ veritate accipiat.

DVBIVM VII.

De Reo.

ARTICVLVS I.

An, & quomodo Reus teneatur fateri veritatem?

Resp. 1. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri suum crimen, sed potest Iudicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua restrictione, & in bono sensu, vt mendacium absit. Ratio est, quia tunc Iudex

non habet ius interrogandi, aut obligationem imponendi Reo. Ita *Less. & Laym. t. 6. l. 3. c. 5. Bon. d. 10. q. 3. p. 2.* Vnde resolues.

1. Reus non tenetur fateri crimen suum. 1. Si Iudex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoet; sine præuia accusatione saltem virtuali. 3. Si non præcessit semiplena probatio nec infamia, nec manifesta criminis indicia extent. Ratio est, quia in his Iudex non interrogat legitimè *Azor. Less. Fill. Laym. Bon. ll. cc. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

2. Nec tenetur, si dubitet, an Iudex legitimè interroget; quia nō tenetur parere cum graui suo damno, nisi constet superiorem posse præcipere. Ita *Less. Fill. Lay. l. c. Sanch. l. 6. consil. c. 3. d. 31. Salas. C. de Lugo &c.* contra *Sylu. Bon. & alios.*

3. Iudex tenetur Reo manifestare statum causæ, & quæ sint indicia, quo modo probetur delictum, &c. vt Reo constet an legitimè interrogetur: quia non tenebitur respondere alsoqui, & seipsum honore, alijsue bonis, quæ bona fide possidet, spoliare *Caiet. Nau. c. 25. num. 43. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

4. Si Reum iuridice quidam interroget Iudex, sed non nisi ex falsa præsumptione delicti v.g. an exierit ex tali domo, stricto ense, potest Reus (idem est de teste) licet sciat semiplene probatum esse id negare, si exijt quidem, non tamen facto delicto, sed ob aliam causam: quia si Iudex veritatem sciret non posset interrogare. Ita cum *S. Th. q. 69. a. 1. Sot. Fagund. p. 8. ca. 34. Dia. 3. p. t. 5. misc R. 66. C. de Lugo d. 40. n. 4.*

Resp. 2. Etsi communior, & verior sententia sit *S. Th. 2. 2. q. 69.* si Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conscientia apertè veritatem dice-

dicere, probabile tamen est etiam, quod ex *Syl.* docent *Sà*, & *Less.* non teneri saltem sub mortali in causis capitalibus, & grauioribus, si sit spes euadendi, & nullum graue damnum reipub. timeatur *Tan. d.* 4 *q.* 4. *d.* 5. *Card de Lugo d.* 40. *nu.* 15. vbi dicit esse sententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio est, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo v.g. mortis; tum quia inhumanum videtur, vt, qui conuinci non potest, teneatur præbere arma contra se, quibus occidatur, aut grauem pœnam, v.g. perpetui carceris, subeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi posse. *Bon. in* 8 *prec. d.* 10. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 17.

Dixi 1. *In capitalibus*: quia aliud est de causis, in quibus agitur de pœna Ecclesiastica, quæ est medicinalis.

Dixi 2. *Si spes sit euadendi*: quia absque ea, cessat ratio celandi veritatem. *Vnde resolues*.

1. Non semper opus est (iuxta dicta *Resp.* 2.) vt Confessarius Reum vrgeat ad crimen fatendum *Card. de Lugo d.* 40. *nu.* 20.

2. Post sententiam latam Reus, non tenetur confiteri crimen, quod antè iniustè negauit quia finito iudicio, finitur obligatio Rei *Lay. l. c.* Imò probabile est, nec ante sententiam ad id teneri, (etiamsi adhuc sit in potestate Iudicis) donec iterum interrogetur. *C. de Lugo d.* 40. *n.* 17.

Resp. 3. Si quis ad euitanda tormenta grauia, mentitus, falsum sibi crimen imposuit, per quod sit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Nau.* & *alios* docent *Angelus, Syl. Less. l.* 2. *c.* 11. *d.* 7. *Tann. de iust. d.* 4. *q.* 4. *dub.* 5. Ratio est, quia non est mentitus perniciosè, cum non teneatur tantis tormentis vitam

conseruare. v. Card. de Lugo l. c. Vnde resolues:

1. Talis non tenetur postea crimen reuocare quamuis antea periurio confirmasset, si prudenter metuit, ne ad tormenta reuocetur: quia etsi peieratione grauiter peccarit, hoc iam transijt, & non retractando nemini facit iniuriam; ideoque sufficit coram Deo pœnitere. v. Less. Tan. l. c. & q. 5. d. 4.

2. Si ex illa falsi criminis confessione, graue damnum alijs sequeretur, v. g. bonum Reipub. aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur, aut aliqui ideò in hæresim lapsuri essent, quæuis potius tormenta præferenda essent Tann, l. c. & q. 5. d. 4.

3. Si Reus tormentis coactus, denunciauit alium innocentem, tenetur sub mortali, ante suam condemnationem, & si tum non fecit, etiam post sententiam damnationis, reuocare: ad quod etiam à Confessario est obligandus. Ita ex communi Tol. l. 5. c. 66. nu. 7. Less. c. vlt. d. 15. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 103. Vbi subiungit 1. Si quis tamen sequatur, ipsaque praxi seruari aduertat eam sententiam quæ negat per reuocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denunciationem ante factam, vt docet Delrio l. 5. s. 3. Valent. d. 6. q. 13. p. 4. is consequenter existimare poterit, denunciantem in eo mortis articulo (saltem cum suo incommodo, & sub peccato mortali) obligatum non esse ad reuocationem; quia esset inutilis. Ita Tan. l. c. Licet ipse rectè censeat, fundamentum istius sententiæ minus esse probabile.

2. Monet idem Tan. nu. 105. cauendum esse Confessario, ne vel importunè sæpius Reo damnato inculcet retractationē denunciationis iniquè

by Google

què facte; vel retractationem factam imprudenter & cum scandalo euulget.

Quæres: An Reus teneatur reuelare complices?

Resp. 1. Si omnino occulti sint, nec alijs indicijs, aut testimonijs conuinci possint, non potest nec tenetur: si tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit. *Less. l. c. & Lay. l. 3. t. 5. c. 5.*

Resp. 2. Si crimen sit exceptum, tenetur etiam non rogatus, ideoque si nolit, (secundum *Nan.*) non erit absoluendus.

ARTICVLVS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?

Resp. Quando sententia est materialiter iniusta, lata tamen secundum allegata, & probata, etsi in conscientia non obliget; non potest Reus Iudici positiuè resistere; tum ob scandalum; tum quia tali casu Iudex habet ius sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter *Less. Sanc.* contra *Vict. Bon. C. de Lugo d. 4 n. 38.*

Dixi *positiuè*: quia Reo, etiam si verè reus sit, licet ante, & post sententiam, (quo ad mortem, vel pœnam morti æquiualentem, v. g. perpetuum carcerē) fugere. Ratio est, quia quilibet tam magnum ius habet ad vitæ suæ conseruationē, vt nulla potestas humana obligare possit, ad eam non conseruandam, si spes commoda ostendatur: nisi tamen bonum publicum aliud postulet. *Less l. 2. c. 31. d. 4.* Vnde resolues.

1. Regulariter Reo licet fugere, etiam si custos carceris graue damnum inde passurus sit; (saltem nisi iurauerit se mensuram) quia vtitur suo iure, & nulli facit iniuriam *Fill. t. 40. c. 4. nn. 274. Azor. Less. d. 5. n. 31.* nisi tamen charitas aliud

ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans. v. *Bon. d. 10. q. 3. p. 2. n. 13. Leſs. l. c.*

2. Multò magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à miniſtro apprehendente ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando; percutiendo, &c. *Ibid. & Regin. l. 24. n. 4.*

3. Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ, cuſtodes (præciſa vi & iniuria) decipere, tradendo v.g. cibum & potum vt ſopiantur, vel procurando vt abſint; item vincula & carceres effringere, quia cum finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licet alij captiui per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno, quia tantum eſt eius cauſa per accidens, cùm iure ſuo vtatur. Nec refert quòd leges & magiſtratus quidam tales effractores grauiter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione, quod vim intulerint cuſtodib., vel quod propter bonum reipub. ea pæna ſtatuta ſit. *Fill. l. cit. Tan. d. 4. q. 4. dub. 5.* ex alijs multis v. *C. de Lugo d. 40. ſ. 4.*

4. Illis, qui non ſunt miniſtri iuſtitiæ, licet non ſolum conſilio iuuare Reum, vt fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v.g. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere & ad eundem media proponere licet. *Leſſ. l. c. d. 6. n. 30. Tan. l. c. Sylu. Turr. Vaſq.*

5. Non tamen licet iuuare in effractione carceris; vt habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli Reo licita eſt, propter ius vitæ conſeruandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. *Leſſ. l. c. Bd. 10. q. 3. p. 1.*

Quæres. An Reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe iuſtam, & iuſtè pro-

processum esse, non licet, (licet tamen supplicare) quia id esset Iudici calumniam imponere. Imò iniustè appellans tenetur de damno. Si verò putet sententiam iniquam esse, aut iniustè processum esse; aut si diuersæ sint opiniones, potest appellare. *v. Tan. l. c. n. 100. C. de Lugo l. c. a. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum Reo?

Resp. Obseruanda sequentia. 1. Instruat eam, quod quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideoque siue sit nocens, siue innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio est, quia alias multi conantur se falso probare innocentes, vt à Confessario iuuentur: alij contra falsò se nocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Iudicibus, ipsiq; reuocentur ad torturam. Vnde expedit. 1. Vt non temere euulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Vt ad confessionem sacramentalem Reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur vel cogatur eadem fateri Iudici: ante tamen de contritione agendum est. *Delrio l. 6. c. 1. s. 3. Tan. d. 4. q. 3. dub. 4.*

2. Nec cogat importunis modis Reos, vt se tales fateantur; tum quia verè quidam rei non sunt, & victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & vera ad Deum conuersione: de hac ergo laboret, & sequetur bona confessio, non autem contra. *Tann. l. c.*

3. Ca-

3. Caueat, ne coram Reo censeat modum procedendi iudicialem; proindeque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cum non sit Confessarij ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam Auctores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum; non tamen id licet Confessario, ne ministerium eius infametur.

5. Non licet secundum *Concil. Antioch.* (C. 33., & 34. *Non licet*:) palma intercesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *v. Tan. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehensas in iudicio, ipsumq; modum processus, vt & prudentius possit in suo foro agere, & Iudicem, sicubi opus, prudenter admonere.

7. In confessione examinet, 1. An consortes criminis prodiderit, (si secundum supra dicta tenebatur) & quidem si falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem etiam cum periculo torturæ. *v. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 103.* & dicta *dub. superiore.* 2. Si saga sit, quo tempore, qua occasione, in magiam sit lapsa; vt si postea neget, conuinci possit in eodem foro. 3. De qualitate superstitionis, an ex animo Christianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falsa de Deo, & æternitate senserit, rebus sacris abusa sit hominibus nocuerit, præsertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios seduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confessæ aperiat fraudes dæmonis, instruatque, quomodo ijs deinceps occurrendum, atque inter cætera suadeat fidei professionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæ-

8. Sæpè non expedit, post supplicium Iudici significare. Reum, in extremis denunciationes reuocasse; tum quia Iudices id parui faciunt (quam rectè v. apud Lay & Tan. l.c.) tũ quia frangit sigillum sacramentale, si non petita licentia, innocentiam denunciati euulget, cũ eo ipso reuelet peccatum denunciantis. Quare si aliquando Iudicem monere expediat; rogandus est Reus vt id extra confessionem, & coram testibus dicat, eo fine, vt Iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confessione colligeret, (quod etsi difficile, non tamen impossibile esset docet. Ta. d.4.q.5. dub.4.n.85.) id Iudici aperire, ac pro Reo intercedere, periculosum est tum quia post publicatam Rei cõfessionem, ei non crederur; tum quia si plures audiat, hoc ipso aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione sigilli, tum quia si Rei cognoscant eum pro innocentibus intercedere occasionem arripient, eum calidè sua facinora celandi v. Lay. l.3.t.6.c.5 Tan. d.4.q.5. dub.4.n.95.

10. Etsi pro Reis, etiam iustè damnatis intercedere aliquando possit, maximè apud magistratum supremum, iuxta scripturam. Prouerb. 24. Erue eos &c. valdè tamen prudenter & moderatè id faciendũ: quia relaxatio potest esse illicita, Iudexque (non tamen Confessarius, nisi ea præuiderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione sequuntur; imo & ipsi imputabuntur, cum ex officio debuerit impedire. v. Bo. in 3. prac. d.10 q.2. & 3. Tan. de iust. d.4.q.5.d.4.

Digitized by Google

DVBIVM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?

Resp. Tenentur ij in primis, quando tale officium petunt, vel suscipiunt, sub graui obligatione, sufficientem habere scientiam: siue peritiam. *Nau. cap. 25. Anton. C. de Lugo d. 27. num. 1.* Deinde in curandis infirmis, seruare sequentes regulas. 1. Ordinariè debent sequi opiniones medicorum securas, & tutas. Ratio est periculum & damnum proximi. Ita *Bon. Lay. Sanch. 1. mor. c. 9.* 2. Quando certum aliquod est pharmacũ, quod nimirum certò infirmis profuturũ est, tenentur illud adhibere, omisso eo, de quo dubitatur: quia alias imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora; tũ quia alioqui salutem proximi indiscrimen adducerent: tum quia tenentur fungi officio, quantum possunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest remedium, nisi dubium de quo scilicet dubitatur, num profuturũ annociturum sit, possunt, imò debent illud adhibere. Ratio est, quia sic infirmi negotium vtiliter geritur, & si mors sequatur, ipsis non imputabitur, cum alias spes vitæ non habeat. *Laym. lib. 1. tr. 1. c. 5. Fill. num. 152. Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9.* Vnde resolues.

1. Medicus peccat, 1. Si absque sufficienti peritia grauem morbum curare tentet. 2. Si occurrente graui & insolito morbo, speciali studio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nocitum, quam profuturum. 4. Si medicamenta inexplo-

rata

rata, explorandi gratia adhibeat præsertim quando de ijs non est opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter vtilia. 5. Si non bene perspecta morbi natura temerè adhibeat remedia obuia, vel periculosa, præsertim cum discrimine vitæ, vel graui læsione. 6. Si agnito ægroti periculo, opportunè non adsit, aut necessariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid suadet Dei honori, vel præcepto contrarium, v.g. incantationem, pollutionem, superstitionem, &c. 8. Si facilè, & sine necessitate, à ieiunio absoluat, carnium esum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo constitutum contemnat. *v. Bona. l.c. Nauar. cap. 15. Azor. 1. p. l. 2. c. 17. Escob. l. 2. E. 3. cap. 9.*

2. Pharmacopola peccat. 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Si sine arte, vel diligentia medicamenta conficiat. 3. Si melle in potionib. pro saccharo vtatur. 4. Si vnum medicamentum pro alio (nisi tamen esset æquè bonum, & non maioris pretij) contra medici præscriptum, cum grauis damni periculo porrigat *v Salas dub. 34.* 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. *v. Escob. l.c.*

3. Peccat Chirurgus, 1. Si sine scientia, & peritia sufficienti, vulnera curare tentet, cum periculo erroris. 2. Si Medicum, quando grauitas vulneris exigit, non consulat. 3. Si lucri amore, curationem protrahat. 4. Si mercedem iusto maiorem exigat. 5. Si abortus causa venam aperiat, aliudvè remedium adhibeat *v. Escob. l.c.*

DVBIVM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum sæcularium?

Resp. Eæ patent ex dictis de septimo præcepto: ex quibus *resolues*.

1. Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat cum suspicione praui vsus. 2. Si paratus sit quodcunq; pretium etiam iniustum, ab emptore accipere. 3. Rem carius quam supremo pretio, vendat ob dilatam solutionem 4. Mercium defectum grauem occultum non aperiat, pondus, & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum iniuriam, monopolium iniustum instituat, merces omnes vnius generis sibi comparet, immoderato quæstu pro libito vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non nouit emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres & inutiles nouis admisceat, & vendat eodem pretio vtrasque. 8. Si iusta tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non soluat creditoribus, cum graui eorum damno. 10. Si mercibus soluat, quod pecunia debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publicè emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si iuret falsò, se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque dubitans de eius iustitia. 14. Si emat res, furtiuas, &c. *v. Escob. t. 2. E. 3. c. 12.*

2. Bibliopola peccat. 1. Si vendat libros prohibitos, vel lasciuos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. *v. Escob. c. 13.*

3. Argentarius, siue Aurifaber, peccat. 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento plus æris misceat, quam ars requirit, & emptoribus mixtionem non significet, neq; minuat

nuat pretium, 3. Si ex rebus furtiuis aliquid emat mala fide. 4. Si communem lapillum pro pretioso vēdat, vel pretiosum pro vili emat, &c.

4. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant. 1. Si iurent se tali die opus perfecturos, quod sciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quam ad opus sit necessarium; aut partes alicuius momenti, quæ supersunt, retineant, sine voluntate domini. 3. Si diem festū sine graui causa violent, per se, vel per suos famulos &c. *v. Escob. l. 1. c. 13.*

LIBER QVINTVS
DE RATIONE COGNOSCENDI, & discernendi peccata.
CAPVT PRIMVM
De Peccato in genere.
DVBIVM I.
Quid sit peccatum?

REspondeo. Est transgressio legis, siue, vt ait *Tol.* est voluntarius recessus à regula diuina, per quam regulam intelligitur præceptum tam naturale, & humanum quam diuinum: per recessum intelligitur actus (vel eius omissio) qui sit non tantum voluntarius, sed etiam liber cum aliqua actuali aduertentia malitiæ: quod addo, quia vt docet *Sanch. mor. c. 16.* cum *Vasq. Bon. d. 2. q. 2. p. 3. num. 3. & 12. &c.* non sufficit ad actum peccaminosum, libertas, & aduertentia quæuis virtualis, vel interpretatiua, qua scilicet quis aduertere poterat, & de-

bebat; nec quæcunque actualis, qua scilicet intellectus rationes commodi, & incommodi, in obiecto attendat: sed requiritur, vt aduertat moralem malitiam obiecti, aut saltem de ea dubium, vel scrupulum concipiat. Ratio est, quia sine ista aduertentia, non est voluntarium cum non sit cognitum; quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, nõ est sufficiens principium deliberandi de malitia, ideoq; nec libertas, ac proinde nec culpa: & censetur illa inaduertentia, naturalis, & inuincibilis obliuio. Addit tamen *Tan.d.4.de pec.d.5.q.5.dub.3.n.106.* non esse necesse, vt consideratio illa maneat actu, dum peccatum durat, sed satis esse, vt vel actu, vel virtute maneat, ita vt cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltem causa data: vt fit in ebrio, qui peccat, non vi præsentis, sed præteritæ deliberationis. *v. Baldel.l.1.d.36.* Verum recentiores communiter docent talem; v. g ebrium, non peccare formaliter, quando vsu rationis caret; sed malitiam eorum, quæ tunc fiunt contraxisse antè, dum præuidens malum, quod commissurus erat, eius causam dedit: aiuntq; dum quis actu peccat, semper esse, ac manere aduertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confusam vt *v. apud Scholas.* nam in ordine ad praxin, parũ refert, vt libet modo loquaris.

Resp.2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones, vt patet ex prima responsione. 1. Vt sit voluntarium, id est, vt fiat à voluntate consentiente. 2. Vt sit liberum, id est, vt sit potestate voluntatis facere, vel non, 3. Vt aduertatur malitia. *Ex quibus resolues.*

1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neq; est, neq; à voluntate est peccatum, nisi

nisi voluntas eum acceptet; ideoq; nec impedit communionem, siue is sit internus; vt cogitationes contra fidem, blasphemiæ, obscœnæ, motus carnis, etiam vsque ad effusionem seminis; siue externus ac violentus, v.g. stuprum virgini per vim illatum.

I. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas quæ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali; & voluntate Adami peccantis.*

XIX. *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali. Alex. VIII. die 7. Decembris 1690. damnauit.*

2. Defectu secundæ conditionis, subinde à peccato excusantur vehementissimi motus iræ aut concupiscentiæ, quibus vsus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3. Defectu tertiæ non peccat, qui die ieiunij, de præcepto nihil cogitans cœnat vel carnes comedit, etsi aduertat eas sibi delectabiles. Item qui lapidem proijcit per fenestram, non aduertens periculum læsionis, vel qui contractum vsurarium celebrat, non aduertens esse talem *Sanc. l. 1. c. 16. n. 21. Reg. l. 15. n. 75.*

4. Damna & euentus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate secuti & nullo modo præuisi, inculpabiles sunt; quia nec in se, nec in causis sunt liberi. Sunt verò culpabiles, si sint præuisi, nec diligentia sufficiens ex præscripto prudentiæ sit adhibita, ne sequerentur: eà verò adhibita, etsi postea eueniant, culpa vacant. Vti etiam, quando iuxta loci & temporis circumstantias, non apparet periculum mali, ideoque nulla cautela est adhibita. Ita *Vasq. 1. 2. d. 124 c. 2.* Quibus conformiter *Less. lib. 4 c. 3.* docet si negligen-

tia ebritatem aut euentus ex ea sequi solitos præcauendi, fuerit tantum venialis, etiam mala, quæ præuideri poterant, tantum venialia fore; quia cum non in se, sed tantum in causa sint libera, non possunt habere maiorem culpam, quam ipsa causa.

DVBIVM II.

An, & quando desideria, & delectationes sint peccata?

Per desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò simplex amor & complacentia obiecti cogitati, fruendo eius dulcedine, absq; desiderio executionis: solentq; dici morosa, non à mora temporis, cum momento possit perfici; sed quod voluntas, post plenam aduertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICVLVS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

Resp. 1. Desiderium absolutum, siue cogitatio cum voluntate consentiente absolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem speciem, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quã habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, & constat ex *Matt. 5. Qui viderit, &c.* Ratio est, quia actus interior habet suam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam obiecto. Ita commu.

Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit, sub tali conditione, quæ omnem malitiam obiecti auferat non est peccatum, saltem mortale: v. g. vellem prædari, si à Deo mihi permitteretur; si Iudex essem, malefactorem istum occiderem *Valent.*

to. 2. d. 6. q. 4. p. 4. Sayr. Salas in 1. 2. tr. 13. d. 16. sect. 27. Vasq. dub. 116. c. 2. Si vero conditio malitiam non auferat, est peccatum: vt v. g. si cogites, si non esset infernus, mœcharer, si non essem religiosus, fornicarer, si non haberem rationem mei status, vlciscerer, occiderem te. Item si id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, si dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumēdæ, si esset in tali statu secus enim est, si tantum ostendat, quid facturus fuisset in alio statu) *Bo. de mat. q. 4. p. 8. n. 9.* Ratio responsionis est, quia etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte obiecti voliti, in voluntate tamē ponit affectum committendi illud peccatum præciſa conditione non auferente malitiam, ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione *Caiet. Sanch. 1 mor. c. 2. Vasqu. Lay. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10.* Ex quibus resoluuntur hi Casus.

1. In omnibus, solo iure positiuo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hac *si prohibitum non esset*, v. g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio est, quia conditio omnem malitiam, quæ à sola prohibitione est, aufert. *Azor. l. 4. c. 6. q. 10. Sanch. l. 1. c. 2. Vasq. d. 116. c. 2.*

2. Idem valet in prohibitis quidem iure naturali, licitis tamen in aliquo casu, aut statu, si is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, si Deus mandaret, suspenderem furem, si essem Iudex; ducerem vxorem, si liceret si non essem Sacerdos, si essem liber à voto. Ratio est, quia hæc sub illo statu sunt licita. Rectè tamen monet *Sà V. Peccatum*, huiusmodi desideria esse

periculosa, & vitanda; atq; vt ait *Caiet. ib.* esse fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid. & Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 10.*

Vide propositiones damnatas suprà f. 67.

3. Etsi idem quidam, vt *Caiet. Sal. & Vasq.* vniuersim affirment de omnibus iure naturæ, & simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab obiecto; vt si dicas, si non esset peccatum, fornicarer: eò quod tunc consensus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet *Azor, Sanch. & Lay.* esse peccatum: eo quod sit intrinsecè malum, nec malitia sua, (quæ in consensum circa tale obiectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit; ideoq; voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter feratur: quia si tantum sit significatio propensionis naturalis in illud obiectum, non est peccatum. *Sanch. l. 3. c. 2. nu. 25. Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. v. C. de Lugo d. 16. nu. 376.*

4. Gaudere & delectari de opere malo, sub conditione, *si liceret*, v. g. in prædictis desiderijs efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi possit excusari à peccato, secundum quosdam Doctores si fiat tantum secundum appetitum rationale, siue voluntatem: (seclusa omni alio periculo consensus illiciti, & turpis motus; qui tamen quia communiter & connaturaliter sequitur, vix tutum videtur in praxi) non potest tamen excusari, si sit delectatio voluntaria apetitus sensitiui quæ propriè delectatio dicitur, fitq; communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio discriminis est, quia voluntas potest ferri in obiectum abstractum à malitia, cum sequatur intellectum, cuius est abstra-

abstrahere: appetitus verò, quia sequitur imaginationem, non fertur in obiectum, sub aliqua certa conditione status, vel temporis apprehensum, sed vt est in se; ideoq; talis delectatio est de obiecto absolutè malo. *v. Lay. Bon. de mat. q. 4. p. 8.*

ARTICVLVS II.

An delectatio morosa semper sit peccatum?

Resp. Si terminetur ad cogitatum opus malum secundum se est peccatum mortale, vel veniale, prout ipsum opus mortale, vel veniale est. Ita commun. ex *D. Th. 1. 2. q. 78. a. 8.*

Dixi, *secundum se*: quia si delectatio sit tantum de ipsa cogitatione, non autem de opere, non est peccatum; quia sicut cogitatione v.g. de rebus obscœnis in ordine ad docendum, vel concionándum, &c. bona est; cognitio autem de ijsdem rebus ex curiositate, est mala venialiter ita consequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam obiecto, non est mala, sed quandoq; bona, quandoq; venialiter mala. Similiter nec peccatum, erit, si delectatio versetur circa modum malè operandi, non circa ipsum opus malum, quo modo sine peccato sæpè nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus hominis, v.g. ex equo, &c. non secundum se, sed modus furandi, raptendi, artificiosus & industrius, modus cadendi inopinatus *Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 2.* ex quibus resolues.

1. Licitum est gaudere, & delectari morosè de effectu bono; secuto ex opere malo: quia tunc delectatio non est de obiecto malo.

2. Si talis effectus secutus sit ex opere secundum se quidem malo, hic tamen & nunc culpa vacante, vt v.g. quia factum est in somno, amentia,

tia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipso actu licere aliquando delectari, non quidem secundum se, sed vt est causa talis boni effectus, docent *Less. l. 4. c. 3. nu.* 105. & 106. ex *Vasq. 1. 2. d.* 105. *c.* 2. v. g. de solutione naturæ facta in somno. Ratio est, quia obiectū delectationis istius non est malum. *v.* Bon. *de mat. d. 4. p. 3. n. 8. Sanch. l. 1. mor. c. 2. nu.* 18. *Card. de Lugo de pæn. d.* 16. *num.* 389. Imò addunt, licere aliquando desiderare (affectu simplici, & inefficaci desiderio,) vt tale quid fiat sine culpa, v. g. vt in somno eueniant naturæ solutio, ob finem bonum: dummodò desiderium, non sit tam intensum, vt tale quid probabiliter causet; neque sit periculum consentiendi in talem voluptatē. Ratio est, aiunt, quia obiectum huius desiderij, aut gaudij, non est malum. *v. Less. & Bon. l. c.*

3. Non est peccatum, saltem mortale, si coniuges delectentur appetitu tantum rationali, de actu coniugij præterito, futuro vel possibili, respectu compartis præsentis, vel absentis. Item si sponsus desideret copulam futuram, aut de ea delectetur vel vidua de præterita. Ratio est, quia hi actus habent obiectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia si sponsus, aut vidua, voluntatē consentiat in delectationem sensitiuā & carnalem (quæ ex recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, vt docent *Less. l. c. t. 3. c. 6. Bo. Tann. Palaus, v. Dia. t. 5. misc. R. 2.* contra *Med. &c.* Quia verò ad suprad ictam voluntatis oblectationem, sensitiua & carnalis vt plurimum, imò etiam periculum consensus in fornicationem, consequitur oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, saltem in vidua, &

spon-

ſponſis; inter coniuges tamen, modo periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitiuam & veneream delectationemnon eſſe mortale, docent *Fill. Bon. de mat. q. 4. Sanch. Leſſ. l. c. d. 1. & Dia. t. 3. miſc. R. 36.* Tum quia ſtatus matrimonij hæc excuſat, vti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis cauſa inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus coniugale, licet per accidens opus non exerceatur.

4. Delectatio moroſa, de rebus ſolo iure poſitiuo prohibitis non eſt illicita modo non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g. ſi Carthuſianus, vel alius die ieiunij ſe oblectet de cogitato eſu carnium; quia nõ eſt de opere malo; cum lex tantum; veret comeſtionem externam. *Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Leſſ. l. 4. c. 3. d. 14. n. 111. & num. 113.*

5. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis de quo fuit delectatio: v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio vno, an pluribus in materia carnis, an de coniugata, moniali, conſanguinea. Quòd tamen limitat *Azor. Sà V. Luxuria, Salas to. 2. t. 13. d. 16. ſ. 6. nu. 59. &c.* ſi delectatio feratur in obiectum apprehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundum partem, v. g. in fœminam apprehenſam, vt nop ſuam, non tamen vt alteri nuptam, vel vt monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Leſſ. Ron. Dian. Palaus. vid. Card. de Lugo d. 16. num. 363.* Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in obiectum, ſecundum totam ſuam malitiam; aut etiam deſiderio efficaci, quod fertur in opus externum ſecundùm ſe, & vt eſt à

parte rei, ac proindè est eiusdem cum illo speciei, ideoque eius circumstantiæ semper fatendæ sunt *vid.Aut.cit.*

Resp. 2. Si quis sine causa, & necessitate actionem exerceat, ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter orituram,(v.g. ex curiositate legit, vel audit turpia) tamen sine directa intentione, & sine periculo consensus, peccat venialiter; si verò iustam causam habebat, nihil peccat, *vid.supra in 6. prac. l. 3.t.4 cap.2.d.4.*

Quæres: An voluntas delectationem carnalem positiuè reprimere teneatur?

Resp.1.Si voluntas plene eam aduertēs,negatiuè, & permissiuè se habeat, ita vt nec approbet, nec repellat, dummodò id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit vlterioris consensus, probabile est, quod docet *Caiet.Sanc.mor.c.* 12. non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem, tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus euitare; tum quia ex iusta causa illos licet permittere etiam secundum aduersarios.

Resp.2.In praxi tamen verius videtur, quod docet *Vasq.Azor.Less.Bec.*1.2.t.2.c.5.q.5. sine iusta causa eis non resistere, esse mortale: quia ferè semper voluntas est exposita periculo consensus; & contrarium credere, est nimia sui confidentia, & præsumptio. Moderatè *Laym.* vtramque sententiam probabilem fatetur, & ait, delectationem videri mortalem, nisi actum formalis displicentiæ circa illam elicias: si efficaciter animum ad alia diuertere negligas, cum facile possis, & speres te tali modo posse repellere, *vid.Lay.lib.*1.*trac.*3.*cap.*6.*d.*3.

D V

DVBIVM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICVLVS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

Resp. Peccata, quoad materiale, siue entitatem positiuam, specie distinguuntur ex obiectis formalibus, & circumstantijs speciem variantibus, quatenus eæ obiecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè distinguuntur ab oppositis formis, siue rectitudine virtutis, quæ priuant, remotè autem, & fundamentaliter, ex obiectis. Ita *Triden. d. 4. de pecc. d. 1. q. 2.* Ratio primæ partis est, quia omnes actus specie distinguuntur ex obiectis; peccata autem quoad materiale, dicunt ipsos actus. Ratio secundæ partis, quia priuationes proximè distinguuntur specie à formis, quibus priuant; sed peccata formaliter sunt priuationes rectitudinum oppositarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis specificatur proximè ex obiecto; ergo priuatio rectitudinis ex eodem remotè. *Ex quibus resolues.*

Peccata specie differunt, non tantum quæ diuersis virtutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extremè; vt prodigalitas, & auaritia: vel ratione diuersæ difformitatis, ideſt quæ adeò diuersa ratione & malitia eiusdem virtutis materiam attingunt, vt quantum est ex natura eiusdem peccati, non sit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propensio vtrumque peccatum committendi; qualia sunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICVLVS II.

Quæ peccata distinguantur numero.

Resp. Numero distinguuntur duobus mo-

dis. 1. ex diuersis obiectis numero totalibus non materialiter & physicè tantum, sed etiam formaliter ſ, & moraliter distinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Filliuc. t. 21. c. 8.*

Dico, *moralem*: quia etsi distinctionem numericam physicè sufficiat quæuis interruptio; in ordine tamen ad confessionem, non multiplicatur, nisi moraliter multi sint: quia sicut in confessione actus moralis ita etiam multiplicatio & distinctio moralis, attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita vt nec virtualiter, nec interpretatiuè manere censeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propositum. 2. Per cessationem ab actu voluntariam & liberam. 3. Per cessationem inuoluntariam & naturalem, siuè ea fiat per somnum, siue per distractionem ad alia. Per somnum quidem, quia cum in illo cesset vsus rationis, non continuatur actio libera & moralis: per distractionem verò quia per illam prior cogitatio fit inuoluntaria, ideoq; si ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vasq &c.* Quæ sententia, etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum, secundum *Fil. tr. 21. c. 8. num. 317.* Ratio est, quia etsi per hanc interruptionem, physicè actus multiplicetur, non tamen moraliter, quia hoc ipso, quod animus inuoluntarie distrahitur remanet interpretatiuè prior voluntas, cum non sit retractata, aut aliter interrupta. *v. etiam Baldell. d. 21. num. 3.* Ex dictis resolues.

I. Vnum numero peccatum committit, qui vno actu odij vel detractionis fertur in 10. homines;

mines; qui vno ictu duos occidit, qui vno actu vult omittere officium horarium per mensem, ieiunium per quadragesimam. Quia etsi hæc obiecta physicè sint plura sunt tamen vnum moraliter & formaliter, quatenus in vno actu hic & nunc coniunguntur. Ita *Nau. Fill, Bon d.2.q. 4.p. 1.* contra *Azor. Vasq. &c.* qui satis probabiliter dicunt esse peccata distincta. Verum siue 10. peccata dicas odisse v.g. 10. homines, siue vnum, parum refert cum vnum hoc illis decem æquiualeat, proindeque obiectis grauitas in confessione exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse indiuiduali constituit vt notat *Fill. Bon. Suar. de pæn. d. 22. s. 5.*

2. Actus voluntatis internus sæpius interruptus, & repetitus, licet physicè sit multiplex, moraliter tamen est vnum numero peccatum, in ordine ad confessionem, si consumetur in opere aliquo externo per eum intento, & causato, aut etiam in pluribus actibus externis, sibi inuicem subordinatis ad eundem finem: hinc v.g. qui furatur bibilothecam per totam noctem, etsi sæpius voluntatem furandi renouet, vnum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, sæpè voluntatem renouat, vnum homicidium committit. Ratio est, quia est vna actio externa ab internis intenta & causata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter vniuntur. *v. Baldell. d.21. num.4.*

3. Actiones externæ, licèt numero distinctæ, ad eundem tamen finem, & actum principalem relatæ, modo nō habeant distinctam ab illo malitiam, non distinguuntur ab ipso fine, & actu principali moraliter loquendo, & in ordine ad

Digitized by Google

confessionem: hinc oscula tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam committantia, & subsequentia, tanquam complementa & appendices operis, vnum numero peccatum sunt, vt docent *Nauar. c.6.num. 17. Azor. l.4.c.4.q.6. Fill. &c.* Ratio est, quia sunt vel initia, vel partes vel complementa, & appendices operis eiusdem actus humani, & obiecti, in quo omnia prædicta moraliter vniuntur.

Dixi, *complementa*: quia si similes actus non sunt initia, vel partes copulæ subsecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non consequantur distinguuntur numero: vt v. g. si quis de fornicatione glorietur: proindeq; illi in confessione explicandi sunt separatim, non autem priores, vt docet *Suar. to.4. de pæn. d. 22. s.1.*

CAPVT II.

De Peccatis in specie, mortali, & veniali.

DVBIVM I.

Quid sit peccatum mortale, & veniale.

Resp. 1. Mortale est, quod, ob sui grauitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo soluit, pœnamque æternam meretur, Dicitur, *mortale*, quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habitualem tollit, & morte animæ affert.

Veniale est, quod ob suam leuitatem gratiam & amicitiam non tollit, etsi feruorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur, *veniale*: quia saluo vitæ spiritualis principio, scilicet gratia, languorem animæ facilè curabilem infert veniamque facile consequitur.

Resp. 2. Mortale peccatum duplex est: aliud est mortale ex genere suo: aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est, quod per se ledit cha-

tita-

ritatem Dei, vel proximi, quoad personam, res aut iura vel nos ipsos corrumpit grauiter. Ita *Azor. l. 4. c. 9. Sanch. l. 1, mor. c. 3.* Vnde resolues.

1. Peccata contra bonum proprium commissa, vt plurimum sunt venialia ex genere, vt v. g. inutilis & vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas, cultus, & vestitus, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, vsu coniugij, timore, tristitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2. Peccata contra virtutes Theologicas, sunt mortalia ex genere suo, quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. veracitati, misericordiæ charitati. Item fere omnia, quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati scientiæ, omnipotentiæ diuinæ, eiusque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, bono, aut iuri proximi.

3. Peccata illa septem, quæ dicuntur capitalia non omnia sunt mortalia ex genere suo; quia non omnia grauiter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens fit per accidens mortalis, de quo *infrà*.

DVBIVM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale, fiat per accidens veniale.

Resp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorũ si vnum desit, fit veniale; quod alias ex se est mortale. 1. Ex parte intellectus, plena aduertentia, & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. Grauitas materiæ,

dum est morali iudicio prudentis, cui sequentes regulæ seruient. 1. Vt de materia iudicetur, non tantum ipsa secundum se absolutè est considerandæ, sed etiam respectiuè ad finem intentum; ad quem si parum facit, leuis est; grauis autem, si multum, vt docet *Vasq. 1. 2. d. 158.* 2. Attendendæ sunt circumstantiæ: quia sæpe fit, vt res ex se leuis attentis circumstantijs boni communis, vitandi scandali, &c. fiat grauis 3. An pars aliqua rei præceptæ sit grauis, ea spectanda est tum absolutè, & secundum se, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus repetitis, si plures materiæ paruæ, vel secundum se, vel secundum effectus à se productos moraliter coniungantur, fit materia grauis; quia tunc omnes moraliter reputantur pro vna. Contra verò non censetur materia grauis si paruæ materiæ, nec secundum se, nec secundum effectus relictos, inter se vniantur *Ex dictis resolues.*

1. Peccas mortaliter, ita vt fiat materia grauis si sæpè modicum furaris, & non restituis, iuxta dicta *l 5. t. 5. c. 1. d. 3. casu 1*, item si interruptim psalmos aliquod ex eodem officio omittas; si eodem die ieiunij sæpius parum comedas, eodem festo sæpius parum labores.

2. Non peccas grauiter, si diuersis festis modicũ labores, si quotidie in Quadragesima parum comedas. Quod verum est, etiamsi simul haberes propositum ita faciendi: quia cum ista moraliter inter se non vniantur singula sunt parua. *v. Sanch. l. c.*

3. Non peccat mortaliter qui diuersis diebus violat votum quotidie, aut singulis diebus modicum quid orandi vel paruam eleemosy-

nam dandi, si sit onus affixum diei, quia cum quotidiè cuiusq; diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat semper omittere: quia illud propositum non fertur in rem grauem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putat, etsi quis 100. vota diuersæ speciei, in materijs valde leuibus vno die implenda haberet: quia materiæ illæ cum sint independentes à se, non vniuntur. Si tamen similia vota non sint onus affixum diei, sed tantum dies præfigatur vt terminus, vltra quem executio non differatur, erit peccatum mortale postquam ad materiam notabilem peruentum fuerit.

4. Probabile est, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in causas pias vouisset, non peccaturum mortaliter, si tres non solueret: quia etsi talis pars absolutè in se spectata, si notabilis, comparatione tamen totius morali iudicio non valde videtur æstimanda. *v. Laym. l. 1. t. 3. c. 5.*

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens transeat per accidens in mortale.

Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch. &c.* 1. Ratione finis adiuncti. 2. Ratione finis vltimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi.

Scandala, Contemptus, Occasio, Finis, & Error
Hæc faciunt crimen de veniale graue.

De singulis dicam breuiter.

Resp. 1. Peccatum veniale transit in mortale, ratione finis adiuncti; vt si quis leuiter mentiatur ad copulam carnalem extorquendam: quia cum finis mortalis ametur, mortale est. Non tamen necessarium est in confessione exprimere

illud

illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſecluſa malitia mortalis finis, manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectus in rem aliquam; vt ſi v.g. vltimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valdè intenſe, & vehementer ferri in obiectum ſed requiritur, vt ap[illegible]ciatiuè illud ita æſtimes, ſaltem virtualiter, vt paratus ſit, eius cauſa tranſgredi præceptum obligans ſub mortali: vt ſi quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, vt malit feſto omittere ſacrum &c. quàm illis priuari. Notat autem *Bon.* hunc affectum, non tantum habitualem, ſed actualem eſſe debere, vt peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem, *contemptum abſolutum, & formalem*, quando nimirum ideo formaliter, & abſolutè præceptum violatur quia ipſi, aut ſuperiori ſubijci renuis, quod eſt peccatum ſuperbię conſummatæ; vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum vtrumque grauiter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolues.*

1. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubijci abſolutè nolis tamen hic & nunc in re modica; aut ſi authoritatem legis; vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio eſt, quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.

2. Si

nam dandi, si sit onus affixum diei, quia cum quotidiè cuiusq; diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat semper omittere: quia illud propositum non fertur in rem grauem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putat, etsi quis 100. vota diuersæ speciei, in materijs valde leuibus vno die implenda haberet: quia materiæ illæ cum sint independentes à se, non vniuntur. Si tamen similia vota non sint onus affixum diei, sed tantum dies præfigatur vt terminus, vltra quem executio non differatur, erit peccatum mortale postquam ad materiam notabilem peruentum fuerit.

4. Probabile est, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in causas pias vouisset, non peccaturum mortaliter, si tres non solueret: quia etsi talis pars absolutè in se spectata, si notabilis, comparatione tamen totius morali iudicio non valde videtur æstimanda. *v. Laym. l. 1. t. 3. c. 5.*

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens transeat per accidens in mortale.

Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch. &c.* 1. Ratione finis adiuncti. 2. Ratione finis vltimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi.

Scandala, Contemptus, Occasio, Finis, & Error Hæc faciunt crimen de veniale graue.

De singulis dicam breuiter.

Resp. 1. Peccatum veniale transit in mortale, ratione finis adiuncti; vt si quis leuiter mentiatur ad copulam carnalem extorquendam: quia cum finis mortalis ametur, mortale est. Non tamen necessarium est in confessione exprimere illud

illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſecluſa malitia mortalis finis, manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectus in rem aliquam; vt ſi v.g. vltimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valdè intenſe, & vehementer ferri in obiectum ſed requiritur, vt ap; ; ctiatiuè illud ita æſtimes, ſaltem virtualiter, vt paratus ſit, eius cauſa transgredi præceptum obligans ſub mortali: vt ſi quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, luſum, perſonam, vt malit feſto omittere ſacrum &c. quàm illis priuari. Notat autem *Bon.* hunc affectum, non tantum habitualem, ſed actualem eſſe debere, vt peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem, *contemptum abſolutum, & formalem*, quando nimirum ideo formaliter, & abſolutè præceptum violatur quia ipſi, aut ſuperiori ſubijci renuis, quod eſt peccatum ſuperbię conſummatæ; vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum vtrumque grauiter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolues.*

1. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubijci abſolutè nolis tamen hic & nunc in re modica; aut ſi authoritatem legis; vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio eſt, quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.

2. Si præcisè ex indignatione, malitia prãua consuetudine, aliauè causa, præceptum violetur, & non ex contemptu potestatis superioris, non est mortale; quia non est contemptus formalis, sed tantum interpretatiuus.

3. Est mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu iustæ legis humanæ. Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis (quod præterea tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut consuleret) denique facere aliquid ex contemptu Prælati vt sic, & vt à Deo authoritatem habentis; non tamen vt talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc posterius, non est contemnere absolutè & simpliciter, sed tantum secundum quid. *v. Sanch. l. mor. 5. Bonac. de pecc. d. 2 q. 3. p. 5.*

Resp. 4. Peccatum, vel opus indifferens, habens mali speciem, transit per accidens in mortale si ruina per illud proximo causanda, sit mortalis. Ratio est, quia tali operi superadditur aliquid, grauiter repugnans charitati. *v. dicta de scandalo, & Fill. t. 21. c. 6. q. 10. n. 212.*

Resp. 5: Veniale, vel opus indifferens, transit in mortale ratione periculi incidendi in mortale; quando quis sine sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis salutem animæ contemnit, cum tam probabili eius periculo temere se exponat. Vnde in confessione explicanda est species peccati cuius periculo se obiecit; quia eodem genere peccati peccauit. Proximum autem periculum censetur, quod frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit.

CA-

CAPVT III.

De peccatis capitalibus in specie.

DVBIVM I.

Quid sit Superbia, & quale peccatum?

Resp. 1. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis ex genere suo, si sit consummata & perfecta, id est, si quis ita excellere appetat, vt Deo, superioribus, eorumq; legibus subijci nolit. Imperfecta tamen, qua quis subijci non renuens ijs, quibus debet, & in suo tantum affectu se se magnificat, est tantum veniale, vt docent *Caiet. &c. V. superbia*, quia sine Dei, & aliorum despectu, plus iusto se efferre, non est grauis inordinatio: esset tamen grauis si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Resp. 2. Filiæ superbiæ sunt tres. 1. Est præsumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Est communiter veniale tantum: fit tamẽ mortale, si damnum Deo, aut proximo afferat, v.g. si præsumas iuri sdictionem Ecclesiasticam, potestatem ordinis sacri. Item officium Medici, Aduocati, Confessarij, &c. sine debita peritia. *Less. l. 3. c. 2. d. 3. & supra l. 4. t. 3. d. 9.*

2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris; vt si ambias Beneficium, vel officium; quo es indignus; vel illicito modo & medio; v.g. per simoniam. Est per se peccatum veniale, fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medij, per quod honor quæritur, vel ratione dãni, quod proximo infertur. Denique si moderatè honor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimitatis, vt docet *Lay.*

3. Est vana gloria, scilicet cupiditas inanis

gloriæ

gloriæ; cuius finis est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, siue veræ, siue fictæ, Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falsa, aut ficta; aut quæ non est digna gloria, vel non tanta; vt ex opibus nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re iudicant, aut sine debito fine. Est peccatum per se veniale mortale sæpè per accidens, sit dictũ est de ambitione. Imò vt contra *Angelum* rectè docet *Syl. Nau. c. 17. &c.* est tantum veniale res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam, v. g. concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, iuxta *D. Thom.* 2. 2. *q.* 132. Directè idque vel per verba, estq; iactantia, quæ est venialis per se, si sit de rebus bonis, v. g. ieiunio oratione, &c. etsi per accidens sæpè rationi damni, si sit falsa fiat mortalis; vti etiam 1. si quid dicat, contra gloriam Dei, vt Ezech. 28. *Deus ego sum*. 2. si prorumpat in contumelias, v.g. Non sum sicut ceteri hominum, adulter, &c. vt & hic 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5. si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo speciem habet; (quæ proinde in confessione debet exprimi, saltem quando cum iactantia de peccato coniuncta fuit complacentia eiusdem. Quod addo, quia si absque ea fuit. *Nauar. Palaus, & Diana tom. 2. tract. 4. R. 119.* docent, contra *Sanch. Lopez. Rodriq. &c.* non necessariò explicari. *v. Card. de Lugo d. 16. nn. 167.*) vel per facta, quæ si vera sunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Inuentio nouitatum; hæc enim solet vulgus admirari, vt peregrinas vestes, opiniones, &c. mortale, si notabiliter corrumpat iuuentutem, vel mores. Si verò facta falsa sint, est Hypocri-

sis;

sis; v. g. si quis boni aliquid faciat, vt videatur bonus etsi non sit: quæ ex se venialis est, nisi sit cum iniuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2. Inditectè, in quantum quis altero non vult esse minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum; & est Pertinacia, qua quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ: quæ est mortalis si oppugnetur veritas magni momenti; vel si sit coniuncta cum periculo tertij; v.g. si medicus cum periculo ægroti maneat in sententia. 2. Per voluntatem, & est Discordia: qua peccatur mortaliter, quando est circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent esse concordes. 3. Per verba & est Contentio, quæ est mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel salutem animæ aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & est Inobedientia. *v. Baldel.*

Resp. 3. His tribus superbiæ filiabus, respondet Pusillanimitas, qua quis nimium sibi diffidens, detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus est: veniale est ex genere suo; & fit mortale, si detrectes, ad quod teneris sub mortali. *v. Less. l. 3. c. 2. Lay. l. 3. s. 5.* Ex dictis resoluuntur sequentes Casus.

1. Audiens laudem alterius, vel suam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, si approbet, suspiciat, admiretur vt laude dignum. *Sanch, Bald. d. 29. l. 3.*

2. Vituperans alium ob vindictã non sumptam, aliudue graue malum, vel peccatum omissum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter, quia est species iactantiæ, & est cum approbatione peccati, & occasio committendi. *Ibid.*

3. In-

3. Inducens in ciuitatem nouos habitus, & præuidens, quod ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat alijs, vt ſumptus faciant ſupra vires, & poſtea non poſſint alere quos debent, vel creditoribus non ſatisfacere, peccat grauiter. *Bald. l.c.*

4. Exornare ſe nimium ex animi leuitate, vel vanitate, per ſe tantum eſt veniale. *Ibid.*

5. Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi mortalem eſſe dicit. *Bald. l.c.*

6. Simulare improbitatem eſt peccatum, (quia eſt mendacium & quidem ſcandaloſum poteſtq; eſſe mortale.) Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id, quod ex ſe eſt indifferens, & permittendo ab alijs accipi, vt ſignum improbitatis, cum tamen nec ex natura ſua, nec eorum intentione eſſe tale.

DVBIVM II.

Quid ſit Auaritia?

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus temporalium. Vnde ex hoc, & regula ſupra tradita, de peccato mortali, *reſolues ſequentes Caſus*.

1. Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

2. Cum verò eò excreſcit, vt eius cauſa diuinas leges præuaricari non dubites, fit mortalis.

3. Prodigalitas, quæ opponitur auaritiæ, & conſiſtit in defectu conſeruandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis leuior quam auaritia, quia minus habita virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis, & vxori pauperiem crees; ſi impotentem te reddas ad ſoluenda debita: ſi profundas bona Eccleſiaſtica, pijs cauſis obnoxia. *v. Leſſ. l. 2. c 47. l. 8.*

Reſp. 2. Filiæ Auaritiæ ſunt ſequentes.

1. Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos

obiur-

obiurgando, debita durè nimis exigendo quando creditor non est soluendo, &c. Hac aliquando peccari potest mortaliter, quando præceptum eleemosynæ, vel charitatis vrget, & tamen ex tali duritia non subuenitur *Nau. c. 27. Tol. l. 8. c. 26. v. dicta de charitate proximi.*

2. Inquietudo cordis, hoc est, vehemens, & inordinata applicatio mentis, ad aquirendas, vel conseruandas diuitias, cum inani & vano timore, ne non aquirantur, vel perdantur. Est mortalis, quando retrahit à spiritualibus, vel alijs, ad quæ ex præcepto graui obligantur, (v. g. auditione Missæ) vel inducit superfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis est, si sit de re bona, sed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, messe, vindemia, quando quis est in templo, vel vacandum est Deo. *S. Th. 2. 2. q. 55. a. 6. Reg. l. 23. c. 2. q. 3. Escob.*

3. Violentia: mortalis est, quando est iniusta, & circa materiam grauem.

4. Fallacia, siue dolus in verbis: potest esse mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5. Fraus, siue dolus in facto. Est mortalis ex genere suo contingitq; multipliciter in contractibus tam ratione materiæ (v. g. si ea vitium habeat, vel non sit qualis existimatur) quam ratione pretij. *Nau. c. 23. Tol. l. 8. c. 47. Escob.*

6. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam, aut debitam in damnum illius, mortalis est ex genere suo. Contingit ferè tripliciter: 1. Circa personas; quomodo Iudas Christum, Dalida Sampsonem, prodidit. 2. Circa res, vel immobiles (vt si miles manifestet hosti modum capiendi arcem) vel mobiles, vt si pecuniam, vestem &c. cuiuspiam absconditam, prædoni

ostendas. 3. Circa secretum, vel sibi commissum reuelando, (quod est contra fidelitatem & iustitiam, si quidem promissum fuit; quia est pactum oneroſum, vt docet *C. de Lugo l.* 14. *nu.* 139. & quidem mortale, si præuidere possis inde secuturum notabile aliorum damnũ, vel discordiam; alias veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod postremum, si fiat ideo, vt sciat secreta alterius est Curiositas; & si sit in re graui, per se est mortale: quod quia communiter ante apertionem nescitur communiter esse mortale docet *Tol. l.* 8. *c.* 45. *Bald. l.* 3. *d.* 21. *Nau. c. pen. d.* 6. *de pan. Mol. Laym. l.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c* 4. (qui addit eum, qui dolosè alienas litteras aperit, & legit cum alterius iniuria, vel damno crimen falsitatis cõmittere.) Dixi *per se esse mortale* quia per accidens potest esse veniale, vel nullum, si legitima authoritate, iusta ex causa fiat. *Vnde resoluuntur Casus seq.*

1. Litteras alienas aperire & legere, sæpè non est peccatum, si probabiliter scias, scriptas esse in tuum iniustum damnum, vel in iniuriam tuam cedere, quam intendas auertere; quia potes tibi consulere. Sic princeps potest aperire litteras, non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri publici quoties bono publico necessarium esse iudicant *Nau. c.* 18. *Reg. l.* 24. *n.* 60. *Escob. C. de Lugo d.* 14. *nn.* 148.

2. Communiter etiam peccatum non est, si consensus expressus habeatur eius à quo, vel ad quem mittuntur, (neq; lex specialis vetet. *C de Lugo l.* 5.) vel tacitus saltem; vt si facias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Escob. ex Nau. Regin. &c. l. c.*

3. Su-

3. Superior Religiosus literas suorum subditorum, (dummodo non mittantur ad superiorem maiorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit, siue ex Religionis statuto, aut consuetudine, siue ex suspicione probabili, quod mali aliquid contineant *v. Escob. Peirinum de relig. to. 1. q. 2. cap. 1. Dia. p. 3. t. 6. R. 55.*

4. Nec est peccatum, si necesse sit, vel expediat ad iniuriam alteri imminentem auertendam; dummodo non plus legatur, quam ad eum finem necesse est. *C. de Lugo l. c.*

5. Qui aperit, & legit existimans non contineri res magni momenti, venialiter tantum peccat. *Card. de Lugo l. c.*

6. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abiectas, recolligas, & iunctis partibus legas, ex sola curiositate, peccatum veniale est: nullum autem, (per se,) si vt ex illa notitia tibi prouideas: quia quod pro derelicto habetur in vsum suum conuertere licet. *Baldel. ex S. Anton. & Rosel. Syl. V. emptio q. 17. Laym. l. 3. s. 5. t. 3. p. 1. cap. 4. nu. 4. Dian. to. 2. t. 6. misc. R. 55.* Rectè tamen notat *Laym. l. c.* talem ex charitate teneri, non manifestare secretum ijs contentum, si damnum inde cuiuspiam prouenire possit, imo (addit) reuelans huiusmodi secretum (cuius notitiam etiam iustè acquisiuit) contra iustitiam peccabit si intelligat, audientes ea notitia vsuros, ad damnum iniustè inferendum. *v. Lay. l. c.*

Dixi, 1. *à domino proiectas*: quia si vel ab alio proiectæ (domino inscio) vel ab ipsomet casu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2. *in locum publicum* quia si in ignem,

vel fornacem, v.g. proiectæ sint, vt comburantur, peccas, si extrahas, & legas. *v. Card. de Lugo d. 15. nu. 150.*

Dixi 3. *Per se*: quia fieri potest, vt ea contineantur, quorum lectio sit perniciosa.

7. Qui furtiuè scripta alterius secreta, ipso inuito legit, peccat. Et 1. quidem peccato curiositatis; etsi faciet animo discendi, & sine suspitione damni 2. iniustitiæ: quia quisque habet ius secreti in suis scriptis, quæ alijs non vult esse communia. *Nau. cap. 15. Mol. to. 5 d. 36. num. 3. Regin. l. 24. c. 6. n. 119.* potestq; aliquando esse mortale, si nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valde cupiat esse secreta grauissimeq; sit laturus. *Baldel. d. 11. v. etiam C. de Lugo l. c.*

8. Quicunque secretum violat absq; iusta causa cum alterius damno, vel qui literas alterius iniustè aperit, ex quo damnum alteri sequitur, tenetur ad restitutionem *Bonac. d. 2. de rest. q. 1. p. 1. Trul. l. 7. c. 10. d. 32.*

DVBIVM III.

Quid sit Luxuria.

Resp. 1. Est appetitus inordinatus venereorum quorum vsus cum ex natura sua institutus sit ad conseruationem, generis humani, quod est magnum bonum hominum, & externum Dei, proindequi abutitur lædit Deum, & homines. Est mortalis ex genere suo. *v. supra l. 3. t. 4. cap. 2. & l. 5. c. 1. d. 2.*

Resp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plurumque sequuntur sunt octo: quatuor ex parte intellectus, & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis; cum quis adeò est addictus turpitudini, vt de cœlestibus non cogitet.

2. Præ-

2. Præcipitatio, qua quis ex eadem causa, sine consilio operatur.

3. Inconsideratio; quando in modo delinquit, inconsideratè agens, quæ statum vel personam dedecent.

4. Inconstantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, à pijs propositis mox deficit.

5. Amor sui; talis enim homo ob voluptates, se ipsum finem suarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: lasciuus enim solet à rebus diuinis abhorrere, imò ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præsentis sæculi: amor enim voluptatum carnalium, ita animum afficit, vt subinde etiam beatitudini æternæ paratus esset renunciare, si præsentibus frui semper permitteretur.

8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immersus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare vitam illicitis medijs propagare studet, &c.

Priores quatuor sunt mortales, quando finis vltimus in creatura ponitur: vel præceptum aliquod Dei, grauiter obligans, prætermittitur. Posteriores quatuor, si plenus sit voluntatis consensus, per se sunt mortales: ex indeliberatione vel alia actuum imperfectione, sæpe veniales, *v Escob. & Baldell. ll. cc.*

DVBIVM IV.

Quid sit Inuidia.

Resp. Est tristitia de alterius bono prout illud est diminutiuum propriæ excellentiæ, ita vt hæc directè sit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod inuidia destructum

optat

optat vel non destructum dolet. *Vnde resolues.*

1. Est ex genere suo mortalis: & graui ssima quidem atque in Spiritum S. si sit de ipsa gratia, vel auxilio Dei.

2. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac numerantur hæ: 1. Odium, de quo suprà. 2. Detractio, de qua *in præc.* 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est oblocutio mala de proximo ad tollendam amicitiam ipsius cum alijs; quam proinde susurro restituere tenetur, & iterum reconciliare; non secus ac detractor famam *v. in præc.* 8.

3. Si tristitia sit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel alijs times nocumentum, v. g. inimicus tuus est euectus ad officium, vt tibi facilius possit nocere, non est inuidia, sed timor qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus. *Lay. l. 3. t. 3. c. 10.*

4. Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit bonum, quod alter habet, ita tamen, vt illud alteri non discupiamus, non est inuidia, sed æmulatio seu zelus; qui si est circa bonum honestum, est laudabilis, si autem circa temporalia, interdum est venialis, vt si bonum dolenti sit improportionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem *Lay. l. 3. t. 3. c. 10 nu. 2.*

5. Si tristitia sit est ex bono alterius, in quãtum ille est indignus, non est peccatum: erit tamen, & quidem mortale, si vel Dei prouidentiam arguat, (estq; blasphemia) vel si ita afficiat, vt ducat homines ad malum imitandum. *Caiet. Lay. l. c.*

6. Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia crescat, ita vt te fiat superior, & ipsum incrementum excel-

len-

lentiæ apprehendas vt tibi malum, est proprè dicta inuidia; inuidus enim dicitur, quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. *Baldel. d. 29. t. 3.* & sic peccare solent: 1. Ambitiosi, & qui ex re aliqua quærit gloriam, quam cum in eo ponant, vt in illa re sint soli, ac singulares, doleant, & tristantur, si alij accedant. 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quouis bono alterius putant minui suum: sic mulieres v. g. facile apprehendunt, ac dolent, se superati bono alterius, v. g. formositate. 3. Senes respectu iuuenum, & quicunque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alij facile consequuntur. *Bald. l. c.*

7. Qui in aduersis suis, vel ob aliorum prosperitatem: optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse; vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alterum primò vidit, aut coniugem accepit, si tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (siue sit natiuitatis, siue coniugij) qui tot mala culpæ, vel pœnæ protulit, videtur esse tantum veniale (aliquando etiam nullum, vt Iob) si autem deliberatè intendat optare malum homini, siue sibi, siue alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale est. *Escob. & Marchant. man. cap. 3.*

DVBIVM V.

De Gula.

ARTICVLVS I.

Quid sit Gula?

Resp. Ea est inordinatus apetitus cibi & potus: opponiturque abstinentiæ, & committitur 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus iusto. 4. si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. *Laym. l. 3. s. 4. nu. 5.* Vude resolues.

1. Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantùm veniale; quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

2. Hinc probabile eſt, quod docent *Navar. Tol. &c.* & non repugnat *Lay.* ſecluſo ſcandalo & alijs, veniale tantum eſſe, vſq; ad vomitum ſe cibo & potu implere; idque etiam, ſi quis vomat, vt iteratò poſſit bibere: quod tamen, *v. Comedere, Sà alijq; multi* putant mortale *v. Baldel. Eſcob. t. 2. E. 2. c. 5.*

3. Vix dubium eſt licere eſu aut potu, aliterue creare vomitũ, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

4. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet ieiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde grauiter valetudini noceat, id aduertens; ſecùs, ſi leuiter tantum; vt v. g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes, & comportationes, ita vt venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6. Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano; tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ; tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat cauſa medicinæ, aliàue iuſta cauſa, v. g. extremæ famis in obſidione, in qua tamen ſic vitam conſeruare non teneberis. *Sanch. 1. mor. c. 8. Leſſ. Laym. l. 3. ſ. 4. Sà, Bon. Baldell. l. 3. c. 29.* Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui vt officium ſuum melius adminiſtrent hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cum ſanguinis, ſecundum multos, animatus non fuerit *v. Anth. cit.*

5. Ex

5. Ex genere quoque suo venialia sunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur, nimirum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, seu stupiditas nata ex crapula, v.g. vt non possit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præstanda ea, quæ ad salutem illi sunt necessaria vel ad quæ ex officio, aut alias sub graui peccato tenetur. *Baldel. d.* 29. *l.* 3. *n.* 15.

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quæuis inordinata, quæ omne peccatum sequitur; sed quæ mouet ad cantiones obscœnas, actus turpes, saltus, vel choreas inhonestas, &c. fitque mortalis, quando est inductiua alterius ad consensum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa sit in appetitu, istud in verbis, hæc in verbis, & gestibus diciq; semper aliquam inhonestatem, (licet per se, & secluso scandalo) venialem: v.g. scurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex leuitate ad risum excitandum: mortale tamen esset, si fieret causa delectationis venereæ. *Baldel. l c. Es cob. t. 2. E. 2. c. 4.*

Ex parte corporis; Immunditia, Vomitus, & Seminis effusio. Quæ vltima, si voluntaria sit, mortale est. *v. Laym. lib. 3 s. 4 Less. l. 3. c. 3. Baldel. l. 3 cap. 29.*

VIII. *Comedere, & bibere vsque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

ARTICVLVS II.

Quid sit Ebrietas?

Resp. Malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ in eo consistit, quod quis sine iusta, & graui causa, tantum ob voluptatem, aut ingluuiem, sciens volens, priuet se vsu rationis; non simpliciter, id quod fit in somno, modo naturali instituto ab auctore naturæ ad virium & imaginis Dei conseruationem; sed violenter, & modo innaturali rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, ac simul insuper priuando se proxima potestate vtendi ratione, ad omnem subitam necessitatem. Ita docent commun. Doct. *vnde resolues*.

1. Perfecta ebrietas, quà prædicto modo ratio planè sopitur, est ex genere suo mortale: quia censetur Deo iniurium, eius imaginem sic deturpare. Est communis Doct.

2. Non est peccatum, inebriare se ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. *Sylu. Caiet. Laym.*

3. Nec item est peccatum, si quis cogatur intento ense. *v. Less. l. 4. c. 3. d. 4. nu. 37. Azor. Regin. Baldel.*

4. Mortale est, alium inebriare, vel prouocare ad æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut aduertentia securæ ebrietatis, in se alioue. *Less. l. c.*

5. Si iusta causa est, vt v. g. si grande malum non possit aliter impediri nisi author inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ saltem ipsi non sit voluntaria, vt scilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cuius vi ignorata decipiatur. Vnde sic

posses

posses inebriare eos, qui alioqui essent proditurí vrbem, vel te abducturi. *Less. l. c. & Sanch. lib. 2. de mat. d. 11.* An verò hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam, dubium est. *Less. lib. 4 cap. 3 dub. 4. num. 32.* affirmat quia, inquit, licet suadere, & inducere ad minus malum, vt impediatur maius. *Laym. lib. 3 s. 4 nu. 6.* rectius negat; quia nullo casu licet inducere ad peccatum.

6. Si quis non præuidit periculum ebrietatis, & sic vino captus est, aut in auram exiens, vento turbatus est, nec hoc præuidit, vacat culpa. Vnde multi excusantur, qui prudenter sæpè iudicant, adhuc se haustulum facere posse sine noxa: desinent tamen prudenter id iudicare, si contrariam de se experientiam habeant.

7. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licet non nihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur nondum plena est ebrietas; ideoque tantum peccatum veniale, quamuis ex grauioribus, si deliberatè sit commissum. *v. Lay. l. c.*

8. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat *Less. dub. 2. nu. 30. & Regin. 1.* Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo vel quando domum deductus. 2. Si commisit ea, quæ nunquam alias sana mente solet, v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbarit domum vxorem verberauerit, &c.

9. Mala in ebrietate commissa, si præuisa non sunt, aut si adhibita cautio, culpa vacant.

DVBIVM VI.

Quid sit Ira?

Resp. Est inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio secundum *D Th.* dupliciter fieri potest 1. Ex parte modi irascendi, vt v.g. si nimiũ interius exardescas, vel exterius per signa nimis patefacias. 2. Ex parte obiecti, vt si vindictam appetas planè iniustam ob causam, vel si iusto maiorẽ, v.g. optando inimico mortẽ, quam non est meritus vel exequendam propria authoritate, vel denique licèt vindicta iusta sit, non tamen eam appetas vt iustam, sed vt satiatiuam animi tui maleuoli. *Vnde resolues.*

1. Si ordinatè appetatur vindicta, non est peccatum iræ: vt cum superiores irascuntur culpis subditorum, eosque puniunt, seu vindicant.

2. Ira inordinata, primo modo ante dicto, est ex genere suo peccatum veniale; potest tamen fieri mortale ex accidente, vt si addatur blasphemia maledictio, scandalum.

3. Ira inordinata secundo modo, est ex genere suo mortale: quia est directè contra charitatem *Bald. l. 3. d. 21.*

4. De filiabus iræ, quæ partim sunt ex Corde, vt Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, vt Clamor, Blasphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, vt rixæ, pugnæ, seditiones, vulnera, diuersimodè loquendum est secundum regulam suprà datam. Nam 1. Indignatio, quæ est inordinatus affectus ex eo quod quis reputet se indigne à tali tractari communiter est veniale: imò si ex iusto rationis iudicio procedat, nullum est. Posset tamen esse mortale, si cresceret vsq; ad deliberatum odium, & contemptum personæ grauem. 2. Tumor mentis. quo

quis

quis morosè excogitat diuersas vias vindictæ, ijsque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum sit, iudicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. *v. Tol. lib. 8. cap. 58.* 3. Clamor cum iratus extollit vocem, multa inordinatè & confusè effundens est venialis communiter, nisi aliud addatur. 4. Blasphemia est mortale, de qua supra. *lib. 3. to. 2. cap. 1. 5.* Contumelia, qua quis proximo malum aliquod obijcit cum intentione illum inhonorandi, est ex genere suo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliaue ratione potest superior, verbũ aliquod alias contumeliosũ obijcere: quomodo Christus vocauit Apostolos stultos; & Apostolus Galatas insensatos. In quo tamen peccari potest, si modus debitæ correctionis excedatur, vel subditus grauius dehonoretur, quã per delictũ meruit. *v. Bald. d. 34. nu. 16.* Itẽ vt docet *Caietan.* potest contumelia esse venialis tantum, si sit parua tantum; vel si sit tantum materialis, sine intentione dehonorandi, modo non sequatur læsio notabilis honoris proximi. Et sic excusantur, saltẽ à mortali multi parentes, dum filios vocant asinos, &c. item mulieres, pueri, & infimæ sortis homines, conuicijs se honerantes: quia cum fides ijs non habeatur, non læditur grauiter honor *vid. Bon. t. 3. q. 2. p. 5.* Deniq; si ioci causa, & per cõuenientem recreationem, leues defectus obijciantur, vrbanitas est, secundum *D. Tho. 2. 2. q. 72 art. 2.* dummodò alter non contristetur, nec ad iram moueatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, vt si imaginem, vel literas alterius cõculces, cõburas; tum directè, vt si virum honestum fuste

cædas ad ianuam eius cornua, &c. apponas, vel repræsentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc spectat subsannatio illusio, & derisio, quando fit signis, vt naso rugato, labijs extensis &c. intendendo proximi confusionem: quæ si sit grauis, vel saltem proximus ea grauiter contristetur mortalia sunt. *Bon. Mol. Baldel. l. 3. d. 3. &c.* ex *S. Thom.* Circa quæ: Nota. Quod qui per contumeliam læsit alterius honorem, teneatur hunc restituere, etiamsi fama non sit læsa. Hoc autem fieri potest, vel per honorificam, & amicam salutationē, vel inuitationē ad mensam, vel petitionem venię, (etiam subinde flexis genibus, & coram testibus) prout læso fuit grauis. *v. C. de Lugo d. 15. n. 53.* Adde, quod contumeliæ mortalis qualitatem in confessione explicare, non sit necessarium, vt contra *Fil. &c.* docet. *Az. Sà, Mol. C de Lugo d. 56. de pœn. n. 269.*

6. Maledictio qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, sub ratione mali, est ex genere suo mortale.

7. Rixæ, si modum non excedant, vti & leuiculæ pugnæ, veniales sunt: secus si progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim potest se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DVBIVM VII.

Quid sit Acedia?

Resp. Acedia, siue animi tædium, potest ex *D. Th. 2. 2. q. 35. a. 2.* dupliciter vsurpari. 1. Generaliter, pro omni animi remissione in exercitio virtutum, eo quod labor aliquis sit adiunctus: 2. Particulariter, pro tristitia, & tædio de diuina amicitia, eo quod per virtutum exerci-

tia

tia laborioſa ſeruare debeat, & ſic amicitiam illam non curet. *Vnde reſoluuntur.*

1. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cum ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

2. Acedia accepta ſecundo modo ex ſe eſt mortale; quia repugnat Charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facilè iudicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

1. Malitia, quà quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut quà ipſum pœnitet bene feciſſe, vel impleuiſſe id quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficium, v.g. deſiderando non fuiſſe natum, aut nõ agnouiſſe Chriſtum, &c. Eſt autẽ ex genere ſuo mortale.

2. Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3. Rancor, quo ij ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4. Torpor, cum bona fiunt non cum debito feruore.

5. Euagatio mentis, quà quis in exercitio ſpiritualium euagatur circa illicita; ſiue per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſiue per locutionem, & dicitur verboſitas; ſiue per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia. *vi. D. Th. q. 55. Lay. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l. 8.*

Culpabilis autem euagatio, mortalis erit, quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali; v.g. in recitandis horis canonicis, celebranda, vel audienda Miſſa. *Regin. Pala. de char. t. 6. d. 1. p. 3. Trul. l. 1. c. 6. d. 1.* contra *Tamb. de exped ſacrif. l. 2. c. 3.* vbi docet diſtractum eſſe voluntariè,

tariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantùm veniale, licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale, propter grauem irreuerentiam & periculum erroris.

Dixi *ad implendum præceptum* nam in oratione vel non præcepta, vel ſub obligatione tantùm veniali, eſt peccatum veniale tantum. *S. Thom. Nau. Suar. Leſſ. l. 2. c. 37. d. 11.* imò nullum, ſi non tam intendat orare, quam verba precum recitando, pio exercitio ſe occupare: quia non formaliter, ſed materialiter tantum orat; v. g. cum quis manibus laborat, pſalmos aliaſvè preces recitat, aut cantat, non animo orandi, ſed cauendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe. *Sanc. conſ. p. 2. l. 7. c. 2. d. 31. Trul. l. 1. t. 7. d. 10. v.* ſupra. *l. 4. c. 2. d. 2.*

LIBER SEXTVS

DE SACRAMENTIS.

HABEBIT hic liber Tractatus ſex; 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione: 3. de Euchariſtia. 4. de Pœnitentia. 5. de Extrema, Vnctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS.

De Sacramentis in genere.

CAPVT PRIMVM.

De natura Sacramenti nouæ legis.

DVBIVM I.

Quid sit Sacramentum?

RESP. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione Christi, vim habet sanctitatis, siue gratiæ iustificantis efficiendæ, & per consequens significandæ. *Vnde resolues.*

1. Ad essentiam Sacramenti requiri tria. 1. Vt sit signum stabile. 2. Vt significet veram sanctitatem. 3. Vt eandem efficiat ex opere operato, id est, vsu suo, & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, siue per actum aut dispositionem ministrantis, vel suscipientis: quæ etsi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen vt causa, sed vt conditio sine qua non.

2. A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam nouæ, quàm veteris legis; quia hæc nõ sunt instituta ad gratiam ex opere operato conferendam, etsi nihilominus sacrificium nouæ legis sic eam impetret ei, pro quo offertur (non vt Sacramentum, vsu suo & applicatione, sed per modum impetrationis) sed ad cultum Deo præstandum. *Con d.* 60. *n.* 22. 2. Figuras & sacramenta veteris legis, v.g. circumcisionem, transitum maris rubri, agnum paschalem, varias item purificationes, & consecrationes sacerdotum: tum quia à Christo non sunt instituta; tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac li-

Digitized by Google

et Circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiã, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, simpliciter & rigorosè; tum quia non contulerit gratiã, vt causa physica, vel vt causa moralis; quia nondum erat exhibita passio Christi & meritum, ex quo gratia pendebat; sed tantùm ex speciali priuilegio: tum quia non contulit gratiã formaliter quatenus Circumcisio, & ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei: neq; vi applicationis & vsus sui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidẽ præter omne meritum contulisset, quod est falsum *vid. Fil. t. 1. cap. 1. & 5. q. 8. & cap. 8. 3.* Ea quæ dicuntur sacramentalia, v.g. benedictio Abbatis, consecratio virginis: quia præcisè ex vsu suo, & opere operato, gratiam non conferunt: vti nec actus virtutum; præterquam quod hi sensibiles non sint. 4. Lotionem pedum Apostolicorum, insufflationem Christi in Apostolos, per quam Spiritum Sanctum illis dedit. Item verba Christi ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*: quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam 5. Martyrium, ob eandem causam: esto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. *vid. Scolast.*

DVBIVM II.

Quid circa materiam, & formam Sacramentorum seruandum.

Suppono, Sacramentum dupliciter sumi. 1. Per modum compositi physici, in quo res sensibilis, & actio, (v.g. in Baptismo, aqua, & ablutio; in Vnctione oleum, & vnctio,) dicitur materia. Et quidem oleũ, & aqua materia remota:

actio

actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut, quod eorum loco ponitur (vt in Matrimonio signum consensus) dicuntur forma. 2. Per modum compositi artificialis, & tunc dicta materia & forma, id est, res & verba, simul habent se instar materiæ; significatio verò eorum instar formæ. Hic quæritur de materia & forma priore sensu.

Resp. 1. Vt Sacramentum sit validum, debet inter materiam & formam, v.g. inter effusionẽ aquæ, & pronunciationem verborum, tanta esse coniunctio, vt secundum moralem hominũ æstimationẽ spectata natura cuiuscunq; Sacramenti, vna alteram afficiat; hoc est, vt verba censeantur cadere in talem rem, & cum ea vnũ totale signum constituere. *v. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. Suar. Conc &c* Vnde resolues.

1. In Baptismo, Confirmatione, Vnctione, & Ordine, requiritur talis coniunctio, vt dum minister verba pronunciet, moraliter censeatur etiam lauare, &c.

2. In Pœnitentia, absolutio satis diu potest differri; sicut in iudicijs, sententia post examen causæ.

3. In Matrimonio, vnius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiù moraliter permanere censetur: sicut in alijs contractibus. *v Con. hic art. 6.*

Resp. 2. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri substantialis, seu essentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio, etsi sæpe illicitè sit non tamen inualidum facit Sacramentum. Porrò substantialis mutatio materiæ dicitur, quando secundum communẽ vsum, & æstimationem hominum, differt nomine,

mine, & re ab ea quam Christus præscripsit: Accidentalis dicitur quando cum ea eundem retinet vsum,& nomen. Formæ mutatio essentialis est, quando non manet idem sensus: accidentalis est,quando manet. *Lay.l.5.t.1.c.4.ex commun.* Vnde resolues.

1. Nullum est Sacrmentum, si materia cruda consecretur siue hæc differat specie substantiali à pane, siue non: quia communiter non censetur, aut dicitur panis. Item si aquæ artificiales adhibeantur in Baptismo;quia nō habeant communem vsum, & nomen aquæ elementaris; esto physicè specie non discrepent. *vi. infrà de Baptismo.*

2. Valet Sacramentum etsi aqua Baptismi sit calida, &c. Item si panis Eucharisticus sit ater, fermentatus, &c.

3. Defectu formæ, Sacramentum est nullum 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes sensum: quod facilè fit initialibus, v. g. In nomine matris filij, &c. 2, Si magna fiat interruptio verborum, ita vt moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diuisim pronuncietur, v.g. vnus dicat, ego te baptizo; alter. In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & sensus falsus. *Fill.l.1.cap.4.q.5.v.Bon.q.2.p.1.*

Nil forma demas, nil ponas, nil variabis;
Transmutare cane, corrumpere, verba morari,
Tolet. lib. 2. cap. 19.

4. Forma valet, etsi non liceat, 1. Si omittas voces non essentiales, v. g. *Ego* & *Amen*, in Baptismo: *Enim*, in forma Eucharistiæ. *Bon. d. 4.q.3 p.1.nu.9.& 10, ex Suar.&c.* 2. Si quid addas, v. g. *In nomine Patris qui te creauit, &c.* 3. Si substituas synonima v. g. *abluo*, pro bapti-

zo.

zo. 4. Si tantùm transponas, vt, *Hoc meum est corpus; Te ego baptizo.* 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem; v. g. *hoc est Corpus mens*, vel *hic est enim Calix meus*. 6. Si interruptio fiat parua; v. g. *Ego te baptizo*, interponat, *ista aqua est nimis frigida*, vel *Custos verte folium. In nomine Patris, &c. Fill. l. c. v. Bon. l. c.*

CAPVT II.

De Ministro Sacramentorum.

DVBIVM I.

Quid requiratur, vt Minister det validè Sacramentum?

Resp. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides vel probitas, sed præter potestatem (& iurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio, seu voluntas, saltẽ virtualis & absoluta, vel huic æquiualens, faciendi nõ tantũ externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltem id quo facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid. sess. 7. can.* 11. Ratio prioris partis est, quia sacramenta operantur, non ex dispositione Ministri, sed virtute diuina secundùm institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris, quia ad confectionem Sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollatq; indifferentiam verborum & actionum: talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum potest referri.

Vide propositionem vt infrà vbi de Baptismo.

Dixi 1. *saltem virtualis*: tùm quia non sufficit interpretatiua, vel habitualis (qualis etiã potest esse in ebrio, & dormiente) cum actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seù

ſeù liber in ſe: tū quia actualis, quà ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit & conſulta, non tamen requiritur: cum enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur nimis durum, & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiuiſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta durat in aliqua actione, vi illius incepta, & continuata; vt ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio eſt, quia hoc ſufficit, vt actio illa ſit humana, & moralis. *Lay. l. 5 n. 1. c. 5.* Vnde reſolues.

1. Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factum, & verba Chriſti, non ideo conſecrat.

2. Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit Sacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit: quia non agit humano modo. *Lay. l. c.*

3. S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizauit; quia intendidit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

4. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, ridcat, & contemnat; imò etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio eſt, quia intentio generalis, qua vult quod Chriſtus inſtituit, præualet intentioni prouenienti ex errore priuato. *Bon. q. 3. p. 2. num. 9. Suar. Fill. &c.*

5. Non debet repetere ſub conditione conſecra-

secrationem, qui in ipsa fuit distractus; vel qui minores hostias ad altare detulit, de quibus maiorem consecrans, non explicitè cogitauit nec detexit.

Dixi 2. *Absoluta*; quia conditionata suspendit effectum, quod, præterquam in matrimonio, fieri non potest. *Vnde resolues*.

1. Validum est Sacramentum, collatum sub conditione præterita, aut præsenti necessaria, vel contingente, si conditio vere sit impleta: v.g. absoluo, te si vis dimittere concubinam, si capax es: baptizo te, si non es baptizatus. *Bon. l. c, num.* 18.

2. Nullum est Sacramentum, datum sub conditione futura, siue sit hæc contingens, vt absoluo te si restitues, si dimittes concubinam, &c. siue necessaria, ac adiecta animo supẽdendi Sacramentum, vt absoluo te, si cras sol orietur. *Bo. ab. Suar. Coninc. &c.*

3. Dubium est Sacramentum, collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili: v.g. baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno moriturum.

4. Grauiter peccat, qui administrat Sacramentum (excepto Matrimonio) sub conditione non solũ futura, (quod semper est mortale) sed etiam præsenti, aut præterita; siue in se sit prorsus occulta, quod etiam est mortale; siue humano modo cognoscibilis, quod tamen nullum est si fiat ex iusta causa rationabili: ratò venialiter, sæpius mortale, si absq; vlla causa. Ratio est, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sine nugatione in re graui, *vid. Bon. l. c. Suar. Con. &c. Scolast.*

DVBIVM II.

Quid requiratur in Ministro, vt licitè ministret.

Resp. 1. Præterea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, siue vt sit in gratia: tum quia Christo, cuius est Minister, debet se conformare: tum quia sancta sanctè sunt tractanda: tum quia ad hoc quidam singulariter ordinatur, & gratia peculiari donatur, ac proinde hoc curare præ alijs obligatur. Ita *Lay. l. c. & comm.* Vnde resolues.

1. Peccat grauiter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficientem iurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censura est prohibitus.

2. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc est extra statum gratiæ. *Bon. q. 3. p. 2. §. 1.*

3. Non tamen necessario præmittit confessionem, (nisi velit celebrare) etsi sit consultius: quia de hoc nullum est præceptum; & ad delendum mortale sufficit contritio. *Vasq. d. 136. a. 1. C. de Lugo d. 8. s. 9.*

4. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat & ministret solemniter in mortali, v. g. si baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties (quod etiam verum esse volunt *Sayr. Led.*, & *Bonac. Gran. cont. 3. t. 5.* de Diacono, ex speciali commissione baptizante) nisi fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absoluere moribundum, in statu peccati, non esse irreuerentiam, docet *C. de Lugo d. 8. s. 9. num. 151.*

Dixi 1. *ad id ordinatus*; etsi enim Laycus in necessitate baptizet, cum conscientia peccati mor-

mortalis; non peccare mortaliter, docent *Con. l. c. Fill. t. 1. c. 5. q. 10.* ex *Suar. &c.*

Dixi 2. *solemniter*: nam si sine solemnitate baptizet excusant à mortali. *Suar. Con. Fill. l. c.*

5. Alij qui conficiunt & ministrant, non peccant mortaliter, v. g. cum Laici in necessitate baptizant vel ministrant sibi inuicem Matrimonium; in mortali. Ita contra *Sylu. Vasq* & alios, docet *Suar.* cum alijs: qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ita etiam *Fill. Fern. Sanch. Con. q. 64. a. 6. dub. 1.*

6. Qui ministrat, etsi non conficiat Eucharistiam in mortali peccat mortaliter, vt habet communis, *Suar. Fill. Laym. Bon.* & aliorum contra *Vasq.* cuius sententiam *Diana* rectè notat esse probabilem, siue sit Sacerdos, siue Diaconus, vt *v. p 3. t. 4. R. 195.* Idem docet *Card de Lugo d. 8. n. 155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minùs videtur probabile, cum moraliter nõ sit, nisi vna distributio, & vna indigna administratio. Ita *Tann. n. 22. Henr. Fill. n 87. &c.* contra *Con. & Bon.*

7. Etsi probabile sit, quod docent *Syl. Caiet. Fill. tom. 1. t. 1. c. 6. n. 87. Nauar. & Sà. V. Ordo.* Diaconum & Subdiaconum, si cum mortali in ordine suo ministret; item Sacerdotem, & Episcopum, si sacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat; altaria templa, vasa conficeret concionetur, Eucharistiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter. Contrarium tamen videtur verius, vt docent *Suar. Vasq. Laym. Con. q. 64. a. 6 dub. 1. C. de Lugo l. c.* Ratio est, quia hæ actiones non tendunt proximè ad sanctificationem animæ, ex opere operato; sicut actiones sacramentales.

8. Non

8. Non videtur vera ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali corporalia, calices, reliquia, &c. *Sayr. Suar. Bon.d.1.q.3. p.2.* Quod ſi quis in mortale, (etiam laicus in neceſſitate) eleuat de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quam ſi Chriſtum in hac vita lapſum eleuaſſet: ſecùs tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ. *Bon.d 1.q.3 p.2. num. 12.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, vt exhibeat ac curet, non tantum quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem, ſiue ex natura rei, ſiue ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſanctè ſunt tractanda, & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. *Vnde reſolues.*

1. Peccat miniſtrans mortaliter: 1. ſi vtatur materia, vel forma falſa (vel extra neceſſitatem) dubia. *Bon.d.1.q.2.p.1.nu. 32.* 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quòd ſi verò dubium oriatur, & non tantum inanis ſcrupulus, (is enim reijci debet) an forma fuerit legitima, vel an legitimè, & integrè prolata, tunc etſi ſpeculatiuè probabile ſit formam eſſe legitimam; in praxi tamen iteranda erit ſub conditione, quia tutius hic eligendum eſt.

2. Peccat quoq; (grauiter vel leuiter, pro grauitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indeuotè pronunciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias contra Eccleſiæ morem, quamuis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpè eſt mortale,

tale, quando ea magna est, & in re graui. *v. infrà c.4. d.5.*

3. Peccat grauiter, qui ministrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex confessione, vel sit occulta indignitas, & ex negatione sequeretur infamia, vt patet ex praxi Ecclesiæ, & Christi, qui Iudæ Eucharistiam dedit. Grauius peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic cum eo conueniisset, aut qui non audens indignè celebrare, simularet Missam, eleuans hostiam non consecratam; quia quantum est ex se, dat occasionem Idolatriæ. *v. Bon. d.1. q.6. p.4. Suar. Con. &c. Scholast.*

XXIX. *Virgens memorus grauis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi. Innoc* XI. *9. Martij 1679. damnauit.*

CAPVT III.

De suscipiente Sacramentum.

DVBIVM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente?

Resp. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione vtentibus intentio percipiendi sacramentum interpretatiua saltem, requiritur, & sufficit (excipe Pœnitentiam) de qua infra. Ita comm. Theologi omnes cum *D. Th.* contra *Caiet.* qui putat in suscipiente nullam intentionē requiri, modo contrariam non habeat. Ratio responsionis est, quia sicut adultus non iustificatur sine proprio consensu; ita nec per Sacramentum initiatur & consecratur Deo, sine eodem consensu, si eius sit capax. *Bon. d.1. q.6. p.2.*

Dixi, *adultis &c.* quia cum tantum requirantur conditiones, iuxta subiecti capacitatem, parvuli

paruuli autem, & perpetuò amentes non sint capaces propriæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, & Ecclesiæ. *Fill.t.1.c.8.* Vnde resolues.

1. Paruuli, vti & perpetuò amentes, validè baptizantur confirmantur, commnnicantur, ordinantur, (quod vltimum nefas esset, priora autem olim permittebantur.) *Bon.l.c.*

2. Ægris ratione iam priuatis, rectè datur Vnctio, non tantum si ante petierint, sed etiam si fuerint Catholici, neq; constet esse id mortale: nam hoc ipso cẽsentur interpretatiuè voluisse & petijsse, quod alij Christiani, etiamsi de ea nunquam audierint. *C.de Lugo de sacram.in gen. d.9.nu.121 & c commun.*

3. Inualidum est Sacramentum. 1. quod qui suscipit cum intentione neutrali, habens se negatiuè. 2. quòd suscipit fictè, id est simulatè; non tamen, quòd fictè, id est indispositè. 3. quod per meram vim, animo omninò repugnante, suscipitur. *Bon. l. c.*

4. Validum est Sacramentum. 1. quod qui accipit, vult quod Christiani accipiunt; etsi non credat aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus suscipit; cum metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen graui metu, v.g. iniustæ mortis, initum, censetur irritum, vt docẽt *Sanch.l.4.de mat.d.12.& 14* C.de *Lugo d.9.n.133.* Et qui ordines graui metu coactus suscepit, etsi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, potestque secluso scandalo nubere, vt suo loco dicam.

DVBIVM II.

Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu suscipiatur?

Resp. Ad effectum Baptismi, & Pœnitentiæ, requi-

requiritur & sufficit, præter voluntatem sumendi Sacramentum, dispositio fidei, spei, & attritionis; non autem requiritur charitas siue vt gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua vero Sacramenta, quæ dicuntur viuorum; requiritur, vt sit in gratia: quia illa non primam, sed secundam tantum gratiam, id est augmentum tantum gratiæ conferunt. Etsi subinde per accidens dent primam, cum quis putat bona fide se carere mortali. *Laym. d. 6. Bon. d. 1. q. 6. p. 2.* Vnde resolues.

1. Etsi æqualiter dispositi, æqualem, magis tamen dispositi, maiorem Sacramenti fructum præter characterem, consequuntur: tum quia congruum est Sacramenta ita instituta esse, vt vberior gratia detur pro dispositione subiecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptismum, vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consacratam, cum instar alterius animalis; sine intentione sumendi, Sacramentum sumat, accipit quidem materialiter rem, quæ est Sacramentum, non tamen sacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui sumit Sacramentum ex causa famis, quod videtur intelligendum, si ex ea sola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti priuari, etsi sumpturus calicem, simul etiam leuare sitim intenderet. *v. Bon. l. s. n. 3.*

CAPVT IV.

Quid sint Sacramentalia, & quid efficiant?

Resp. Cæremoniæ Ecclesiasticæ, quæ vulgo dicuntur sacramentalia, sunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales

les autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, esus eulogiarum olim in vsu, confessio generalis, eleemosyna, benedictio ab Episcopo, vel Abbate consecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc versu:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

ad quæ etiam reuocantur tunsio pectoris, vnctio in Regem, & similes; item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipsæ sacræ, quæ in Ecclesia partim ab Apostolis traditæ, partim postea institutæ sunt, vt Exorcismi, insufflationes, prima tonsura, benedictiones & consecrationes variarum rerum, & personarum, vt Ecclesiæ, calicum, &c. ipsæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Ioannis, cerei, agni, signum S. Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant non ex opere operantis, cùm certum sit, sicuti per alia pia opera, sic etiam ijs nos mereri; sed ex opere operato.

Resp. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi sua, & per se, sed tantum, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris est, tum quia nusquam promissio gratiæ, aut remissionis peccatorum, ijs facta reperitur, tum quia peccatum etiam veniale non remittitur sine infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris est, quia id accomodatum est sacramentalium institutioni & consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur. *Con. q. 71. n. 3.* Vnde resolues.

1. Gratiæ præuenientes, & pij motus conferuntur per sacramentalia, per modum impetra-

trationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

2. Peccat grauiter, qui sacramentalibus falsam materiam supponit, vt pro aqua lustrali facienda, vrinam.

3. Sacramentalia quoque operantur beneficia corporalia, v. g. sanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Ecclesiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex singulari priuilegio; docet *Henriq. l. 1. c. 2. Sotus*, & alij. Quia (inquiunt) etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Ecclesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo Crucis (quod quidam etiam putant de nomine IESV) a Dæmone liberati fuisse dicuntur, quod tamen alij eorum virtuti obiectiuæ, quasi naturali, adscribunt; de quo plura apud Scholast. *v. Marat. d. 10. s. 1.*

TRACTATVS SECVNDVS.

De Baptismo, & Confirmatione.

CAPVT PRIMVM.

De Baptismo?

NOn agitur hic de Baptismo sanguinis, id est martyrio; nec de Baptismo flaminis, seu spiritus id est contritione, cũ voto Baptismi, vel desiderio, quia non sunt Sacramenta; sed de Baptismo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum.

XXVIII. *Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obseruat, intus verò in corde suo apud se resoluit.* Non intendendo, quod facit Ecclesia. *Alex. VIII. die 7. Decembris 1690. damnauit.*

DVBIVM I.

Quæ sit materia Baptismi?

Resp. Materia remota licita, est aqua consecrata; si haberi potest: valida, est omnis & sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis, & vsualis, qualis est putei, maris, paludis, pluuiæ, &c. item resoluta ex niue, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad calorem, saporem, & odorem, alterata sit, vt aqua sulphurea, lixiuium, iusculum, ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, vt vsum communem, & æstimationem aquæ retineat. Ratio responsionis est, ex *Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua*. Quam *S. Th.* confirmat triplici congruentia. 1. est maxima commoditas aquæ. 2. eius facillimus vsus. 3. aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio à peccato. *Vnde resolues.*

1. Inepta materia Baptismi, est saliua, lorium, lacrymæ, sudor, cereuisia; item aqua sic permixta, vt non amplius sit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v.g. lutum, brodium, vinum lymphatum: item aquæ artificiales ex rosis, herbis succisque expressæ, denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio est, quia morali hominum æstimatione non censetur aqua naturalis, & vsualis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. Bon. d. 2. q. 3 p. 3.*

2. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum alijs dubium est, v.g. de iusculo & cereuisia valde tenui; lixiuio, (& secundum *Granad. in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 3. d. 2.* aqua rosacea;) hinc in necessitate licèt illis vti, etsi postea Baptismus sub conditione sit repetendus. *v. Escob. Lay. Bon. ll. cc.*

3. Vti aqua impura, vel non consecrata, cum alia haberi potest, est graue peccatum, ob Sa-

cra-

cramenti irriuerentiam. *Bon. l. 1. c. 1. n. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 33. & alij quinque*, licet *Granad.* & *Quintanad.* putent non esse mortale vti non benedicta.

Resp. 2. Proxima materia Baptismi est ablutio. Quæ validè fit tribus modis, scilicet immersione, aspersione, infusione, iuxta praxin diuersarum Ecclesiarum, quæ seruanda est, ita vt morali hominum iudicio censeatur esse lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum est, quod praxis Ecclesiæ habet. Ratio est, quia quolibet horum modorum fieri potest ablutio. Et quidem trinam mersionem non esse necessariã constat ex *Concil. Tol.* Vbi tamen trina vel immersio, vel infusio vsitata est, sine graui peccato, extra necessitatem, non potest prætermitti, vt docet *D. Thom.* etsi alij, secluso scandalo & contemptu, dicant esse tantum veniale. *Laym. l. c. n. 4. Bon. l. c.* Vnde resolues.

1. Non verè baptizatur, cuius nulla pars immediatè tangitur, v. g. infans in vtero, vel cista, vel adultus, cuius vestes tantum sunt aspersæ. *Lay. Bon. ll. cc.*

2. Non requiritur ad valorem, vt qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen graue peccatum est; esto nihilominus moriturus esset baptizandus. *Laym. c. 3. n. 5.* vti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis, ream aperire, vt infans baptizetur. *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. n. 2.* vbi vnicum casum excipit, si nimirum mater sit morte digna, & si supplicium differatur, infans certo sit moriturus ante natiuitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* casum hunc, vix moralem & practicum esse. *v. l. c.*

3. Inualidus est Baptismus, 1. si quis labatur

Digitized by Google

in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. si formam pronuncians teneat puerum; & alter, abluat, aut aquam effundat. 3. si aqua è fonte prosiliente, aut stillicidio decidente, baptizandus ei se submittat. Ratio est, quia in his non tu, sed alter abluit. *Bon. p. 3.*

4. Ob probabilem vtrimque sententiam, dubius est Baptismus ideoque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione. 1. Si tantum vna vel altera gutta sit adhibita, v. g. si more aquæ lustralis multitudo sit aspersa. Quod sine necessitate non licet, cum ad ablutionem non videatur sufficere quicunq; aquæ contactus, sed requiri successiuus, cum aliquo motu. *Bon. l. c. n. 13.* ex *Suar. Con &c.* In casu tamen necessitatis, sic baptizare concedit *Merat. tom. 3. d. 2. s. 4. Granadus in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 4 nu. 12.* 2. si tantum sit abluta pars minus principalis, v. g. digitus manus vel pes. Nam si pars principalis v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantum crines sint tincti, licet *C. de Lugo Resp. mor. l. 1. d. 1.* hunc validum esse contendat. 4. Si infans tinctus sit inuolutus adhuc secundina sua id est, pelliculæ corpori innata. In necessitate tamen in prædictis casibus Baptismus debet conferri sub conditione. *Hurt. de Bapt. d. 2. d. s. 12. v. Laym. l. c.*

5. Cum terna vsurpatur effusio, aut immersio, ad nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; iuxta praxim Ecclesiæ, cauendum, ne ter, sed semel tantum pronuncietur forma. Quæ rectius ita profertur, vt ante tertiam ablutionem non finiatur; quia forma cum quacunq; prima ablutione; Baptismum constituit. *Regin. l. 27. c. 3. Laym. lib. 5. tr. 1. c. 3.*

DVBIVM II.

Quæ sit forma Baptismi.

Resp. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego te baptizo: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen.* Aqua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel, vt Arcudius vult, *baptizatur*) *seruus Christi, in nomine Patris &c.* Porrò quinq; sunt, quæ significantur in Prolatione formæ, iuxta quæ valor eius debet expendi. 1. Persona baptizantis saltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cum *Tò* baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma non haberet connexionem cum materia eamque non determinaret, cũ ablutio ad varios fines possit referri. 3. persona baptizandi: quia vti ablutio, ita & forma circa certam personam versari debet. 4. Vnitas diuinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine*. 5. Trinitas personarum: idq; explicitè, & distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill.c.3. Lay c.4. Bon.p.* 4. Vnde resolues.

1. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro Baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro Te, vtitur communi nomine, Græcorum more vel proprio; vel baptizo Petrum; vel qui honoris causa dicit, baptizo dominationem vestram. *Laym.c.4.n.9. Bon.p.4.nu 9. & seq.*

2. Valet forma, etsi omittat, Ego, & Amen: quia omnia significata per formam saluantur: secùs si omittat Te; quia non significatur persona baptizandi. *Ibid.*

3. Non valent hæ formæ: baptizo te in nominibus Patris, & Filij, &c. quia multiplicatur natura, seu essentia diuina. 2. baptizo te in Patre, & Filio, &c. vel cum Patre, &c. vel

per Patrem: vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto (vel in fide, virtute, maiestate Patris, &c., quam tamen alij dubiam esse volunt.) Ratio est, quia significatur diuersitas essentiæ, aut certè vnitas non satis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel Sanctissimæ Trinitatis, vel in nomine Dei vnius & trini; vel in nomine trium Personarum, vel Patris & Filij, omissa persona Spiritus Sancti. Ratio est, quia nó exprimuntur distinctè tres Personæ. 4. In nomine Domini nostri IESV Christi; qua tamen forma olim Apostolos vsos, sed ex speciali priuilegio, multi docent, alij negant, dicuntque eos baptizasse in nomine Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis nominibus aliarú personarú. Cùm ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filij ponatur nomen Christi, vel in nomine Christi, pro vice Christi intellexit; vel locutus est, vt doctor priuatus. *v. Aut. cit.*

4. Dubiæ sunt formæ ob sententiam vtrimq; probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus sancti; vel Baptizo te in nomine Patris, Baptizo te in nomine Filij, &c. Ratio est, quia non exprimitur vnitas essentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & spirati; vel in nomine omnipotentis, sapientis, & boni; vel in nomine ingeniti, geniti, & boni. Ratio est, quia trinitas personarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & potest apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, & Mariæ Virginis: quia dubium est de intentione Ministri; qui si eo sensu voluit dicere Mariæ, quo Patris, & Filij, & Spiritus Sancti,

non

non valet, cùm sit contra sensum essentialem à Christo intentum : si verò tantum voluit illam inuocare, vt coadiutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cum tantùm sit mutatio accidentalis *Fill. t. 2. c. 3. n. 50. v. etiam Lay. & Bo. ll. cc.*

XXVII. *Valuit aliquando Baptismus hac forma collatus.* In nomine Patris, &c. *prætermissis illis*: Ego te Baptizo *Alex. VIII. die 7. Decembris 1690. damnauit.*

DVBIVM III.

De Ministro Baptismi.

ARTICVLVS I.

Quis sit Minister Baptismi.

Resp. Validè ministrat omnis homo ratione vtens cuiuscunq; fidei, vel infidelitatis, status, aut sexus. Licitè, tanquam minister ordinarius, & ex Officio, Sacerdos habens iurisdictionem, aut commissionem; vel ex eius commissione, Diaconus, in casu tamen extremæ necessitatis omnis qui potest validè, etiam facit licitè teneturq; vt proximo succurrat. *Lay. l. 5. t. 2. c. 7.* Vnde resolues.

1. Non tantum Diaconus, sed nec Parochus, aut Episcopus, absque commissione, extra suam Diœcesim, vel Parochiam, (vel intra eam alienos) licitè baptizat: ideoque etiam peccant parentes, qui sine licentia sui Prælati, alieno deferunt prolem baptizandam, cùm violent ius Parochi *Lay. l. c.*

2. Diaconus non tantum in extrema necessitate, sed etiam in alia notabili, baptizare potest. Et quidem cum solemnitate, ex commissione Episcopi, vel Parochi; vt si v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudue graue impedimentum, id ipsi facere non possint. *Lay. l. c.*

3. Cum in necessitate conferatur Baptismus seruandus est ordo, ita vt si adsit, & non detrectet Sacerdos vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem: nisi fortè inferior melius noverit modũ, vt solent obstetrices, (quæ proinde examinari, & approbari debent à Pastoribus) vel alia iusta causa sit, vt quia virum ad parientem ingredi non decet. Quod si laicus baptizet præsente Sacerdote, & secundum quosdam etiam præsente Diacono, censent esse mortale; quia id laico tantũ competit, ob defectũ Sacerdotis, qui sine iniuria Ordinis & Sacramenti, talem licentiam dare non potest. In reliquis peruersio illius ordinis est tantum veniale, præterquam si coram fideli hæreticus adhibetur, quod volunt esse mortale. *Laym. c. 7. n. 4. Conineh.*

ARTICVLVS II.

An duo possint simul vnum baptizare?

Resp. 1. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptismus: quia dicens se abluere, cum non abluat, formam habet falsam, etiamsi vsurpet Græcorum, *baptizetur seruus Christi*, vel quæ putatur illi æquiualere, *Baptizet te Christus*, subintelligitur enim *per me*; alioqui si excludatur persona Ministri, vt sensus sit, baptizet te Christus, & non Ego, siue non per me forma nulla est. In causa tamen necessitatis, posse sub conditione ita Baptismum conferri, v. g. mutus formam nescius abluere, cæcus autem formam pronunciaret docet *Hurt. d. 2. diff. 6.* addit q; debere talem elapso periculo iterum sub conditione baptizari. *v. Escob. Fill. Cap. 4. Dian. p. 7. t. 3. R. 26. ex Chapeauill. Marsil. &c. Bon. d. 2. q. 2. p. 4. n. 23. Laym. c. 7.*

Resp.

Resp. 2. Si plures Ministri singuli abluant, & formam pronuncient, grauiter peccant contra ritum Ecclesiæ. De valore sic solet distingui. 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, vt causa particularis, inualidè baptizant, siue singuli dicant, Ego te baptizo, siue, Nos te baptizamus: quia forma, cuius sensus censetur esse absolutè & independenter baptizare, non cobaptizare, est falsa. 2. Si quisq; per se intendat baptizare, independenter ab alio, valide baptizat: quia omnia requisita ponit. Vt patet à simili in missa ordinationis, qua Sacerdotes nouiter ordinati simul consecrant cũ Episcopo, dummodò simul eodem instanti formam absoluant: si autem non simul absoluant; is tantum consecrat, vel baptizat, qui prius absoluit. *v. Fill. t. 2. ca. 4 nu. 71 & Bon. l. c. n. 25. Lay. c. 7.*

DVBIVM IV.

Quod sit subiectum Baptismi?

Resp. 1. Subiectum capax Baptismi, est solus homo viuus, ab Adamo descendens, nondum baptizatus.

Resp. 2. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam vsi sunt ratione: quia censetur eiusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint vsi ratione non valet Baptismus, nisi ante amentiam petierint *v. Bon. d. 2. q. 1. p. 6. Lay. cap. 6.* Vnde resolues.

1. Si puer inter baptizandum, nondum finita forma, moriatur, Baptismus est nullus.

2. Non valet Baptismus iteratus, ideoque vterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccat mortaliter fiuntq; irregulares, & in iure ciuili subiacent pœnæ mortis. Quas tamen

pœnas non videtur incurrere is, qui etsi sine iusta causa rebaptizat, sub conditione: quia intelliguntur de Baptismo absolutè dato, quando moraliter constat, priorem Baptismus fuisse validum. *vid. Laym. cap. 5. Bon. p. 5.*

3. Nondum perfectè natus est baptizandus si sit periculum, dummodò pars aliqua possit ablui: quia est homo vivus, nec certo constat esse incapacem.

4. Si dubium sit, an infans, viuat baptizandus est sub conditione.

5. Validè baptizatur, quem Minister putat esse alium; aut licet sit puella, quam putat esse puerum: quia intendit baptizare præsentem. Aliud est in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bonac. p. 4. nn. 36.*

6. Validè etsi extra necessitatem illicitè, plures simul baptizantur, hac forma: *Ego vos baptizo*, &c. *Bon. p. 4.*

7. Monstrum quod capite & pectore formam hominis refert, est baptizandum; secus si bestialem refert. Quod si verò caput tantum sit ferinum, putat esse baptizandum *Comitolus: Nau.* tamen & alij volunt differendum, donec certius cognoscatur; nisi periculum mortis immineret: tum sub conditione baptizandũ esse. Quod si habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num sit vnus homo, an duo, duplex Baptismus conferendus est, vnus absolutè, alter sub conditione, in ea parte, qua membra apparent imperfectiora. *v. Lay l. 5. tr. 2. c. 3. Bon. p. 6. & Rituale Romanum, tit de Baptismo.*

Resp. 3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, inuitis parentibus. Ratio est, quia vel auferun-

ferantur parentibus, & fit illis iniuria : vel relinquuntur, & fit iniuria Sacramento, quod exponitur irreuerentiæ. Quod si tamen possint Christianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his casibus. 1. Si parentes sint tua mancipia; tunc enim tui potiùs sunt, quam illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel vterque, vel saltem alteruter : quia tunc Ecclesia ius in eos habet. 3. Si alter parentum petat; tunc enim iusta eius voluntas iniustæ alterius præferenda est, in fauorē prolis & fidei. 4. Si infans sit in periculo mortis. 5. Si rationis iam compos puer petat : quia in negotio religionis est, sui iuris. In dubio autem de vsu rationis sufficit esse 7. annorum. *v. Lay. l. c. Fil. t. 2. c. 6. Bon. p. 6. n. 12.*

Quæres. An Baptismus aliquando repeti possit, & qua forma?

Resp. Cùm temere rebaptizare sit mortale ex obiecto, quia est in genere sacrilegij, dum conaris ministrare Sacramentum incapaci: hinc ad hoc, vt non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptismo, sed sufficit, si pro eo sint coniecturæ; vt v. g. quod quis natus & educatus sint inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicuius momenti occurrant : leue enim, vel metaphysicum dubium non sufficit, sed requiritur graue & mortale, vel saltem rationabile. In quo inclinandum esse in fauorem baptizandi, rectè monet. *Lay. c. 3.* ex *Suar. & alijs* Vnde resolues,

1. Sub conditione baptizandi sunt. 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (secundum supradicta) sunt baptizati : 2. infante expositi & reperti sine scheda testante de Baptismo; secùs si cum ea. Ita *com. Quintanad.* tamen

t.1.f.16. & 14. contendit etiam hos esse rebaptizandos. 3. baptizati ab obstetricibus veneficis; præsertim si fatuæ, vel conuictæ fuerint aliquando non recte baptizasse. Lay. c.5.n.3.

2. Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob necessitatem baptizatos promiscuè omnes sub conditione rebaptizare, (quando obstetrices bonæ, & benè instructæ censetur,) nõ licet; quia de valore baptismi prudenter, & rationabiliter dubitari non potest. *Suar. Lay l.5.t.2.c.5.* qui tamen contrariam consuetudinem quorundam Parochorum damnare non audent eò quod experientia didicerint obstetrices non ratò fuisse deceptas à diabolo, ideoq; reuera periculum aliquod sit animæ, ob quod irreuerentia cesset: additq; eam consuetudinem approbatam fuisse à Pastorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamq; sententiam tenet *Syl.* apud *Dian.p.5.t.13. R.86.* & ipse *Dian. p.9.t.6.R.35.* cum *alijs* 2. censet eam probabilem habereq; locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet sint adulti; quod *Car. de Lug R. mor. l.1.d.2.* rectè limitat ad illas circumstantias, in quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Deniq; etiam *Quintan.t.1.f.6.* docet, infantes supradictos ferè omnes rebaptizari posse sub conditione.

3. Peccat grauiter Minister. 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium iuris, vel facti maner, num validè sit baptizatus: quia tenetur proximum liberare à probabili periculo grauis mali, cùm facilè potest, *Lay l.c. Quint. l.c.* 2. si non diligenter inquirat in tali Baptismi valorem, nisi de hoc aliundè constet. *Qui. t.1 f.6.7.*

4. Non est rebaptizandus, de cuius Baptis-

mo

mo habetur testimonium vnius oculati testis, licèt fœminæ; dummodo non sit suspecta, nec aliud obstet. *Lay. l. c.*

5. Qui verè & rationabiliter dubitat de suo Baptismo, tenetur petere Baptismum, & Parochus ei conferre. *Quint. l. c. s.* 13. & 19. & interea abstinere ab vsu aliorum Sacramentorum.

Resp. 2. Baptismus sub conditione, hac forma conferendus est: *Si baptizatus es, non te baptizo: si nondum es baptizatus, Ego te baptizo in nomine, &c.* Ac licet sufficiat, sola mente conditionem apponere, si ex omissione non timeatur scandalum; tutius tamen est, exprimere verba saltem ista: *Si non es baptizatus &c. v. Tol. l. 2. c. 19. Lay. l. c. Suar. d. 13. Fill. t. 2. c. 4. q. 9.* Patrinus autem in hoc baptismo necessarius non est nec adhibendus: *Quin. l. c. s.* 8.

DVBIVM V.

De Cæremonijs Baptismi.

ARTICVLVS I.

Quæ seruanda circa cæremonias baptismi.

Resp. Cæremonia Baptismi petendæ sunt ex Agenda cuiusq; Ecclesiæ. Vniuersim tamen circa eas seruanda sequentia. 1. Baptismum extra necessitatem absq; peccato non posse cõferri, nisi in aqua consecrata. Quæ cum deest; habetur formula breuis in quibusdam Agendis, ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quod si etiam hac formula careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. 2. Baptismum solemnem non conferendum, nisi in templo, & loco ad id deputato, nisi filijs Regum, & Principum, quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis: interim quoad hoc, in magnatibus & nobilibus conniuetur in multis locis, *Lay. ca.* 8. n. 8.

n.8. 3. Infantes ex consuetudine deferendos ad Baptismum, circa diem octauum; nisi prius sit necesse, vel nisi, sit grauis causa dilationis, (v.g. quia patrini sunt expectádi) in qua tamen non licèt communiter extra necessitatem, priuatim baptizare, & postea adhibere solemnitates, sed præstat expectare aliquam diu. *Lay. c.6 n.8.*

4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omissis alijs. Quia vel fiet in Baptismo solemni quod prohibet *Trid. sess.7. cap.3.* vel priuato: sed in hoc prohibet *Clementin. unica*, illas adhibere, nisi sit filius regis, aut Principis. De patrino tamen vsus habet, vt & tunc adhiberi possit, etsi non sit necesse. Et multi putant adhibitum non contrahere cognationem spiritualem, nec verè patrinum effici, vt *Sanc. Rodriq.* contra *Lay.* & *Suar.* quorum tamen sententia videtur probabilior.

5. Cum in necessitate, vel aliam ob causam, (nam ob grauem causam, v.g. iustum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) Baptismus sine cæremonijs est collatus, ea cessante, illæ solemniter in templis sunt supplendæ. Quod tamen non est moris in hæreticis conuersis, ne plebs putet nos eorum Baptismum improbare. *Lay. c.8. nu.* 10. Imò in alijs ommittere, secluso contemptu, esse tantum veniale docet *Possen. de off. Cur. c.* 6, p. 23. Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ supplentur, non contrahere cum eo cognationem spiritualem. *Dian. p.3. t.* 4. R. 260. ex *Poncio* dicit esse probabile.

6. Si Baptismus collatus deprehendatur fuisse inualidus, non ideo repetendæ sunt cæremoniæ.

AR-

ARTICVLVS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

Resp. 1. Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de fonte suscipiunt in suam curam. Vnde eorum officium est baptizatum de rebus fidei instituere, orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur, si id ab alijs non fiat. *Lay. l. 5. t. 2. c. 9.*

Resp. 2. Vt quis valide sit Patrinus, non certa ætas, sed requiritur. 1. Vsus rationis. 2. Vt ipse sit baptizatus, (quia non potest esse pater, qui ipse nondum sit natus.) Et quidem, vt eius Baptismus fuerit validus: quia accessorium sequitur principale. 3. Vt à Parentibus, vel Parocho, ad hoc designatus sit: ad quod videtur sufficere, si etiam vltro se ingerens sit admissus; designatos autem ritè à parentibus, Parochus, non validè mutat. *Dia. p. 6. t. 7. R. 50. 4.* Vt in ipso Baptismo (quia non sufficit vt in solis cæremonijs) per se, vel procuratorem tangat teneat, aut de manu baptizantis suscipiat. 5. Vt id non materialiter tantum, sed animo susceptoris, siue cum intentione id munus gerendi faciat. *Lay. ca. 9. nu. 2.*

Resp. 3. Valide quidem, sed illicitè sunt Patrini, 1. Abbas, & Monachus. Quo nomine veniunt Mendicantes, etsi *Layman.* omnes claustrales comprehensos velit: & quoad Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. 2. Coniuges respectu coniugum, & parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. 3. Moribus infames. 4. Apostatæ hæretici, qui nullo casu videntur aduocandi: quia ea aduocatio esset protestatio, quasi falsæ religionis, cum non nisi de falsa fide sint sponsuri: etsi *Lay.* hic *c. 9. n. 7.* probabiliter

di-

dicat, posse subinde ob grauem causam, admitti. Catholici verò, ob rationabilem causam, infamem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt, saltem in Germania *Lay c.9. n.6.* 5. Plures quam duo: quia *Trid.* non nisi vnum aut ad summũ vnum, & vnam permittit, propter cognationem spiritualem inde oriri solitam. Ideoq; mandat Parochis, sub pœna arbitrio Ordinarij infligenda, vt si plures se offerant, petant ab his, ad quos spectat patrinos designare, vt vnum vel duos nominent, eosq; tantam admittant, qui soli cognationem contrahant, eorumq; nomina in librum referant, eosque de contracta spirituali cognatione instruant; scilicet quod ea impediat dirimatq; Matrimoniũ non quidem inter se, sed inter ipsos & baptizatum eiusq; patrem & matrem; sicut etiam inter baptizantem & baptizatum baptizatiq; patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiuntur in necessitate. *v. Lay. ll. infrà citandis.* Vnde resolues.

1. In priuato Baptismo, ob necessitatem dato pater non debet suscipere, aut tenere tanquam patrinus infantem, cùm in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideoq; si id vel tunc; vel etiam in Baptismo publico temerè facit, (idem est, si prolem suam ipse baptizet) grauiter peccat, & insuper contrahit in posteriore casu, cognationem cum coniuge, atque vt docet *Sanc. de matr. d.36.* & alij communiter, priuatur iure petendi debitum: quod tamen negat *Con. & Dia. tr.4. de sacram R.5. v. Fon. de matr. q.3 p.5. §.2. Escob. tr.7. E.2.* vbi dicat *Suar.* negantem.

2. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus aut in eorum defectu, à Parocho designen-

gnentur, qui alijs ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ex ignorantia, vel Parochi negligentia, leuent probabile eſt, omnes contrahere cognationem; (niſi tamen aſsiſtant tantum, & non tangant.) *v. Lay. l. 5. t. 10. p. 4. c. 8. & tr. 2. c. 9. nu. 4 Dian.* tamen *p. 9 t. 7. R. 5.* ex *Suar. Marat. & Perez*, dicit eo caſu nullum contrahere cognationem.

3. Parochus grauiter peccat. 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem *Trid.* in re graui, & ſub pœna graui: tum ob incommoda, & damna inde ſequentia. *Quint t. 2. ſ. 11.* 2. Si eius culpa Patrini plures adhibeantur. *Quint. l. c.* At licèt *Perez*, & *Sarra* apud *Dian. p. 9. t. 7. R. 5.* dicant eſſe probabile, quod tantum peccet venialiter: alij tamen mortalis eum damnant.

CAPVT II.

De Confirmatione.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quæ eius materia & forma?

Reſp. 1. Confirmatio eſt vnctio chriſmatis, ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Epiſcopo, qua is ex Chriſti inſtitutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Reſp. 2. Materia eius remota eſſentialis, eſt chriſma, confectum ex balſamo, & oleo oliuarum, benedictum ab Epiſcopo. Ita communis Doct. *Vnde reſoluet.*

1. Non ſufficit ſolum balſamum, vt voluit *Canus*: nec ſolum oleum, vt voluerunt *Caiet. Sot. Nauar.*

2. Etiam benedictio Epiſcopalis eſt de eſſentia, vt habet communis contra *Caiet.* ideoq; nul-

Digitized by Google

sa delegatione, siue Episcopi, siue Papæ, simplex Sacerdos potest conficere chrisma. *Con. d. 72. a. 3. dub. 3.*

3. Perinde est ad substantiam sacramenti, siue chrisma sit nouum, siue vetus, licet grauiter peccet, qui vtitur alio, quam nouo, id est, illo anno consecrato. In quem finem, quotannis in die Cœnæ consecratur, veteri combusto.

Resp. 3. Materia proxima est vnctio in fronte, per manum Episcopi (vnde etiam hoc Sacramentum, manus impositio dicitur à S. Luca *Azor.* 8.) in formam Crucis facta. Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti, vt habet communis. *Vnde resolues.*

1. Etsi ex necessitate præcepti, vnctio fieri debeat pollice manus dextræ; valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistræ manus: quia verè fieret per Impositionem manus Episcopalis. Ita *Prep.* & alij contra *Sa.* Peccabit tamen Episcopus grauiter contra vniuersalis Ecclesiæ more. *v Lay. hic cap. 2. & Escob. t. 7. E. 3.* vbi docet, probabile esse, non peccare mortaliter.

2. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, vt vnctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento mediante. Ita *Fill.* & *Lay.* contra quosdam: quia debet fieri per impositionem manus *Escob. t. 7. E. 3.*

Resp. 4. Forma vera & necessaria, in Ecclesia Latina, est: Signo (vt habet *Trid.*) vel, Consigno, (vt habet *S. Tho.*) te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, &c. In qua vtrum de essentia sit, vt vtraq; actio; signandi, & vngendi, expressè significetur disputant Scholastici. *Lay. & Fill. t. 3. d. 10. Con. l. c. a. 4. Dia. R. 27.*

DVBIVM II.

Quis sit Minister & quod subiectum.

Resp. 1. Minister ordinarius validæ Confirmationis, est solus & omnis Episcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commissione autem, vel delegatione Pontificis, etiam simplex Sacerdos. Est communis. *v Fernand. Lay. l. 5. t. 3. c. 6. Bonac. d. 3. p. 2.* Vnde resolues.

1. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena diœcesi, vel sibi non subditos confirmet, siue proprij Episcopi consensu, saltem tacito, propter defectum iurisdictionis: valida tamen est Confirmatio, quia ista non requiritur necessitate sacramenti, sed præcepti tantum.

2. Excusatur à peccato Episcopus, si ex alia iusta causa accurrentes confirmet; quia præsumitur tacitus cõsensus alterius Episcopi, cui id gratum esse constetur: præsertim si consuetudine ita receptum sit, vel à proprio ægrè confirmari possint. Ita contra Bon. d. 3. *de sacr.* docet *Tan. in 3. p. d. 4. q. 4. dub. 3. Sà V. Confirmatio & alij.*

3. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non confirmet: quia subditos ingenti bono priuat.

Resp. 2. Valide confirmantur omnes, & soli baptizati, nondum confirmati. Ratio est, tum ex illo Act. 2. *Repleuit totam domum*: tum ex vsu & traditione Ecclesiæ: tum quia omnes indigent eius effectu, & sunt capaces. Licitè verò confirmantur ijdem, qui validè; dummodò constet non ponere obicem, siue Sacramento, siue eius effectui. Ratio patet ex dictis. *Vnde resolues.*

1. Etiam infantes, & rationis impotens validè hoc Sacramentum suscipiunt.

2. Etsi

2. Etsi quoad infantes, consultius sit differre vsq; ad rationis vsum; tum ob irreuerentiam sacramenti, tum ob periculum iterationis; tum ob Ecclesiæ vsum: nihilominus ob rationabilem causam, etiam antè ijs licitè datur, v.g. si timeatur diuturna absentia Episcopi, vel hic ad ista loca rarò veniat; item si infans sit in periculo mortis (in quo quidam dicunt debere dari) denique si sit filius Principis. *Lay. hic t. 3 c. 6. Fill. to. 1 t. 3. c. 2.*

3. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando vsum rationis habuerint) licitè confirmantur; etsi per accidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Lay. l. c. Con. q. 72. a. 8. n. 83.*

DVBIVM III.

Qua Confirmationis necessitas, & caremonia?

Resp. 1, Nec est necessaria ad salutem, necessitate medij, neq; per se præcepti. Est communis *S. Th.*, & aliorũ cõtra *Scot. & Syl.* Ratio est, tum quia Ecclesia non vrget eius susceptionem vllis pœnis; tum quia nec ex scriptura, nec traditione, neque fine aut institutione Sacramenti tale præceptum colligitur. Et Canones qui in contrarium afferuntur, satis explicantur de necessitate ad melius esse.

Dixi *per se*: quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem, ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cauendum scandalum; vel ratione conscientiæ, quà quis valde metuit, ne in tormentis deficiat sine hoc Sacramento. *Vnde resolues.*

1. Negligere hoc Sacramentum, secluso scandalo & contemptu, non est mortale. *Suar. Lay. l. 5. t. 3. c. 5. Bon. d. 1. q. 1. p. 2.* vbi ex alijs multis docent,

docent nullum esse præceptum illud suscipiendi.

2. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihil faciat, aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis: talis tamen non censetur esse cum quis eius oblatam occasionem, quam postea non facile habiturus est, negligit. Ita communi contra *Sylu. V. Confir. & Tol. l. 2. c. 4.*

3. Præceptum, quod habetur in *Trid. sess. 23. cap. 4. de refor.* non ligat omnes, cum sit hypotheticum, sed tantum ordinandos vel initiandos prima tonsura; Cuius omissionem non esse mortalem, contra *Tan.* docent *Henriq. Valent. Suar. d. 38. p. 1. & Nau. cap. 22.* qui addit, ne quidem Episcopum peccare mortaliter ordinando non confirmatum: aut si ipse non confirmatus ordinet. *v. Regin. l. 28. cap. 2.*

Resp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, scienda sunt sequentia. 1. Etsi seruandi sint ritus in Pontificali præscripti; peccetq; grauiter Episcopus, si confirmet sine pluuiali, mitra, vel pedo; vti, & si ordines sacros conferat cum solis indumentis Missæ. *Din. p. 7. t. 10. R. 31.* non tamen semper erit mortalis alicuius omissio; v. g. alapæ, aut cerei, potest autem conferri loco quouis decenti, extra Ecclesiam, & à prandio non ieiunis, omni anni tempore. 2. Sub graui culpa, vt docet *Nauar. cap. 22.* ex communi requiritur Patrinus, isque vnus tantum, (licet *Tol.* duos admittat) qui si confirmatus non sit, peccat grauiter, secundum communem (*Escob.* tamen ex *Con.* docet, non esse mortale) quod probabile esse docet *Quintan. t. 2. s. 7.* imò nullum si fiat in necessitate, & non contrahit cognationem vt docet *Sanch. Suar.* contra *Sylu. Sà*, & alios. Debetq: esse diuersus à Patrino Baptismi, saltem

extra neceſsitatem, licèt cum *Bon.* & *Hurt.* ic
neget *Quint. t. 2. ſ. 7.* & 14. & ſecus facientem
non peccare mortaliter, dicat *Dia. p. 3. t. 4. R. 21*
& non Monachus (niſi factus Epiſcopus.) Ad
mitti tamen & illos & moniales poſſe ſine cul
pa, docet idem *Quint. l. c. ſ.* 18. niſi in eorum Re
ligione ſit prohibitum. Eo autem nomine non
excludi mendicantes notat *Con.* & *alij quinqu*
cum *Dia. p. 9. t. 6. R.* 32. Nec refert, ſecluſa con
ſuetudine, num vir ſit aut fœmina. Neque etian
contrahit obligationem inſtruendi confirma
tum; ſed tantùm cognationem ſpiritualem cum
eo, & eius parentibus; dummodo tamen eum
tangat. 3. Frons confirmati obliganda eſt faſcia
linea, cruce notata, geſtanda vno tribus vel ſep
tem diebus pro conſuetudine, illota interim
fronte poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons abluit: ipſa autem comburi, vel ho
neſte aſſeruari debet, nec ad profanos vſus ad
hiberi, propter contactum chriſmatis; neque
ſoluens illam contrahit cognationem. *v. Præp. i*
3. p. 9. 2. 4. 12. 4. Parochus teneri in librum refer
re nomina confirmatorum & patrinorum ſua
Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam
pertinere) tum propter ſciendam cognationem
ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos
docet *Quin. t. 2. ſ.* 11. ex *Barboſa*, *&c.* ac denique
licere mutare nomen in Confirmatione, *ib. ſ.* 10

TRACTATVS TERTIVS.

De Eucharistia.

CAPVT PRIMVM.

De Essentia Eucharistiæ.

DVBIVM 1.

Quid sit Eucharistia?

RESP. Est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini, ad spiritualem animæ refectionem diuinitus institutum. Ita communiter Scholast. *Vnde resolues sequentia.*

1. Tàm species Consecratæ, quàm corpus & sanguis Christi intrinsecè & essentialiter constituunt hoc Sacramentum: adeoq; falsum est, quod docuit, *Vualdensis*; Corpus & Sanguinem Christi, esse totum Sacramentum. Ratio est, tum quia *Trid.* docet, corpus, & sanguinem contineri hoc Sacramento; tum quia quatenus continetur, non est sensibile. Item falsum est, quod docet *Marsilius*, & *Sotus*, solas species constituere hoc Sacramentũ, tum quia Eucharistia est cibus cœlestis: tum quia adorari debet latriâ, vt docet *Trid.*

2. Vsus siue sumptio Eucharistiæ, non est propriè ipsum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo distinctum, vt vult *Gabriel* nec pars illius, siue essentialis, siue integralis, vt *Aureolus*; sed tantum applicatio, siue conditio; vt Sacramentum operetur.

3. Etsi quælibet species, imò quæuis pars speciei, sit integrum & essentialiter perfectum sacramentum, adeoq; sacramentũ Eucharistiæ, sub

ſub ſpeciebus panis & vini, phyſice & materialiter ſpecie differat; moraliter tamen, & in oratione Sacramenti, & vnum ſpecie infima ſacramentum; tum quia eſt vnum ſignum rei ſacræ: tum quia ordinatur ad vnum ſpecie infima finem. *v. S. Thom. q. 73. a. 2.*

4. Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero ſacramenta, quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum, moraliter tamen vnum numero ſacramentum eſt, quod per modum vnius proponitur & ſumitur: quia id ad vnum finem ſcilicet vnam refectionem ſpiritualem; refertur.

5. Hoſtiæ in diuerſis altaribus, rectè concipiuntur vt diſtincta ſacramenta: contra verò, ſi Sacerdos vnam hoſtiam in plures partes diuidat, vel plures hoſtias ſimul ſumat, (eadem eſt ratio plurimum ſpecierum diuerſæ rationis) non ideo dicitur accepiſſe plura numero ſacramenta.

DVBIVM II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

Nota ſicut in alijs Sacramentis eſt duplex materia, proxima & remota; ita etiam hic, ſed ordine inuerſo: nam in alijs, materia remota eſt res permanens, proxima verò eius vſus, qui trãſit; hic verò remota tranſit; & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis, & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti *Matth. 26. & Luc. 22.* Et quidem vtraq; materia panis, & vinum eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, vt per ſe nunquam licitè poſſit vna conſecrari abſq; alia quod pa-

ter

tet tum ex facto Christi 22. *Luc.* tum ex *Trid. ſ.* 22. Vnde relo lues.

1. Conſecratio vtriuſq; ſpeciei, eſt iuris diuini: quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit vtramque.

2. Non licet alteram tantum ſpeciem conſecrare; in neceſſitate etiam graui, v.g. vt moribundo detur viaticum. *Suar.*, *& commun.*

3. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare vllo caſu. Ita commun. *Suar. 3. p. d. 55. ſ. 4. &c.* contra quoſdam.

Dixi 1. *per ſe*: quia per accidens, & præter intentionem aliquando vnam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet *Tan. d. 5 q. 2. dub. 5. n. 27.* dicitque eſſe communem, v. g. in his caſibus, 1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neq; defectum intelligeret niſi diu poſt; aut poſtquam aduertiſſet, non poſſet habere aliud vinum; vel quamuis haberet, non poſſet tamē illo vti, ſine graui ſcandalo vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratā hoſtiam, ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſecluſo tamen ſcandalo & contemptu fidei. *Regin l. 29. c. 4.* 3. Si Sacerdos hoſtia cōſecrata moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit ſacrificium perficere. *Suar. Vaſq. &c.* Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia diuidi, eique pars dari. *Tambur. de exped ſacrif. l. 2. cap. 8.*

Dixi 2. *Licitè*: quia valide alterutram tantum conſecrari, eſt certum: vt patet tum ex facto Christi, qui panem ante conſecrauit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus ante ſanguinem proponit adorandum.

DVBIVM III.

Qualis debeat esse panis in materia Eucharistia?

Resp. 1. Solus panis triticeus, in conuiuijs communiter vsitatus, qualis morali hominum iudicio tantum censetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne coctus, siue assus, atque in sua specie incorruptus est: quia hic solus simpliciter dicitur panis, alius verò nonnisi cum addito, v. g. hordeaceus. *Vnde resolues.*

1. Falsum est quod docuit *Caietan.* Eucharistiam posse consecrari ex quouis pane cuiusuis speciei dummodo sit aptus ad vescendum.

2. Non est apta materia ad validam consecrationem. 1. Panis ex otiza, auena, milio, pisis, fabis amygdalis, alijsq; leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex ordeo confectus; quia hæc omnia communi vsu, & opinione, censentur specie distingui à tritico. *Laym. Bon. Card. de Lugo d. 4. s. 1. 2.* Massa triticea cruda, vel non cocta per modum panis sed frixa vel elixa, vt sunt placenta, libum; siue differant specie, siue non. 3. Panis subactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ouis sacchato alioue liquore, qui aqua naturalis non sit, mixtus; quia non est panis vsualis. Ita *Lay. l. 5. tr. 4. c. 9. Caiet.* ramen & quidam recentiores, contrarium docent quare est saltem materia dubia. Idq; confirmat *Missale Romanum tit. de defect.*, & *Card. de Lugo d. 4. s. 1. n. 4.* Vnde qui hostias emunt, certi sint, quod aqua naturali, & non rosacea, confectæ sint. 4. Similiter hostiæ rubræ, quibus sigillantur literæ, non sunt materia valida, vel nimium dubia; quia per admixtionem cinnabris notabiliter alterantur. C. *de Lugo d. 4. s. 1.* quod *Ant. Perez,*

Perez, apud *Dian. p. 7. t. 12. R...* limitat, si multum cinnabaris sit mixtum: si autem sit valdè parum, censet probabile, quod sit materia valida, illicita tamen. 5. Panis substantialiter corruptus. 6. Panis subactus aqua marina. *Fagund.* apud *Dian. p. 9. c. 9. R. 58.* vbi ipse contrarium docet eò, quod illa sit naturalis aqua.

3. Panis ex farre, siue spelta, item ex siligine, est materia dubia: quia alij dicunt solis accidentibus, propter loci sterilitatem; alijs specie distingui à tritico; ideoque non licet, saltem vti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo. *v. Aut. cit.*

4. Valida, sed illicita est materia, 1. si aliquot grana, vel guttæ alterius speciei, cum tritico, & aqua misceantur, ita vt triticum tamen & aqua plurimum prædominetur: quia si maior pars non sit triticum, & aqua, non erit materia valida, de quo monendi sunt illi, qui hostias coquunt. *Bonac. d. 4. q. 2. p. 1. n. 6. Laym. c. 2. 2.* Panis mucidus, qui ad corruptionem disponitur. *Bon. p. 2. num. 5.*

5. Perinde est ad valorem Sacramenti, siue panis sit azymus, siue fermentatus, vt definiuit *Trid.* quia vterque est vsualis, & propriè dictus panis. Interim in suis Ecclesijs Latino in azymo & Græci infermentato conficere tenentur, sub præcepto graui, & culpa mortali: à qua non excusat necessitas, v.g. dandi viaticum. *v. Bon. d. 4. q. 2. p. 1. Fill. t. 4. c. 3. q. 8. C. de Lugo l. c.*

Resp. 2. Ex præcepto Ecclesiæ, panis consecrandus debet esse figura orbiculari, (in Ecclesia Latina) & integra. Dixi, *Latina*: quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, vt habet *Arcudius*. Licere etiam in hostia

minore, (qualis datur Laicis, quando alia haberi non potest, & scandalum abest) celebrare priuatim, imò si causa vrgeat, etiam publicè die festo, docet *Marchan. in candel. t. 4. cap. 5. qu. 3. Dian. p. 5. tr. 13. R. 80.* & *p. 6. t. 7. R. 17.* & *Tambur. exped. sacrif. l. 2. cap. 8.* & *Auers. q. 11. s. 12.* eò, quod nullum sit præceptum, neq; constet de consuetudine obligante sub præcepto: quo casu eleuare adorandam maiorem ab alio præconsecratam licere vult idem *Tambur. l. c.* contra *Marchan.* & *Dian. ll. cc.* Non licet autem paruam sumere, & maiorem relinquere (v.g. ad exponendam in hierotheca) nisi ipse eadem Missa etiam istam consecrauerit, qui debet communicare de suo sacrificio. *Tamb. l. c.* Quare malè facit Parochus, qui renouaturus Eucharistiam, hostiam ab alio consecratam ipse sumit, & à se consecratam reponit in sacrario, vel hierotheca. *Tamb. 9. l. c. C. de Lugo d. 19 s. 4.*

DVBIVM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ?

Resp. 1. Solum vinum vitis, vt docet fides & definitum est in *Florentino*. Vnde resolues.

1. Non est materia apta ad validam consecrationem. 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malogranatis, &c. siue dicatur vinum, siue non. 2. Agresta, siue omphacium, id est, succus ex vuis immaturis expressus: quia non est vinum, sed in via ad vinum: cuius naturam nondum induit, haberque se sicut massa cruda respectu panis. *Laym. tr. 4. c. 5. nu. 1. & 6.* succum tamen ex vuis passis expressum consecrabilem esse putat *Franc. Amicus* apud *Dian. p. 7. c. 12. R. 8.* eò, quod verum sit vinum. 3. Acetum, quia est vinum substantialiter corruptum. *Ibid.* Quod si

post

poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat, fuerit ne acetum an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum, docet *Tambur. l. 2. exped. ſacrif. c. 8. 4.* Vuæ, ſeu vinum intra vuas contentum, vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam eſt potus, quam cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus; tum quia in eo ſtatu non ſatis ad ſenſum demonſtratur per formam. *Card de Lugo d. 4. nu. 11. & 12. Lay. &c. 5.* Sapa, ſeu defrutum, id eſt, muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum, quia non eſt amplius vinū: nec potus, ſed cibus. *Bon. l. c. 6.* Lora, id eſt, aqua expreſſis acinis ſuperflua *Fill. tr. 4. c. 3. Card de Lugo d. 4. ſ. 1. n. 9.*

2. Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt, 1. in muſto: quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas feces, non conſecrabiles: ideoque obſtat præceptum Eccleſiæ obligans ſecundum *Suar.* ſub mortali ſaltem extra neceſſitatem, qualis eſſet deffectus vini veteris; & ſecundum quoſdam, etiam deuotio populi, quo modo multi excuſant contra *Suar.* quod in quibuſdam locis, primitiæ vuarum in calice exprimantur. *v. Bon. l. c. 2.* in vino liquoribus alijs vel aromatibus ità modicè permixto; vt naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. in vino acceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtq; natura ſua potabile: tum quia Chriſtus ſub eo antè conſecrato manet. *Card. de*

Lugo loc.cit. Nec refert, 1. quod aqua congelata non sit materia Baptismi, quia hic essentialiter consistit in ablutione, Eucharistia verò non in sumptione. Nec refert, 2. quod non sit proximè probabile: quia est per accidens, & facilè tolli potest; estque per ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex vuis expresso quia cum non sit vinum simpliciter, & per se, ac natura sua non sit potabilis, sed comestibilis, quod vino congelato non conuenit, alioqui enim ieiunium frangeret. *Bo, l c.p.2.n.10.*

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideoque si hyeme congelauit calix, calore manuum, aut halitus, alioue modo soluendus est. *Sill t 4 c.3.l.5.t.4.c.2.*

3. Valida, & licita est consecratio in vino, siue albo, siue rubro; etsi etiam specie physica differant: cum vtrumq; habeatur, & sit simpliciter vinum de vite. *Bon p.2.n.2. Car. de Lugo l.4.*

Resp.2. Vino consecrando debet, non ex necessitate sacramenti, sed grauis præcepti, sub mortali obligantis, secundum *C. de Lugo de Euch. d.15.s.2.n.22.* misceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad sacrificium. Est certum, vt constat ex *Trid. sess.22. c.7. & 9.* An autem aqua ista immediatè conuertatur in sanguinem, nec ne, disputant Schol. *v: Con.* vel *Prep. hic, Car. de Lugo d 3.s.3.* Vnde resolues.

1. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen est consecratio, etsi illicita mortaliter. Ita *omnes commun.*

2. Miscenda est aqua naturalis, eaque modicissima, vt habet *Florent.* vna scilicet, vel altera gutta; ita tamen, vt sit sensibilis, & saltem non excedat tertiam partem vini, alioqui redder ma-

Digitized by Google

materiam dubiam. *Bon p.4.n.4.* ex *S. Th Con.&c* Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem etiam in neceſsitate, etſi valide conſecraret peccaret tamen mortaliter, *D. Th. Molan. Dia.p 6.t.7.R.* 18. quia ageret contra præceptum & conſuetudinem Eccleſiæ in re graui. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund. p. 2. l.2.c. 4. Perſic. &c.* miſcere calidam: quod tamen alijs quibuſdam nimis durum videtur apud *Dian. l.c.* vbi addit ipſe, ſi in frigidiſsima regione conſuetudo id habeat, ne forte vinum congelaſcat, poſse ſine vllo peccato fieri.

3. Mixtio illa facienda eſt, non in dolio, vel ampulla, aliòve vaſe, ſed in ipſo calice; neq; domi, ſed in ipſo ſacro, vt fit communiter, vel ante offertorium, vel certè immediatè ante ſacrũ, vt fit apud quoſdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote, vt in Miſsa priuata, vel à Subdiacono, vt in ſolemni: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. *Bon. l.c.*

4. Si mixtio hæc ſit omiſsa, idq; notetur ante conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt ſecùs, ſi poſt. *Bon. l.c.n.* 5.

5. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionẽ, ad ablutionem oris & digitorum, *v.* de his *Miſſ. Rom.* Item *Bon.d.4 q.2.p.4. Lay. lib.5.tr.4.cap.4.*

DVBIVM V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur.

Reſp. 1. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ conditiones. 1. eſt, vt materia Sacerdoti conſecranti, moraliter, & ſenſibiliter ſit præſens. Ita communiter; & eſt certum. Ratio petitur, tum ex inſtitutione Chriſti, & verbis

Digitized by Google

formæ, *Hoc* & *Hic*, quæ non verificarentur cum sint demonstratiua: tum ex perpetua Ecclesiæ praxi, nunquam consecramis, vel etiam benedicentis res absentes: tum etiam ratione sacrificij, quod requirit hostiam præsentem. *v. Bon. d.4.q.2.p.6 Lay.c.* 2. Vnde resolues.

1. Validè consecratur vinum in calice cooperto, vase, vel cantharo clauso; panis in canistro; hostiæ in ciborio, vel in cumulo sub alijs latentes, aut aliter tectæ, v. g. sub corporali vel mappa, vel etiam in Missali, vt ex *Suar. Henriq. Con.* docet *Bon.* contra *Lay. l.* 5. *t.*4. *c.* 2. (vnde hoc postremum dubium videri potest, & saltem peccaret grauiter; qui sic tectas, aut latentes consecraret.) Item validè consecrantur hostiæ præsentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium est, quia ad præsẽtiam & sensibilitatem non requiritur, vt materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum, (vnde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admouent, vt halitum in calicem & panem inspirent) dummodò videri possit, siue in se, siue in alio, v. g. in suo toto, vel continente, vel vase, ad illam continendam destinato. *v. Bon. d.4.q.2.p.*5.

2. Inualidè consecratur. 1. materia post parietem, aut post tergum posita, vel causa in tabernaculo, vt docet *Fill. Bon. q.2.p.* 6. & alij, Ratio est, quia moraliter censetur abesse, cũ non possit demõstrari per Tò *hic*, & *hoc*; neq; paries habeat se vt contines, aut tegens. 2. materia valde procul, v.g. 100. passibus distans, etsi videri possit. Ratio est eadẽ. Quanta autem propinquitas sufficiat, dubium est, & ex morali prudentum iudicio pendet. *Henriq. l.* 8. *cap.* 34. docet, 20.

aut

Digitized by Google

aut 30. paſſuum: quod *Bon.l.c.* & alij putant non eſſe certum. *v.Schol.* 3. Materia tam modica, vt ſenſu percipi non poſſit: tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita *Suar. & Vaſq.* & alij contra *Sotum Henriq.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in toto etiam minimæ eius particulæ conſecrantur, vt conſtat ex *Trid.ſeſſ.*23.*c.*3. *&* 4. *Bon.l.c.*

Secunda conditio, vt materia ſit certa, & à Conſecrantis intentione, & indiuiduo determinata. Eſt communis, apud *Bon.* & alios; tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic* tum quia actiones ſunt circa ſingularia, quæ debent eſſe certa & determinata. *v.Bonac. l.c.p.*5. Vnde reſolues.

1. Inualidè conſecraret, qui vellet tantum conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem eam non determinando, vel ex multis, v. g. viginti præſentibus, tantum quatuor aut quinque nullas deſignando: quia non eſt ratio, cur vna magis, quam altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtijs intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum: aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignarit; aut partes illas, quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident, quia non eſt materia definita. *Bon. o.l.c.p.*5.

2. Non conſecratur hoſtia, inſcio, Sacerdote, poſita, ſiue incorporali, (ſeiuncta tamen à cumulo) ſiue infra illud. *Con.* 3. *p.q.* 74. *a.* 2. *d.* 3. & alij. Ratio eſt, quia non eſt determinata in mente Sacerdotis, cuius voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exterius calici adhærent; quia non

intenduntur. Imò vt probabilius docet *Suar. Regin. tom. 2. l. 29. & cap. 2. Lay. l. 5. t. 4. cap. 2. Con. q. 74. a. 2. dub. 3.* contra *Tan. & Bon.* nec eæ guttæ, quæ interius adhærent: quia intentio Ecclesiæ esse videtur, ideoq; & Sacerdotis esse debet, consecrare id, quod per modum vnius continui est, in calice. Vnde ne opus sit de detergendis guttis sollicitum esse, benè faciat Sacerdos, si semel pro semper intendat eas non consecrare; vti nec micas hostiæ adhærentes. v *Dian. p. 2. t. 3. misc. R. 16. & p. 3. tr. 4. R. 31. Escob. t. 7. E. 6.* vbi docet, Sacerdotem vti particulæ *Hic*, tantum intendere id consecrare, quod per modum vnius continui potabilis est in calice ideoq; guttulas illas non consecrari. Quæ sententia probabilis est ex *Regin. Suar. & Lay. l. 5. t. 4. c. 2. n. 15.*

3. Valida est consecratio, 1. Si Sacerdos intendat consecrare ex pluribus hostijs præsentibus tantum quinque, eas determinando; vel omnes præter infimam & supremam cumuli; vel omnes pares, v.g. secundum, quartam, sextam, si sint ordine collocatæ, & determinetur, vnde numerandi initium sumendum sit: quod tamen graue peccatum erit. Quod si autem hoc vel alio casu, non consecratæ misceantur consecratis, totus cumulus ad altare est deferendus vt Sacerdos intendat consecrare non consecratas, vel potius totum cumulum consecret sub conditione, si non sint consecratæ. C. *de Lugo d. 4. de Euch. n. 36.* 2. Etsi putet vnam, vel duas, vel sex hostias consecrandas adesse, cum sint plures, siue à se, siue alio positæ: quia error speculatiuus obstat, & priuatus, non obstat intentioni practicæ, & absolutæ consecrandi omnes præsentes. Quam tanquam Ecclesiæ consuetudini

con-

conformem, quiſq; cenſetur habere implicitè, vt docet *Sylu. Henriq. & Suar.* Vnde ſi Sacerdos aduertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul iunctas, vtramq; vt conſecratam ſumet, vt habet *Miſſale*. Si verò ante conſecrationem, poſtquam obtulit, aduertat, alteram ſeponet, & poſt Miſſam, ipſe, vel alius ſumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hoſtias ad altare tulerit, aut rationabili modo aduerterit, ab alio adferri à ſe conſecrandas, vel ante ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in altari iam impoſitis. Ratio omnes enim conſecrantur, etſi dum conſecrat, earum non ita expreſsè meminerit, aut etiam ad oblationem non deregat, modo ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in altari. Ita *Regin. l. 27. num. 19. Lay. l. 5. t. 2. c. 2. Bon. t. 1. d. 4. q. 2. p. 2.* & alij ab ipſo citati. Eſtque ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu illarum virtualiter perſeuerat. 4. Si paruæ hoſtiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo poſt factam oblationem, (addit *Auerſa q. 11. ſ. 12.* ante cœptam præfationem) licitè eas conſecrari, ſuppleta oblatione mentaliter, ex *Granat. & Poſſeu.* docent *Dian. p. 2. t. 14. R. 71. & Tambur. de exped. ſacrif. l. 2. c. 5.*

Reſp. 1. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur, 1. vt non ſit maior quantitas, quam tempore opportuno poſſit abſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecies cõputreſcerent. *Bon. l. c.* 2. Vt ab vſu Eccleſiæ, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat. *Ex dictis reſolues.*

Peccat, 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit con-

ſecrare guttas, calici adhærentes exterius, quod eſſet graue, de interius adhærentibus eſt dubium, (quia non conſtet ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod euitandum, *Gauantus p. 2. t. 7.* iubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit eum non peccare docet *Tambur. l. 2, c. 1. §. 3.* imò nec expedire, ſi eas aduertas, quando diſcooperto calice, iam es conſecraturus, & eleuationem populus expectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ. 4. Qui ante conſecrationē ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita *Prap. hic a. 2. d. 2. Laym. l. c.* etſi *Tambur. de exped. ſacrif. cap. 1. § 3.* eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DVBIVM VI.

Quæ ſit forma conſecrationis Euchariſtiæ?

Reſp. Eſt duplex; vna panis, & eſt hæc: *Hoc eſt enim corpus meum*. Vbi omnia ſunt de eſſentia, præter Tò *enim* cuius omiſſio eſſet veniale. Altera vini & eſt hæc: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis, effundetur in remiſſionem peccatorum*. Vbi etſi verior & communior ſit ſententia *S. Bonau. Suar. Bellar.* & aliorum, contra *S. Thom & Tomiſt.* quod eſſentialia ſint tantum hæc. *Hic eſt calix ſanguinis mei*, (vel *hic eſt ſanguis meus*, aut eis æquiualentia) grauiter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis ommitteret: vel mutaret. Debent autem formæ proferri in perſona Chriſti, formaliter, & ſignificatiuè, ſiuè aſſertiuè, & non tantum recitatiuè, ſiue hiſtoricè, licet ea quæ in Canone præcedunt, dicantur tantum recitatiuè, ſeu hiſtoricè. *v. Lay. c. 3. Bon. q. 3. p. 2.*

3.p.2.C.de Lugo d.11.f.5. Vnde resolues.

1. Valida, sed illicita est consecratio. 1. Si consecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum sub his speciebus, est corpus meum, vel sanguis meus. *Bonac. l.c.p.1.§2.* Si dicat: Hic calix est nouum testamentum in sanguine meo, vt habet *S. Lucas c.22.* 3. Hoc est corpus meum, quod de Virgine sumpsi; hic est sanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc est meum corpus; hic meus est sanguis; vel hoc est sanguis meus. Ratio horũ est, quia manet idem sensus, nec fit mutatio substantialis *Bon. l.c.*

2. Inualida erit consecratio, si dicas; Hic (aduerbialiter) est corpus meum. Si autem Τὸ *Hic* ponatur masculinè, pro neutro, valet, etsi non secundum gramaticam. *Escob. Granadus*, 2. Hoc Corpus est meum; hic Sanguis est meus. *Fagund. p. 3. q. 78. c. 2. 3.* Ecce Corpus meum; Ecce Sanguis meus. 4. Hoc sit, vel hoc fit Corpus meum; vel hic panis conuertitur in Corpus meum; vel hic ponitur Corpus meum. 5. Illud est Corpus meum; ille est Sanguis meus. 6. Hoc est substantia mea; vel hoc est corpus Christi. *Bon. l.c.p. 3.*

3. Dubia erit consecratio. 1. Illud est Corpus meum; iste est Sanguis meus. 2. Hæc est caro mea: quam tamen *Lay.* contra *Con.* putat valere. 3. Secundum quosdam, forma ex *S. Luc.* primo casu allata, *v. Bon. q 3. p. 1. & 2. Regin. l. 29. num. 33.*

DVBIVM VII.

Quamdiu Christus maneat in Eucharistia.

Resp. Manet sub speciebus etiam diuisis, & sub quauis earum minima parte, donec tanta earũ fiat mutatio, vt consueta substantia panis

& vini

& vini corrumperetur. Ita commun. cum S. Tho. Est certum. *Vnde resolues.*

1. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis, cum sit totum Sacramentum. Manducatio autem, dicitur traiectio ex ore versus stomacum, etsi alij dicant gratiam tum primum dari; cum pars aliqua est in stomachum recepta *Dia p.3.t.6.misc.R. 96.* ex *Henriq. Syl. & Fagun.* Item *C.de Lugo d. 12.s.2.*

2. Species non sunt retinendæ in ore tam diu, donec penitus pereant; quia tunc non manducaretur Christus; nec gratia Sacramenti conferretur. Vti neque, si moriaris, dum hostia adhuc est in ore. *Dia.l.c.* contra *Bec.c.22. v.Bon. d. 4.q.5 p.2.nu.2.*

3. Si quis partem vini, vel hostiæ, sumpsisset indispositus, & deinde se disponeret, acciperet adhuc gratiam in sumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, vt *Gab. Caiet.* & alij, probabiliter dicunt futurum, si sedisponat ante, quã species consumantur in stomacho *Dia.l c.R.96.* ex *Nugno v.C.de Lugo d.12. s. 2.n. 46. & 53. & 64.* vbi illud posterius negat, *v.Bon l.c.*

4. Non videtur reprehendendus laicus, qui desiderat esse Sacerdos, vt possit communicare sub vtraque specie, quod putet plus gratiæ dari sub vtraque, quam vna, quia id fieri, non est improbabile, vt docet *Vasq Mar.C.de Lugo d. 12.s.3.* & alij. Vti nec carpenda deuotio illius, qui multum materiæ sumit ad consecrationem eà mẽte, ne tam cito in stomacho species consumantur, & sic diutiùs secum Christus maneat, & sæpiùs gratiam augeat: quod fieri non est improbabile, si dispositio subiecti fiat melior, vt docet, *Suar. Con.* item *Fagund & Becca.* apud *Dia.p.3.d.6.misc. R.97.*

5. Spe-

5. Species per vomitum reiectæ, si tales sint vt sub illis panis, vel vinum posset existere, verè sunt adorandæ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet, C. *de Lugo l c.n.*53.

6. Etsi, si modicum vini consecrati misceatur perfectè cum alio liquore, ita vt non maneret substantia vini, desinat ibi esse Christus; non tamen desinit, si misceatur cum vino alio, saltem eiusdem speciei C. *de Lugo d.* 10. *s.* 3. Vnde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini eiusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tandem est pro sacrificio; licet quidam dicant bibi posse à laicis.

7. Si species consecratæ liquorem speciei diuersum sibi permixtum conuertant in vinum, similis substantiæ ei, in quo facta est consecratio, species priores manent consecratæ, non item posteriores adiunctæ.

CAPVT. II.

De Causis, & subiecto Eucharistiæ.

DVBIVM I.

De Causis.

Ago hic tantum de efficiente, id est, Ministrõ in quo quid requiratur ad confectionem validam, cõstat tum ex dictis *de Sacramentis in genere*, tũ ex superioris capitis *d.* 5. Quid ad licitã requiratur patebit ex sequenti dubio, *de subiecto suscipiente Eucharistiam*; quia omnes dispositiones, quæ ad dignè suscipiendam sunt necessariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cum conficiens necessario suscipere debeat. Hic ergo tantum quæritur. 1. Cuius sit dispensare Eucharistiam. 2. Quid ex parte Ministri requiratur ad licitam dispensationem.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ.

Resp. Eucharistiam dispensare, ex officio potest solus Sacerdos habens iurisdictionem ordinariam delegatam, aut saltem rationabiliter præsumptam, vel priuilegium. Ratio est, quia Pastorum proprium est pascere, quod præcipuè fit per Sacramenta *v. Bon. d. 4. q. 5. p. 1. C. de Lugo q. 18. s. 2.* Vnde resolues.

1. Peccat mortaliter, qui sine omni iurisdictione Eucharistiam dispensat *Bon. l. c. p. 2.* quia violat alterius iurisdictionem, in re graui. *Inferior autem Sacerdote incurret insuper irregularitatem, vt docet Con. hic* Religiosi etiam ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reseruatam, si (scilicet sine licentia Parochi, & quidem speciali,) præsumant Clericis, aut laicis dare extremam Vnctionem, vel Eucharistiam, vel Matrimonia solemnizare: nisi habeant priuilegium; vel Parochus absit; aut iniustè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excusare ignorantiam, etiam crassam, ex *Prapos. &c.* notat *Dia p. 5. t. 3. R. 51.* idque propter verbum *præsumant.*

2. Licitè ministrat Eucharistiam, qui præsumit rationabiliter Pastorem factum suum approbaturum esse. *Reg l. 29. n. 91. Bo. l. c. n. 7.*

3. Si infirmus sacro viatico muniendus sit, & proprius Pastor absit, vel præsens non possit deferre Eucharistiam, quiuis alius Sacerdos, vel regularis, vel secularis & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre potest: quia tunc præsumitur voluntas Episcopi, aut Papæ. Ita *Lay. l. 5. t. 4. c. 7. Bonac. l. c. n. 10. ex Suar.*

Dixi in Responsione; *ex officio*: quia extraordina-

dinariè, in statu necessitatis, id potest Diaconus ex commissione Parochi, (& secundum *Quint.* si absit, sine ea) v. g. in magno festo, quo Sacerdos confessionibus, concionibus, &c. est occupatus *Dia. p. 9. t 6 R. 39.* ex *Prepos.* In extrema verò necessitate, v. g. articulo mortis, si non esset alius, etiam Diacono, imò laico licere (secluso scandalo) & alios, & se ipsum communicare, probabile est, vt contra *Henriq. Vasq.* & *Sà*, docent *Sua. Con. Lay. Prepos. hic d. 2. c. 11.* confirmatque *Dia. p. 8. t. 1. R. 48.* ex *Auersa & Franc. Lugo*. Sed *Amicus* limitat ad casum, quo morituus peccati mortalis conscius, aliud sacramentum suscipere non posset: *v. Dia p. 9. t. 6. R. 39.* In praxi tamen id non facile faciendum, ob contrariã consuetudinem *C. de Lugo d. 18. s. 2. Bon. d. 4. q. 5. p. 1.* Vnde resolues.

Probabile est, etiam extra mortis articulum, ex graui causa, licere Sacerdoti, præciso scandalo, sacram hostiam sumere ex sacrario, vel à Diacono allatam, sibi ipsi dare, v. g. si in longo morbo diu non communicasset, vt contra *Suar.* & *Con* docet *Fagund. p. 3. l. 3 c. 2. Prap. Escob. t. 7. E. 6. Bon. l. c.*

Dixi 2. *Vel Priuilegium*, quale habent religiosi Mendicantes, & nominatim Societatis IESV, ex Pauli III. Bulla, & aliorum; vt scilicet in suis templis, per se, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes, cõmunicare possint quoscunq; Christi fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, si vrgeat necessitas præsumitur ratihabitio Papæ, etiam inuito Parocho, vt habet *Bon.* hic) & festo Paschatis. *v. C. de Lugo l. c. s. 2. n. 38. & 49.* Porrò per festum Paschatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere commu-

munionem illam, qua satisfit præcepto annuæ communionis, vt docet *Sà Fill. & comm.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè instat, & moraliter certa & ineuitabilis est; vel quo est mortis periculum, id est probabile dubium de vitæ conseruatione tali casu, quo valde frequenter mors solet accidere *Sua.s.4 de rel.l.2.c.3.& 3 p.d.26.s.* 4. & alij.

Ex dictis, *resolues*, quod regulares licitè dent Eucharistiam in articulo mortis, vti & in Paschate, sequentibus casibus.

1. Si extrema sit necessitas: vt si periclitetur de salute æterna.

2. Si sit grauis necessitas, id est, probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non possit dare. *C.de Lugo d.18.s.2.n.63.*

3. Si à Pontifice, vel Episcopo; habeant priuilegium, quale hoc tempore habent Religiosi aliqui, quibusdam locis ab Episcopis, dandi communionem paschalem.

4. Si quis in paschate non possit in sua parochia communicare; nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis paschalis Parochiæ suæ ante satisfecerint, aut postea satisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipso die Paschæ abstinere à communione possint. Sic contra *Henr.& Na.* docet *Sà Fil.& Lay.* qui addit, nisi constaret Parochum esse inuitũ, ac rationabiliter id prohibere, v.g. quòd alias rationem communicantium habere in sua Parochia non possit: tunc enim ad Parochiam esse reijciendos. *C.de Lugo d.8.s.2.n.* 50. *Bou.l.c.*

6. Si ægrotus nec dum peruenerit ad eum statum, vt ex præcepto teneatur ad communionem;

nem; etsi tunc maneat obligatus suscipere communionẽ; ex manu Parochi, in articulo mortis.

7. Si ægrotus satisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi: quia administratio Eucharistiæ tantum est vetita regularibus, quando præceptum cõmunionis obligat. Nunquã tamen, sine licentia Episcopi, vel Parochi, licet religiosis publicè Eucharistiam deferre, per plateas; cum id iuri Parochorũ, consuetudine obtento, deroget; proinde eo casu, in ægroti oratorio, alicuè honesto domus loco, de licentia Ordinarij priuatim facto sacro, Eucharistia est danda. Ita *Suar. v. Dia. p. 4. t. 4. R. 14. & p. 9. t. 9. R. 63.*

8. Quibusdam, qui frequenter communicant apud religiosos, nec possunt adduci, vt communicent in Parochia, idque ex tacito & præsumpto consensu, quam *Lay. lib. 5. tr. 4. c. 7. n. 4.* putat faciliùs posse præsumi in militibus præsidiarijs, item in aulicis, studiosis, alijsq; Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra suspicionem esse solent. *v. Laym. l. c.*

9. Si in paschate sint vagi, peregrini & aduenæ, secundum sententiã probabilem multorum, vt *Sanch. de matr. l. 3. d. 37. Fagund. prec. 1. Eccl. l. c. cap. 8. Card. de Lugo loc. cit. Dian. p. 2. t. 2. R. 12.*

10. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum qui circa tales habent priuilegium, *v. Compend. priuileg. Societatis. V. familiaris, & Dia. p. 2. t. 1. de dubijs regularium R. 12.*

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Ministro ad licitam administrationem Eucharistiæ;

Resp. 1. Vt Minister circa Eucharistiæ distributio-

butionem non peccet, præter gratiam, etiam reuerentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita vt præstet hoc Sacramentum omitti, (cùm eius susceptio sæpè non sit necessaria ad salutem) quam admitti positiuam irreuerentiam. *Vnde resolues.*

1. Eucharistia non est deferenda ad infirmum, nisi cum habitu decenti id est; cum stola & superpelliceo, ac præcedente lumine (secus est de extrema vnctione, cuius materia cum nō sit Sacramentum, non requirit tantam veneratione.) Putant tamen quidam si habitus haberi non possit, aut si tempestas, aut iter faciendum; non fore irreuerentiam, si Sacerdos Eucharistiam in pyxide, vel corporali inuolutam, in sinu suo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vel etiam in necessitate, & clam, præciso scandalo, poterit porrigere sine stola, & superpelliceo: etsi nullo modo celebrandum sit sine vestibus sacris, ob viaticum dandum. *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.*

2. Præstat ægrum incommunicatum mori, quam Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etsi festinare valde debeat, vt dicit *Quint. t. 4. f. 8.*) Secus est in Baptismo & Pœnitentia, si probabiliter timeretur, ne ægrotus; decederet in mortali: tunc enim currendum esset vt habet *Bo. l. c.* ex *S Th. Posse.* & alij.

3. Ad infirmum longè distantem licere Parocho Eucharistiam deferre in equo mansueto, iraut non sit periculum lapsùs docent, *Quint. t. 4. f. 8.* Sed negant *Posseu. & Barbosa*, nisi loci consuetudo permittat, addunt q; non licere, pixidem dare portandam Laico, quantumuis Pastor sit fatigatus, sed potius ex collo suspendēdam bursā.

4. Eu-

4. Eucharistia non est deferenda ad ægrum venerationis tantum causa, vt adoret, vel osculetur, si sumere non possit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, vt venerationis causa deferatur ad lectum, si in domo celebretur.

5. Non licet dare Eucharistiam alijs digitis, si indice & pollice, ob chiragram, dari non possit, vt docet *Bon. d. 4. q. 5 p. 2.* & *Posseuinus* contra *Tol.* cuius sententia tuta videtur, si alias æger sine viatico esset moriturus; præsertim si tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento; (multò minus deponere alicubi in scutella, vt ab ipsomet ægro sumatur) sed manu danda est, vt docet *Bon d. 4. q. 5. p. 2.* ex *Suar.* & alijs. Quamuis *Posseu. o. 8.* non improbabiliter dicat posse præciso scandalo, & periculo lapsùs in terram, instrumento ad id ritè confecto dari *v. Dian. p. 4. t. 4. Resol. 114. Bon. l. c. p. 2.* quod in praxi pro ægroto, qui non potest traijcere hostiam, vt scilicet ei detur Eucharistia, imposita particula hostiæ cum vino in cochleari, admittit *Prap. in 3. p. q. 80. n. 5. dub. 6.* & *Escob. t. 7. c. 6. Dia. p. 4. t. 4. R. 104.*

7. Sacerdos podagra laborans potest deferri ad altare, vt ibi Eucharistiam administret; secluſa tamen alia prohibitione. Ita *Posseu. c. 5. n. 50. Bon. l. c.*

Resp. 2. Requiritur præterea, vt eam dispenset ritu Ecclesiæ consuetudo: deinde, vt eam neget (per se loquendo) indispositis, animo vel corpore: deniq; si Pastor sit vt ministret eam o uibus, quoties rationabiliter petunt. *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. num. 15.*

Dixi

Dixi 1. *Ritu Ecclesiæ*: quia legitimus Ecclesiæ ordo sub peccato obligat. *Vnde resolues*.

Peccat 1. Qui Eucharistiam dat sub vtraque specie, locis, vel personis, quibus à Pontifice non est concessum. Item si morituro, qui ob linguæ ariditatem non potest hostiam traijcere, det species vini, licet talem à mortali excusare conetur Amicus apud *Dian. p.8. t.1. R.24. Bonac. l.c. Sanch. Posseu. Barbos. contrà ipsum Dian. p.9. t.9. R.64.* 2. Qui dispensat sine veste sacra, vel lumine, aut præuia confessionis generalis formula. 3. Qui laico dat hostiam maiorem, in necessitate tamen, vel in casu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores consecrare; easque deindè in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honestè dari non possint) diuisas distribuere. Ita *Sà, V. Eucharistia d.4. q.5. p.1. n.24.*

Dixi 2. *Per se neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen sæpè dare potest, v.g. si sine scandalo aut graui damno suo, vel pœnitentis; negare non possit. *v. Bon. l.c. Posseu. c.5. n.8.* Vndè resolues.

1. Peccat. 1. qui dat pueris, antè annum discretionis, (nisi in articulo mortis, vt v. *dub. seq. n.3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam sunt vsi ratione. Si verò vsi sint, potest, & debet illis dari in articulo mortis, si possit sine periculo irreuerentiæ, & non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. *Lay. hic cap.4. n.4.* 3. Qui dat peccatori publico, v.g. histrioni, turpes comœdias cum mortali repræsentanti, vsurario, meretrici, concubinario, de quibus. *v. Fill. t.4. nu. 16. & seq.*

Dixi,

Dixi, *Publico*: quia si occultè tantum scias esse indispositum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, est neganda; nisi indispositio ex confessione sit nota, tunc enim extrà eam ne quidem licet monere, vt docent *Sanc. Bon. Lay. l. 5. t. 4. c. 6. Car. de Lugo. d. 8. de Sac. f. 8.*

2. Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam potest dari aliquot, imò vnà hora ante mortem vt habet *Sà*: danda verò est, si fieri potest, non in carcere, vel alio loco inhonesto) etiam ob crimen sagarum captis: dummodo pœnitentiam præseferant: etiamsi crimen negent, & violenta duret suspicio. *Tan. tom. 3. q. 5. d. 4.*

3. Rectè facit, 1. qui ratò, v. g. in paschate, dat communionem semifatuis, & qui debilem habent rationis vsum, si saltem hunc cibum à profano distinguere norint, vt habent *Henriq.*, & *Posson.* idem ferè dicendum est de surdis, & mutis à natiuitate. *v. Laym. hic.* 2. Qui dat infestis à Dæmone, dummodo sine irreuerentia possint sumere. Ita *Suar. Con. Regin.*

Dixi 3. *Si Pastor sit*. Vndè resolues.

1. Talis peccat grauiter contra iustitiam & charitatem, si subditis in periculo mortis, licet pestè infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui in tali casu, absente, vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantum contrà charitatem, etsi secundum *Chapiauillum* mortaliter, *q. 37. n. 2.*

2. Pastor, vt Eucharistiam opportunè petentibus possit ministrare, tenetur eam asseruare, cum lumine in Ecclesia (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel chorò monialiū, aut intra septa Monasterij earum, vt habet *Trid. sess. 13. de reform. cap. 10.* nisi cum facultate in-

solem-

solemni festo) in pyxide; quæ non necessariò est consecrata, licet, si consecrata non sit, debeat interius vestiri vitta linea, ex tela consecrata, vt ex S. Th. docet *Vasq. Azor. Regin. in Praxi to. 2. l. 29. cap. 9.*

3. Si ob grauiter culpabilem negligentiam Parochi, (vel eius, cui ista cura commissa est) integro die; vel aliquot integris noctibus, lumẽ non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (secùs si per horam tantũ) docet *Quintan. t. 4. s. 1. & 7.* item *Dian p. 9. t. 6. R. 34.* licet *Marchant. in resol. Pastor. t. 4. cap. 5. q. 4.* obligationem, & consuetudinem tam vniuersalem neget: vti de lumine præferendo, quando defertur sacramentum foras; atque ex causa id posse omitti, vt cum defertur ad ægrum longè distantem, nec commodè fieri potest cum lumine.

DVBIVM II.

De subiecto, seu suscipiente Eucharistiam.

Lotus, Discretus, Sanus, Ieiunus, & Aptus,
Contritus, Fassus, Mundus, Rectèque paratus.
Tolet. lib 6. c. 15.

ARTICVLVS I.

Quæ requiratur in eo dispositio animæ?

Resp. Qui est in mortali, tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri, nisi sit necessitas celebrandi, vel communicandi, & Confessarius desit. Ita *Trid. sess. 13. cap. 7. & Can. 11.* vbi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem se ipsum homo &c.* Et parum refert ad praxin, vtrum tantum sit præceptum Ecclesiasticum: an tantum diuinum, quod est probabilius vt docent *Suar. Fill.* & alij commu-

Dixi

Dixi 1. *In peccato mortali* : tum quia Eucharistia delet venialia, ex opere operato: tum quia venialia, (esto comitentur imò reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificanti. Quod si tamen multa sint, & integra genus suum grauia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem deuotionem, & fructum maiorem impediunt. *Suar. Lay.* & alij. vnde resolues.

XXII. *Sacrilegi sunt iudicandi, qui ius ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.*

XXIII. *Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nundum ineſt amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

1. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale sit ritè confessus, tenetur ante communionem, confiteri. Ita *Bon. d. 4. q. 6 p. 1.* ex *Sanc. Regin. Suar.* & alijs.

Dixi 2. *Nisi sit necessitas* (non quæcunque, v.g. festi celebritas, vel magna deuotio, vt quidam volunt) sed grauis; siue vrgens, qualis esse censetur in sequentibus casibus, præmissa tamen semper contritione: ad quam tunc teneris, nisi de peccato, quod occurrit, fueris ante contritus. *Prep. C. de Lugo d. 14. s. 6 n. 122.*

1. Periculum mortis vel vt consecretur hostia pro morituro, *Sua Co. C. de Lu. d. 4 s. 5. n. 107.*

2. Si Sacrificium, vel communio non possit ommitti, absque graui infamia, vel scandalo; *Iidem Aut.*

3. Si Parochus debeat celebrare ex officio, vt populus sacrum audiat. *Ibid.* Ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere

re putant *Dian.* cum *alijs* 1. *p.* 9. *tr.* 3. *R.* 9. contra *Palaum, Auerſam, &c.*

4. Si vrgeat præceptum de annua communione, vt docet *Henriq.* & probabile putat *Prap.* vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, vt habet *Henriq.* & *Sotus Dian. R.* 63. & 64. nec improbat C. *de Lugo l. c.* Probabilius tamen videntur docere *Con. Sà Suar.* & alij ceſſante ſcandalo, & infamia, præſtare tunc ſacrũ & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quod hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri cõuenienter iuri diuino.

5. Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante commiſſi recordetur, tenetur elicita cõtritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt vel recedere, vt docent *Syl. Nauar. Dian.* & alij, contra *Sotum & Henriq.* qui negant teneri, ob honorem ſacrificij; putantque practicè eſſe probabile *Lay.* & *Bon.* eò quod vix ſine aliqua nota, confeſſio decenter fieri poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu vel concione: quò caſu tenebitur confiteri, vt notat *Syl.* Quod ſi verò nec contritionem poſſit elicere, ſecundũ communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq. in* 3. *p. to.* 3. *d.* 27., & *Hurt. de Euch. d.* 8. putet probabile eſſe ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit. *v. Dian. p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 98. *Card. de Lugo d.* 9. *ſ.* 2. *nu.* 8., vbi idem docet. Notat autem *Dian. ex Prap.* ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet ſe eſſe contritum, licèt ſubdubitet.

6. Si in ſcamno communicantium recor-

deris

deris peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec sine nota, aut scandalo graui possis recedere, vt habet *Nau. Fill. Reg.* C. *de* Lugo *l.c.n.* 112. & alij porrigenti autem Eucharistiam confiteri non expedit, nec decet, quo casu etiamsi ne quidē possit elicere contritionem, excusat à peccato *Hurt. l. c.* Imo quidam DD. apud *Henriq.* excusant laicum ante confessum, etiam præcisa nota, & scandalo, non recedentem; eò quòd is dicatur iustificatus, & probatus per confessionem. Quam sententiam probat *Tamb.* in *expedita com.c.* 1. §. 8. potestque seruire pro scrupulosis. *v. Regin. l.* 29. *nu.* 105. *Bon. d.* 4. *p.* 10. *Escob. t.*7.*c.*6.

Dixi 3. *Et desit confessarius* deesse autem censetur non vt quidam volunt, si absit is, cui solet, & cuperet confiteri; vel cui deuotius, aut vtilius confiteretur: neque etsi Religiosus non possit nisi seculari confiteri peccata grauia, cum aliqua infamia Religionis. *Amic. Dian. p.* 9. *t.* 3. *R.* 13. sed in sequentibus casibus.

1. Si nullus sit præsens; ad absentem verò sine magna difficultate, (spectata tum debilitate, ætate & negotijs personæ, tum alijs circumstantijs, vt aeris, breuitatis temporis) adire non possis. *Bon. l.c. nu.* 50. ex *Suar. Con. &c.*

2. Si non adsit nisi ignarus idiomatis, vel carens iurisdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non possis confiteri sine graui damno tuo, vel alieno, vel si habeas peccatū tantum reseruatum, nec pateat aditus ad superiorem; vel Superior semel iterumq; per pium Confessarium rogatus negauerit potestatem absoluendi. *Tamb. in exped. com.c.* 1. §. 6. ex *Fagund.* limitat autem *Dian. p.* 9. *t.* 3. *R.* 15. si absq; graui

nota præter mittere non possis. Ita *Sylu.* & alij. Requiritur tamen, in his etiam casibus, contritio & propositum confitendi, imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali casu celebrauit, tenetur prima occasione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad laicos vel Sacerdotes communicantes tantum, vt contra *Nau & Fagund.* docet *Syl.* & *Dian.* & *Bon. d. 3. q. 6. p. 1.*

XXXVIII. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium non præceptum.*

XXXIX. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

ARTICVLVS II.

Qua requiratur dispositio corporis?

Resp. 1. Nulla corporis macula per se impedit susceptionem Eucharistiæ, cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: potest tamen aliquando per accidens impedire propter effectus secutos. Ita *commun.* Vnde resolues.

1. Non impedit pollutio inuoluntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, nisi effectum malignum, v. g. turpem recordationem ac delectationem, vel distractionem, & perturbationem animi relinquat: eo enim casu, vti & semper post culpabilem, præstat, ac secundum sententiam communem, sub veniali debet differri, nisi aliud suadeat iusta aliqua causa v. g. magnus fructus festiuitatis, regula ordinis; vel si à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. *Sanc. t. 9. de matr. d. 13. Bon. d. 4. q. 6. p. 2. C. de Lugo d. 15. s. 1.*

2. Neque actus coniugalis impedit, etsi decens, & consilij sit, abstinuisse saltem nocte proximè, antecedente, si ratò communicet. *Fill & Sanch. l. c. Escob. c. 7. E. 6. n. 38.* Intellige si debitum petitum ex necessitate reddidit, ne vllam inde animi perturbationem, aut effectus ad res venereas patitur: si verò voluptatis causa feciſſet, eo die abstinendum esse, (præsertim si malignus effectus subsecutus fuisset) docent *Regin. l. 29. t. 1 17. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. n. 10. & 16 Mart. Perez d. 46 s. 3. n. 8.* addens esse tantũ veniale; imò indecentiam iusta causa posse resarciri.

3. Similiter etsi decens & consilij sit, sumpta communione abstinere eo die à copula; licita nihilominus est ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum, *Tamb. c. 3. §. 46.* ex *Sanch. l. 9. d. 13. & Marchin.*

Resp. 2. Ex præcepto Ecclesiæ tenetur communicaturus; sub mortali, regulariter esse ieiunus, ieiuno naturali, id est, vt à medio noctis nihil omninò per modum cibi, potus, aut medicinæ sumpserit. Ita commun. Et est certum ex Concilijs, quæ vide apud *Filliuc, Laym. Bonac. Card. de Lugo l. c.* Vnde resolues.

1. Etsi paruitas materiæ non excuset hic: non obstat tamen communioni. 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes traijcere casu, (negat enim *Prap. Vasq.* & alij, si fiat de industria, contra *Tan. Con. q. 80. a. 8. n. 47. & Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licet eas expuere omninò deceat. *Dian. t. 4. de sacr. res. 37. & p. 4. t. 4. res. 104. v. Escob. tr. 7. E. 6. & C. de Lugo num. 36.* Vbi notat sententiam istam *Tanc. & Dian.* ad hoc seruire, vt studiosè dentes ante expur-

gare, ne quid fortè casu decidat, non teneatis. 2. Sanguinẽ, vel alium humorẽ ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, casu per ablutionem oris, vel guttulam iusculi, dum sapor deploratur, per modum saliuæ, cui mixta est, vel culicem inter respirandum traijcere. Ratio est, quia hæc aut non sumuntur, scilicet ab extr inseco, aut non per modum cibi aut potus. *v. Fagund. prac. 3. cap. 5. Card. de Lugo l. c. num. 23.* 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex causa ori imponas, mastices, vel quid aliud gustes, modò nihil transmittas. *Prap. in 3. p. q. 80. a. 8. d. 1. nu. 39. C. de Lugo R. mor. l. 1. d. 9.* Idem de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. c. 6. t. 19. d. 8. num. 4.* (licet indecens valdè id videatur, nisi iusta ex causa fiat) & *Escob. t. 7. E. 6.* vbi de eiusdem puluere per nares attracto idem colligit, ex *Suar.* & *Fagund* Idem tenet *Dian. p. 8. t. 7. R. 3.* & *Card. de Lugo R. m. t. 1. d. 9.*

2. Probabile est, non impedire communionem, si frustulum ligni, chartæ, vnguium, vel lapillum deglutias, quia non habet rationem cibi, vel potus. *Ita Dia. l. c. Ref. 38.* & *tract. de celeb. R. 52.* ex *Ledes.* & *Sanch.* contra *Henriq. Regin. Lay.* & alios, quorum sententia tutior est. *v. C. de Lugo*, & *Escob.*

3. Non licet communicare his casibus: 1. Si saccarum, liquorem glycyrrhizæ, ore resolutum cum saliua traijcias. Si verò dubium sit, num quid deglutiueris, vel an factum sit post duodecimam, probabiliter docet, *Lay. l. 1. t. 1. ca. 1.* contra *Sanc. Fagund.* non impedire communionem vel sacrificium. *v. Dian. l. c. ref. 29.* suprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3. 2.* Si vesperi decumbens aliquid ori contra raucedinem imposueris: nisi certus sis, post me-

medium noctis te nihil transmisisse. Ita *Suar. Fill. C. de Lugo. l. c. n.* 37. & alij. Licitum autem est, inter horologia dissonantia quoduis sequi, etiam vltimum, modò non constet errare: quia habet se vt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, vt habet *Sanch. l. 2. d. 1. de matr. Fagund. Io Sanctius, C. de Lugo nu.* 45. *Dia. l. c. ref.* 36. 3. Si aliquid sumpseris, licet mox reieceris. 4. Si tabaci fumum in stomachum traieceris, vt docet *Prap.* etsi alij meritò dubitent *Tann. c.* 4. *d.* 5. *Gran.* autem *in* 3. *p. c.* 6. *t.* 10. *d.* 8. negat. 5. Si Sacerdos nocte Natiuitatis, in prima Missa, ablutionem, vel lambendo digitos, modicum aquæ aut vini sumpserit. *v. Bon. d.* 4 *q.* 6. *p.* 2.

4. Non est peccatū, per se loquendo, cibū sumere statim à cōmunione, vt ex *S. Th.* docēt *Az. Sanch. Bon. d.* 4 *q.* 6. *p.* 1. *n.* 25. vnde eum, qui paulò ante mediū noctis cœnasset in Dominica pridie natiuitatis Domini posse nihilominus statim post mediam noctem celebrare, docet *Dian. & alij* 3. *par. tom.* 4. *Res.* 44., similiter expuere statim à communione non esse peccatum, dicit. *Tamb. c.* 1. §. 1. etsi ob Sacramenti reuerentiam consilij sit abstinere donec species sint consumptæ: quod saltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur *C. de Lugo d.* 12. *s.* 3 *n.* 54. ex iudicio medicorum à se consultorum. *Tambur.* autem *c.* 3. §. 4. ex *Ioanne Sanch. d.* 38. notat, citiùs à valido, quam debili stomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam consumi, referteque infirmum quendam post mediam horam species integras reiecisse.

Dixi in responsione, *regulariter*: quia non ieiunus licitè communicat, in sequentibus ca-

sibus si quidem ieiunus non possit sine notabili incommodo vt monet *Con.* & *Bon.* apud *Dian. p.9.t.6. R.42.*

1. In periculo mortis siue illud sit ex morbo vulnere veneno; siue ex sentētia iudicis. Et quidem in eodem morbo; etsi non tenearis, potes tamen post aliquot, v.g. sex, 7. vel etiam, vt putat *Lay.* duos dies, (etsi quoad hoc, potissimum attendendum esse ad consuetudinem, moneat *C. de Lugo*) repetere viaticum non ieiunus, dummodo nequeas ieiunus sumere, & periculum mortis recurrat, vt docetur *commun.* vel etsi maneat, vt contra *Vasq. Prep.* & alios docent *Nau. Tol. Regin. Suar. C. de Lugo s. 3. n. 65.* Imò etsi non liceat ægro, ex sola deuotione, communicare facto ieiunio; si tamen morbus esset diuturnus nec posset dari communio, nisi post medicinam, probabile esse id licere, docent *Arm. Tol. Con. Reg. Henriq. Suar. Escob. &c.* quorum aliqui exigunt longū interuallum, v.g. 30. dierum, vt *Nau.* & *Villal.* alij 8. vel 10. dies, vt *Suar. Henriq. Fagund.* alij 7. vt *Sylu.* alij 6. vt *Arm. Zumbr. Possem.* & *Fill.* quos sequitur *Dian. de celeb. R. 77.* alij permittunt toties quoties sano posse dari ieiuno, ita *Escob. t.7. E.6.* ex *Hurt.* alij deniq; posse sequenti statim die dari, ob iustam causam, vt si propter consuetudinem, & desiderium: aut deuotionem difficulter abstineat, & moraliter videatur instare periculum mortis. Sic *Lay. l.4. c.4. c.6. n.20.* Verùm ea in re loci consuetudo spectanda est, quæ nunc saltem videtur permittere, vt quando morbus, & periculū diu protrahitur, post 7. vel 8. dies iterum detur communio non ieiunio. *v. C. de Lugo d.15. s.3. de Euch.*

Denique licet probabile videatur. *Filliuc. to.*

l.4.n.242. & C. *de Lugo*, *d.11* quod docet *Mai, in 4. d.9. s.3*, *Fernand de hared. &c.* (*Lay.* verò *l.5. t. 4. c.6. n.21.* limitat ad casum necessitatis, quo moriturus aliud Sacramentum suscipere, non posset, & scandalum cessaret) posse non ieiunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quòd hoc sit iuris diuini, ieiunium verò Ecclesiastici tantum, ideoq; non tantum posse, sed etiam teneri, dicat *Gran. in 3.p.c.6. s.19. d.8. n.12.* Id tamen merito communiter reijcitur; tum quia contrarium probat praxis; tum quia maior est habenda ratio Sacramenti, quam aliqualis necessitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligat, quando non potest ritè dari. Ita *Bonac.* ex *Con. Hurt. de Euch. d.9 dif. 17. Suar. Vasq. &c. com.* docetq; *C. de Lugo* esse probabilius. *v. Dian to.1. t.4. R.33.* Sacerdos autem morti (siue naturali, siue violentæ) vicinus, celebrare sine dubio potest non ieiunus, ad dandum sibi viaticũ, si illud aliter haberi non potest, quia non plus est celebrare, quam communicare sumpto cibo *C. de Lugo d.15. s.4. Laym. Dian p.5. t.3. R.36.*

2. Si periculum sit, ne Eucharistia pereat, vel male tractetur, potest sumi à non ieiuno, etiam laico, si alius desit: imò probabiliter potest etiam à presente Sacerdote laicus accipere, vt docet *C. de Lugo n.87. Suar. & Vasq. d.22. n.48.*

3. Si graue scandalum sit orituru ex omissione sacrificij, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri posse, eò quod occurri possit scandalo, dicendo Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideoque impediri.

Dixi, *scandalum*, quia turbationem, vel incommodum aliquod secuturum, v.g. si celebraturus primitus aliquid sumpsisset, non sufficere, notat *Prop.*

4. Si perfectio ſacrificij, vel communionis vrgeat. Quod fieri poteſt quinque modis. 1. Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam: quam ſi aduertat dum habet in ore, non eſt expuenda ob periculum eijciendi fragmentum hoſtiæ, & irreuerentiam; ſed deglutienda *Tamb. de exped. ſacrif. l.* 2. *c.* 8. C. *de Lu. d.* 15. *ſ.* 4. tunc enim tenetur denuò conſecrare; quod fieri etiam poteſt, conſecrando, & offerendo ſtatim, ſine noua hoſtia, v. apud *Suar.* quod ſi id poſt Miſſam concluſam aduertas in ſacriſtia, omittas. Si autem intra Miſſam poſt ſumptionem, vel etiam ante eam, poſt conſecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino præſumendum eſſe, & pergendum, ait *Tambur.* 2. Si celebrans poſt conſecrationem deficiat: tunc enim tenetur alius, etiam non ieiunus, ſi ieiunus haberi nequeat, perficere. 3. Si poſt cõſecrationem etiam vnius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe ieiunum: tenetur enim pergere; imò etiam poteſt pergere, ſi ante conſecrationem recordetur; & abſq; ſcandalo, & nota non poſsit deſiſtere, v.g. in ſolemni ſacro, vt docent *Suar Con. &c.* Si tamen priuatim celebret, & commodè poſsit abrumpere, tenetur, vti ex S. *Th. q.* 83. *ar.* 6. docent commun. 4. Si poſt ablutionem ſumptam, licèt dũ communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ, etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro, (quod addo, quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificij, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, vt docet *Suar. C. de Lugo l. c.* cum *communi*: licèt contrarium probabilem dicat *Tamb. de expedita com. c.* 2. § 8. ex *Marchin. t.* 3. *p.* 3. *c.* 3. vti nec eiuſdem ſacrificij, ſi illud planè ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſeu debent ſeruari,

donec

donec sumantur à ieiuno. *Escob. t. 7. E. 6. Fagund. &c* quia conuiuium iam finitum est. Nisi tamen aliud suadeat periculum indecentiæ; v.g. si plures Missæ eodem die istic futuræ non essent, & Sacramentum asseruari non soleret: tunc enim minore irreuerentia sumeret, quàm asseruaret. Imò *C. de Lug. d. 14. p. 4. n. 82.* & *Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs quam sacras vestes exuit particulam inuentam absumit, eò quod non sit communio noua, sed complementi præcedentis. *v. Bonac. Card. de Lugo Escob. ll. cc.* Si pars hostiæ post ablutionem sumptam, calici aut palato adhæreat, (quæ decenti us noua ablutione, quàm digito propellitur, vt docet *Bon.* ex *Fill.* & alijs quamuis Missale etiam permittat, vt digito attrahatur ad labium calicis, & sumatur ante ablutionem) quomodo etiam ij excusantur, qui ex deuotione hostiam in ore diu retinentes, casu præmittunt aliquid ablutionis sponte tamen id non licet, nisi bona fides, & sancta simplicitas excuset. Ratio horum omnium est, quia talis sumptio, moraliter censetur completio vnius sacrificij, *Regin. l. c. n. n. 223. Bon. l. 1. d. 4 q. 6. p. 2.*

Vnus casus est, in metu mortis, ad quem euadendam, sicut sine altari, vel calice consecrato aut vestibus sacris, ita etiam non ieiunum posse celebrare, docet *Dia.* cum *Sylu. &c. p. 3. t. 6. R. 48.* & *p. 5. t. 3. R. 39.* dummodò celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel eius præceptorum.

ARTICVLVS III.

Qua & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam.

Resp. 1. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est necessaria necessitate non medij, sed

præcepti diuini, obligantis tum in articulo mortis, per modum viatici tum etiam sæpius in vita, & docēt *Suar. Vasq. Lay. Fagund.* & alij communiter probantq; tum ex scriptura, tum ex *Concil. Nicæno & Trid. sess. 13. c. 6.* tum ex praxi Ecclesiæ; tum quia Euchatistia est instituta per modum cibi, cuius vsus sæpius est necessarius. *Bon. d. 4. q. 7. p. 1. n.* 8. Vnde resolues.

1. Quisq; fidelis in periculo vitæ, quod præuidet, vel meritò timet; v. g. in graui morbo, ante conflictum vel puerperium, præsertim primum, ante nauigationem, &c. tenetur sub mortali communicare. *Suar Vasq d* 214. Nisi tamen paucis v. g. octo diebus antè communicasset: talis enim communio censetur habere rationem viatici, vt docet *Suar. Regin. Fill.* contra quosdam, vt *Gasp. Hurt. d.* 10. *dif.* 2. *&c.* apud *Escob.* qui dicunt, eum, qui manè communicauit, si à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterū sumere communionem, tanquam viaticum: imò *Sà, & Sylu. V. Euch. Fumus, &c.* & *Guiet. V. Communio*, putant non esse saltem mortale, communionem omittere, dummodo in paschate sumpseris.

2. Si in ægro esset periculum vomitus, docet *Sanctius*, apud *Dian. p.* 5. *r.* 5. *R.* 55. posse ei paruam particulam dari, quæ stomachum alteratura non putetur; aut si de hoc ipso dubium sit securitatis causa prius dari particulam non consecratam, quàm si reijciat, nullo modo dandam consecratam, secus si retineat. Si verò independenter à cibo, perpetuo, euomat, nullo modo dādam, nisi fortè per sex saltem horas liber à vomitu fuisset.

3. Pueris doli capacibus, qui sciunt distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est in periculo mortis eam esse dandam pro viati-

co, vt contra *Vasq.* insinuat *Lay. t. 4. de Euch. c. 4.* & expressè docet *Suar. d. 41. s. 1.* confirmatq; C. *de Lugo d. 13. s. 4. n. 38* & addit, (contra *Sanch.*) si de capacitate pueri sit dubium, posse nihilominus, etsi non sit necessè.

4. Qui post viaticum sumptum peccauit mortaliter, non tenetur denuò communicare. Ita *Regin. Fill.* C. *de Lugo, & alij.*

5. Qui non communicauit in periculo mortis, non tenetur postea supplere. Ita *Bon. d. 4. q. 7 p. 1. ex Henriq. Reg. &c.*

6. Iudex tenetur, per se loquendo, reis concedere tempus communicandi, vt docent *Suar. Bon. l. c. & alij communiter* contra *Nauar.* quod si reus noluerit, potest iudex procedere *Fill. t. 4. c. 8. q. 11. n. 238.*

Resp. 2. Etsi Christus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Ecclesia tamen pro eo determinauit tempus paschale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, vsq; ad Dominicam in Albis inclusiuè: alicubi tamen totam Quadragesimam comprehendit; alibi extenditur ex consuetudine, vel indulto; potestq; Confessarius, ex iusta causa, extendere, vt docent *Sà*, & alij *v. Bo. d. 4. q. 7. p. 2.* Vnde resolues.

1. Præceptum hoc impletur etiam per communionem sacrilegam, vt habet communis, contra *Durand. & Sylu.* Et patet; quia Ecclesia tantum præcipit actum externum: nec finis præcepti cadit sub præceptum. An verò qui nõ satisfecit, teneatur postea implere, vtrimq; probabiliter defenditur, etsi affirmatiua videatur probabilior. *Bon. l. c. Suar. Con. C. de Lugo, &c.*

LV. *Præcepto communionis annua satisfit per sacri-*

crilegam Domini manducationem Innoc. XI. 2. *Martij* 1679. *damnauit.*

2. Non tenetur præuenire, qui præuidet tẽpore Paschali se impediendum, vt contra *Vasq. Syl. & Fagund.* probabiliter docet *Azor. t. 1. l. 17. c. 41. Suar. &c.* Qui verò sic præueniſset, & postea tolleretur impedimentum, teneretur rursus communicare, secundùm *Lay. l. 5. t. 4. c. 5. C. de Lu. f. 4. n. 78.* quia non satisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dia.* citans *Fernand. & Suar.*

Resp. 3. Tenetur quis communionem paschalem sumere in Parochia, à Pastore suo, nisi huius licentia priuilegio, aut consuetudine eximatur *Nau. Suar. d. 72. s. 2. &c.* Vnde resolues.

1. Sacerdos vbiuis celebrando satisfacit. *Bon. d. 4. q. 7. p. 2.*

2. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab eà absunt, *Bon. l. c.*

3. Non eximuntur laici inseruientes religiosis, vt habet Sà, *V. Euch.* nisi vt dicit Bon. degant in monasterijs, alijsq; locis à cura Parochorum exemptis *v. Sanch. de matr. d. 23. n. 12.*

4. Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra Parochiam, sine consensu Pastoris, communicat, vt habet *Nau. Azor. & alij comm.* nisi tamen communicet in Cathedrali Ecclesia hos enim satisfacere præcepto, censet *Bon. l. c.* sed negat C. *de Lu. l. 1. Resp. mor.* nisi Episcopus expressè, vel tacitè consentiat, *v. supr. c. 2. d. 1. a. 1. & c. 7. 8. & 9. Bon. l. c. v.* suprà *c. 2. a. 1. casu 7. 8. & 9.*

Dixi, *sine consensu Pastoris* quia cum consensu summi Pontificis, vel Episcopi, siue Ordinarij aut eius Vicarij generalis, vel Parochi, (hic enim omnes intelliguntur nomine Pastoris) extra Pa-

rochiam communicando satisfieri præcepto, Doctores concedunt. Et quidem sufficere consensum interpretatiuum, siue præsumptũ, notat *Tamb. de exped. com. c. 4. §. 4.* imò *Bonac. in Theol. mor. p. 1. t. 5. q. 19. Bela*, & *quidam alij* apud *Tamb. l. c.* & *C. de Lug. d. 18. s. 2. n. 49.* Item *Dian. p. 2. t. 14. R. 73.* & *p. 6. t. 7. R. 58.* putant posse satisfieri præcepto communionis Paschalis (præsertim extra diem Paschæ) apud mendicantes, ex priuilegio Nicolai V., Pij V., & Pauli IV. certis concesso, quod cæteris participent. Verum hoc alij communiter negant. *v. Auers. q. 10. s. 4.*

LVI. *Frequens confessio, & communio etiam in his, qui gentiliter viuunt est nota prædestinationis.* Innoc. XI. 2. *Martij* 1679. *damnauit*.

In Decreto Sacr. Congr. Cardin. Concil. Trid. Interpretum circa Communionem quotidianam approbato ab Innoc. XI. die 2. Febtuarij 1679.

Frequens accessus ad sacram Communionem iudicio Confessariorum relinquitur, qui ex conscientiarum puritate, & frequentia fructu, & ad pietatem processu Laicis Negotiatoribus, & Coniugatis, quod prospiciens eorum saluti profuturum, id illis prescribere debebunt.

Pastorum diligentia prouideat, vt nemo à sacro Conuiuio, seu frequenter, seu quotidiè accesserit repellatur, & nihilominus det operam, vt vnusquisque dignè pro deuotionis, & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici corporis suauitatem degustet.

Moniales quotidiè sacram Communionem petentes admonendæ erunt, vt in diebus ex earum Ordinis instituto præfixis id communicent. Si qua verò puri-

tate mentis epiteant, & feruore spiritus ità incalescerint, vt digne sequenti cri, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione vidari possint, id illis à Superioribus permittatur.

Episcopi, Parochi, seu Confessarij redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de iure diuino.

Doceant in Ecclesijs, seu Oratorijs priuatis ex dispensatione seu priuilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam, nec eam vllo modo deferendam in cruminа, aut secreto ad existentes domi, vel iacentes in lecto, quam infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca predicta accedere non valent, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè & cum pompa iuxtà formam Ritualis Romani, si verò ab Oratorio priuilegiato cum forma decenti.

Circa Communionem in feria sexta pataschalis Missalis Rubrica, & Ecclesia Romana vsus seruetur.

Nulli tradenda sunt plures Eucharistiæ formæ, seu particulæ, neque grandiores, sed consuetæ.

CAPVT III.

De Eucharistia, vt est Sacrificium.

DVBIVM I.

Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

Resp. Missa est sacrificium, consistens in consecratione panis, & vini: estque actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominij Dei, & signum nostræ seruitutis. Quod non obstat, quin secundariò possit etiam ad alium finem partialem offerri, vt ad agendas gratias, vel impetrationem beneficij, ad remissionem peccatorum, ad sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Missæ, ex opere operato, est independens à pro-

bitate

bitate Sacerdotis, à quo pro omnibus seu viuis, seu defunctis, etiam accepto stipendio, applicabilis est: estquè actu, tam intensiuè, quam extensiuè finitus; etsi enim hostia ipsa, & principalis offerans, id est, Christus infinitè sit Deo gratus, atq; ita Deus per hoc sacrificium infinito honore afficiatur; videtur tamen Christi esse voluntas vt offeratur, & prosit tantum ad certũ, & finitum effectum. Quod etiam patet ex vsu, & sensu Ecclesię, dum Missæ pro eadem re repetuntur: quod signum est, non habere infinitum effectum. *v. Bon. d. 4. q vlt. p. 4.* Vnde resolues.

1. Sacerdotes ordinariè peccant grauiter, si non aliquoties in anno, saltem ter, vel quater, solemnioribus festis celebrent, nisi legitimè sint impediti. Ita *Sylu. Reg. Suar. Con. & alij commun.* contra *Angles, Bon. Dian. p. 2. t. 14. R. 19.* item C. *de Lug. & Tamb. l. 1. exped. com. c. 6.* qui excusant saltem à mortali dummodo communicet in paschate, absitq; contemptus & scandalum; imò vbi Tridentinum est receptum, tenentur ex mandato Episcopi, sub graui culpa, celebrare saltem Dominicis & festis: excusantur tamen, si Episcopi nullum mandatum extet.

Dispositiones Celebrantis hoc versu continentur.

Ieiuna, Recita, Expecta, tua crimina pande.
Tolet. lib. 2. c. 2.

2. Etsi in Ecclesijs Cathedralibus Collegiatis, & Conuentualibus (vbi est competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat vna saltem Missa priuata celebrari, & altera cãtari, peccẽtq; mortaliter dictarum Ecclesiarum Rectores, si in hoc deficiant. *Suar. Con. Laym. March. &c.* non esse tamen mortale (præscindendo à peculiari obli-

obligatione talis Ecclesiæ (semel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docent *Tambur. l. 1. cap. 6.* vtiq; neq; si in Ecclesijs Collegiatis die festo cadente in feriam priuilegiatam, v. g. Vigiliæ, quatuor temporum, Quadragesimæ vel Rogationum) Missa solemnis de feria post Nonam canenda, semel omittatur *Ibid.* ex *Abbat. March. &c.*

3. Peccat grauiter, qui tenetur pro alio offerre Missam fructum tamen principalem applicat alijs: quia id alij est fraudi in re graui.

4. Grauiter peccat, 1. qui ad sacrum ex iustitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum priuat. *Syl. Regin. lib. 23. n. 236. Fernand. &c.* multoq; magis si planè omittit; teneturq; hoc casu ad stipendij restitutionem. *Tambur. de exped. sacrif. l. 3. c. 1. §. 8.* 2. Si quis accipiat plura stipendia, quibus non nisi post longum tempus possit satisfacere. Ratio eadem est. *Syl. Reg. Fernand. p. 3. c. 5. 3.* Qui sacrum animo se obligandi promisit, & non præstat. *Bonac. d. vlt. p. 8.* etsi probabile sit, hoc non esse mortale. vt habet *Sanch. de matr. l. 1. d. 5. v. Dian. tr. 3. misc R. 9.* item *p. 4. r. 4. R. 196.* & *p. 6. r. 6. R. 6 p. 5. r. 14. R. 81.* vbi citat *Cai. Vasq. Hurt. &c.* affirmantes, quod qui pluribus Missam gratis promisit, possit vnica satisfacere; quod tamen alij communiter negant.

5. Si quis det iustum stipendium, (id à consuetudine vel lege taxatum esse debet, aut si nō est, secundum *Sotum*, & *Caiet.* est frugalis victus vnius diei; quod *Suar. Lay.* & alij reprobant, putantq; sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei,) vt pro so dicatur Missa, non potest secundum accipi ab alio, & pro duobus

vna

vna tantum Missa dici C. *de Lugo d.* 19. *n.* 259. Secus, si ambo dimidium tantum iusti darent; vti contra *Vasq. Regin.* & alios probabiliter docent *Sot. Henr. Fill. Con.* C. *de Lugo l. c.* quod tamen iam est prohibitum per Bullam *Vrbani VIII. v. Bon. Dian. tr.* 14. *R.* 7.

VIII. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post decretum Vrbani VIII.*

X. *Non est contrà Iustitiam pro pluribus sacrificijs stipendium accipere, & sacrificium vnum offerre. Neque est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam iuramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram. Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. *damnauit.*

6. Qui pecuniam ab alio accipit, vt pro illo celebret, aut fieri curet, per se loquendo, potest curare Missam per alium bonum Sacerdotem dici, minus dando, quam accepit.

Dixi 1. *Per se*: quia *Vrbanus* VIII. ob speciem turpis quæstus, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*, quia si per malum curet, perditur fructus, qui est ex opere operantis. *v.* C. *de Lugo l. c.*

XI. *Post decretum Vrbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere collato illi minori stipendio, alia parte stipendij sibi retenta. Alex. VII.* 24. *Septembris* 1665. *damnauit.*

7. Beneficiati, etiam Curati ad Missas obligati, possunt pro ijs accipere stipendium, & applicare cui volunt; quia nō semper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; nisi tamen contrarium constet, vt de Missa conuentuali docet. *Bon.* Ita C. *de Lug. d.* 81. *s.* 1. *n.* 1.

ex *Suar Vasq &c.* contra *Gauant. Barbos. & Dian.* qui negant de Parocho: refertq; *Dian. p. 4. t. 4. R. 232.* determinasse Congregationem *Car.* quod ei non liceat pro Missa accipere eleemosynam manualem, quando tenetur celebrare: de Missa tamen conuentuali, contra *Bon. &c.* ipse affirmat *p. 3. t. 13.* ex *aliis 3.*

8. Qui stipendium pro sacro accepit, tenetur dicere Missam pro defunctis, vel votiuam vel in hoc aut isto altari, prout pecuniam offerens petiuit, (quantú tamen rubricæ permittũt, quibus neglectis Ecclesiæ ordinem inuertere, ob alterius deuotionem, non conuenit) quia ob eius deuotionem, & speciales orationes, maior fructus prouenire solet. Si tamen aliter faciat, non erit graue, imò nullum, si fiat iusta causa. *v. Dian de celeb. miss. res. 31. C. de Lugo l. c. n. 35.*

9. Is, qui quoad locum, tempus, intentionẽ, & qualitatem Missæ, non satisfacit, sine iusta causa, voluntati fundatoris, peccat: & quidem grauiter, si sæpe faciat, estò consentiant hæredes cùm ij in hoc voluntati testatoris, nõ possint decùm rogare, vt docent *Sylu. Nau. Azor &c.* Episcopus tamen potest in hoc dispensare, ex causa, vt habet *Henriq. Sylu. & Tamb* Quod si quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, vt habet *Azor. to. 1. l. 10. c. 14. & Sà. V. Missa. Dian l. c. res. 29.* vbi docet ex *Nauar. Rodrig. Fagund. & Azor.* esse mortale celebrare in alio templo, vel altari quã quis teneatur, quod negat C. *de Lugo*, si ratiò, & ex causa fiat, *v. nu. 36.* Imò nec esse veniale, si obligatus quotidie celebrare, ratiò, & ex rationabili causa celebret alibi. Similiter *Tamb. de exped. sacrif. l. 3. c. 2.* excusat à mortali eum, qui vno alicuius diei singulis mensibus alibi celebrat,

lebrat, nisi tamen teneatur celebrare in altari priuilegiato: notatq; posse Sacerdotem contra hoc onus missarum, v. g. certum earum numerum, præscribere annis 30. si adsit possessio, titulus, & bona fides.

10. Beneficiatus ex iustitia obligatur sub mortali, & pœna compensationis, ad eum numerum missarum, per se vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt; cum verò numerum ex iusta causa, vt v.g. si reditus iam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo: quam potestatem *Bon.* restringit ad Missas defunctorũ, & quidem post *Trid.* impositas *v. Bon. d. 4. q. vlt. p. 8.*

11. Qui ratione beneficij tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisi de huius intentione contraria constet) applicare *Bonac.*, *& alij* cum *Dian. p. 6. t. 6. R. 13.* qui tamen concedit posse eum pro se ipso quater, aut sexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare; item quauis hebdomada vnam Missam omittere deuotionis, & reuerentiæ causa, idq; ex præsumpta intentione fundatoris: quod *Tamb l. 3. exped. sacrif. c. 3. §. 1.* ex *Gauant p. 3. t. 12.* limitat, nisi de contraria fundatoris voluntate constet, vel sit onus Ecclesiæ, aut Monasterij, curare Missam quotidianam. *v. Tamb. l. c. Dian. p. 2. t. 14. R. 28. p. 4. t. 4. R. 86. & p. 5 t. 5. R. 13. & t. 13. R. 51.* 12. Idipsum limitat *C. de Lugo R. mor. l. 5. d. 9.* Si obligatio dirigatur ad ipsum Sacerdotem, v. g. si dicatur, (*Qui debet quotidie celebrare*,) quo casu concedit: si verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g.

volo vt in tali Ecclesia celebretur quotidie Missa ; teneri cum pro se alium substituere eo die, quo ipse non celebrat.

12. Qui non potest fundationi satisfacere propter morbum, non tenetur, si breuis sit, (v.g. 15. dierum, vt docet *Bon.* aut etiam vnius alterius ue mensis, vt probabiliter docet C. *de Lugo* n. 49) substituere alium, aut compensare, cum iam stricte nec domini quidem honesti cum famulis agant: secus tamen, si sit diuturnus morbus; nisi reditus sint nimis tenues, aut in morbum absumantur, vt contra *Sylu.* & *Azor.* docet *Bon.* ex *Rodriq.* Impeditus vero alijs negotijs, licet iustus; (cum hæc non debeant obesse fundatori) debet satisfacere per alium vel compensare postea, præsertim si fiat sæpius. Ita *Bon. d. 4. q. vlt. p. 7.*

DVBIVM II.

Cuius sit applicare fructum sacrificij.

Resp. Solus Sacerdos offerens validè id facit per suam intentionem: quia est actus potestatis sacerdotalis. Ita commun. *Suar.* C. *de Lugo d.* 14. *s.* 10. *n.* 211. *&c.* Vnde resolues.

1. Is validè applicat, etsi peccet sacrificando vel applicando contra voluntatem superiorum. Ita *Suar. Lay. Dian.* C. *de Lugo l. c.* contra *Nauar. Ledesma*, & alios, quorum sententiam probabilem dicit *Dian. tom.* 1. *res.* 17.

2. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter vlli applicatum est, vel ante, vel in ipsa consecratione, saltem secundæ speciei, non potest postea vlli applicari, saltem adæquatè: quia producit effectum quando existit, neq; is suspenditur: ideoque nec licet accipere stipendium pro Missa præterita. v. *Laym.*

Di-

Dixi, *vel ante*: quia non requiritur, vt applicatio fiat in ipſo ſacrificio; ſufficitque ſi pridie facta ſit, etſi ipſo die de eo non cogiter. *Bon. q. 3. p. 2. ex Suar. & Dian. l. c. reſ. 47. contra Vaſq.*

3. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in theſauro Eccleſiæ, vt docet *Suar.* vel cedit ipſi Sacerdoti vel illis, pro quibus tenetur ſpecialiter offerre, quod ita implicitè cenſeatur intendiſſe. *Ita Layman. l. 5. c. 2. v. C. de Lugo num. 215.*

4. Applicatio ſub conditione iam impleta, eſt valida, v.g. ad intentionem quam habuit hodie ſuperior; non autem ſub conditione futura contingente, v.g. applico illi cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui prius morietur; vel qui primò ſtipendium offeret. Ita *Suar. in 3. p. tom. 3. d. 79. ſ. 9. Laym. l. c. Dian. l. c. reſol. 15. C. de Lugo d. 19. n. 209.* contra *Bon. q. vlt. p. 7. §. 5.* qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

5. Non ſatisfecit, qui te mortuum putans, Miſſas, quas pro defuncto teneretur, celebrauit.

6. Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem, niſi tamen iam mortui ſint, etſi poſtea promulgentur. *Laym. l. c.*

7. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. *Tamb. l. 3. exp. ſacr. c. 3. §. 2.* contra *Fromin. & Gauan p. 5. t. 15.*

8. Miſſa celebrata in altari priuilegiato pro defunctis, non ſuffragatur illis, nec ſatisfit indulto, niſi ſit de Requiem. *Diana p. 4 t. 4. R. 233.* ex *declar. Card. & p. 9. t. 2. R. 7.*

Die 5. Auguſti 1662. Alex. VII. prohibuit celebrari Miſſas priuatas pro defunctis in feſtis duplicibus

addito-

approbando decretum Sacræ Congregationis rituum: Die verò 22. Ianuarij 1667. prohibitionem renouauit declarando Anniuersaria, & Missas cantatas de Requiem relictas ex dispositione Testatorum quot annis in ipsorum obitu etiam in duplici maiori concurrentes non comprehendi in decreto.

Item, quod in duplicibus Missa celebrata ad Altare perpetuò priuilegiatum de festo currenti suffragetur cum ijsdem Indulgentijs perindè, ac si celebrata fuissent Missa de Requiem. Quod Clemens IX. extendit ad Missas celebratas ad Altare pro aliquibus etiam diebus, & non perpetuò priuilegiata.

DVBIVM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

Resp. 1. Ordinariè non licet celebrare post meridiem, sed debet, inchoari ante duodecimam: nec ante auroram: quam ante solis ortum *Regin.* quadrantem horæ *Henriq & Con.* mediam horam, *Az.* horam cum quadrante, *Suar. & Fernan. & Possen.* sequi horam comprehendere dicunt; & consequenter, cum secundum *Henriq. Suar.* & alios Missa possit inchoari tantò ante auroram, vt sub eius initium finiatur, licet duabus horis ante solis ortum incipere. Ita *Rodriq.* & alij. Vnde vlterius inferunt quidam, cum *Suar.* Religiosis habentibus priuilegium celebrandi hora ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere, quod *C. de Lugo d.* 20. *f.* 1. *n.* 32. non improbat etsi *Lay.* tantùm permittat horis duabus cum dimidia, *Diana* verò duabus horis post mediam noctem. *C. de Lugo l.c.* Quacunque autem hora licitè (siue ex, siue sine priuilegio) celebrent, eadem etiam, (atque adeò in Missa, quæ nocte Natiuitatis, cæterisque, quæ post illam celebrantur) licere ijs Eucharistiam

alijs

aliis ministrare, contra *Bordon.* docet *Diana. p. 9. tom. 7. R. 43.*

In nocte Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi post decantatam primam Missam nequeunt alia duæ successiuè celebrari; neque in ea sacra Communio fidelibus etiam illam deposcentibus exhiberi potest; id enim omninò prohibuit Sacr. Rit. Congreg., ac nonnisi lucis ortu fidere eam ministrandam decreuit die 20. Aprilis 1664. sub pœnis in decreto contentis. Vnde resolues.

Dixi, *ordinariè*: quia anteuertere licet sequentibus casibus; in quibus etiam paulò post meridiem, v. g. vnò vel alterò quadrante: inchoari potest, vti etiam secundùm *Sotum, & Palud.* ex quauis rationabili causa, v. g. ob supplicationem, vel concionem publicam protractam vltra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integra hora post, licere inchoare dicunt. *v. Laym l c. Fernand. hic cap. 3.*

1. In necessitate, v. g. vt morituro detur viaticum: quo casu licere media nocte celebrare, ait *Dian. p. 1. t. 14. Resol. 33.* ex *Laym. &c.*

2. Vbi est mors rationabilis, vt opifices, & famuli summo mane possint audire sacrum. *Lay. l. 5. t. 3. c. 4. n. 3.* ex *Nau. &c.* (*v. Dia. p. 2 t. 14. R. 33.*) non tamen ideircò post meridiem licebit.

3. Ex priuilegio, de quo suprà.

4. In nocte Natiuitatis, in quà omnes tres Missas ante auroram dici posse, probabiliter docet *Suar. Con. Laym. Dian. p. 4. t. 4. R. 236.* contra *Sylu. Fernand. & alios*. Vnde resolues.

1. Grauiter peccat, qui sine aliqua harum, aut saltem iusta causa, citiùs manè, vel seriùs post prandium celebrat, vbi *Azor.* tertiam horæ par-

tem. *Laym.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes *Syluius* horam requirit, vt differendo peccet mortaliter *v. Dian. t. 14. resol. 34.* vbi notat religiosos ex suis priuilegijs, posse celebrare vsq; ad tres horas post meridiem, post tertiam verò nullo modo, *v. Bon. l. c.*

2. Non est peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etsi ob infirmitatem non possis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, sine qua erit veniale, vt docet *Fill. Lay* & alij, videturque sententia tuta, contra multos, dicentes esse mortale.

Resp. 2. Per se loquendo, quotidie licèt celebrare. Dico *per se*, quia præcepto obligante sub mortali prohibemur die Veneris Sancto, (non tamen Eucharistiam sumere, vel alijs præbere, vt habet *Hurt. de sacrif. d. 4. dif. 3. Quint.* ex *Suar. Vasq. Tan. &c.* licet suppositis declarationibus *Card.* non licere ministrare nisi solis infirmis velit. *Dianap. 4. tr. 4. R. 236. p. 6. tr. 6. R. 19. & p. 9 t. 9. R. 24.* ex *Barbos. Gauan. &c.*) In Cœna Domini verò, etsi ex consuetudine vno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex causa licitè priuatim celebrant, non tamen post finitam Missam solemnem, & sacratium reconditum, vt vult *Palaus*; licet alij id non admittant apud *Dian. p. 9. t. 9. R. 24.* De Sabbatho Sancto alij negant licere vt *Vasq. &c.* alij probabilius affirmant vt *Suar. Fagund. Dian. Gas. Hurt. d. 4. dif. 3. Palaus* (qui non vult fieri ante inchoatam Missam solemnem) & *C. de Lugos. t. n. 18.* qui addit non esse tunc legendas prophetias, quia non sunt pars Missæ, neq; benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia est ratio eadem, vt *l. c. n. 20. & Bonac. p. 2.* vbi notat, quod

vsus

vſus id vix habeat *vid.* etiam *Dian p.* 4. *t.* 4. *R.* 237. vbi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante Miſſam ſolemnem celebrare de Sancto incidente, vel votiuam.

Reſp. 3. Sæpius in die celebrare non licet ordinariè: quod addo, quia ſi ſis ieiunus, licitum eſt ſequentibus, caſibus, bis, vel etiam ter, requiſito tamen, ſi facilè haberi poſſit, Epiſcopi iudicio, præterquam in primo.

1. Nocte Natiuitatis: quà tamen non tenetur, nec Parochus quidem celebrare tres Miſſas ſed poteſt aliquam pro arbitrio omittere, *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 36. Neq; ter communicare, vel ſemel communicare, & bis celebrare. *p.* 8. *t.* 1. *R.* 87.

2. Si Paſtor habeat duas Parochias diſſitas. *Fill Card. de Lugo d.* 20 *n.* 45.

3. Si concurſus populi ſit tantus vt Eccleſia non capiat, vt habet *Laym. l.* 5. *t.* 5. *c.* 4. *in* 6. *& v. C de Lugo l. c.* etſi tunc potiùs expediat celebrare extra.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam iam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos, *Sylu. Nau.* Sed caſum eſſe Methaphyſicum, dicit *C. de Lug. d.* 20. *nu.* 44.

5. Si die feſto adueniant perſonæ, quas non deceat ſacrum omittere, v. g. Rex, aut Princeps, quamuis hic vltimus dicatur non eſſe in vſu. *v. Bon d.* 4 *q. vlt p.* 7 *nu.* 9. *C. de Lug. l. c. & Lay. l.* 5. *t.* 4 *Con. Dia p.* 2. *t.* 14. *R.* 56. vbi recte monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

Quæres. An aliquando liceat interumpere Miſſam?

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſiue vnam tantum ſpeciem conſecrare nullo caſu liceat, vt

dictum est supra c.1. d. 2. accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his casibus.

1. Ob concionem, post Euangelium, vel processionem excipiendam.

2. In gratiam superuenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die festo, quo alias Missam audire non possent, vel simili iusta causa: ex qua, si non sit facta oblatio, posse incipere de nouo, vt totum sacrum audiant, etsi non teneantur docent varij auctores cum *Sà*, apud *Bonac. d. 4. q. vlt. p. 7. nu. 9.* qui benè monet, consuetudini locorum standum. *Henriq.* autem docet, id tantùm licere finita Epistola, vel Euangelio. *Tamb.* planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recorderetur alicuius impedimenti, v. g. se non esse ieiunum vel in gratia; vel esse irregularē, vel excōmunicatum; vel excommunicatus non toleratus præsumat interesse, nec possit expelli.

4. Si vrgeat grauis necessitas, vel propria, v. g. morbus, vel proximi vt si moriturus sit baptizandus, vel absoluendus. *Trul. Dian. p. 3. t. 3. R. 90.* In aliis tamen sacramentis non ita necessarijs, non decet inter consecrationem, & sumptionem interrumpere, nisi moriturus esset in propinquo, nec opus esset vestes exuere, vel nisi pœnitentiæ sacramentum ob phreneſin suscipere non possit. *Laym. Tamb. l. 2. exped. sacrif. c. 7.* Reuertens autem ad sacrificium Sacerdos, si fuerit antè facta consecratio, incipiet vbi desierat; vti & facta non fuerit & parua mora intercesserit, v. g. minor quam vnius horæ, si autem longior, ordietur ab initio. *Tamb. l. 2. exped. sacrif. c. 8. §. 7.*

Dv-

DVBIVM IV.

Quo loco celebrandum ſit.

Reſp. Communiter non licet celebrare niſi in Eccleſia eaq; conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel exſecrata, nec interdicta. Patet ex *Trid. ſeſs. 21.*

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & altari portatili, (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea, ſi abſit, licet ſequentibus caſibus: extra quos ſi fiat, eſſe mortale, docent *Fill. Layn. & alij commun.* contra *Sotum*, *& Sà*.

Primò ſi ſit neceſſitas, qualis eſſe cenſetur. 1. Si Eccleſiæ dirutæ ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto templum non capit. 3. In caſtris pro exercitu: ſed feſtis tantùm diebus. *Fagund. C de Lug. &c.* licet *Paſqual.* apud *Dian p. 8 t. 1. R. 44.* etiam non feſtis cenſeat poſſe permitti Generalibus, & primarijs ducibus in ſuis tentorijs. 4. In portu pro appulſu nauis: non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effuſionis ſanguinis, vt commun. docetur apud *Bon.* Contrarium tamen dicitur iam habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione *Clem. VIII.* & *Pauli V.* ex quà licitè nunc fieri docet *Fagund. Gran.* nec improbat *Card. de Lugo l. c.* Limitat autem *Dian p. 5. t. 5. R. 40.* cùm *Hurt. Merc. Trul. &c.* ſi magna ſit tranquilitas ſine vllo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantẽ Sacerdos alius, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicẽ. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc concedere facultatem in neceſſitate (v.g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l. c.* contra *Con.* & *Tur.* qui ſoli Papæ eam re-

reseruatam volunt, vt etiam *Dian. p. 9. t. 1. R. 45.* vbi adducit declarationem Cardinalium, quà iubentur, Episcopi id prohibere.

Secundò. Ex dispensatione Episcopi, ob rationabilem causam, etsi in *Trid. sess. 12.* id permittere prohibeantur, nisi ex iusta causa, in oratorijs priuatis, diuino cultui destinatis, licèt non benedictis. Verùm etiam hanc potestatem illis nunc esse ademptam, docet *Gauant. l. c.* & *Dian. p. 9. t. 9. R. 42.* eo tamen non obstante, posse eos in aliquo casu particulari, ex iusta causa permittere, vt celebretur extra Ecclesiam in altari portatili docet idem *Dian. l. c. R. 43.* ex *Marchin. Garc. Hurt. C. de Lugo, Auersa, Persic &c.*

Tertiò. Ex priuilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum ijs participant: quod esse reuocatum à *Trid. sess. 22 c. 8.* licet multi velint, negãt tamen *Dian. p. 3. t. 2. R. 80.* & *p. 4. t. 4. R. 106. Ioannes de Salas, Rodriq. &c.* Idque secundum *C. de Lugo d. 20. s. 2. n. 51.* probabiliter, & *Tamb. de exped. celeb. l. 1. c. 3. §. 1.* probabilius *v. Barb. in Trid. l. c.* Item religiosi Societatis, à Gregor. XIII. vt possint tam in missionibus, cum facultate superioris in quouis loco decẽti, tum in domibus suis, in loco honesto à Prouinciali designato, Missas dicere, in quo idem licebit alijs.

Dixi 2. *non violata* quia in Ecclesia interius violata, nisi prius reconcilietur, non licet sub graui peccato, vt *Laym. l. 5. t. 5. c. 5. nu. 7.* ex *Nau. Suar. Con &c.* nisi in necessitate, cum venia Episcopi (si is adiri possit; alioqui sine ea, vt habet *C. de Lugo l. c. n. 63.*) celebrare, aut mortuos sepelire.

Addo 1. *Ecclesia*: quia Oratoria, etsi deputata ad cultum diuinum, cum tamen benedicta non fuerint, nisi in ipsis extet altare ad facienda diuina,

mina, vt Bon. de matr. q.4.R.vlt.n.9. non ſunt capacia violationum. Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent *Nau. Sot. &c.* ſed probabilius contrarium docent alij, cum C. *de Lugo l. c.*

Addo 2. *Interius*: quia quod fit in turri, ſacriſtia, ſupra tectum, vel fornicem, in crypta, ſub pauimento, (niſi ſit ſepultura, aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo 3. *Niſi reconciliatur*: quod fieri debet ab Epiſcopo, vel Sacerdote ex priuilegio Papæ, (quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere, ex Auila notat Dian. p.4.t.4.R.91.) ſi fuit conſecrata (quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtũ Dedicationis) ſi verò tantum fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi, vel ſine ea ſecundum Dian p.4. t.4.reſ.91. Cenſeri etiam reconciliatam ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet *Tamb. l. c.* §.4. ex *Henriq. Sà, & Dian.* eſſe probabile: negat autem C. *de Lugo de Euch d.* 20. *ſ.* 2.

Porrò Eccleſia, vti & cæmeterium violantur ſeu poluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſi poſtquam res euulgata fuerit. *Lay l.*5.*t.*6.*c.*5.

1. Per factum in ea homicidium mortaliter malum, ſeu iniurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod alias iuſtum eſſet per ſententiam Iudicis: niſi tamen reipub. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale, 1. quod fit caſu vel ab amente, 2. quod in ſui defenſionem, 3. cuius cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, vt vulnus, ſiue cauſa Phyſica fiat intra Eccleſiam. *v.* C. *de Lugo d.* 20. *ſ.* 2.

2. Per mortaliter malam effuſionem proprij vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam, vel

factam in templo, licet non in templum. Vnde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant; quia nõ est effusio. 2. Si ex percussione, vel vulnere leui, v.g. narium, in rixa puerorum, etiamsi copiosus sanguis effluat. 3. Si fiat ex sectione venæ. 4. Actus coniugalis, quando excusatur à sacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata. *v.* C. *de* Lugo *d.* 20. *n.* 54 & 55.

3. Per sepulturam excommunicati, non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendit hæreticum, docet C. *de* Lugo *l.c. n.* 47.) etiam infantis: vt ex *c. Ecclesiam de conf.* docet *Prap* Quamuis, si pueri parentes sint fideles, naget *Sairus*, *v. Eo. de Euch. & mat d.* 4. *q.* 4. *p. vlt.*

4. Per destructionem Ecclesiæ ex toto, vel maiore parte (quãquam eo casu dicatur potius exsecrari, quam pollui) non autem, si solum tectum, vel si successiuè per partes modicas destruatur & reficiatur, neq; etiam per desolationem, exercitium hæreticum, spurcitias hominũ vel animalium istic stabulatorum, &c. etsi deceat, & praxis habeat, vt per Episcopum, vel saltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur, quod in simili casu intellige de altari, Lay. *l.* 5. *t.* 5. *c.* 5.

Quæres. Quid sit, & quando fiat exsecratio, seu consecratio?

Resp. Exsecratio dicitur, cum res sacra perdit suam consecrationem, itaut de nouo consecrari debeat, quod fit quando ita destruitur, vt formam, & vsum suum perdat. *Vnde resolues.*

1. Polluta Ecclesia, polluta etiam sunt altaria eius fixa; nõ tamen exsecrata Ecclesia exsecrantur altaria; nec contrà.

2. Ecclesia exsecratur, si parietes secundum maio-

maiorem partem destruantur, vel omnis eorum crusta, aut maior saltem pars simul auferatur. Secùs autem, si vna post alteram. v. C. de Lugod. 20. n. 65. non autem, si tectum corruat, quia consecratio est in parietibus, v. Lay. l. c.

3. Altare exsecratur, 1. Si cùm fixum est lapis cõsecratus remoueatur ab inferiore structura. 2. Si ita frangatur, siue fixum, siue portatile sit, vt in nulla eius integra parte, calix cum patena possit consistere. 3. Si spolietur sepulchrũ: quod tamen quidam negant, vt Lugo Tamb. l. 1. c. 5.

4. Calix exsecratur, si notabiliter frangatur, vel itaut fiat inutilis ad vsum sacrificij, v. g. si foramen sit in fundo, licèt minutissimũ, vel si figura destruatur: nõ tamen si in tornatili pes separetur à cupa; quia in tornatili consecratur sola cupa. Bon. d. 4. q. vlt. p. 9. ex Suar. &c. Neque exsecratur, si pereat inauratio. Vnde licet communiter calix, & patena, post nouam inaurationem quoad eam partem, quà Christi corpus, vel Sanguinem contingunt, denuò consecrentur; id tamen necessarium non esse, docent Duran. Con. & alij, contra Suar. Bon. & alios: etsi deceat, vt abluatur aqua benedicta. Ita Dian. t. 1. misc. res. 3. & Laym. hic. Item C. de Lugo d. 20 s. 4. n. 94.

5. Vestes sacræ exsecrantur, quando ita destruuntur, vt perdant suum vsum; vt si cinguli parte te nõ amplius cingere possis; vel si manica ab alba separetur, etiamsi postea reparetur. Non perdunt autem, etsi attritis pars aliqua assuatur, vel cinguli, parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur, quia tunc accessorium sequitur principale C. de Lugo, Tamb. de exped. sacrif. l. 1. c. 3. §. 2. Similiter si stola, vel casula duplicata, facili separatione fiant duæ quarum vtraq; ap-

ta sit ad sacrificium, non perdunt benedictionem. *Tamb. l. c.*

6. Partes auulsæ à re consecrata, destructa eius forma, desinunt esse sacræ, v. g. ligna, & lapides Ecclesiæ dirutæ, vel altaris: ob respectum tamen ad rem sacram, cuius sunt reliquiæ, non possunt applicari ad vsus profanos, aut diuendi, sine licentia Papæ. Statuæ autem sacræ, & imagines templi destructi, debent in alio collocari, & in loco Ecclesiæ Crux erigi. Lacera etiã paramenta, aut vetusta consumpta, debent igne absumi, & non adhiberi ad vsus profanos, vt habent in *c. Altaris de consecr. dis.* 1. *v. Suar. & Sà, V. Missa, & Lay. l. c c.* 6. *Tamb.* tamen *l.* 1. *de exped. sacr. c.* 2 §. 3. ex *Palao*: item *Dian. p.* 5. *t.* 13. *R.* 76. docet probabile esse, quòd non sit saltem mortale, sit mutata forma ad profanos vsus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, fistula corporalis, &c. *v. suprà l.* 3. *t.* 1. *cap.* 2. *d.* 2.

DVBIVM V.

Quæ sint requisita ad Missam?

Resp. Hæc sequentia, 1. Et quidem sub graui sacrilegio, altare consecratum ab Episcopo, vel Abbate, (hunc enim altaria, calices, & campanas posse consecrare, etiam ad vsum alienarum Ecclesiarum docet *Dian. l.* 3 *t.* 2. *R.* 15. cum *Barb. & alijs* 4. ex declaratione Cardin. & priuilegio Innocentij III.) vel Sacerdote priuilegiato, ita bile, vel portatile: vtrumque tamen ex integro lapide, quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur; deberq; esse tanta, vt possit capere calicem cum patena. Nõ sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dũm consecrantur, verum etiam debent, tam paruæ, quam magnæ, in eadem relinqui tempore sacrificij, & non alibi (li-

cèt

[illegible] the [illegible] [illegible] [illegible]

Dian. p. 2 *t.* 15. *R.* 57. In graui autem necessitate etsi præstet, si sine scandalo fieri possit, Missam (cuius audiendi, vel faciendi obligatio tunc cessat) omittere, licere celebrare sine stola, vel manipulo, vel etiam vti cingulo non benedicto; vel si fractum sit, rursus connectere, vel stola pro cingulo, & manipulo pro stola, docet *Lay l.* 4. *t.* 5. *cap.* 6. *Dian p.* 1. *R.* 57. *&* 67. contra *Fill. t.* 1. *l.* 5. *cap.* 5. qui tamen concedit in necessitate, sine vna vel altera ex minoribus, v. g. stola, vel cingulo celebrare, non esse mortale. *v. Dian. p.* 5. *t.* 5. *R.* 62. vbi contra *Fill.* ex *Henriq. & alij sex*, docet esse probabile, quod ex paruitate materiæ excusari possit à mortali, qui (secluso scandalo, & contemptu) aliquam harum citra necessitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel eius loco vtitur alia re. Deniq; metu mortis aut grauissimi damni, licere aliquando celebrare sine sacris vestibus, & altari, (dummodo non fiat in contemptu Religionis,) ex *Azor. t.* 1. *l.* 1. *c.* 11. *q.* 11. docet *Escob. E.* 2. *c.* 2. *Nauar. Hurt. &c.* Limitat autem *Tamb. de exp sacr. l.* 1. *c.* 5. §. 1. ita vt permittat sine aliqua etiam ex grauioribus, non tamen sine omnibus fieri ob scandalum, & irreuerentiam. *v. Dian p* 3. *t.* 6 *R.* 48. *& p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. Porro huiusmodi sacras vestes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veste serica muliebri, non est prohibitum. *Suar. Pala. Tamb. exped. sacrif. l.* 1. *c.* 2. §. 4. qui monet *l. c.* §. 1. cauendum esse ne sint valde attritæ, & vt ne relinqua suppelex sacra sit valde immunda in quo grauiter peccari potest. *Suar Lay. Tamb. l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena consecrata; si tamen in nondum consecratis aliquis

quis bona; imò addunt *Bordo.* & *Tamb.* mala fide celebraſſet, (licèt ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quod hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in ijs celebrare, contra *C. de Lugo* & *Lay.* docet *Dia p.2.t.14 p.5.t.13. R.60.* & *q.9.t.7.R.18.* ex *alijs Auct.* Idemq; de ſacris veſtibus item de corporali, pixide, &c. quæ immediate tangunt ſpecies, cenſet *Tamb. de exp.ſacrif.l.1.c.3.§.1.* Ac licèt decens ſit, vt etiam pixis, ſiue ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ & quodcunq; vas continens, & immediatè tangens Euchariſtiam, vti etiam ſecundum *Laym.l.5.t.5.c.6.* vaſculum chriſma continens benedicatur; (benedicere autem præter ea, in quibus vnctio adhibetur, poteſt idem, qui cetera ornamenta) cum in Rituali Romano propria ſit pixidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negant *Suar. Hurt. Lugo. Tamb.l.1. exped.ſacr. c.1.§.6.* nec eſſe neceſſe imponere pixidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porro calix & patena confecta eſſe debent ex auro, argento vel ſtamno, ſaltem quoad cuppam, admittunt etiam aliqui ex pluribus, ſed non ex ære. *c.* vt calix de conſec. *diſt.* 1. quamuis *Tamb.l.1.exped ſacrif.c.1.* ex *Hurt. Fagund.* & *Gauant.* admittant etiam ex gemma, quæ æquè pretioſa ſit, ac aurum vel argentum, modò ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringatur. Ac licet rubrica præſcribat, vt ſaltem cuppa, & ſupperior pars patenæ ſit deaurata, eam tamen non obligare ſub mortali *Gran.* imò nec ſub veniali propter vſum contrarium, vult. *Tamb.l.c.*

5. Corporale lineum, ſaltem quoad eam partem, quà hoſtiam vel calicem tangit *cap. conſulto,*

sulto, de consecr. dist. 1. (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Episcopo vel priuilegiato (*v. Compend priuil. Societatis IESV. V. Bened.*) non tamen iterum benedicendum post lotionem, nec nisi notabiliter rumpatur. *S. Th. Sylu. Bon. d. 4. q. vlt. p. 9. C. de Lugo d. 20 s. 2. nu. 76. & Gauant. p. 2. t. 1.* vbi addit ex Sà, (& dicit esse communem) peccare mortaliter, qui vtitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea, qua parte calicem tegit, (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem; vtpote cuius pars antiquitus fuit, pro eodem seruire posse, docet idem *C. de Lugo l. c.* si sit satis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen necessariò benedictum, vt contra *Laym.* docent *Suar. Gauant. & C. de Lug.* neque vlla reperitur in Ritualibus eius benedictio.

8. Sub graui peccato Missale. Canonem saltem continens vt habet *Bon.* & alij commun. etsi *Ledes. & Lay.* docent in graui necessitate, licitum esse celebrare sine libro ei, qui moraliter sit certus se non erraturum: & sic *C. de Lugo l. c.* cum *Dia. &c.* probabiliter excusat eum, qui propter visus debilitatem legere non potest.

9. Minister (secundum *Nau. Fag. & Zerol.* sub mortali) & quidem masculus; in necessitate tamen graui, v. g. diei festi, vel dandi viaticum, posset quis sibi ipsi respondere, inquit *Sà Bon & Dia t. 14. resol. 43.* ex alijs. In quo casu etiam fœminam adhiberi posse docet *Nugnus a. 6. d. 1. & Sylu.* (idq; quibusdam Belgij partibus consuetudine inductum esse, docet *Marchant. Res.*

post.

Digitized by Google

post. cap. 4) contra communem, apud *Lay. Fernand. & Dian. l. c. Tamb. l. c. & Marchin. de ord. t. 3. cap.* 15. vbi vult id esse mortale. Ministrante tamen circa altare viro, qui nesciat respondere, Moniales ex choro respondere, non esse prohibitum notat *C. de Lu. & Tamb. l. c.* vbi etiam cum *Henriq. & Hurt.* permittit celebranti Missam ceptam prosequi sine ministro, si hic fortè abijt, & aliquantulum expectatus non reuertatur.

10. Crucifixus: (nisi sit expositum Venerabile Sacramentum) non tamen sub obligatione graui. Idem est de velo. *C. de Lugo d.* 20. *s.* 2. *nu.* 79. *Gauant.*

11. Candela accensa duplex, ex cera, & quidem secundùm *Fagund. Regin. Vasq. & alios*, sub mortali contra *Nugnum & March.* In necessitate tamen præciso scandalo, sufficit, vna etiam ex sebo, vel lucerna, aut lampas ex oleo. *v. Dia. l. c. Lay. c.* 16. *n.* 17. *Azor. c.* 28 *q.* 15. Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet. *C. de Lugo d.* 30. *s.* 2. adeò vt si extingueretur ante consecrationem, & aliud haberi non posset, Missam esse relinquendam, etiam in necessitate consecrandi pro moribundo viaticum, dicat *Fagund. p.* 22. *cap.* 22. & *Quintan. t.* 4. *s.* 1.

12. Requiritur etiam an tipendium, pulluillus, candelabra, bursa, velum manutergium; sed non benedicta, & si quid ex his desit, ex profanis congruenter mundis, mutuo accipi, & deinde priori vsui reddi potest *Tamb. l.* 5. *c.* 3. §. 3.

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, sine licentia, vt docet *Fagund. La. Dia. Res.* 58. Et quidem Summi Pontifices, vt ex Declaratione Cardinalium notat *Gauant. &*

Tamb.

Tamb. de exped. sacrif. l. 1. licet *Lay.* & *Scort.* Episcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant. Quod *Tamb l.c.* rectè limitat ad casum necessitatis, in quo ad Papam difficilis sit recursus. Qui tamen sine venia faceret, eum non peccare mortaliter (secluso contemptu & scandalo) vult *Ledesm.* & *Tamb l.c.* Quod *Dian. p.* 2. *t.* 14. *R.* 58. censet probabile, si tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus *v. apud Aut. cit. Gau. Dian. Lay. Bonac. C. de Lugo d.* 29. *s.* 4. *Esc. E.* 11. vbi notat, etsi grauis sit obligatio, seruandi ritum celebrandi præscriptum in rubricis Missalis, ideoq; graue sit, omittere v.g. oblationem hostiæ, vel calicis, vel infusionem modicæ aquæ; *Tamb. de exped. sacr. l.* 2. *c.* 5. nihilominus leuitatem materiæ sæpè excusare à culpa mortali omissionem; etiam intra Canonem monet *Escob. l.c.* Vnde veniale tantùm erit.

1. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, vt contra *Nau. Sylu.* & *Azor.* docet *Lay. Fagund. Dian. R.* 21 *&c.* Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facilè omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti, tenet *Sua.* & *Tamb.* §. 6.

2. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicuius Sancti, vel ea quæ tempore Paschali interponuntur inter communicantes, aut infrà actionem. *Dian. p.* 2. *t.* 14. *R.* 49. & 89. ex *Fill. Quint. &c.* in Missa autem quæ canitur non legere Euangelium submissa voce, *Dian l.c. R.* 4. negat esse peccatum, ex *Sanc.* & *alijs* 19. quod Rubrica sit tantùm directiua. Si quis autem in Missa aduertat aliquid à se ommissum regulariter non esse repetendum, ait *Suar.* &

Tamb.

Tamb. exped. sacrif. l. 2. *c.* 2. Dicit *regulariter*; quia 1. si sit de substantia, v. g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti. 2. Si dum secreto orat, post pauca verba certò aduertat, se aliquid notabile omisisse, (v. g. die Paschæ Communicantes,) paululum regrediendum esse, & repetendum censet *Tamb. l. c.* Ita *Fill. l. Dian. R.* 59. *Escob.*

3. Ex deuotione leue aliquid in Missa (etiam dum secretò orat) addere, v.g. orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci *Tamb. l. c. exped. sacrif. cap.* 5. Dixi *leue*: quia notabiliter addere, esse mortale vult idem *Tamb. l. c.* ex *Bon. d.* 4. *q. vlt.*

4. Celebrare ante dictum Matutinum, vt contra *Azor.* & *Reg.* docet *Sylu. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Laym. &c.* quorum pleriq; tamen cum *Pal.* dicunt esse veniale, si fiat sine causa: licèt & hoc *Tamb. l.* 1. *cap.* 7. §. 1. *de exped. sacrif.* in dubium vocet.

5. Quæ alta voce dicenda præscribuntur, adeò submissa, dicere, vt astantes audire non possint. *Tamb. de exped. sacrif. l.* 2. *c.* 9. Quidquid dicat *Nauar.* apud *Sà. V. Missa.* Imò notat idem *Tamb.* ex *Lugo d.* 22. *s.* 3. à timoratis passi sine scrupulo voce depressa legi.

6. Mutare Missam, & die Dominico, vel festo duplici, vel ijs diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v.g. infra octauas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feria IV. Cinerum, infrà hebdomadam maiorem; Vigilia Natiuitatis Domini) sine graui causa legere votiuam, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato *Suar. Dian. C. de Lugo l. c. Escob.* contra

Quin-

Quintan. qui *t.7 f.40.* putat in hebdomada sancta licere legere votiuam: quod refutant *Gauant. & Dian p.9 t.8.R.53.* ex *Declar. Card.*

Dixi 1. *sine graui causa*: talis autem censetur. 1. quæ spectat ad bonum Reipub. vel Principis, v.g. necessitatis pluuiæ ingruentis belli, vel pestis, vel similis mali vniuersalis; item solemnis gratiarum actio; solemnis expositio Eucharistiæ, (v.g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) *Tamb. l.2.c.6.2.* Quando cadauer præsens est in Ecclesia, vbi vsus obtinuit *Gauant. p.1.t.5.3.* Si quis celebret in Ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius: hunc enim non tantum posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat *Gauant v. Tamb. l.2. c.6.* qui *§.2. & 4.* addit etiamsi Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votiuam pro defunctis, etiam in altari priuilegiato, non solum posse, sed debere celebrare Missam currentem diebus quibus istę prohibentur. Imò etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eò quòd votum non obliget, quando impedit bonum maius quale esse dicit conformitatem officij cum Missa; secus diebus alijs.

Dixi 2. *in numerum sanctorum relato*: quia si sit Beneficiatus tantum, de quo certis sacerdotibus, (v.g. quorum Ordinis fuit,) concessum sit Missam legere docet *Gran. 2.2. cont. 2. cap. 7. d.4. §.2. num. 2. & Escob.* contra *Palaum*, non licere alijs sacerdotibus, etsi nullum aliud sit festum, de eo legere: eò quòd sic expressè determinauit Sacra Rituum Congregatio, apud *Gauan. v. Es. n.42. & Tambur. l.c. cap. 6.* vbi *Palaum* sequens dicit contrarium esse probabilius, ac magis pium.

Imò

Imò de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis eiusdem Societatis, ex concessione Pontificum. Idem tenet *Quintan. tom. 7. sing. l. c.*

Si concessa fuerit per Sedem Apostolicam Altarium erectio in honorem alicuius Beati, non tamen ob id Missam, & Officium de prædicto Beato celebrandi, vel recitandi facultas tradita præsumatur: etenim specifica, & expressa concessio super his præcedere debet. Ex Decr. Sacr. Rit. Congreg iussu Alex. VII. emanatum die 27. Sept. 1659.

7. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam, vel quasi essentiam Missæ; vel si nullam planè seruet, peccat mortaliter. *Escob.* ex *Fagund. p. 1. l. 2. c. 21. n. 9.*

TRACTATVS QVARTVS.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT PRIMVM.

De essentia huius Sacramenti.

DVBIVM 1.

Quæ sit eius materia, & forma?

RESP. 1. Materia remota, & necessaria, est omne peccatum mortale, post baptismum commissum, & non confessum. Materia sufficiens, & non necessaria, est omne veniale post baptismum cõmissum, vel etiam mortale alias ritè confessum. Materia proxima sunt actus pœnitentis contritio, confessio, & satisfactio: quarum vltima est integralis tantum, (vt patet in infirmo, qui si ratione destituatur, solet absolui absq; satisfactione) duæ priores sunt essentiales, vt communiter docetur cõ-

tra

tra *Scotum*, qui totam essentiam ponit in absolutione. Porrò, peccata sunt tantum materia circa quam; actus vero pœnitentis, materia ex qua. *Laym. l. 5. tr. 6. c. 4.* ex *communi*. Vnde resolues.

Vide propositionem supra lib. 5. cap. 1. de peccatis in genere.

1. Etsi peccatum mortale remissum quomodocunque sit; teneris tamen confiteri, si non feciſti. *Trid sess. 14. c. 5.*

2. Omitti possunt venialia, vel omnia, vel aliqua; item mortalia semel ritè confessa, v.g. in Confessione generali, vt docet *Dian. p. 3. t. 4. res. 56. C. de Lugo d. 16. num. 56.* contra *Victoriam*, *Ledes. & alios*. In qua etiam non esse necessarium addere peccato mortali, quod post vltimam confessionem sit commissum docet *Bon. d. 5. q. 5. s. 2. p. 2. Dian tom. 2. t. 4 R 62. & tom. 3. t. 3. R. 65. C. de Lugo d. 16. sess. 2. num. 47.* ex *Sanch. & Con.* quod est probabile, nisi circumstantia aliqua, v.g. speciem mutans, vel reseruatio casus, vel proxima peccandi occasio, aliud requirat, & pœnitentia sufficiens imponatur. *C. de Lugo Tambur. de exped. conf. l. 2. c. 1.* Tutius tamen est noua ab antiquis secernere.

3. Ponenda semper est materia certa; qualem esse negat *Sanctius in sel. d. 7.* apud *Dian p. 3. t. 4. R. 52.* quod quis non responderit diuinis inspirationibus, non fecerit bonum, quod potuit, & similes imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confessarius, impedire pœnitentem, vt docet *C. de Lugo l. c. n. 103.* contra *Sancium*. Quòd si haberi certa non possit, pro ratione dubij danda est absolutio, vt sub dubio, si materia prorsus dubia sit; vel absoluta, si certa

certa videatur. Ita *Suar. Laym. l. 5. t. 5. cap. 3.* & alij commun.

Resp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis : EGO TE ABSOLVO A PECCATIS TVIS ; (vbi licèt de essentia tantum sit, ABSOLVO TE ; debent tamen addi reliqua, præsertim in articulo mortis, (secundum quosdam sub mortali, secundum alios sub veniali, vt *v. Granad.*) voce prolata in præsentem ; absentem enim *Clemens VIII.* absolui prohibuit sub pœna excommunicationis : *Vnde resolues.*

1. Inualidum est absoluere nutu, signo aut scripto : item absoluere absentem ; quod docuit *Alensis*, *Medin.* & alij, sed veritum nunc, vt modo dictum.

2. Valida est absolutio, si reuerentiæ causa dicas : Absoluo dominationem excellentiam, vel maiestatem vestram, &c. Quia non mutatur essentialiter, & sunt verba æquiualentia. *Auersa v. supra t. 1. c. 1. d. 2.* Non valet autem, si dicas : Absoluat te Deus ; vel, Absoluat te Christus *Auersa q. 12. s. 2.*

3. Orationes præuiæ, & subsequentes formam, vt : *Misereatur tui &c.* & *Passio Domini &c.* quæ secundum *Trid.* laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis, & ex causa rationabili omitti possunt, v. g. si breues sint Confessiones, vel multi confitentes : (v. *Dian. p. 3. t. 4. R. 97.* tunc enim sufficit dicere *Absoluo te à peccatis tuis in nomine &c.*) vel si timeatur censura, *absoluo te à vinculo excommunicationis ; deinde à peccatis tuis, &c. v. Sà, V. Absolutio.*

4. Eleuatio manus, eiusque impositio in caput, item formatio Crucis, est libera, etsi debeat seruari consuetudo. Ita *Lay. c. 5.* vbi idem

dicit de apertione capitis. Forma autem *Clemens VIII.* vt tradit *Sà*, & *Rituale Romanum*, est hæc, quà vt omnes vtantur, suadet *Paulus V.* ideoq; omnibus tenenda memoriter: *Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen.* deinde eleuata manu pergit: *Indulgentiam absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus. Amen. Dominus noster* IESVS *Christus te absoluat, & Ego authoritate ipsius, te absoluo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis,* (quæ vox circa laicos omittitur,) *& interdicti in quantum possum, & tu indiges*: Deinde *ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Passio Domini nostri IESV Christi, merita B.V. & omnium SS. & quidquid boni feceris, & patienter* [illegible]*eris, sit tibi in remissionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.*

XVIII. *Consuetudo moderna quo ad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro vsu, sed abusu. Alex. VIII. 7. Decembris* 1690. *damnauit.*

DVBIVM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quod contritio in communi, sit dolor ac detestatio peccati commissi cum proposito emendandi, vt habet *Trident. sess.* 14. Vbi eam diuidit in perfectam, quæ absolutè sic dicitur, & in imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta est, quæ elicitur ex motiuo caritatis, propter Deum summè dilectum: & hæc a se sola mox iustificat, etsi cum voto, & ordine ad confessio-

fessionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta est, quæ ex inferiore motiuo, supernaturali tamen concipitur,

Resp. Ad Sacramentum hoc sufficit, & requiritur saltem attritio formalis, supernaturalis, efficax, & vniuersalis, (respectu mortalium) concepta in ordine ad confessionem, vel saltem absolutionem. Est communis. *v. Bon. d.* 5. *q.* 5. & Scol. ac colligitur ex *Trid. l. c.* Vnde resolues.

1. Non requiritur contritio existimata, vt voluit *Gabriel.*

2. Non sufficit, 1. Attritio existimata tantum, licèt inculpabiliter: quia vera attritio est pars essentialis. 2. Nec desiderium absolutionis sine affectu ad peccata idque, etiamsi tantum confitearis, venialia, vt habet sententia communis, contra *Angles*, & quosdam alios, quo sequitur *Tambur. l.* 1. *exped. conf. c.* 3. *v. Dian. p.* 9. *t.* 9. *R.* 31. Vnde peccat grauiter qui etiam sola venialia, vel sola mortalia alias confessa, sine omni formali dolore, confitetur: quia non ponit materiam sacramenti, & saltem periculo sacrilegij se exponit. Ita C. *de Lugo d.* 14. *s.* 8. *& c. commun. v. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 116. *Bonac. d.* 5. *q.* 3. *sect.* 1. *p.* 3. Non tamen est necesse, vt dolor se extendat ad omnia venialia, quorum sibi pœnitens est conscius. *Sà Lay. C. de Lugo.* Imò notat *Tambur. l. c.* satis esse de vno veniali dolere formaliter, etsi plurimum sis conscius, de quibus nec dolorem, nec propositum emendandi habeas, siue ea confitearis, siue non.

3. Non absoluitur, qui dolet: licèt intensissimè tantum propter infamiam, damna, aliasve pœnas temporales præcisè, etsi ex inculpabili ignorantia: quia non est dolor supernaturalis,

nec ignorantia, aut bona fides potest supplere defectum essentialem *Bonac. loc. cit. &c.* Limitat tamen *Regin.* cum *Tamb. de exped. confess. l. 1 c. 1.* nisi doleas propter istas, vt à Deo inflictas vel infligendas.

LVII. *Probabile est sufficere, attritionem naturalem modo honestam. Innoc. XI. 2. Martij 1679 damnauit.*

XIV. *Timor gehennæ non est supernaturalis.*

XV. *Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se non est bonus metus, ac supernaturalis.*

IX. *Re vera peccat, qui odio habet peccatum merè ob eius turpitudinem, & disconuenientiam cum natura, sine vllo ad Deum offensum respectu.*

X. *Intentio qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè vt cœlestem obtineat gloriam non est recta, nec Deo placens. Alex. VIII. 7. Decembris 1690. damnauit.*

4. Ad attritionem non requiritur vlla intensio, vel duratio temporis, vt vult *Durand.*

5. Et si debeat esse de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen singuli dolori de singulis, vt vult *Angles*; sed sufficit vnus actus de omnibus simul sumptis, etiam oblitis: ideoque peccat grauiter, qui sciens prudens non attenitur vniuersaliter, de omnibus mortalibus nondum remissis. *Bonac. ll. cc.*

6. Non sufficit dolere, quòd non doleas, vt habent *Nau & Sà*, nec velleitas non peccandi. Ratio vtriusq; est, quia non est dolor de peccatis commissis cum quo affectus ad ea stare potest. *Henriq. Vasq. Bon. l. c. n. 7.* Vbi rectè notat cum actu, quo quis dolet se non dolere de peccatis, plerumque coniunctum esse dolorem d

pec-

peccatis, etsi pœnitens cum non dignoscat.

7. Etsi dolor hic debet esse summus appretiatiuè, ita vt nihil magis detesteris, quam peccatum, malisque omnia mala huius mundi perpeti, quam mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus est, imò nec expedit, particulares facere collationes; v. g. mallem hoc vel illud malum subire, quam mortaliter peccare; quia periculosæ sunt.

8. Qui non vult occasiones proximas peccandi à se amoliri, vel non remittere ex animo, vel non restituere, aut satisfacere, quibus debet vel non habet formale (licet probabiliter cum *C. de Lugo l. c. s.* 5. *Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione vniuersali inclusum sufficere saltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propositum peccata mortalia (quando talia confitetur) vitandi efficax, id est, cum quo non possit consistere affectus actualis erga aliquod mortale, non est sufficienter attritus. Ratio est, quia non est dolor, & detestatio efficax, quippe cum quo possit stare voluntas peccandi: nec is se ex toto corde conuertit ad Deum, detestans peccatum super omne detestabile. *Suar. Fernand Lay. l.* 5. *tom.* 6. *c.* 4. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *res.* 119. *&c.* commun. Et licet sola venialia confitearis, teneris tamen, sicut dolorem ita etiam propositum, saltem virtuale, circa illa habere. *C. de Lugo d.* 14 *s.* 8. & 9. & alij.

LXI. *Potest aliquando absolui, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quin immò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.*

LXII. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua vtilis, aut honesta non fugiendi occurrit.*

LXIII. *Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi. Inn. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

9. Redire sæpè cum eodem mortali, non est certum indicium deesse attritionem, etsi sit magna præsumptio, præsertim in ijs, qui coguntur confiteri à parentibus, magistris, &c. item in ijs, qui aliquoties moniti concubinam non separant, aut restitutionem non faciunt; quibus proinde absolutio differenda est nisi id actu præstent. Quanquam possint esse alia signa veri doloris; v. g. si media præscripta sint adhibita occasionis vitandæ si numerus peccatorum imminutus, si pœnitens omnino asserat, cui plerumq; credi debet, cum ipse sit sui accusator, defensor, & testis. Qua in re opus est magna prudentia Confessarij, ne pœnitentem seueritate auertat, neq; etiam leniture seducat, & peccet pereatq; cum illo *Suar in 3. p. p. 32. s. 2. Sanc. l. 12. in decal c. 32., & l. 3 c. 5. Card. de Lugo l. c. nu.* 166 & 169. contra quorum aliorum communem sententiam, docent apud *Dian. Viualdus*, & *Ioannes Sancius d.* 10. *nu.* 16. posse toties, quoties confitetur, absolui, etiamsi nullus appareat profectus: eò quòd sine illo possit esse verum propositum: sicut est in ijs, qui venialia semper afferunt eadem. Verum id probare non ausim, nec videtur esse par ratio. *v. Con. d. 2. dub.* 14. *Dian. p. 2. t. 7. R. 55. & p. 2. t. 2. misc R 45 & p. 3. t. 4.*

LX. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ aut Ecclesiæ, & si emendationis spes nulla appareat nec est reganda, nec differenda absolutio: dummodò ore proferat se dolere, & proponere emendationem. Innoc XI. 2. Martij 1679 damnauit.*

10. Ab-

10. Absoluendi sunt ij, qui ex officio, domo vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, discedere nolunt, eo quod sine maxima difficultate non possint, parati interim media præscribenda addere. Ratio est, quia occasio, etiam propinqua, non necessitat ad peccatum, ideoque stare potest cum proposito peccata vitandi. Nec refert, quod quis putet, vel timeat, se vnum, vel plura peccata non vitaturum; quia propositum est actus voluntatis; existimatio autem illa est actus intellectus, qui ex illo proposito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non necessario consequitur. Interim qui certus est impossibile sibi esse, in tali occasione peccata vitare, debeat eam deserere, nisi velit perire. Ita *Laym. l c. C de Lugo l. c. n.* 152.

11. Non requiritur dolor sensibilis, sufficit enim intellectiuus: qui cum sit interior, ac spiritualis, scrupulosi non facile debent angi quasi sine dolore accedant ad Sacramentum, eo quod nullum sentiant.

12. Is qui nisi cogitans de confessione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum; non potest sine nouo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. Ita *Suar. d.* 20 *s.* 4. *Bon. d.* 5 *q.* 3 *p.* 2. Contrarium tamen videtur docere *C. de Lugo d.* 14 *s.* 4. *num.* 37. quod non est improbabile. *Tambur. l.* 1. *cap.* 2.

13. Non sufficit ad Sacramentum dolor, qui sequitur absolutionem: imò secundum sententiam saltem tutiorem, quam docet *Laym. l.* 5. *t.* 4. & *Con.* debet antecedere etiam confessionem, (etsi contrarium etiam probabiliter doceant *Vasq. Ill. Fagund. C. de Lugo de panit. d.* 14.

ſ.2.& Gaſp. Hurt. d. 6. dif. 5. apud Dian. & Eſcob. t.7. E. 6.) Vnde pœnitentes initio ad dolorem excitandi aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat reperant verbo confeſſionem dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis. v. Laym. l.c.

14. Probabile eſt eum qui paulò ante confeſsus iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus ante (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere nouum dolorem. C. de Lugo d. 14. ſ. 3. Dian. p. 9 t. 3. R. 50. & 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolui, audito tantum vno alterouè peccato, & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iterato abſolui in virtute doloris præcedentis. Tamb.

DVBIVM III.

Qualis confeſſio requiratur?

Sit ſimplex, humilis Confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda.
Integra, ſecreta, lacrymabilis, accelerata;
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

D. Tho. in 4. d. 17. q. 3. art. 3.

ARTICVLVS I.

An debeat eſſe integra materialiter?

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, vt poſtquam diligentius te excuſseris, & conſcientiæ tuæ ſinus, & latebras (ita loquitur Trid. ſeſſ. 14. c. 5.) exploraueris confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſsa, eorumq; numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant. Patet ex Trid. l.c. & eſt certum. Ratio eſt, quia alias nec iudicium ſacramentale [illegible] ſeruari poteſt.

Li-

LIX. *Licet sacramentaliter absoluere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v g. potest contingere in die magnæ alicuius festiuitatis, aut Indulgentiæ. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.*

Dicitur 1. *Per se, & ordinariè*: qui per accidens, & extra ordinariè, sufficit integritas formalis *v.d. seq.*

Dicitur 2. *numerum*; intellige certum, qui si non constet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quod si deinde deprehendas te errasse, non teneris iterum cõfiteri, nisi notabiliter fuerit maior. *Fagund. Sanc. Hurt.* contra *Regin. Fill & Sà*, qui dicunt verba illa, *plus minus* tantùm extendi, ad vnum vel duo supra, numerum indicatum. Sed quamuis hoc sit verum in numero paruo denario v.g. non tamen in alijs, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent sensum absolutum, sed respectiuum, ad numerum cui adduntur, qui quanto fuerit maior, tantò etiam maior verbis illis intelligetur, dummodo tamen sit paruus respectu alterius, cui adiungitur, quod prudentis arbitrio estimandum est. Ita *Dian. p. 3. tr. 3. R. 194.* ex *Nauar. &c.* Item *C. de Lugo d. 16. n. 94.* Quod si autem nec probabilis haberi potest, dicenda est consuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, septimana, mense, vel anno; *v. Fill. to. 7. t. 7. cap. 4. Dian. p. 3. t. 4. res. 94. Gasp. Hurt. d 9. dif. 5. C. de Lugo d. 16. num. 79.*

Dicitur 3. *Quæ speciem mutant*: quia etsi probabile sit, quod docent *Suar. Con.* & alij etiam eas quæ notabiliter in eadem specie aggrauant, (hoc est quæ iuxta cuiusq; conscientiam excedunt ordinarium peccandi modum) esse expli-

cándas, ob rationem illatam in responsione. Contraria tamen sententia, quam ex D. *Thom. Syl. Nauar.* docent *Vasq. Regin. Bon. C. de Lugo d. 16. s. 3.* etiam probabilis est, & tuta: saltem si excipias. 1 Gradus consanguinitatis, in incestu. 2. Quantitatem furti, iniuriæ, &c. quæ egent satisfactione. 3. Quando vno actu plures sunt occisi, vel inflámati vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc sunt plures actus fieri. *v. Regin. l. c.* 5. Peccatum inter confessarium, & pœnitentem *v. Fill de imped. mat. c. 5. q. 5. 6.* Si circumstantia inuehat censuram, vel reseruationem vel ad necessariam pœnitentis directionem à confessario prudenter interrogetur.

LVIII. *Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem. Innoc. XI. 2. Martij 1679. damnauit.* Vide resolues.

1. Ad integritatem confessionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, tẽporis mora, & cæteris circumstantijs. Ad id autem sufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotijs adhibet, vel qualem moraliter loquendo, docti, & timorati adhibere solent, etiamsi quis putet, maiore diligentia plura se reperturum. *Bon. t. 1. d. 5. q. 5. Lay. l. 5. t. 6. c. 8.* Post mediocrem autem istam diligentiam non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare: & si quid occurrat, quod videatur non esse in confessione explicatum, potest sibi persuadere, cum cæteris id memoratum fuisse. *Dia. p. 3. t. 4. Res. 107. ex Sancio.*

2. Examen hoc à confessario potest suppleri: quod tamen *Suar.* reprobat, in confessionibus longis diligentiorum, cò quod impossibile ferè

vt quis rogatus, [illegible]

&

& tantum admittit in rudibus: quos etiam monet *Sà, V. Confessio*, bona fide confessos, non nimis rogandos de confessionibus præteritis, nisi intelligatur aliquid necessarium defuisse. *v. Fag. Dian p. 3 t. 4. R 89.*

3. Non est necessarium peccata scribere, ne memoria excidant, vt contrà *Bon.* docent *Suar. Vasq. & alij.* Imò *Sotus* dicit, id non consulendum, ob periculum euulgationis. Melius tamen *Laym. Coninch.*, & alij asserunt suadendum esse; dummodò vitetur anxietas nimia, propter quam scrupulosis prohiberi potest.

4. Inualida est confessio non integra, ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili, vt verius docent *Suarez, & alij communiter* contra *Sotum, & Canum*: quia Trid. requirit diligens examen.

5. Non officit integritati, per se loquendo, si quis subindè grauius lapsus, id alteri prius confiteatur, & deindè ordinario suo venialia tantum (qui imprudenter id ægrè ferret, prohibebit, aut reprehendet) nisi tamen ea occasione, maneat in mortali occasione peccandi, aut ideò circumeat, vt liberius peccet, tunc enim grauiter peccabit, & ob defectum attritionis confessio erit nulla: ita *Fill. Lay l. 5. t. 6. C. de Lugo d. 16. n. 57.*

6. Ex circumstantijs minuentibus, illæ tantum explicandæ sunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali fàciunt venialem, vt paruitas materiæ, indeliberatio, &c. (v.g., si die Veneris ignorans comedisset carnes) vel alioqui notabiliter mutant iudicium Confessarij saltem quoad speciem.

7. Ad seruandam integritatem confessionis, peccata mortalia dubia, vt dubia, (loquendo de

dubio propriè dicto) sunt aperienda, vt docet *Suar in 3.p.t.4.d.2.s.9.nu.7. Sanch. Dian C.de Lugo d.16.n.63. Bon.d.3.q.5.s.2.p.2.dif.4.*, & alij comm. contrà *Coninch.* Ratio est, tum quia peccata, quæ sunt in conscientia, debent manifestari; at dubia sunt vt dubia in conscientia; tum quia in negotio salutis, in medio ad hanc necessariò, non tam habet locum illud axioma, melior est conditio possidentis, quam hoc; In dubio tutior pars eligenda est. (Excipiuntur tamen scrupulosi, & ij, quibus diù post patratum peccatum suboritur aliquod dubium, si aliàs soliti sint sollicitè confessionem instituere: quia non est dubium prudens.) Quod si postmodum accipiat noritiam certam, idem rursus esse confitendum tanquam certum docet *Turr & Sanch* 1.*mor.t.*10.*n.*69. Dubitat tamen C.*de Lugo d.*16.*s.*2.*n.*79.*&* 92. suadetque id vt securius. *v.Dian p.*3.*t.*4.*R.*60 *&* 107. Si verò peccatum confessus est vt certum, & postea de eo dubitet, an fecerit, non tenetur iterum confiteri vt dubium *Lugo, Tamb. de exped.conf.d.*1 *c.*1. qui idem censent, etsi postmodum certò cõperiat se non fecisse. Monet autem *Suar.*, & *Tamb.l.c.* si quis sola peccata dubia confiteatur, monendum vt addat aliquod certum ex aliàs. confessis. Quod si id haberi non possit, absoluendum sub conditione.

ARTICVLVS II.

Quando sufficiat confessio integra formaliter?

Resp. Etsi ad hoc Sacramentum requiratur semper aliqua confessio, non tamen semper opus est, vt ea sit integra materialiter, modò sit talis formaliter, seu moraliter, id est, quantum moraliter loquendo hic & nunc potest fieri; etsi posteà debeas, si possis, supplere defectum, non sta-

statim, sed quando rursum confiteri obligaberis, aut voles.

XI. *Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere. Alex.VII. 24. Septembris 1665. damnauit.*

Porrò quando talis confessio sufficiat, sequentes regulæ docent.

Prima. Quandocumque quis ad materialiter integrè confitendum physicè est impotens, sufficit integritas formalis: quia præceptum diuinũ non obligat ad impossibile. Vndè possunt in sequentibus casibus absolui. 1. Mutus, etsi vnum tantum vel alterum peccatum per nutus significauerit: nisi tamen scripto possit confessario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius est, vt communiter docetur, contrà *Caiet. Nau.* & alios 2. Surdus qui non potest omnia explicare. *Laym. l.5. t.6. c.8.* 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius necessitatis, etsi non integrè intelligatur, si neque confessarius linguæ gnarus, neque interpres haberi possit; imò etsi adsit interpres; non enim tenetur per eum confiteri, vt docent *Suar. Vasq. Dia.*, nisi forte in periculo mortis, in quò aliqua minora confiteri sufficiet. *v. Lugo d.15. n.61.* 4. Moribundus, vsu linguę subitò destitutus, si petat absolui, ac det signa doloris, vel antè dederit coram alijs; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quouis in eo statu præsumendum videtur. Quò casu, si (saltem coram ipso infirmo) siue ab vno, siue pluribus, mediatis, vel immediatis testibus detur testimonium, Sacerdotem non tantum posse, sed probabiliter etiam teneri absoluere, (saltem sub conditione) docent *Dia.* & *Lugo d.*

18 n.84.&c. ex multis alijs. Item *Bon.* citans declarationem Cardinalium pro se;& *Præp. q.4.d.5. &c.* eò quod sic & ægri necessitati, & reuerentiæ Sacramenti consulatur. Dixi, (saltem) quia *Tãb. l.2.exped.conf.* citans *Con.Præp.& Lugo* docet, posse & debere absolui absolutè, etsi sit absens, qui de signo coram se dato testatus fuit. Denique si nullum signum dederit, nullo modò absoluendus est, cum actus iudicialis non exerceatur, nisi præcesserit accusatio : licet enim recentiores quidam, vt *Tamb de exped.conf.l.2.c.10.* citans *Homobonum,& Molfes.* Item *Phil.Seruus in amico fidelis p.3.c.1 Ant de litt. Barth.de S.Fausto &c.* censeant posse, imò debere absolui sub conditione, dummodò aliàs probè, & christianè vixerit, eò quod præsumi possit interius elicuisse contritionem, idq; *Dian.p.4.t.4 R.92.& p.9.tit.6.Res.20.* ex alijs 12. iudicet probabile, ab alijs tamen meritò reijcitur, vt *Suar.Vasqu.Con.Mercer. Lugo d.17.s.3. Malder.&c.ipsoque Dia l.c.*,& alijs 12.apud *Auersam;* quia deest omnis externa confessio, quam esse partem essentialem huius Sacramenti, constat ex *Trid.s.14.canon.9.*,& ex nullo signo rationabiliter præsumi potest, vt suppono. *v.Lugo l.c. Auersam q.10. sect.18.* vbi notat absolutionem, quæ ijs, qui inscripti sunt in Societatem Rosarij; solet in infirmitate impendi sine omni confessione, non dari tanquam sacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, sed ad indulgentiam, & remissionem pœnæ consequendam.

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel Confessario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, sufficit integritas formalis. Ratio est, quia tunc materialis

terialis non est possibilis moraliter, quod valet sequentibus casibus.

1. Si pœnitens, v. g. infirmus, vno, alteroue peccato dicto deficiat, vel sit graue periculum, ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confessiones feciſſe inualidas, & grauitas morbi non patiatur dilationem absolutionis. *Gran. Zamb. Dian. p. 5. t. 3. R. 75.*

3. Si ipse Sacerdos in periculo constitutus, videatur ante moriturus, quam pœnitens absoluatur.

4. Si tempore pestis, prudentum iudicio moraliter certum periculum sit, ne Confessarius inficiatur, qui si tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel si multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec possint omnes audiri. In quo casu possent etiam omnes simul dicto vno peccato, quod minus infamat, (vel etiam secundum quosdam, si aliter fieri non possit, dicendo in genere se esse peccatores) absolui dicendo: Ego vos absoluo, &c. *v. Sà V. Absolutio, & Con. de sacr. d. 7. dub. 9.*

Tertia. Quando ex confessione certi peccati, vel circumstantiæ, timetur meritò graue damnũ proprium, vel alienum, siue confessarij, siue alterius, corporale, vel spirituale, potest id reticeri. Ratio est, quia præceptum diuinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quod tantum esse posset, vt peccares confitendo, v. g. 1. Si Sacerdos certum peccatum sit reuelaturus. (intellige cum *Con. C. de Lugo d. 16. nu. 527.* quod pœnitens ipse non teneatur reuelare.) 2. Si sciat,

v.g.mulier,ex certo peccato ſibi,vel Confeſſario fore periculum ruinæ. Si pœnitenti indè immineat graue damnum, vel periculum vitæ, vel famæ. In his tamen caſibus videtur tequiri neceſsitas confitendi, v. g. ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda. *v. Fill.t.*27.*c.*6.C.*de Lugo l. c.* Vbi monet, talia damna,aut pericula non facilè fingenda eſſe, & quidem in Religioſo vix poſse locum habere.

Quarta.Si quis aliquod peccatum,vel circumſtantiam, non poſsit confiteri ſine violatione ſigilli, v. g. ſi inualidè abſoluit ſes ſimoniacum, nec poſse confiteri,*niſi* illi,qui facilè indè poſſet conijcere quiſnam ille eſſet.

Ex omnibus ſupra dictis ſequitur excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali. 1. Qui habent caſum reſeruatum, de quo *infra*, & *Lay. l.*5.*t.*6.*c.*12.2. Scrupuloſum,qui perpetuò angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos abſoluit ante finem, nolens omnia audire,vt habet *Bon.*hic. 4.Quem fallit memoria, ita vt dicat, ſe ſcire in genere quod peccauerit mortaliter, nō occurrere autem ſpeciem peccati: etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum. Ita *Con.* & *Lay. l. c.* contra *Sotum*, & *Medin.* 5. Eum, qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullū tamen in ſpecie, ne veniale quidam ſciat dicere, qui etſi ſpeculatiuè loquendo poſſet abſolui, practicè tamen non expedit, ſed data benedictione permittatur communicare.Ita *Lay. l. c.* 6.Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri, ſine complicis infamatione; v. g. ſi peccaſſes cum matre,vel ſorore,quam confeſſarius noſſet, (tunc etiamſi aliū confeſſariū non potes habere quem alias adire teneris) ſufficeret, immò de-

beret

beret dici, quod animo cum ea vel iis genere, cũ aliqua fornicationem, vel incestum cõmisisses, retinendo gradum primum, vel secundum, quoad licebit sine manifestatione complicis cum proposito confitendi integrè Sacerdoti alteri, proxima occasione. Ita probabiliter *Nauar. cap. 7. Bon. Can. valent. Prap. hic dub. 6. Camaz &c.* Ratio est, quia quando duo præcepta diuina concurrunt, naturale & positiuum, quæ simul seruari non possunt, præferendum est naturale; quia strictius obligat. Etsi probabilius contrarium doceant. *Fill. Sua. Vasq. Less. C. de Lug. n. 16. n. 394. Hu. Co.* & alijs comm. Vnde talis saltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamaret, nisi commodè possit; (quod *Car de Lugo* extendit etiam ad non complicem, sine cuius manifestatione peccatum explicari non potest) ideoque confessario curandum, ne nominentur personæ, nisi id ad pœnitentis directionem opus esset; tunc enim infamia ista non tanti æstimatur eamque sibi imputet, qui peccauit. Conferendum tamen est commodum directionis, cum infamia. Ratio est supra dictorũ omniũ est, quia in his casibus moraliter non potest fieri confessio materialiter integra. *Laym. c. 8. Fagund. p. 1. c. 5. n. Dia. p. 3. t. 4. R. 64. & tit. & p. 1. t. 7. R. 49. Less. l. 2. c. 11. d. 11. Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 9. §. 2.* vbi docet probabile esse, quod talis pœnitens propter solam consolationem, quam sentit ab amico, vel docto Confessario; possit ei confiteri, etsi alium habere possit.

ARTICVLVS III.

Quæ sint reliquæ conditiones Confessionis?

Resp. Præter integritatem sunt hæ tres.

Prima, *vt sit vocalis*, scilicet ordinariè; idque

prop-

tis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confessio tantùm obligat ex præcepto positiuo diuino, quod in hoc casu cessat *v. Lay. l. 6. Dian. p. 3. t. 4. R. 128., & 129.*

Tertia conditio, *vt sit vera*. Quod requiritur essentialiter in materia substantiali, & necessaria; quia aliàs in re graui decipietur Iudex, neq; esset confessio integra, ideòque irrita. Non tamen in materia libera, tum, quia falsitas signi in accusatione circa materiam accessoriam, non facit sententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cum non sit grauiter iniurius Sacerdoti, nec Sacramento. Ita *Nau. Suar. &c.* Vnde resolues.

1. Non est mortale, nec irritat Sacramentum. 1. Si in confessione mentiaris leuiter, circa res nõ pertinentes, aut non necessarias ad Sacramentũ, v. g. si historiam falsam narres, vel si neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuses de veniali; quod tamen mortale graue erit, si id facias non dando aliam materiam, cum sit formam reddas irritam, & Sacramentum: nisi tamen facias ex scrupulo, perturbatione. Ita *Suar. Fill. to. 1. t. 7. c. 4 Lay. l. 4. t. 6. c. 8. Dia. p. 5. t. 4. R. 96.*

2. Sacrilegium est, & absolutio nulla 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas esse, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Vt communiter docetur contra *Syl.* si mortale tibi falsò imponas; nisi tamen fiat ex simplicitate, & scrupulo, &c. 3. Si neges, vel mentiaris circa peccata aliàs ritè absoluta, quando Confessarius, vt Iudex, vel medicus de jjs aliquid, vt necessarium ad præsentem confessionem interrogat. *C de Lugo d 14. s. 9. Tamb. l. 2. c. 10. §. 2.* secùs si id præsentem confessionem non faciat. *Ib.*

AR-

ARTICVLVS IV.

Quando confessio sit inualida, & quomodo iteranda?

Resp. 1. Id contigit ex duplici capite *Primo* ex parte confessarij si iurisdictionem non habuit, vel certe impeditam per censuram, vel si formam substantialiter vitauit, vel non intendit absoluere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia ob surditatem, somnum vel distractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, sine culpa pœnitentis, probabilius est, valuisse absolutionem, ac postea tantum repetenda esse non audita; vt contra *Syl. Adron. Naua.* & *alias* docet *Henr. Laym. lib. 5. tr. 6. cap. 9. Dian. p. 4. t. 4. res.* 198. Addo *sine culpa*: quia si semidormienti mala fide confiteatis peccas, & confessio est inualida, ideoque repetenda *l. c. cap.* 10. *§. 3.* Deniq; addunt aliqui cum *Tol.* si confessarius indoctus non potuit discernere mortale, & veniale, inualidam esse. Verum id *Suar. Laym.* & alij passim reijciunt, & quidem etiamsi Confessarius putasset esse veniale, quod fuit mortale; ideoq; confessionem bona fide tali factam; non esse opus repetere. Ita & *Henriq. Sanch. 1. mor. cap.* 10. *nu.* 69. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 121. contra *Vasq.* Dixi, *bona fide*: quia si mala fide, v. g. quia quæsiuisti talem Confessarium, qui tibi mederi non possit, debes repetere: cum enim actu peccaueris dum confiteris non fuisti ritè dispositus, ideoq; nec absolutus. *Tamb. l. 2. cap.* 10. §. 3. Deniq; si finita confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse (siue propter somnum, siue distractionem) nescias autem, quæ sint illa, teneris repetere cõfessionem, si breuis fuerit; quia de singulis prudenter potest dubitare; si autem longa fuerit, ait

Tamb. loc. cit. non teneris ob rationem contrariam, & satis esse confiteri, quòd dubites an aliquod ex tuis peccatis Confessor perceperit.

Secundo. Inualida est ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus de quo infra, si mortale tacuit, vel de eo se falsò accusauit; si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia; item si non fuit attritus (quod patere solet inde, si sponte quæsierit confessarium surdum, indoctũ cæcum, &c. *vid. Sanch. loc. cit.*) si nolit tollere occasiones, &c. *vid. Dian. p. 4. t. 4. R. 201.* quibus addi potest vt plurimum, si peccatum carnale confessus sit suo complici.

Resp. 2. Si confessio apud eundem confessarium iteretur, sufficit vno verbo in communi se accusare de peccatis antè illi cognitis, dummodò is eorum recordetur, saltem in confuso, aut status ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à se impositæ, vt docet *Vasq. Tol. Laym. Sà. Dian. p. 3. t. 4. res. 123.* Imò si nihil horum, sed tantum, quod sibi confessus fuerit, recordetur, validè, etsi illicitè absolutum putat *Layman.* & *Dian. l. c.* Idem absoluta docet *Gran.* & *Mercer. in 3. p. q. 9. n. 1.* cum quibus *Dia. p. 5. t. 14. R. 51.* se retractans, probabile censet, quod etiam licitè possit absoluere.

Resp. 3. Raro obest defectus ex parte confessarij, si pœnitens eum inculpabiliter ignorat quia in confessione sequenti absoluetur etiam ab ijs, à quibus se bona fide absolutum putabat. *Vnde resolues.*

Is qui à puero peccatum aliquod graue, v. g. mollitiem inculpabiliter omisit, vt quia putauit leue esse, vel nullum, non ideo tenetur repetere alia peccata, (vel confessiones intermedias) sed

hoc tantum, vt docent *Bo. Sanch. to. 1. l. 1. c. 16. Vasq. in 1. p. t. 4. q. 92. Sancius, Laym. hic cap. 9.* addens, si simplex rusticus, qui tota vita tantum fecit confessiones generales, nihil confitens in specie, nec aliter instructus sit, etsi validè is sit absolutus, cum onere, vt cum melius cognouerit, omnia subijciat clauibus; si tamen veniat, quando ingens est copia pœnitentium, & tunc disponi non possit ad omnia repetenda, posse eum absolui auditis tamen peccatis ab vltima confessione factis cum obligatione, vt meliùs faciat. Ita *Laym. l. c. cap 9. num 4 v. Dian. p. 3. t. 4 R. 108.* vbi addit ex *Nauar. Sylu Beia Vasq. Regin. tom 1 l. 6 cap. 5 s. 3. num. 153. & Ioanne Sancio*, etsi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale. v.g. mollitiei (vel numerum aliamue circumstantiam necessariam omiseris), non ideò teneris repetere confessiones intermedias bona fide, & legitimè factas, in quibus ex naturali obliuione defectum illum non fuerit confessus, cum validæ fuerint, & maneant validæ.

DVBIVM IV.

De *Satisfactione*.

ARTICVLVS I.

Quæ eius necessitas, & quantitas?

Resp. 1. Satisfactio, seu pœnitentia à Confessario data, est necessaria necessitate non Sacramenti, sed præcepti, ideòq; à Confessario regulariter imponenda est (secundum *Suar., & Reg t. 1. l. 7. n. 12.* sub mortali; tamen *Lugo* concedit, ex paruitate materiæ posse venialiter peccari, vt v. *d. 25. n. 47.* v.g. si ob peccata venialia leuis pœnitentia esset iniungenda, eius enim voluntariam omissionem venialem tantum esse. Ita etiam *Dia. p. 6. t. 6. R. 44.*) Et quidem proportionata, tum pec-

peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris est, quia est pars Sacramenti non essentialis, sed integralis tantum, habens effectum ex opere operato, & maiorem vi Sacramenti, quam sine eo. Ratio posterioris est tum ex *Trid. s.14.c.8.*, tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti; & tam vindicare, quam mederi. *Bonac.p.1.d.5.q.5.t.3.p.2.* Vndè resolues.

1. Excusatur aliquando Confessarius, si leuissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam iniungat; v.g. 1. Si pœnitentem vehementissimè contritum, aut aliter satisfeciisse aduertat *Caiet. Nau. Sua. Regin. Bon. d.3 q 5. s.3.p.2.n.1.& 2. Esc.c.6.n.41.* Cum verò id rarò, vel nunquam constare satis possit, tutius est aliquã semper iniungere, vt rectè monet *Lugo d.25.s.4.n.48.* 2. Si pœnitens sit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valdè debilis: cui tamẽ prudẽter iniungi leuẽ saltẽ pœnitentiam, v.g. percussionem pectoris, inuocationem nominis Iesu, (saltem corde) alioqui pios motus, vel vt per hęredes sacrificia, eleemosynas, & similia opera pia curet, monent *Suar. Lay. & Bon. l.c. & Nauarr.* qui addit, posse iniungi, vt patienter ferat infirmitatem: quod tamen *Bon. l.c.* non probat, cum fieri possit, vt id valdè angat infirmum, timentem se non ritè satisfacere. 3. Quando scrupulosus sæpius intrà eandem horam redit eum nouis culpis; quia supponitur satis imposita in præcedentibus. *Tamb. l.4. c.1. ex Fagun.*

2. Et si Confessarius peccet ex communi, si pro magnis peccatis valdè paruam pœnitentiam imponat: excusari tamen eum posse putat *Dia. p.3.t.4.R.92.* si addat illud: quidquid boni feceris, &c. Verum hæc regula vniuersaliter admitti nõ

potest,

potest, vt benè notat C. *de Lugo d.25.nu.57. Conin. Tann. Palaus, &c.* contrà quos *Dian.* pro se citat *Bauny & Leand p.6.t.7.R.5., & p.9.t.9 R.54.*, & ab alijs non immeritò reijcitur, eò quod verba, vt plerè merè deprecatoria, non habeant vim eleuandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem. *Auersa q.13 s.7.*

3. Minor iusto licitè datur ex causa, qualis, v.g. est. 1. Magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur maiorem non impleturus. 3. Tempus Iubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ita *Suar. Henriq. Laym.*

4. Non potest iniungi. 1. Ingressus Religionis, vt docet *Sà. V. Satisfactio*, quia id nimis durũ videtur. 2. Pœnitentia publica, si sit periculum reuelandæ confessionis: aliàs interdum pro publico peccato, potest, & expedit.

5. Etsi possit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, iniungi opus aliàs debitum, seu præceptum, v.g. Missæ auditionem die festo, &c. vt docent *Suar. Vasq. Laym. l.5 t.6 c.15* & alij. Vndè si scrupulosus sæpius redeat ad Confessarium, intra breue tempus semper noua confiteatur, non semper necesse est imponere pœnitentiam nouam, cum opus antè debitum possit iniungi *Bon. Henriq. C. de Lugo, Dian p.6.t.7. R.6.* contrà *Suar. Reg. & Bauny.* Si tamen Confessarius non exprimat, censetur imperasse opus liberum, vt docent idem, & *Dia. p.3.t.4.R.84. v. Con. d.10 dub.8. & Dian p.4.t.4 R.241.*

6. Etsi etiam possit iniungi opus internum, vti contrà *Mar.* & alios docent *Coninch. Hurt. & Dia. p.4.t.4. R.24.* communiter tamen debet esse externum, & afflictiuum, v.g. oratio, ieiunium, eleemosyna. Nam auaris eleemosyna, luxuriosis

af-

afflictio corporis, conuenit. Vtrum verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest. *Vega t.2.c.64.& Io.Sancius d.16.nu.1.* negant. Affirmant probabilius *Turr. de pœn.d.37. dub.4.C.de Lugo d.35 f.5 v.Dia.t.4.p.5.R.54.*

7. Potest etiam aliquando iniungi cessatio ab aliquo bono opere (v. gr. nimia corporis afflictione) vel abstinentia aliqua vice à communione, ad promouendum maius bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire iudicet. *Salas, C.de Lug. Dia.& t.cum Auersa q.13.f.13.* contrà *Io Sanctium*.

8. Et possit immediatè post absolutionem adhuc iniungi, debet tamen fieri antè, vt seruetur ordo iudicij. *v.Dia.p.3.t.4.R.136.,& p.5.t.13. R.36.* vbi *ex cap finali,& Ochag.* docet, etsi consuetudo habeat vt ita fiat, illam non induxisse obligationem.

XVI. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio naturæ rei id ipsum quodammodo dictante.*

XVII. *Per illam praxim mox absoluendi, ordo pœnitentiæ est inuersus. Alex.VIII 7.Decembris 1690. damnauit.*

Resp. 2. Pœnitens communiter tenetur sub graui obligatione, pœnitentiam, si rationabilis sit, acceptare, & implere, vt habet communis contrà *Caiet. Syl. Nau.* Quorum sententia ad hoc saltem seruiet, vt neminem non-absolutum dimittas, si vel leuissimam subire velit, vt norat *Sotus,& Reg.l.7.c.2. Dian.p.3,t.4.R.51.& p.2.t.15. R.52.*

Dixi 1. *communiter*: quia probabile est, quod docet *Laym. l.4. t.6. cap.15. Suar. & Dian. p.3.*

pr. 4. R. 136. contra Con. Henriq. & alios, pœnitentiam ſub veniali tantum obligare ſequentibus caſibus: 1. Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita citati contra Henriq & Fagund. 2. Si pro mortalibus alias confeſsis. 3. Omiſsionem partis non grauis in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi leuis ſit, v. g. vnum Miſerere. Bon Regin. Fagund cum Dian. p. 4. t. 4. R. 101. & p. 6. t. 8. R. 45. 4. Si Confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cum poſſit imponere pœnitentiam libere, & ſine omni obligatione, vt probat Suar. hic d. 38. ſeſſ. 7. Henriq. Fill. Fagund. Tann. Con de Sacr. d. 10. dub 8. nu 65. contrà Turr., & Vaſq. poteſt etiam ſub leui tantũ imponere. v. Dian. p. 3 t. 4 & p. 4. t. 4. R. 82. 5. Eum qui lucratur Indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ (niſi ſit medicinalis) docet Dian p. 5. t. 12. R. 3 & p. 9. t. 6. R 36. ex Tan. Granad. Lugo, &c. contrà Val. March & Auerſ.

Dixi 2. *Si rationabilis ſit*: quia ſi iuſto ſit grauior, ac difficilior, nec Confeſsarius eam moderari velit, non peccabit grauiter pœnitens, ſi ſine abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata ſubmittat, vt docent Suar. Con. Lay. Imò ad eam non obligabitur, ſi omninò iniuſtã eſse conſtet, aut ſi pœnitens eam non poſsit implere, vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, vt is, qui ſiue culpabiliter, ſiue ſine culpa oblitus eſt, in ſequenti confeſsione ſimilem ſibi iniungi petat. Ita Con. Laym. Dian p. 4. t. 4. R. 241. contrà Richardum & Sylu. qui putant talem confeſsionem eſſe repetendam, quod præter citatos negat etiam Lugo n 87 ex Vaſq. docens, talem ſatisfacere, ſi cõfiteatur illud peccatum obliuionis culpabilis.

Vndè reſolues.

1. Is

1. Is qui pœnitentiam implet in statu peccati mortalis; probabiliter quidem satisfacit præcepto, cum impleat eius substantiam: peccat tamen, sed venialiter, vt docet *Suar. Laym. Dian. l. c.* quia Sacramenti partem suscipit indignè, & ob eam ponit effectui, scilicet remissioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docent, *Nauar. Tol. Caiet. Dian. p. 3. t. 4. R. 85. Fagund. Suar. &c.*) vnde quam primum est implenda, potestq; grauiter etiam peccari nimium differendo, quod ex varijs circumstantijs iudicandum *v. Dian. p. 2. t. 15. R. 53. & p. 5. t. 13. R. 38.* Non esse autem graue seu mortale, si nõ differat vltra octiduum docet *Hurt.* apud *Dian.* Imò posse, differri per annum, (hoc est, quamdiu non tenetur ad nouum Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipse, *Dian. p. 9 tr. 7. R. 57.* ex *Amico*, *Leand. &c.* Nisi tamen pœnitens dubitet, an postea possit implere: eo enim casu teneri quam primum commodè potest. Similiter non esse mortale, si obligatus ieiunare feria 6. differat in diem sequentem; vel obligatus communicare singulis mensibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmant *Dian. l. c.* ex *Palao*, præsertim ex causa aliqua, tametsi leui.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impositam sub conditione hac, *si iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confessarius nec Iudex sit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian. p. 6. t. 7. R. 49.* ex *Palao*, *Trul. &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Auers. q. 13. s. 2.* quia non imponit eam pro peccatis committendis, sed commissis, sub conditione reincidentiæ.

3. Qui non impleuit intra tempus præ

scrip-

scriptum, non ideò deobligatur.

4. Potest satisfacere per alium, cui Confessor id concedit: vel qui per se non potest, vt docent *Regin.Fag.Dia.p.4.t.4.R.141.* hic tamen non tenetur, nisi Confessor id voluerit. An verò satisfaciés pro alio, simul pro se possit, alij aiunt, alij probabilius negant, vt habet *Sà*.

XV. *Panitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius panitentiam adimpleat. Alex.VII.24.Septemb.1665.damnauit.*

5. Non necessariò impletur antè communionem. *Vide propositiones suprà de suscip.Euch.c.2.d.2.*

Quæres. Quis pœnitentiam possit commutare, & quomodo?

Resp.1. Ex iusta causa, quiuis Sacerdos id potest, si de nouo ei confiteatur, vt habet communis sententia contrà *Sotum & Vasq.* saltem si peccata non sint reseruata: imò etiam probabiliter, etiamsi talia fuerint, vt habet *Fernand.*

Resp. 2. Sine noua Sacramenti administratione, potest id solus Secerdos, qui iniunxit, si adhuc recordetur statum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam breui, vt moraliter idem iudicium censeri possit. v.g. intra hebdomadam. *Henriq.* & alij.4. Imò etsi post longius interuallum *C.de Lugo, Auersa, & Dian.p.6.t.6.R.46. & p.9.t.6. R.57.* contrà *Palaum, &c.* Ratio est, quia Iudex incognita causa non potest ferre sententiam. Ita *Sylu.Suar.Con.Laym.Fill.Regin.Fag. & C.de Lugo*, contrà *Nau.Henriq.Tol.Sà, Rodr.Beiam, Val.Dia. p.3.t.4.R.53. & p.2.t.1.misc.R.53.* qui dicunt, etiá alium posse, non repetitis peccatis. Quæ sententia, etsi non ex ratione, ex principio tamen extrinseco videtur esse in praxi probabilis, (*Dian.* enim *l.c.* pro ea adducit 14. Authores, dicitq; esse

vsum,

vsum, siue praxim Confessariorum) & Confessarijs posse seruire, quando pœnitens difficulter adduci potest ad repetenda peccata, vel tempus id non ferat; præsertim si ex confessione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum & ex præsenti statu pœnitentis, ipsiusque testimonio, habeant aliquam confusam notitiam peccatorum præteritæ confessionis. Ita *Fagund. p. 2. l. 9. c. 4. n. 22. C. de Lugo d. 25. s. 6. n. 107. & 109.*

Resp. 3. Ipse pœnitens non potest commutare pœnitentiam etiam in euidenter meliorem, vt docent *Sanch. 4 mor. Con. d. 10. d. 12. nu. 13. Reg.*, & alij; etsi contrarium probabile dicat *Dia. p. 3. t. 4. R. 53., & t. 2. t. 4. R. 53. ex Porc., & Villal.* Sed hoc *Turri* temerarium; C. *de Lugo* communi Theologorum, & fidelium sensui repugnare dicit, *d. 23. s. 6. num. 75.*

ARTICVLVS II.

De *satisfactione per indulgentias.*

§ I.

Quid sit indulgentia, & quid ad eam requiratur?

Resp. 1. Indulgentia est gratia, qua certo aliquo opere, quod concedens præscribit, præstito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, sacrificium, & martyrium, per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum absolutionis, erga subditos Ecclesiæ, vel nudæ solutionis, erga non subditos, vt defunctos, & cathecumenos, quibus proinde tantùm dantur Indulgentiæ per modum suffragij. *Sua. Co. Fill. Sanctarel. Bon. d. 6. q. 1. p. 1.*

Resp. 2. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur causa pia & rationabilis, eaque vt habet sententia communior *Sua. & aliorum*, proportio-

nata effectui, & quantitati Indulgentiæ, saltem secundùm concedentis prudentem æstimationem, petendam non ex operis tantùm difficultate, sed fine intento, & operis ad eum vtilitate. Ratio desumitur ex natura dispensationis bonorum, quæ sine causa ab inferiore facta non valet, & est dispensatio. Ita *Aut. cit.*

Resp. 3. Ad lucrandas indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Vt sit baptizatus. 2. Vt sit subditus concedentis. 3. Vt non sit ligatus excommunicatione maiore, vt habet communis: quia hæc priuat communione bonorum spiritualium. 4. Vt sit in gratia saltem tunc, quando opus præscriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum, & integrè impleatur. 6. Vt opus præscriptum sit honestum, saltem ex obiecto: nã sufficit vitiatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia praua, (vt docent *Suar.* & alij communiter contrà *Con.* saltem si nihilominus conducat ad finem Pontifici propositum, vt limitat *Laym.* Ratio prioris est, quia illud opus plerumque complet causam indulgentiæ; quæ debet esse pia. Ratio posterioris: quia ratio iniuncti operis est assecutio finis intenti a Pontifice, *v. Lax. Bon. d. 6. q. 1. p. 5.* Vnde resolues.

1. Indulgentijs etiam frui potest qui eas concessit.

2. Non expirant morte concedentis, cum sint gratiæ, nec vt habet *Sà*, antè notitiam reuocationis.

3. Etsi intelligendæ sint vt sonant; cum tamen sint gratiæ, largè sunt interpretandæ, nisi sint de pœnitentijs iniunctis (vt ex *Henriqu. &c.* notat *Amicus d. 20. num 77.*) seruata tamen verborum pro-

proprietate. Vndè censendæ sunt perpetuæ, si datæ sunt sine temporis restrictione.

4. Etsi data pro articulo mortis secundum *Sà*, expiret, quando semel est accepta: contrariũ tamen est probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confessarij, aut alterius ministerium. *Quint in app.t 9 d.* Expediet tamen moribundos ad inuocationem nominis Iesu, & Matiæ sæpius excitare, simulque in memoriam reuocare intentionem lucrandi istas Indulgentias. *ib. d.* 4. Probabile enim est, si habeat plures imagines, grana, rosaria, &c. benedicta posse (siue intuitu eiusdem concessionis siue diuersarum) toties lucrari, quoties nomen Iesu repetierit, vel præstiterit opus requisitum. *ib.d.6.ex Suar.Gran.&c.* Sufficit autem ad eas lucrandas quoduis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etsi pluribus diebus ab ipsa morte absit *ib.d.5.*

5. Possunt moribundi plures indulgentias plenarias ob plures titulos concessas simul lucrari, v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces, imagines siue, quibus sunt applicatæ; vel titulo suæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro speciali necessitate applicanda. *Quint. in app.t.9.d* 4. idque etiamsi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recordetur, *ibid.ex Lugo Dian.& alij* 6. contrà *Rod.Trull.&c.*

6. Requiritur autem vt moribundus crucem, granum, imaginem, &c. secum habeat in articulo mortis, vt ratione illius lucretur: & quidẽ vt tutiùs ac certiùs obtineat, eius habeat dominium, seu possessionem, & apud se teneat. Non tamen est necesse, vt collo appensa, bra-

chio obuoluta, manuve apprehenſa ſint; (etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel iuxta moribundum; licèt ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat, aut recordetur ſe habere (niſi aliud exprimatur.) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad vſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur; vt in Caroli Borromæi, & quinq; Sanctorum fit.) Neque neceſſe eſt retinere, donec expiret. (etſi & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen IESV (ſi hoc requiritur) inuocare *Ibid. d. 6.*

7. Conceſſæ viuis, non poſſunt applicari defunctis niſi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

8. Probabile eſt, conceſsam pro certo tempore, poſse ſæpius obtineri, reponendo opera præſcripta, v.g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio: quia fauores ſunt ampliandi. Ita *Henriq. & Rodriq.* Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præſumptam. *v. C. de Lugo d. 27. ſ. 6.*

9. Etſi conſultum ſit, vt opera omnia fiant in gratia; id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus, & Confeſſarijs, vt cum Indulgentiæ promulgantur, populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

10. Vt quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, vt ſit in gratia; quia tantum ponit opus tanquam conditionem, quo poſito Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, ſiue ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum. Ita *Eſcob. t. 7. E. §. c. 7. num. 45. ex Suar. & Prap. in 3. p. q. 14. dub. 10. nu. 75.* Contrarium tamen docet C.

de

de Lugo d. 17. *num.* 75. requirens ſtatum gratiæ, ſaltem in fine operis: quæ ſententia tutior eſt.

11. Opus præſcriptum dum ſit, debet eſſe vtile ad finem è concedente intentum: qualis eſt, v.g. eleemoſyna præſcripta pro redemptione captiuorum etſi fiat cum aut in peccato, (modo aliud opus ei iniunctum, & præſcriptum, in gratia fiat. *v. C. de Lugo d.* 17. *n.* 48.) non autem oratio præſcripta ad placandum Deum, ſi ipſamet ſit peccatum ex mala circumſtantia, vt nec ieiunium, ſi te inebries; item nec viſitatio Eccleſiarum, ſine vlla deuotione. Ita *Laym. Bon. & alij.*

12. Poſſunt vno, & eodem opere, plures indulgentiæ diuerſis vijs conceſſæ, lucrifieri, ſi opus ſit æquè vtile ad finem vtriuſque indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v.g. ieiunium, vel communio. Ita *Prap. & Laym.*

13. Non lucrantur indulgentias. 1. Qui ex impotentia, vel ignorantia, ſiue totum opus præſcriptum, ſiue notabilem eius partem omittunt, v.g. ſi puer, vel ſenex non ieiunet, niſi tamen ob grauem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum, *Henriqu. Caiet. Bon. p.* 5. *n.* 16. 2. Qui opera iniuncta alio loco, tempore, vel ordine perficit, quam præſcriptum eſt; vel per alium, qui fuerit, cauſa principalis, vt ſi per alium, ieiunarit, Eccleſias viſitarit. *Nauarr. Reg l.* 7. *Bonac. l. c.* 3. Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandã, quam is retinuit, vt habet *Bonac.* ex multis, contra *Sà*. 4. Qui aliquid omittit, quod ſecundum ſententiam probabilem, vel etiam probabilioré, non eſt neceſſarium, ſi tamen ſit neceſſarium re ipſa: quia communis error non ſupplet defectũ, ita *Bon. ex Suarez, Sanch. & alijs.*

14. Non obstat effectui indulgentiæ. 1. Etsi ex opere requisito modicum quid omittatur, v. g. cæremonia in sacro; vel si parum comedas, in ieiunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requisitum præstes per alium: habentẽ se, vt instrumentum, v. g. in eleemosyna danda. *Bon. l. c.* 3. Si eleemosynam det exiguam: nisi tamen in Bulla exprimatur, dandum esse pro cuiusq; facultate: tunc enim maior danda est à diuite, quam alio. Ita *Fill. Suar Sà, & alij*. 4. Si Ecclesiam visitandam non possis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodo fiat oratio antè fores, vel in cæmeterio, *Bon.* 5. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi indulgentias, vt docent *Salas*, *Bon.*, & alij contra *Suar.* Et videtur certum, saltem si habueris interpretatiuam, vt habet *Laym.* 6. Etsi opera fuerint aliundè debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ, ita *Lay.*

15. Quando datur potestas commutandi opera præscripta in alia, id non necessario fit in confessione, & à confessario, qui audit confitentem; sed potest fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Greg. XIII. (vti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confessarij, intellige quemuis approbatum) apud *Henriq. l. 7. c. 20. n. 8. & Præpos. q. 14. d. 10. n. 88.*

16. Probabilius est, eum, qui tantum partem operis præscripti facit, non lucrari partem indulgentiæ, nisi tam parum desit, vt censeatur moraliter integrum, ita *Bonac. p. 5.* ex *Naua. Suar. Con &c.*

17. Dum præscribitur, vt visitentur aliquot Altaria, sufficit ad illa se orando conuertere ex eodem loco, vt habet *Sà, Bon. p. 1. Suar. Rod. Dian.* Limitat autem *Lugo*, si sit tali loco, & situ vt moraliter

raliter censeri possit orare ad illa Altaria. *d. 27. num. 98.*

18. Cum confessio præscribitur, nisi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius est non requiri vt conditionem sine qua non, sed vt dispositionem ad statum gratiæ. *Bon. l. c.*

19. Nemo consequitur plenariam indulgentiam peccatorum omnium, nisi omni culpa etiã veniali liber sit quando vltimum opus explet. Vndè consultum est, vt communio sit vltimum. *v. Laym.*

XXXVII. *Indulgentiæ concessæ regularibus, & reuocatæ à Paulo V. hodiè sunt reualidatæ. Alex VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

§. II.

Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?

Resp. 1. Indulgentia alia est totali, siue plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantum pœnitentiam iniunctam per Confessarium, vel Canones, aut secundum hos iniungi debitam, sed etiam omnem Purgatorij pœnam tollit. Nec differat à Iubilæo, nisi accidentaliter, priuilegijs quibusdam, vt quod in Iubilæo licita sit dispensatio in certis votis absolutio à reseruatis & censuris & quod Confessarius quiuis approbatus possit eligi. *v. Sà, V. Indul. Bon. d. 6 q. 1 p. 2.*

Indulgentia alia est Partialis, qualis est vnius, vel aliquot annorum: item septenæ, quadragenæ, centenæ, item tertiæ partis peccatorum, per quas non significatur tolli tantam durationem Purgatorij, sed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium vnius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane, & aqua, secundum Canones olim imponi solitum. Porrò,

rò, quando indulgentijs plenarijs adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum, id ſecundum diuerſas ſententias: vel ad diuerſos concedentes referendum eſt, vel faciat ad cautelam, vt ſi forte cauſa indulgentiæ non fuerit ſufficiens ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel vt adiuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco; vel denique, vt ea per modum ſuffragij poſſit alijs applicari. *v. Bellar.c.9.*

Reſp. 2. Circa Iubilæum notanda ſequentia.

1. Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quod viuos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtituros, vt contra *Laym. l. 5. t. 7. c. 8. nu. 2.* docet *Bonac. d. 6. q. 1. num. 2.* ex declaratione Vrb. VIII. facta anno 1625. neque quoad defunctos: itemque aliæ facultates, v. g. abſoluendi à caſibus Bullæ Cænæ commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem Indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio quam Papa conceſſæ, nec priuilegia Religioſorum, v. g. abſoluendi à reſeruatis, &c. quia tantum ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad Indulgentias. Ita *Sanc. Henriq. &c.* apud *Dian. to. 1. tr. de Bulla Cruc. Fill. Bon. l c. Benzon.* & denique *Lugd. d. 20. ſ. 8. n. 145.* ex declaratione Vrbani VIII. anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trid ſ. 24. c. 6.* abſoluendi, & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex iure communi illis

com-

competant. *Zerola V. Annus* §. §. 4. *Quintan. in app. t. 8. d 16.*

2. Etsi probabile sit, quod docet *Nauarr.* sæpius lucrifieri posse Indulgentias intra Iubilæum, extensum ad duas septimanas: contrarium tamen verius est, quod Congregatio Cardinalium declarauit, vt habet *Bon. (ex Suarez, Sanchez) d. 6. q. 1. p. 5. nu. 42.* qui tamen affirmant, in Anno Sancto posse obtineri toties, quoties opera præscripta præstantur, idque ex declaratione Vrbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primã Dominicam confitentur, vt habet *Laym. Bon.*, & praxis fidelium: item qui confitetur, & communicat vltima Dominica claudente Iubilęum, cætera tamen opera deberet fieri ante, & quidẽ intra vnam hebdomadam, docet *Lugo d. 27. n. 105.* contra *Bon. q. 1. p. 5. 2.* Qui ordinem inter opera præscripta non seruauit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confessionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longius, potest tunc absolui à reseruatis, & commutari vota; posteà vero extrà tempus Iubilæi absolui ab omnibus etiam, quæ oblitus est, reseruatis ac in oblitis etiam dispensari: imò potest posteà omnia facere Confessor finita confessione, quæ ante: quia cæpta causa manet potestas delegati, donec finiatur. Ita *Sà, Less. l. 2. c. 40. dub. 19. Bon. Laym. Sanch. l. 4 c. 54. Dia. t. 2 m. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat, lucrari. *Sanct. Vgel. Dian p. 3. t 4. R. 151.* imò etiam in patria, si tempore publicationis ex inuincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Botten. Dia. l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum singula confessionem

& communionem requirunt non opus est bis confiteri, & communicare, dummodò perseueres in gratia: alia tamen opera repetenda sunt. *Turr p.2.d.31.d.64 v.Dia.p.4.t.4. R.166.*

CAPVT II.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quid sit minister?

Resp. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo (saltem respectu sæcularium) & habens iurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex *Ioannis* 1. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis, &c.* Ratio secundæ sumitur ex *Trident. sess.* 23. *cap.* 15. *de reform.* vbi decernit nullum posse audire confessiones sæcularium, nisi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo. Addidi *respectu sæcularium*, quia circa confessiones regularium Concilium nihil videtur mutasse: vndè ij cuiuis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, possunt confiteri, intellige quantum est ex vi Concilij: quia *Greg.XV.* statuit, vt monialium Cõfessarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Flor.& Trid.l.c.* quia absolutio est actus iudicialis, qui requirit subditos. *Vndè resolues.*

1. Nullo casu, vel dispensatione, hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote.

2. Vbi Trid. est receptum, (secùs alibi) nullus Sacerdos etiam Regularis, validè absoluit, nisi sit approbatus, vel Parochus, cui non solum intra, sed extra Diœcesim suam, validè delegatur iurisdictio, potestque eligi in Confessarium, ab omni habente potestatem eligendi, quandiù tamen retinet Parochiam. Ita *Fill.t.1.t.7. Fag. Suar. Dia. p.3.t.4.R.146.*

DV-

DVBIVM II.

Quid sit approbatio, & à quo petenda?

Resp. 1. Approbatio non est collatio iurisdictionis, sed tantum publicum iudicium de aptitudine personæ, ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitum (supposito iure Tridentini) ad iurisdictionem recipiendum. Ita *Sanch. l. 6. de matr. d.* 28. & alij. *Vndè resolues.*

1. Etsi Doctores, & Licentiati, hoc ipso quod promouentur, censeantur, secundùm quosdam, approbari à Papa, vt notat *Sà, V. Confessor*, probabilius tamen est, quod ipsi etiam egeant approbatione licet non deceat, vt ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, si velit audire confessiones.

3. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. m. R. 44. ex Valero.* Et ratio esse videtur, quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad iurisdictionem, hanc autem quiuis Sacerdos pro venialibus, (vti & mortalibus: à quibus ritè quis est absolutus) habet, collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideòque ab ijs absoluere possit, vt habet *Bon. d. 5. q. 7. p. 2. n. 8. Vasq. Suar. Lugo d.* 18 *s.* 3. *d.* 21. *nu.* 1. vbi docet, ab Ecclesia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem iurisdictionis, tantum in ordine ad mortalia non prius confessa.

In decreto Sacr. Congreg. Cardinal. Concil. Tridentini Interpretum circa Communionem quotidianam approbato ab Inn. XI. die 12. *Februarij* 1679. *habentur hæc. Videlicet.*

Non permittant, vt venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario.

4. Parochi non possunt ascisere cooperatores, nisi Parochos, vel approbatos, vt habet *Fag. p. 2. l. 7. n. 42. Sanc. &c.* ex declaratione *Card.* contra *Led.*, & alios. *v. Dian. p. 3. tr 4. R. 146. & Bon. d. 5. q. 7 p. 4. §. 1.*

XVI. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. Alex. VII. 24. Septemb. 1665. damnauit.*

5. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non potest eligere nisi approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, modo adsit iudicium prudens de sufficientia *Con. Laym.*

7. Non sufficit approbatio petita, & negata, vt docetur communiter, contra *Nau. Henriq. & Dian. p. 4. tom. 2. R. 24.* etsi probabiliter cum prædictis docuerit *Con. & Laym.* regulares, Mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cum manifestè idonei sint, & à Prælatis suis præsententur, posse nihilominus pro confessionibus sæcularium exponi, vt habetur *Clementina, dudum. §. statuimus*. Istis tamen priuilegijs *Trid. & Vrbanum VIII.* anno 1628. derogasse, notat C. *de Lugo de pœn. d. 21. n. 19 & 51.*

Vide propositionem 13. Alex. VII. infrà vbi de præcepto Confessionis.

Resp. 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem proprio, scilicet Sacerdotis, vt intelliguNT *Suar. Con. Reg. Fill. & alij*: vel (vt probabiliter vult *Vasq.*) pœnitentis. Ratio est, quia est actus iurisdictionis, vel saltem auctoritatiua declaratio, ergo debet fieri à Superiore. Porrò nomine Episcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes

bentes iurisdictionem Episcopalem, vt quidam Abbates,& Capitulum Sede vacante;non autem Prouinciales,aut Generales. *Vndè resolues.*

1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Episcopo loci,in quo degunt:quia illius, quoad hunc actum, sunt subditi.

2. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacerdotem alienum, nisi subditus illi sit saltem ad tempus.

3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium generalem, vel alios quoscumq; deputatos,quia non est actus ordinis,sed iurisdictionis.

4. Approbatio potest fieri, cum iurisdictione ad certum genus personarum, locum,tẽpus,&c. *Nau.Suar.Vasq* contra *Vegam*.

5. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim Regulari) idoneo, sine causa sufficienti neget approbationem. *Bon.Vasq.art.3.d.3.Lugo d.21.s.3. n.54.Sanch.&c.*

6. Approbatio semel absolutè concessa, non tantum non extinguitur morte concedentis, sed nec reuocari potest, sine iuxta causa: ex causa tamen, v.g.mutatione morum, iudicij, &c. potest,vt docent *Suar.Fill.*,& alij. Quod si fiat absq; causa rationabili, *Con.Suar.*,& quidam alij, censent, reuocationem esse nullam: alij illicitam tantum. *Fill.t.7.c.9.q.12.* in dubio autem, an ex iusta causa reuocatio sit facta, præsumendum esse pro Prælato, docet *C. de Lugo n.67.*

7. Ex iusta causa possunt, præsertim à successore Episcopo ad examen reuocari, non tantum Sæculares,sed etiam Regulares. Docent tamen quidam,mendicantes habere priuilegium, vt nõ possint reuocari ab eodem, à quo ante sunt approbati:sed contrarium docent *Sua.& Lugo d.11. n.61.& 62.*

8. An

8. An approbatus ab vno Episcopo, possit in alia Diœcesi, sine noua approbatione, recipere iurisdictionem, controuertunt DD., ac licet vtraq; sententia olim videri potuerit probabilis, post decretum tamen *Vrb. VIII.* anno 16:8. apud *Lugo disp.* 21. *sect.* 2 *n.* 29. negatiua omninò tenenda est, *v. Auersam q.* 16. *s* 8.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex Iurisdictio Confessarij, vndè eam habeat?

Resp. Est auctoritas aliqua in alium vt subditum, in quem in foro interno, accipit potestatem, distinctam à potestate ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis & omni Sacerdoti, nec tolli potest: illa per externam concessionem Ecclesiæ, nec omnibus Sacerdotibus, potestque ab ijs tolli: ac nisi adût, inualida est absolutio ex *Trid. sess.* 14. *c.* 7. Est autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria est, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent, vt Papa, Episcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiscopi, erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantum, quando actu visitant) Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam, idq; vel tacitè, vel expressè, vt à Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro diœcesi, à Parocho pro Parochia hoc discrimine, quod Papa possit dare inuitis Episcopis, & Parochis, non contra. At licet exterior iurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, nisi successor reuocet, vt docent *Sanch. Suar. Nau. Conin.* contra *Syl. & Vasq. v. Lay. cap.* 10. *n.* 22. potiò huiusmodi potestatem dele-

delegatam absoluendi quemcumque, à quibuscumque peccatis,in articulo, seu periculo mortis, (hæc enim pro eodem sumuntur in iure, vt *v.Dia.p.3.tr.4.R.57.71.& 72.*)habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus,si alius desit:quod addo, quia præsente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non posse,docent *Vasq.Bonac.Con.Regin.&c.commun.* licet contrarium probabile putet *Dian.p. 1, t.5. R.5 & l 4 t 4.R.167.ex Angl. Henriq. Comit. & Sà*, confirmatque *Tamb.de exped.conf.l.3.c.7.* Ex consuetudine, quiuis toleratus absoluere potest à venialibus,& mortalibus aliàs confessis. Ex priuilegio, Religiosi Mendicantes, quosuis fideles absoluere possunt iuxta tenorem suorum priuilegiorum. Ex concessione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus cui id ille committit. Denique ex indirecta is,qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt. 1.Ex iure, Episcopi omnes, etsi sint tantùm titulares; item superiores Episcopis, vt Archiepiscopi, &c. item Prælati ij inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatissa,) Generalis, Prouincialis, Prior, (saluis tamen priuilegijs Ordinum) *v.Dian.p.4.t.4.R.1.* & 2. 2. Ex consuetudine, Cardinales (qui etiam domesticis de confessore prouidere possunt) itẽ Pastores, imò multis locis etiam cæteri Sacerdotes sæculares,vt docent *Val.Sà,Suar. d.27.s.3.* (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales permittunt statuta) item Reges, & Principes, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domestici Pontificis. 3.Ab homine eam habent, quibus siue Pontifex, siue Episcopus,siue Parochus concessit. *Vndè resolues.*

14. Non obstat effectui indulgentiæ. 1. Etsi ex opere requisito modicum quid omittatur, v. g. cæremonia in sacro; vel si parum comedas, in ieiunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requisitum præstes per alium: habentē se, vt instrumentum, v. g. in eleemosyna danda. *Bon. l. c.* 3. Si eleemosynam det exiguam: nisi tamen in Bulla exprimatur, dandum esse pro cuiusq; facultate: tunc enim maior danda est à diuite, quam alio. Ita *Fill. Suar Sà, & alij*. 4. Si Ecclesiam visitanda m non possis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodo fiat oratio antè fores, vel in cæmeterio, *Bon.* 5. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi indulgentias, vt docent *Salas, Bon.*, & alij contra *Suar.* Et videtur certum, saltem si habueris interpretatiuam, vt habet *Laym.* 6. Etsi opera fuerint aliundè debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ, ita *Lay.*

15. Quando datur potestas commutandi opera præscripta in alia, id non necessario fit in confessione, & à confessario, qui audit confitentem; sed potest fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Greg. XIII. (vti & in Bul la Indulgentiæ, nomine Confessarij, intellige quemuis approbatum) apud *Henriq. l. 7. c. 20. n. 8. & Præpos. q. 14. d. 10. n. 88.*

16. Probabilius est, eum, qui tantum partem operis præscripti facit, non luctari partem indulgentiæ, nisi tam parum desit, vt censeatur moraliter integrum, ita *Bonac. p. 5.* ex *Naua. Suar. Con &c.*

17. Dum præscribitur, vt visitentur aliquot Altaria, sufficit ad illa se orando conuertere ex eodem loco, vt habet *Sà, Bon. p. 1. Suar. Rod. Dian.* Limitat autem *Lugo*, si sit tali loco, & situ vt moraliter

raliter censeri possit orare ad illa Altaria. *d. 27. num. 98.*

18. Cum confessio præscribitur, nisi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius est non requiri vt conditionem sine qua non, sed vt dispositionem ad statum gratiæ. *Bon. l. c.*

19. Nemo consequitur plenariam indulgentiam peccatorum omnium, nisi omni culpa etiã veniali liber sit quando vltimum opus explet. Vndè consultum est, vt communio sit vltimum. *v. Laym.*

XXXVII. *Indulgentia concessa regularibus, & reuocata à Paulo V. hodiè sunt reualidata. Alex VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

§. II.

Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?

Resp. 1. Indulgentia alia est totalis, siue plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantum pœnitentiam iniunctam per Confessarium, vel Canones, aut secundum hos iniungi debitam, sed etiam omnem Purgatorij pœnam tollit. Nec differat à Iubilæo, nisi accidentaliter, priuilegijs quibusdam, vt quod in Iubilæo licita sit dispensatio in certis votis absolutio à reseruatis & censuris & quod Confessarius quiuis approbatus possit eligi. *v. Sà, V. Indul. Bon. d. 6 q. 1. p. 2.*

Indulgentia alia est Partialis, qualis est vnius, vel aliquot annorum: item septenæ, quadragenæ, centenæ, item tertiæ partis peccatorum, per quas non significatur tolli tantam durationem Purgatorij, sed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium vnius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane, & aqua, secundum Canones olim imponi solitum. Por-

rò, quando indulgentijs plenarijs adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum, id ſecundum diuerſas ſententias: vel ad diuerſos concedentes referendum eſt, vel faciat ad cautelam, vt ſi forte cauſa indulgentiæ non fuerit ſufficiens ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel vt adiuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco; vel denique, vt ea per modum ſuffragij poſſit alijs applicari. *v. Bellar.c.9.*

Reſp. 2. Circa Iubilæum notanda ſequentia.

1. Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quod viuos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtituros, vt contra *Laym. l. 5. t. 7. c. 8. nu. 2.* docet *Bonac. d. 6. q. 1. num. 2.* ex declaratione Vrb. VIII. facta anno 1625. neque quoad defunctos: itemque aliæ facultates, v. g. abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem Indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio quam Papa conceſſæ, nec priuilegia Religioſorum, v. g. abſoluendi à reſeruatis, &c. quia tantum ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad Indulgentias. Ita *Sanc. Henriq. &c.* apud *Dian. to. 1. tr. de Bulla Cruc. Fill. Bon. l c. Benzon.* & denique *Lugd. d. 20. ſ. 8. n. 145.* ex declaratione Vrbani VIII. anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trid ſ. 24. c. 6.* abſoluendi, & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex iure communi illis com-

competant. *Zerola V. Annus* §. §. 4. *Quintan. in app. t. 8. d 16.*

2. Etsi probabile sit, quod docet *Nauarr.* sæpius lucrifieri posse Indulgentias intra Iubilæum, extensum ad duas septimanas: contrarium tamen verius est, quod Congregatio Cardinalium declarauit, vt habet *Bon. (ex Suarez, Sanchez) d. 6. q. 1. p. 5. nu. 42.* qui tamen affirmant, in Anno Sancto posse obtineri toties, quoties opera præscripta præstantur, idque ex declaratione Vrbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primã Dominicam confitentur, vt habet *Laym. Bon.*, & praxis fidelium: item qui confitetur, & communicat vltima Dominica claudente Iubilæum, cætera tamen opera deberet fieri ante, & quidẽ intra vnam hebdomadam, docet *Lugo d. 27. n. 105.* contra *Bon. q. 1. p. 5. 2.* Qui ordinem inter opera præscripta non seruauit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confessionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longius, potest tunc absolui à reseruatis, & commutari vota; posteà vero extrà tempus Iubilæi absolui ab omnibus etiam, quæ oblitus est, reseruatis ac in oblitis etiam dispensari: imò potest posteà omnia facere Confessor finita confessione, quæ ante: quia cæpta causa manet potestas delegati, donec finiatur. Ita *Sà, Less. l. 2. c. 40. dub. 19. Bon. Laym. Sanch. l. 4 c. 54. Dia. t. 2 m. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat, lucrari. *Sanct. Vgel. Dian p. 3. t 4. R. 151.* imò etiam in patria, si tempore publicationis ex inuincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Botten. Dia. l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum singula confessionem,

Ein Hund, der Fleisch im Maule trug, und sah
Im Wasser sein Gesicht, und seinen Raub,
Ließ diesen fallen, um den andern
Mit Gier zu packen, und zu theilen.
Er schnappte, und verlohr, und ward verlacht.
Wie mancher Mensch macht es nicht so?
Er sieht, was andre haben, will es packen,
Und wird um das, was er besitzt, betrogen.

Der Hund und der Wolf.

Ein Hund, der seinen Herrn verlohren hatte,
Und sich in einer Wüste sah,
Lief, wie ein Wolf, der ihn erblickte,
Mit Wuth auf ihn zu, und sprach:
Ich will dich fressen, weil du mir
Nicht sagen kannst, wo dein Herr ist.
Der Hund, der sich nicht fressen wollte,
Sprach: Ich will dir ihn zeigen,
Wenn du mir versprichst, mich nicht zu fressen.
Der Wolf versprach es, und der Hund
Führte ihn in die Stadt, wo sein Herr war.
Da sah der Wolf, daß er betrogen war,
Und daß er nicht mehr fressen durfte.

DVBIVM II.

Quid sit approbatio, & à quo petenda?

Resp. 1. Approbatio non est collatio iurisdictionis, sed tantum publicum iudicium de aptitudine personæ, ad audiendas confessiones, essentialiter prærequisitum (supposito iure Tridentini) ad iurisdictionem recipiendum. Ita *Sanch. l. 6. de matr. d.* 28. & alij. *Vndè resolues.*

1. Etsi Doctores, & Licentiati, hoc ipso quod promouentur, censeantur, secundùm quosdam, approbari à Papa, vt notat *Sà, V. Confessor*, probabilius tamen est, quod ipsi etiam egeant approbatione licet non deceat, vt ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, si velit audire confessiones.

3. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. m. R. 44. ex Valero.* Et ratio esse videtur, quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad iurisdictionem, hanc autem quiuis Sacerdos pro venialibus, (vti & mortalibus: à quibus ritè quis est absolutus) habet, collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideòque ab ijs absoluere possit, vt habet *Bon. d. 5. q. 7. p. 2. n. 8. Vasq. Suar. Lugo d.* 18 *s.* 3. *d.* 21. *nu.* 1. vbi docet, ab Ecclesia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem iurisdictionis, tantum in ordine ad mortalia non prius confessa.

In decreto Sacr. Congreg. Cardinal. Concil. Tridentini Interpretum circa Communionem quotidianam approbato ab Inn. XI. die 12. *Februarij* 1679. *habentur hæc. Videlicet.*

Non permittant, vt venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario.

4. Parochi non possunt ascisscere cooperatores, nisi Parochos, vel approbatos, vt habet *Fag. p. 2. l. 7. n. 42. Sanc. &c.* ex declaratione *Card.* contra *Led.*, & alios. *v. Dian. p. 3. tit 4. R. 146. & Bon. d. 5. q. 7 p. 4. §. 1.*

XVI. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. Alex.* VII. 24. *Septemb.* 1665. *damnauit.*

5. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non potest eligere nisi approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, modo adsit iudicium prudens de sufficientia *Con. Laym.*

7. Non sufficit approbatio petita, & negata, vt docetur communiter, contra *Nau. Henriq. & Dian. p. 4. tom. 2. R.* 24. etsi probabiliter cum prædictis docuerit *Con. & Laym.* regulares, Mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cum manifestè idonei sint, & à Prælatis suis præsententur, posse nihilominus pro confessionibus sæcularium exponi, vt habetur *Clementina, dudum. §. statuimus.* Istis tamen priuilegijs *Trid. & Vrbanum VIII.* anno 1628. derogasse, notat C. *de Lugo de pœn. d. 21. n. 19 & 51.*

Vide propositionem 13. Alex. VII. infrà vbi de præcepto Confessionis.

Resp. 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem proprio, scilicet Sacerdotis, vt intelligunt *Suar. Con. Reg. Fill. & alij*: vel (vt probabiliter vult *Vasq.*) pœnitentis. Ratio est, quia est actus iurisdictionis, vel saltem auctoritatiua declaratio, ergo debet fieri à Superiore. Porrò nomine Episcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes

bentes iurisdictionem Episcopalem, vt quidam Abbates,& Capitulum Sede vacante;non autem Prouinciales,aut Generales. *Vndè resolues.*

1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Episcopo loci,in quo degunt:quia illius, quoad hunc actum, sunt subditi.

2. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacerdotem alienum, nisi subditus illi sit saltem ad tempus.

3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium generalem, vel alios quoscumq; deputatos,quia non est actus ordinis,sed iurisdictionis.

4. Approbatio potest fieri, cum iurisdictione ad certum genus personarum, locum,tẽpus,&c. *Nau.Suar.Vasq* contra *Vegam*.

5. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim Regulari) idoneo, sine causa sufficienti neget approbationem. *Bon.Vasq.art.3.d.3.Lugo d.21.s.3. n.54.Sanch.&c.*

6. Approbatio semel absolutè concessa, non tantum non extinguitur morte concedentis, sed nec reuocari potest, sine iuxta causa: ex causa tamen, v.g.mutatione morum, iudicij, &c. potest,vt docent *Suar.Fill.*,& alij. Quod si fiat absq; causa rationabili, *Con.Suar.*,& quidam alij, censent, reuocationem esse nullam: alij illicitam tantum. *Fill.t.7.c.9.q.12.* in dubio autem, an ex iuxta causa reuocatio sit facta, præsumendum esse pro Prælato, docet *C. de Lugo n.67.*

7. Ex iusta causa possunt, præsertim à successore Episcopo ad examen reuocari, non tantum Sæculares,sed etiam Regulares. Docent tamen quidam,mendicantes habere priuilegium, vt nõ possint reuocari ab eodem, à quo ante sunt approbati:sed contrarium docent *Sua.& Lugo d.21. n.61.& 62.*

8.An

8. An approbatus ab vno Episcopo, possit in alia Diœcesi, sine noua approbatione, recipere iurisdictionem, controuertunt DD., ac licet vtraq; sententia olim videri potuerit probabilis, post decretum tamen *Vrb. VIII.* anno 1628. apud *Lugo disp.* 21. *sect.* 2 *n.* 29. negatiua omninò tenenda est, *v. Auersam q.* 16. *s* 8.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex Iurisdictio Confessarij, vndè eam habeat?

Resp. Est auctoritas aliqua in alium vt subditum, in quem in foro interno, accipit potestatem, distinctam à potestate ordinis: hæc enim datur per Sacramentum Ordinis & omni Sacerdoti, nec tolli potest: illa per externam concessionem Ecclesiæ, nec omnibus Sacerdotibus, potestque ab ijs tolli: ac nisi adūt, inualida est absolutio ex *Trid. sess.* 14. *c.* 7. Est autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria est, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent, vt Papa, Episcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiscopi, erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantum, quando actu visitant) Archipresbyteri, Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam, idq; vel tacitè, vel expressè, vt à Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro diœcesi, à Parocho pro Parochia hoc discrimine, quod Papa possit dare inuitis Episcopis, & Parochis, non contra. At licet exterior iurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, nisi successor reuocet, vt docent *Sanch. Suar. Nau. Conin.* contra *Syl. & Vasq. v. Lay. cap.* 10. *n.* 22. potrò huiusmodi potestatem dele-

Digitized by Google

delegatam absoluendi quemcumque, à quibuscumque peccatis,in articulo, seu periculo mortis, (hæc enim pro eodem sumuntur in iure, vt *v.Dia.p.3.tr.4.R.57.71.& 72.*)habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus,si alius desit:quod addo, quia præsente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non posse,docent *Vasq.Bonac.Con.Regin.&c.commun.* licet contrarium probabile putet *Dian.p.1,t.5. R.5 & 14 t.4.R.167.ex Angl. Henriq. Comit. & Sà*, confirmatque *Tamb.de exped.conf.l.3.c.7.* Ex consuetudine, quiuis toleratus absoluere potest à venialibus,& mortalibus aliàs confessis. Ex priuilegio, Religiosi Mendicantes, quosuis fideles absoiuere possunt iuxta tenorem suorum priuilegiorum. Ex concessione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus cui id ille committit. Denique ex indirecta is,qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt. 1.Ex iure, Episcopi omnes, etsi sint tantùm titulares; item superiores Episcopis, vt Archiepiscopi, &c. item Prælati ij inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatissa,) Generalis, Prouincialis, Prior, (saluis tamen priuilegijs Ordinum) *v.Dian.p.4.t.4.R.1.* & 2. 2. Ex consuetudine, Cardinales (qui etiam domesticis de confessore prouidere possunt) itẽ Pastores, imò multis locis etiam cæteri Sacerdotes sæculares,vt docent *Val.Sà,Suar. d.27.s.3.* (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales permittunt statuta) item Reges, & Principes, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domestici Pontificis. 3.Ab homine eam habent, quibus siue Pontifex, siue Episcopus,siue Parochus concessit. *Vnde resolues.*

1.Qui habet potestatem delegatam,non potest eam subdelegare alteri, cum diuersa sit potestas vtendi iurisdictione,& eam delegandi. Excipitur.1.nisi hoc ipsum concessum sit. 2.nisi sit delegatus ad vniuersitatem causarum,v.g.si cui committeretur officium Parochi absentis,vel nondū Sacerdotis; talis enim aliqua exercitia iurisdictionis,alteri ex præsumpta voluntate Ordinarij subdelegare posset, non tamen integrum officiū. *v Lay.hic l.5.t.6.*

2.Cum iurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest, tam à delegato, quam ordinario, quocumq;loco fuerit,vt docent *Sanch.Henr.Suar. in 3.p.t.4 d.18.s.1.& 7.*,& alij.

3. Probabile est quod absolutus in articulo mortis, non teneatur, se postea sistere superiori vel alteri pro reseruatis, (nisi hæc habeant annexam censuram) vt docet *Nauar. Suar. Marcer. Fill.t.7.cap.10 q.6.n.188.Bonac.d.5.q.7.p.1.nu.* 13.quia directè absolutus fuit, contra *Hurt. v. Dian.p.4.t.4.R.199.*

4. Improbitas aut inscitia proprij Sacerdotis, non dat iurisdictionem alteri, ideoque tali casu expectandum est, aut ad superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia esset tanta, vt confessio illi facta foret inualida, aut illicita, neq; esset alius priuilegiatus, aut habens iurisdictionem; licere alteri confiteri, docet *Nau. Vasq.in 3.p.t.4.q.92.art.2.dub.3.Hurt.d.10.dif.* 15.*v.Dian.p.4 tr.4.R.201.& p.8.t.1.R.86.* ex *cap. Placuit, de pœnit. distin.6.* Idem licere, quando quis proprio non potest confiteri sine graui periculo, docet *Tol. Sylu. & Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel iniustè negat facultatem con-

confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. *Dian. q. 3. t. 4. R. 79.* ex *Hen. & alijs* 4. Verum ista communiter refutantur ab alijs.

5. Etsi grauiter peccare possit proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modò præsumere possit eos iustè petere: si tamen iniustè neget, probabilius videtur, eos inualidè ab alieno absolui, vt docent *Sotus, Suar. Lay*, etsi non improbabiliter *Sylu. Henriq. Maiol. Palud. Richar. Tol. & Dian. p. 3. t. 4. R. 79.* putent, quod validè, præsertim si sine periculo salutis, famæ, vel simili, nõ liceat suo proprio.

6. Cum iurisdictio acquiratur ratione domicilij, vel quasi domicilij, vel etiam actualis habitationis; hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt vbique absolui, vt scholares, milites, mercatores: item vagi, & peregrini possunt absolui à Parocho loci, in quò versantur. *v. Lay. hic Vasq. &c.*

7. Validè absoluit is, qui audit confessiones, præsente, vel sciente, & non contradicente Ordinario, v. g. Episcopo, vel Parocho, qui constet eum aliundè non habere iurisdictionem: quia tunc præsumitur tacitè eam dare: sufficit enim, vt rectè docet *Fill., & Fag. prac. 2. l. 7. c. 2.* facultas interpretatiua, & præsumpta; modò præsumptio fundetur in signis, quæ indicent consensum præsentem, vt fit in casu posito, (vti etiam, v. g. si Parochus, qui iam absens est, aliàs significauerit id sibi gratum esse) nam existimatio de futuro consensu, vel ratihabitione, quod scilicet quando resciuerit, futurus sit contentus? non sufficit; quia consensus futurus non dat iurisdictionem pro tempore præsente, quò datur absolutio. *v. Dian. p. 3 t. 4. R. 68. Sanch. de matr. l. 3. d. 35. Becc. Con.* quĩ ad-

addit peccare, si de consensu dubitans incipiat audire.

8. Peccat, qui absoluit cum iurisdictione dubia, nisi necessitas vrgeat: qualis est v. g. quia pœnitens diu non est confessus, vel debet communicare, nec alius adest: tunc enim licitè absoluit cum conditione hac, si possum, & cum onere (etsi *Sal. in* 2. *t.* 8 *d.* 1. hoc onus non agnoscat) alias iterum confitendi habenti iurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adijcere, à quo directè, & à cæteris indirecte saltem absoluatur. Ita *Regin. Suar. Con. d.* 8. *dub.* 6. *nu.* 43. Quod si tamen ex probabili ratione dubium resoluat, (nimirum habere se iurisdictionem) etsi cum formidine oppositi, absolutè absoluit licite, vt docet *Suar. & Prap. Card. de Lugo d.* 19. *n.* 49. tum quia tunc practicè, & moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem, vti & in sequẽtibus casibus. 1. Quando communi errore, v.g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor, seu habere iurisdictionem, qui non est, ob censuram, vel alium defectum. *Bon. d.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 3. *n.* 11. *Dian p.* 3. *t.* 4. *R.* 22. Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse docet *Dia. p.* 3. *t.* 4. *R.* 122. *ex Pontio, Molfes. & Sanct.* Item *p.* 2 *t.* 2. *misc. R.* 43. si quis bona fide tali confiteatur: verùm id communiter ab aliis negatur. 2. Cum quis ex consuetudine, præscriptione, aut bona fide absoluit, aut nescit potestatem suam reuocatam, vt habent *Sylu. Nauarr. Henriq. Mald. in* 2. *p. q.* 10. *art.* 5. *Sanch mor. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 35. *Sal. Vasq. v. Dian. p.* 1. *tit.* 13. *R.* 13. Quando secundum probabilem sententiam iudicatur quis habere iurisdictionem, & Sacerdos sequitur fauorabilem. *Bon. l. c.* Quia quando communis

Digitized by Google

munis eſt error, Eccleſia dat iuriſdictionem propter publicam vtilitatem. *v. Suar. Dia. l. c. C. de Lugo diſp. 19. n. 28.*

9. Nemo tenetur vnquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate. *Lugo d. 19. ſ. 2. n. 28. &c.* cũ *Dian. p. 8. t. 1. R. 88.* Quarè Parochi fruſtrà nolunt, vt Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiã in Paſchate, cum habeant priuilegium pro omnibus Chriſti fidelibus apud *Suar. Con. Henriqu. Regin. Zerola c. 15. q. 3.* & communiter apud *Bonac. d. 4. q. 1. ſ. 2. p. vlt.* adeò vt qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. *Dian. p. 4. t. 8. R. 102. & alij.* Vi tamen huius priuilegij non poſsunt abſoluere eos Religioſos, aut Religioſas, qui non habent facultatẽ extra ſuum Ordinem confitendi, vt ex communi notat *Rodr. & Comp. priu. Societatis. Vide Abſolutio §. 1.* & ex his *Laym. hic.* Quia priuilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, vt Regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate Superiorum, ſi Ordinis ſocium non habeant à quouis alio etiam ſæculari, abſoluantur, exceptis reſeruatis: in quæ ſi Religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant ordinationes Præp. Generalium. *c. 6. nu. 6. Laym. hic.*

Videnda ſunt quæ reſpectu Regularium ſtabilita ſunt in Bulla Clementis X. quæ incipit Superna magni Patris &c. *edita anno 1670. quæ dabitur in fine Operis.*

Item videri poteſt circa approbationem ad audiendas confeſſiones Monialium.

10. Quod ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubiectis (idem eſt de Monialibus ſubiectis

bi ctis Episcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest & tenetur illis eum dare Episcopus, quod si nec is faciat, ipsæ eligere possunt. *Quintan. t. 3. f. 26.* ex *Declarat. Cardinalium* apud *Barb.*

DVBIVM IV.

Quid sit reseruatio Casuum, & quis habeat potestatem reseruandi, & absoluendi ab ijs?

Resp. 1. Reseruatio hæc est negatio iurisdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum est in Ecclesia potestatem esse, quædam peccata reseruandi, à quibus inferiores Confessarij non possint absoluere, vt sic subditi melius dirigantur, & abterreantur à peccatis, quorum difficilem remissionem vident, quanquam nisi graues causæ sint, non debeat quiuis neq; qui potest quiduis facilè reseruare, neque difficulter veniam dare absoluendi à reseruatis, ne alioqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porrò etsi quiuis ordinarius potestatem habet reseruandi, in Parochis tamen consuetudine eam abrogauit. *Vid. Suar. d. 30. f. 4. Ca. de Lugo d. 15. f. 6. §. 3.* Vnde resolues.

1. Cum non sit obligatio confitendi venialia ea frustra reseruantur, (etsi fortasse possint, saltem à Papa) ideoque sola mortalia, eaque non nisi externa, grauiora, opere consummata prudenter, reseruantur. Vnde *Clemens VIII.* statuit vt Prælati religionum, si quidé velint vndecim tantum casus reseruare possint, nec plures sine consensu Capituli generalis pro tota religione vel Capituli prouinciali pro prouincia. Quod tamen de culpa tantum, & non censuris intelligendum est: potest enim Prælatus aliquid præcipere, sub excommunicatione sibi reseruata.

Ca-

Casus autem *Clementis* sunt sequentes.

2. Apostasia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiua è monasterio egressio. 3. Veneficia incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterij. 6. Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus. 7. Iuramentum falsum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio vel vulneratio, seu grauis percussio cuiuscunque personæ. 10. Fallificatio manus, vel sigilli officialium monasterij. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à superioribus ad inferiores vel contra.

3. Is qui confitetur reseruatum, mittendus est ad superiorẽ (suadebit tamen charitas, imò aliquãdo coget, vt Ipse Confessarius tacita persona & casu, à superiore veniam petat absoluendi.) Quod si superior adiri non possit, & sit causa vrgens, v.g. timor infamiæ, vel scandali, ex omissione confessionis vel cõmunionis tunc potest inferior absoluere à reseruatis, cum onere, vt pœnitens se postea superiori sistat. Quod etiam verum est, quamuis casus censuram reseruatam annexam habeat. Porrò eo casu peccata non reseruata tantum confiteri, sufficere putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Ant, Palaus, Dian. to. 2. tr. 4. R. 104.* & *Card. de Lugo d. 4. de Euch. nu. 86.* non improbat *D. Th.* tamen *Suar. & alij commun.* docent omnia esse confitenda: quod tutius est.

4. Si superior iniustè neget facultatem absoluendi à reseruato, posse ab alio Confessario

etiam directè absolui affirmat *Henriq.& Dia.p.3. t.4.R.29.* esse probabile: Sed rectius negat *Lay.l. 3.t.6.c.13.Lugo d.20.n.188.*

5. Peccat Superiores 1.si sine iusta causa difficiles se præbeant in concedendis licentijs pro absolutione reseruatorum . *Quintan. t.3.n.13.ex Fag.Con.,& alijs* 10. Etsi ex negatione timeatur graue subditi detrimentum, peccant contra charitatem,& iustitiam.*Lugo.Dian.p.6 t.6.R.56.*

6. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absoluendi, Cõfessarius autem iudicet debere concedi potest is pro ista vice absoluere. *Auersa q.17 sect.5.Lugo d.20 s.6.*referens sic declarasse Clementem VIII. haberique in quarto tomo Bullarij Bulla 26.Vrbani VIII.,& *Quintan. t.3 s.11.* dicens non esse dubium ea de re: addit q;ex alijs 7. probabile esse, idem posse, si viro Religioso, pio, docto, & prudenti(licet non ex designatis de facto) neget *Dia.p.3.t.3.R.126.p.6.t.6.R.56.,& p.9.t.3.R.15.* ex *Pellizario* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat)& alijs.Imò *Quintana d.l.c.*censet probabile,quod idē fieri possit,si Superior adiri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis;vel communionis,v.g.,quia sine nota non potest abstinere,cum alij omnes communicent.*Ibid.ex Trullen.& alijs* 6.Deniq;*Dian p.3.t.2.R.126* notat ex *Suar de Relig.to.2 l.4. c.19.* Regulares semel sine licentia suorum Superiorum posse absolui à reseruatis, puta eos, qui adhuc & quatenus hoc priuilegiũ commune habent cum FF. Minoribus, quorum id esse testatur . *Emmanuel Rodriq. t. 1. qq. Reg.q. 62.ar.6.*

7. Nihilominus certum est , posse aliquando Superiorem iustis de causis negare facultatem, &

& cogere subditum, vt ad se veniat. C. de Lugo l. d. Nam si ex casu reseruato graue scandalum, vel damnum Communitatis timeatur, potest Superior negare absolutionem, donec pœnitens per se, vel Confessarium Superiori det sufficientem notitiam ad illud euitandum: alias non est satis turus nec dispositus ad absolutionem. Quare si Confessarius eo casu vrgeat absolutionem, debet is attendere vt pœnitens obligationi suæ satisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, si sit eius periculum, quia nisi hoc faciat, non potest absolui, non ex defectu iurisdictionis, sed quia nō est dispositus. Ad hoc, tamen requiritur, vt & obligatio pœnitentis certa sit, & alia remedia adhiberi non possint *Suar. to. 4 de Rel. l. 8. c. 5. n. 10.*

8. Peregrinus quoad reseruationem iudicandus est iuxta diœcesim, in qua versatur; in qua quæ reseruata sint, discant Pastores ex agendis, aut consuetudine.

9. Superior auditis solis reseruatis; potest ab ijs absoluere, & reliqua inferiori committere, ex causa vrgente: qualis tamen nō est multitudo negotiorum, vt docet *suar. Fernand. & Fill.* sed alia grauior; tum quia etiam occupatissimus potest dare facultatem adeundi alterum, cum onere postea comparendi: tum quia integritas confessionis est de iure diuino.

10. Qui à Superiore absolutus est à reseruatis, potest ab ijsdem postea absolui à quouis: quia non sunt amplius materia necessaria confessionis.

11. Qui bona fide confitetur, nescius suum casum esse reseruatum, vel Sacerdotem carere potestate circa illum, valide quidem absoluitur

cum onere tamen comparendi. *Prap.* Similiter si Confessarius probabiliter credit non esse reseruatum (esto reuera sit) valet absolutio. *Less. Dian.p.9.t 9.R.29.*

12. Qui confitens habenti potestatem ordinariam, delegatamve in reseruato, oblitus est; inculpabiliter reseruatum, potest illum posteà confiteri etiam inferiori, & absolui. Quod etiam valet (saltem si prior habuerit potestatem ordinariam) etiam prior absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis; inualida fuisset. Ratio est, quia is intendit absoluere quantum potuit; ergo saltem sustulit reseruationem, quo fieri potuit absque Sacramento. *v. Prap. in 3 p.q.9. d.4.n.24. Marat.t.3.d.30.s.3. Dian.p 4.t.4.R.124.*

Resp.2. A reseruatis absoluere potest. 1. Ipse reseruans. 2. Eius in spirituali iurisdictione Superior. 3. Cui ipse delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non potest, v.g. à reseruatis Papæ, absoluere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Resp.3. Extra periculum mortis (de quo *vide dict. dubio superiore*) nullus inferior per se directè, absoluere potest, nisi ex iure, vel priuilegio concedatur. Dicitur *1. Per se*: quia de indirecta, & per accidens; colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisi, &c.* quia à casibus Papalibus absoluere potest Episcopus, per se, vel Vicarium, quando sunt occulti, vt docet *Nauarr c.27.* Vndè resolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non possunt absoluere à reseruatis Episcopo; quia vt sic non habent potestatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, sublatũ est decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen

men *Auersa* cum *Dian.p.*8.*t.*7.*R.*71.eos casus,qui Episcopis à iure tantum reseruantur. Imò *Quintan.t.*1.*t.*3.*f.*14. affirmat, Regulares adhuc posse absoluere sicut antè decretum, eò quod hoc in Prouincijs non sit promulgatum,quod *Dian.p.*9. *t.*6 *R.*51. non audet, probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsis reseruatis posse absoluere, sicut possent à Papæ reseruatis. *Gran.Dian.p.*5.*t.*14.*R.*58.vide etiam *Prap. q.*19.*d.*1.

XII. *Mendicantes possunt absoluere à casibus Episcopis reseruatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate. Alex.*VII.24.*Septemb.*1665 *damnauit.*

Videnda item Bulla Clem.X.*in fine Operis. Versic.* Et habentes facultatem &c.

Resp.4. Si Confessarius dubiret, an pœnitens lapsus sit in mortale reseruatum,siquidem dubiũ sit positiuum, potest (sequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non esse reseruatum) absoluere. Si verò dubium sit negatiuum, posse absoluere negant aliqui, vt *Arm. Cord. &c.* Probabilius affirmant *Suar. Fill. Henr. Hurt. Bon. Lugo ar.*20.*f.*2.

DVBIVM V.

Quod sit Officium, & obligatio Confessarij? Confessor dulcis, affabilis, atque suauis, Prudens, discretus, mitis, pius, atque benignus. S.Th.*in* 4.*dist.* 14.

Resp. 1. Minus Confessarij est, absoluere dispositum, & non alium: item curare rectitudinem istius iudicij, præsertim quando cœptum est; & reos iuuare ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi est,ne sit iniuris pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertij est eadem; & quia debet curare, vt absolutio sit efficax. *Vnde resolues.*

1. Etsi interdum vtiliter differatur absolutio etiam eius, qui potest licite absolui : id tamen rarò, nec ferè nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia potest vergere in graue eius periculum, vel damnum . *v. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.*

2. Absoluendus est, qui adhæret sententiæ probabili; quia est dispositus.

3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis alias absoluendo peccabit mortaliter.

4. Non licet absoluere . 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non est, qui post absolutionem mox cõfitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cum possit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere. *v. Nau. cap. 15. Suar. d. 32. s. 2. 3.* Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem, & communionem spectant : vnde talis communiter prius est instruendus : vel alio mittendus ad instructionem . *v. supra l. 2. t. 1. c. 1.*

5. Rudiores ordinariè iuuandi, sunt nisi sint incapaces instructionis ; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, vt dimittantur, vel sint peregrini, qui mox cõmunicare, & abire debeant: tunc enim si alioqui bona fide agunt, & temporis angustiæ vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* qua scilicet, auditis aliquibus peccatis, absoluantur, cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare aliqua necessaria ad hoc sacramentum, te-

netur

netur eum instruere, & admonere officij, quantū fieri potest; v.g. si nesciat illa, quæ necessitate medij sunt ad salutem necessaria, debet ea docere; item obligatos ad ponendum odium ad restitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occasionem peccatorum tollendam, aut amouenda, vel reparanda scandala, aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, iuuandos indigentes ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præiuditium Communitatis vel innocentium, & denique si quam censuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad satisfactionem, quam si recuset, negare absolutionem: quia alioqui se ipsorum criminum participem, & sacrilegij reum faciet. *Auersa q.16.f.12.*

7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & moraliter culpabili, est in malo statu, quia aliàs nec ipsi, nec Sacramento consulet, cum pœnitens sit indispositus. Si verò ignorantia sit inuincibilis, v.g. si bona fide, teneat rem alienam, aut sit in matrimonio irrito, tenetur quidem monere, & instruere, quando speratur fructus, nec timentur incommoda grauiora: quæ si prudenter metuantur, aut fructus non speretur, non tenetur, imò non potest, (excipit *Lugo de pœn. d.32. nu.24.* nisi silentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac consequenter licitè etiam suadet, vt secundū suam ignorantiam operetur, v.g. Caiæ, vt reddat debitum Titio, quem inuincibiliter credit suum esse maritum, cum non sit. *V. Sanch l.2. de matrim. d.38.* Nec obstare, etiamsi sit in præiuditium tertij particularis, ait *Lugo*, & *Tamb. de exped. conf. l.c. 4.* Hinc si Confessor præuideat pœnitentem non

restituturum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quã pro se putet, non esse illi talem nullitatem à Confessario non interrogato detegendam. Quod si tamen pœnitens ipse dubitet ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, esset errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo, quam rogatur, v.g. si roget Titius, an post votum simplex castitatis matrimonium contractum valeat, possitque ac teneatur reddere debitum, respondeas, quod sic, tacendo obligationem non petendi debiti. *v.* Lay. *hic*, & *Lugo l.c.*

8. Quando Confessarij Principum, Prælatorũ, aliorumq; Magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v.g. circa collationem beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confessarius monere pœnitentem de sua obligatione: aliàs si absoluit, suis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foueam inferni cadunt. Ratio est, quia in talibus rarò est ignorantia inuincibilis: rarò item contingit, vt illa secum non adferant scandalum in subditis, existimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam esse inuincibilem, neque ex illa sequi scandalum, aut damnum commune: contra verò admonitionem fore in maius malum pœnitentis, aut allaturam scandala, vel incommoda, potest, secundum paulò ante dicta dissimulare, nisi interrogetur. Ita *Lugo d.* 22. *n.* 37.

9. Si etiam pœnitens teneretur (licet sub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, vt non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice melius suscepturus, posset prudens confessor

fessor tunc illum relinquere in bona fide excusante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territius à confessione abstineat, grauiusq; detrimentum incurrat, *Tam. c. 14. C. de Lugo d. 22. f. 2. n. 27.*

10. Minus rectè dispositus excitandus est ad dolorem, & propositum emendationis, proposita peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportuna præscribenda contra peccata futura.

Resp. 2. Vt Confessarius licitè hoc Sacramentum administret, debet esse in gratia alioqui peccabit mortaliter; item debet esse talis, vt per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior constat ex dictis *de Sacr. in genere.* An verò audiens plures vna quasi vice morali, tot numero peccata committat, alij negant, vt *Rodriq.* alij affirmant, vt *Bon.* hic Pars posterior patet. Vnde resoluuntur hi Casus.

Confessor conscius sibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel saltem absoluat pœnitentem, ipse confiteri, vel conteri de suo peccato. Si tamen vocatus improuiso ad moribundum recolligere se tam subitò non possit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet se elicuisse) non peccat absoluendo. *Prap. Lugo, Tamb. l. 3 cap. 2. §. 3.*

Resp. 3. Si male absoluit, committendo defectum essentialem, v.g. si non protulit formam, vel absoluit à reseruatis vel non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessionem, si sine scandalo, infamia, fractione sigilli, & nocumento suo possit: sin, minus nō tenetur: Si non absoluit a censura, potest ab eadem (si, vel quan-

do habuerit potestatem) absoluere absentem. *Bon. de cens. in communi, d.1.q.3.p.6.* ex *Suar. Fill. t.11.cap.10.q.7. Regin. Nau. Rodriq.*

Si non interrogauit sufficienter numerum, speciem, vel alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad pœnitentiam agendum: monere enim extra confessionem non debet, cũ iudicium sit finitum. Si tamen redeat ad confessionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commisso, quia alioqui hæc confessio non erit integra, cum quædam non sit debitè confessus.

Dixi, *si non interrogauit*: quia si positiuè dixit, non teneri confiteri numerum, speciem, &c. debet monere, si sine graui scandalo, & detrimento potest; quia est causa, quod alter præceptum graue (scilicet confitendi illa peccata) violet. *Lugo d.22.s.3.*

Si neglexit monere de restitutione, moneat, si quidem commodè potest; (vel in confessione, vel extra, obtenta prius ab ipso venia: ea verò negata ad nihil vltra teneri, docet *Tamb. l.3.c.8.* ex *Sanchez* contra *Suarez*) quia tenetur ex charitate: si non commodè potest, Deo commendet. *Laym. l.5.t.7.c.9. Henr. Suar. Sylu. Mercer. in 3.p. q.9.ar.1. Dian. p.4.R.198. & p.4.R.109.* Quod si tamen (ex graui seu mortali culpa contra ius alterius dixisset, eum non teneri ad restitutionem, vel aliter, v.g. opinionem falsam persuadendo) esset causa efficax cur non restituat, vel aliundè detrimentum accipiat ipse, vel alius; tenetur ipsemet restituere, nisi moneat tempestiuè priusquam pœnitens fiat impotens; quia actione sua fuit iniusta causa damni. Si verò sine graui culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, si commodè potest; alioqui ipse obligatur,

sicut

ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur. *v. Suar. Con. d. 8 d. 17. Bonac. Dian. t. 1. r. m. R. 1. Lugo d. 22. ſ. 3. n. 61.*, & ſuprà *l. 3. r. 5 c. 2. d. 1. ar. 2. caſu 12.*

Quæres. Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarij audiendi pœnitentes?

Reſp. 1. Quiuis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v. gr. in periculo mortis audire, & abſoluere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

Reſp. 2. Parochus, & quiuis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi, non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis vrgente, ſed etiam (ſaltem per ſe, vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v. g. ſi ſit in graui aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Iubilæum, &c. Quia tenetur eius bonum ſpirituale promouere. *Suar. Vaſqu. Lugo, &c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtiuè peteret, excuſaretur. *Auerſa q. 16. ſ. 11.* Quod ſi etiam ſemel tantum vel bis negaret, aut differret, non peccaturum grauiter, ob leuitatem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittitq; *Auerſa l. c.* ſi non petat ex vrgenti occaſione, v. gr. ſolemnis feſti, &c.

Reſp. 3. Quotieſcunq; pœnitens ex mera deuotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire contra *Syl. Reg. &c.* docent *Azor. Suar. Con. Bon. Molf. Lugo, &c.* Sed rectè limitat *Auerſa l. c.* ſi non adſint alij Confeſſarij delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

Reſp. 4. Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo non tenentur audire confeſſiones ſi tamen audire cœperint, tenentur abſoluere, niſi quid obſtet,

neque possunt remittere, ad alium. Quia pœnitens eo ipso habet ius ad absolutionem, nec potest fructu, & gratia Sacramenti priuari. *Auersa l.c.*

DVBIVM VI.

Qua scientia, & prudentia requiratur in Confessario?

Resp. 1. Vt Sacerdos ritè absoluat, debet quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere: quia alioqui is frustra tenetur recensere. *Vnde resolues.*

1. Peccat, qui absoluit eum, cuius peccata per negligentiam non satis intellexit; quia fert sententiam incognita causa. Validam nihilominus esse absolutionem, siue propter somnum, &c. vt dictum supra *cap. 1. dub. 3. art. 4.* siue propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis, (sine huius tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian. 3. p. t. 4. R. 100. & p. 4. t. 4. R. 198.* Item *Laym. l. 5. tr. 6. cap. 9.* ex *Henriq. Suar. Sylu. Mercer. in 3. p.* eo quod essentia, & effectus Sacramenti consistere possit, absq; integra, & specifica peccatorum explicatione, si sine culpa pœnitentis omittantur, *v. Dian. l.c.*

2. Si tamen pœnitens post confessionem intelligat, vnum vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti confessione siue apud eundem, siue alium Confessarium. *Laym. Dian. ll. ec.*

3. Confessarius absoluens ex ignorantia, quam absoluere non poterat, dupliciter peccat nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium suum spectant; & debite absoluendi. *Tanner. in 1. 2. d 4. q 9 dub. 1. num. 12. Card. de Lugo d. 16. s. 4. num. 185.*

Resp.

Resp. 2. Vt Confessarius valide absoluat, requiritur, & sufficit, cognoscere, peccata, saltem sub confusa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea scientia, vt possit ferre prudens iudicium, in hoc foro. Ideoque scire debet. 1. Quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. 2. Species, & circumstantias necessario explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem honorum, & famæ. 4. Casus reseruatos, & excommunicationes saltem communiores. 5. Censuras, & irregularitates communiores pro Sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò sufficere, si ea sciat mediocriter, ita vt saltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se, vel libros consulere.

Secundò, maiorem minoremve requiri, ac sufficere scientiam, pro diuersitate locorum, & pœnitentium. *Bon. d. 5. q. 7. p. 2. §. 2.*

Tertiò, grauiter peccare tum eum, qui sine sufficienti scientia huic muneri se ingerit: tum eũ, qui talem sine necessitate constituit, aut cũ possit corrigere, tolerat. *Lay. l. 5. c. 13. Bon. l. c. Lugo.* Vndè resolues.

1. Si pœnitens aduertat, Sacerdotem non percipere peccati grauitatem, tenetur illum monere se peccasse mortaliter.

2. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse; tenetur confessionem repetere apud peritiorem: quia grauiter peccauit sic confitendo.

Resp. 3. Prudentia requiritur, tum in interrogatione. Et quidem si prudenter iudicet integrè esse confessum, v. gr. quia benè instructus potest,

& solet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quidquam interrogare; aliàs tenetur; vt habet communis. (*Dian.* tamen *p.2.t.15.R.7.ex Nau.*, & *Val.* negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex obliuione. *v.* etiã *Lugo d.22.*) quia tanquam Iudex debet curare integritatem iudicij, & tanquam medicus, vt morbi, & vulnera perfectè deregantur: cauendo interim. 1. Ne examen sit curiosum, de non necessarijs, vndè Confessarij existimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis perfectio minuatur. 2. Ne sit indiscretum, v. g. de ijs, quæ moraliter certum est à tali non solere committi; vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inuerecundis inuerecundè, vel de numero nimis anxiè, si ex dictis probabiliter æstimari possit. 3. Ne sit intempestiuum: & sinatur priùs se explicare quantùm potest, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire vt pœnitens inter cõfitendum non interrumpatur, id *Lugo d.22.nu.15.* vniuersum non probat præsertim, si confessio, nõ sit breuis; quia facilè aliqua excidunt è memoria. *Vndè resolues.*

1. Si Sacerdos aduertat pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam necessariam, omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, tenere interrogare, etsi negat *Sà*, V. *Confessor*, & *Madin.* docens, si diligenter examinata conscientia, vnius sit oblitus, non teneri Confessarium illud reuocare in memoriam, nisi cedat in damnum proximi: quod *Vasq.q.93. dub.7. num.* 3. videtur dicere esse probabile: verum alij reijciunt, *v. C. de Lugo d.22.*

2. Etsi Confessarius, cui euidenter constat pec-

peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absoluere, quando verò ex aliorum relatione, vel suspicione, id habet, standum sit pœnitentis confessione, cui in hoc foro, tam pro quam contra se fides habetur (*Suar. tom. 4. d. 32. s. 5. Fagund. p. 2. lib. 6. cap. 4. num. 38.* citati à *Dian. p. 3. tr. 4. R. 105.*) in vtroque tamen casu prudentis Confessarij est. 1. Cautè & à longè, tum proprius interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter iudicare, an non potuerit obliuiisci, vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari; ita vt debeat absolui. *Dia. l. c. ex Sylu. Nau. Tol. &c.* 3. Si peccatum illud norit ex confessione complicis, non vti illa scientia, nisi in genere, quærendo an non aliud conscientiam grauet, & excitando ad maiorem contritionem, ob periculũ indirectæ reuelationis; aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. *v. Lay. c. 24.*

3. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, ne vel occasionem dent inuestigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut se, vel illum periculo exponat. Ac si hæc timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali, Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogari fatentur; quod illas non æquè agnoscant, aut aduertant. *v. Lay. hic c. 13 Con. d. 7. d. 7. Fagund. prec. 4. l. 4. c. 3. Dia. p. 3 tr. 4. R. 99.*

VI. *Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proindè non est denuntiandus.*

& ſolet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quidquam interrogare; aliàs tenetur; vt habet communis. (*Dian.* tamen *p.2.t.15.R.7. ex Nau.*, & *Val.* negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex obliuione. *v.* etiã *Lugo d.22.*) quia tanquam Iudex debet curare integritatem iudicij, & tanquam medicus, vt morbi, & vulnera perfectè detegantur: cauendo interim. 1. Ne examen ſit curioſum, de non neceſſarijs, vndè Confeſſarij exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis perfectio minuatur. 2. Ne ſit indiſcretum, v. g. de ijs, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inuerecundis inuerecundè, vel de numero nimis anxiè, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit. 3. Ne ſit intempeſtiuum: & ſinatur priùs ſe explicare quantùm poteſt, ne importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire vt pœnitens inter cõfitendum non interrumpatur, id *Lugo d.22. nu.15.* vniuerſum non probat præſertim, ſi confeſſio, nõ ſit breuis; quia facilè aliqua excidunt è memoria. *Vndè reſolues.*

1. Si Sacerdos aduertat pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumſtantiam neceſſariam, omittere, probabilius ac verius eſt, per ſe loquendo, tenere interrogare, etſi negat *Sà*, V. *Confeſſor*, & *Madin.* docens, ſi diligenter examinata conſcientia, vnius ſit oblitus, non teneri Confeſſarium illud reuocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod *Vaſq.q.93. dub.7. num.* 3. videtur dicere eſſe probabile: verum alij reijciunt, *v. C. de Lugo d.22.*

2. Etſi Confeſſarius, cui euidenter conſtat pec-

by Google

peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absoluere, quando verò ex aliorum relatione, vel suspicione, id habet, standum sit pœnitentis confessione, cui in hoc foro, tam pro quam contra se fides habetur (*Suar. tom. 4. d. 32. s. 5. Fagund. p. 2. lib. 6. cap. 4. num. 38.* citati à *Dian. p. 3. t. 4. R. 105.*) in vtroque tamen casu prudentis Confessarij est. 1. Cautè & à longè, tum proprius interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter iudicare, an non potuerit obliuiisci, vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari; ita vt debeat absolui. *Dia. l. c. ex Sylu. Nau. Tol. &c.* 3. Si peccatum illud norit ex confessione complicis, non vti illa scientia, nisi in genere, quærendo an non aliud conscientiam grauet, & excitando ad maiorem contritionem, ob periculũ indirectæ reuelationis; aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. *v. Lay. c. 24.*

3. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, ne vel occasionem dent inuestigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut se, vel illum periculo exponat. Ac si hæc timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogari fatentur; quod illas non æquè agnoscant, aut aduertant. *v. Lay. hic c. 13. Con. d. 7. d. 7. Fagund. prac. 4. l. 4. c. 3. Dia. p. 3 tr. 4. R. 99.*

VI. *Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam posteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proindè non est denuntiandus.*

VII. *Modus euadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est. Si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absoluere absque onere denuntiandi. Alex. VII. 24. Septemb. 1665. damnauit.*

CAPVT III.

De Adiunctis Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quid sit sigillum Confessionis, & qui ad illud teneantur?

Resp. 1. Sigillum hoc est obligatio iuris diuini strictissima in omni casu etiam quo integri regni salus periclitaretur, ad tacendum, etiam post mortem pœnitentis dicta in confessione (id est in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum reuelatio Sacramentum redderet onerosum vel odiosum. *Vnde resolues.*

1. Violatio huius sigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegij contra reuerentiam Sacramento debitam, & Iniustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confessarium de secreto isto seruando omni casu *Dian. p. 5. tr. 11. R. 2.* ex *Fagund. Kellison. &c.* Neq; hic datur paruitas materiæ. *Dian. p. 5. t. 5. R. 8.* ex *Malder. Baldel. &c.*

2. Non inducitur hæc obligatio. 1. Per confessionem factam fictè, v.g. ad furandum, illudẽdum, vel Sacerdotem peruertendum, etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum sit. *v. Dia. p. 5. t. 11. R. 26.* 2. Si quis extra confessionem accipiat aliquid sub sigillo confessionis; quia tantùm est obligatio secreti naturalis, grauior, aut leuior, pro rei exigentia.

3. Non frangitur sigillum. 1. Si in genere dicas, Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probum, innocentem; modò non dicas in ijs circumstantijs, ex quibus colligi possit; alios

esse

esse nocentes, vel confessos mortaliter. 2. Si dicas, N. tibi esse confessum, etsi in certis circumstantijs hoc quoque periculosum sit. *Laym c. 14. n. 21.* Imò si pœnitens verbo vel facto, (v. g. clam accedendo) significauerit se nolle sciri, quod sit confessus, Confessarium reuelare sigillum volunt *Reg. Nauarr., & Mercer.* apud *Dian. l. 5. t. 11. R. 47.* Quia pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in suspicionem grauioris criminis, quod *Tamb in append. c. 3.* dubiè confirmat asserens, se vereri ne talis accedat ad fractionem sigilli. 3. Si peccata ita referas, vt moraliter loquendo, persona innotescere non possit; neque Communitas aliqua etiam parua infametur, vt quod ibi talia vitia regnant. *v. Dian. l. 2. t. 15. R. 13.* id enim esset contra sigillum. Vndè *Turrian.* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 45. & Tamb. in append. cap. 3.* reprehendunt Superiorem localem, qui Prouinciali fortè dicat, in sua domo sæpè postulari licentiam absoluendi à reseruatis: quia potest redundare in ignominiam, & damnum domus, etsi idem *Tamb. c. 4. n. 2.* dicat probabile esse, quod nõ sit contra sigillum, si dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confessionem acquisitæ, imò ipsum peccatum, quod aliundè tibi innotuit, aperias, modò nullam circumstantiam ex sola confessione notam; nec certius referas, quam extra confessionem nosti: quo in casu opus est magna cautela, & tutissimum est silere. *Laym c. 14. n. 16.*

4. Quando plures v. g. studiosi vel aulici, &c. tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri id dare etiam ijs quos non absoluit; docet *Con. d. 6. dub. 1. Fagund. & Dian. p. 5. tom. 11. R. 22.* tunc id negando probat aliquo modo sigillum, & pœnitentem: tum quia dan-

do

do non mentitur, cū tantum teſtetur, eſse confeſsum. Verum *Bonac. d. 3. q 6 ſ. 5. p. 4. & C. de Lugo d. 23. ſ. 3.* docent tali ſchedam negare, non eſse contra ſigillum (idemque concedit *Auerſa q. 18. ſ. 2.* ſi non conſtet pœnitentem acceſſiſse hunc Confeſsarium) tum quia nihil dicit, ſed tantum non approbat teſtimonio poſitiuo confeſsionem, ad quod non tenetur; nec quidquam facit ex quo poſsint cognoſci delicta pœnitentis: tum quia alias via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſcate deciperent: tum quia poteſt eſse conſuetudo, vt ſcribat abſolutum eſse, quod falſum erit ſi ſcribat; & ſi omittat, ſigillum franget: tum quia ſcandaloſum erit, & iniquum, publicæ meretrici perſeueranti (vti & occulto peccatori, ſic palliantí ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſsionis: neq; Confeſsario imputandum erit, quod eum poſitiuè non defendat.

5. Sub ſigillum cadunt. 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quam præterita; (ſi quidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata; ſecus ſi per modum ſimplicis narrationis, vel vt Confeſsarium ad ſimile peccatum induceret, *Dian. p. 5. t. 11. R. 25. ex Suar. & alijs* 8.) ideòque peccat mortaliter, qui ſiue directè, ſiue indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leue Titij; quia materia ſigilli paruitatem non habet, vt eſt omnium ferè ſententia apud *Dian. p. 5. tract. 5. R. 8.* & *Tambur. in append. cap. 8.* vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſse aliquod mortale, vel caſum reſeruatum, vel excommunicationem, vel non abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſsorem, qui dicat abſolutè: Ego Petrū non abſolui, frangere ſigillum dicit *Dian. p. 5. tr.*

11.

11.R.42.*ex Suar.*,*& alijs* 92.Etiam peccata complicis,siue prudenter,siue imprudenter detecti. *Suar.Vasq & comm.* apud *Dian.p.3.t.4.R.*111. An verò liceat interrogare de complice, ad eius correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmant *Suarez*, *& Fagund.* contra *Bon.Lorcam,Nugnum, & alios Thomistas,v. Dian.p.4.t.4.R.*113. *Lugo d.*16.*nu.*426.,vbi docet, posse aliquando pœnitentem à Cõfessario obligari, & cogi ad manifestandum complicem extra confessionem. 3. Pœnitentia imposita si grauis sit,hoc est, quæ consueuit iniungi pro mortali (qualis nunc esset,ait *Dian.punct.*5 *t.*11.*R.*31. Corona B.V.non verò Miserere) *Auersa q.*18.*s.*4. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest, etsi dictæ sint post absolutionem, v.g. si spurius sacros Ordines susceperit, si nobilitatem iactauerit, &c. Bona verò pœnitentis,& cætera impertinentia,quæ per accidens interponuntur,nec odium Sacramento pariunt, v.g. propositum Religionis, vel Matrimonij, sæpè quidem (si nimirum pœnitens ea tecta velit)sub obligationem secreti naturalis,non tamen sacramentalis,cadunt. Excipiunt *Tann.*,*&* *Con.*, nisi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim sigillo sacramentali claudi tenent,cum *Dia.p.*5.*t.*11.*R.*5 idem de virtutibus, & vitijs affirmat *Gran.*contra *Reg.*,& *Mald.*apud *Dian.l c.R.*30.de defectibus naturalibus(v.g. illegitimè natum esse)& de vitijs occultis corporis. *Con.Hurt,& Kellison.*contra *Gran. Mald.&c.* quia ea sub sigillum cadere absolutè aiunt apud *Dian. l.c.R.*29.Item de ijs, quæ alios concernunt.& tamen peccata non sunt, *Malder.& Dian.l.c.R.*38. Denique de scrupulis(contra *Con.& Granad.*qui

eos

eos ſigillo claudi abſolutè affirmant, & contra *Marchant.* qui abſolutè negat) idem tenet *Lugo*, nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confitea-tur, aut ad declaranda peccata, vel conſcientiam afferat, ait cadere ſub ſigillum; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſsionis. Secus ſi non co-gnoſcatur ex pœnitentis relatione, ſed videatur, & percipiatur, v.g. ex modo confitendi. Idem di-cit de alijs defectibus naturalibus, v.gr. quod ſit blæſus, rudis, hebetis ingenij, &c. Et ſic excuſat Confeſsarium, qui de pœnitente dixit, quod im-pertinentijs, & nœnijs caput ſibi frangat. *v. d.* 23. *ſ.* 3. *n.* 60. *Granad.* tamen id improbat, & *Con.* apud *Dian. p.* 5. *t.* 11. *R.* 50. ait eſse periculoſum; & poſse facile frangi ſigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. c.* 3. doctrinæ iſti nequidem vt probabili acquieſcit, atque eam à *Dian. l. c.* immeritò vo-cari communem, cum *Granad. Hurtad. Palaus*, *Bauny*, *&c.* refragentur: aliterque limitans ipſe ait: ſi iſti defectus, v.g. eſse blæſum, rudem, ſcru-puloſum, &c. ſint paſsim noti, non cadere ſub ſi-gillum, ſecus ſi ſint ignoti: quia confeſsio immu-nis eſse debet ab omni odio.

Reſp. 2. Ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunq; notitia ſacramentalis con-feſsionis peruenit: qualis eſt. 1. Confeſsarius qui ſi de auditis in confeſsione rogetur, poteſt ne-gare etiam, ſi opus eſt, cum iuramento, ſubintel-ligendo, quod poſſit dicere, vel potius (vt dicit C. *de Lugo d.* 23.) quod ſciat ſcientia vtili ad reſ-pondendum interroganti extra confeſſionem excipit *Henriq. & Gran.* cum *Dian. p.* 5 *t.* 11. *R.* 43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſſionem non fuiſſe integram: v.g. ſi de publica meretrice rogaretur an non eſſet confeſſa fornicationem

tunc

tuncenim declinando directam responsionem dicendum esse; illam confessam esse peccata sua; & se functum officio suo.) Imo si peccatū suum saluo sigillo non possit confiteri, debet omittere, quia sigillum strictius obligat quam integritas confessionis. 2. Superior cui se sistit absolutus à reseruato, vel à quo petitur licentia absoluendi à reseruato. *Suar. C. de Lugo, &c* contra *Henriq. Vasq. Con. & Palaum*, qui secreto tantum naturali teneri volunt. 3. Interpres. 4. Qui furtiuè, vel casu aliquid audit, licet inculpate. 5. Omnes, quibus aliquid sacrilegè reuelatum est vnde de hoc nec inter se colloqui possunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote est habitus. 7. Doctor, vel alius, qui cum venia pœnitentis consulitur, vt habet communior sententia contra *Vasq. v. Dian. p. 2. t. 15. R. 15.* 8. Qui alterius rudis confessionem scripsit. 9. Qui scriptam inuenit ac legit vt docet. *Rodriq. Fagund. Mald. &c.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 112. & p. 5. t. 11. R. 27.* contra *Suar. Bon. & Laym.* quorum sententia probabilis. Iuxta quam; etsi talis teneatur secreto naturali peccetque mortaliter, si grauia ac diffamantia vulget; secus tamen, si scions lauia tantum esse, ea legat ex curiositate. Vnde consequenter in casu grauissimæ necessitatis, talem confessionem scriptam liceret reuelare, excipit *Lugo*, nisi tamē per scripturam voluerit confiteri vt mutus, vel petere facultatem absoluendi à casu reseruato. *v. d. 23. n. 48.*) 10. Etiam secundum aliquos, ipse pœnitens. Verum probabilius est, eum tantum teneri secreto naturali, ratione materiæ, si ea id requirat, tacere audita à Confessario. *v. Lay. Dia. p. 5. t. 11. R. 8.* Vndè resolues.

3. Extra confessionem, cum licentia pœnitentis

tis poteſt agi de auditis in confeſſione ſiue cum ipſomet, ſiue cum quocunque alio, etſi periculoſum ſit, *D.Th. Suar. Prap Tann &c.* Circa quam licentiam requiritur. 1. Vt ſit formalis, & expreſſa: nam præſumpta, tacita, interpretatiua, virtualis (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit *Fag p 2 l.6. Tan. Mald. & cæteri DD. comm.* 2. Vt ſit libera ac ſpontanea, non vi, iniuria, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reuerentialem ipſius Confeſſarij obtenta. *Henriqu. Fag. l.c Dian. p.5. t.11. R.10. & 24.* 3. Non reuocata, nam pœnitentem pro libitu etiam ſine cauſa eam reuocare ſemper poſſe, docent *Fag., & Dia ll.cc.* Non opus eſse vt habeatur in ſcripto, *Suar. Fag. ll.cc.* Imò ſi dubium ſit, an cõfeſſor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potius quam pœnitenti credendum, ex *Graff.*, & *Henr.* affirmat *Dian. l.c R.4.* vel etiam quam hæredibus; v.g. ſi ex licentia defuncti reuelet reſtitutionem ab ijs faciendam. *Tann.*, & *Mald.* qui tamen monet, eo caſu non eſse dicendum, eam deberi ex delicto, ſed ſolum quod talibus tantum dari voluerit, ſatiuſque ſuaderi moribundis, vt talia ſecreto codicillo hæredibus iniungant. *v. Dia. l.c R.32.* 5. Perindè eſſe, ſiue, ea licentia detur verbo, ſiue facto quod quidem æquiualeat expreſsè conceſſioni; v.g. ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſsario de dictis in confeſſione: tunc enim poſse hunc proſequi, docent *Auer. q.18. ſ.7. Tan. in app. c.2. ex Bo.*

2. Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem ſine eius venia, agas de auditis in confeſſione, aut ea te ſcire oſtendas. Quod verũ putat *Sanch.* contra *Suar. & Laym.* etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo,

missо, quem illi significare, sine eius venia, non licere, docent *Reg. Fag. Bonac.*, & alij contra *Fill. Turr. &c.* apud *Dian p.3.t.4 R.87.* Dixi *Extra*, quia intra confessionem potest fieri mentio præcedentium, vt patet ex praxi confessariorum, qui ob recidiuam arguunt, & absolutionem aliquando negant. Ita *Henriq. Præpos. Gran. Mald. &c.* apud *Dian p.5.tr.11.R.20.* Vbi ipse cum *Fag.* negat id licere sine expressa licentia pœnitentis, nisi de ijs, quæ is iterum confitetur, vel saltem tangit. *v. Dian. l.c. & p.2.t.2.misc.n.12. & p.9.t.11.R.18.*

3. Frangit sigillum, qui dicit se in tali Monasterio audiuisse graue peccatum, tametsi non nominet personam. *Dian p.5.t.11.R.35., & alij* 3. cum *Mald.* Additq; grauiter peccare eum, qui dicit in hoc vel isto Ordine religioso, hoc vel istud peccatum fuisse admissum, quod ex sola confessione nouit; imò nec de ciuitate vel certo loco, quò quis cõfessiones audiuit licere dicere, quod grauia fiant vel talia, & talia peccata committi soleant (nisi id aliundè constet) docent *Hurt. Kol lis. Mald.* apud *Dian. l.c. R.35.*, quia potest redundare in grauamen, & infamiam ipsius Communitatis, & fortè etiam ciuium in particulari, quando ciuitas non est ampla, & pœnitentes suspecti; atque adeo confessio fieret illis odiosa. *v. Dian. l.c. & R.36.* vbi cum *Mald.* docet Confessarium, qui paucos habet pœnitentes sibi subditos, v.g. Moniales huius Monasterij) scandalum dare, si coram illis concionetur de vitijs auditis in confessione: quia confessæ facilè suffunduntur pudore.

4. Notitia in sola confessione accepta, nullo casu vti licet, si periculum sit reuelationis, saltem indirectæ. Verum si nullum sit periculum, vt

vel

vel pœnitens, vel vſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit, licere vti ad alterius gubernationem, v.g. negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſsione ſcit indignum eſse, vel claudendo oſtium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandū: item cognita proditione futura, monendo de diligenti cuſtodia; impediendo clàm matrimonium, quando ſcitur impedimentum, vt docet *Vaſq. Henriq. Nauar. &c.* Contrarium tamen verius videtur, quod docet *Fumus Sanch. Con. Laym. Dian. par 3. t. 4. R. 76. & p. 5. t. 11. R. 3.* & alij; quia hæc doctrina poſſet pœnitentem abſterrere à confeſsione. Et quidem ſuperioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt, Anno 1594. cum in Societate IESV iam antè idem ſtatutum eſſet prohibitumque contrarium docere *v. Dian. p. 4. t. 4. R. 202.* Contra verò ad ſui ipſius gubernationem licere tali caſu ea ſcientia vt videri probabilius, v. g. abſtinendo à calice in quo ſcitur eſſe venenum deflectendo à ſilua, in quà paratam ſibi mortem ſciat ex vnius latronis confeſsione, docet *Sylu. Henriq. Con. Laym. hic cap.* 15. contra *Suar. Dian. p. 5. t. 11. R. 46.* Excipit **C.** *de Lugo*, niſi actio, vel, omiſsio Confeſsarij inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Bon. d. 9. dub 4. &c.* qui putat licere, etſi inde mors pœnitenti immineret à ſocijs inferenda. *v. l. c. n. 108.*

5. Denique facere aliquid ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſit, id fieri ex notitia confeſsionis eſſe contra ſigillum negat *D. Tho. Bon. Sot. Vaſq. &c.* affirmat *Sylu. Valent. Con. Dian. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmat *Fagund. Gran. Lugo, & Auerſ. q. 18. ſ. 8.* ſi tale ſit quod pœnitenti ruborem, vel moleſtiam afferat, v. g. ſi vultum

wann sie sich nicht gar zu sehr vermehren / und ihre Nahrung nicht gar zu sehr verderben / so ist es ihnen nicht schädlich / sondern nützlich / weil sie die Fliegen / Mücken / Würmer / und dergleichen Ungeziefer / so sich in Menge einfinden / und grossen Schaden thun / vertilgen helffen / und ihre Eyer / so sie in die Erde legen / und die Würmer / so sie in sich haben / mit ihrem Mist / den sie auf die Felder fallen lassen / düngen.

Das 18. Capitel.

Von den Hünern / und ihrer Zucht.

Die Hüner sind ein gemeines Geflügel / und werden fast in allen Dörffern gezogen / weil sie nicht viel Unterhalt bedürffen / und ihre Eyer / Fleisch / und Federn / einen guten Nutzen geben. Sie sind auch / wann sie sich nicht gar zu sehr vermehren / und ihre Nahrung nicht gar zu sehr verderben / nicht schädlich / sondern nützlich / weil sie die Fliegen / Mücken / Würmer / und dergleichen Ungeziefer / so sich in Menge einfinden / und grossen Schaden thun / vertilgen helffen / und ihre Eyer / so sie in die Erde legen / und die Würmer / so sie in sich haben / mit ihrem Mist / den sie auf die Felder fallen lassen / düngen.

Rex Henricus Filius Regis Henrici Anglorum Regis Normannorum Ducis Aquitanorum & Comitis Andegavorum, Dilectis & Fidelibus suis Hominibus de Rothomago, Salutem. Sciatis me dedisse & concessisse Burgensibus meis de Rothomago, quod habeant Communiam suam, & Gildam suam, & Hansam suam, & Tolnetum suum, & Lestagium suum, & Pontagium suum, & Passagium suum, & Pedagium suum, & Terragium suum, & Aquagium suum, & Pesagium suum, & Mercatum suum, & Mensuras suas, & Placita sua, & Tenementa sua, & Hospitia sua, & Forestas suas, & Pasturas suas, & Pannagia sua, & Boscos suos, & Prata sua, & Pascua sua, & Aquas suas, & Molendina sua, & Piscarias suas, & Vivaria sua, & Stagna sua, & Viarias suas, & Semitas suas, & Omnes Libertates & Liberas Consuetudines suas, sicut Burgenses mei de Lundonia habent Communiam suam, & Gildam suam, & Hansam suam, & Tolnetum suum, & Lestagium suum, & Pontagium suum, & Passagium suum, & Pedagium suum, & Terragium suum, & Aquagium suum, & Pesagium suum, & Mercatum suum, & Mensuras suas, & Placita sua, & Tenementa sua, & Hospitia sua, & Forestas suas, & Pasturas suas, & Pannagia sua, & Boscos suos, & Prata sua, & Pascua sua, & Aquas suas, & Molendina sua, & Piscarias suas, & Vivaria sua, & Stagna sua, & Viarias suas, & Semitas suas, & Omnes Libertates & Liberas Consuetudines suas. Quare volo & firmiter precipio, quod Burgenses mei de Rothomago habeant & teneant omnes Libertates & Liberas Consuetudines suas, sicut Burgenses mei de Lundonia habent & tenent. Testibus, Willelmo Comite Pembrochiæ, Willelmo Comite Gloucestriæ, Willelmo Comite Arundelliæ, Willelmo Comite Warennæ, Willelmo Comite Sarisberiæ, Willelmo Comite Cestriæ, Willelmo Comite Ferrariis, Willelmo Comite Albemarliæ, Willelmo Comite Aumarliæ, Willelmo Comite Gloucestriæ, Willelmo Comite Hereford, Willelmo Comite Essexiæ, Willelmo Comite Sancti Johannis, Willelmo Comite Mellenti, Willelmo Comite Warwici, Willelmo Comite Derbiæ, Willelmo Comite Salopiæ, Willelmo Comite Northfolciæ, Willelmo Comite Oxenefordiæ, Willelmo Comite Huntingdoniæ, Willelmo Comite Bellimontis, Willelmo Comite Gloc

...ſtrum ſuperficiem, ſed ſolum ſuperficiem ſphæræ, ſuperficies ſphæræ ſolida ſecundum ſuperficiem ſphæræ ſolidæ, ſuperficies ſphæræ ſolida ſecundum ſolidum ſphæræ ſolidæ, ſolidum ſphæræ ſolidæ ſecundum ſolidum ſphæræ ſolidæ.

Ἐπιφάνεια σφαίρας ἐπιφάνειαν σφαίρας μόνον, ἐπιφάνεια σφαίρας στερεὰ ἐπιφάνειαν σφαίρας στερεᾶς, ἐπιφάνεια σφαίρας στερεὰ στερεὸν σφαίρας στερεᾶς, στερεὸν σφαίρας στερεᾶς στερεὸν σφαίρας στερεᾶς.

Superficies ſphæræ ſuperficiem ſphæræ tantum, ſuperficies ſphæræ ſolida ſuperficiem ſphæræ ſolidæ, ſuperficies ſphæræ ſolida ſolidum ſphæræ ſolidæ, ſolidum ſphæræ ſolidæ

etiam maior quantitas addatur, quam ab Episcopo fuerit consecrata initio. *Bonac. d. 7. q. 1. num.* 8 ex *Possenino*.

2. Materia proxima, est vnctio certarum partium corporis, ac saltem quinque sensuum; vel si mutilati sint vicinarum partium facta à Sacerdote: non simpliciter necessariò contactu immediato manus, nam peste grassante potest vti virga oblonga oleo tincta, quam postea comburat. *Syl. Chapeau. Diana v. Dian. p. 3. tr. 4. R. 167.* Quidem etiam Doctores putant, vnam tantum vnctionem esse de essentia Sacramenti, ideoq; in periculo pestis, & simili necessitate, sufficere vnum tantum organum magis obuium, vel potius caput, quod in eo sensus maximè vrgeant, vngere dicendo: *Per istam, &c. quicquid deliquisti per visum, auditum gustum, odoratum, tactum, &c.* Et quidem pro hac sententia; citantur varia Pastoralia, Agendæ, & Doctor. Louan. *Sylu. in 3 p. q. 33. art. 2. Laym. lib. 5. tr. 8. c. 3.* qui eam non omnino improbabilem, *Tanner.*, & *March. in Horto Pastorum*, qui omnino probabilem, & in praxi visitatam, *Dian p. 3. t. 4. R. 168.* qui in praxi tutam dicit, citansque pro ea *p. 8. t. 1. R. 21. Gran. Amic. Auersam.* Affirmat Pontificem id posse permittere, & denique *Escob.* (citans *Reginaldum cap. 24. q. 7. num. 6.*) & *Barbosa in Trid. s. 14. c. 1.* id permittit. Verum cum alij Doctores communiter repugnent, tutius saltem erit (quod suadent *Laym.* & *Dia. ll. cc.* eo casu vnum oculum, aurem, manum, narem, & eos velociter sine crucis forma vngere, dicendo, vnicâ formâ complectentem reliquas. Illud verò certius est, pedes aut renes inungere, non esse essentiale; imo quoad renes, non est decens, præsertim in fœ-

minis, & viris religiosis ideoq; omitti solet. *Henriq. Sà, Tolet. Suar. Bellar. c. 10. in fine.*

3. De essentia huius Sacramenti est, 1. vt organa 5. sensuum, quæ iniunguntur nominentur. *Palaus t. 4 tr. 26. Auersa s. 4. &c. comm.* licet *Dian. p. 8. t. 7. R. 56. ex Regin.* contrarium censeat probabile; imò ad valorem sufficere: si inter vngendum omnes sensus dicas: *Per istas sanctas vnctiones indulgeat tibi.* 2. Verba illa: *Per hanc sanctam vnctionem*, etsi *Palaus l. c.* dicat valere, si tantum omittas *Tò* sanctam. 2. Verba deprecatiua, *Indulgeat tibi Deus*: Hinc formam imperatiuam; v.g. *Per hanc*, &c. *remittatur tibi, quicquid*, &c. non valere, dicit *Palaus l. c. Dian. l. c.*

4. Hoc Sacramentum tantum dandum est morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute, quia hi soli sunt infirmi. Quod si morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est, & quidem in diuturnis morbis quoties erit periculum nouum; neq; expectandum, (sub graui culpa. *Quint. t. 5 s. 9.*) donec sensibus careant, vel omnino sint desperati. In dubio vero de vita, detur sub conditione *Laym. l. c.* ex S. *Th. Sylu. Suar. d. 40.*

5. Si conferatur infirmo communi morbo, siue non grauiter, vel periculosè laboranti, non est validum. *Suar. Palaus, Gran. Amic. &c. comm.* Ac licet *Less. Vigeres, & Quint.* contrarium putent probabile; concedunt tamen sic inunctum iterum inungendum esse (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum fuisse. *v. Quint. t. 5. s. 7. Dian. p. 9 t. 6. R. 46.*

6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipien-

piendum in eo qui rationis est compos, & conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; neq; sufficit attritio. *Bon.d.7.q.unic.p.5.nu.2.* ex *Regin.l.28.c.ult.art.73.* Ordinariè autem; nisi obstet causa rationabilis, v.g. si ob vomitum communicare non possit) [præmittenda est confessio, & communio], ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ vnctionem tanquam minus necessariam ad salutem postponit. *v. Bon.l.c. nu.* 12. Licèt autem per se loquendo confessio non necessario præmittatur, cum per contritionem se disponere possit; per accidens tamen requiri potest, v.g. si post viaticum peccasset mortaliter, timetur post vnctionem defuturum tempus confessioni: tunc enim prius audiendus, & absoluendus esset; quia sacramenta magis necessaria tali casu prius sumenda sunt. *Fill. Barb. Dian.p.5.t.3.R.92.*

7. Pueris habentibus sufficientem rationis vsum ad peccandum, tametsi sacram Eucharistiam non recipiant non rectè negatur Extrema Vnctio, cum inde nunquam salus ipsorum dependere possit. *Suar. 3. p. tom. 3. d. 70. s. 1. Graf. Angl. Zamb.* apud *Laym.l.5.t.8.c.4.num.2.* qui Parochos quorundam locorum excusat, per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto casu necessitatis, quo puer, quem rationis vsum consecutum esse constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit *v. Chapeauill.c.5. q.17.* Ac licet Parochus in confessione cognouerit, puerum nunquam actualiter peccasse, debere tamen illum inungere, contra *Nugn. & Sanchum*, docet *Suar. Regin. Fill. Con. &c.* cum *Dian.p.3.t.4.R.181.* Si vero dubium sit, an

puer vſum rationis habeat vngendus eſt ſub conditione. *Dian. par. 5. tr. 3. R. 85. & Sanch. Zamb & Lugo.*

8. Miniſter, eſt ſolus Sacerdos proprius, ſiue Paſtor; ſine cuius venia ſi extra neceſsitatem alius det, validum, quidem eſt, ſed grauiter peccat, *Sylu. Sot. Con. d. 9. q. 28.* & religioſus incurrit excommunicationem Papalem, *Suar. Reg. l. 18. num. 40.* Poſſe tamen Regulares hoc Sacramentum (vti & viaticum) in articulo mortis ſuis familiaribus miniſtrare, docet *Dian. p. 5. t. 3. R. 52.* ex *Mancino, &c.* In neceſsitate verò, vt ſi Paſtor abſit, vel dare nolit, nec ſuperior poſsit adiri pro petenda licentia, licitè miniſtrat quiuis non excommunicatus, aut ſuſpenſus; (etiam Regularis, vt contra *Gauant.* docet *Præpoſ. Henr. Bern. Gran. Dian. p. 5. t. 3. R. 82.*) cenſetur enim tunc Papa dare licentiam. *Lay. Reg. Suar. &c. l. c. Dian. R. 176.*

9. Sufficit Sacerdos ſine miniſtro, in neceſſitate, nec in ea fœmina adhibenda eſt, quod ſi tamen fiat, veniale eſſe docet *Quint. t. 5. ſ. 6.* In ea poſſet etiam vnus vnam, alius aliam partē inungere, pronunciando tamen formam illi vnctioni reſpondentem *Bon. l. c. & c. comm.* Non tamen poteſt vnus inungere aliquem ſenſum, & alius formam pronunciare: neque vnus vnum oculū, & alter alterum. *v. Dia. p. 9 t. 5. R. 56.* Quod ſi Sacerdos non poſſit progredi, ſupplenda erunt per alium, quę reſtant *Tan. Prep. Marat.* qui apud *Dia. p. 5. t. 3. R. 87.* notat licere etiam alteri vnctiones ab initio repetere, perindè ac ſi prior nullam earum inchoaſſet.

10. Etſi in adminiſtratione huius Sacramenti ſeruanda ſint omnia præſcripta in Rituali, Agen-

da, vel Manuali; mortale tamen non esse, administrare in necessitate sine superpelliceo vel stola, docent *Quint.* & *Leand.* conceditq; *Amicus*. Et *Dia. p.* 8 *t.* 1. R. 79. id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, & ista haberi non possint, contra *Sua. Regin. &c.* Imò etiam extra necessitatem non esse mortale. 1. Omittere Psalmos Pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces docent *Palaus.* & *Gran.* Dico *extra*: quia in necessitate graui, v.g. tempore pestis, vel morte imminente, statim vngendus est sine præmissis orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt, si superuiuat infirmus. *Bo. d.* 7. *p.* 6. *n.* 8. 2. Deferre ad ægrum, vel administrare sine lumine, *Leand.* citans *Posse.* *Quint t.* 5 *f.* 13. *Barbos. de Offic. Paroch. c.* 22. 3. Si solus sine ministro administret: imò hoc in necessitate permittunt *Tolet. Sà &c. v. Diau. p.* 9. *tr.* 6. R. 56. 4. Si vngat aliter, quam in formam crucis. *Suar. Beccan. Laym. Dia. p.* 3. *tr.* 4. R. 178.

11. Pastor ratione officij, tenetur sub mortali, dare ijs, qui petunt, nisi iusta causa excuset: etiã tempore pestis, modò possit absque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docent *Tann. Dia. p.* 5. *t.* 3. R. 93. Si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolutè docet idem *Dia. p.* 3. *t.* 4. *R.* 174. *p.* 5. *tr.* 3. R. 83. & 93. & *p.* 8. *t.* 5. R. 21. ex *Villal. Tan. Amic. Franc. Lugo, &c. Suar. Fill. Con. Bo. Laym. ll. cc.*

12. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne sine vnctione moriatur æger, (nisi iusta causa excuset) quia in graui non præstat id, ad quod tenetur ex iustitia. Alius verò Sacerdos si absente Parocho licitè, & facilè pos-

sit, tenetur ex charitate, sed sub veniali tantum: nisi tamen ægrotus valdè indigeret, v. g. si alioqui sine omnibus Sacramentis esset morituras: quod aliud nullum suscipere possit, tunc enim quidam grauiorem obligationem agnoscere videntur. *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 170. Laym. l. 5 t. 2. c. 7. n. 3.*

13. Parocho vesperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum non licet retinere domi sacrum oleum, vt vocatus possit venire expeditius, licet venialem culpam in eo tantùm agnoscat *Barb. de Paroch. c. 22. ex Possev.* item *Quint. t. 5. s. 10.* vbi tamen à mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineret.

14. Decens est, vt stupa comburatur: quia ad singulas vnctiones noua adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda. *Lay. l. c. Sà.*

Resp. 2. Effectus eius principalis est, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est. 1. delere reliquias peccatorum. 2. tollere pœnas restantes. 3. aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat. *S. Tho. Sylu. Suar. d. 41. s. 1.* Vndè resolues.

1. Huius Sacramenti non sunt capaces. 1. Pueri, ante vsum rationis: etsi sufficiat ea ætas, qua possunt peccare. *Nau. Suar. l. c.* 2. Perpetuò amentes; alijs verò delirantibus si ante petiuerint, aut petituri fuissent si cogitassent, aut ostenderint signum doloris, dari potest, & debet. *Syl. Henr. Lay.* Etsi tales vnctioni resistant, ligandos esse, vel fortiter tenendos ait *Tamb.* apud *Dian. p. 5. t. 3. R. 84.* qui cum *Barb. de Officio Parochi c. 22.* dicit esse necessarium, quando phreneticus non potest aliud Sacramentum suscipere.

2. Muti, surdi, & cæci à natiuitate sunt capaces, atque adeò debent iniungi propè organa sen-

sensuum quibus carent: etsi exterius, per illa nō peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa respondent. *Pos. Nald. Prap. Dia p. 5. tr. 6. R. 11.*

3. Non suscipere hoc Sacramentum; per se loquendo, secluso que scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale. *Suar. Laym. Tan. Escob. &c.* (multò minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent.) Veniale tamen esse, docet *Con d. 19. dub. 8.* contra *Nugnum. v. Dian p. 3. s. 4. R. 170 p. 8. s. 1. R. 58., & p. 5. s. 3. R. 97.*, vbi notat ex *Tann.* non censeri contemnere, qui sciens prudens omittit tempore apto, & oblata commoditate. Contrarium tamen vult *Tol.* Præsertim si probabiliter deinceps non sit futura commoditas.

CAPVT II.

De Sacramento Ordinis.

DVBIVM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia?

Resp. 1. Ordo est Sacramentum, quo traditur potestas circa Eucharistiam rite administrandā. Ordines vniuersim sunt septem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rursus est duplex. Minus, & Maius, siue Episcopatus. Vndè quidam octo numerant. Prima verò tonsura non est Ordo, nisi latè, sed tantùm dispositio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax beneficij Ecclesiastici, ac priuilegiorum Clericalium. Ex ijs tres posteriores dicuntur Maiores, siue sacri, ob annexum votum solemne castitatis, (etsi ordinatus per grauem metum, vel nimis blanditijs, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, nisi sponte ratificaue-

rit. *Sanch. d. 29. Azor. Fill. l. 10. c. 4. q. 3. Con. nu. 150. Bonac. de matr q. 3. p. 9.*) reliqui Minores, quos cũ *Vasq.* alij Sacramentum esse negant, alij cum *Bell. Con. Fill. &c. comm.*, & probabilius affirmant. Et quidem vnum, vel perfectione, ac fine, vel vnitate attributionis. *v. Fill. tr. 9. c. 1. Bon. d. 8 q. 2.*

Resp. 2. Materia remota Ordinum est aliquod instrumentum, traditum ordinandis, in signum potestatis spiritualis. Proxima est eiusdem traditio, & acceptio. Cuius contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter doceant, cum *Sà, Henr. Reg. Laym. Dian. t. 4. de sacram. nu. 185. & alijs*, quos citat: contrarium tamen communis est, ac turius, vt altera saltem manu tangatur imo ex præcepto, ad scrupulum vitandum, vtraq; manu; & quidem omnia, v.g. calix cum patena, hæc cum hostia, vt docet *Fill.* idque simul cum prolatione verborum Episcopi *v. Laym. l. 5. t. 9. cap. 5. Bon. d. 8 q. 1. pu. 3. v. Dian p. 8. t. 1. R. 40. & 42.*

Resp. 3. Ostiarius ordinatur traditione clauium Ecclesiæ; Lector libri lectionum; Exorcista libri exorcismorum; Acolytus ampullarum vacuarum, vel saltem vnius, & candelabri cum cereo extincto, quia eius est præparare lucumen vinum, & aquam ad Missam; Subdiaconus traditione calicis vacui, cum vacua patena superposita, quia illius est hæc ad missam præparare; Diaconus impositione manus, & traditione libri Euangeliorum, quia eius est catechizare, cantare Euangelium, & cum facultate Parochi prædicare, baptizare Eucharistiam dare, *v. supra*; Sacerdos traditione calicis cum vino; & patenæ cum pane, addita forma qua datur potestas sacrificandi, deinde impositione manus

nus

nus addita alia forma qua datur potestas remittendi alijs peccata. *v. Fill. t. 9. c. 2. Reg. Bon. Dian. p. 3. t. 4 R. 186. 187. & 188. & p. 8. l. c.* ex dictis resolues.

1. Potest Episcopus extra diœcesin suis subditis conferre primam tonsuram: quia non est Ordo *Bon. & alij* 4. cum *Dian. p. 4 t. 4. R. 143.* contra *Sanch. Barb. &c.*

2. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè collatus, v.g. quia materia fuit dubia, iterari potest, & debet sub conditione. Quando verò sunt rationes vtrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait *Dian. p. 5. t. 3. R. 47.* ex *Gran.* posse iterari sub conditione, imò debere, si sit Episcopalis vel Sacerdotalis; v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, sed non hostiam. Eum verò, qui non tetigit calicem, & patenam, dum forma proferebatur, sed paulò post, posse quidem ad maiorem animi sui quietem sub conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium docet *Lugo* R. *mor. l. 1. d. 33.* Rectè autem notat *Dian. l. c.* etiamsi quis timeat ne inualidè ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse sacra vasa, aut non tetigisse imaginetur, non illicò iterandum esse Ordinem; cum sola obliuio, vel timor non sufficiat ad prudens, ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Resp. 4. Episcopus non potest ordinare nisi subditos, vel ratione originis (si scilicet in eius diœcesi sint nati,) vel ratione domicilij, ex voluntate, isthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficij in sua diœcesi existentis. Quocumque

autem horum modorum sint subditi, licitè eos ordinat, vt habetur *in c. cum nullus de tempore ord. in 6., & ex comm. Henr. Leff. lib. 2. c. 34. d. 19.* Vndè resolues.

1. Qui vna diœcesi est natus, in altera habet domicilium in tertia beneficium, à quouis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel dimissoria accipere *Prep. q. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dian. p. 8. t. 2. R. 8. & 9.* vbi cum *Auersa, & alijs. 3.* contra *Barbos.* dicit, etsi ab vno eorum acceperit Ordinem vnum, posse alterum ab alio accipere.

2. Potest quis ordinari vt originarius, vbi ipse vel pater eius est natus. *Bar. Zerola, Auersa, & alij 9.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 13.* Non tamen potest ordinari ab Episcopo, in cuius diœcesi natus est fortuito; v. g. quia mater ibi itineris, vel negotiorum causa degebat: quia non contrahit ibi ius originis, sed vbi parentes domicilium habent, ibi enim natus esse censetur. *Sanch. & alij 8.* cum *Dian. p. 8. t. 1. R. 1.* contra *Hurtad.*

3. Qui in diuersis Episcopatibus habet duo domicilia in quibus æqualiter (etsi non mathematice) habitat, potest ab vtriuslibet loci Episcopo ordinari: quia vtrique est subditus ratione domicilij. *Prep. l. c. Sanch. Auersa, &c.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 14.* eius tamen filius ab illo tantum, in cuius diœcesi est natus. Quod si fortuitò extra vtriusq; diœcesim sit natus, ab vtrouis potest ordinari; quia vterq; censetur eius Episcopus originis, cum non sit potior ratio de vno, quam de alio. *Prep. Dia. l. c.* Natus autem ex fornicatione matris potius quam patris domicilium sequitur. *Prep. Dia. l. c. R. 18.*

4. Qui

4. Qui plura habet in diuersis diœcesibus beneficia, potest à quolibet illorum Episcoporum ordinari. *Garz. Prap. l. c. & c. Dian. p. 8. t. 2. R. 25.*

5. Studiosi qui in Vniuersitate habitant (etiam vltrà decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab eius loci Episcopo ordinari non possunt. Imò si isthic, ducant vxorem nec filij eorum: sicut enim is non dicitur Episcopus domicilij respectu patris; ità nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian. p. 8. t. 2. R. 15 & 17.*

DVBIVM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Baptisma prius, tum intentio, sexus & ætas,
Vt probitas, titulus, gratia, & absit obex.
Ne Coniux, Bigamus, manusque, Neoplitus atque
Non illegitimus, mancipiumque siat.
Hæresis, infamis, pœna inclytus, inscius, vllæ
Censuræ affectus, Irregularis erit.

Resp. 1. Ad validam ordinationem requiritur; & sufficit, vt sit mas baptizatus. S. *Thom p. 3. q. 39. art. 2. Con. d. 20. dub. 10. Vasq. Fill. t. 9. c. 5. q. 2.* Vndè resolues.

1. Incapax ordinum est, & quidem iure diuino, 1. Fœmina. *Vasq. Regin. Fill. l. c.* 2. Hermaphroditus, in quo sexus fœmineus prævalet, *Fill. l. c.* Quod si autem in eo incipiat prævalere post ordinationem validam, non potest validè consecrare, vel absoluere, licèt characterem sacramentalem retineat. *C. de Lugo Resp. mor. l. 1. d. 31. 3.* Non baptizatus. *Ibid.*

2. Validè ordinantur. 1. Perpetuo amentes cæci, muti, priuati manibus: etsi iure naturali sint inhabiles, 2. Irregulares, etsi iure Ec-

cleſiaſtico ſint inhabiles, maneantq; ab eorum vſu ſuſpenſi. 3. Pueri incunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificauerint. *Tol. Henriq. Azor. l.* 13 *c.* 14 *Bon. l c.*

Reſp. 2. Vt ordo licitè, & ſecundum iura Eccleſiæ rite ſumatur, aut non incurratur cenſura requiritur in recipiente, præter ſtatum gratiæ. 1. Vt non ſit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excommunicatus. 2. Animus clericandi. *Trid. ſeſs.* 23. *c.* 4. ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter (niſi iuſta cauſa excuſet) quia fraus eſt leuis. *v. ſupra l.* 4 *c.* 2. *d.* 1. *art.* 3. Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine iuſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere. 3. Vt ſit confirmatus. *Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 4. & quidem ſecundum *Bon. d.* 8 *p.* 5. *num.* 10. ſub mortali ſecundum *Sotum*, & *Con.* ſub veniali. 3. Litteræ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura) Epiſcopi proprij, ſiue originis, ſiue beneficij, ſiue domicilij. *v. Dia. p.* 3. *t.* 4. *R.* 194. 4. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſſaria ad vſum cuiuſque Ordinis: nam *Trid. ſeſſ.* 23. *c.* 4. pro prima tonſura requirit, vt ſciant fidei rudimenta: item legere, & ſcribere: & de quibus probabilis ſit coniectura, quod Clericatū elegerint, non ſæcularis iudicij fugendi fraude, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, vt linguam Latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum, quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam; vt populum docere poſſint neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare ſacramenta. 5. Titulus ſuſtentationis, vt beneficij, vel patrimonij, vel paupertatis, vt in regularibus. *Trid.*

ſ. 21.

Digitized by Google

f.21.c.2.v.Bon. 6. Ordo inter receptionem vnius & alterius; cuius inuersio, v.g. suscipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale, Episcopatus ante Sacerdotium, erit etiam inualidus. 7. Tempus sic minores conferuntur quauis Dominica vel festo, quidem tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur etiam in foro, vt *Sylu. Azor. Barb &c. comm.* docent. Ac licet *Prepes. Fag. Tamb. Gauant. &c.* putent sufficere quodvis festum duplex in Ecclesia, eamque sententiam *Dian. p.5.t. 13.R.74.* vocet tutam in praxi: eam tamen ex decreto *Vrb. VIII.* reiectam esse monet C. *de Lugo l. R.mor.d.43.* Eosdem autem posse ex recepta Episcoporum consuetudine, etiam feria vi. Vespere ante Sabbatum, quo omnes Ordines iure conferri possunt, notat *Dian. p.2. t.16.R.28. ex Henriq. Reg. &c.* maiores verò Sabbatis Quatuor Temporum, & Dominicæ Passionis, ac Hebdomadæ Sanctæ. 8. Interstitia temporum. Sic maiores non nisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex *Trid sess 23.c.11.13., & 14.*, in quo tamen Episcopus ob necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ, potest dispensare. Eodem tamen die non nisi de licentia Papæ, duo Ordines maiores possunt dari: Minores verò omnes, dispensante Episcopo, possunt dari eodem die, & si consuetudo sit simul cum Subdiaconatu. *Nau.c.25. Henriq.l.10.c.11. Vasq. Suar. Sà, V. Ordo. Laym.l.5.t.9 c.8. & 9.* Locus, scilicet pro solemni collatione, Ecclesia, pro priuata, Sacellum. 10. Ætas, in qua ordinarie Episcopus non potest dispensare, & sic pro prima tonsura, & minoribus, requiritur saltē septennium completum, licet *Quintan. t.6 f.21.* contra *Sanch. &c.* puter sufficere inchoatum. Pro Acolytho ann. 12. completus *Fill. t.9.c.4. n.28.* Pro Sub-

Digitized by Google

Subdiaconatu vigesimus secūdus, pro Diaconatu vigesimus tertius, pro Sacerdotio vigesimus quītus, omnes incepti, pro Episcopatu trigesimus cōpletus. *v. Bo.d.7.q.1. Fill.tr.9 c.4. Lay.l.5.t.9.c.6. & 7. Dian p.3.tr.4.R.192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v.g. pro Sacerdotio an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest. *Sanc. Laym. Bard.d.6.c.11 p.6.§.2.* vide suprà *l.1, tit.1.c.2. dub.3.* Peccat autem tam ordinans, quam ordinatus, si ordinetur, qui non habet qualitates requisitas.

Quæres, Quæ sint officia ordinatorum?

Resp.1. Ostiarij est claues Templi seruare, aperire, & claudere eius ianuas; arcere eos quibus non licet interesse sacris, campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt custodire: ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris & noui Testamenti: item docere cathecumenos rudimenta fidei Christianæ. 3. Exorcistæ munus est, manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis, ad illos adiutandos, & eijciendo, item ad exorcizandos catechumenos. 4. Acholyti munus est præparare ampullas vini & aquæ ad sacrificium Missæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem sacrificium, & illi ministrare, vndè & ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus est, immediatè subordinari Diacono ad Sacrificium Missæ, calicem & patenam illi tradere, vr ceolum cū aqua præbere, aquam ad lauandas manus infundere, Epistolam ex officio, & solemniter in Missa legere. 6. Diaconi munus est, cantare solemniter Euangelium in Missa, ministrare immediatè Sacerdoti in omnibus, quæ pertinent ad Missæ sactificium, vestire Altaria, crucem ferre,

&

& denique ex commissione Sacerdotis prædicare, & baptizare. 7. Presbyteri munus est offerre sacrificium Missæ, absoluere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrina, & exemplo pascere. *v. Escob. E. 8. t. 7. c. 1.*

TRACTATVS SEXTVS.

De Matrimonio.

CAPVT I.

De Sponsalibus.

DVBIVM I.

Quid sint Sponsalia.

RESP. Sunt promissio voluntaria, deliberata, & mutata signo sensibili expressa, futuri matrimonij, inter personas iure habiles.

Dicitur 1. *promissio*, quia propositum non sufficit, cum non inducat obligationem. Vnde qui diceret. *Volote accipere, habere, aut ducere in uxorem*, non contrahere sponsalia, vt *Bon q. 1. p. 1.* docet ex alijs: quia hæc verba non promissionem, sed propositum promissionis tantum significant: nisi tamen ex circumstantijs aliud colligatur.

Dicitur 2. *Voluntaria, & deliberata*, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale, cum sponsalia sub mortali obligent. *Dian. p. 3. t. 4. R. 273.* ex *Sanch. Pontio, &c.* etsi *Bonac. q. 1. p. 4. num. 4.* plus requirat. Vnde regulariter non sunt valida ante septennium completum, vt docet *Con. d. 21. art. 5. Sanch. l. 1. d. 16.* nisi malitia,

Digitized by Google

& prudentia suppleant ætatem. *Dian. t. 4. p. 3. R. 274. Pontius, &c.* (quod tamen quidam negant sufficere, cum ius determinarit ætatem) immo nec post septennium, si de vsu rationis sufficienti non constet; vti neque; si vi dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundum *dicta de voto, & Contractibus.*

Dicitur 3. *Mutua*. Vnde si Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet sine promissione, neuter obligatur, quia cum contractus sponsalium sit onerosus, & reciprocus, non potest claudicare; inuoluit' enim conditionem, *si tu repromiseris*. Quod si tamen Titij promissio fuisset absoluta, ac gratuita, & accepta à Caia, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ita *Sanch. lib. 3. dist. 3.* contra *Pontium*; apud *Dian. p. 3. tr. 4. R. 244.*

Dicitur 4. *Signo expressa*: quia contractus inter homines non fit niti signo externo. Vnde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Caiæ, etiam cum consensu interno in promissionem Matrimonij, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo cuius curam habet, præsente, & non contradicente, (dummodo metus absit) contrahat, valida erunt; quia in hoc casu, ius accipit taciturnitatem, pro expressione consensus. *Sanch. l. 1. d. 2. Dian. p. 3. tr. 4. R. 176.* imò etiam si pro absente: saltem si is rescius id expresse, vel tacitè signo aliquo sufficienti ratificet. *Sanch. Pon. Dian. p. 4. t. 4. R. 271.* contra quos *Sot. & Henriq.* ne hoc quidem requirunt, sed tantum, vt rescius non contradicat. Quod *Con.* admittit, si per ipsos Tutores vel parentes ijs proponantur, tunc enim

enim si taceant, censeri consentire.

Dicitur 5. *inter habiles*: id est, quæ, & ætatem à iure præscriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Vnde resolues.*

1. Quando verba, vel signa sunt dubia, in foro conscientiæ standum est intentioni contrahentium, si de illa constet: in externo autem, communi intelligentia, & sensu verborum: ita tamen vt potius inclinetur in fauorem matrimonij. *v.* Dia *p.3.t.4.R.205.Bon.q.1.p.1.*

2. Verba de præsenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium (cum hoc ex iure positiuo sit nullum) habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretatiua intentione contrahendum: quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore modo quo possunt; sponsalia autem virtute continentur in matrimonio. *Lay. l.c n.17.*

3. Ad sponsalia non sufficit. 1. Si dicas, non ducam aliam, quam te; quia sunt verba merè negatiua, & potes ducere nullam. *Bon.q.1.p.7.nu.13.* 2. Dicere, contraham tecum, si Papa dispensauerit. *Barbos.& alij* 10. cum Dia.*p.3.t.3.R.190.* contra *Sanch.Con.& Pon.* ac proindè licitum est vtrique contrahenti, ante & post impetratam à Pontifice dispensationem altero inuito resilire. Si tamen impensæ magnæ factæ sint causa dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens. 3. Subarrhatio annuli, & missio munerum iocalium, nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio est, quia potest fieri ex alijs causis. Quod si tamen verba vnius præcesserint, tunc immissio annuli, & verbum (*recipio*) operatur sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promissionis, vt docet *Fill.* quia recipiendo sic annulum, tacitè consentit:

tit : itemque si habito inter amicos tractatu de matrimonio, sponsus misit arrhas, & munera iocalia, eaque sponsa acceptauit. *Lay. l. 5. t. 10. c. 2.* 4. Sponsalia metu graui contracta, licet iuramento firmata, sunt inualida: quia iuramentum, metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, ideòque relaxatione non indiget. *Sanch. Barb. Dian. p. 3. t. 4. R. 178. supra l. 3. t. 2. c. 2.*

DVBIVM II.

Quæ & quanta sit obligatio Sponsalium?

Resp. 1. Obligant ad ineundum matrimonium sub peccato mortali : si tamen terminus non sit præfixus sufficiet, si promittens impleat, quando à promissario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura cõtractus oneroſi, in re graui. Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito. *Sanch. l. 1. d. 28. Con. d. 22. dub. 1.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 245.* Pontius tamen *ibid.* vult obligari statim post contractum. *Vnde resolues.*

1. Reluctans cogi potest ad matrimonium, etiam à Iudice per censuras; quod tamen rarò expedit, ob periculum infelicis exitus.

2. Si iudex secundum allegata & probata cogat ad matrimonium, licèt à parte rei reuera coactio sit iniusta, valet matrimonium. *Sanch.* & *M. Perez*, contra *Tex. apud Dian p. 9. t. 8 R. 26.*

3. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in confessione exprimenda, quia mutat speciem, & constituit iniustitiam : quæ in sponsa grauis, ideoque mortalis habetur, vt si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat ; quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud

ac-

accedat. *Sanch. l. 1. d. 2. Con. Fagund. Fill. &c.* probabiliter, contra *Laym. Azor. &c. v. Lugo d. 16. n. 176.*

4. Qui simulato animo promisit, per se loquendo non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi, per se: quia si facta promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bon. l. c. p. 2.* Vbi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis, (v. gr. quoad nobilitatem, vel diuitias) tunc enim non teneri ducere, (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim, si illa fuerit conscia disparis status, seu conditionis, eò quod tum decipi potius voluerit, quam decepta sit: vndè nec teneri eo casu illam dotare. Secus tamen, si ipsa inæqualitatem status ignorauit, aut si ipse non fictè, sed ex animo Matrimonium promiserit. Ita *Bon. q. 1. p. 3. n. 7. & seq. ex Vasq. Mol. d. 106. Sanc. l. 1. d. 10. v. Less. l. 2. c. 10. d. 3. Lay. c. 1. nu. 10. & M. Perez. d. 2. s. 3.*

5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi iurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt inualida, *Sanch. & Vill.* Contrarium tamen tenent *Con. & Pont.* cum *Dia. p. 3. t. 4. R. 210.* matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera, est validum, licet iniustum, *Bon. p. 5. & 7. Lay. c. 1. n. 5.*

6. Liberi, qui parentibus inscijs contraxerunt sponsalia, etiam cum ijs, qui imparis sunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur? nec à parentibus possunt impediri, quò minus seruent fidem datam. *Lay. l. c. n. 12. ex S. Th. &c.* nisi scandalum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian. p. 9. t. 7. R. 71. ex Mol. Sanch. &c.*

7. Re-

7. Resiliens culpabiliter à sponsalibus perdit suas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quantum eius intererat talem contractum impleri.

Resp. 2. Vbi Tridentinum non est receptum, sponsalia iure antiquo transeunt in matrimoniũ per quæuis signa externa, materiali affectu exhibita, v.g. per copulam. Dico, vbi *Trid. &c.* quia vbi hoc receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina: ideoq; grauiter in ijs peccari potest. *Vndè sequens Casus resoluitur.*

Sponsis non licent tactus impudici, cum proximè disponant ad copulam, & pollutionem: etsi liceant amplexus, & oscula in signum amoris. *Sanch. l. 9. d. 47. v. Dia p. 2. tr. 17. R. 6. & t. 1. m. R. 51. & p. 4. R. 131.*

DVBIVM III.

Quomodo dissoluantur Sponsalia?

Resp. 1. Dissoluuntur sequentibus casibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bon. p. 7.*

2. Per mutuum consensum, sicut quiuis contractus. *Laym. c. 2. n. 8.*

3. Si supereueniat impedimentum dirimens matrimonium. *Bon. p. 8. n. 3.*

4. Per atrox crimen alterius sponsi, soluuntur ex parte innocentis: quale censetur. 1. Fornicatio, siue spiritualis, vt hæresis, siue corporalis, tam sponsi, quam sponsæ, post sponsalia; & sponsæ etiam ante illa, sed à sponso ignorata licet per vim facta *Bonac. par. 8.* Imò si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula & amplexus, potest sponsus resilire à sponsalibus; sed non vice versa: quia etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec mutatio ali-

cuius

cuius momenti. *Regin. Sanch. Dian. par. 3. t. 4. R. 283.* Limitant autem *Con.* & *Laym.* nisi talia oscula & tactus sint ita frequentes, vt indicent valde propensum sponsi animum in alteram, vt meritò timeri possit, ne sponsæ non sit fidem seruaturus. Si autem vterq; sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum posse resilire, docent *Palaus*, & *Bon.* contra *Con. Regin. Sanch. Lay* & *Pont.* qui soli viro id eo casu permittunt, eò quòd delicta sint imparia, & longè grauius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis *Dian. l. c. R. 284.* 2. Furtum graue, homicidium &c. vel simile, quod graue damnum, vel infamiam pariat. *Bon. par. 8. nu. 12.*

5. Si notabilis mutatio accedat, vel detegatur, quæ si à principio cognita fuisset, è sponsalibus deterruisset: qualis esset. v. gr. 1. Inimicitia vel odium graue inter sponsos. Quo refertur morum asperitas, vel sæuitia, post sponsalia primùm cognita: item iustus timor, ne ex matrimonio scandala, & grauia odia nascantur inter parentes, vel consanguineos. *Lay. c. 1. n. 78. Bon. p. 8. n. 8. &c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralysim, morbum Gallicum, &c. si grauiter mutiletur, vt amissione oculi, nasi, vel aliter grauiter deformetur, præsertim sponsa vel sponsus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad sustentationem familiæ necessarium. *Dian. p. 3. tr. 4. R. 85. Sanch. l. 1. d. 53. Con. d. 23. dub. 7. Laym. & Bon. ll. cc.* Non tamen tenetur sponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minus quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præsertim si aliquam infamiam habeant adiunctam, (v. gr. si sponsa vi, vel sponte fuisset corrupta) dummodò tamen contrarium positi-

Digitized nè

uè, verbo factove non simulet ; potestque interrogatus licitè dissimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus sint pernicioſi, v. gr. morbus contagioſus, grauis infamia, siue personalis, siue generis aut familiæ, non licet (etiamsi post sponsalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, nisi simile defectus ipse patiatur. *Con Pont. Dian. p. 5. t. 4. R. 28.*, vbi ex *Con.* & *Sanc.* contra *Port. Nau. &c.* infert sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum defectus, istius occulti ignarum cogere ad standum sponsalibus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita deregantur, vel graue sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ. *Bon. l. c.* Quod si defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an si eum ab initio cognouisset, contracturus fuisset, tum si defectus ille censeatur grauis ac notabilis præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire. *Sanch. Bon. Taner. t. 1. l. 1. d. 65.* secus si defectus sit leuis. *Bald. l. 6. c. 11. p. 7.*

6. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam : quia censetur renunciare suo iuri. *Laym. l. c. Bon. p. 6.*

7. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi matrimonium liberatur obligatione is, per quem non stetit, quo minus sit contractum, *Laym. nu. 16.*

8. Soluuntur, licet sint iurata, per susceptionem ordinis sacri, vel ingressum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi, *Laym. l. c. Bon. p. 5.* Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, vt docet *Sanch. l. 1. d. 24.* licet *Præpositus*,

Fil.

Fill & alij putent, talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, vti etiam ad damna reſarcienda ſponſæ ſi quæ paſsa eſset. Vnde non poſſet ingredi religionem, ſi ſponſam defloraſset, nec aliter, quam per matrimonium poſset reſarcire damnum. *v. Dian. p. 3. tr. 4. R. 207. Bon. l. c.*

9. Probabile eſt, ſolui etiam per votum ſimplex caſtitatis, vt docet *Suar. Azor. alijq;* cum hoc ſi de meliore bono, etſi contrarium doceant *Fill. Sanch. Con. & alij*: eò quòd Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſsæ, & in alterius præiudicium. Vnde etiam in foro externo talis ſolet compelli, vt vel fidem ſeruet, vel intret religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur ius ſponſalia ſoluendi, eò quòd vouens reſilierit, & cenſeatur iuri ſuo renunciaſse. *v. Bon. p. 5. nu. 13.*

10. Per matrimonium validum diſsoluitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium, quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem ſi alter expectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino diſsolui, *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 209.*

11. Si ſponſo noua ſuperueniat hæreditas, ita vt illi ſponſa iam ſit inæqualis, non habet ideo ius reſiliendi: quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas noua ſuperueniat. *Sanch. Con. Regin. Dian. p. 3. t. 4. R. 285.*

Reſp. 3. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt, non requiritur authoritas Iudicis ad diſsoluenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quod ſi ſponſus cognito ſuo iure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognouit ſponſam, cenſetur ta-

citè suo iuri renunciasse, & sponsalia ratificasse. *Laym.c.1.num.23.*

CAPVT II.

De Matrimonio secundum se.

DVBIVM I.

Quid sit, quæ eius materia forma, & Minister

Resp. Est sacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier sibi mutuo legitimè corpora sua tradunt, ad perpetuam vitæ societatem, vsum prolis suscipiendæ, & remedium concupiscentiæ. Materia ex qua, & proxima, est mutuus consensus, externis signis expressus quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis. *Suar.tom.3.d.2 s.1.art.1.San. Vasq.* Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes, quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secuta copula carnalis. Consummatum verò dicitur, quando ea secuta est. *Vnde resolues.*

1. Validè & licitè contrahi potest cum pacto continentiæ, sine intentione prolis, & remedij concupiscentiæ. Ratio est, quia non pugnat cum essentia Matrimonij. Et patet exemplo B. Virginis, & S. Ioseph.

2. Non videtur licitum, contrahere tantum propter voluptatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet saltem esse honestus. *Nauar. cap. 22. nu.7. Sanch.lib.2.d.29.q.3.*

3. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiæ, (nihil aliud intendendo) modo proles positiuè non impediatur: hoc enim sub mortali non licet. *Con.d.25.d.2.num.16. Pontius l.1.c.21. Hurtad. 4. Perez. d. 18. s.7. num. 6. ex 1. Co-*

rinth.

rinth.7. Hinc etiam coniuges possunt abstinere ab vsu coniugij, & optare ne plures accipiant liberos quam possunt alere dummodo, vt dixi positiuè non impediant, nec abortum procurent. *Perez l.c. Bon. q.4.p.1.nu.12. Nauar. c.16.&c.*

4. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum coniunctio, & coniugum sanctificatio) non contrarios, v.g. ad pacem inter regna vel illustres familias componendam, vel splendorem familiæ conseruandum. Ita contra *Sanch. & Syluium* docent *Prap. Pont. Gasp. Hurt. Dian.p.3.t.4. R.219. Mart. Perez. d.18. l.7. n.7.* vbi cum *Dian.l.c.* etiam permittit, ob diuitias, & nobilitatem.

5. Validè, sed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiã non educandi, mœchandi, &c. nisi tamen talis intentio in pactum deducatur; id est, nisi adijciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiæ matrimonij. Vndè inualidè contrahit, qui vinculum matrimonij vult tantùm durare per annum, vel reseruat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *v. Perez s.6. &c ll.cc.*

6. Contrahentes vt non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum suscipiunt, licet dormiant. Secus est de procuratore quem contrahunt. Vti & de Sacerdote copulante: Secus est de Sacerdote copulante, quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed vt testis assistit. *C. de Lugo de Sacr. d.8. s.9. n.155.*

7. Coniux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem, generationi aduersantem.

8. Requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, aut nutibus expressus: sufficit tamen exprimere per alium, vt si parentes pro filijs contrahant his tacentibus. *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 272.* Sufficit etiam. 2. si alterius consensui præcedenti, & non reuocato, alterius accedat. Vndè si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo postea. *v. Dian. l c. R. 292.*

Quæres. An sufficiat consensus conditionatus?

Resp. 1. Sufficit conditionatus, sub conditione de præterito, vel præsenti stante conditione, quia tunc contractus non suspenditur.

Resp. 2 Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo, contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. duco, te si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili, v.g. Si cælum tetigeris: vel de futuro turpi, modo non repugnet substantiæ matrimonij, & consensus sit absolutus, v. g. si patrem occideris. Ratio est, quia tales conditiones habentur pro non adiectis. *Sanch. l. 5. d. 15. Molin. Fill. Less. l. 2. cap. 10. d. 15. Lay. Bon.*

Resp. 3. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v.g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex C. *Fin. de condit. vid. Sanch. l. 5. d. 10. Con. d. 29. dub. 3. Fill. &c.*

Resp. 4. Consensus sub conditione honesta de futuro est contractus sponsalium tantum, & non Matrimonij. Quia hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium sine nouo consensu, postquam conditio impleta fuerit, vt docet *D. Thom. cum alijs* apud *Sanch.* etsi *Fill. Laym., & alij, quidam*

putent

putent contrarium eſſe probabile, eo quod contractus celebratus ſub conditione honeſta futura, hac impleta purificetur. Quod concedit. *Bon. p. 2. d. 10. num. 20.* ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

DVBIVM II.

De vſu Matrimonij.

ARTICVLVS I.

An vſus Matrimonij ſiue actus coniugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex 1. *Cor.* 2. *Vxori vir debitum reddat*. Per accidens eſt illicitus in ſequentibus caſibus.

1. Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quod tamen ſi vterque ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si vterq; vel alter id certo ſciat, non poteſt, quocunq; etiam periculo propoſito vti matrimonio. Vnde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi religionem, (ſi necdum conſummauit) vel fugere, vel petere diuortium, ob coniugis ſæuitiam, v. g. vel adulterium, ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere. *Bon. q. 8. p. 8. num. 16.*

2. Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantum dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cum alter habeat ius petendi. Si vterque dubia fide contraxit, vel dubitat de eius valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vaſq. Sanch. Dian. Bardi d. 6. t. 11. p. 7. §. 3.* Secùs poſt eam *Bon. q. 4 p. 4. v. ſupra l. 1, t. 1. c. 2. d. 3.*

3. Si fiat cum graui periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa grauis, cui damnum

corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel comparte. *Bon. p.6.nu.8. M.Perez.d.50.s.4.nu.5.*

4. Si fiat prauo fine, v. g. tantum voluptatis causa. Quod tamen Doctores communiter, vt *Sanch.l 9. d. 11. Bon. q. 4. p. 6.* censet esse tantum veniale contra *Pontium*, qui vult esse nullum: nullum autem erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. *Sanch. l. 9. d. 11. &c.* vide etiam *Dian.par.3.tr.4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez. d.49 s.2.num.6.*

IX. *Opus coniugij ob solam voluptatem exercitum omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali. Innoc.* XI. 2. *Martij 1679. damnauit.*

5. Si exerceatur mente adultera, vt si dum accedit ad suam imaginetur aliam, vt animam pascat, quod est mortale. *Sanc. Bon p.6.n.7.*

6. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non seruetur vas naturale: quod multi docent esse veram Sodomiam; alij esse graue peccatum contra naturam, *v. 6. præc.* 2. Si sine iusta causa situs sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alij secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi graue, & grauiter increpandum. *Dian. p 3. t. 4. Res. 204.* 3. Si alter coniugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actus coniugalis, scilicet generatio impeditur; quidam tamen, vt *Prep. & Sanch.* dicunt, in fœmina nullum esse. *v. Bon. p.6.nu. 15. p.1.*

7. In loco indebito, v. g. sacro, qui inde violetur, vel in loco publico.

8. Si absque vrgente causa fiat tempore indebi-

debito. 1. In magna ſolemnitate, vt Paſchæ, vel pridie communionis, *v. Perez. d. 49. ſect. 3.* 2. Quando vxor eſt grauida, ſaltem ſi ſit periculum abortus. *Nauar. Sylu. Sanch. Con. Fill. nu. 337.* Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc fine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde *Dian. p. 3. t. 4. R. 104. & Coninc. d. 34. dub. 9.* nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando vxor laborat fluxu menſtruo. Quòd tamen non eſſe mortale, contra *Azor.* docet *Sanch. l. 9. d. 21. n. 2.* Imò aliqui apud *Dian. l. c.* vt *Pontius l. 10. cap. 11. & c. 14. nu. 5. & 6.* docent, nec veniale eſſe, ſi periculum vrgeat, quod *Sanch. l. c.* docet eſſe probabile, 2. aditque *Mart. Perez.* ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere vxorem, ſi maritus exigat. *v. d. 49. ſ. 3.* Vt vſus matrimonij ſit licitus.

Sit modus, & finis, ſine damno, ſolue cohere,
Sit locus, & tempus, tactus, nec ſpernito votum.
Tolet lib. 7. c. 26.

Ex dictis caſibus conſequenter reſoluitur, licitum eſſe vti matrimonio 1. prolis cauſa, etſi hæc non neceſſario debeat intendi, dum exercetur: dummodò poſitiuè non impediatur: imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v.g. à paupere, ne nimium prolibus grauetur, 2. ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. M. *Perez. d. 40. ſ. 2.* ex *Con. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis cauſa, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua & relatum ad vnum finem, licitè refertur ad alium iſti non repugnant rem, vt docet *Sà, Con.*

Lay. l.5.t.10.c.4. M.Perez. d.49.s.2.num.4. v. Dian. p. 2.t.4 R.218. Solius tamen sanitatis causa vti probabile est veniale, vt docent S. *Thom. Henr. Laym. l.c.* contra *M. Perez &c. ll.cc.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aspectus, & verba turpia inter coniuges?

Resp. Tales actus per se ijs licent: quia cui licitus est finis, etiam licent media: & cui licet consumatio, etiam licet inchoatio. Vnde licitè talibus naturam excitant ad copulam. Quòd si verò separatim, & sine ordine ad copulam, v.g. voluptatis causa tantum fiant, sunt venialia peccata, eo quod ratione status, qui illius actus honestat, habeant ius ad illos. Nisi tamen vt sæpè contingit, sint coniuncti cum periculo pollutionis: aut coniuges habeant votum castitatis: tunc enim sunt mortalia, vt dictum *supra l.3.t.4 cap.2.dub.4. Dian. p.3.t.4.R.204. & 216.* Vnde resolues.

1. Coniux venialiter tantum peccat, 1. Tangendo seipsum ex voluptate, & tactum non ita ex; ressè referendo ad copulam, vt contra *Vasq.* & alios probabiliter docet *Sanch. l. 9. d. 441. 2.* Oblectando se venereè, sine periculo, pollutionis, de actu coniugali cogitato: dum abest compars, vel actu exerceri non potest. *Fill Lay. Tannerus, Malder.* cum *Dian. p.3.t.4.R.224.* contra *Nauar. Azor. &c.*

2. Peccat grauiter, 1. Vidua, quæ se venereè oblectat de copula olim habita; quia est illi illicita per statum. 2. Bigamus, qui in actu coniugali cum secunda exercito, repræsentat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia est permixtio cum aliena. *Laym. lib. 1. tract. 9 cap. 6. vid supra lib.3.tr.4.c.2. & l.5.c.1.d.2.a.2.*

A R-

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus?

Reſp. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad vſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex iuſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſsè, vel tacitè, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenetur vti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura cõtractus mutui. *S. Thom. in 4. d. 32 q. 1. a. 2. &c. communiter* ex 1. *Cor.* 5. Vnde reſolues.

1. Neuter tenetur, per ſe loquendo, ad petendum debitum, & ſi per accidens aliquando teneatur, vel ex caritate, v.g. ad auertendum periculum incontinentiæ imminens coniugi *Mart. Perez d.* 50. *ſ.* 2. *num.* 4 & 5. vel ex iuſtitia legali, eo quod ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2. Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero inuito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanchez lib.* 9. *diſt.* 4. *Con. diſt.* 34. *d.* 2. *num.* 19. *Perez d.* 50. *ſ.* 3.

3. Peccat mortaliter, qui coniugi ſeriò & inſtanter petenti debitum negat; quia eſt res grauis, & debetur ex iuſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſta, auerti poſſit, & petitio non ſit immoderata, (nam ſi ſæpè petenti ſemel verbis negetur; citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantùm veniale, obleuitatem materiæ; & aliquando, ſi nimis immoderatè & iuſto ſæpius petat, nullum ſecundum *Perez d.* 50. *ſ.* 3.) ne ſit alia iuſta cauſa negandi. *Bon. q.* 4. *p.* 1. ex *Sanch. Fill &c.* Iuſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ vtriuſq;) eſſe cenſet M. *Perez. l. c. nu.* 6. ſi plures naſcan-

uè, verbo factove non simulet ; potestque interrogatus licitè dissimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus sint pernicioſi, v. gr. morbus contagioſus, grauis infamia, siue personalis, siue generis aut familiæ, non licet (etiamsi post sponsalia contracta in eos incideric) contrahere cum eorum ignaro, nisi simile defectus ipse patiatur. *Con Pont. Dian. p. 5. t. 4. R. 28.*, vbi ex *Con.* & *Sanc.* contra *Port. Nau. &c.* infert sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum defectus, istius occulti ignarum cogere ad standum sponsalibus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur, vel graue sit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ. *Bon. l. c.* Quod si defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an si eum ab initio cognouisset, contracturus fuisset, tum si defectus ille censeatur grauis ac notabilis præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire. *Sanch. Bon. Taner. t. 1. l. 1. d. 65.* secus si defectus sit leuis. *Bald. l. 6. c. 11. p. 7.*

6. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam : quia censetur renunciare suo iuri. *Laym. l. c. Bon. p. 6.*

7. Si sint inita cum conditione certo tempore contrahendi matrimonium liberatur obligatione is, per quem non stetit, quo minus sit contractum, *Laym. nu. 16.*

8. Soluuntur, licet sint iurata, per susceptionem ordinis sacri, vel ingressum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi, *Laym. l. c. Bon. p. 5.* Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, vt docet *Sanch. l. 1. d. 24.* licet *Præpositus*,

Fil.

Fill & alij putent, talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, vti etiam ad damna resarcienda sponsæ si quæ passa esset. Vnde non posset ingredi religionem, si sponsam defloraſset, nec aliter, quam per matrimonium posset resarcire damnum. *v. Dian. p. 3. tr. 4. R. 207. Bon. l. c.*

9. Probabile est, solui etiam per votum simplex castitatis, vt docet *Suar. Azor. alijq;* cum hoc si de meliore bono, etsi contrarium doceant *Fill. Sanch. Con. & alij*: eò quòd Deus non acceptet promissionem rei alteri promissæ, & in alterius præiudicium. Vnde etiam in foro externo talis solet compelli, vt vel fidem seruet, vel intret religionem. Interim post tale votum alteri parti datur ius sponsalia soluendi, eò quòd vouens resilierit, & censeatur iuri suo renunciasse. *v. Bon. p. 5. nu. 13.*

10. Per matrimonium validum dissoluitur saltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium, quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem si alter expecter, sed suspendi, & matrimonio isto soluto teneri ad implenda sponsalia priora, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult omnino dissolui, *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 209.*

11. Si sponso noua superueniat hæreditas, ita vt illi sponsa iam sit inæqualis, non habet ideo ius resiliendi: quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas noua superueniat. *Sanch. Con. Regin. Dian. p. 3. t. 4. R. 286.*

Resp. 2. In supradictis casibus, quando manifestæ sunt, non requiritur authoritas Iudicis ad dissoluenda sponsalia, alioqui requiritur. Quod si sponsus cognito suo iure resiliendi, nihilominus carnaliter cognouit sponsam, censetur tacitè

citè ſuo iuri renunciaſſe, & ſponſalia ratificaſſe. *Laym.c.1.num.23.*

CAPVT II.

De Matrimonio ſecundum ſe.

DVBIVM I.

Quid ſit, quæ eius materia forma, & Miniſter

Reſp. Eſt ſacramentum inter baptizatos, quo vir & mulier ſibi mutuo legitimè corpora ſua tradunt, ad perpetuam vitæ ſocietatem, vſum prolis ſuſcipiendæ, & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſsus quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis. *Suar.tom.3.d.2 ſ.1.art.1.San. Vaſq.* Miniſter non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes, quia hi ponunt materiam & formam. Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur, quando ea ſecuta eſt. *Vnde reſolues.*

1. Validè & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedij concupiſcentiæ. Ratio eſt, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonij. Et patet exemplo B. Virginis, & S. Ioſeph.

2. Non videtur licitum, contrahere tantum propter voluptatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. *Nauar. cap. 22. nu.7.Sanch.lib.2.d.29.q.3.*

3. Licitè contrahitur in remedium concupiſcentiæ, (nihil aliud intendendo) modo proles poſitiuè non impediatur: hoc enim ſub mortali non licet. *Con.d.25.d.2.num.16. Pontius l.1.c.21. Hurtad. 4. Perez d.18.ſ.7.num.6.* ex 1. Corinth.

rimth.7. Hinc etiam coniuges possunt abstinere ab vsu coniugij, & optare ne plures accipiant liberos quam possunt alere dummodo, vt dixi positiuè non impediant, nec abortum procurent. *Perez l.c. Bon. q.4.p.1.nu.12. Nauar. c.16. &c.*

4. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum coniunctio, & coniugum sanctificatio) non contrarios, v.g. ad pacem inter regna vel illustres familias componendam, vel splendorem familiæ conseruandum. Ita contra *Sanch. & Syluium* docent *Prap. Pont. Gasp. Hurt. Dian. p.3.t.4. R.219. Mart. Perez. d.18. l.7. n.7.* vbi cum *Dian. l.c.* etiam permittit, ob diuitias, & nobilitatem.

5. Validè, sed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiã non educandi, mœchandi, &c. nisi tamen talis intentio in pactum deducatur; id est, nisi adijciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentiæ matrimonij. Vndè inualidè contrahit, qui vinculum matrimonij vult tantùm durare per annum, vel reseruat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *v. Perez s.6. & ll.cc.*

6. Contrahentes vt non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum suscipiunt, licet dormiant. Secus est de procuratore quem contrahunt. Vti & de Sacerdote copulante: Secus est de Sacerdote copulante, quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed vt testis assistit. *C. de Lugo de Sacr. d.8. s.9. n.155.*

7. Coniux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem, generationi aduersantem.

8. Requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, aut nutibus expressus: sufficit tamen exprimere per alium, vt si parentes pro filijs contrahant his tacentibus. *v. Dian. p. 3. t. 4 R. 272.* Sufficit etiam. 2. si alterius consensui præcedenti, & non reuocato, alterius accedat. Vndè si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo postea. *v. Dian. l c. R. 292.*

Quæres. An sufficiat consensus conditionatus?

Resp. 1. Sufficit conditionatus, sub conditione de præterito, vel præsenti stante conditione, quia tunc contractus non suspenditur.

Resp. 2 Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo, contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. duco, te si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili, v.g. Si cælum tetigeris: vel de futuro turpi, modo non repugnet substantiæ matrimonij, & consensus sit absolutus, v. g. si patrem occideris. Ratio est, quia tales conditiones habentur pro non adiectis. *Sanch. l. 5. d. 15. Molin. Fill. Less. l. 2. cap. 10. d. 15. Lay. Bon.*

Resp. 3. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v.g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex C. *Fin. de condit. vid. Sanch. l. 5. d. 10. Con. d. 29. dub. 3. Fill. &c.*

Resp. 4. Consensus sub conditione honesta de futuro est contractus sponsalium tantum, & non Matrimonij. Quia hic debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium sine nouo consensu, postquam conditio impleta fuerit, vt docet *D. Thom. cum alijs* apud *Sanch.* etsi *Fill. Laym., & alij, quidam*

putent

putent contrarium eſſe probabile, eo quod contractus celebratus ſub conditione honeſta futura, hac impleta purificetur. Quod concedit. *Bon. p. 2. d. 10. num. 20.* ſi contrahentes in eodem conſenſu manſerint, ſaltem virtualiter.

DVBIVM II.

De vſu Matrimonij.

ARTICVLVS I.

An vſus Matrimonij ſiue actus coniugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex 1. *Cor.* 2. *Vxori vir debitum reddat*. Per accidens eſt illicitus in ſequentibus caſibus.

1. Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quod tamen ſi vterque ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si vterq; vel alter id certo ſciat, non poteſt, quocunq; etiam periculo propoſito vti matrimonio. Vnde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi religionem, (ſi necdum conſummauit) vel fugere, vel petere diuortium, ob coniugis ſæuitiam, v. g. vel adulterium, ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere. *Bon. q. 8. p. 8. num. 16.*

2. Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantum dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cum alter habeat ius petendi. Si vterque dubia fide contraxit, vel dubitat de eius valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vaſq. Sanch. Dian. Bardi d. 6. t. 11. p. 7. §. 3.* Secùs poſt eam *Bon. q. 4. p. 4. v. ſupra l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.*

3. Si fiat cum graui periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa grauis, cui damnum

corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel comparte. *Bon. p.6.nu.8.M.Perez.d.50.s.4.nu.5.*

4. Si fiat prauo fine, v. g. tantum voluptatis causa. Quod tamen Doctores communiter, vt *Sanch.l 9. d. 11. Bon. q. 4. p. 6.* censet esse tantum veniale contra *Pontium*, qui vult esse nullum: nullum autem erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. *Sanch. l. 9. d. 11. &c.* vide etiam *Dian.par.3.tr.4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez. d.49 s.2.num.6.*

IX. *Opus coniugij ob solam voluptatem exercitum omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali. Innoc.* XI.2.*Martij 1679. damnauit.*

5. Si exerceatur mente adultera, vt si dum accedit ad suam imaginetur aliam, vt animam pascat, quod est mortale. *Sanc. Bon p.6.n.7.*

6. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non seruetur vas naturale: quod multi docent esse veram Sodomiam; alij esse graue peccatum contra naturam, *v. 6. prac.* 2. Si sine iusta causa fitus sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alij secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi graue, & grauiter increpandum. *Dian. p 3. t. 4. Ref. 204.* 3. Si alter coniugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actus coniugalis, scilicet generatio impeditur; quidam tamen, vt *Prep. & Sanch.* dicunt, in fœmina nullum esse. *v.Bon.p.6.nu. 15.p.1.*

7. In loco indebito, v.g. sacro, qui inde violetur, vel in loco publico.

8. Si absque vrgente causa fiat tempore indebi-

debito. 1. In magna ſolemnitate, vt Paſchæ, vel pridie communionis, *v. Perez. d. 49. ſect. 3.* 2. Quando vxor eſt grauida, ſaltem ſi ſit periculum abortus. *Nauar. Sylu. Sanch. Con. Fill. nu. 337.* Hoc enim ſi non ſit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc fine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde *Dian. p. 3. t. 4. R. 104. & Coninc. d. 34. dub. 9.* nullum peccatum agnoſcunt. 3. Quando vxor laborat fluxu menſtruo. Quòd tamen non eſſe mortale, contra *Azor.* docet *Sanch. l. 9. d. 21. n. 2.* Imò aliqui apud *Dian. l. c.* vt *Pontius l. 10. cap. 11. & c. 14. nu. 5. & 6.* docent, nec veniale eſſe, ſi periculum vrgeat, quod *Sanch. l. c.* docet eſſe probabile, adiitque *Mart. Perez.* ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere vxorem, ſi maritus exigat. *v. d. 49. ſ. 3.* Vt vſus matrimonij ſit licitus.

Sit modus, & finis, ſine damno, ſolue cohere,
Sit locus, & tempus, tactus, nec ſpernito votum.
Tolet lib. 7. c. 26.

Ex dictis caſibus conſequenter reſoluitur, licitum eſſe vti matrimonio 1. prolis cauſa, etſi hæc non neceſſario debeat intendi, dum exercetur: dummodò poſitiuè non impediatur: imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v.g. à paupere, ne nimium prolibus grauetur, 2. ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. M. *Perez. d. 40. ſ. 2.* ex *Con. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis cauſa, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua & relatum ad vnum finem, licitè refertur ad alium iſti non repugnant rem, vt docet *Sà, Con.*

Lay. l.5. t.10. c.4. M. Perez. d.49. s.2. num.4. v. Dian. p. 2. t.4 R.218. Solius tamen sanitatis causa vti probabile est veniale, vt docent S. *Thom. Henr. Laym. l.c.* contra *M. Perez &c. ll.cc.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aspectus, & verba turpia inter coniuges?

Resp. Tales actus per se ijs licent: quia cui licitus est finis, etiam licent media: & cui licet consumatio, etiam licet inchoatio. Vnde licitè talibus naturam excitant ad copulam. Quòd si verò separatim, & sine ordine ad copulam, v.g. voluptatis causa tantum fiant, sunt venialia peccata, eo quod ratione status, qui illius actus honestat, habeant ius ad illos. Nisi tamen vt sæpè contingit, sint coniuncti cum periculo pollutionis: aut coniuges habeant votum castitatis: tunc enim sunt mortalia, vt dictum *supra l.3. t.4 cap.2. dub.4. Dian. p.3. t.4. R.204. & 216.* Vnde resolues.

1. Coniux venialiter tantum peccat, 1. Tangendo seipsum ex voluptate, & tactum non ita ex; resse referendo ad copulam, vt contra *Vasq.* & alios probabiliter docet *Sanch. l. 9. d. 441. 2.* Oblectando se venereè, sine periculo, pollutionis, de actu coniugali cogitato: dum abest compars, vel actu exerceri non potest. *Fill Lay. Tannerus, Malder.* cum *Dian. p.3. t.4. R.224.* contra *Nauar. Azor. &c.*

2. Peccat grauiter, 1. Vidua, quæ se venereè oblectat de copula olim habita; quia est illi illicita per statum. 2. Bigamus, qui in actu coniugali cum secunda exercito, repræsentat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia est permixtio cum aliena. *Laym. lib. 1. tract.9 cap.6. vid supra lib.3. tr.4. c.2. & l.5. c.1. d.2. a.2.*

A R-

ARTICVLVS II.

An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus?

Reſp. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad vſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex iuſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſsè, vel tacitè, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenetur vti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura cõtractus mutui. *S. Thom. in 4. d. 32 q. 1. a. 2. &c. communiter* ex 1. *Cor.* 5. Vnde reſolues.

1. Neuter tenetur, per ſe loquendo, ad petendum debitum, & ſi per accidens aliquando teneatur, vel ex caritate, v.g. ad auertendum periculum incontinentiæ imminens coniugi *Mart. Perez d.* 50. *ſ.* 2. *num.* 4 *&* 5. vel ex iuſtitia legali, eo quod ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2. Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero inuito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanchez lib.* 9. *diſt.* 4. *Con. diſt.* 34. *d.* 2. *num.* 19. *Perez. d.* 50. *ſ.* 3.

3. Peccat mortaliter, qui coniugi ſeriò & inſtanter petenti debitum negat; quia eſt res grauis, & debetur ex iuſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſta, auerti poſſit, & petitio non ſit immoderata, (nam ſi ſæpè petenti ſemel verbis negetur; citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantùm veniale, obſcuitatem materiæ; & aliquando, ſi nimis immoderatè & iuſto ſæpius petat, nullum ſecundum *Perez d.* 50. *ſ.* 3.) ne ſit alia iuſta cauſa negandi. *Bon. q.* 4. *p.* 1. ex *Sanch. Fill &c.* Iuſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ vtriuſq;) eſſe cenſet M. *Perez. l. c. nu.* 6. ſi plures naſcan-

tur filij; quàm possint alere.

4. Peccat grauiter vir, vel mulier, si se impotentem reddat, etiam medijs alias licitis, v. g. ieiunijs, &c. inuita comparte. Imò si aliter non possit reddere debitum: licitè non obseruat ieiunia Ecclesiæ; sicut & vxor, si notabiliter ijs fiat deformior. *Bon. l. c. Sanch. l. 9. d. 3. num. 11. Regin. Con. Fill. nu. 306. &c. Perez d. 50. s. 2.*

5. Coniux tenetur reddere debitum, quamuis illicitè petenti, si redditio hic & nunc non sit illicita, v.g. petenti voluptatis causa, vel ligato castitatis voto, vel die festo, &c. *v Sanch. l. 9. d. 6. Pon. l. 9. cap. 3. Con. d. 34. dub. 6. Perez. d. 50. s. 5.* Quia malitiæ alterius non dat illius negandi quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sine graui causa, modo innaturali, vel in loco publico, vel sacro, &c.

6. Non tenetur reddere, 1. Si alter alteri debitum remiserit, v. g. si cõsensu mutuo vouerint castitatem, vel auctoritate publica celebrarint diuortium. 2. Si petens sit amens; quia talis non est capax vsùs dominij, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen vti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quam amenti, nisi esset periculum fœtus enecandi. *Nauar. cap. 16. Syl. Layma. cap. 2. a. 9. 3.* Si alter mœchatus sit quia frangenti fidem, fides frangatur eidem: nisi tamen ipse quoq; sit adulter, vel causa adulterij.

7. Etsi is, qui matrimonio contracto, sciens prudens voluntarie cognouit consanguineam vxoris, in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, qui inscia comparte vouit castitatem, post matrimonium consummatum. Si tamen

ante

ante vouiſſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltem primo bimeſtri: (niſi tamen matrimonium conſummauerit) imo etiam poſt, ſi vxor conſentiat, de quo plura. *v. Laym. cap. 11. num. 10.*

Reſp. 2. Coniux non tenetur reddere debitum ſi inde graue damnum, vel periculum ſibi vel proli merito timeat, *Perez. d. 50. ſ. 4.* Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.

1. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v.g. gallico, peſte, lepra, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis grauis) *Bonac. q 4 p. 1. num. 8. Perez. d. 50. Sanch. l. 9 d. 14. Lay. l. 5. t. 10. p. 3. c. 1.*

2. Si petat ab vxore laboranti febri, vel alio morbo, cui copula noceret. *Bon q. 4. p. 1. num. 4.* ex *Sanch. &c.* item *Perez l. c.* aut vt quidam volunt, tempore menſtrui, *Bon. q. 4. p. 3. num. 11. & p. 6. num. 10.* contra *Sanch. Hurt. Perez d 49. ſect. 3.* aut cum vxor eſt grauida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortus) probabile timetur proli, iam conceptæ. Imo nunc nec petere, nec reddere licitum eſt, vt per ſe patet, aut *Laym. cap. 1. num. 7.* & eſſe mortale, dicit *Perez d. 49 ſ. 3.* (addens ex *Sanc. Con. & Hurt.* ceſſante periculo prolis, vſum matrimonij licitum eſſe) aut ſi non poſſit vxor edere fætum niſi mortuum *Bonac. d. 4. p. 1. & 2. num. 14.* (*Laym.* tamen *cap. 7. num. 7.* dicit eo caſu licere reddere, imo & petere: quod *Bon. l. c.* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. *Bon. l. c. num. 7. Lay. l. c. num. 6.* Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia graui ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat.

Lay.l.c.ex Sanch.l.7.d. 102. num. 11. Denique propter graue periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partus) potest coniux negare debitum, etiamsi in altero esset periculum incontinentiæ. *Sanch. Pra. Palaus Dian. p.6.t.7.R.64.,& p.9.t.7.R.4.*

3. Si alter debitum exigat in naturali modo; nisi tamen ex negatione timeantur grauiora mala, v.g. rixæ, odium incontinentia.

Quæres. An aliquando liceat impedire prolis generationem.

Resp. Possunt quidem coniuges ex graui causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis: peccant tamen si in vsu matrimonij vel post vsum, faciant aliquid, quo impediatur cõceptio, aut semen conceptũ reijciatur. Ratio prioris est, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, sed tantum permittitur vt non fiat quod licet ex causa rationabili. Ratio posterioris est, quia agunt contra finem principalem matrimonij. Vndè tales non excusat paupertas imminens, aut periculum ex partu. *Vnde resolues.*

1. Licitè interrumpitur actus coniugalis, etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit iusta causa interrumpendi, v.g. si ex continuatione immineat periculum morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquid aliud interueniat, *v. Perez d. 29.s.9.*

2. Peccat probabiliter fœmina, quæ in vsu matrimonij animum alio distrahi, ne natura excitetur, venialiter tamen, vt ex *Perez. l.c.n.7.* docet *Sanch.*

DVBIVM III.

An, & quibus ex causis possit fieri diuortium?

Resp. 1. Etsi matrimonium consummatum, inter Christianos nullo casu solui possit; quoad vinculum, viuente vtroque coniuge (*v. Sanch. Perez d.29 s.9. & d.55 s.4.*) diuortium tamen seu potius separatio quoad thorum, fit sequentibus casibus.

1. Si alter coniux moriatur de quo si est certum, rursus nubere potest: quod si interim alter mortuus non sit, fama tamen, & indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neq; ex dubio superueniente an prior viuat, debent separati, cum forte non viuat ideoque matrimonium sit validum.

2. Si ex coniugibus infidelibus altero ad fidem conuerso, alter maneat infidelis (saltem nisi pacificè cohabitare velit, sine contumelia creatoris;) idque ex dispensatione diuina, in fauorem fidei, vt patet ex *1.Cor.7. 15. Perez d.26. s.4 &c. commun.*

3. Si ante Matrimonij consumationem (ad quam intra primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi possunt sine iniuria) alter intret religionem, in eaque profiteatur. *Perez l.c. &c communiter.*

4. Si Papa ex alia iusta causa dispenset ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Nau. Bell. Perez. d.10 s.1.*

Resp. 2. Manente vinculo matrimonij, licitè fit diuortium, & separatio quoad thorum, & cohabitationem ad tempus, vel in perpetuum, ob grauem, & iustam causam, qualis est.

1. Alterius coniugis culpabile adulterium (per quod hic etiam intelligitur omnis species

Digitized by Google

luxuriæ, in qua caro cum alia diuiditur, qualis est bestialitas sodomia, etiam intra eundem sexum. *Bon. q. 4. p. 5. num. 2.* contra *Fill. Sanch. Perez. d. 56. s. 1. & 2.* ex *Matth. 5.*, & ex *C. Gaudemus c. Ex litteris* non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus impudici. *Bon. Sanch. Perez ll. cc.* licet propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, vt nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens verò non nisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu, 1. Si vterque coniux particeps sit eiusdem criminis, vel æqualis. *Sanch. l. 10. d. 6 Bon. l. c.* 2. Nisi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum fecisse censet, si eam post adulterium intellectum rursus cognouerit. *Bon.* ex *Con. Henriq. Fill. Perez s. 3.* vbi vide plures casus exceptos.

2. Sæuitia mariti, vel vxoris. Ex qua si graue periculum comparti immineat, potest separatio peti à iudice; imo si mortem minetur, vel venenum patet potest diuertere ante iudicis consensum. *v. Bon. l. c. Lay. Perez s. 3.*

3. Si coniux compartem trahat in peccatum, v.g. solliciter ad hæresin, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imo tenetur, si periculum sit graue. *Laym. l. 5. t. 10. p. 3. cap. 7. num. 16.*

4. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quod si tamen sine graui detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltem adhabitare, & ministrare; nisi aliter remittat.

5. Hæresis, vel apostasia superueniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit iudicio Ecclesiæ; non tenetur coniugem conuersum

recipere, saltem ex iustitia: nam ex charitate aliquando tenetur, vt si sit periculum incontinentiæ. *Bon. Laym. l. c. Perez d. 57 s. 1.*

6. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant vel thoro, siuè ad tempus siuè in perpetuum, ob finem spiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi vterque ingrediatur religionem, vel vxore ad religionem transeunte (aut si vetula sit, id est sexagenaria, *Azor. &c.* vel saltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barbos. Dian. p. 1. t. 4. R. 73.* manente in seculo, in voto continentiæ) maritus suscipiat sacros ordines. Porrò apud quem, & cuius expensis facto diuortio liberi sint educandi, *v. Laym. hic l. c. & Sanch. vid. Perez d. 58. & 59. Bon. q. 3. p. 5. num. 11.*

Quæres. An vxor teneatur sequi virum ad cohabitationem.

Resp. Teneri, qui vir est caput familiæ, & vxoris excipiuntur tamen sequentes casus.

1. Si ex sequela timeatur graue onus, vel periculum, v.g. vitæ pudicitiæ, vel salutis; vel vxor à viro peregrè non alatur.

2. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec facilè sit sequi; secus tamen, si ante fuit vagus, idque ipsa sciuit.

3. Si in contractu matrimonij additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla grauis necessitas vrgeat.

CAPVT III.

De impedimentis Matrimonij.

Duplicis generis sunt impedimenta: quædam illicitum tantùm, alia insuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia.

DVBIVM I

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm?

Resp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium moraliter illicitum, scilicet:

Ecclesiæ vetitum: nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id est prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicuius, vel inhabilitatis inter copulandos. *v.* Bon. *q.* 1. *p.* 14 *nu.* 1.

Dicitur 2. *Tempus feriatum*: quod secundùm *Trid. sess.* 24. *cap.* 10. *de reform.* incipit nunc ab Aduentu Domini, vsque ad Epiphaniam inclusiuè; & à die Cinerum vsque ad octauam Paschæ inclusiuè. Quo tempore non prohibetur ipse contractus, aut eius consummatio, sed tantùm nuptiarum solemnitates, vt est benedictio nuptiarum solemnis sponsæ in domum sponsi traductio, solemniora conuiuia & tripudia, &c. Nec *Trid. sess.* 24. *cap.* 1. prohibet matrimonium consumari ante benedictionem, sed tantùm hortatur, ne fiat. *v.* Bon. *l. c.* Sanch. *l.* 7. *d.* 7. Conin. *d.* 30. Fill. *t.* 10. *par.* 2. *t.* 9. M. Perez *d.* 43. *s.* 10. *n.* 7.

Dicitur 3. *Catechismus*. Quod impedimentum contrahitur ab eo qui respondet pro infante, quando supplentur cæremoniæ post baptismum collatum in necessitate; sed videtur sublatum per *Trid.* secundùm *Sanch.* Fagund. Con. Fill. &c. qui ideo monent Parochos, vt in libro distinguant patrinos Catechismi, à patrinis Baptismi. *v.* Bon. *l. c.*

Dicitur 4. *Crimen*, vt 1. Incestus cum consangui-

Digitized by Google

guinea coniugis in primo, vel secundo gradu, scienter admissus, (qui impedit matrimonium cum quacumque alia persona. *v. Perez d.* 23 *s.* 5.) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Vxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio propriæ prolis ex baptismo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non vsum sunt sublata, v. *Laym. hic cap.* 15. ex *Nauar. Sanch. l.* 7. *d.* 17. *Con. d.* 30 *d.* 3.

Dicitur 5. *Sponsalia*, si cum vna contracta, & non dissoluta. *Con. d.* 30. *dub.* 3. *Sanch. Fill. Bon. l c. num.* 5.

Dicitur 6. *Votum*, scilicet simplex, siue castitatis, siue religionis, siue non nubendi. *v Sanc. l.* 7 *d.* 13. *Regin. l.* 31. *c.* 24. *nu.* 184. *Bon. l. c. n.* 7.

Dixi in responsione *potissimum*: quia præter supra dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, est clandestinitas: etsi enim valeat matrimonium clandestinè contractum, vbi Tridentinum non est receptum, non licet tamen sub mortali. Vbi autem Tridentinum est receptum saltem quoad punctum matrimonij, est irritum, de quo sequenti dubio.

Secundum, omissio benedictionis, quia sine hac etsi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium saltem primum, vt ex *C. Nostrates*, & *C. Sponsus q.* 5. docet *Bon. q.* 4. *p.* 6. *n.* 2. *Sanch. l.* 7. *d.* 82. *Sà, Henriq. Fill. &c.* qui tamen concedunt non esse mortale, intellige per se loquendo nam per accidens, ratione præcepti particularis scandali vel contemptus, (vt si omittant nihil faciendo, ac si esset res vana vel vile, ac puerile haberent ei se subijcere) docet *Perez d.* 43 *s.* 10.

num.

num. 4. posse esse mortale. Dixi, *primum*: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quod si autem alter coniugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltem nunquam fuerit benedictus, etsi iure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habeat, vt benedicantur, v. *Bon. l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, sine cuius licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absoluatur ab ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, si contrahatur matrimonium sine præuijs proclamationibus; sine quibus etsi valeat, non licet tamen sub mortali; vt habet communis, (quanquam *Sanch. l.* 3. *d.* 5. *num.* 7. & *Gasp. Hurt. d.* 5. *nu.* 59. putent, non esse mortale vnam omittere, quando certum est moraliter nullum subesse impedimentum. Sed contrarium docet *Perez d.* 42. *s.* 1. *num.* 7. ex *Con.* & *Pontio.*) nisi Episcopus, vel eius Vicarius dispenset, vt patet ex *Trid. sess.* 24. *c.* 1. quod circa eas præcipit sequentia. 1. Vt fiant in Ecclesia, inter Missarum solemnia. Possunt tamen etiam fieri in oratorio, vel iuxta Ecclesiam, alioue loco, confluente magno populo. 2. Vt fiant à proprio Parocho: vel alio Sacerdote de eius licentia. 3. Vt fiant in Parochia propria, & quidem vtriusque contrahentis, vt declarauit Congregatio. 4. Vt fiant tribus diebus festiuis, non immediatis, continuis tamen, id est, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo, interpolentur. *v. Bon q.* 6. *p.* 6. Vnde resolues.

1. Licet statim post vltimam proclamationem contrahere, etiam eadem die; non licet autem dif-

Digitized by Google

differre vltra 4. menſes, intra quos ſi non contrahant repetendas eſſe denuntiationes declarauit Congregatio in *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantum menſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, iubet repetere denunciationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

2. Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali qui nouit impedimentum, illico denunciare, quantumuis ſecretum eſſet, ad impedienda grauia mala, v. g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate prius eſſet monendus, vt à matrimonio deſiſteret. *Sanch. l.* 3. *d.* 13. *Fagund. p.* 2. *l.* 6. *c.* 5. *Henriq. Laym. lib.* 3. *t.* 13. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 8. *&c. commun.* contra *Pont. d.* 5. *q.* 6. qui negat teneri denunciare, ſi ſit occultum. Idemque tenet *Mart. Perez. d.* 43. *ſ.* 6. *n.* 1. *& ſeq.* ſed cum hac limitatione, ſi tantum audiuit, & neſcit, à quo, vel ſi pro foro interno ſit diſpenſatum, vel ſi metuat magnum ſcandalum aut periculum, vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bona fide.

3. Contrahens ipſe, legitimè interrogatus de impedimẽto occulto, tenetur illud fateri, vel ſe à matrimonio abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro cõſcientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, niſi Iudex aliunde habeat ſufficientem probationem. *Sanch. Sylu. Laym. l. c. num.* 10. *vid. Bon l. c. Perez d.* 43. *ſ.* 7. *nu.* 2.

4. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel eius Officialem, neque poteſt aſſiſtere. *Sanch. l.* 3. *d.* 15. *Mart. Perez d.* 43. *ſ.* 7. *n.* 6. *&c.* contra *Pontium*. Niſi tamen ex ſola confeſſione noſſet: tunc enim nullo modo poſſet

nega-

negare matrimonium, siue publicè, siue priuatim petenti, neque illum admonere officij extra confessionem, licet in confessione posset, ac deberet. Et tunc si quidem sine magno scandalo à matrimonio non possent desistere, nec vellent, suadere, vt contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi vt fratres (non autem quoad thorum) donec accedat dispensatio, & iterum contrahant. *Ita ex Beia, & Pontio l. 5. c. 35. Mart. Perez l. c.* qui addit, si id omnino nolint, persistantq; petere debere Parochum adsistere.

5. Potest Episcopus, vel eius Vicarius, non autem Decanus Ruralis dispensare, vel vt fiant proclamationes, vel vt fiant post contractum subitò factum coram Parocho, & testibus, ante consummationem, vel etiam vt planè omittantur, si iusta causa subsit, v. g. timor, ne alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor cõtrahentium senium, inconstantia, status disparitas, metus scandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. *Bon. l c.*

6. Etsi, quando per dispensationem contractum est matrimonium ante proclamationes postea faciendas, coniux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint: quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenent *Sot. Led. Texed.* cõtra *Sanc.* apud *Dia. p. 9. t. 8. R. 19.*

7. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per Epikeiam declarare, præceptum hoc hic & nunc non obligare, v.g. si moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem. *Bonac. l. c. ex Syl. Sanc. &c.*

DV-

DVBIVM II.

Quæ impedimenta dirimentia Matrimonium?

Resp. Præter defectum consensus de quo suprà c. 2. d. 1. sunt quæ sequent. versibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Aetas, affinis, si clandestinus, & impos,
Rapta ve sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc socianda vetant connubia facta retractent.

Dicitur 1. *Error*, scilicet personæ: qui dirimit iure naturæ, v. g. si Caio volenti ducere Annam, offerat se Maria: cum qua putans esse Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & consensum requisitum iure naturæ ad contractum.

Dixi *personæ*: quia error qualitatis, seu conditionis personæ, (excipio seruitutem) non irritat matrimonium, vt v. g. si putetur esse nobilis, virgo, diues, &c. quam quis vult ducere, nec sit talis: quia hic error non tollit consensum in personam, & materiam contractus. Aliud tamen esset si absolute nollet consentire in personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio, iuxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem personæ: vt si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus, Bon. q. 3. p. 2. ex Sanc. l. 7. d. 18. Con. d 31. Fill &c.

Dicitur 2. *Conditio*, scilicet seruilis, vt si homo liber ignoranter contrahat cum serua, vel seruus cum serua, nullum est matrimonium. Idq; secundum sententiam communiorem, iure tantum Ecclesiastico, fundato, tamen in iure naturali, cui est valde conforme. Ratio est, quia talis contractus aduersatur 1. Bono Sacramenti, cum

seruus

ſeruus inuito domino nequeat cohabitare coniugi. 2. Bono fidei coniugalis, cum non poſsit ſoluere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cum ſeruus omnia acquirat domino. Vbi tamen *Notandum*, non eſſe propriè ſeruos, qui ſunt coloni originarij, vel aſcititij, vulgò dicti *Leibeigene.v.Laym.l.5.t.10 p.4.c.2.*

Dicitur 3. *Votum*, ſcilicet ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbata, ſponte emiſſam.

Dico 1. *Sponte*: quia metus grauis irritat profeſſionem, vt v.ſupra *l.5.c.1.d.2.*

Dico 2. *Solemne*: quia votum ſimplex tantum impedit, non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis) *v.Laym.l.c.cap.3.*

Dicitur 4. *Cognatio*, quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, prouenies ex adoptione perfecta, (quà ſcilicet perſona extranea, aſſumitur in filium, vel nepotem, ita vt tranſeat in poteſtatem adoptantis eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, inter adoptantem, & adoptatum, eiuſque deſcendentes *Cap. Per adoptionem, 3. q.3. Cap. Diligere.30.q.3.v Bon q.3.p.5.§ 3.nnm.4 & 5.* Vide tamen *Laym.c.7. & Dian. p.9.t.6.R.54.* vbi cõtra communẽ ſententiam notet ex *Henriq. Leſſ. &c.* probabile eſſe, quod poſt *Trid.* tantum dirimat vſque ad gradum ſecundum incluſiuè ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ iure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione

tione Baptiſmi, & Confirmationis, dirimitque matrimonium, (vt habetur *c. de cognatione ſpirituali in 6.c. Veniens* : & conſtat ex *Trid. ſ.24. c.2.v.Bon.q.3.t.5. Sanch. l.7.d.34. Suar.3.par.q. 67.)* inter baptizantem, & baptizatum, & huius patrem & matrem ; item inter ſuſceptorem, & ſuſceptum, & huius patrem & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentium, dirimitq; matrimonium vſq; ad quartum gradum lineæ tranſuerſæ incluſiuè. Et quidem quoad primum fortaſſis iure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo iure Eccleſiaſtico. Vnde etiam Pontifex in his, ex iuſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes iure naturæ eſſe prohibitos.

Nata Soror Fratris, Prinigni *nata vtriuſque*,
Et Patrui *Coniux*, *Mater* Prinigna, *Nouerca*.
Vxoriſque Soror, Prinigni *nata vtriuſque*,
Atque Soror Patris, *coniugi lege vetantur*.
Summa Armill.v.matrim.n.29.

Porrò pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ,

SCHEMA Consanguinitatis

	IV. Abauus. Abauia.	
IV. Magnus Pro-patruus. M. Proamita.	III. Proauus. Proauia.	IV. M. Proauunculus. M. Promatertera.
III. M. Patruus. M. Amita.	II. Auus. Auia.	III. M. Auunculus M. Matertera.
II. Patruus. Amita.	I. PATER. MATER.	II. Auunculus. Matertera.
I. Frater.	Hypote.	I. Soror.
II. Filij, & Filiæ Fratris.	I. Filius, Filia.	II. Filij, & Filiæ Sororis.
III. Nepotes, & Neptes ex Fratre.	II. Nepos, Neptis.	III. Nepotes, & Neptes ex Sorore.
IV. Pronepotes, & Pronepres ex Fratre.	III. Pronepos. Proneptis.	IV. Pronepotes, & Proneptes ex Sorore.
	IV. Abnepos. Abneptis.	

Digitized by Google

Pri-

Pferde, so kann man sich leicht vorstellen, daß sie sich nicht lange halten können, sondern bald absterben, wie denn Columellen 1) selbst, Cassius Dionen 2) und Plinium 3) dergleichen Exempel bekannt sind. Wenn aber ein Pferd, das mit Gewalt zu Boden geworfen worden, sich wieder aufrichtet, so ist es ein Zeichen, daß es sich nicht viel daraus machen werde, und es wird auch nicht viel daran gelegen sein, ob es sich wieder niederlege oder nicht.

Die Ursache, warum die Pferde, wenn sie sich wälzen, sich nicht leicht verletzen, ist, weil sie sich nicht auf einmal, sondern nach und nach niederlegen, und also nicht so leicht fallen können, als wenn sie auf einmal niederfielen. Wenn sie sich aber wälzen, so ist es ein Zeichen, daß sie sich wohl befinden, und daß sie sich nicht viel daraus machen, ob sie sich wieder niederlegen oder nicht.

Die Ursache, warum die Pferde, wenn sie sich wälzen, sich nicht leicht verletzen, ist, weil sie sich nicht auf einmal, sondern nach und nach niederlegen, und also nicht so leicht fallen können, als wenn sie auf einmal niederfielen. Wenn sie sich aber wälzen, so ist es ein Zeichen, daß sie sich wohl befinden, und daß sie sich nicht viel daraus machen, ob sie sich wieder niederlegen oder nicht.

duo carnaliter se cognoscunt, viuente alterius coniuge, & vel matrimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fid ẽ de ineundo, post mortem coniugis. Sed in hoc casu requiritur, vt promissio sit acceptata, & vtrique sciat alterum esse coniugatum: si enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, si quod postea ineatur coniuge mortua. *Perez Con. d. 51. nu. 57. & 61. Sanch. l. 7. d. 7. num. 12. Fill. num. 256. v.* etiam *Bon. q. 3. p. 6. num. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198.* excusatq; ignorantia quæuis, etiam facti. *Sanch. M. Leo in praxi p. 2. f. 284.* Sufficit autem si adulter dubitet, vtrum tempore adulterij, & promissionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter coniux: quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur. *Nau. Sanc. l. 7. de matr. d. 79. Bardi d. 6. c. 11. §. 8.*

Tertium est raptus, per quem persona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi causa. *S. Thom. Molin. t. 3. d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, secundum *Trid.* quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi libere consentiat. Vnde libertati restitutam ducere potest. Probabile tamen est Tridentini decreto tantum comprehendi raptum, qui fit causa matrimonij. *Sanch. d. 13. v. Laym.*

Dicitur *6. Disparitas*; cultus, siue religionis: qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque iure tantum Ecclesiastico non scripto. *Bon. q. 5. p. 7. ex Con. &c.* Inter baptizatos verò non dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etsi illicita, sunt tamen valida *v. supra l. 2. t. 1. c. 4. dub. 3.*

Dicitur *7. Vis*, siue violentia, & grauis me-

tus iniustè incussus ad matrimonium extorquendum; irritatque in vtroque foro. Et quidem iure naturæ, si à contrahente; positiuo autem, si à tertio sit incussus.

Addo *grauis*, qualis scilicet cadit in virum constantem, v. g. mortis perpetui carceris amissionis bonorum, iniustæ excommunicationis enormis indignationis patris valdè austeri. Quando verò metus est leuis contractus censetur spontaneus; idque ad cauendas lites, etiam in matrimonialibus, vt Sacramento consulatur *Rebel. Sanch. Pont. &c. commun.* cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 230.* & *t. 5. R. 117.* quamuis *Nauar. Gabr. & Couar.* id negent, si metus ita extorserit consensum, vt absque eo non fuisset. Addidi 2. *iniustè*; quia si iustè sit incussus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quam ab ipsomet, qui causam dedit; vt si v. g. deprehenso in crimine cum filia mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam grauissimo, vndecunq; & quandocunq: inculso, dummodo non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quam elegitur medium euadendi periculum & matrimonium est simpliciter voluntarium. Vnde resoluitur valere matrimonium in sequentibus casibus. *v. Bon. q. 3 p. 8.*

1. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis, in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. *Bon. l. c.*

2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi ducta vxore, eam ducat. *Bon. l. c. num. 19.*

3. Si in carcerem coniectus, spe euadendi,

contrahat cum filia lictoris. *Sanch. l. 4. d. 12. n. 10. Con d. 28 dub. 1. c. 3.*

4. Si ad mortem damnatus, vt euadat, ducat meretricem, aut aliam. *Con. nu. 10. Fill. c. 4. q. 1.*

5. Si princeps obsessus offerat filiam in matrimoniũ obsidenti, vt liberetur obsidione. *Ibid.*

6. Si raptor vel deflorator virginis, metu mortis offerat se iudici ad eam ducendam. *Bon. nu 22. ex Regin Henriq. &c.*

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, alias illi mederi nolentis *Rebel. Sanch. d. 12. Con. Fill. nu. 103. &c.* etsi alij quidam negent.

8. Etsi metus grauis incussus fuerit tantum ad contrahendum matrimonium in genere contractum tamen nullum esse docet *Sanch. Salas, Palaus, Pont. &c.* cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 33.* contra *Azor. & alios 4.*

9. Quando matrimonium ex graui metu contractum fuit, non teneri (in foro conscientiæ) per se loquendo, illud perficere, posseque altero inuito resilere, etiam eum qui liber à metu fuit, etiam si ab ipso, seu eius culpa illatus fuerit, docet *Sanch. Villal. Hurtad. & Ochag.* cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 229. & p. 9. t. 8. R. 27.* contra *Con. & Pont.*

Dicitur 8. *Ordo*, scilicet sacer siue Maior, quem qui non coactus suscepit, inualidè matrimonium contrahit, vt v. supra *de Sacramento Ordinis, & hic impedimento tertio.*

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod quamdiu quis ligatus est coniugi adhuc viuenti: inualidè contrahit cum alio; quanquam licitè, sine peccato, si moraliter sit certus de morte coniugis, qui si postea compareat, tenetur ad eundem redi-

redire, dimisso posteriore. *v. Bon p.* 10.

Dicitur 10. *Honestas*, hoc est, iustitia publicæ honestatis ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum, & iure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimoniũ inter sponsum & consanguineos sponsæ, vsque ad 4. gradum, orituque ex sponsalibus quibuscunque, etiam inualidis (præterquam ex defectu consensus) iure vero nouo Tridentini, non oritur, si sponsalia, sint inualida: & irritat tantum vsq; ad primum gradum, si ex sponsalibus; ad quartum verò, si ex matrimonium rato sequatur. *v. Bon. p.* 11. *Sanch. l.* 7. *d.* 68. *Fill. t.* 10. *p.* 2. *cap.* 6. Notat enim *Dian.* non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p.* 3. *t.* 4. *R.* 222. ex *Pont. & alijs* 5. contra *Sanch.* vti neque ex conditionatis donec conditio sit impleta *p.* 9. *t.* 6. *R.* 25. ex *Opaton.* Oriri tamen ex matrimonio inualido, nisi sit tale ob defectum consensus *p.* 9. *t.* 6. *R.* 50. ex declaratione Pij V. atque adeo etiam ex clandestino *Ibid. R.* 53. ex *Pontio Palao*, *Hurt. Perez, &c.* contra *Sanch. & Prap.*

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonij, iure Ecclesiastico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus: nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est adsit, & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus iudicare prudentum est. *Laym. cap.* 12. *n.* 1. *Cap. de illis, &c. vlt. eodem tit.*

Dicitur 12. *Affinis*. Est autem affinitas, propinquitas personarum, nata ex copula carnali, siue licita, siue illicita. Vtraque iure saltem Ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa vsque

ad 4. gradum inclusiuè, hæc vero iure nouo, vsque ad secundum tantum. Et quidem si antecedat matrimonium: nam si superueniat, v.g. si Titius cognoscat vxoris suæ cognatam in secũdo gradu, non dirimit, licet is qui peccauit, non possit petere debitum, sed tantum reddere. Porrò gradus, & lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ita vt qui est vxoris consanguineus in primo gradu, siue rectæ, siue transuersæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel transuersæ. Deniq; omnis affinitas, quæ oritur ex affinitate, sublata est per *Concilium Lateranense v. Laym. & Bonac. p. 12.* Vnde resolues.

1. Is qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ cum neutra potest validè contrahere, citra dispensationem; imò nec cum earum consobrina, vel matertera.

2. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam in primo gradu, v.g. duo fratres possunt ducere duas sorores; imò pater, & filius possunt ducere matrem, & filiam. *Laym. Bon. l. c.*

3. Titius potest successiuè ducere Titiam & Bertam, quæ fuerunt vxores Caij, & Sempronij fratrum.

4. Titius, qui duxerat sororem Caij, potest post mortem Caij, eiusque sororis ducere Bertam vxorem Caij.

Dicitur 13. *Si clandestinus*: quia *Trid.* irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quam coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius vel ordinarij licẽtia, & duobus ad minimũ testibus: vultque grauiter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. *Vnde resolues.*

1. Per

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam iurisdictionem in contrahentes, vtpotè qui domicilium, & habitationem habeant in eius Parochia: item Episcopus, vel eius Vicarius in sua diœcesi, vti & Papa: item Capitulum sede vacante; Cardinales in Ecclesijs sui tituli; legati in sua prouincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, vt à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit si habeat titulum saltem coloratum: ita vt communi errore habeatur Parochus, nec sit intrusus absq; omni titulo. *v. Bon. q. 2. p. 8.*

2. Parochus, vel quiuis habens iurisdictionem ordinariam, potest alium sibi substituere; non tamen nisi Sacerdotem.

3. Cum ad testes requisitos non addatur, debere esse omni exceptione maiores, sufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes vsum sufficientem rationis, parentes, domestici, ac serui.

4. Si duo sint Parochi eiusdem Parochiæ, potest vteruis assumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum quæ partim pertinet ad vnam Parochiam, partim ad alteram potest alterutrum accersere; quia vterq; est proprius Parochus. *Lay. Bon. l. c.*

5. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cuius Parochia matrimonium celebratur: sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, vt declarauit *Congregatio Cardinalium* apud *Rebel. & Bonac. q. 1. p. 8.* etiam extra suam Parochiam, vel diœcesin, quia hic actus non est iurisdictionis contentiosæ. Non tamen licebit tunc nuptijs benedicere, sine alterius licentia. *Sanch. l. 3 d. 19.*

6. Is

6. Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præſenti; quia non ſufficit ratihabitatio de futuro, qua quis putet alterum poſtea tantum habiturum. *Sanch d.35. Reg. Con.* apud *Bon. l. c. nu.* 11. licet ipſe neget tacitam ſufficere.

7. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque, vt *Laym. cap.* 4. *num.* 3. docet ex *Sanch.* etſi alteruter tantum ſit vagus.) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, vt monet *Trid.* an ſcilicet alibi ſint coniuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi; ſine qua licet valide aſſiſtat grauiter tamen peccat. Ita *Laym. t.* 4. *l.* 3. ex *Sanch. d.* 19 *&* *d.* 25. *n.* 14.

8. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs qui alicuius habitationem fingunt pro maiore parte anni, aut eò venerunt animo manendi ſaltem maiore anni parte, licet poſtea contingat caſu ſubito, recedere; v. g. famuli, ancillæ, ſtudioſi. *Bon. c.* 1. *p.* 8. *nu.* 1. *Sanch. l.* 3. *d.* 23. *n.* 11. Ratio eſt, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale, & Paſtor illius loci, eſt proprius illorum.

9. Parochus, & teſtes ſic debent eſſe præſentes, vt aduertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, vt ipſi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractus, ſi voces contrahentium nouerint, *Sanch. Fill. Pont. & alij* 5. cum *Dian. p.* 8. *t.* 7. *R.* 68. contra *Barboſ.* Nec refert, etiamſi per metum, vim dolum, aut iniuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant: aut

licet

licet prohibiti sint ab Ordinario, ne intersint. *Bon. l. c. ex declar. Card. Con. Fill. Sanch. ll. cc. &c.*

10. Parochus tenetur vtrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dian. p. 3. t. 4. R. 294.* sed de mutuo consensu *Trid. sess. 24. c. 1.* Eius tamen omissio, quando de vtriusque libero consensu constat, venialis tantum est *Sanch. Con. Dian. l. c.* Similiter mortale non esse, etsi intellecto consensu non dicat *Ego vos coniugo: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sanctus.* docet *Sanch Con. Vill. Gutier. Dian p 3. t. 4 R. 256.* contra *Rebell. &c.*

Vrbanus VIII. die 14. *Augusti* 1627. *declarauit esse nullum matrimonium eorum, qui cum sint Incolæ loci, in quo est promulgatum Tridentinum solo animo contrahendi matrimonium sine* Parocho *& testibus se transferunt ad locum vbi Concil. non fuit promulgatum, habitationem non mutantes.*

Incolas tam masculos, quam fœminas loci in quo Concil. Tridentinum in puncto matrimonij est promulgatum rerinentes idem domicilium, inualidè in isto loco matrimonium sine Parocho *& testibus contrahere; Et item si eò prædicti Incolæ tam masculi, quam fœminæ solo animo sine* Parocho, *& testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes: Quod si ijdem Incolæ tam masculi, quam fœminæ eo transferant habitationem illo solo animo, vt absq; Parocho & testibus, contrahant; si domicilium verò transferatur matrimonium esse validum, declarauit idem* Pontif. *dicta die.*

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ si perpetua sit, & matrimonium antecedat, irritat illud iure naturæ; vel omne, & respectu cuiuscunque, si sit absoluta; vel certum tantum, si sit re-

restricta seu respectiua. Idque siue orta sit ab intrinseco, & vitio naturæ: siue ab extrinseco, opere hominis vel diaboli; siue cognita alteri fuerit, siue non; siue sit ex parte vtriusque contrahentis, siue alterius tantum. Ratio est, quia matrimoniũ consistit in mutua traditione corporum, physicè aptorum ad generationem, siue in traditione potestatis corporis ad copulam coniugalem: hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro esse censetur, quando est Eunuchus, vel saltem non potest seminare intra naturale vas fœminæ, in fœmina vero, quando vel seminare non potest, (si verum est semen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non potest virum pati aut eius semen recipere.

Dixi 1. *Si sit perpetua*: qualis est, quæ nulla arte potest tolli. In dubio autem perpetuitatis concedit à iure triennium, & experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat*: nam si subsequatur matrimonium non irritat illud, etsi vsum ita impediat, vt soli contactus, & oscula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia est certa: nam si dubia sit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis est spes seminandi intra vas *Laym. l. 5. t. 10. p. 4. cap. 12.* ex *Sanch. Nau Henr.* Vide resolues.

1. Inualidè contrahunt euirati, seu Eunuchi, quando carent vtroq; teste: quia non emittunt verum semen aptum generationi. Nec refert, quod instar senum sterilium satisfaciant concupiscentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam natura sua aptam generationi, ob defectum seminis, quod senes tamen emittunt, etsi

semen

ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum, *Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 3. &c.*

2. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atq; adeo ſunt capaces omnis iuris, & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licet ſit præcipuus non tamen vnicus nec immediatus finis matrimonij. *Bon. q. 3. p. 13.* ex *Henriq. Con. Fill. &c.* Eadem eſt ratio de ijs quæ non edunt fætum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ *Bon. &c. ll cc.* 2. Hermaphroditi, quia verè ſunt potentes ad vſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus, emineat ſecundum illum tantum valebit, ſi vterq; ſit par, optio illis datur, vt vtrolibet vtantur, ita tamen vt quem ſemel elegerint, ſemper retineant, *Sanch. l. 10. d. 105. Bon. l. c.* ex *Henriq. Sanch. Con. Fill. &c.* Is qui paulò poſt eſt moriturus, in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, vt concubinas ducant, *Laym l. c.* ex *Sanch. d. 105. n. 3. Conin. &c.*

3. Impuberes ſi vtantur ratione, non iure naturæ ſed Eccleſiaſtico tantum, inualidè contrahunt; quia impotentia illorum eſt tantum temporalis, v. ſupra *hoc dub. imped. 3.*

Quares. Quid cenſendum de matrimonijs, quæ contrahuntur in partibus hæreticis.

Reſp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* reſoluit ſequentia. 1. Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia; v.g. in Saxonia, & Anglia valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij

fuit obseruatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam præscriptam seruare. Vnde consequentet ipsorum matrimonia absque forma Concilij, quamuis coram Ministro hæretico; vel Magistro contracta, videntur esse nulla *Laym.* tamen *l. 5. t. 10. p. 2. cap. 4.* putat eam non esse mentem summorum Pontificum, propter grauissima incommoda inde subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obseruatum, proprio Parocho, & Episcopo careat, nullusq; istic sit, qui vices Episcopi, vel Parochi suppleat matrimonium valere absque præsentia Parochi; seruata tamen, in quibus potest, forma Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Idem est, si Parochus, & Episcopus metu hæreticorum lateat, ita vt verè ignoretur vbi sit, vel eorum metu absit à diœcesi, & ad neutrum sit tutus accessus.

Dicitur 15. *Raptàve sit*, de quo v. supra *in impedimento criminis*.

DVBIVM III.

Quomodo matrimonium inualidum sit reualidandum?

Resp. 1. Si fuit inualidum propter consensum fictum, vel metu extortum, siue ex vna, siue ex vtraque parte potest reualidari per quodcunq; signum veri & noui consensus: quia si altera tantum pars fictè contraxit, consensus vnius partis habitualiter permansit: ergo accedente alterius consensus reualidatur. *Sanch. l. 2. d. 32. nu. 9. Con. d. 34. dub. 10. num. 89. Nauar. Fill. Bon, &c.* Vnde resolues.

1. Si metus, vel defectus consensus fuerit alterius

terius tantum partis curandum est, vt ea saltem nouum & liberum consensum eliciat, & externis signis prodat; alteri autem parti non opus est declarari, præstari nouum consensum ad valorem matrimonij. *Sanch. l. c. num.* 10. *Con. Bon. p. 9. v. Maratium d. 7. s.* 15. *nu.* 4.

2. Si vterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, vt vterque consensum reuocet, & verbis exprimat. Quia cum vtriusque consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est reuocare, & declarare, ac si factum nunquam fuisset. *Marat. l. c. nu.* 3.

Resp. 2. Si inualidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, v. g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur nouus vtriusq; consensus, signo externo expressus: & quidem, vt probabilius docet *Sanch. l. 2. d.* 36. absolutus & independens ab antiquo. Ratio est, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam. *Vnde resolues.*

1. Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suauiter inducenda est ad nouum consensum absolutè præstandum, dicendo v. g. *Si mihi non nupsisses nonne modo nuberes?* vel *Angor scrupuli de matrimonij nostri valore, ideoq; renouemus consensum.* Quod si fiat sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet *Quint. in appen. t. 7. d. vl.* Quod si autem periculum sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & scandala, graueſq; molestiæ timeantur, licebit vti sententia contraria, quæ docet sufficere; vt sola pars impedimenti conscia consensum renouet, &

alteri declararet, *Sanch.l 2.d.26 & l.8.d.34.n.61. Leſſ. lib.2.cap.17.Con.d. 24 dub.10. & Fill. num. 29.&c. Dian.p.4.t.4.R.49.*

Reſp.3. Vt matrimonium inualidum, quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, reualidetur, non opus eſt denuo coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecus ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validum, non autem poſterius. *Nauar.Sanch.l.2.d.37. Con.d. 24.du.4.Regin.l.1.nu.183.Fill.nu.93.*

DVBIVM IV.

A quo, & ob quam cauſam; poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij.

Reſp.1. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis iure naturæ, vel diuino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in ijs vero, quæ iure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris eſt, quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *niſi ex ſpeciali*, quia ſic Pontifex (nõ tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſoluere, ex iuſta cauſa. *Sanch.Leſſ.Prop.q.5.d.8.Dian p.8.t.1.R.52. & 93.* Ratio poſterioris eſt, quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. *Vnde roſolues.*

1. Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium iam contractum, non poteſt ordinario iure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis; quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis. 2. Vt ſit occultus, id eſt, non ſit notorius, ſeu diuulgatus, 3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bona fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita commun. *Sanch.Con.Mart.*

Perez

Perez d. 4. s. 7. Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare *Dian. p. 9. t. 7. R. 40* ex *Prap. Perez, &c.* In impedimentis vero dirimentibus matrimonij nondum contracti videtur nunquam posse, imo nec legatus à latere, nisi ex speciali facultate *Laym. l. 5. t. 10. p. 4. cap. 6. & l. 1. t. 4. cap. 22. Bon. q. 3. p. 15. &c.* contra quos *Dia. p. 8. t. 3. R. 280.* cum *Prap. Villalub. & Escob. de leg. ex c. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maximè vrgente, si omnibus rentatis iudicetur necessarium esse ad vitandam grauem infamiam, vel graue scandalum cui aliter occurri non posset, idque ex tacita Papæ licentia.

Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare vniuersaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa quæ iure naturali & diuino impediunt, vt votum castitatis absolutum, & perfectum. (*Bon. R. 3. p. 15.* ex *Nau. Sanch. &c.*) & sponsalia priora, vt habet *Tanner. d. 8. q. 4. dub. 2. num. 30.* ex *Sanch. l. 17. num. 8.* Idem habet *Fill. t. 10. p. 2. cap. 10. num. 306. Laym. l. 5. cap. 10 p. 4. cap. 15. nu. 2.* sub finem. Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ matrimonio superueniunt, & impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bonac. l. c.* ex *Sanch. l. 8. d. 12. num. 16. Filliuc. l. c.* excipit incestum commissum (matrimonio consummato,) cum consanguineis vxoris, in iis qui non sunt iuuenes.

Resp. 3. Possunt etiam Confessarij regulariter approbati, de licentia tamen suorum Prouincialium; dispensare ad petendum debitum coniugale, propter cognationem consanguinei

coniu-

coniugis in ſecundo gradu, vt *Rodriq. q. regularium tom. 1. q. 63. art. 1.* nullo modo tamen in impedimento ipſo. *vid. Mart. Perez d. 44. ſ. 7. num. 13.* Dixi *Prouincialium*; quia quod *Molfeſ. Leon. &c.* volunt, Confeſsarios Societatis IESV habere omnes hanc facultatem immediate à P. Generali, id refutat *Dian. p. 3 t. 2. R. 14.*

Reſp. 4. Vt licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur iuſta cauſa: qualis ſecundum *Fill. c. 8.* eſt v. g. Extinctio magnæ litis, vel odij inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3. Inæqualitas matrimonij, niſi conſanguineis vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſeruatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem. Plures *vid.* apud *Sanch. d. 19. Con. d. 53. Hurt. 26. Mart. Perez d. 44. ſ. 5.* vbi notat, 1. Quanto gradus conſanguinitatis vel affinitatis eſt propinquior, tanto requiri cauſam grauiorem. 2. Sæpè plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent *vid.* etiam *Dian. p. 8 t. 3 R. 93.*

Reſp. 5. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certa perſona, & adhibita diligentia ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. *Sanch. Sancius, Franc. Lugo, Bardi d. 6. c. 11. p. 7. §. 11.* contra *Laym. & Palaum.*

LIBER

LIBER SEPTIMVS.

DE CENSVRIS ECCLESIASTICIS, & Irregularitatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Censuris in genere.

DVBIVM 1.

Quid sit Censura Ecclesiastica?

RESp. Est pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquẽti, ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticam auferitur vsus quorundam bonorum spiritualium. *Lay. l. 1. t. 5. p. 1. c. 1.* Vndè resolues.

1. Per censuram non priuatur homo bonis merè internis, v.g. charactere, potestate ordinis, nec bonis proprijs, ac priuatis, v.g. fide, charitate, gratia, sed quibusdam externis, & publicis, siue actionibus, quæ habent spiritualem aliquem effectum, vel commodum, vt sunt sacrificium, Officium diuinum, beneficium, administratio, & susceptio Sacramentorum, indulgentia, publicæ Ecclesiæ suffragia: quia hæc, & non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ. Vndè si interdum priuetur bono aliquo temporali, v.g. conuictu humano per excommunicationem, id tantùm fit secundariò.

2. Exilium, carcer, seruitus, priuatio beneficij, nisi adiunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depositio est censura, quia etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

4. Nec cessatio à diuinis: quia non imponitur

per

per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam iniuriam Ecclesiæ factam.

5. Nec irregularitas, siue sit ex defectu, quia hæc non est pœnalis, sed tantùm impedimentum Canonicum: siue sit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitiuæ, & ex se perpetuæ. Vndè nec tollitur per absolutionem, sicut censura: sed per dispensationem, *Bon.d.1.q.1.p.1.*

6. Quando in Iubilæis, vel priuilegijs, datur potestas absoluendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi expressè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex Censura?

Resp. Diuiditur. 1. Essentialiter in Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ est à iure & fertur per Canones, constitutiones, vel statuta Ecclesiastica, stabili, ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à Iudice, vel Prælato, per modum mandati, vel sententiæ iudiciariæ. Estque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas; vel generalis, quæ nulla singularis facti, aut personæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ est sententiæ latæ, quam scilicet ius, aut Iudex statuit ipso facto, (quò quis v.g. contra legem facit) sine alia sententia incurrendam, & eam, quæ est ferendæ, quam ius, aut Iudex non vult ipso facto incurri, sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis, consideranda sunt verba, quibus censura fertur: quæ si includant alterius actionem, seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ: latæ verò, si non includant. Si verò ambigua

gua ſint, teneri poteſt *regula* 49. *iuris in* 6. quod in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vndè reſolues.*

1. Eſt cenſura latæ ſententiæ. 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v. g. excommunicauimus, excommunicatus eſt, fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus, aut iubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. 2. Si addatur particula, ipſo iure, ipſo facto, vel ſine alia ſententia. 3. Si verba ſint imperatiui modi, v.g. incidat in excommunicationem, manet interdictus, &c. Ratio, quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem vt plurimum: 1. Si verba ſint futuri temporis, v.g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v.g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c, niſi tamen ex adiunctis aliud colligatur.

DVBIVM III.

Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?

Reſp. 1. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus, habens in foro externo ſeu contentioſo, iuriſdictionem, ſiue ordinariam, ſiue delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officij, vel alterius iuris poteſtque delegari Clerico, Clericatus priuilegij gaudenti (vt *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *nu.* 1. ex *C. Cum Eccleſiarum* S. *Thom. &c.* docent,) habet. 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Prouinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum.

4. Con-

4. Congregationes religionum, Concilia prouincialia Episcoporum, Capitula prouincialia quorundam religiosorum, & denique. 5. Quidam alij ex concessione, vt multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus aut committitur ab ordinariam habente, cuius morte expirat: nec delegatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem huius commissionem, vt si sit delegatus Papæ. *Vnde resolues.*

1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram. 1. Parochi. 2. Laici, quia non sunt capaces iurisdictionis Ecclesiasticæ; vti & religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licèt sint Priorissæ, vel Abbatissæ: quia non sunt capaces iurisdictionis, seu potestatis clauium. Quando verò in iure dicuntur posse subiectos sibi Clericos suspendere ab officio vel beneficio, suspensio non accipitur proprie pro censura, cuius violator irregularitatem incurrit, sed latè, & impropriè, pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subiecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit subtrahens ei redditus interea, *v. Bonac. l. c. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 3. nu. 3.*

Resp. 2. In omnes, & solos subditos alicui superiore Ecclesiasticos, potest ferri censura; quia subiectio & iurisdictio sunt correllatiua. *Laym l. c.* Vnde resolues.

1. Non baptizati non incurrunt censuras, licet sint cathecumeni: nec mortui: quia non subsunt iurisdictioni Ecclesiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excommunicati; non enim de nouo ligantur, sed excommunicatio prior tantum declaratur, ac viuis prohibetur,

tur, ne cum ijs agant, orando pro illis, sepeliendo &c. Similiter dicuntur absolui ab excommunicatione, quando sepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym.l.c.*

2. Aduenæ & peregrini breui tempore alicubi commorantes non ligantur censuris locorum, generali sententia aut statuto decreti; quia non sunt subditi. *Laym. l. c.nu.5.*

3. Etsi subditi extra suam diœcesin (vel in loco diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant censuram; superior tamen saltem regularis, potest suos subditos, vbicunque existant, per particularem sententiam censuris innodare, *v.Laym.l.c.*

4. Hæretici, Apostatæ, & Schismatici possunt affici censuris: quia per baptismum sunt subiecti Ecclesiæ, *v.Laym.l.c.*

5. Solus Papa non potest incurrere censuram; quia nulli est subiectum. *Bon.l.c.*

DVBIVM IV.

Ob quam causam possit ferri censura?

Resp. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, & coniunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v.g. Prælati vel communitatis, (non tamen hominis priuati) alias requiritur proprium. *Bon.p.3.* Vnde resolues.

1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon. d. 1. q.1.p.4. Laym. c.4.nu.3.* ex *S.Thom. Suar. &c.*

2. Etsi ob peccatum veniale interdum fieri possit leuis suspensio, vel leue interdictum; excommunicatio tamen maior, suspensio grauis, & interdictum personale speciale, (quicquid sit de generali) non potest ferri, nisi ob culpam mor-

mortalem: quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ. Imò cum sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quouis mortali, sed pro quibusdam tantum, ne censuræ contemnantur, vt monet *Trid.*

3. Actus peccati ob quem censura fertur, debet esse mortalis, non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leuiter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset, vti nec, qui interius tantum est lapsus in hæresim, quam exterius non significauit; quia Ecclesia tantum iudicat de externis. *Bon. l. c.*

4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus, & consummatus, nisi expresse aliud sonent verba legis, quia pœnæ, & odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit fauens, mandans, consulens, iuuans nec vulnerans læthaliter, nisi mors sequatur. Item quando excommunicatur mandans, consulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, sub intellige efficaciter seu effectu secuto: quia sine eo mandatū, consilium, & suffragium, non est completum, & perfectum in genere homicidij furti &c. Alij tamen attendendum esse putant, vtrum in mandantes, consulentes, &c. principaliter, & per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè tantum: & dicunt in priore casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus; non item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior. *Bon. l. c.*

5. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam à graui censura, v.g. materiæ paruitas, impotentia legem implendi defectus aduer-

tem-

tentiæ,& deliberationis, ignorantia inuincibilis siue ea sit facti, vt v.g. si nescias, quem percutis esse Clericum; siue iuris, vt si scias esse Clericum,atque mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussionem illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio, quia non est contumax.

Dixi, *inuincibilis*: quia ignorantia culpabilis & crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit scienter, consulto, qui præsumpserit ausu temerario violare, (quæ verba, vtpote in re odiosa, accipienda sunt stricte) talis autem non potest dici temerariè præsumere, nisi ignorantia esset affectata, formalem dolum includens, *Escob. t. 4. c. 6. nu. 37. Sanch. de mat. t. 3. l. 9. d. 32. nu. 31.*

6. Non incurritur censura, ob peccatum soli naturali, vel diuino iuri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat in futurum, ratione scandali, vel restitutionis nõ factæ, vel perseuerantiæ in peccato post monitionem, quia abest contumacia. Nec refert, quod quis ob peccatum præteritum, vel etiam sine peccato, (modo iusta causa subsit, possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communione, &c. vt subinde fit in religionibus: & in iure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè, quia non est censura propriè dicta, cuius violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantum pœna, *Fill. tr. 11. c. 6. num. 186.*

7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex graui metu, licet quandoque non

excusetur à graui culpa; quia non censetur contumax. *Laym l.*1.*t.*5.*p.*1.*c.*5. *nu.*9. *Bon. d.* 1. *q.* 2. *p.*3.*nu.*2.ex *Suar.Con.&c.*

8. Censura inualida est ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, si scilicet careat iurisdictione, vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua *v.Layman.*

Secundò, si substantialis ordo iudicij præteratur, vt si reus non citetur; nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio, quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa. Quod tamen intellige de censura ab homine lata per sententiam particularem: quia quæ fertur à iure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, respectu tamen actus futuri, non eget alia monitione; cum lex aut sententia à se ipsa satis moneat. Idem est de sententia non illatiua censuræ, sed declaratoria tantùm: quia absque alia monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse euidenter constat. Porrò vt censura sit licita, requiritur 1. vt dicta monitio sit Canonica, id est, trina, iuxta Canones; etsi aliquando ex iusta causa sufficiat vna tribus æquiualens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus. 2. vt ex scripto recitetur. 3. vt causa censuræ exprimatur. 4. vt reo petenti exemplum scripturæ, intra mensem tradatur; alioqui Iudex ipse suspenditur à diuinis officijs. *Fill t.*11.*c.*4.

Tertiò, ob defectum iustæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter. 1. Si nec à parte rei, nec secundùm allegationes fori externi, subsistat; 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem,

non

non tamen in ordine ad iudicium : quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo conuincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi iuridicè probetur, ideòque titulum, seu causam præsumptam habeat Iudex. In quo casu, etsi sententia à parte rei sit iniusta, ideòq; probabilius censura non licet in foro conscientiæ ; in foro tamen externo seruari debet propter scandalum. *v. Lay. p.* 1. *c.* 6.

DVBIVM V.

Qui possint absoluere à Censuris?

Resp. 1. A censura lata per sententiam particularem, ordinariè is tantùm potest absoluere, qui eam tulit, vel eius superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ lata est à iure communi, vel ab homine per sententiam generalem si non sit reseruata, potest absoluere quiuis, qui censuratum potest absoluere à mortalibus: si verò sit reseruata, ordinariè, & per se, potest tantùm vel relaxari ab authore legis, vel eius successore, vel delegato.

Dixi 1. Ordinariè: quia in articulo mortis quiuis Sacerdos absoluere potest à quauis cẽsura.

Dixi 2. Per se: quia per accidens, & ex priuilegio, possunt etiam alij. *Lay. l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 7.

Resp. 2. Episcopi, secundùm *Trid s.* 24. *c.* 6. possunt 1. absoluere in foro conscientiæ, per se, vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reseruatis, excepta hæresi, à qua per se ipsos tantùm absoluere possunt, (quantum est ex vi huius decreti.) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit absolutus. *Bon. d.* 1.

q.3.p.1.n.15.& p.2.n.1 ex declarat.Card.&c.2.Possunt etiam sæpè absoluere à censura Papæ reseruata, propter impedimentum eius qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum pauperiem, Pontifex non potest adiri. Bon. l.c.ex Nau.Sanch.Auila, Con.&c.

Regula, Mors. Sexus, Hostis, Puer, Officialis,
Delicioſus, Inops, Aeger, Senex, atque Sodalis.
Ianitor, Astrictus, Dubius causa leuis ictus,
Debilis; absolui sine Summo Antistite possunt.
Summ.Armill.v.Excomin.n.11.

Resp.3.Multi Religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis priuilegijs, (in foro tamen interno tantùm) à varijs censuris absoluere. *v. Dian.p.9.t.4.R.63.* Quare à superioribus suis illa priuilegia petant, cum ad confessiones audiendas exponentur, & circa ea sequentes regulas sequantur.

Prima. Qui habet potestatem absoluendi à censuris reseruatis Episcopo, non potest vi illius absoluere à reseruatis Papæ.

Secunda. Qui habet potestatem absoluendi à reseruatis Papæ, non censetur posse absoluere à censuris Bullæ Cœnæ: eo quod hæ censeantur maiores, nec comprehendi in concessione generali. *Dian p.5.t.12.R.34.* ex *Suar.&c.* contra *Bossium*.

Tertia. Qui habet potestatem absoluendi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusuis Papalibus, & Episcopalibus à iure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alij probabilius affirmant, præsertim pro regionibus septentrionalibus, pro quibus alioqui concessio per magnam partem esset inutilis,

Quar-

Quarta. Possunt Regulares per sua priuilegia, sicut ab alijs, censuris Papæ reseruatis, ita etiam absoluere duello certantes (idem de similibus casibus) post constitutionem *Clemen. VIII.* sicuti poterant ante eam, præterquam in Italia extra Vrbem: idque ex declaratione ipsiusmet *Clementis* apud *Comitolum lib. 6. mor. Reg. l. 21. nu. 83. Fill. tom. 1. t. 15. c. 5. Laym. lib. 3. c. 3. p. 3. c. 5.*

Vide supra propositionem damnatam fol. 173.

Resp. 4. Ampla etiam solet dari potestas à censuris absoluendi in Iubilæis: in quibus diligenter considerandum: quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur potestas absoluendi à casibus reseruatis Papæ, etiam conceditur potestas absoluendi à censuris Papæ reseruatis: quia is non solet reseruare casus, nisi ratione censuræ adiunctæ. Porrò absolutio data confitenti bona fide in Iubilæo, cum intentione lucrandi illud; etsi postea, vel sua negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur est valida tollitq; censuram. Secus si ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, & tam peccata reseruata quam censuram de nouo debere tolli ab eo qui potest extra Iubilæum.

DVBIVM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

Resp. Id statuendum esse ex natura tum censuræ, tum cuiusuis absolutionis. Ex qua circa absoluendi modum resolues.

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus apertè significetur absolutio impendi. In foro tamen externo communiter seruanda est forma cuiusque Episco-

patus. In foro autem conscientiæ hæc ferre e in vsu : *Ego te absoluo à vinculo*, v.g. *excommunicationis, suspensionis, &c. quam incurristi propter* NN. (*talem causam*) & (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium, aut* (si sit suspensus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c.* In publica autem ac solemni absolutione permittitur Psalmus Miserere, & ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leuiter percutiuntur (nisi ex iusta causa talis cæremonia videatur, omittenda, præsertim in fœminis) tum adiectis precibus absoluitur & in Ecclesiam introducitur. Idem non modus fere seruatur in absolutione mortuorum, nisi quod sepulcrum virga percutiatur, *v Rituale Romanum*

2. Absolui à censura potest absens, imò & inuitus; etsi hoc communiter non liceat, ne censura contemnatur. Ratio, quia sicut pœna in absentem & inuitum potest statui, sic & auferri. *Tur. Dian. p. 5. t. 9. R. 10.*

3. Is qui pluribus censuris est astrictus, potest absolui ab vna, relictis alijs : quia inter eas non est necessaria connexio. Vnde si dicatur, *Absoluo te ab omni vinculo, &c.* valet pro omnibus: ideoque si sic absolutus in Iubilæo fortè omisisset inuincibiliter peccatum habens annexam censuram, id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato per quemuis approbatum absolui, cum non sit amplius reseruatum, eo quod censura, ratione cuius tantum erat reseruatum, sit sublata.

4. Absolutio vi, aut metu graui, iniustè incusso extorta, non valet, imo nouam excommunicationem incurrit, qui metum incussit.

5. Ab-

Digitized by Google

5. Absolutio data ab ordinario, non præstita satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est; imò etiam data à delegato, modo non delegetur cum conditione satisfactionis: quæ si impossibilis sit sufficit præstare cautionem, aut iuramentum de satisfaciendo cum poterit.

6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro contingenti; cum sit actus iurisdictionis externæ, qui conditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic absolui: si enim reus absolutionem meretur, non debet apponi conditio; si non meretur non debet absolui.

7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id est pro certo actu & tempore, quo transacto reincidat; item sub certo onere, quo non impleto, censura reuiuiscat.

8. Probabilius est eum, qui habet potestatem absoluendi in foro conscientiæ à censura, posse id facere etiam extra confessionem, vt contra *Nauar. Suar.*, & *alios* docet *Sanch. l.* 8. *de matr. d.* 16. *Con. Dian. &c.*

XLIV. *Quò ad forum conscientiæ, Reo correcto eiusque contumatia cessante, cessant censuræ. Alex. VII.* 18. *Martij* 1666. *damnauit.*

CAPVT II.

De Excommunicatione.

DVBIVM I.

Quid sit, & quotuplex?

Resp. Excommunicatio est censura, per quam quis priuatur communione Ecclesiæ. Estque duplex: Minor, quæ tantum priuat vsu passiuo, seu receptione Sacramentorum, & Maior, quæ etiam dicitur Anathema, ac in iure ferè semper nomine excommunicationis intelligitur, priuatq: omni communione Ecclesiastica,

secundum dicenda. Per hanc Maiorem excommunicatus, rursus est duplex: Tolleratus, quem fideles non tenentur vitare: Non tolleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post *Concilium Constantiense*, non tollerati sunt hi tantum. 1. Notorius Clerici percussor de quo *infrà*. 2. Quiuis nominatim excommunicatus, & specialiter, ac publicè denunciatus. *Vnde resolues.*

1. In Germania Catholici securè communicant cum ijs, qui notoriè sunt Hæretici, & consequenter excommunicati; quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denũciati.

2. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem, per quam illi etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum, vel præscriptum: quia requiritur, vt per sententiam expressam, & specialem, contra personam in particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata, v.g. vt Ioannes sit denunciatus excommunicatus; vel saltem ita exprimatur persona, vt non liceat de ea dubitare, v.g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

3. Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v.g. incendiarium, & eius complices, solus Petrus vitandus est, non verò alij etsi sint notorij: quia sententia quoad illos est tantum generalis, & non specialis contra certam personam.

4. Non teneris vitare eum qui priuatim in conclaui est denunciatus: quia id non est factum publicè: ad hoc enim requiritur, vt sententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo tempore concionis, vel aliter pro more regionis,

DV-

DVBIVM II.

Ob quam causam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor?

Resp. Incurritur ob vnicam tantum causam, si quis nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet ijs casibus, quibus non licet. Effectus eius est, priuatio sacramentorum perceptionis, *v. Laym. l. 1. t. 5. p. 2. cap. 3.* Vnde resolues.

1. Cum iura dicunt, communicantem cum excommunicato incurrere similem excommunicationem, sensus est, quod similiter, id est vero excommunicetur, licet minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denunciatio, nulla incurritur cēsura.

3. Etsi Excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, grauiter tamen peccat: administrando verò, probabile est, nec venialiter peccare.

4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter leuitatem materiæ tantum venialiter peccet, v. g. confabulando nominatim excommunicato quando non licet: secus, si sit veniale propter imperfectum vsum rationis: quia pœna infligitur propter actum, qui quantum est ex se, sufficit ad mortale.

5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Vnde etiam Confessarij ordinariè prius absoluunt fideles ab omni vinculo excommunicationis etiam minoris, deinde à peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata à iure, ab-

Digitized by Google

absoluere potest Parochus, & quisuis potest à mortalibus; cum non sit reseruata. An verò qui potest absoluere à veniali habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa, quidam affirmant, vt *Nau.* & *Tol.* alij probabilius negant, vt *Suar. Con.* quia sicut hæc absolutio est distincta à sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta iurisdictio, quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *v. Lay. l.1.t.2.p.2.c.3.*

DVBIVM III.

Quos effectus habeat excommunicatio maior?

Resp. Habet duplices, Mediatos, & Immediatos.

Mediati, siue remoti sunt hi:

1. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicuius ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, & vt iura loquuntur, insordescat, fit suspectus de hæresi, & contra eum vt talem procedi potest ex *Trid. sess.25.cap.3.* ideoque (si crimen graue, & beneficij priuatione dignum commisit) priuandus est beneficio: imò etsi crimen non sit adeo graue, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus priuari debet. *Bon. d.2.q.2.p.vlt.* ex *Rebuff. Dian. Nauar. &c.*

Immediati effectus sunt sequentes:

1. Priuat susceptione, & vsu passiuo Sacramentorum: vnde nullus excommunicatus, siue tolleratus, siue non potest ea licitè recipere sub mortali, nisi excuset ignorantia inuincibilis, metus mortis, infamiæ, iacturæ bonorum, &c. quia censura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l.1.t.5.p.2.c.2.*

Dixi,

Digitized by Google

Dixi, *licitè*: quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quo ad ſubſtantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabilis dummodò cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non deſint: quia per cenſuram non ſit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſoluatur à cenſura, *Bon. d. 2. q. 2. p. 2.* ex *Fill. Suar Con &c.* Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſeruata, vel Confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia abſoluat docet *Dia. p. 3. t. 4. R. 78* ex *Con. Suar &c. & p. 5. t. 9. R. 53.*

2. Priuat (ſaltem non tolleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragijs, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen priuatis. Vnde non tantum quiuis priuatus, ſed etiam Sacerdos poteſt, tanquam perſona priuata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, prout pendet à merito priuato operantis, offerre, vel eius in Memento in particulari meminiſſe.

Dixi, *tanquam priuata*: quia vt Miniſter Eccleſiæ non poteſt. Hinc irritæ ſunt, ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſiæ, intercedentis pro ipſo Deo offert, adeoque priuatur omnibus bonis; quæ in gratiam Eccleſiæ Deus conceſſurus fuiſſet.

3. Priuat vſu actiuo Sacramentorum, & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque ex licita, v.g. ſi ſit Paſtor, cuius ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imo ſi etiam non Parochus forte rogetur, & inuitetur ad celebrandum. Ac licet com-

communis doctrina sit apud *Lay. hic cap.* 4. peccare fideles, si sine causa necessitatis, vel magnæ vtilitatis talem inducant ad Sacramentorũ administrationem quando alius minister haberi potest: contrarium tamen est probabile, ob facultatem concessam à *Concil. Constant.* cum talibus communicandi, & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum si conferat, præcisè ob censuram peccare *Laym. l. c num.* 5. ex *Soto*, & *Sanch. lib.* 7. *de matr. d.* 9. *num.* 8. Idem docet *Bonac. d.* 2. *q.* 2. *p.* 2. §. 2. ex *Vasq. Suar. &c* Non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio, præterquam in casu extremæ necessitatis: extra quam validè illud administrat, præterquam Pœnitentiam quia hæc requirit iurisdictionem, qua ipse careret. v. *Lay. hic c.* 2. *Bon l. c.*

4. Priuatio vsus diuinorum officiorum: ita vt non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub mortali ijs nequeat interesse pro parte notabili, ita vt moraliter censeatur cum alijs communicare; nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali, aliaue iusta causa. *Bon. l. c. p.* 3. §. 1. ex *Suar Fill. &c.* Similiter peccant etiam alij, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ intersunt, vt ex communi docet *Bon. l. c. num.* 9. contra *Duran.* quia participant cum illo in diuinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breuiter priuatim aut omninò separatim oraret, aut si alijs vnum sacrum audientibus, ipse aliud audiret; quia sic moraliter non censeretur communicare cum alijs, nec coniungi ad vnam orationem fundendam. *Bon. l. c. nu.* 16. ex *Suar. Henriq. Fill. Con. &c.* Ac licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale;

Digitized by Google

tale; ex paruitate tamen materiæ ſubinde tantum eſt veniale, vt ſi exigua pars Miſſæ, v. g. vſque ad Euangelium tantum, cum illo audiatur. *Auila, Dian. p. 5. t. 5. R. 21.* vel ſi Horæ priuatim cum eo recitentur. *Dian. p. 5. t. 9. R. 89.* ex *Suar. & alij* 9. Porrò per diuina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ, publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelabrum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemnitet fiunt, (excepta concione) in quibus licet alij fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen nō toleratum ſub mortali vitare, niſi vel leuitas materiæ, vel ignorantia aut ſimile quid excuſet. Vide ſi talis præſens ſit moneri debet vt recedat; ſi nolit, debet extrudi, vel exportari, licet ſit Sacerdos: niſi tamen grauius inde timeatur incommodum, ob quod, ſi expelli non poſſit omittendum eſt officium etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoauit, poteſt cæteris abeuntibus ſacrum proſequi; vel abrumpere, ob ſententiæ vtriuſq; probabilitatem: ſi conſacrauit, debet, ſolo miniſtro manente, pergere vſque ad communionem incluſiuè, & reliqua perficere in ſacriſtia, vel alio decenti loco. Quod ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem, eo fine vt non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri; ſecus ſi alia de cauſa negligat. Quod ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, (etſi non debeat dicere *Dominum vobiſcum*; ſed *Domine exaudi &c.* quia ſi cum alio priuatim legat, venialiter tantum videtur peccare.

5. Collatio Beneficij facta excommunicato nulla eſt, vti & præſentatio, vel electio, inſtitu-

tio, & confirmatio. Ratio est, quia excommunicatus, etiam toleratus non potest communicare in officio, proindeq; incapax est beneficij, quod datur propter officium. Idque licèt ignoretur excommunicatio; quia ignorantia inuincibilis etsi excuset à culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actus. *v. Less. l. 2. c. 14. d. 22.* Imò probabile est, excommunicatum, quamuis beneficio antè obtento non priuetur fructus tamen, & distributiones non facere suas, ideoque eas teneri restituere, etiam ante sententiam iudicis: quia est priuatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar. & alij* contra *Sanch. & Cen.* qui probabiliter putant. ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium, inseruiat beneficio.

6. Priuat communicatione forensi. Vnde excommunicatus nequit esse Iudex, Aduocatus, Procurator, (licet pro semetipso respondere possit ipse. *Con Prep. Dian. p. 5. t. 9. R. 211.*) actor, tabellio, testis, &c. ita vt contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. Quòd si non faciat, nec iudex eum repellat, valida eius acta erunt, si sit toleratus: secùs est, de iudice non tolerato, cùm sit priuatus iurisdictione. *v. Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. 9. R. 112. 113.* Non potest etiam esse tutor aut Curator. *Dian p. 5. t. 9. R. 115.* ex *Sylu.* Neque testamenti executor. *Dian. p. 5. t. 9. R. 2.* ex *Carp &c.* contra *Sanch. Lugo, &c.* Si tamen non fiat oppositio, validè exequitur. *Ibid.* Nec potest ipse testari cite, etsi faciat valide, etiam cum excommunicatum instituit hæredem, *Suar. Vill. Merc. &c.* cum *Dian. l. c. R. 129.* Deniq; contractus omnes

ab

ab eo facti (etsi sint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo vt persona publica, vel Ministro ratione muneris vel beneficij: quia tunc spectant ad iurisdictionem, quæ suspensa est, *Dian. p. 5. t. 9. R. 128.* ex *Con. Fill. Merc. &c.*

7. Excommunicatus non toleratus priuatur vsu iurisdictionis. Vnde non potest validè eligere conferre, præsentare, ferre, leges vel sententiam: & qui sic beneficium à non tolerato accepit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia iuris declaratione, beneficium vnà cum fructibus relinquere.

Dixi *non toleratus*: quia acta tolerati probabile est esse valida, ob bonum commune: grauiter tamen peccat, si absque necessitate talia exerceat.

8. Non toleratus priuatur Ecclesiastica sepultura, ita vt nõ possit in loco sacro, seu benedicto sepeliri: & si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco diuina peragi, ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Ecclesia non polluitur, etsi hæreticus, non speciatim denunciatus, in ea sepeliatur, vt docet *Suar. Laym.* & alij. Iure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paschate, etiam statuatur priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

9. Excommunicatus priuatur omni alia ciuili communicatione fidelium, ita vt ipse non possit cum alijs, & si non sit toleratus etiam alij cum ipso non possint communicare: idque in casibus hoc versu comprehensis.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur osculum, & omne colloquium, etiam priuatum, item per nutus, literas, internuncium, & quoduis signum beneuolentiæ.

Dicitur 2. *Orare*, id est omnis communicatio in diuinis, de qua supra.

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem, (saltem honorificam) verbo vel signo, vel amplexu: & secundum quosdam, etiam resalutationem, eo quod sit actus obseruantiæ. Sed contrarium videtur verius. quia est solutio debiti. Imo *Sayr. &c.* cum *Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 16. putant probabile, quod sola verbalis. Salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v. g. aperiendo caput, &c. quæ vrbanitatis causa fieri solent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat) item cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contractibus, ita vt moraliter censeatur communicare, quod prudens æstimabit: vnde nec iter cum eo tanquam cum socio facere licet.

Dicitur 5. *Mensa*, per quam intelligitur omnis conuictus, & conuiuia, per modum societatis & commercij; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imo lectum, *v. Bon. d.* 2. *q.* 2 *p.* 6. §. 1. & 2.

Quares 1. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato.

Resp. Communicatio in diuinis censetur mortale, propter grauitatem materiæ; in ciuilibus autem (etsi inducat minorem excommunicationem) secluso tamen contemptu, tantum est veniale regulariter. *Suar. Bauny. &c. Dian. p.* 7. *t.* 11.

R. 47.

N. 47. Quod addo quia aliquando est mortale; vt si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

Quæres 2. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Resp. Quod sic, extra diuina, in his quinque casibus. 1. In casu vtilitatis, siue spiritualis ipsius excommunicati, v. g. vt conuertatur, siue alterius, vt ab excommunicato consilium petat quod ab alio habere non potest; siue etiam vtilitatis temporalis, v. g. vt ab eo restitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen nouos cum ipso inire non licet, etsi ineantur, sint validi, cum nulla sit lex irritans. 2. In casu legis matrimonialis; quomodo vxori licet communicare cum marito, & contra, nisi factum sit diuortium. *Dian. p. 5. t. 9. R.* 122. non tamen sponsus de futuro cum sponsa, *l. c. R.* 126. ex *Sayr. Sanch & Fill.* 3. In casu subiectionis: quo modo possunt filij etiam emancipati, (addit *Dian. p. 5. t. 9. R.* 118. 119. ex *Corn. Fill. Hurt. &c.* etiam adoptiui, vel illegitimi, imo etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines) communicare parenti, serui, & ancillæ Domino, si ante excommunicationem fuerint in seruitio. Similiter Religiosi Prælato: non tamen nisi quod eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia euitari non potest. *Dian. l c. R.* 117. contra *Sotum vid. Fill. t.* 12. *cap.* 8. *num.* 203. *Laym. & Bonac. l. c.* 4. In casu ignorantiæ, iuris, vel facti. 5. In casu necessitatis, siue animæ, siue corporis, siue bonorum temporalium: qui casu hoc versu comprehenduntur:

Vtile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

DVBIVM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio Maior?

Cum hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potissimum classes diuiduntur: nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reseruantur.

ARTICVLVS I.

Quæ sint excommunicationes non reseruatæ.

Resp. 1. Ex iure antiquo vsitatiores sunt sequentes.

Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, si foueant discordias in electione. 3. In extorquentes absolutionem à censura per vim, aut metum. 4. in compellentes Ecclesiasticos, vt laicis submittant iura Ecclesiæ. 5. In docentes leges, vel medicinam religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis. 6. In sepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifestos vsurarios. 7. In impedientes visitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Glossas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros sine superiorum licentia. 11. In præcipientes suis subditis, ne officia communia reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v. g. ne ijs vendant, coquant panes, &c. 12. In doctores, & Professores non facientes professionem fidei, vbi recepta est Bulla Pij IV. 13. In negligentes administrare iustitiam Ecclesiasticis. 14. In potestates fouentes vsuras.

Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate con-

constitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè ius aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas seculares. 3. In Clericos minores Episcopi, locantes domos vsurarijs. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes vltra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris. 7. In fictè resignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præsumentes absoluere à casibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religiosos. 1. In audientes leges, vel medicina extra claustra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes. 3. In instituentes nouum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis monasterijs, vel Prælatis. 5. Tenentes arma sine licentia intra claustra. 6. Non seruantes interdictum, quando seruatur à Cathedrali. *v. Fill. tom. 1. t. 14. 15. cap. 84. Bonac. d. 3. p. 5. §. 1. num. 36.*

Resp. 2. Supradictis adiectæ sunt à *Tridentino* sequentes, quæ valent, vbi illud est receptum. 1. In imprimentes imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes libros de rebus sacris, sine nomine authoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes non esse necessariam confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. 3. In raptores mulierum, iuuantes, fauentes. 4. In cogentes contrahere matrimonia cum præscriptis. 5. In Magistratus, qui requisiti non iuuant Episcopos, ad restituendam, vel conseruandam clausuram monialium. 6. In ingredientes (cuiuscunq; conditionis, vel sexus fuerint) monasteria Monialium, sine licentia in scripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi

gredi monasterium, & profiteri. 8. In impedientes sine iusta causa, sanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales, concedentes in terris suis locum pro duello.

ARTICVLVS II.

Quæsint excommunicationes reseruatæ Episcopis.

Resp. Sunt hæ. 1. Quæ contrahitur ex leui percussione Clerici, vel graui, si sit mulier. 2. In eos qui absoluti in articulo mortis (a censura vel peccato habente censuram annexam) ab eo qui alias non poterat, non præsentant superiori se, postquam conualuerunt. *vid. Fill. tr. 15. cap. 10. num. 241. & 242.* 3. In Fratres Minores, si tempore interdicti ad officia diuina, Fratres tertij ordinis. 4. In procurantes abortum fœtus animati effectu secuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Et omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, & sibi reseruant: quas Confessarij videant in Agendis.

ARTICVLVS III.

Quæ sint Papæ reseruata extra Bullam Cœnæ.

Resp. 1. *Contra omnes*, magis obuiæ sunt sequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes litteras Apostolicas falsas, & non destruentes: item in falsarios litterarum Apostolicarum. 3. In effringentes, & spoliantes Ecclesias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt. 6. In absoluentes eos ab excommunicatione, sub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes, & recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad Religionem. 9. In simoniacos rea-

reales, circa ordinem, vel beneficium. 10. In committentes simoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem litterarum sacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes, & recipientes aliquid, pro gratia, aut iustitia, apud Sedem Apostolicam. 13. In committentes duellum, & ad id cooperantes, suadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monasteria Regularium. 15. In impugnantes institutum Societatis Iesu. 16. In facientes iurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. 17. In raptentes bona Ecclesiastica; item in exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 18. In violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugientes ad Ecclesiam. 19. In docentes posse fieri confessionem in absentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; item in eos, qui in concionibus, alijsq; publicis actibus, vt lectionibus, conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percussores Clericorum. Quæ cum celebris sit, & multa scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter infrà.

Resp. 2. *Contra Clericos, & Religiosos* sunt hæ. 1. in participantes in sacris cum excommunicatis à Papa. 2. in procurantes alienationem Ecclesiarum. 3. in Concionatores, qui Scripturæ sensum à Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichristi, & extremi Iudicij, aliaque similia reuelata prædicant. 4. in Paracho non implentes iuramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem, præter Cartusianũ. 6. In Moniales exeũtes claustra sine licentia. 7. In Religiosos, qui sine priuilegio, vel speciali licentia Parochi,

Cle-

Clericis aut Laicis Sacramentum Eucharistiæ, vel vnctionis ministrare, vel matrimonia solemnizare præsumunt.

ARTICVLVS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum?

Resp. Ea sic habet: *Si quis suadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absoluere.*

Dicitur 1. *Si quis*: intellige cuiuscunque sexus aut status, etiam impubes, dummodo rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, consentientes, suo nomine facta ratiha bentes, non impedientes, saltem si ex officio aut iustitia teneantur, vt Reges, Iudices, & cæteri Superiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata est. Ita *Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. num. 6. Bon. d. 1. q. 4. p. 1. num. 8.* ex *Molin &c. commun.*

Dixi, *saltem &c.* quia si ex charitate tantum teneantur, etiam excommunicari, docet *Suar. Caiet. Fill. Molin. Sayr. &c.* Verum id probabilius negat *Bon. loc. cit.* ex *Nauar. Con. Regin. Henriq. Molin &c.*

Dicitur 2 *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis prima saltem tonsura initiatus, (etiamsi coniugatus, dummodo cum vnica virgine,) & deferat habitum, seruiatque alicui Ecclesiæ: item etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur 3. *Monachum*: intellige quemuis religiosum, etiam laicum, conuersum nouitium, vtriusque sexus: item tertiarius S. Dominici, S. Fran-

S. Francisci, si gestent habitū, & viuant in communitate: item eremitas subiectos, alicui regulæ, vel superiori.

Dicitur 4. *Manus iniecerit*: per quod intelligitur quæuis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici personam, vel res ei adhærentes, siue fiat manu, siue baculo, gladio, &c. *Bon. d. 2. qu. 4. par. 1.* Ex dictis resoluuntur sequentes casus.

1. Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem conspuit, conspergit aqua, puluere, conspurcat luto, euellit crinem, lacerat vestem eripit aliquid per vim & iniuriam de eius corpore, v.g. pileum, palleum, &c. sita vt actio sit grauiter iniurioſa, *Bon l.c. Laym cap. 5. num. 5. 2.* Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, vnde sine dedecore non potest exire. *Ibid.* 3. Qui persequitur, vt in flumen vel fossam incidat equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas inijcit in equum, cui is incidet, occidendo, vulnerando, cædendo, sistendo per frenum quæ actio licet sit leuis respectu corporis, non tamen respectu honoris. *Ibid.* 5. Qui aliquid supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo sit iniurioſum ordini Clericali *Laym. l.c.* 6. Clericus, si se ipsum ex malitia vel passione (secus si ex deuotione) percutiat iniuriosè. *Laym. l.c.* ex *Nauar.* 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat, vel per quem non debet, vt si morte dignus puniatur à iudice seculari, vel modo illicito, vt si à Prælato puniatur per laicum. *Bon. l.c.* ex *Nauar. Sayr. Suar. Fill. Con. &c. v. Laym. c.* 5.

2. Non incurrit. 1. Fur, qui clam abscindit crumenam, vel vestem tollit Clerico: quia non

est

est actio violenta, sed fraudolenta. *Bon. loc. cit.* 2. Si percussio sit iocosa, vel casualis, v.g. si ianitor, vel apperitor turbam arcens percutiat Clericum; item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant. *Bon. loc cit.* ex *Molin. Fill. Con. &c.* item si percussio sit ad defendendum se, vel vitam suam, vel vxoris, parentum, filiorum, vel res suas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym. infra.* Et denique quandocunque percussio ob leuitatem, vel imperfectionem actus, non esset mortalis, illata laico, vt docent *Caiet. Auila, & Sà*, quod tamen *Suar.* vniuersaliter non admittit. *vid. Bonac. loc. cit.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quod habitum non gestet; quia ignorantia excusat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, subditum in minoribus constitutum, correctionis causa (licet ira accedat) percutiat moderatè, habita ratione culpæ: imò Prælatus, & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in maioribus constitutum castigare. An idem possit pater, controuertitur in vtramque partem probabiliter. *vid. Laym. loco mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel exerceat publice officium cauponis, vel macellarij, vel scurram, & ter monitus non cesset; vel inuentus turpiter agens cum vxore, matre, sorore, vel filia; vel denique mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem: quia perdit priuilegium. *v. Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.*

Resp. 1. Etsi hæc excommunicatio sit reseruata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absoluere his casibus. 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum iudicio leuis, comparata cum enormi, v. g. si fiat palma, pugno, aut

aut lapide, non relinquente vestigium: & secundum *Antonin. & Dian. l. 9. t. 4. R. 19.* nisi notabilem iniuriam, & magnum scandalum pariat; qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttæ sanguinis effluant. Enormis verò erit, si membrum præscindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, vt si percutiatur Episcopus, vel Abbas, etiam alapa. 2. Si percussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cœcus, claudus, seruus, filius familias, vel non sui iuris vti & regulares ac moniales inuicem verberantes: item si sint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, vt non possint ire Papam, aut eius legatum; vel si dubium sit de excommunicatione *Fill. lib. 15. cap. 1. n. 35. & sequent.* Denique si sit occulta *v. supra hic c. 1. d. 5. & Dian p. 5. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus casibus pro foro conscientiæ potest etiam facultas absoluendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à Maiore, vt *vid. supra hic l. 1. t. 2. cap. 4 in append.*

Alij Casus Summo Pontifici intrà Italiam reseruati.

1. VIolatio Clausuræ Monialium ad malum finem.
2. Injicientium violentas manus in Clericos; de quibus supra.
3. Simonia realis scienter contracta.
4. Confidentia beneficialis.
5. Prouocantium, & pugnantium in duello iuxtà Concilium Trid., & Const. Gregorij XIII. cuius tenor habetur in fine.
6. Violatio immunitatis Ecclesiasticæ circa fugientes ad Ecclesias, vt iam dicetur.

De immunitate circa fugientes ad Ecclesias.

GRegorius XIV. in quadam constitutione, quæ incipit; *Cum aliàs nonnulli &c.* statuit, vt omnes delinquentes, qui confugiunt ad Ecclesias gaudeant immunitate, exceptis casibus expressis §. 3. cuius tenor est huiusmodi.

1. Vt Laicis ad Ecclesias, locaque sacra, & religiosa prædicta confugientibus, si fuerint publicè latrones: viarumque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur.

2. Aut depopulatores agrorum.

3. Quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, eorumq; Cœmeterijs committere non verentur.

4. Aut qui proditoriè proximum suum occiderint.

5. Aut assassini.

6. Aut hæresis rei.

7. Aut læsæ Maiestatis in personam ipsiusmet Principis rei; immunitas Ecclesiastica non suffragetur.

8. In alijs casibus delinquentes, confugientes ad Ecclesias, gaudent immunitate. Si quis verò contra hanc constitutionem læserit immunitatē Ecclesiasticam, erit casus reseruatus Papæ.

ARTICVLVS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reseruatæ per Bullam Cœnæ?

Resp. Præcipua est in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptores, & defensores hæreticorum vt sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæresim continentes. Ad quam excom-

communicationem incurrendam requiruntur quatuor Conditiones. 1. Vt Author libri sit hæreticus. 2. Vt liber hæresim expresse contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & sufficiens ad mortale. 4. Vt scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Lay. l. 2. t. 1. c. 15. n. 1.* Vnde resolues.

1. Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamsi animo hæresim discendi legas *Lay. l. c. ex Nau. Sanch. &c.* 2. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hac Bulla non contento, legas adiecta scholia, vel notata Authoris hæretici: quod tamen *Suar. t. 3. d. 21. s. 2.* limitat, nisi scholia essent tam copiosa, vt ex ijs potiùs, quam ex textu liber conflare videretur. *Lay l. c. ex Nau. Sanch. &c.*

2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, & alij hæresim non continentes. *Lay. l. c. n. 3.* Imò probabiliter nec ij, qui incidenter tantum continent hæresim, non agentes ex professo de fide *Sayr. Graff.* apud *Lay. l. c.* contra *Suar.* & *Sanc.* qui id cõfirmat pro Germania, vbi Bulla cum tanto rigore non est recepta. *v. Bec. 2. 2. c. 15. n. 8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reseruatam indicis librorum prohibitorum, vbi is receptus est: quod non videtur esse factum in Germania, saltem cum isto rigore, vt habet *Lay. l. c. n. 8.*

3. Excommunicatur. 1. Qui in sufficienti quantitate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hæresis; legit, vt habet *Laym. l. c. & con.* 2. Probabiliter etiam is, qui alterum iussu alio legentem audit; quia legit per alium. *Laym. ex Azor. &c.* contra *Sanch.*

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epistolam seorsim editam legit; quia non est liber. *Laym.l.c.nu 3. ex Sanch.*

5. Non sufficit vna alterave linea, imò secundùm *Sanc. Rodr. & Sà*, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bon.*, *& Laym.l.c.* non concedunt; licet hic fateatur, Confessario id posse ad hoc seruire: vt non continuè damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate vnam paginam legit.

6. Non incurritur, si retinentur libri paruo tempore, v.g. vno alterove die: quia sicut materiæ, ita & temporis paruitas excusat. *Laym n 7. ex Graff. Sayr. Sanch &c.*

7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nesciat esse hæreticum, vel tractare de religione. *Lay.n.4.v.Sanch.l.2.mor.c.10. & l.9. de matr.d.32.*

8. Non excusatur is, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non esse prauum, non esse exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui dispensationis causa defendit. Ita *Bonac.* qui tamen excusat eum, qui laudat stylum, vel ingenium Authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est; v.g. si dicas, hic liber esset bonus si non haberet hæresim; quia talis non defendit. *v. Lay.l.c. Bon d.2.q.4 p.4.*

XLV. *Libri prohibiti donec expurgentur, possunt retineri, vsq; dum adhibita diligentia corrigantur. Alex VII. 18. Martij 1666. damnauit.*

Casus riseruati in Bulla Cœnæ Domini.

1. HÆretici cuiuscumque sectæ, eorumdem fau-

fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & schismatici.

2. Appellantes à Pontifice ad futurum concilium, eorumq; fautores.

3. Pirate, atq; eorum receptatores, & fautores.

4. Naufragorum Christianorum cuiuscumq; generis bona, etiam in litoribus inuenta, surripientes.

5. Imponentes noua Pedagia, & Gabellas, vel eas augentes.

6. Falsificantes literas Apostolicas, aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, & alia vsui bellico idonea ad Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos: & ad Reipublicæ Christianæ statum pertinentia ijsdem in damnum Christianorum nunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam conuehunt.

9. Ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes sua, aut aliorum opera lædentes: & sine iurisdictione vexantes in curia commorantes.

10. Romipetas, ac Peregrinos, etiam in vrbe morantes, vel abeuntes lædentes.

11. Offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

12. Ad Romanam curiam pro negotijs suis recurrentes, per se, vel per alios lædentes.

13. Appellantes à grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum ad laicam potestatem.

14. Executionem literarum Apostol. aut aliarum expeditionum impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Iudices seculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua Tribunalia, quique Ecclesiasticã libertatẽ tollunt, aut in aliquo perturbant.

16. Impedientes Prælatos, ne sua iurisdictione vtantur, quique illorum, & delegatorum iudicia eludentes, ad curiam secularem recurrunt, aut contra illos decernunt, præstantesq; auxiliũ.

17. Vsurpantes Sedis Apostol. & quarumcumque Ecclesiarum iurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

18. Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus.

19. Iudices seculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

20. Occupantes bona, aut terras, Ecclesiæ Romanæ, & illius iurisdictionem vsurpantes.

CAPVT III.

De Suspensione, & Degradatione.

DVBIVM I.

Quid sit Suspensio, quotuplex, & vnde dignoscendum qualis, & quanta sit.

Resp. 1. Suspensio est censura, qua Clericus functione aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. *v. Bonac. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5 p. 3 c. 1.* Vnde resolues.

1. Solus Clericus potest suspendi.

2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

3. Ex genere suo, & nisi paruitas materiæ excuset, est peccatum graue exercere actum per suspensionem prohibitum: vnde & irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab alijs

pro-

propter vtilitatem requiratur probabiliter non peccat; cum alij licitè requirant. Imò etsi nominatim sit denunciatus & non toleratus, alij tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censeantur cooperari actui, à quo suspensus est vnde audire eius Missam, non erit peccatum, (saltem mortale) si non inseruias. Ita probabiliter *Anilla, Henriq. Suar. Sayr.* apud *Bon. d. 3. p. 4. pu. 4.* etiam *Laym. l. c. c. 1. num. 7.*

4. Suspensus non toleratus inualidè absoluit, quia non habet iurisdictionem.

Resp. 2. Suspensio. 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat, alia fertur absolutè, seu indefinitè, manetque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, siue id sit ordinis, siue iurisdictionis: alia à beneficio: alia ab vtroque. 3. Suspensio ab officio, vel à toto, vel à parte tantum, scilicet à functione ordinis, vel iurisdictionis. Item suspensio beneficij vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantum functionibus, eius ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

Resp. 3. Quantitas & qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ vtpotè in re odiosâ, non amplius sunt extendenda quam propriè accepta significent. *Vnde resolues.*

1. Suspensio absolutè & in toto, prohibet omne exercitium ratione officij prouenies, tam ordinis quam iurisdictionis, & consequenter non potest celebrare nec valide excommunicare, beneficia conferre, &c. Suspensus verò à parte beneficij determinata, v. g. ab ordine tantum, vel iurisdictione, priuatur tantum illius officij functionibus. Vnde Episcopus v.g. à iurisdictione suspensus, etsi non possit excommu-

nicare, absoluere, delegare, &c. potest tamen exercere actus ordinis, vt consecrare templa, ordinare, &c. *Bon. l. c.*

2. Suspensus à certa functione Ordinis, v. g. a Sacramentorum administratione, non est suspensus a sacrificio. Similiter suspensus ab ordine, potest nihilominus conferre primam tonsuram, quia non comprehenditur sub ordine. *Bon. p. 2. nu. 6.*

3. Suspensus ab officio simpliciter, non intelligitur suspensus à beneficio, seu fructibus eius. Debet tamen per alium supplere, qui per se nequit, vt fructus percipiat. *Bon. num. 10. ex Nauar. Suar. Henriq. Fill. &c.*

4. Suspensus ab ordine non videtur suspensus a beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine *Bon.* tamen dicit, indirectè suspendi a fructibus eius, quia dum nō potest facere officium, non potest percipere fructus. *v. num. 5.*

5. Suspensus a beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspensus a recipiendis fructibus eius, non tamen ab officio, siue iurisdictioni, siue ordinis, etiam quod illi ratione ipsius beneficij competit. Vnde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficij præstare, licet fructibus non fruatur: hoc enim debet sibi imputare. Non tamen priuatur commodo quod prouenit ex anniuersarijs stipendijs Missarum, nec eo quod datur propter onus personale Clerici: quia non sunt fructus beneficij. Secùs est de distributionibus quotidianis; licet ex his vel alijs beneficij fructibus possit alio, si aliunde sustētari nequeat, *Bon. l. c. nu. 12. Sayr. Suar. Fill. &c.*

6. Suspensus a beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre beneficium; quia

etsi

etsi hæc iura competant illi ratione beneficij, illi tamen actus non sunt beneficij præcisè vt sic, sed potius officij & iurisdictionis. *Ibid.*

7. Suspensus a beneficio, vel ordine absolutè, & sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio vel ordine, nisi aliunde aliud constet. *Ibid. nu.* 8.

8. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio, & beneficio. *Laym. c.* 1. *nu.* 2.

9. Suspensio Capitulo, vel Conuentu, non censentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait *Sà, V. Suspensio & Laym l.c. cap.* 2. *nu.* 3.

10. Si Prælatus solo verbo dicat Sacerdoti, suspendo te, v.g. a celebratione, videtur esse simplex tantum prohibitio, non censura: quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. Prælatus autem non debet præsumi velle peccare, nisi aliud cõstet de eius intentione, aut nisi religio habeat priuilegium, absque scripto ferendi censuras. *v. Bon. de censuris in commmuni, d.* 3. *q.* 1 *p.* 1.

DVBIVM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absoluere.

Resp. 1. Suspensione Iuris communiores sunt sequentes.

1. Clerici ipsó iure suspensi sunt. 1. Recipientes ordines sacros ab alieno, vel a proprio, in aliena diœcesi vel sine ætate legitima, aut dimissorijs, aut titulo, vel extra tempora, aut non seruatis interstitijs vel per saltum, vel in censura, vel denique post matrimonium ratum; qui omnes suspensi sunt ab executione ordinũ, nisi fecerint absque dolo: & si Ordine vtantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut interdicens; sine scriptura, & causa ex-

expreſſione, eſt ſuſpensus per mensē ab ingreſſu Eccleſiæ niſi ſit, Prælatus regularis. 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochum Indignum, ſuſpenduntur a beneficijs biennio. 4. Ordinans, & ordinatus ſimoniacè eſt ſuſpensus ab ordinibus. 5. Parochi iungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia. 6. Grauantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona vel cenſus Eccleſiæ, beneficij, vel alterius pij loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, prouocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutram partem in cætu virorum ac mulierum de Immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Viſitantes, ſi accipiant pecuniam vel munera: qui ſi ſint Epiſcopi, ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ; ſi inferiores Epiſcopo, ab officio, & beneficio, vſq; dum reſtituūt duplum. 11. Iudex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit iniuriam contra iuſtitiam, & conſcientiam parti litiganti. *vid Bon. d. 3. p. 5.*

2. Religioſi. 1. Apoſtatæ recipientes ordines in apoſtaſia. 2. Admittentes ad profeſſionem, ante annum probationis peractum. 3. Non vtentes habitu, & veſtitu, modo ſibi præſcripto. 4. Introducentes mulieres in Monaſteria.

3. Epiſcopus. 1. Ordinans non ſubditum, ſuſpensus eſt a Pontificalibus per annum: ordinans verò inuitum, ſuſpenſus eſt per annum a celebratione. 2. Admittens reſignationes contra formam præſcriptam. 3. Intrans in monaſteria Monialiū clauſuras ſine neceſſitate. *v. Fil. t. 17. c. 5.*

Reſp. 2. Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine: quæ ſi ſint graues, requirunt culpam mortalem, v. g. vt quis ſuſpendatur ab omnibus actibus

actibus sui officij, vel fructibus vnius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale priuari vno actu, v.g. eligendi.

Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem potest absoluere a suspensione non reseruata: & communiter Religiosi ex priuilegijs possunt absoluere ab omni suspensione in foro conscientiæ: & Episcopus potest absoluere ab omni suspensione iuris, si Sedi Apostolicæ specialiter reseruata non sit. *Laym cap. 4. num. 2. ex Nauar. &c.* Imò etiam ab hac si proueniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. *Bon d. 3. p. vlt. ex Trid. s. 24. c. 6.*

DVBIVM III.

Quid sit depositio, & degradatio, a quo, & ob quam causam fieri possit?

Subijci solent Suspensioni Depositio & Degradatio (etsi censuræ non sint, vt dictum est *cap.* 10. ob similitudinem, quam habent cum suspensione, cum vtraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut beneficio.) Differunt autem à suspensione, quod illæ auferant ipsum ius radicale, & titulum beneficij, idq; in perpetuum: suspensio non item. Porrò depositio genericè accepta, alia est Verbalis, quæ absolutè depositio dicitur, alia Realis, quæ dici solet degradatio.

Resp. 1. Degradatio est priuatio executionis officiorum, & beneficiorum simpliciter & in toto, & absq; spe restitutionis, facta cum certa solēnitate, & priuatione priuilegij Clericalis tū Canonis, quā fori, ita vt seculari curiæ subdatur.

Dixi, *Executionis*: quia ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis, si fuit in sacris, & ad Horas, nisi has fortè pœnas, ad quam damnatur, v.g. triremes, vel aliud impediat.

Resp.2. Depositio verbalis est similis priuatio, sed sine solemnitate dicta,& relicto vtroq; priuilegio Canonis, & fori.

Resp.3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo : deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

Resp.4. Depositio fieri potest in casibus iure expressis, & delictis non tamen nisi grauioribus arbitrio iudicis. Vbi notat *Lay.* crimen debere esse enorme, id est, vnum ex maximis degradatio similiter fieri potest in casibus tantum grauissimis, quales sunt v.g.crimen hæresis manifestum, falsatio literarum Apostolicarum. Sodomia frequentata, grauis calumnia proprio Episcopo irrogata. *v.Lay.hic c.5.& Fill.t.8.c.8.*

CAPVT IV.

De Interdicto.

DVRIVM I.

Quid sit, & quotuplex?

Resp. 1. Est censura Ecclesiastica, prohibens diuinorum officiorum, sacramentorum aliquorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ vsum quatenus talis est. Quod addo, quia excommunicatio eodem priuat, quatenus est excommunicatio cum fidelibus : suspensio verò propriè non illum vsum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. *vid.Laym.lib.1.tract.5 part.4.cap.1.Bon.d.5.p.1.*

Resp.2. Interdictum diuiditur, 1. In Locale, quod immediatè locum afficit; & in Personale, quod immediatè afficit personas; & in Mixtum, quod immediatè afficit locum, & eius incolas. Differt autem Locale à Personali, quod in illo participatio sacrorum officiorum tum indegenis, tum alienigenis, non absolutè, sed in loco

tantum

tantùm interdicto; in hoc vero certis personis aut communitati prohibeatur absolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quam personale subdiuiditur in Generale, & Particulare, Generale est, quo locus generalis, v. g. ciuitas, prouincia, vel quo communitas, v.g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut persona particularis, aut particulares interdicuntur. *Vnde resolues.*

1. Interdicta ciuitate interdicuntur etiam suburbia, & interdicta parochia, etiam sacellum vel cœmeterium contiguum: quia accessorium sequitur naturam principalis.

2 Interdicto populo non interdicuntur ij, qui non sunt, pars populi, vt studiosi, Clerici peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur Religiosi; quia in fauo abilibus tantum nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur ciues v. g. Colonienses, sunt interdicti, ij nusquam possunt interesse diuinis, (nisi tamen desinant esse istic ciues; nec causam dederint interdicto) contra verò, si ciuitas interdicto subijciatur, licet ciuibus aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, alio ire, & istic diuinis interessent.

DVBIVM II.

Quid sint effectus interdicti?

Resp. Sunt sequentes, 1. Prohibitio diuinorum officiorum. Vnde etiam interdicti, ob alienam culpam non possunt interesse sacro, Clerici tamen, & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt ac debent vt ante Missas, diuina q; officia celebrare; sed ianuis clausis, non pulsatis campanis, (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicuius) sub-

missa voce, & exclusis interdictis. Permittitur tamen, vt in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & per octauam Corporis Christi, diuina officia cantentur solemniter, admissis etiam interdictis, modo qui causam Interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio administrationis sacramentorum, excepto Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia: quæ omnibus permittuntur, ijs exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam auxilio, consilio vel fauore. Eucharistia tamen potest dari morituris, & deferri cum lumine, & campana. Nec improbabile est interdictis licere contrahere Matrimonium, vt *Sanch. Con.* & *Lay.* docent, contra *Suar.* qui hoc Sacramentum secundum substantiam non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus ministratur. 3. Prohibitio sepulturæ Ecclesiasticę, etiam respectu infantium & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violarunt possunt cum silentio sepeliri *Layman. l. 2. num. 3.* 4. Clerici violantes interdictum, peccant mortaliter; sicut etiam Religiosi vtriusque sexus: qui insuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem grauiter si contra interdictum personale recipiant sacramenta: si verò tantum violent locale v.g. audiendo diuina officia, probabilius est, tantum esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. *Lay. l. 3.* ex *Sylu. Soto, Anila, &c.*

DVBIVM III.

Quis censuram interdicti ferre, & quis tollere possit?

Resp. 1. Interdicere possunt idem, qui excommunicare & suspendere. Et quidem vt determinata

minata persona interdicatur, videtur requir culpa mortalis: vt autem feratur interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valdè graue, cum contumacia commissum à Cõmunitate, vel præcipuis membris licèt reliqui culpa vacent.

Resp. 2. Interdicta localia, & personalia generalia, quæ iure communi sunt imposita, non reseruata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente iurisdictionem in communitatem interdictam; non tamen a Religiosis priuilegiatis; quia locus & communitas foro pœnitentiæ non subijciuntur.

Resp. 3. Ab interdicto iuris personali particulari, si reseruatum non est, quiuis approbatus potest absoluere. Denique per priuilegium absoluendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale communitatis.

CAPVT V.

De Irregularitate?

ETsi Irregularitas non sit censura; propter similitudinem tamen, quam cum ea habet communiter eidem annectitur: quapropter, & hic subiungo.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex sit Irregularitas?

Resp. 1. Est impedimentum Canonicum, susceptionem ordinum sacrorum, & susceptorum vsum, impediens. Vnde sequitur, non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ propriè tamen pœna non est. *Lay. l. 1. tr. 5. p. 5. c. 2. Bon. d. 7. q. 1. p. 1.*

Resp. 2. Diuiditur. 1. in eam, quæ est ex de-

lecto, & quæ est ex defectu. 2. in Totalem, seu propriè dictam, quæ omni ordine suscipiendo, & suscepti exercitio priuat, v. g. homicidium bigamia, & in partialem, quæ aliquo tantum ordinis ministerio priuat, vel solo ascensu ad ordinem superiorem; v. g. oculis vel palma Sacerdos carens, inhabilis est ad Missam, non tamen ad confessiones audiendas; & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest.

DVBIVM II.

Quinam effectus Irregularitatis.

Resp. Sunt sequentes. 1. Inhabilitate ad ordines suscipiendos, etiam primam tonsuram, & impedire exercitium ordinum susceptorum. Vndè Sacerdos irregularis, etsi validè, illicitè tamen absoluit. *Bonac. l.c. num.4 p.4.* 2. Quod collatio beneficij, ad cuius functiones inhabilis est facta irregulari, inualida sit, secundum sententiam communiorem, & tutiorem: etsi non improbabiliter quidem dicant, eam non ipso facto irritam esse, sed merito irritandam, *Laym. l.c. cap 1. n. 2. & 3. Syl. &c. Bon. p.4.* Secundum quam sententiam probabilem resolues.

1. Is qui beneficium impetrauit in irregularitate, potest, obtenta eius dispensatione, illud in foro conscientiæ licitè retinere, sine noua collatione, etiamsi in dispensationis impetratione nō sit facta mentio beneficij. Item si postea beneficio priuetur, non tenetur fructus restituere.

2. Grauiter peccat, qui in irregularitate exercet actum ordinis, aut suscipit, licèt ordines ei collati sint validi.

DVBIVM III.

Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas?

Resp. 1. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in iure expressè habeatur. (*Cap. Is, qui de sent. excomm. in 6.*) Vnde in dubio siue facti, siue iuris, tenere potest, quod non sis irregularis, quia melior est conditio possidentis, *Bonac. q. 1. p. 5.* ex *Suar. Fill. &c.* Excipe tamen si dubites de homicidio saltem iniusto à te commisso, vt patet ex *Cap. Significasti*, & ex *C. ad audientiam 2. de homicidio v. Bon. l. c.*

Resp. 2. Vt incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus, & moralis, vt habet communis contra *Caiet.* Ratio, quia est grauis pœna, & difficulter relaxatur.

Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili forma. *Dispenso tecum in irregularitate, quæ* vel *quas, ob hanc*, vel *illam causam incurristi.* Et si quidem dispensans intendat tollere omnes, idq; possit, omnes tollit: sin minus, eam tantum tollit, quam potest, & vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet, ex iure tamen nouo *Tridentini*, vbi est receptum potest Episcopus dispensare in Irregularitatibus, prouenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentiosum, nisi tamen sit homicidium directe & in se volitum. *Bon. q. 5. p. 1. num. 3.* ex *Trid. sess. 24. cap. 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. cap. 9. nu. 4.*

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam potest per professionem in religione approbata, sed quoad ordines tantum, non quoad Prælaturas. *cap. 1. de filijs Presbyterorum Bon. part. 2. Laym. cap. 9. num. 6. Suar. Sanch. Less.* contra *Villalob.* qui apud *Dian. p. 4. t. 2. R. 65* dicit

dicit, tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, vt Prioratus, Præposituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos saltem posse cum ijs dispensare, in Capitulo tamen Generali, vel Prouinciali, notat *Dian. l.c.* ex *Barbos.* Vnde resolues.

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit priuilegium potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale priuilegium à Papa.

DVBIVM IV.

Quæ sint Irregularitates ex delicto?

Resp. Prima est, obiteratum Baptismum serio & scienter: estque irregularis tam rebaptizans, quam rebaptizatus; etsi in rebaptizante irregularitas tantum sit causa partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, neq; incuratur si rebaptizatio sit occulta. *Con. Tolet. M. Leo. p.3.f.358.v. Bo.d.7.q.3.p.3 Lay.l.1.t.5.p.5.c.2.*

Secunda, ex violatione censuræ, v.g. si ea innodatus actum aliquem ordinis solemniter exerceat, nisi inuincibilis ignorantia excuset. *Laym. cap.3.*

Tertia ob peccatum, quo Clericus serio & scienter actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. *Bon. l.c.p.6. Lay. l.c. cap.3.*

Quarta ob delictum, quo quis male suscepit ordines, v.g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente iurisdictionem, vel per saltum, (licèt hunc suspensum tantum esse, quamdiu non ministrat in ordine per saltum suscepto, satis probabiliter doceat, *Vgolo, Nauar. Bon.*) vel ante legitimam ætatem,

vel

vel sine dimissorijs, vel furtiuè, (Episcopo nescio nescio, nec approbante) & non examinatus. v. *Bon. d. 7. q. 3. p. 4.*

Quinta, propter enormia crimina, si sint notoria & publica, v. g. quæ à iure habent annexam infamiam, vt adulterium, raptus, incestus, periurium in iudicio.

Sexta oritur ex iniusta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantum voluntario, extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, siue in bello iniusto, siue extra illud, iniustè concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur, quando à corpore separatur membrum aliquod principale, id est, pars corporis, quæ officium per se distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, &c. *M. Leo in praxi p. 3. f. 347. ex Conar. Nau. de Cens. n. 206. v. Bon. p. 8.* Vnde resolues.

1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri digitum pollicem, vngues, dentes, barbam, capillos, labia, nasum, auriculam, (id est, cartilaginem, quæ tantum deseruit ad ornatum & tutelam auris;) quia non sunt propriæ membra; v. g. digitus est pars tantum, & officium membri. *Anila & alij* 8. cum *Dia. p. 4. t. 4. R. 26.* Item M. *Leo l. c.* ex *Glossa cap. vlt. de hom. in 6.*, & *L. quæritur, herm.* 10. *l. Non sunt* 14. §. *Partus ff. de statu hom.*

2. Nec fit irregularis, qui excæcauit hominem solo visu priuando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantum membrum, & non abscindit; quia non est mutilatio. *Dian. p. 4. t. 4. Resol. 26.* ex *Megal. &c.*

3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa, vnum percutiunt, & vnus lethale vulnus

infligit) ex quo moritur; si constet quis hoc fecerit, hunc solum fieri irregularem docet *Sayr. & alij* 5. cum *Dian. p. 2. t. 15. R. 18.* contra *Auilam Suar. &c.*

4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum vel potum; vel eum mouet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel eius accelerario præter intentionē sequatur, non fit irregularis, nisi interuenerit lata culpa. *Auila. Fill. & alij* 4. cum *Dian. p. 5 t. 3. R. 117.* vbi ex *Bonac. &c.* notat Sacerdotibus, & Religiosis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis etsi amicus occidat alium *Auila, Henriqu. & c.* cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 17.* Limitat autem *Præpos.* nisi sua præsentia animauerit ad occidendum.

6. In bello iniusto si vel vnus occidatur totus exercitus fit irregularis saltem si aliqua ratione sit cooperatus. *Bon. q. 4. part. 4. nu. 3.*

7. Irregularis fit qui procurat abortum fœtus animari anima rationali; secus si animatus non sit *C. Maiores. 32. q. 2. Bon. l. c. p. 8. nu. 27. Con. &c.*

8. Qui dans operam rei licitæ (imo secundum multos, etiam illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium sequeretur, & tamen secutum est non fit irregularis, ob defectum voluntarij; secus tamen, si dictam diligentiam omisit, omissione mortali *Bonac. q. 4. p. 7. Less. l. 2. c. 9. dub. 15. &c.* Alij tamen dicunt, quod dans operam rei illicitæ ex quauis culpa etiam leuissima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm. Couar. M. Leo p. 3. f. 354.*

9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad ne-

cess-

ceſſariam ſui defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hic nulla eſt, culpa ergo nec pœna. *M. Leop.* 3 *f.* 349.

DVBIVM V.

Qua irregularitates ex defectu?

Reſp. *Prima*, ex defectu animæ. Ex quo irregulares ſunt, 1. Amentes, phrenetici, arreptitij & epileptici: qui tamen ſi ordinati ſunt, & intra annũ eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & permittuntur ab Ordinum exercitium. Si vero laborent rarò, & quidem ſine clamore, & ſpuma, permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium. *M. Leop.* 372. ex C. *Illud.* 7. *q.* 1. *& Gloſſa ibid.* 2. 2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, ſeu recenter conuerſi, ſique dum iudicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſint.

Secunda ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium ordinis, vt ſi ſit cæcus, ſurdus, claudus, ita vt ſine baculo nequeat ire ad Altare. Item ſi careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen ſi vngula pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantũ) ſi vero ſiniſtro ſeu Canonico, aut eius vi viſiua careat, indiget diſpenſatione: quod tamen negant *Valentia*, *Henriq.* *Sayrus*, ſi quidem dextero poſſit abſque deformitate legere Canonem, 2. Si ordinem nequit exercere ſine horore, offenſione, aut ſcandalo aliorum, vt ſi careat auribus naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cum magna deformitate: in dubio verò, an deformitas ſit ſufficiens Epiſcopi eſt iudicare; ſaltem in Clericis,

nam

nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum contra *Barb. &c.* doceat *Suar. & alij* 5. cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 73.* licet concedant Episcopum posse reijcere arbitrium Prælati; hunc autem si gaudeat authoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisi deformitas si tanta, vt scandalum generet. *Ibid.* ex *Rodrig. & alijs* 4. *vid. Bonac. Lay. M. Leo, par. 3. f. 370.* Vnde resolues. 1. Non videtur irregularis. 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos coniunctos, si non sit magna deformitas, & ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret vngula pollicis, si possit hostiam eleuare, & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus est Eunuchus.

2. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstruosus. 2. Gigas, pigmæus, æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, vbi disparitas lubrio est.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eo quod ratione originis reputẽtur viles. Tales autem communi iure legitimantur. 1. Per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modo hi temporis conceptionis potuerint valide contrahere. 2. Per professionem religiosam; quamuis ad dignitates etiam in religione, v.g. Abbatiam, Priogratum, &c. promoueri non possint, sine dispensatione *vid. supra d. 3. 3.* Per dispensationem Pontificiam. Principes verò seculares non possunt legitimare, nisi tantum in ordine ad officia secularia, & hæreditates. Potrò cum dubium est an quis sit legitimus, non censeri irregularem, contra *Vasq. & alios* 5. vult *Dian. p. 4. t. 2. R.*

59.

).ex *Aula*: eo quod quilibet præsumatur leg
mus, donec contrarium probetur: neque re
ri hac in re credere ipsimet matri, etiam in fine
itæ, nisi rationibus conuincat, vel pater etiam
serat. *Ib. excommun.*

Quarta est ex defectu ætatis, de quo v. in Sa
ramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, siue significa
lonis matrimonij, ratione bigamiæ, eo quod
igamus non perfectè repræsenter vnionem
Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem suam
liuisit in plures vxores. Non sufficiunt autem
d hanc bigamiam sponsalia cum pluribus, etiam
ecuta copula; nec fornicatio, vel adulterium
el matrimonium ratum cum pluribus; sed ma
rimonium verum, vel præsumptum, cum duo
bus, & consummatum. Dixi, *vel præsumptum*
quia licèt quandoque secundum matrimonium
it nullum, iuris tamen fictione, & interpreta
ione, præsumitur bigamia, licet impropriè dic
a. Vnde sequitur, irregulares fieri sequentibus
asibus.

1. Qui viuente, vel mortua prima vxore co
gnita, secundam cognoscit, etsi matrimonium
it inualidum.

2. Qui viduam non virginem ducit, & co
gnoscit.

3. Qui ducit vxorem prius ab alio corrup
tam, etiam, per fornicationem, & cognoscit;
non tamen si ipse eam ante corrupit: quia tunc
non est diuisio carnis in plures.

4. Qui propriam vxorem cognoscit, post
quam ab alio per adulterium cognita fuit; quia
ipsa iam diuisit carnem in plures. Nec refert,
etsi per vim viciata fuit, vel vi corruptam, aut

nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum contra *Barb.&c.* doceat *Suar.& alij* 5. cum *Dian.p.4. s.2. R.73.* licet concedant Episcopum posse reijcere arbitrium Prælati : hunc autem si gaudeat authoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisi deformitas si tanta, vt scandalum generet. *Ibid.* ex *Rodrig.& alijs* 4. *vid. Bonac. Lay. M. Leo, par.3. f.370.* Vnde resolues.

1. Non videtur irregularis. 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos coniunctos, si non sit magna deformitas, & ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret vngula pollicis, si possit hostiam eleuare, & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus est Eunuchus.

2. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstruosus. 2. Gigas, pigmæus, æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, vbi disparitas ludibrio est.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eo quod ratione originis reputẽtur viles. Tales autem communi iure legitimantur. 1. Per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modo hi tempore conceptionis potuerint valide contrahere. 2. Per professionem religiosam; quamuis ad dignitates etiam in religione, v.g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoueri non possint, sine dispensatione *vid. supra d.* 3. 3. Per dispensationem Pontificiam. Principes verò seculares non possunt legitimare, nisi tantum in ordine ad officia secularia, & hæreditates. Porrò cum dubium est an quis sit legitimus, non censeri irregularem, contra *Vasq.& alios* 5. vult *Dian.p.4. s.2. R.*

59.

59. ex *Anila*: eo quod quilibet præsumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipsimet matri, etiam in fine vitæ, nisi rationibus conuincat, vel pater etiam asserat. *Ib. excommun.*

Quarta est ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, siue significationis matrimonij, ratione bigamiæ, eo quod bigamus non perfectè repræsentet vnionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem suam diuisit in plures vxores. Non sufficiunt autem ad hanc bigamiam sponsalia cum pluribus, etiam secuta copula; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus; sed matrimonium verum, vel præsumptum, cum duabus, & consummatum. Dixi, *vel præsumptum*, quia licèt quandoque secundum matrimonium sit nullum, iuris tamen fictione, & interpretatione, præsumitur bigamia, licet impropriè dicta. Vnde sequitur, irregulares fieri sequentibus casibus.

1. Qui viuente, vel mortua prima vxore cognita, secundam cognoscit, etsi matrimonium sit inualidum.

2. Qui viduam non virginem ducit, & cognoscit.

3. Qui ducit vxorem prius ab alio corruptam, etiam, per fornicationem, & cognoscit: non tamen si ipse eam ante corrupit: quia tunc non est diuisio carnis in plures.

4. Qui propriam vxorem cognoscit, postquam ab alio per adulterium cognita fuit; quia ipsa iam diuisit carnem in plures. Nec refert, etsi per vim viziata fuit, vel vi corruptam, aut

viduam esse ignorauit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

5. Qui post solemne votum castitatis de facto matrimonium contrahit, & consummat, etiam cum virgine: quia interpretatione iuris censetur duo matrimonia contraxisse, vnum spirituale cum Christo, alterum carnale, cum muliere. Nec refert, quod inualidè contrahat; quia quantum est in ipso, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia siue iuris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentũ, vel vili conditione personæ nascitur) siue facti, modo crimen publicũ sit: ex occulto enim non oritur, si homicidium, & censuræ violationem excipias, vt docet *Nauar. Con. Lay.* contra *Sylu.* & *Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modo infamiam ipso iure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per sententiam iudicis contracta, non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cuius authoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digna depositione, tollitur per publicam, & constantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Vnde irregulares sunt, 1. Omnes serui propriè dicti, (& secundum *Lay. lib. 2. t. 1. cap. 8.*) etiam originarij, donec consequantur plenam libertatem. 2. Coniugati, nisi vxores consentiant, & castitatem voueant. 3. Curiales, id est, curiæ sæculari obligati, facto iuramento vel stipendio, vt iudices, aduocati, &c. quamdiu talia officia habent Excipe tamen, nisi habeant specialem dispensationem Papæ pro illis officijs, vt quidam Cleri

ci in aulis Principum, in cauſis ciuilibus, non tamen criminalibus, occupati, vel niſi conſuetudo, ſciente Papa, id permittat. 4. Milites ſaltem quamdiu iuramento tenentur; item theſaurarij, & depoſitarij publici, & qui rempub. adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles, qui ſæua, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. *M. Leop. 3. f. 369.*

Octaua ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello iuſto, vel iudicio. Quod ideo ſtatuit Eccleſia, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui vtpote leuiſſimus, neminem vnquam læſit. Ad hanc autem requiritur, vt occiſio aut mutilatio de facto ſequatur. Vnde non ſufficit voluntas, nec vulneratio grauis. *Bon d. 7. queſt. 4. Tann d. 6. q. 10. dub. 11.* Vnde reſolues.

1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in defenſionem inculpatam, honoris vitæ, caſtitatis, &c. vel etiam proximi: quia in iure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium in bello iuſto, vel iudicio. *Tann. l. c.*

2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello iuſto (ſecus tamen, ſi ad occidendum hunc vel illum in particulari) Idem eſt de Duce exercitus, tubicina, &c. *Bon. par. 4.*

3. In iudicio iuſto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur actiue & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam.

Dicitur 1. *Cooperantur*, vt iudex ferens ſententiam, Notarius, eam ſcribens, miniſtri exequentes, teſtes, &c.

Di-

Dicitur 2. *Actiuè*, id eſt ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui ſe tantum habet paſſiuè: & ex parte eius, qui occiditur, vt Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem, vel ad aquieſcendum ſententiæ iuſtæ, quam non poteſt diferre niſi appellatione iniuſta. *Cornel. & Dian. par. 4. t. 2. R. 99.*

Dicitur 3. *Efficaciter*, quia adiuuans, v. g. ferens ligna, vt comburatur antè iam ſuffocatus, non fit irregularis, nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſua præſentia in illud non influat.

Dicitur 4. *Proximè*: quia qui remotè tantum cooperantur, non fiunt irregulares, vt qui gladios faciunt aut vendunt; item legislator leges capitales condens, concionator in genere ſdicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat, iudicem ſine acceptione perſonarum iungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantum cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideoque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicuius ſequeretur, aut etiam accelleraretur, v. g. ſi quis efficaciter vrgeret reum vt ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum iuuaret, vel ſi iudici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum. Poſſunt tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v. g. 1. Si fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantum aduertentia v. g. ſi dicat Confeſſarius, properemus, aut inſtiget iumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valde exigua, vt ſi iubeat reum adhuc vnum gradum aſcendere, quia minimum reputatur pro nihilo. *Anila, & Henriq.* apud *Bon. d. 4. par. 1. punct. 3.* Item *Suar. Regin. Laym.* &c.

contra *Vasq. Turria. Murt. Bauny. &c.* qui censent ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat vt publicus minister iustitiæ siue ad causæ probationem siue executionem; vel vt priuatus iniustè, & cum peccato. Quam sententiam probabilem censet *Dia. par. 3. tr. 4. R. 79. & in addit. Ref. 15. & par. 8. tr. 7. Ref. 61.* Hinc negant fieri irregularem. 1. Confessarium, vel alium quemcunque, qui furem hortatur vt scalam ascendat, caput supponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit; vt aliquid aptet, quo citius extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad supplicium ducitur, suggerit viam breuiorem. 4. Qui vendit vel commodat scalam, funes, enses, & cætera instrumenta, etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus à Iudice, an teneatur reum condemnare, respondit, teneri. 6. Eum qui carnifici putanti suspensum iam esse mortuum, significauit adhuc viuere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex natura sua &c.* id est quæ per se sit causa talis effectus: quia effectus per accidens, non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci nec iudices Ecclesiastici, degradatorum tradentes brachio seculari: nec Clerici accusantes aliquem in causa criminali, modo expresse protestentur, se non intendere, vt puniatur pœna sanguinis, sed tantum vt sibi vel alijs satisfiat, vel impediantur mala sibi aut alijs imminentia. *v. Bon. quæst. 4 Tan. l. c. &c.*

Digitized by Google

LIBER VIII., ET VLTIMVS.

De Sancta Cruciata Bulla.

TRACTATVS VNICVS.

TRactatus, hic, in hac Medulla desiderabatur, ne quidquã ad mores attinẽs relinqueretur intactum. In Germaniæ oris vbi Pater Hermanus Busembaum Medullam istam eruit, non eius deerat complemento, quia Cruciatæ Bulla plagis illis minimè expeditur, sed in Hispania, alijsque Catholicæ Maiestatis ditionibus, quæ tam dulci Matris Ecclesiæ vbere lactantur, eiusque priuilegio potiuntur magno, quo in varijs conscientiæ casibus frequenter fulciuntur: aliqua ex parte captũ absq; materia ista erubescebat opus.

Idem, qui in antecedentibus in prosequendo tractatu isto, seruabitur ordo: proposita prius generali doctrina, ex eaque deducendo casus, qui occurrere possunt; ne lector à trita iam, & assueta studij antecedentis extrahatur via.

Inter eos qui hanc sibi materiam suscepere pertractandam, non vltimum locum obtinent, licet non primi scripserint, P. Franciscus Bardi, & Andreas Mendo, qui de illa copiosissimè omnium conscripsere.

Liber in quatuor diuidetur capita; in quorum primo, de Bulla viuorum communi, sermo habebitur; in secundò, de Compositionis Bulla, verba fient; in tertiò, de Bulla defunctorum disseremus; in quartò, ad facultates Commissarij, & iura verteturoratio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX RERVM,

Quæ in hoc Libro continentur.

A

ABbas v. Prælatus.
Abbatissa an possit ferre censuras. 818
Abbreuiatio vitæ an licita. 190
Abortus. 200
Absolutionis Sacramentalis forma. 597.,& 598. Qui sint absoluẽdi 650.& seq.v.Iurisdictio.638.& seq.
Absolutio moribundi. 609
Absolutio à censuris. 823
Absolutio à suspensione. 853
Abstinentia.345.An teneantur abstinere à carnibus in Quadragesima, qui non potest ieiunare. 345
Accusator. 435. An & quis teneatur alterum accusare. ibid.
Accedia quid sit. 488. Quale peccatum. ibid. Quæ sint eius filiæ. ibid.
Adoptio. 796
Adulterans quot peccata committat.215. Quid teneatur restituere. 251.252
Adulterium quid sit. 800. An & quando dirimat matrimonium. ibid.
Aduocati officium,& peccata. 427., & seq. An possit Aduocatus suscipere patrocinium causæ minus probabilis. 8
Ægyptios consulere quale sit peccatum. 103
Æquiuocatione vti an liceat in iuramento. 133
Ætas ad ieiunium.351.12.Ad Matrimonium.803.Ad Ordines. 785. Ad Sponsalia. 787
Affinitas quid sit. 803. An, & quæ dirimat matrimonium. ibid.

Aggreſſorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 195
Altare quando exſecretur. 585.& ſeq.
Ambitio quid ſit,& quale peccatum. 671
Amentibus an licitè dentur carnes die Veneris. 22.23. An ijſdem licitè diebus feſtis imponantur opera ſeruilia. ibid. An quis licitè eos irritet ad blaſphemandum. ibid. An poſſit ijs dari communio in articulo mortis. 550
Amicus an, & quam grauiter peccet amico inuito quid auferens. 226
Amor filiorum in parentes. 177
Amplexus extrà Matrimonium an,& qualia ſint peccata. 210
Anticreſis quomodo licita. 305
Apoſtaſia. 60
Apoſtata. 325.369
Appellatio reorum. 444
Approbatio Sacerdotis quid ſit,& à quo petenda. 635
Archiepiſcopus. v. Epiſcopus.
Argentarij peccata. 450
Ars notoria quæ ſit. 103
Artifices 92. Horum obligatio. 271
Aſpectus obſceni qualia ſint peccata 210.,& ſeq. An & quatenus liceant inter coniuges. 208.,& 213
Aſſecuratio quid ſit. 302
Aſtrologia naturalis. 100
Attritio. 599
Auaritia quid ſit, & quale peccatum. 474. Quæ ſint eius filiæ. ibid.
Aurifaber, v. Argentarius.
Aurigarum obligatio. 271
Aurigæ Catholici, an licitè vehant annonam ad Caſtra hæreticorum. 93
Auus quid debeat nepotibus. 179

B

BAptiſmus.505.,& ſeq. Quæ ſit eius materia.ibid. Quæ forma.509.& ſeq.Quis eius miniſter.511. An duo poſſint ſimul vnum baptizare .502. Quod ſit ſubiectum baptiſmi. ibid.,& ſeq. An poſſit aliquando repeti,& qua forma.515.& ſeq. Qui nam ſub conditione baptizandi.517.Quæ ſint ſeruanda circa ceremonias baptiſmi . ibid.,& ſeq.
Bellum.201.& ſeq. Bellum defenſiuum quibus gerere liceat,quibus offenſiuum .ibid. An liceat contra bellum iuſtum ſe defendere.ibid. Belli iuſtitia quomodo Principi indaganda . ibidem . In Bello iuſto an liceat aduocare infideles.205.An liceat eoſdé in bello iuſto iuuare.ib.Quid liceat in iuſto bello.205
Benefitium eccleſiaſticum quid ſit.374. Quotuplex 375. Quomodo aquiratur, & conferatur .376.,& ſeq.Quæ requirantur qualitates ad illum ſuſcipiédum.379.Quæ intentio.ibid.An liceat plura beneſitia poſſidere.380.,& ſeq.Quibus modis amittantur.384.An liceat ea permutare.386. Beneſitij reſſignatio quid,& quotuplex. 385
Beſtialitas quale ſit peccatum. 218
Bibliopola. 45
Bigamia. 867
Blaſphemia quid ſit, & quotuplex. 122
Bona hoſtibus erepta ad quem pertineant. 208
Bona inuenta quibus ſint reſtituenda, vel danda. 240
Bona neceſſaria,& ſuperflua. 74
Bulla Cænæ. 823.840

C

CEremoniæ Baptiſmi.517. Confirmat. 524
Calix quando execretur. 585
Cambium quid ſit.290.Quot ſint genera cambiorum & an ea licita . ibid.& ſeq.
Canonicatus an ſint beneficia compatibilia. 381

Cantiones inhoneſtas canere quale ſit peccatū. 212
Capitulares. 368
Captis in Bello an liceat fugere. 205
Captiuis Chriſtianis an liceat remigare in Triremibus Turcharum. 93
Carceris efractio an licita. 444
Carnis eſus. 56.& 345
Carnis humanæ eſus. 482
Carthuſianus edens carnes quale peccatum committat.367.An liceat illi aliquādo veſci carnibus. 191
Caſtitatis votum. 365
Caſuum reſſeruatio quid ſit.644.Quis habet poteſtatem ſeruandi caſus.ibid Quis abſoluēdi ab eis.648
Caſus reſſeruati Clementis VIII. 645
Catholici an in Germania liceat communicare cum hæreticis. 828
Caupones. 91
Celebrare Miſſam quando liceat.576.Quoties ibid.& ſeq.Quo loco.581.& ſeq.Quæ ſint ad celebrandum requiſita.586.& ſeq.v.Miſſa.
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit. 815. Quotuplex. ſeq. Qui poſſint ferre cenſuras in ſeq. Qui eadem affici. ibid.Ob quam cauſam poſſit ferri.819.Qui poſſint ab ea abſoluere.823.& ſeq. Quando hæc abſolutio danda. 825
Cenſus. 287
Charitas Dei.64.Charitas Dei præcepto quid præcipiatur.ibid Quando obliget. ibid.
Charitas erga proximum quid præcipiat, & prohibeat.67.eius ordo. ibid.& ſeq.
Chirograf.& credita aliorum emere an liceat. 285
Chiromantia. 100
Chirurgorum obligatio,& peccata. 9.444.& ſeq.
Choreæ. 212
Clauſura Monialium. 841

Clerici qui dicantur. 374. An teneantur legibus ciuilibus,& puniri possint à Principe sæculari .23. An teneantur ad residentiam 382., & seq. An possint testari de redditibus eorundem.412.Qui sit eorum habitus.ibid.Quæ actiones,artes,& officia eis prohibeantur.ibid:m.Quæ negotiatio. 286
Codicillis quid sit . 309
Cæmeterium quibus casibus violetur. 583
Cognatio consanguinitatis.797. Huius gradus.ibid.
Cognatio legalis,& spiritualis . 796
Colatiuncula die Ieiunij. 347
Colono quantum de pensione remitti debeat eademque possit augeri . 293.& seq.
Commodatum quid sit . 269. Commodator an possit ante tempus definitum repetere commodatū. 270
Communio v.Eucharistia . 527., & seq. Communio Paschalis. 565. Vbi hæc sumenda . ibid. An possit communicare, qui dubitat an cænando mediam noctem excesserit . 12
Commutatio votorum . 157
Comediæ turpes . 212
Concio.166.Vbi & quanta obligatione audienda. ib. Contiones hæreticorum an liceat audire.56. Concionari pro pretio an sit simonia. 117. Cōciona-torum obligatio . 81
Concubinarius. 214. An & quando in confessione sit absoluendus.ibid.Concubinatus quid sit . ibid.
Conductio,& conductor . 292
Confessarij officium.649.,& seq. Confessarij Principum &c.ad quid obligentur.652. Confessarij quāta sit obligatio audiendi pœnitentes .655. Quæ scientia requiratur in confessario. 656. Quæ prudentia.ibid.& seq. An possit confessarius vti notitia in confessione accepta. 667. Eius approbatio quid sit.635. Quo petenda. 636. Eius iurisdictio

quod

quod quòtuplex.638.& seq.Quomodo ipsi cum diuinatoribus magis &c. agendum.108. Quo modo cum reis.441.,& seq. An confessarius teneatur ad restitutionem si pœnitentem non moneat, vel non obliget ad eam. 234
Confessio sacramentalis. 604. An debeat esse integra materialiter. ibid.& seq. Quale examen ad eam prærequiratur. 606. Quando sufficiat integritas formalis.608.& seq An debeat esse vocalis.613.An secreta.614.An vera.ibid.Quando sit inualida.615 Quando iteranda. 616
Confessionis præceptum quos, & quã grauiter obliget.669.& seq. An ei satisfiat per confessionem inualidam,& venialium. 671
Confessionis sigillum. 660.& seq.
Confirmatio quid sit,& quæ eius materia.521.& seq. Quæ forma ibid.Minister,& subiectum.523.necessitas,& ceremoniæ. 524
Coniuges ad quid obligentur erga se mutuo. 186
Coniugalis actus an sit licitus. 779. & seq. An præceptus. 783.& seq.
Conscientia quid sit.1.Quæ sit recta,quæ erronea.1.2. An vtraque obliget. ibid.
Conscientia practicæ dubia, quæ sit. An peccet qui cum ea operatur. 4.5
Conscientia speculatiuè dubia. 6.7.8
Conscientia scrupolosa. 13.14
Consilium. 16
Consuetudo blasphemandi.124. Iurandi, 131
Contemptus formalis quid sit, 469
Contentio. 473
Contractus quid sit.259.An dolo,errore, vi metu factus sit validus.260.Qui nequeant contrahere. ib.
Contritio quid sit,& quotuplex.598.Qualis requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ. ibid.& seq.

Contumelia quid. 332. Quale peccatum. 487. An qui per contumeliam læsit alterius honorem teneatur hunc restituere, & quomodo. 488
Cooperatio ad damnum alterius. 230. Ad peccatum. 89. & seq.
Correctio fraterna. 78. & seq. Huius materia. ibid. Præceptū correptionis quando obliget ib. Quando facienda. 81. Quos obliget, & quis ordo in ea seruandus. 78. 79
Crapula quibus casibus cēseatur mortalis 482. & seq.
Credere quid teneantur necessitate medij, præcepti explicitè implicitè. 48. & seq. Creditoribus soluendum est ordine. 254
Curatella quid sit, & Curator. 305. Eius officium. ibid. & seq. Quo nequeant esse curatores. 306
Curiales. 468
Curiositas in aperiendis, & legendis alienis litteris, vel scriptis. 476. & seq.

D

DEmonis inuocatio. 91
Debitum coniugale. 783. & seq.
Debitorum obligatio. 256. & seq.
Decalogi præceptum primum. 94. & seq. Secundum. 122. & seq. Tertium. 160. & seq. Quartum. 177. & seq. Quintum. 190. & seq. Sextum. 209. & seq. Septimum. 222. & seq. Octauum. 331. & seq. Nonum & Decimum. 341
Degradatio quid sit, & à quo fieri possit. 855. Quam ob causam. 856
Delectatio morosa quid sit. 454. An semper sit peccatum. 457. & seq. Quomodo delectatio mortalis sit confitenda. 459. An voluntas teneatur delectationem carnalem positiuè deprimere. ibid. & seq.
Depositio quid sit, & à quo fieri possit. 850. Quam ob causam. 855.

Depositum. 269. An depositario liceat vti deposito. ib. An, & quando teneatur depositarium ad restitutionem si depositum perierit. 272
Derisio. 448
Desiderium quid sit. 454. An, & quando sit peccatum. ibid. & seq.
Desperatio quale sit peccatum. 63
Detractio quid sit, & quotuplex. 332. Quale peccatum. ibid. & seq. Detractorem audiens, an & quando grauiter peccet, & an teneatur ad restitutionem famæ. 339
Dilectio inimicorum. 70. & seq. Quid teneamur inimicis præstare. ibid.
Discipulorum obligatio. 188
Dispensandi potestas probus conueniat. 159. & seq. Quando inferior possit dispensare in lege Superioris. 37. & seq. Dispensatio quando vim amittat. 39. Quando, & quomodo petenda à S. Pœnitentiaria. 41
Dispensatio in obseruatione festorum. 163. In ieiunio. 350. & seq. In iuramento, & lege. 38. In impedimentis Matrimonij. 812. In votis. 159 Dispensare pro pretio in voto, in iuramento &c. an sit simonia. 117
Disputatio cum hæreticis. 61
Distractio in horis Canon. 406. & seq. In alijs exercitijs spiritualibus. 489
Diuinatio quid, & quotuplex. 97. Quale peccatum. ib. & seq. Diuinatio è somnis voce auium &c. An & quando sit licita. 99. & seq. Cum diuinatoribus, & magis &c. Quomodo confessario sit agendum. 138
Diuortium an fieri possit. 787. Quibus ex causis. 788
Dolor de peccatis. 598
Dolus in verbis, & facto. 475
Domini quomodo sint famulis obligati. 183
Donatio acceptata quale ius conferat. 264., & seq.

Quibus casibus possit reuocari. 266., & seq. Donationes bonorum factæ ab ingredientibus Religionem, an sint valide. 316. & seq. Donatio mortis causa, quibus competat, quando reuocari possit. ib.
Donare qui non possint. 262
Dubitatio temeraria quale sit peccatum. 330
Dubium quid sit. 4. Practicè dubius circa aliquod opus quomodo debeat se resoluere. 5. & seq. An in dubio tutior pars sit eligẽda. 10. 11. De horis Can. 399. Dubium de lege. 11. 20. Dubium de ieiunio. 12 De iuramento ibid. De valore Matrimonij. ibid. De voto 11 Debito. 13
Duellum quid sit, & an liceat. 201. Quis duellantes possit absoluere. 825.

E

Ebrietas quid sit, & quale peccatum. 484., & seq. An licitum sit alium ad ebrietatem conducere. ibid. Quæ sit plena ebrietas. ibid.
Ecclesia quibus casibus violetur. 583. An in violata Ecclesia liceat celebrare, & mortuos sepellire. 582. Quando execretur Ecclesia, an ea poluta, & execrata etiam Altaria sint poluta & execrata. 584
Ecclesiasticus v Beneficiatus, & Clericus.
Elemosina. 71., & seq. Quando quis eam dare teneatur. ibid. E quibus bonis. 77. An debita pauperibus triuialibus. 76. & seq. An Religiosis ibid. An filijs, vxoribus, seruis liceat dare eleemosinas. 77. An tutoribus, & curatoribus. ibid.
Elocatio. 292
Emphiteusis. 294
Emere die festo. 163
Emptio. 279. & seq.
Emptori an liceat rem emere vilius, quam res valeat. ibid., & seq. Res empta cui pereat ante traditionem. 284

Episcopus an peccet si Sacerdoti idoneo neget approbationem. 637. An habeat potestatem ferendi censuras. 817. An sit colator beneficiorum in sua Diœcesi. 377. An teneatur nouas leges Pontificias promulgare. 19. In quibus Matrimonij impedimẽtis possit dispensare. 813. An possit dispensare in preuijs proclamationibus Matrimonij 794. An in votis subditorum. 156. An censuris alijsque pœnis cogere subditos ad sacrum in Parochia audiendũ. 171. Episcopi residentia. 382

Eucharistia quid sit. 527. Eius materia 528. Qualis debeat esse panis in materia Eucharistiæ. ibid., & seq. Quale vinum 532. & seq. An vino consecrando sit necessariò miscenda aqua. 534. An & quomodo materia debeat esse præsens consecranti. 535. & seq. An debeat esse certa, & à consecrantis intentione, & indiuiduo determinata 537., & seq. Forma consecrationis. 540. Quando Christi corpus maneat in Eucharistia. 541. & seq. Ad quem spectat Eucharistiæ dispensatio. 544. & seq. Quo ritu sit dispensanda. ibid. & seq. An & quando liceat eam sibi ipsi dare. 545. Regulares quibus casibus eam licitè dent in articulo mortis, & Paschate. 546. Quid requiritur in ministro ad licitam administrationem Eucharistiæ. 547. & seq. Quomodo deferenda ad infirmos. 548. Vbi asseruanda. 551. Quæ dispositio animæ requiratur in suscipiente. 552. Quæ corporis. 556. & seq. Quæ & quanta sit obligatio eam sumendi. 563. & seq.

Examen quale prærequiratur ad integritatem confessionis. 606

Examen Ordinandorum. 784

Excommunicatio quid sit, & quotuplex. 827. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor 830. Quis eius effectus. ibid. Excommunicatio ma-

maior quos habeat effectus. 830. & seq. Ob quas causas hæc incurratur. 838. & seq. Quæ excommunicationes non sint reseruatæ. ibid. Quæ eidem per Bullam Cœnæ. 848
Excommunicatio percussoris Clericorum quomodo intelligenda. 842
Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis sit. 835. cum excommunicato non tolerato communicare quale sit peccatum. 836. An aliquando liceat. 837
Executores Testamenti. 318
Execratio quid sit, & quando fiat. 584
Extrema Vnctio quid sit. 672. Quæ eius materia remota. ibid. Proxima. 673. Quibus danda. 774. Quis eius Minister. 775. Quis effectus. 778

F

FAlatia. 475
Fama. 335. Eius restitutio. 344. Quæ excusent ab hac restitutione. 342
Famulus quomodo sit obligatus suo Domino. 181. An ad rem licitam possit præstare famulatum. 90. An, & quam grauiter peccet si ei inuito quid auferat. 228. An teneatur ad restitutionem. 231
Festis quænam opera præcipiantur. 161. Quæ excusent ab obseruatione festorum. 163
Feudum. 295
Fideicommissum. 309
Fideiussio quid. 302. Fideiussoris obligatio. ib., & seq.
Fides. 47. & seq. An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falsam profiteri. 53. & seq. An fidem dissimulare. ibid. An & quomodo tegere. 54. Fidei præceptum quando obliget. 50., & seq. Quæ sint professiua signa fidei. 56
Filij quem amorem, reuerentiam, & obedientiam debeant parentibus. 177. & seq. An & quam grauiter

peccent si parentibus inuitis quid auferant. 228. Item si quid malè expendant. ibid. An teneantur ad restitutionem. ibid. An possint contrahere. 261
Fæminarum carminatricum benedictiones. 105
Forensia an festo die prohibita. 162
Forma absolutionis Sacramentalis. 597. Absolutionis à censuris. 825. Consecrationis Eucharistiæ. 540.
Fornicatio quid sit. 213. Fornicatio sponsæ. 790. Cum filia confessoris. 216
Frater an teneatur fratri, vel sorori in necessitate subuenire. 181. Fraterna correptio. 79
Fraus. 475
Fructus industriæ, qui dicantur. 845
Fuga reorum. 443
Furem nocturnum, & diurnum, an & quando liceat priuata auctoritate occidere. 196. An idem Clericis, & Religiosis liceat. 197
Furtum quid sit. 222. Quale peccatum. ibid. An furetur, qui alienum accepit in iustam compensationem. ibid. Quæ sit in furto sufficiens quantitas ad mortale peccatum ibid. Furta plura minuta, an simul sumpta peccatum mortale constituent. 224. Furta amicorum, & domesticorum, an & quanta sint peccata. 226

G

Gaudere, & delectari de malo sub conditione, an & quando sit peccatum. 456
Generales ordinum, an possint ferre censuras. 817
Generationē prolis, an liceat allquādo impedire. 786
Gloria vana quale peccatum, & quotupliciter peccetur. 472
Gratitudo v. Donatio. 261. & seq.
Grauidæ an liceat petere, & reddere debitum. 785
Gula quid sit, & quale peccatum. 481. Quæ sint eius filiæ. 483

H

HAbitus Clericalis. 472
Hæredis commoda iura, & obligationes. 329. Intrà quod tempus debeant exequi defuncti voluntatem. 322. Qui possint institui hæredes. 325. Hæredum diuisio. 326. Quantum debeatur hæredibus necessarijs. 326. Qui succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irrito 328. An possint adire hæreditatem quando testamentum factum est sine solemnitatibus. 310
Hæreditatum renunciatio. 314. & seq.
Hæresis quid sit. 60. Eius periculo se exponere quale sit peccatum. 61
Hæreticus quis. 60. An hæretici obligentur præceptis Ecclesiæ. 22. An præcepto confessionis. 569. An liceat legere eorum libros. 61. 447. Cum illis disputare. 61. An sacris eorum interesse. 56
Hærus an teneatur famulo infirmo dare salariũ. 184
Homicida. 248
Homicidium. 190. & seq. Homicidium coniugis, an & quando dirimat matrimonium. 799
Honor. 332. v. Fama. ibid. & seq.
Horæ Canonicæ. 388. & seq. Qui ad eas obligent. ib. Quanta hæc sit obligatio. 392. & seq. An teneatur ad restitutionem fructuum, qui horas dimisit. 393. & seq. Quibus ea fieri debeat. ibid. & seq. Quæ à recitatione horarum excusent. 396. & seq Quomodo horæ sint recitandæ. 398. & seq.
Humanæ carnis esus. 482
Hypocresis. 472
Hypotheca. 304

I

IActantia. 472
Idolatria quid sit, & quotuplex. 102
Ieiunium Ecclesiasticum 345. & seq. Quæ causæ ab

eo excuſent. 350.& ſeq.
Ignorantia an excuſet à tranſgreſſione præcepti. 33
Illegitimus an ſit irregularis. 866
Illuſio. 488
Impedimenta matrimonium impedientia tantum. 789., & ſeq. Impedimenta item dirimentia. 795. & ſeq.
Imprecari alijs Dæmonem, grandinem &c. in ira, quale ſit peccatum. 125
Inceſtus quid ſit. 790. An impediat matrimonium ib.
Indulgentia quid ſit, & quid ad eius valorem requiratur. 625. Quotuplex, & quomodo differat à Iubilæo. 631. Quæ conditiones requirantur ad lucrandas indulgentias. 626
Infamia v. Detractio. An liceat alium infamare ad vitanda grauia tormenta. 340. An liceat infamare ſe ipſum. ibid.
Infantibus an dari poſſint carnes die Veneris. 22. An infantes ethnicorum licitè baptizentur inuitis parentibus. 514.
Infideles an obligentur præceptis Eccleſiæ. 22. An liceat intereſſe ſacris infidelium. 56
Infidelitas quotuplex ſit. 58
Inimicorum dilectio. 70.& ſeq.
Iniuria materialis, quæ ſit. 229. Formalis. ibid. An obligentur ad reſtitutionem, qui intulit iniuriam tantum materialem. ibid. & ſeq. An qui formalem. ſeq.
Innocentem, an aliquando liceat occidere. 199.
Innobedientia. 366. v. Obedientia. ibid.
Inquietudo. 475
Inquiſitio Iudicis. 417
Inſidijs an liceat vti contra hoſtem. 207
Intentio virtualis, quæ ſit. 495. Intentio ſatisfaciendi præceptis, voto iuramento &c. An requiratur ad eorum

eorum impletionem. 28.& seq.
Interdictum quid sit,& quotuplex.856.Qui sint eius effectus.857.Qui possit ferre censuram interdicti. 858.Qui eam tollere. ibid.
Interstitia ordinum. 785
Inuentarium bonorum. 329
Inuidia quid sit, & quale peccatum. 479. Quæ sint eius filiæ. ibid.
Ira quid sit,& quale peccatum. 435. Quæ sint eius filiæ, & seq. In ira nomina mortem Dei septem sacramenta Dæmonem &c. quale sit peccatum. 124
Irregularitas quid sit, & quotuplex. 859. Qui sint eius effectus.ibid. Quomodo incurratur, & tollatur.861. Quæ sint irregularitates,& delicto. 862. Quæ ex defectu. 885
Irreligiositas quotuplex sit. 109
Irritatio directa votorum. 153., & seq. Indirecta. 155.
Iubileum v.Indulgentia. 625
Iudæi. 59. Quibus casibus cum ijs non liceat communicare. ibid.
Iudex.415.Quid in eo requiratur.ibid.& seq.Quid ei seruandum circa inquisitionem. 417. Quid circa torturam. 419.& seq. Quid seruandum circa sententiam,& pœnam. 422.& seq. Ad quid obligetur Iudex, qui tulit sententiam iniustam. 425. & seq. Quid liceat circa munera. 426
Iuditium legitimum. 414.& seq.
Iuditium temerarium. 330.& seq.
Iuramentum quid sit. 129. Quotuplex. ibid. An & quando sit licitum. 130. An in eo vti liceat æquiuocatione. 132. Iurament. promissorij quanta sit obligatio.134.& seq.Quomodo tollatur iuramenti obli-

Digitized by Google

obligatio per irritationem. ibid. Quomodo per dispensationem commutatiuam, & remissiuam. ibid. An quis obligetur iuramento, de quo dubitat an sit emissum. 11
Iurandi formula. 127
Iurisdictio Confessarij quid sit, & quotuplex, & vndè eam habeat. 638. & seq. An iurisdictione dubia liceat absoluere. 642

L

Lactare an mater teneatur prolem lacte proprio. pag. 179
Lacticinia. 345
Lectio obscænorum. 212
Legatum quid. 309. Legata in pias causas, an Religiosus executor possit applicare suo Monasterio. 318. An legata pia possint commutari in alium pium vsum. 320. Legata pia, quæ dicans. 319
Legislator an suis legibus obligetur. 21
Lex. 22. & seq. Legis positiuæ vis, & substantia an dependeat ab acceptatione communitatis. 18. & seq. An lex humana obliget sub peccato, & quali. 20. & seq. Quæ personæ legibus obligentur. 21. & seq. An ignorantia excuset à transgressione legis. 33. An metus. 34. An dispensatio. 36. An impotentia totius, vel partis. 35. Per quot annorum lex aboleatur. v. Præceptum.
Libellaticus contractus. 295
Libelles famosus. 339
Liberi ad quid obligentur erga parentes. 177. An peccarint, & obligentur superioribus inscijs sponsalia contraxerint. 791. An & quam grauiter peccent si ijsdem inuitis, quid auferant. 228

Libertas. 12. Regula qua cognoſci poſſit, an quis ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis. 11
Libri hæreticorum an, & qui prohibeantur. 847
Libros obſcænos edere quale ſit peccatum. 212
Litaniæ. 319
Litteras alienas aperire, & legere, an & quale ſit peccatum. 476. Litteræ dimiſſoriæ. 784
Locatio. 292
Locator, an poſſit conductorem re conducta priuare ante tempus præfinitum. 294
Ludere Chartis, Alcis. an liceat Clericis Religionis. 299.
Ludus. 295. & ſeq.
Luſor quando teneatur ad reſtitutionem. ibid. Quando leuiter, quando grauiter peccet. 299
Luxuria. 478. & ſeq. Eius filiæ. ibid. Eius actus, ſeu peccato quotuplicia ſint. 209. Luxuriæ conſummate ſpecies naturales. 213. ſpecies contra naturam. 216.

M

Magia. 103. Quomodo Confeſſario cum magis agendum. 108
Magiſtratus obligatio. 81. & ſeq.
Maledictio. 486
Malefactorem, an & quomodo liceat occidere. 190
Malefitium quid. 106. Quotuplex. ibid. Quibus remedijs vti liceat contra maleficia. 107
Maritus ad quid obligetur erga vxorem. 187. & ſeq. An eam in adulterio deprehenſam licitè occidat. 94
Mater quid debeat filijs. 179. Obtans filiabus mortem quomodo excuſari poſsit. 73

Digitized by Google

Materia leuis sub mortali præcepto. 20
Matrimonium quid sit. 796. Quæ illius materia, forma, minister. ibid. An eius vsus sit licitus. 779., & seq. An præceptus. 683. & seq. An debitus. ibid. & seq. An matrimonium validè voueatur. 147. Matrimonij contractus, & graui metu factus, an sit irritus. 251. An liceat contrahere matrimonium cum habente votum castitatis. 90. An cum hæretico. 61. An possit solui matrimonium. 697. Quæ sint impedimenta matrimonium impedientia tantum. 781. & seq Impedimenta dirimentia. 795. & seq. Matrimonij proclamationes præuiæ. 794. An coram Parocho contrahendum, & quo. 805. Quid de hæreticis quoad hoc censendum. 809. Matrimonij consumatio, an prohibeatur ante benedictionem. 790. Matrimonium inualidum quomodo reualidandum. 810. In impedimentis à quo possit dispensari. 812 Ob quas causas. ibid.
Medicorum obligatio. 9. 448
Mendatium in confessione. 615
Mercatorum obligatio, & peccata, 450
Mercatus, 162
Meretrix. 214
Metus. 34. 800. 801. 802
Militum peccata. 208. 209. Militans bona fide quid teneatur restituere. 242. An, & quando possit se ipsum indirectè occidere. 190
Minister Sacramentorum. 495. Quid in eo requiratur, vt det validè Sacramentum. ibid. & seq. Quid vt licitè. 498. & seq.
Minister Baptismi. 511. Confirmationis. 523. Eucharistiæ. 547. & seq. Pœnitentiæ. 634. Extremæ Vnctionis. 776. Matrimonij. 796
Minorum bona quomodo Tutori, & Curatori administranda

ñistranda . 306. An minores iuribus sibi aquisitis posſint renunciare, & quandiù teneantur ſubeſſe curatori. ibid. An posſint contrahere. 261
Miraculi fictio . 96
Miſericordia corporalis. 73. & ſeq. Spiritualis . 78
Miſſa quid. 568. Quæ ſit obligatio Sacerdotum circa illam. ib. & ſeq. Quando liceat eam celebrare. 576. Quotiès. 577. Quo loco. 581. & ſeq. An eam aliquādo liceat interrumpere. ibid. Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 586. & ſeq. Quæ excuſent ab auditione Miſſæ. 175. Facere Miſſas pro pretio, an ſit ſimonia v. ſimonia.
Molitorum obligatio . 271
Molities . 217
Monachus v. Religioſus .
Monaſterium. 303. 325. 374
Moniales, an obligens ad Horas Canon. 389
Monopolia, quid ſint, & an licita . 282
Monſtrum, an ſit baptizandum. 514. & ſeq.
Montes pietatis, qui dicantur, & an liciti . 276
Moribundi abſolutio . 609
Mortem obtare, an liceat ſibi, vel alteri . 73
Muliebrium ornatus . 87. 88
Mutilatio ſui ipſius an, & quando licita . 193. An & quando debeat reſtitui pro iniuria per mutilationem corpori illata . 247 & ſeq.
Mutuum quid. 273. An liceat petere mutuum ab vſurario . 85
Mutuarij, & mutuantis obligatio. 273. v. Vſura.

N

NAutæ catholico, an liceat vehere annonam ad caſtra hæreticorum. 93

Digitized by Google

Nautarum obligatio . 41
Neceſſitas proximi quotuplex . 74
Necromantia . 97
Negotiatio quid ſit,& quibus illicita . 286
Neophylus,an ſit irregularis . 865
Notarij obligatio,& peccata . 432
Nouitij,an obligentur ad Horas Canonicas 389. An poſſint validè teſtari . 324. Ad quid obligetur,qui Nouitium abduxit à Religione . 253
Nundinæ . 163
Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur . 790. Earum benedictio . ibid.

O

OEduratio cordis . 474
Obedientia filiorum erga parentes . 177
Obedientiæ votum . 365
Obſeruantia vana quid ſit. 103 . Quotuplex . ib . Quale peccatum , ibid. Vndè poſſit cognoſci . 104. , & ſeq.
Obſidens,an liceat occidere. 200
Occaſio proxima peccandi . 601
Occiſio iniqui agreſſoris. 195 . Innocentis. 199. Malefactoris. 194. Vxoris in adulterio deprehenſæ . ibid. Sui ipſius. 190. & ſeq. An & quid debeat reſtitui pro iniuria per occiſionem illata . 247
Odium Dei . 64
Odium Proximi . 67
Oleum benedictum . 672
Opera diebus Dominicis, & feſtis præcepta . 165. Prohibita . 566
Opificum variorum peccata . 451
Opinio probabilis . 6

Ora-

Digitized by Google

Oratio Dominica. 48
Ordines Militares, an & qui ex ijs sint Religiosi. 356.
Ordinis Sacramentum quid sit. 779. Quotuplex. ibid. Quæ eius materia, & seq. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem. 783. A quo Episcopo quis possit ordinari. 782. & seq.
Ornatus mulierum. 85. 87
Oscula extrà matrimonium, an & qualia sint peccata. 209

P

PActum cum Dæmone. 97
Papa, quam habeat potestatem ferendi censuras. 817. An ipse possit eas incurrere 819. In quibus impedimentis matrimonij possit dispensare. 813. An possit dispensare in omnibus votis. 160. An sine iuxta causa. 38
Parentes quid debeant filijs. 179. An possint filios exhæredare. 181
Parens non tenetur omnia bona relinquere liberis. 326.
Parochus, an habeat potestatem ferendi censuras. 318 An possit dispensare in votis subditorum. 159. An absoluere ab excommunicatione minore. 830
Parochiani, an teneantur Dominicis, & festis maioribus audire sacrum in Parochia. 169. & seq. An inuitis Parochis possint confiteri Mendicantibus. 643
Pastorum obligatio. 80
Patrini baptismi, qui sint, & quod eorum officium. 519., & seq.
Patrini confirmationis. 525

Digitized by Google

Nautarum obligatio. 471
Neceſſitas proximi quotuplex. 74
Necromantia. 97
Negotiatio quid ſit, & quibus illicita. 286
Neophylus, an ſit irregularis. 865
Notarij obligatio, & peccata. 432
Nouitij, an obligentur ad Horas Canonicas 389. An poſſint validè teſtari. 324. Ad quid obligetur, qui Nouitium abduxit à Religione. 253
Nundinæ. 163
Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur. 790. Earum benedictio. ibid.

O

OBduratio cordis. 474
Obedientia filiorum erga parentes. 177
Obedientiæ votum. 366
Obſeruantia vana quid ſit. 103. Quotuplex. ib. Quale peccatum, ibid. Vndè poſſit cognoſci. 104., & ſeq.
Obſidens, an liceat occidere. 200
Occaſio proxima peccandi. 601
Occiſio iniqui agreſſoris. 195. Innocentis. 199. Malefactoris. 194. Vxoris in adulterio deprehenſæ. ibid. Sui ipſius. 190. & ſeq. An & quid debeat reſtitui pro iniuria per occiſionem illata. 247
Odium Dei. 64
Odium Proximi. 67
Oleum benedictum. 672
Opera diebus Dominicis, & feſtis præcepta. 165. Prohibita. 866
Opificum variorum peccata. 451
Opinio probabilis. 6

Ora-

Digitized by Google

Oratio Dominica, 48
Ordines Militares, an & qui ex ijs sint Religiosi. 356.
Ordinis Sacramentum quid sit. 779. Quotuplex. ibid. Quæ eius materia, & seq. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem. 783. A quo Episcopo quis possit ordinari. 782. & seq.
Ornatus mulierum. 86. 87
Oscula extrà matrimonium, an & qualia sint peccata. 209

P

PActum cum Dæmone. 97
Papa, quam habeat potestatem ferendi censuras. 817. An ipse possit eas incurrere 819. In quibus impedimentis matrimonij possit dispensare. 813. An possit dispensare in omnibus votis. 160. An sine iuxta causa. 38
Parentes quid debeant filijs. 179. An possint filios exhæredare. 181
Parens non tenetur omnia bona relinquere liberis. 326.
Parochus, an habeat potestatem ferendi censuras. 318 An possit dispensare in votis subditorum. 159. An absoluere ab excommunicatione minore. 830
Parochiani, an teneantur Dominicis, & festis maioribus audire sacrum in Parochia. 169. & seq. An inuitis Parochis possint confiteri Mendicantibus. 643
Pastorum obligatio. 80
Patrini baptismi, qui sint, & quod eorum officium. 519., & seq.
Patrini confirmationis. 525

Digitized by Google

Patronatus ius quid,& quotuplex. 378
Patronus quando teneatur præsentare beneficio vacante. ibid.
Pauperi quando quis teneatur subuenire. 75
Pauperem se fingens, itaque extorquens elemosinam, an teneatur ad restitutionem. 246.265
Paupertas Religio sa. 354.& seq.
Peccatum quid sit. 451. & seq. Quæ peccata distinguantur spetie.461. Quæ numero. ibid. Quid sit peccatum mortale, & veniale 464. Quæ ex genere suo sint mortalia, quæ venialia. 465. Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale. ibid., & seq. Quibus modis ex genere suo veniale transeat in mortale. 468., & seq. Venialia an possint reseruari. 644. An veniale cui annexa est censura possit omitti in cõfessione 829
Peccata capitalia. 470.& seq.
Peccato alterius an liceat materialiter cooperari.89, & seq.
Pecuniam adulterinam nou licet exponere. 292
Pensio quid, quotuplex. 387
Pensionarius. 388
Peregrini,qui dicantur.23. An teneantur legibus sui domicilij, dum ab eo absunt.ibid.An teneantur implere præcepta sui territorij antequam ab eo discedant.24.An obligentur præceptis locorum, vbi morantur.25.An censuris.819. An præceptis iuris communis.27. An possint peregrè coram Parocho loci contrahere matrimonium. 806
Periurium. 132
Pertinatia. 473
Pharmacopæorum obligatio. 448
Philtrum. 107
Physioguomia. 99

Digitized by Google

Pignus. 394 & seq.
Pingere, an sit opus seruile. 162. & 212
Pingere turpia quale peccatum. 89
Piscari an seruile. 162
Piscatio prohibita, an inducat obligationem restitutionis. 240
Pœna simoniæ. 119
Pœna vsurariorum. 279
Pœnitens, an teneatur pœnitentiam acceptare, & implere. 621. & seq. An satisfaciat si eam impleat in statu peccati mortalis. 623
Pœnitentiæ sacramentum. 595. & seq. Quæ sit eius materia. ibid. Quæ forma. 597. Qualis ad eam requiratur contritio. 558. Qualis confessio. 604. & seq. Satisfactio. 618. & seq.
Pœnitentiam in confessione iniunctam quis possit commutare. 624
Pollutio quid. 217. An aliquando liceat eam procurare. 219. & seq. An quis actionem licitam teneatur omittere, si præuideat indè naturaliter secuturam. 220. & seq. Facta in somno, an & quando sit mortalis. 221
Possessor bonæ fidei, an & quando teneatur restituere. 240. 254. Malæ fidei quid teneatur restituere. 244. 253.
Præceptum quid sit. 16. Quotuplex. 17
Præcepta humana, an obligent sub peceato, & quali. 20. 21. An cum periculo grauis incommodi. 25. E quibus signis cognosci possit, an grauiter obligent. 21. An sint implenda ex charitate. 27. An ad impletionem requiratur intentio satisfaciendi. 28. & seq. An quis ijs possit satisfacere per actum ex circumstantijs peccaminosum. 28
Præceptum duplex, an vno actu possit impleri. 31. An

Digitized by Google

diuersis actibus ei satisfieri possit eodem tempore? ibid.
Præcepta plura violans vno actu quot peccata committat. 32. An ignorantia, & metus excusent à transgressione. 34. 35. An dispensatio. 36. Vtrum præcepti parti sit implenda si nequeas implere totum. ibid.
Præceptum confessionis. 669. & seq.
Præcepta Decalogi. 94. & seq. v. Decalogus.
Præcepta Ecclesiæ. 345
Præceptum locale. 23
Præceptum vniuersale. ibid.
Præceptorum obligatio. 188
Prælati quomodo obligentur præcepto fraternæ correptionis. 79. An & qui possint dispensare in votis. 159. An Prælati ordinum teneantur fugitiuos requirere. 373. Quid possint subditis permittere saluo voto paupertatis. 365
Prælatorum obligatio. 80
Præstimonium. 391
Præsumptio quid, quale peccatum. 471
Præsumptio de misericordia Dei. 64
Præcarium quid. 269
Pretium quotuplex. 279
Principum obligatio. 204. 232
Proclamationes matrimonij. 792 793
Procuratorum obligatio, & peccata. 432. 434
Prodigalitas in quo consistat, & quale sit peccatum. 474.
Prodigi, an possint contrahere. 261
Proditio. 475
Professio fidei. 52
Professio Religiosa quas requirat conditiones, vt sit valida. 357. & seq. Facta ex graui metu, an sit irrita.

12. 261
Professi, an & qui possint instituí hæredes. 325
Promissio acceptata, an grauiter obliget. 261. In rebus Ecclesiasticis ex graui metu facta, an sit irrita. ibid.
Propola. 274
Proscriptos, quibus liceat occidere. 194
Proximo an liceat velle aliquod malum 72.73. Quãdo quis teneatur ei subuenire. 75.76 An & quando eius peccatum permitti possit. 89
Pueri quibus legibus obligentur. 22. An & quando obligentur præcepto confessionis. 669
Pupillus. 182.261.307
Pusillanimitas. 489

Q

QVæstorum obligatio. 286

R

RAncor. 489
Rapina. 206
Raptus quid. 214. An & quando impediat matrimonium. 800
Rebaptizans, & rebaptizatus an sint irregulares. 862.
Referentis obligatio. 432
Regula externa actuum humanorum. 16. Regula interna. 2. Regulæ ordinum Religiosorum. 366. & seq.
Regularibus cur ampla priuileggia à Pontificibus concessa. 172

Digitized by Google

Religiosus status quid sit. 355. Qui possint eum amplecti. 369. Quid teneantur. 371
Religiosa professio quas requirat conditiones. 357. & seq.
Religiosus ad Cardinalatum, vel Episcopatum promotus, an maneat obstrictus votis suæ Religionis. 356. Promotus ad Parochiam, an teneatur deferre habitus religionis, & regulam seruare. 357. Ad quid obligetur religiones vi suæ professionis. 359 Vi voti paupertatis. 364. Ad quid vi voti castitatis, & obedientiæ. 366. An & quomodo teneatur ad perfectionem. 359. An & contra hanc peccet si regulam ordinis transgrediatur. 361. An teneatur obedire si dubitet an res, quæ iubetur sit licita. 369 An & quando liceat ei transire ad ordinem strictiorem. 370. An & quando ad laxiorem. 370. An & quando possit Religione expelli. 371 An expulsus maneat votis adstrictus. 372. & seq. An teneatur ad Horas. 389. An Prælatus teneatur fugitiuũ, & Apostatam requirere. 373. An professus in vno Monasterio possit cogi, vt se transferat ad aliud. 374. An possint Religiosi noua statuta condere. 368. An à Pontifice possint cogi ad arctiorem viuendi rationem. ibid. An illis liceat negotiari. 287.
Religiosi Mendicantes, an licitè ministrent Eucharistiam. 545
Reliquias, an cum reliquijs liceat permutare. 119.
Falsas proponere quale sit peccatum. 96
Remedia contra maleficia. 107
Remiges Christiani. 93
Remissio debitorum. 264
Renunciatio hæreditatum. 314. & seq. Renunciationes

nes bonorum factæ ab ingredientibus Religionem, an sint validæ. 316
Represſalia an liceant. 208
Reſſeruatio casuum quid sit. 644. Quis habeat potestatem reſſeruandi. ibid. Quis absoluendi. ibid.
Reſſidentia Episcopi, & eorum, qui habent beneficium curatum. 372
Reſſignatio beneficij quid, & quotuplex. 384
Restitutio quid sit, & qui ad eam teneantur. 229. & seq. An plures simul damnificantes teneantur restituere in solidum, & quo ordine. 234. & seq. An teneatur restituere, qui alium impediuit à consecutione alicuius boni. 236 Cui restitutio fieri debeat. 237. & seq. An & quando debeat restituere bonæ fidei possessor. 239. & seq. Quid possessor malæ fidei. 245. & seq. An & quid restituendum pro iniuria corpori illata per mutilationem, occisionē &c. 247. & seq. Quibus pro his restitutio fieri debeat. 248. Quid restituendum pro illato stupro. 249. Quid pro adulterio. 251. Pro fama. 552. Pro inductione ad peccatum. ibid. Pro auocatione à Religione. ibid.
Restitutionis circumstantiæ vt tempus, locus, modus, ordo. 253. 254. Quæ à restitutione excusent. 256. & seq.
Reuerentia filiorum erga parentes. 177
Reus, an & quando teneatur fateri verum. 439. & seq. An grauiter peccet si ad euitanda tormenta grauia falsum crimen sibi imponat. 441. An teneatur reuelare complices. 443. An ei liceat occidere ministros iustitiæ. 195. Quid circa fugam. 443. & seq. Quomodo confessario agendum cum reo. 445. & seq.

Rex bellum gesturus ad quid obligetur. 203., & seq.
Rixæ. 488
Rustici alijque simpliciores in Germania, qui habentur hæretici, an possint absolui à suis Parochis. 61.

S

Sacerdotum obligatio circa missæ sacrificium. 568. & seq.
Sacramentum quid sit. 491. Quid circa eius materiam, & formam seruandum. 493. & seq.
Sacramentorum minister. 495. Quid in eo requiratur, vt det validè. ibid. Quid vt licitè. 498. & seq. Quæ dispositio requiratur in suscipiente ad valorem sacramenti. 501. Quid vt licitè, & cum fructu suscipiatur. 502
Sacramentalia quid sint. 503. Quid efficiant. ibid. & seq.
Sacrificium Missæ. 568. & seq. Cuius sit applicare fructum sacrificij. 574 v. Missa.
Sacrilegium quid sit, & quotuplex. 111. & seq. Quot modis committatur per actum venereum. 216
Sartorum obligatio. 271. Peccata. 451
Satisfactio. 618
Scandalum quid, & quotuplex sit. 81. Quando committatur. 82. Actiuum, an sit speciale peccatum. ib. Quando sit mortale, quando veniale. 83
Scandalizans quot peccata committat, & an in materia iustitiæ teneantur ad restitutionem. 83
Scandalum passiuum, an sit circumstantia aggrauans 82. An & quando possit permitti. 85. Quid ad hoc vitandum ommitti debeat. ibid. & seq.

Scru-

Digitized by Google

Scrupulus. 13
Scrupulosæ conscientiæ signa. 14. Remedia, & priuilegia. ibid.
Secretarij obligatio, & peccata. 433
Senes, an & qui teneantur ad ieiunium. 351
Sententia probabilis, quæ sit. An sequenda, an tutior eligenda. 8. 9. 10. Quomodo confessarius sequi possit minus sibi probabilem in fauorem pœnitentis. 7. An quis speculatiuè probabiles sequi possit in administratione sacramentorum. 9
Sepultura Ecclesiastica, an priuetur excommunicatus. 835. An interdictus. 858
Seruilia opera. 161. 162
Seruus, an & quam grauiter peccet si domino inuito quid auferat. 226. 228. An teneatur ad restitutionem. ibid. An cum libera possit contrahere matrimonium. 795. An cum serua. ibid. Serui originarij, & vel adscitij, an sit propriè serui. 796. An serui sint irregulares. 868
Sigillum confessionis quid. 660. Quæ cadant sub sigillo. 662. & seq. Qui ad illud teneantur. 664
Simonia quid sit. 114. Quotuplex. ibid. An sit simonia concionari cathechizare missas facere pro pretio. 117. Simonia pœna. 119
Simoniacè acceptum, an & cui debeat restitui. 120
Societas Iesu. 317. 326. v. Religiosus.
Societatis contractus quid sit. 300
Sodomia quid. 218
Soror, an teneatur fratri, vel sorori in necessitate subuenire. 181
Sorores Tertiariæ Ordinis S. Francisci, an sint Religiosæ. 356
Sortes diuinatoriæ diuisoriæ. 101
Spectatio turpium Comædiarum quale sit peccatum. 212.

Spei præceptum quando obliget. 63
Sponsalia quid sint. 787. Quæ & quanta eorum obligatio. 790 & seq. Quomodo dissoluantur. 792. & seq.
Sponsis, an liceant impudici tactus, oscula, &c. 210
Sponsio quid sit. An & quando licitè fiat. 296
Spurius. 179
Status Clericorum. 374. & seq. v. Clerici.
Status Religiosus. 355
Status sæcularium præsertim iudicialium. 414. & seq.
Stratagematis, an vti liceat in bello. 207
Stuprum quid. 214
Stuprator quid pro illato stupro debeat restituere. 249. & seq.
Subditi quomodo sint obligati suis superioribus. 183
Superbia quid sit. 471. Quale peccatum, ibid. Quæ sint eius filiæ. ibid.
Superiores quomodo sint subditis obligati. 183. & seq.
Superstitio quid sit, & quotuplex. 95. & seq. Quando committatur superstitio cultus falsi. 96. Quando superflui cultus. ibid.
Suspensio quid. 850. Quotuplex. ibid. Eius quantitas, & qualitas, vndè sit colligenda 851. Quæ sint suspensiones in particulari. 853. Quis ab eis possit absoluere. 855
Suspicio temeraria. 331
Susurratio quid. 480. An susurro teneatur amicitiam per se sublatam reconciliare. ibid.
Sutor. 451
Symbolum Apostolicum. 48

Digitized by Google

T

TAbaccum. 558.559
Tabellio. 433
Tactus impudici qualia sint peccata. 211. & seq. An liceant inter coniuges. 213. An inter sponsos ibid.
Tentatio Dei quid sit. 110. Quale peccatum. ibid.
Testamentum quid, quotuplex. 309. An sit validum cui desunt solemnitates in iure ciuili requisitæ. 310. 312. Qui possint, & debeant esse executores testamenti. 318. Intrà quod tempus exequi debeant. 322. Qui possint testari. 324. & seq. Testamenta militum sunt priuilegiata. 313.
Testimonium mulieris, serui, minoris, inimici periurà &c. an sit validum. 437.
Testis. ibid. An & quando quis testari teneatur, & ad quid obligetur, qui non vult testari. ibid. Ad qui qui falsa testatus est. ibid.
Thesauri inuenti quibus sint restituendi, vel dandi 240.
Torpor. 48.
Tortura reorum. 419. & seq.
Traditio in rebus Ecclesiæ ex graui metu facta, an sit irrita. 26.
Tristitia de bono alterius, an & quando sit peccatum 480.
Tutella. 305. & seq. Tutella inculpata, quæ sit. 192.
Tutorum officium. 306. & seq. 182. & seq.
Typographus. 35.

Digitized by Google

VAgi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur. 25 An coram quolibet Parocho possint contrahere matrimonium. 806
Vanagloria quale sit peccatum. Quotupliciter per eam peccetur. 471
Vana obseruantia quid quotuplex quale peccatum. 103. Vide cognoscipossit. 104
Vassallus. 295
Vectigalium fraudatione, quam grauiter peccetur, & an ex ea oriatur obligatio restitutionis. 245
Venator. 241
Venditio quid. 279
Venditor quo precio debeat vendere. ibid & seq. An teneatur de vitio rei, quæ venditur præmonere emptorem. 283. Res vendita cui pereat ante traditionem. 285
Veneficium. 107
Venena; an liceat vendere. 93
Verba turpia proferre quale sit peccatum. 212. An & quando ea liceant inter coniuges. 213
Vestes Clericales. 412. 413. Infidelium. 55. Quando sacræ vestes execrentur. 585
Veste virili, an liceat fœminæ vti vel contra. 86
Vidua. 782
Vindicta. 486
Violentia. 475
Virgini, an liceat occidere inuasorem pudicitiæ. 197. An pro seruanda castitate mortis periculo se exponere. 191
Vitam, an liceat abbreuiare. 192. Eius defensio, 198. & seq.

Digitized by Google

Votum quid sit,& quotuplex . 140. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 142.& seq.
Voti materia . 145.& seq.
Voti quæ,& quanta sit obligatio.148 & seq. An quis teneatur voto, de quo dubitat, an sit emissum. 11. De voto emisso dolere quale sit peccatum.148 An duplicem malitiam admittat,qui violat votum de re iam ante præcepta. 148
Voto alieno an quis obligetur.149 Qui vouit rem ab altero præstandum ad quid teneatur . 149
Vota personalia à quo sint implenda ibid. Realia vndè soluenda ibid. Conditionalia, an obligent cessante conditione . ibid.
Votum amplectendæ Religionis ad quid obliget . 151.
Vouentis intentio vndè in dubio sit colligenda . 151.
Voti obligatio quot modis tollatur . 152. Qui possit directè imitare. 153. Qui nam indirectè. 155. Qui nam in eis dispensare . 159
Voti commutatio quid sit . 157. Quid circa eam requiratur, vt licitè fiat . ibid. Quæ possint commutare . 158
Votum castitatis . 366. An simplex castitatis votum impediat matrimonium.796. An solemne idem dirimat . ibid.
Votum Religiosæ obedientiæ ad quid obliget . 366
Votum Religiosæ paupertatis. 363.& seq.
Vsura quid sit.273. Quale peccatum.ibid. Variæ species vsuræ . ibid.& seq.
Vsurariorum,& cooperantium obligatio , & pœnæ, quæ sint. 279. An vsurario liceat petere mutuum . 85.
Vxor ad quid teneatur erga maritum.186.789.An & quam

quam grauiter peccet si marito inuito quid auferat. 226. An teneatur ad restitutionem. ibid. Quæ bona possit expendere. ibid.
Vxoricidium an impediat matrimonium. 791

FINIS.

Digitized by Goog

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

igitized by Google